BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
42
4 L
25
FONDO EBOKENSE

VOX
LITTERATA
ET
ARTICULATA
DEBITO
MODO
PRONUNCIATA

Digitized by Google

ALVARI EMMANUELIS

DE

GRAMMATICA INSTITUTIONE

LIBRI TRES,

OLIM

AB HORATIO TURSELLINO

In Compendium redacti, hac editione reſtituti, mendis innumeris ſublatis.

BASSANI MDCCLXXXV.

PROSTANT

VENETIIS APUD REMONDINI.

SUPERIORUM PERMISSU.

LECTORI

TYPOGRAPHUS.

NOVA hæc impreſſio Grammaticæ communi uſu probatiſſimæ, & fere ubique pervagatæ, ut prodiret melior, & perfectior, quam ante, adhibita eſt diligentia quædam præcipua, quam prope infinitam poſtulabat difficultas emendandi abſolutiſſime. Quod paſſim fit in rebus cæteris, ut, quo longius quæque recedit ab origine, eo magis nativa integritas ejus deteratur, factum eſt præſertim in Grammatica hac: quæ conſcripta, & edita primum caſtigatiſſime, aliis atque aliis ſubinde Typis recuſa, Librariorum culpa contraxit maculas pene innumeras, quæ penitus inſidentes elui, & abſtergi non poſſent ſine opera quadam immenſa. Cum enim Auctor inſignis, deque Latina præclare meritus Emmanuel Alvarus nihil præcipiat ſine exemplis, quæ una latinitatis tradendæ germana ratio eſt, exempla, & loca exemplorum peſſime depravavit inſcitia, vel incuria Typographorum;

rum; ut neque ſedibus, unde accita ſunt, plura reſpondeant; neque ita fideliter tranſcripta, ut ſcripta in fronte ſunt, quædam legantur; aliquod etiam tribuatur ſcriptori non ſuo. Exempla igitur conferentes non ſolum cum optimis exemplaribus, ſed etiam cum ipſis Scriptoribus, e quibus ſumpta ſunt, attentius inſpectis, ſtuduimus, quantum licuit, ſanare hæc, & reddere fidei ſuæ: plurima certe ſuſtulimus menda Typographorum, quæ jam inoleverunt. Qualiſcumque fructus eſt laboris noſtri, Studioſe Lector, percipe: aut juvandi voluntatem ſaltem proba.

TOTIUS DIVISIO GRAMMATICÆ,

Pro tribus Diſcipulorum Claſſibus, ſive Scholis.

TRES in partes pro diſcipulorum ſcholis, ſive claſſibus, univerſæ inſtitutiones hæ diſtributæ ſunt: ita tamen, ut Infima Claſſis binos tyronum ordines complectatur: quorum unus Inferior, alter ſuperior appelletur: reliquæ vero duæ claſſes, tum Secunda, ſive Media; tum Prima, ſeu Suprema, ſingulis tantum ordinibus conſtent.

ERgo primi de Inſtitutione Grammatica libri prior pars ad inferiorem Tertiæ, ſeu infimæ Claſſis ordinem ſpectat: continetque primum quidem Declinationes Nominum Subſtantivorum, Adjectivorum, Anomalorum, & Pronominum: deinde Verborum Conjugationes: tertio deinceps Rudimenta, ſive de octo partibus Orationis: quarto præcepta de Conſtructione quatuordecim: quinto, ac poſtremo de Generibus Nominum difficilioribus.

AD Superiorem vero ejuſdem Scholæ ordinem pertinent poſtrema duo primi libri capita: hoc eſt de Nominum declinatione, & de Præteritis, ac Supinis. Eidem vero ordini Superiori tradatur introductio Syntaxis, ſive Conſtructionis in ſecundo libro, qui eſt de octo partium Conſtructione. Quæ quidem introductio in hac Romana Methodo ex initio ſecundi libri deſumitur, omiſſis appendicibus, uſque ad communem verborum conſtructionem: & ſeptem illa capita continet, de Concordantiis, de Conſtructione Verbi Activi, Paſſivi, Neutri, Communis, Deponentis, Imperſonalis.

AD SECUNDAM Claſſem proprie pertinent primum quidem appendices, quæ primi generis appellantur: deinde vero ſecundi libri duodecim capita verbis Imperſonalibus in Romana Methodo proxima, appendicibus item primi generis additis; hoc eſt de communi omnium verborum Conſtructione, de Conſtructione verbi Infiniti, Gerundorum, Su-

pinorum, Participiorum, Nominis, Pronomini, Numeri diſtributivi, de præpoſitionum conſtructione, adverbii, Interjectionis, Conjugationis.

AD PRIMAM, ſeu Supremam denique Claſſem præcipue ſpectant primum quidem ſecundi libri appendices eæ, quæ ſecundi generis inſcribuntur: deinde vero poſtrema quatuor ejuſdem libri capita cum appendicibus; hoc eſt de Figurata Conſtructione, de Barbariſmo, de obſcuræ, deque inornatæ Orationis vitiis: ad extremum Tertius Grammaticæ Liber, qui eſt de ſyllabarum dimenſione cum ſuis appendicibus.

Porro ADMONITIONES, quæ in primo præſertim libro ſunt inſertæ, ad ſolos Magiſtros pertinent: ut ex iis rationem exercendi, vel explicandi facilius hauriant.

Exceptiones vero, & SCHOLIA etiam diſcipulis proponuntur, & ad proxima præcepta, ſive appendices referuntur. Ergo in eadem claſſe ſunt explicanda, in qua traduntur præcepta, quæ proxime antecedunt. Scholia tamen primi libri non videntur a diſcipulis ediſcenda, ſed eorum ſumma verbo tantum explicanda, crebroque eorum ratio expoſcenda.

APPENDICES prioris generis ad Secundam, uti diximus, ſive Mediam, poſterioris ad Primam, ſive Supremam tantum pertinent.

EMMANUELIS ALVARI

E SOCIETATE JESU

De Inſtitutione Grammatica

LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

JURE optimo labor hic, qualiſcumque eſt, fruſtra ſuſceptus in tanta librorum multitudine videri poſſet, niſi ſingularis illa virtus, qua res parvæ creſcunt, ſine qua maximæ dilabuntur, nos tueretur. Etenim, cum Patribus noſtris illud in primis propoſitum ſit, atque ob oculos perpetuo verſetur, ut qui Societati JESU ejuſdem Dei Opt. Max. beneficio nomen dedimus, non ſolum in iis, quæ pro-

propria ipſius ſunt inſtituti, verum etiam in rebus, quæ minimi videntur eſſe momenti, concordiſſime vivamus; viſum eſt ab aliquo noſtrum Grammaticam artem ſcribendam eſſe, qua ubique terrarum, quoad ejus fieri poſſet, noſtri uterentur. Quod onus cum mihi eſſet impoſitum, id equidem non meis humeris (ſcio enim quam ſim imbecillis) ſed S. Obedientiæ viribus fretus, libenter ſuſcepi. Nam ei, qui ſponte ſua ſui juris eſſe deſiit, proprioque judicio, atque voluntati propter Deum nuntium remiſit, non tam inſcitiæ nota, quam nec obedientis animi crimen pertimeſcendum eſt. Suſcepto itaque onere operam dedi, ne officio meo deeſſem: fontes ipſos adii, M. Varronis, Romanorum omnium eruditiſſimi, libros de Etymologia, atque Analogia; duodecim Fabii Quintiliani de inſtitutione Oratoria, qui mihi magnum adjumentum attulerunt: Auli Gellii noctium Atticarum undeviginti: Probi, Diomedis, Phocæ, Donati, Priſciani inſtitutiones Grammaticas, ut potui, perlegi, quorum poſtremus ante mille annos, Juſtiniani Principis ætate, Athenis floruit. Is, præter cæteros, decem & octo libros ſcripſit, in quibus paſſim hominum doctiſſimorum teſtimoniis utitur, quorum hodie aut nulla, aut perexigua extant viſtigia. Eſt ille quidem ſermone inornato, & incompto, ſed multa, ac varia eruditione; labitur interdum, ut homo, præſertim ubi Latina præcepta, ut Græcus, ad Græcorum normam exigit, ſed graviſſimorum Auctorum, quos tertio quoque verbo citat, præclara, atque luculenta doctrina ejus errata obteguntur penitus, & obſcurantur. De rebus vel minimis, tenuiſſimiſque, hoc eſt primis elementis, qua fuit diligentia, teſtes locupletiſſimos, M. Varronem, C. Cæſarem, Plinium, atque alios quam plurimos producit. Nemo mihi quidem rem Grammaticam copioſius, nemo accuratius aut tractaſſe, aut plures veterum Grammaticorum commentarios videtur pervolutaſſe. Quod ad recentiores attinet, eos potiſſimum evolvimus, qui nobis uſui eſſent futuri. Jactis ad hunc modum fundamentis, ex utriuſque Grammatices præcepta deligemus, quæ Terentii, Ciceronis, Cæſaris, Livii, Virgilii, Horatii, atque aliorum veterum teſtimoniis pro noſtra tenui infirmaque parte confirmavimus. De his, ſi qui forte in hunc librum incidiſſent, breviter putavimus ad-

 monen-

monendos. Reliquum eſt, (quoniam librorum infinitus eſt numerus, ſcribendorum nullus eſt finis) ut convenienter divinis præceptis, congruenterque vivamus; ita enim fiet, ut in Libro vitæ conſcripti, Dei Opt. Max. conſpectu, cui hoc opuſculum dicamus, perpetuo fruamur.

ADMONITIO

AUCTORIS.

De pronuntiandi ratione ad uſum Italorum translata.

CUM præclarum illud Horatii dictum, *Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem Teſta diu*, veriſſimam eſſe re ipſa quotidie experiamur; dabit in primis operam Præceptor, ut diſcipuli etiamnum tyrones, & Latinæ linguæ rudes jam inde a principio optimæ pronunciationi aſſueſcant. Quod ut facilius aſſequantur, ſtudioſe, diligenterque obſervabit, quibus præcipue vitiis laboret ea regio, in qua ſibi commiſſam juventutem inſtituet. Nam ſingulis fere nationibus domeſtica quædam, ac nativa inſunt vitia, quibus Latini ſermonis ſplendor obſcuratur, ac pene obruitur. Itali, vel Romani pueri, ſi Magiſtrum diligentem, ac bene pronunciandi ſtudioſum nacti fuerint, non male quidem pronunciant, ſin vero in eum inciderint, quo officio ſuo deſit, ac de auditorum progreſſu parum ſit ſollicitus, barbare litteras multis locis ſonant. M, quidam, inſequente N, perinde efferunt, ut N, omnis, ſonnus, contenno, danno, condenno, pro omnis, ſomnus, contemno, damnum, condemno. Idem uſuvenit inſequente P, niſi quod P, ipſum extinguunt, aut invertunt: nam pro emptus, emptio, redemptus, redemptio, demptus, comptus, promptus, efferunt entus, entio, redentus, redentio, dentus, contus, prontus; & pro deceptus, ereptus, abſorptus, ſculptus, pronunciant decettus, erettus, aſſortos, ſcultus: & alia eodem modo. D autem, antecedente N, ſæpe vertunt in N, ſiquidem pro contendo, condo, conditor, mundus, mundo, pondus, dicunt contenno, conno, connitor, munnus,

mun-

mumno, ponnus. Nonnunquam D cum T commutant: aput, ſet, pro apud, ſed: rurſus capud, pro caput. Interdum poſt T, vocalem E adjungunt: eſte, abeſte, pro eſt, abeſt, dicentes. C ultimæ eandem vocalem addunt, eamque ſono accedente ad litteram Q pronuntiant; hice, hæce, hoce, effutientes: quos ne primam quidem nominum formam patietur Præceptor ediſcere, niſi prius hanc barbariem penitus exuerint: nam, cum pronomen hoc crebro ſit uſurpandum, opus eſt, ut id ante optime pronuntient, quam memoriæ infigant. In mediis vocalibus C ante T vix attingunt. Nam pro ſanctus, cunctus, planctus, dicunt ſantus, cuntus, plantus; aut tamquam alterum T pronunciant, pattum, dilettum, dittum, dottum, duttum; pro pactum, dilectum, dictum, doctum, ductum; & alia eodem modo: vittor, attor, dittator, dittare; pro victor, actor, dictator, dictare. Eadem injuria afficiunt P ante T, & S, cum effertur, attus, inettus, ſcrittus, rattus, carſſi, reſſi, ſcriſſi, nuſſi, pro aptus, ineptus, ſcriptus, raptus, carpſi, repſi, ſcripſi, nupſi. Siquidem in his, & eorum ſimilibus verbis P vix auditur. Idem alterum I, & S nonnunquam ſupprimunt: obicio, reicio, ſubicio, inicio: pro objicio, rejicio, ſubjicio, injicio: diſero, diſipo, diſidium: pro diſſero, diſſipo, diſſidium, & nonnulla id genus perperam ſonantes. Jam vero X quocumque loco fuerit, vitioſe pronuntiant: nam pro X, reponunt S tum ſimplex, tum geminatam pro Xerſes, Serſes; pro felix, felis; pro dixit, faxit, duxit, diſſit, faſſit duſſit; pro exaudi, auxilium, eſaudi, auſilium; pro reſurrexit, dilexit, depinxit, reſurreſſit, dileſſit, depinſit; ſæpe etiam pro eadem littera pronuntiant Z, cum uzor efferunt, pro uxor, & alia eodem pacto. In his, ac cæteris vitiis extirpandis nervos omnes vigilans, & induſtrius Præceptor contendet: varia remedia excogitabit, quibus os, linguamque rudem informet: attentiſſimo, ac libentiſſimo animo ſuos tyrones legentes audiet: curabit, ut Hic, Hæc, Hoc, ita pronuntient, ut vocalem, quam de ſuo addunt, procul abjiciant: M, D, T, C, P, omnibus locis recte, ſonent. X in priſtinum ſtatum reſtituet; ac frequentiſſime inculcabit, compendium eſſe duarum litterarum C, & S; neque aliter DIXI pronuntiandum eſſe, quam ſi

per C, & S ſcriberetur, DICSI. Rubiginem in elementariis ludis contractam diligentiſſime deterget, in his enim multa, variaque pronuntiationis monſtra naſcuntur. In iiſdem ſyllabariis ſcholis pleraque omnia, quæ ſupra diximus, orta ſunt vitia: nam, cum verba articulatim, ſyllabatimque potius mandunt, quam ſonant, litteraſque aliis addunt, alias detrahunt, aliis alias permutant, ſonos fingunt novos, & inauditos. Quare congerenda eſt magna verborum ſylva, quorum pronuntiatio difficilior ſit: quibuſcum tamdiu novi paleſtriæ luctabuntur, donec devicta, & proſtrata fœdiſſima barbaries e palæſtra, gymnaſioque extrudatur, & in perpetuum relegetur. Hoc idem Fabius l. 1. c. 1. vehementer Præceptoribus commendat his verbis: *Non alienum fuerit exigere aê iis ætatibus, quo ſit abſolutus os, & expreſſior ſermo, ut nomina quædam, verſuſque affectatæ difficultatis ex plurimis aſperrime coeuntibus inter ſe ſyllabis catenatos, & veluti confragoſos quam citatiſſime volvant.* Καλεποὶ *Græce vocantur. Res modica dictu, qua tamen omiſſa, multa linguæ vitia niſi primis eximuntur annis, inemendabili in poſterum pravitate durant.* Latinum alphabetum vel ſyllabatim dictare non erubeſcet: alioquin, id quod ſæpe uſuvenit, poſt multos annos analphabeti reperientur, Emme, Enne, Erre, & alia his deteriora literarum nomina perridicule uſurpantes. Quod ſi profeſſor id exiſtimabit humilius eſſe, quam ut ſuum gymnaſium deceat, potiuſque ad elementarios, abecedarioſque magiſtros ſpectare, meminerit & ſe, & eam, quam profitetur, artem, ab elementis, litteriſque nomen traxiſſe. Nos certe, quoniam in ea verſamur, ipſas non nudis formis, ſed plenis nominibus libentiſſime ſubjiciemus; A, Be, Ce, De, Ee, eF, Ge, aH, I, Kappa, eL, eM, eN, O, Pe, Qu, eR, eS, Te, U, X, Ypſilon, Zeta. Multa denique, ne longior ſim, tyrunculis diſcenda, multa dediſcenda ſunt, pro variis nationum linguis, & vitiis, quæ Præceptor pro ſua prudentia, & eruditione etiam atque etiam conſiderabit.

DE

DE NOMINUM DECLINATIONE

ADMONITIO.

GRæci articulis nominum genera, caſuſque diſtinguunt, quibus quia Latini carent, nos veterum Grammaticorum, Varronis, Nigidii, Fabii, Probi, Gellii, Donati, Diomedis exemplo, pronominis Hic, Hæc, Hoc, recti tantum genus notavimus, ſatis eſſe rati, caſus reliquos varia ipſa inflexionis ratione internoſci. A muliebri autem vocabulo declinandi initium faciamus, quo pueri vel primo ipſo die adjectiva ejuſdem formæ, atque exitus ſine ullo labore cum ſubſtantivo copulent: ut Muſa jucunda, Ferula acerba. *Nam, ſi figura diſcrepent, paucis poſt diebus declinanda ſunt, ut* Muſa dulcis, Ferula minax.

LIBRI PRIMI

PARS PRIOR

Infimæ Claſſis Grammaticæ Inferiori Ordini accomodata.

NOMINUM SUBSTANTIVORUM DECLINATIO.

CAPUT I.

Prima Nominum Declinatio.

MUSA, *Nomen declinationis primæ, generis fœminini, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hæc		Muſa,	*la Muſa.*
Genitivo		Muſæ,	*della Muſa.*
Dativo		Muſæ,	*alla Muſa.*
Accuſativo		Muſam,	*la Muſa.*
Vocativo	o	Muſa,	*o Muſa.*
Ablativo	a	Muſa,	*dalla Muſa.*
Pluraliter Nomin.		Muſæ,	*le Muſe.*
Genitivo		Muſarum,	*delle Muſe.*
Dativo		Muſis,	*alle Muſe.*
Accuſativo		Muſas,	*le Muſe.*
Vocativo	o	Muſæ,	*o Muſe.*
Ablativo	a	Muſis,	*dalle Muſe.*

Hæc Muſa jucunda, *la Muſa gioconda.*
Hæc Ferula acerba, *la Sferza acerba.*

Paucis poſt diebus.

Hæc Muſa dulcis, *la Muſa dolce.*
Hæc Ferula minax, *la Sferza minacevole.*
Hic Nauta vigilans, *il Marinajo vigilante.*
Hic Poeta optimus, *il Poeta buoniſſimo.*

ADMONITIO.

Aſſueſcant pueri in ipſo primo aditu, veſtibuloque Grammaticæ, adjectiva nomina cum ſubſtantivis copulare. Adjectiva ne multa ſint, ne inſulſa, ne temere congeſta; ſint delecta, a bonis auctoribus petita, ad ſummum duo, ut Puer verecundus, & ingenioſus. *Porro Præceptor pueris, ne otio diffluant, nominandi caſum ſubſtantivi cum adjectivo dictabit in ſchola,*

la, quod ii domi per omnes caſus declinent, atque deſcribant; ubi redierint, rationem repoſcet, atque errata ſtudioſe corriget.

SECUNDA DECLINATIO.

DOMINUS, *Nomen declinationis ſecundæ, generis maſculini, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hic	Dominus,	*il Signore.*
Genitivo	Domini,	*del Signore.*
Dativo	Domino,	*al Signore.*
Accuſativo	Dominum,	*il Signore.*
Vocativo o	Domine,	*o Signore.*
Ablativo a	Domino,	*dal Signore.*
Plur. Nominativo	Domini,	*i Signori.*
Genitivo	Dominorum,	*de' Signori.*
Dativo	Dominis,	*a' Signori.*
Accuſativo	Dominos.	*i Signori.*
Vocativo o	Domini,	*o Signori.*
Ablativo a	Dominis,	*da' Signori.*

Hic Dominus juſtus, *il Signore giuſto.*
Hic Puer ingenioſus, *il Fanciullo ingegnoſo.*

Poſt aliquod dies.

Hic Puer ſagax, *il Fanciullo accorto.*
Hic Vir prudens, *l' Uomo prudente,*
Hic Animus generoſior, *l' Animo più generoſo.*
Hæc Populus proceriſſima, *il Piopo altiſſimo.*

TEMPLUM, *Nomen declinationis ſecundæ, generis neutrius, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hoc	Templum,	*la Chieſa.*
Genitivo	Templi,	*della Chieſa.*
Dativo	Templo,	*alla Chieſa.*
Accuſativo	Templum,	*la Chieſa.*
Vocativo o	Templum,	*o Chieſa.*
Ablativo a	Templo,	*dalla Chieſa.*
Plur. Nominativo	Templa,	*le Chieſe.*
Genitivo	Templorum,	*delle Chieſe.*
Dativo	Templis,	*alle Chieſe.*
Accuſativo	Templa,	*le Chieſe.*
Vocativo o	Templa,	*o Chieſe.*
Ablativo a	Templis,	*dalle Chieſe.*

Hoc Templum ſanctiſſimum, *la Chieſa ſantiſſima.*
Hoc ingenium eximium, *l' Ingegno eccellente.*

Suo tempore.

Hoc Saxum ingens, *il Saſſo grande.*
Hoc Beneficium illuſtre, *il Beneficio inſigne.*

AD-

ADMONITIO.

Hic moneantur tyrones, Neutra Nomina tres caſus habere ſimiles; Nominandi, Accuſandi, & Vocandi, eoſque numero multitudinis A littera terminari.

TERTIA DECLINATIO.

SERMO, *Nomen declinationis tertiæ, generis maſculini numeris ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hic	Sermo,	*il parlare.*
Genitivo	Sermonis,	*del parlare.*
Dativo	Sermoni,	*al parlare.*
Accuſativo	Sermonem,	*il parlare.*
Vocativo	o Sermo,	*o parlare.*
Ablativo	a Sermone,	*dal parlare.*
Plur. Nominativo	Sermones,	*i parlari.*
Genitivo	Sermonum,	*dei parlari.*
Dativo	Sermonibus,	*ai parlari.*
Accuſativo	Sermones,	*i parlari.*
Vocativo	o Sermones,	*o parlari.*
Ablativo	a Sermonibus,	*dai parlari.*

Hic Sermo elegans, *il Parlare elegante.*
Hic Panis quotidianus, *il Pane d' ogni giorno.*
Hæc Virtus admiranda, *la Virtù maraviglioſa.*
Hæc Oratio elegantior, *il dire più elegante.*

TEMPUS, *Nomen declinationis tertiæ, generis neutrius, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hoc	Tempus,	*il tempo.*
Genitivo	Temporis,	*del tempo.*
Dativo	Tempori,	*al tempo,*
Accuſativo	Tempus,	*il tempo.*
Vocativo	o Tempus,	*o tempo.*
Ablativo	a Tempore,	*dal tempo.*
Plur. Nominativo	Tempora,	*i tèmpi.*
Genitivo	Temporum,	*dei tempi.*
Dativo	Temporibus,	*ai tempi.*
Accuſativo	Tempora,	*i tempi.*
Vocativo	o Tempora,	*o tempi.*
Ablativo	a Temporibus,	*dai tempi.*

Hoc Tempus brevius, *il Tempo più breve.*
Hoc Munus pretioſum, *il Dono prezioſo.*
Hoc Flumen velox, *il Fiume veloce.*
Hoc Nomen celebre, *il Nome famoſo.*
Hoc Corpus perſpicuum, *il Corpo traſparente.*

PA-

PARENS, *Nomen declinationis tertiæ, generis communis, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nom. hic, & hæc Parens, *il Padre, e la Madre.*
Genitivo Parentis, *del Padre, e della Madre.*
Dativo Parenti, *al Padre, ed alla Madre.*
Accuſativo Parentem, *il Padre, e la Madre.*
Vocativo o Parens, *o Padre, e o Madre.*
Ablativo a Parente, *dal Padre, e dalla Madre.*
Pl.Nomin. Parentes, *i Padri, e le Madri.*
Genitivo Parentum, *de' Padri, e delle Madri.*
Dativo Parentibus, *a' Padri, ed alle Madri.*
Accuſativo Parentes, *i Padri, e le Madri.*
Vocativo o Parentes, *o Padri, e o Madri.*
Ablativo a Parentibus, *da' Padri, e dalle Madri.*
Hic, & hæc Civis, *il Cittadino, e la Cittadina.*
Hic, & hæc Hoſtis, *il Nemico, e la Nemica.*

His nominibus adduntur adjectiva, non conjunctim, ſed ſeparatim.

Hic Civis Romanus, *il Cittadino Romano.*
Hæc Civis Romana, *la Cittadina Romana.*

QUARTA DECLINATIO.

SENSUS, *Nomen declinationis quartæ, generis maſculini, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hic Senſus, *il ſenſo.*
Genitivo Senſus, *del ſenſo.*
Dativo Senſui, *al ſenſo.*
Accuſativo Senſum, *il ſenſo.*
Vocativo o Senſus, *o ſenſo.*
Ablativo a Senſu, *dal ſenſo.*
Pl. Nominativo Senſus, *i ſenſi.*
Genitivo Senſuum, *de' ſenſi.*
Dativo Senſibus, *a' ſenſi.*
Accuſativo Senſus, *i ſenſi.*
Vocativo o Senſus, *o ſenſi.*
Ablativo a Senſibus, *da' ſenſi.*
Hic Senſus hebes, *il Senſo rintuzzato.*
Hic Gradus tardus, *il Paſſo lento.*
Hic Cenſus tenuis, *l' Entrata tenue.*
Hæc Anus delira, *la Vecchia pazza.*

GENU *Nomen declinationis quartæ, generis neutrius, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hoc Genu, *il ginocchio.*
Genitivo Genu, *del ginocchio.*
Dativo Genu, *al ginocchio.*

Ac-

Accuſativo	Genu,	*il ginocchio.*
Vocativo	o Genu,	*o ginocchio.*
Ablativo	a Genu,	*dal ginocchio.*
Plur. Nominativo	Genua,	*le ginocchia.*
Genitivo	Genuum,	*delle ginocchia.*
Dativo	Genibus,	*alle ginocchia.*
Accuſativo	Genua,	*le ginocchia.*
Vocativo	o Genua,	*o ginocchia.*
Ablativo	a Genibus,	*dalle ginocchia.*

Hoc Genu tumens, *il Ginocchio gonfio.*
Hoc Veru ſubtile, *lo Spiedo ſottile.*
Hoc Cornu inflexum, *il Corno piegato.*
Hoc Tonitru horrendum, *il Tuono ſpaventevole.*

QUINTA DECLINATIO.

DIES, *Nomen declinationis quintæ, generis maſculini, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hic	Dies,	*il giorno.*
Genitivo	Diei,	*del giorno.*
Dativo	Diei,	*al giorno.*
Accuſativo	Diem,	*il giorno.*
Vocativo	o Dies,	*o giorno.*
Ablativo	a Die,	*dal giorno.*
Plur. Nominativo	Dies,	*i giorni.*
Genitivo	Dierum,	*dei giorni.*
Dativo	Diebus,	*ai giorni.*
Accuſativo	Dies,	*i giorni.*
Vocativo	o Dies,	*o giorni.*
Ablativo	a Diebus.	*dai giorni.*

Hic Dies lætiſſimus, *il Giorno allegriſſimo.*
Hæc Species inſignis, *la Bellezza ſegnalata.*
Hæc res familiaris, *la Robba di caſa.*
Hæc Facies honeſta, & liberalis. *l'Aſpetto bello, e gentile.*

ADMONITIO.

Docebit Præceptor interdum recte ſcribendi præcepta, ut ante B, M, P, nunqaam N litteram, ſed pro ea M ſcribi, ut Ambigo, Committo, Impono, *non* Anbigo Conmitto, Inpono.

Si eadem conſonans geminetur in medio dictionis, non utramque initio, aut in fine verſus, ſed alteram in fine, alteram initio alterius eſſe ſcribendam, & ſimilia.

NO-

NOMINA ADJECTIVA, ET ANOMALA.

CAPUT II.

NOMINA ADJECTIVA DECLINATIONIS PRIMÆ, ET SECUNDÆ.

BONUS, *bona, bonum, Nomen mobile, declinationis primæ, & ſecundæ, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

NOminat. Bonus, bona, bonum, *buono, buona, buono.* Gen. boni, bonæ, boni. Dat. bono, bonæ, bono. Acc. bonum, bonam, bonum. Voc. o bone, bona, bonum. Abl. a bono, bona, bono. Pl. Nom. boni, bonæ, bona. Gen. bonorum, bonarum, bonorum. Dat. bonis. Acc. bonos, bonas, bona. Voc. o boni, bonæ, bona. Abl. a bonis.

Bonus, bona, bonum declinatur ut Dominus, Muſæ, Templum; quæ primæ ſunt, & ſecundæ declinationis.

Subjecta nomina eodem modo declinantur, niſi quod caſus interrogandi ſyllaba IUS, dandi vero I littera terminatur.

ALter, altera, alterum, alterius, alteri, *il ſecondo, e l' altro.*

Alius, alia, aliud, alius, alii, *altro.*

Solus, ſola, ſolum, ſolius, ſoli, ſolo.

Totus, tota, totum, totius, toti, *tutto.*

Unus una, unum, unius, uni, *uno.*

Ullus, ulla, ullum, ullius, ulli, *alcuno.*

Nullus, nullo, nullum, nullius, nulli, *niuno.*

Uter, utra, utrum, utrius, utri, *chi dei due.*

Neuter, neutra, neutrum, nutrius, neutri, *nè l' uno, nè l' altro.*

Uterque, utraque, utrumque, utriuſque, utrique, *l' uno, e l' altro.*

Alteruter, alterutra, alterutrum, alterutrius, alterutri, &c. *o l' uno, o l' altro.*

SCHOLION.

1. Fœminina, *Altera, Alia, Sola, Tota, Una, Nulla,* Genitivum, & Dativum in Æ apud veteres habuere. Ter. Heaut. Act. 2. Hoc ipſum in itinere *alteræ* dum narrat. Colum. l.5. c. 3. Ut *alteræ* deliberatæ parti conveniat. Cic. 2. de Div. *Aliæ* pecudis. Gell.9.c.4. Nulli *aliæ* cauſæ obnoxia. Ter. Eun. Act. 1. Sc. 7. Mihi *ſolæ* ridiculus fuit. Ad Her. l. 3. ſub fin. Non res tota *totæ* rei neceſſe eſt ſimilis ſit. Cicer. apud Priſc. l.6. Hoc judicium ſic expectatur, ut non *unæ* rei ſtatui, ſed omnibus conſtitui putetur. Lucr. l.2.

Eſſ-

Efficitur quiddam quadratum, *unæque* figuræ. Id. l. 6. Et potius *nullæ* ſibi turpis conſciu' rei. Vide Priſc. l. 6. 7.

2. Genitivo *Alterutrius*. Cic. ad Att. l. 10. ep. 1. Fam. l. 9. ep. 6. potius quam *Alterius utrius*. Vide infra c. 17.

3. Genitivo *Alius*. Cic. 2. de Nat. Deor. At quibus beſtiis erat is cibus, ut *alius* generis eſcis veſcerentur &c.

NOMINA ADJECTIVA DECLINATIONIS TERTIÆ.

ACER, *acris, acre, Nomen adjectivum, declinationis tertiæ, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

NOm. hic acer, hæc acris, hoc acre, *agro*. Gen. acris. Dat. acri. Acc. acrem, & acre. Voc. o acer, acris, & acre. Abl. ab acri. Pl. Nom. acres, & acria, *agri*. Gen. acrium. Dat. acribus. Accuſ. acres, & acria. Voc. o acres, & acria. Abl. ab acribus.

Hic alacer, hæc alacris, hoc alacre, *allégro*.

Sic etiam celer, equeſter, ſaluber, ſylveſter &c.

BREVIS, *& breve, Nomen adjectivum, declinationis tertiæ, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nom. hic, & hæc brevis, & hoc breve, *breve*. Gen. brevis. Dat. brevi. Accuſ. brevem, & breve. Voc. o brevis, & breve. Abl. a brevi. Pl. Nomin. breves, & brevia. Genit. brevium. Dat. brevibus. Acc. breves, & brevia. Voc. o breves, & brevia. Abl. a brevibus.

BREVIOR, *& brevius, Nomen comparativum, declinationis tertiæ, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nom. hic, & hæc brevior, & hoc brevius, *più breve*. Gen. brevioris. Dat. breviori. Acc. breviorem, & brevius. Voc. o brevior, & brevius. Abl. a breviore, vel breviori. Pl. Nom. breviores, & & breviora. Gen. breviorum. Dat. brevioribus. Acc. breviores, & breviora. Voc. o breviores, & breviora. Abl. a brevioribus.

FELIX, *Nomen adjectictum, declinationis tertiæ, generis omnis, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nom. hic, & hæc, & hoc felix, *felice*. Gen. felicis. Dat. felici. Acc. felicem, & felix. Voc. o felix. Abl. a felice, vel felici. Pl. Nom. felices, & felicia. Gen. felicium. Dat. felicibus. Acc. felices, & felicia. Voc. o felicies, & felicia. Abl. a felicibus.

AD.

ADMONITIO I.

Doceat Præceptor, ſi Nomen adjectivum tres habeat formas, ſeu figuras, primam eſſe generis maſculini, alteram fœminini, tertiam neutrius, ſi duas, priorem eſſe communis generis, poſteriorem neutrius; ſi unam, eſſe omnis generis. Vide c. 14. in Rudimentis Nom.

ADMONITIO II.

Miſceat interdum Præceptor gradus omnes, ut puerorum lingua celerior fiat, atque exercitatior: ut Felix, felicior, feliciſſimus: Facilis, facilior, facillimus: Difficilis, difficilior, difficillimus: Humilis, humilior, humillimus: Similis, ſimilior, ſimillimus: Diſſimilis, diſſimilior, diſſimillimus. *Rectius tamen adjuncto ſubſtantivo: ut,* Poeta bonus, melior, optimus: Scurra malus, pejor, peſſimus: Digitus parvus, minor, minimus: Vir magnus, major, maximus.

NOMINA ANOMALA,

Quæ a ſuperiorum lege ex parte deflectunt.

Nom. hæc Domus, *la caſa*. Gen. domi, vel domus, *della caſa*. Dat. domui, *alla caſa*. Acc. domum, *la caſa*. Voc. o domus, *o caſa*. Abl. a domo, *dalla caſa*. Pl. Nom. domus, *le caſe*. Gen. domorum, vel domuum, *delle caſe*. Dat. domibus, *alle caſe*. Acc. domos, vel domus, *le caſe*. Vocat. o domus, *o caſe*. Abl. a domibus, *dalle caſe*.

Pl. Nom. duo, duæ, duo, *due*. Gen. duorum, duarum, duorum. Dat. duobus, duabus, duobus, Acc. duos, vel duo, duas, duo. Voc. o duo, duæ, duo. Abl. a duobus, duabus, duobus.

AMBO *eodem modo declinabitur*.

Pl. Nom. Ambo, ambæ, ambo, *amendue*. Genit. amborum, ambarum, amborum. Dat. ambobus, ambabus, ambobus. Acc. ambos, vel ambo, ambas, ambo. Voc. o ambo, ambæ, ambo. Abl. ab ambobus, ambabus, ambobus.

SCHOLION.

1. *Duo*, & *Ambo* accuſandi caſus generis maſculini ad Poetas potius pertinent. Virg. l. 11. *Si duo* præterea tales Idæa tuliſſet Terra viros. Hor. l. 1. Sat. 7. *duo* ſi diſcordia vexet inertes. Cic. tamen l. 7. ep. 25. dixit, Præter *duo* nos, & 2. de Div. Cui *duo* placet eſſe motus.

2. Gen. *Domus* utimur, cum ædificium ſignificat: ut, Perrexit in interiorem partem *domus*: Var. :

Domi-

Domi autem, cum ſignificatur locus, in quo quis habitat: ut, Quid ais, bone vir, eſt frater *domi*? Ter. Adel.

3. Dativ. *Domo* raro admodum. Hor. l. 1. ep. 10. Ponendæque *domo* quærenda eſt area primum. Alii legunt, *Ponendaque*.

4. Abl. *Domu* nonnunquam legitur. Plaut. Mil. 2. 1. 48. Ait ſe ſe Athenas fugere cupere ex hac *domu*.

5. Harum *Domuum*, & has *domus*, vix aut raro reperies. Juv. Sat. 3. *domuum*, dominique futuri. Val. l. 2. c. 7. Cum ignominia *domuum* ſuarum.

PRONOMINUM DECLINATIO.

CAPUT III.

PRONOMINA PRIMITIVA.

EGO, *Pronomen perſonæ primæ, numeri ſingularis ſic declinabitur.*

NOm. Ego, *io.* Gen. mei, *di me.* Dat. mihi, vel mi, *mi*, *a me.* Acc. me, *mi*, *me.* Abl. a me, *da me.* Pl. Nom. Nos, *noi.* Gen. noſtrum, vel noſtri, *di noi.* Dat. nobis, *ci*, *a noi.* Acc. nos, *ci*, *noi*, Abl. a nobis, *da noi.*

TU, *Pronomen perſonæ ſecundæ numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nom. tu, *tu.* Gen. tui, *di te.* Dat. tibi, *ti*, *a te.* Acc. te, *ti*, *te.* Voc. o tu, *o tu.* Ablat. a te, *da te.* Pl. Nom. vos, *voi.* Genit. veſtrum, vel veſtri, *di voi.* Dat. vobis, *vi*, *a voi.* Acc. vos, *vi*, *voi.* Voc. o vos, *o voi.* Abl. a vobis, *da voi.*

SUI, *Pronomen perſonæ tertiæ, numeri utriuſque, ſic declinabitur.*

Gen. ſui, *di ſe.* Dat. ſibi, *ſi*, *a ſe.* Acc. ſe, *ſi*, *ſe.* Abl. a ſe, *da ſe.* Pl. Gen. ſui. Dat. ſibi. Acc. ſe. Abl. a ſe.

SCHOLION.

Interrogandi caſu, *Mis*, *Tis*, *Sis*, pro *Mei*, *Tui*, *Sui*, dixere veteres. Plaut. Mil. Act. 4. Sic. 2. Quia *tis*, egeat, quia te careat. Serv. in 2. edit. Don. c. de Pronomine. Poſſumus (inquit) dicere *Mei* cauſa a te peto: & *Mis* cauſa, *tis* cauſa a te peto; ſed *Mis*, & *Tis* de uſu receſſerunt. Quint. etiam l. 8. c. 3. *Olli*, *Quianam*, *Pone*, & *Mis*, recenſet inter vocabula, quibus dignitatem dat antiquitas.

Pronomina hic, iſte, ille, ipſe, is, idem, quæ aliqua ex parte primam, & ſecundam nominum adjectivorum declinationem imitantur, Vocative carent, eaque ſic declinantur. Nom.

Nom. HIC, hæc, hoc, *queſti, e coſtui, e queſto; queſta, e coſtei, o queſta; queſto, e queſta coſa*. Gen. hujus, *di queſto, e di coſtui, o di queſto, e di queſta, e di coſtei, o di queſta; di queſto, e di queſta coſa*. Dat. huic. Acc. hunc, hanc, hoc. Ablat. ab hoc, hac, hoc. Pl. Nom. hi, hæ, hæc, *coſtoro, o queſti; queſte, e coſtoro, o queſte; queſte coſe*. Gen. horum, harum, horum, *di coſtoro, o di queſti; di queſte, e di coſtoro; o di queſte coſe*. Dat. his. Acc. hos, has, hæc. Abl. ab his.

Nom. ſingul. ISTE, iſta, iſtud, vel iſtuc, *coteſti, e coteſtui, o coteſto, ec. come* hic, hæc, hoc. Genit. iſtius. Dat. iſti. Acc. iſtum, iſtam, iſtud, vel iſtuc, Abl. ab iſto, iſta, iſto. Pl. Nom. iſti, iſtæ, iſta. Gen. iſtorum, iſtarum, iſtorum. Dat. iſtis. Accuſ. iſtos, iſtas, iſta. Abl. ab iſtis.

Nom. ſing. ILLE, illa, illud, *quegli, e colui, o quello; quella, e colei; quello, o quella coſa*. Gen. illius, *di colui, e di quegli, o di quello; di colei, e di quella, ec.* Dat. illi. Acc. illum, illam, illud. Abl. ab illo, illa, illo. Pl. Nom. illi, illæ, illa, *quegli, e coloro; quelle, o coloro; quelle coſe*. Genit. illorum, illarum, illorum, *di coloro, e di quegli; di coloro, e di quelle, ec.* Dat. illis. Acc. illos, illas, illa. Abl. ab illis.

Nom. ſing. IPSE, ipſa, ipſum, *eſſo, e iſteſſo; eſſa, e iſteſſa, ec.* Gen. ipſius. Dat. ipſi. Acc. ipſum, ipſam, ipſum. Abl. ab ipſo, ipſa, ipſo. Plur. Nom. ipſi, ipſæ, ipſa, *eſſi, ed eſſe, ec.* Gen. ipſorum, ipſarum, ipſorum. Dat. ipſis. Acc. ipſos, ipſas, ipſa, Abl. ab ipſis.

Nom. ſing. Is, ea, id, *egli, ella, quello, o quella coſa*. Gen. ejus, *di lui, di lei, ec.* Dat. ei, *a lui, a lei, ec.* Acc. eum, eam, id, *lo, lui, la, lei, ec.* Abl. ab eo, ea, eo, *da lui, da lei, da quello, o da quella coſa*. Pl. Nom. ii, eæ, ea, *eglino, elleno, quelle coſe*. Genit. eorum, earum, eorum, *loro, di loro, ec.* Dat. iis, vel eis, *loro, a loro, ec.* Acc. eos, eas, ea, *loro, gli, le, ec.* Abl. ab iis, vel eis, *da loro, ec.*

Nom. ſing. IDEM, eadem, idem, *il medeſimo, l' iſteſſo; la medeſima, l' iſteſſa; la medeſima, o la ſteſſa coſa, avver lo ſteſſo*. Gen. ejuſdem, *del medeſimo, ec.* Dat. eidem. Acc. eundem, eandem, idem, Abl. ab eodem, eadem, eodem. Pl. Nom. iidem, eæ-

eædem, eadem, *i medeſimi, e le medeſime, ec.* Gen. eorundem, earundem, eorundem. Dat. eiſdem, vel iiſdem. Acc. eoſdem, eaſdem, eadem. Abl. ab eiſdem, vel iiſdem.

SCHOLION.

1. *Ipſud*, non dicimus, ſicut *iſtud*, & *illud*; quia olim non *ipſe*, ſed *ipſus*, *ipſa*, *ipſum*, dicebant, ſicut bonus, na, num, ut ſæpe apud Ter. Verum *ipſus* ab uſu receſſit, *Ipſum* remanſit. Rhem. Palæm. c. de Pronom.

2. *Ei*, & *eidem* nominandi caſus, numero multitudinis, merito a Diomede, & Donato prætermiſſi ſunt; quamvis a Priſciano non omnino rejiciantur.

3. Dativus, & ablativus *Iiſdem* multo uſitatior eſt, quam *Eiſdem*. Hoc enim Donatus, ac Diomedes vix probant; Cic. vix utitur. *Vide Cic. in Or. a med.*

PRONOMINA DERIVATA.

Meus, mea, meum: Tuus, tua, tuum: Suus, ſua, ſuum: Noſter, noſtra, noſtrum: Veſter, veſtra, veſtrum declinantur, ut nomina adjectiva primæ, & ſecundæ declinationis.

NOm. Meus, mea, meum, *mio, e mia*. Gen. mei, meæ, mei. Dat. meo, meæ, meo. Acc. meum, meam, meum. Voc. o mi, mea, meum. Abl. a meo, mea, meo. Pl. Nom. Mei, meæ, mea, *miei, e mie*. Gen. meorum, mearum, meorum. Dat. meis. Acc. meos, meas, mea. Voc. o mei, meæ, mea. Abl. a meis.

Hæc tria Vocativo carent.

Tuus, tua, tuum; Suus, ſua, ſuum: Veſter, veſtra, veſtrum. At Noſter, noſtra, noſtrum, vocativum habet, o noſter, noſtra, noſtrum.

NOSTRAS, *&* VESTRAS, *pronomina adjectiva, omnis generis declinantur, ut pronomina adjectiva tertiæ declinationis.*

NOm. hic, & hæc, & hoc noſtras, *del noſtro paeſe, o patria, o ſetta*. Genit. noſtratis. Dativo noſtrati. Accuſ. noſtratem, & noſtras. Vocat. o noſtras. Abl. a noſtrate, vel noſtrati, Pl. Nom. noſtrates, & noſtratia. Gen. noſtratium. Dat. noſtratibus. Acc. noſtrates, & noſtratia. Voc. o noſtrates, & noſtratia. Abl. a noſtratibus.

Hic, & hæc, & hoc veſtras, *del voſtro paeſe, o patria, o ſetta*. Vocativo caret.

SCHO-

SCHOLION.

Priſci, *Hic*, & *Hæc Noſtratis*, *Veſtratis*, *Arpinatis*, *Privernatis*, & ſimilia dicebant. Cato I. Origin. apud Priſc. l. 7. Si quis mortuus eſt *Arpinatis*. Neutrum (ut placet Grammaticis) deſinebat, in E, *Privernate*, &c. Verum eruditius ſæculum maluit imminutis uti, & una figura omnia complecti genera, Hic, hæc, hoc *Arpinas* etiam in neutro genere. Liv. l. 8. Eodem anno *Privernas* bellum initum. Cic. Att. l. 16. ep. 8. Flexus & ad iter *Arpinas*. Sextus tamen horum caſus ſæpius in E deſinit, *Arpinate*, *Privernate* &c.

Provocabulum, ſive pronomen relativum,
QUI, *quæ, quod, ſic declinabitur.*

NOminat. qui, quæ, quod, *il quale, e la quale, e la qual coſa, ovvero il che*. Gen. cujus, *del quale, di cui, ec.* Dat. cui. Accuſ. quem, quam, quod. Abl. a quo, vel qui, qua, vel qui, quo, vel qui. Pl. Nom. qui, quæ, quæ, *i quali, e le quali, e le quali coſe*. Genit. quorum, quarum, quorum. Dat. queis, vel quibus. Accuſ. quos, quas, quæ. Abl. a queis, vel quibus.

QUIS, *provocabulum, ſive pronomen interrogativum, ſive infinitum, ſic declinabitur.*

NOminat. quis, vel qui, quæ, quod, vel quid, *chi, o quale, o qual coſa*. Genit. cujus. Dat. cui. Acc. quem, quam, quod, vel quid. Ablat. a quo, vel qui, qua, vel qui, quo, vel qui. Pl. Nom. qui, quæ, quæ, *chi, o quali, o quali coſe*. Genit. quorum, quarum, quorum. Dat. queis, vel quibus. Accuſ. quos, quas, quæ. Abl. a queis, vel quibus.

SCHOLION.

1. *Quis*, modo interrogativum eſt. Ter. Andr. *Quis* hic loquitur? Modo infinitum. Virg. Eccl. 3. Neſcio *quis* teneros oculus mihi faſcinat agnos.

2. *Qui* Nominativus interdum pro *Quis* interrogativo ponitur. Cic. pro Dom. ſua. *Qui* tantus fuit labor? quæ facultas? interdum pro *Quis* infinito. Ter. And. Act. 5. Neſcio *qui* ſenex modo venit. Sic citat Nonius; ſic habent antiquiſſima manuſcripta.

3. Ablativus *Qui* eſt omnis generis, quo utimur poſtpoſita præpoſitione *cum*. Ter. Heaut. Act. 5. Sc. 2. *Quicum* loquitur filius? Cic. Sulp. l. 4. ep. 1. Nemo eſt omnium, *quicum* potius mihi, quam tecum communicandum putem. Virg. Æn. 11.

Tunc

Tunc ſic expirans Accam ex æqualibus unam
Alloquitur; fida ante illa quæ ſola Camillæ;
Quicum partiri curas.

Compoſita ex provocabulo Quis, *cum præcedit.*

QUiſnam, *chi mai?* quænam, quodnam, vel quidnam; cujuſnam, cuinam.

Quiſpiam, *qualcheduno*, quæpiam, quodpiam, vel quidpiam, vel quippiam, cujuſpiam, cuipiam.

Quiſnam *alcuno*, quæquam, quodquam, vel quidquam, cujuſquam, cuiquam.

Quiſque, *ciaſcuno*, quæque, quoque, vel quidque, cujuſque, cuique.

Quiſque, *chiunque*, quæque, quidquid, cujuſcujus, cuicui, quemquem, quidquid, a quoquo. Plur. quiqui, quorumquorum, quibuſquibus, quoſquos, a quibuſquibus.

SCHOLION.

Quiſquis, Genit. *cujuſcujus*. Luc. l. 2. Namque in eadem una *cujuſcujus* brevitatem. Interdum apud Cic. habetur *cuicui*. Ad Att. l. 3. Omnia ad me diligentiſſime, *cuicui* modi ſint, ſcribas. Tuſc. lib.5. extremo. Ubinam melium uti poſſumus hoc, *cuicui* modo eſt, otio? Olim enim *Quis* genitivum habuit *cui*, acc. *quemquem*. Ter. Hecyr. Act. 1. quam ſpolies, mutiles, laceres, *quemquem* nacta ſis. Caſus reliqui ſatis ſunt in uſu.

Compoſita ex provocabulo QUIS, *cum ſequitur.*

ALiquis, *alcuno*, aliqua, aliquod, vel aliquid: alicujus, alicui.

Ecquis? *e chi*, *o*, *e quale?* ecqua, vel ecque, ecquod, vel ecquid, eccujus, eccui.

Nequis, *acciocchè alcuno non*, nequa, nequod, vel nequid, necujus, necui.

Siquis, *ſe alcuno*, ſiqua, ſiquod, vel ſiquid, ſicujus, ſicui.

Compoſita ex provocabulo QUI.

QUicunque, *qualunque*, quæcunque, quodcunque, cujuſcunque, cuicunque.

Quidam, *un certo*, quædam, quoddam, vel quiddam, cujuſdam, cuidam.

Quilibet, *qualſivoglia*, quælibet, quodlibet, vel quidlibet, cujuslibet, cuilibet.

Quiſvis, *chiunque*, quævis, quodvis, vel quidvis, cujuſvis, cuivis.

Quædam ex ſupradictis rurſum componuntur.

Unuſ-

Unuſquiſque , *ciaſcuno* , unaquæque , unumquodque, vel unumquidque, uniuſcujuſque, unicuique.

Ecquiſnam, *e chi mai?* ecquænam , ecquodnam, vel ecquidnam.

SCHOLION.

Cum Provocabulum *Quis* ſequitur, fœminina ſingularis numeri, & neutra multitudinis, pro Æ diphtongo, fere A admittunt; ut, *Siquis*, *ſiqua*. Plur. *ſiqui*, *ſiquæ*, *ſiqua*. Cicero tamen frequenter, *Ecquæ*, fœminino genere, pro *Ecqua* , uſurpat. Ad Att. 7. Quod quæris, *ecquæ* ſpes pacificationis ſit . De fin. 4. *Ecquænam* fieri poſſit acceſſio? Et Acad. 2. ſeu Lucul. *Ecquæ* poterit in agnoſcendo eſſe diſtinctio? Et Fam. l. 15. ad Caſſium, ep. 14. *Siquæ* ſunt onera tuorum: pro *ſiqua* .

VERBORUM CONJUGATIO.

CAPUT IV.

VERBI SUM CONJUGATIO.

SUM , *Verbum ſubſtantivum* , *modi indicativi* , *temporis præſentis* , *numeri ſingularis* , *perſonæ primæ* , *ſic declinabitur*.

Indicativi Modi tempus præſens.

SUM , *io ſono* . Es, *tu ſei* . Eſt, *colui, o quegli è*. Pl. Sumus, *noi ſiamo* . Eſtis, *voi ſiete* . Sunt, *coloro, o quelli ſono*.

Ita compoſita adſum, ades, adeſt. Abſum, abes, abeſt. Proſum, prodes, prodeſt. Deſum, obſum, &c. Vide infra in Anomalis, Cap. 12. Schol. 1.

Præt. imperf. Eram, *io ero* . Eras , *tu eri* . Erat, *colui, o quegli era*. Pl. Eramus, *noi eravamo* . Eratis, *voi eravate* . Erant , *coloro, o quegli erano* .

Præt. perf. Fui, *io fui* , *e ſono ſtato* . Fuiſti, *tu foſti* , *e ſei ſtato* . Fuit, *colui, o quegli fu, ed è ſtato* . Pl. Fuimus, *noi fummo, e ſiamo ſtati* . Fuiſtis, *voi foſte, e ſiete ſtati* . Fuerunt, vel fuere, *coloro, o quelli furono, e ſono ſtati* .

Præt. pluſq. perf. Fueram, *io era ſtato* . Fueras, *tu eri ſtato* . Fuerat, *colui, o quegli era ſtato* . Pl. Fueramus, *noi eravamo ſtati* . Fueratis, *voi eravate ſtati* . Fuerant, *coloro, o quegli erano ſtati* .

Futur. Ero, *io ſarò* . Eris, *tu ſarai* . Erit, *colui, o quegli ſarà* . Pl. Erimus, *noi ſaremo* . Eritis, *voi ſarete* . Erunt, *coloro, o quelli ſaranno* .

Futurum Exactum, *Ex Varronis ſententia* .

Fuero, Fueris, ut in Conjunctivo, *io ſarò ſtato ec.*

Imperativi Modi tempus præſens.

Es, vel eſto, *ſii tu*. Sit, *ſia colui*, *o quegli*. Pl. Simus, *ſiamo noi*. Eſte, vel eſtote, *ſiate voi*. Sint, *ſieno coloro*, *o quelli*.

Futurum, ſive Modus Mandativus.

Eſto, tu, vel eris, *ſarai tu*. Eſto ille, vel erit, *ſarà colui*, *o quegli*. Pl. Eſtote vel eritis, *ſarete voi*. Sunto, vel erunt, *ſaranno coloro*, *o quelli*.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam eſſem, *Iddio voleſſe che io foſſi*. Eſſes, *tu foſſi*. Eſſet, *colui*, *o quegli foſſe*. Pl. Utinam eſſemus, *Iddio voleſſe che noi foſſimo*. Eſſetis, *voi foſte*. Eſſent, *coloro*, *o quelli foſſero*.

Præt. perf. Utinam Fuerim, *Iddio voglia che io ſia ſtato*. Fueris, *tu ſii ſtato*. Fuerit, *colui*, *o quegli ſia ſtato*. Pl. Utinam Fuerimus, *Iddio voglia che noi ſiamo ſtati*. Fueritis, *voi ſiete ſtati*. Fuerint, *coloro*, *o quelli ſieno ſtati*.

Præt. pluſq. perf. Utinam Fuiſſem, *Iddio voleſſe che io foſſi ſtato*. Fuiſſes, *tu foſſi ſtato*. Fuiſſet, *colui*, *o quegli foſſe ſtato*. Pl. Utinam Fuiſſemus, *Iddio voleſſe che noi foſſimo ſtati*. Fuiſſetis, *voi foſte ſtati*. Fuiſſent, *coloro*, *o quelli foſſero ſtati*.

Futur. Utinam Sim, *Iddio voglia che io ſia*. Sis, *tu ſii*. Sit, *colui*, *o quegli ſia*. Pl. Utinam Simus, *Iddio voglia che noi ſiamo*. Sitis, *voi ſiate*. Sint, *coloro*, *o quelli ſiano*.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum ſim, *conciosſiacoſachè io ſia*, *o eſſendo io*. Sis, *tu ſii*, *o eſſendo tu*. Sit, *colui*, *ſia*, *o eſſendo quegli*. Pl. Cum Simus, *conciosſiacoſachè noi ſiamo*, *o eſſendo noi*. Sitis, *voi ſiate*, *o eſſendo voi*. Sint, *coloro ſiano*, *o eſſendo quelli*.

Præt. imperf. cum Eſſem, *concioſoſſecoſachè io foſſi*, *o ſarei*, *o eſſendo io*. Eſſes, *tu foſſi*, *o ſareſti*, *o eſſendo tu*. Eſſet, *colui foſſe*, *o ſarebbe*, *o eſſendo quegli*. Pl. Cum Eſſemus, *concioſoſſecoſachè noi foſſimo*, *o ſaremmo*, *o eſſendo noi*. Eſſetis, *voi foſte*, *o ſareſte*, *o eſſendo voi*. Eſſent, *coloro foſſero*, *o ſarebbero*, *o eſſendo quelli*.

Præt. perf. cum Fuerim, *concioſoſſecoſachè io ſia ſtato*, *o eſſendo io ſtato*. Fueris, *tu ſii ſtato*, *o eſſendo tu ſtato*. Fuerit, *colui ſia ſtato*, *o eſſendo quegli ſtato*. Pl. cum Fuerimus, *conciosſiacoſachè noi ſiamo ſtati*, *o eſſendo noi ſtati*. Fueritis, *voi ſiate ſtati*, *o eſſendo voi ſtati*.

ſtati. Fuerint, *coloro ſieno ſtati*, *o eſſendo quegli ſtati*.

Præt. pluſq. perf. cum Fuiſſem, *conciofoſſecoſa che io foſſi ſtato, o ſarei ſtato, o eſſendo io ſtato*. Fuiſſes, *tu foſſi, o ſareſti ſtato, o eſſendo tu ſtato*. Fuiſſet, *colui foſſe, o ſarebbe ſtato, o eſſendo quegli ſtato*. Plur. cum Fuiſſemus, *conciofoſſecoſa che noi foſſimo, o ſaremmo ſtati, o eſſendo noi ſtati*. Fuiſſetis, *voi foſte, e ſareſte ſtati, o eſſendo voi ſtati*. Fuiſſent, *coloro foſſero, o ſarebbero ſtati, o eſſendo quegli ſtati*.

Futur. cum Fuero, *quando io ſarò, e ſarò ſtato*. Fueris, *tu ſarai, e ſarai ſtato*. Fuerit, *colui, o quegli ſarà, e ſarà ſtato*. Plur. cum Fuerimus, *quando noi ſaremo, e ſaremo ſtati*. Fueritis, *voi ſarete, e ſarete ſtati*. Fuerint, *coloro, o quelli ſaranno, e ſaranno ſtati*.

ADMONITIO.

De potentiali, ac permiſſivo modo agemus C. 4. *Sch.* 8. *Nunc Præceptores monitos volumus, ut ſaltem primas horum perſonas (quamvis primæ permiſſivi modi parum uſitatæ ſint) cum Italica interpretatione memoriæ mandare diſcipulos patiantur. Quod ſi paulo difficiliores videantur, provectioribus reſerventur, quam ob cauſam diverſis characteribus expreſſi ſunt.*

Potentialis Modi tempus præſens.

SIm? *che io ſia, che io abbia ad eſſere? ovvero, che io poſſa, debba, o voglia eſſere?*

Præt. Imp. Eſſem? *Che io ſarei, potrei, dovrei, o vorrei io eſſere? ovvero, poteva, doveva, o voleva io eſſere?*

Præt. perf. Fuerim? *Che io ſia ſtato, ovvero, che io abbia potuto, dovuto, o voluto eſſere?*

Præt. pluſq. perf. Fuiſſem? *Che io ſarei ſtato, avrei io potuto, dovuto, o voluto eſſere? ovvero poteva, doveva, o voleva io eſſere ſtato?*

Futur. Fuerim? *Sarò io, ſarò io per eſſere? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io eſſere?*

Hæ voces, ſim, eſſem? &c. cum interrogatione fere ſemper pronuntiandæ ſunt: Che io ſia? che io potrei eſſere? *Latina exempla ex Scholio* 8. C. 9. *petenda ſunt*.

Permiſſivi, ſeu Conceſſivi Modi tempus præſens.

SIm, *Mi ſia io pure, poniamo che io ſia, ancorachè io ſia*.

Præt. imp. Eſſem, *Mi foſſi io pure, facciamo che io foſſi, ancorchè io foſſi*.

Præt. perf. Fuerim, *Mi ſia io pure ſtato, poniamo che io ſia ſtato, ancorachè io ſia ſtato*.

Præt. pluſq. perf. Fuiſſem, *Mi foſſi io pure ſtato*,

facciamo, che io foſſi ſtato, allorachè io foſſi ſtato.

Futur. Fuero, *M' abbia io pure ad eſſere, ponghiamo che io abbia ad eſſere, ancorachè io abbia ad eſſere, o ſia per eſſere.*

Infiniti Modi tempus præſens.

Eſſe, *Eſſere, e che io ſono, che tu ſei, colui, o quegli è.* Pl. *Noi ſiamo, voi ſiete, coloro, o quelli ſono.*

Præt. imperf. Eſſe, *Eſſere, o che io era, e foſſi: tu eri, o foſſi: colui, o quegli era, e foſſe.* Plur. *Noi eravamo, e foſſimo: voi eravate, e foſte: coloro, e quelli erano, e foſſero.*

Præt. perf. Fuiſſe, *Eſſere ſtato, e che io fui, e ſono ſtato: tu foſti, e ſei ſtato, colui, o quegli fu, ed è ſtato.* Pl. *Eſſere ſtati, e che noi fummo, o ſiamo ſtati; voi foſte, e ſiete ſtati; coloro, o quelli furono, e ſono ſtati.*

Præt. pluſq. perf. Fuiſſe, *Eſſere ſtato, o che io era, e foſſi ſtato, tu eri, e foſti ſtato, colui, o quegli era, e foſſe ſtato.* Plur. *Eſſere ſtati, e che noi eravamo, e foſſimo ſtati; voi eravate, e foſte ſtati: coloro, o quelli erano, e foſſero ſtati.*

Futur. Fore, vel Futurum am, um eſſe, *Dovere eſſere, e che io ho, tu hai, colui, o quegli ha ad eſſere, e che io ſarò, tu ſarai, e ſarei, tu ſareſti; colui, o quegli ſarà, e ſarebbe.* Plur. Fore, vel Futuros, as, a eſſe, *Dovere eſſere; e che noi abbiamo, voi avete, coloro, o quegli hanno ad eſſere, e che noi ſaremo, e ſaremmo; voi ſarete, o ſareſte: coloro, o quelli ſaranno, e ſarebbono.*

Futur. Præt. miſt. Futurum, am, um fuiſſe. *Aver dovuto eſſere: e che io ſarei ſtato, tu ſareſti ſtato, colui, o quegli ſarebbe ſtato.* Pl. Futuros, as, a fuiſſe, *Aver dovuto eſſere; e che noi ſaremmo ſtati, voi ſareſte ſtati, coloro, o quelli ſarebbono ſtati.*

Particip. Futuri temporis. Futurus, a, um, *Che ſarà, ovvero, che ha ad eſſere.*

PRIMA CONJUGATIO, AMO.

CAPUT V.

Amo *Verbum activum, modi indicativi, temporis præſentis, numeri ſingularis, perſonæ primæ, conjugationis primæ, ſic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præſens.

AMO, *io amo*, Amas, *tu ami*, Amat, *colui, quegli ama.* Pl. Amamus, *noi amiamo.* Amatis, *voi amate.* Amant, *coloro, o quelli amano.*

Præt.

Præt. Imperf. Amabam, *io amava*. Amabas, *tu amavi*, Amabat, *colui, o quegli amava*. Plur. Amabamus, *noi amavamo*. Amabatis, *voi amavate*. Amabant, *coloro o quelli amavano*.

Amas, s, mutata in bam, fit Amabam: ſic Docebam.

Præt. perf. Amavi, *io amai, ed ho amato*. Amaſti, *tu amaſti, ed hai amato*. Amavit, *colui, o quegli amò, ed ha amato*. Pl. Amavimus, *noi amammo, ed abbiamo amato*. Amaviſtis, *voi amaſte, ed avete amato*. Amaverunt, vel amavere, *coloro, o quelli amarono, ed hanno amato*.

Præt. pluſq. perf. Amaveram, *io aveva amato*. Amaveras, *tu avevi amato*. Amaverat, *colui, o quegli aveva amato*. Pl. Amaveramus, *noi avevamo amato*. Amaveratis, *voi avevate amato*. Amaverant, *coloro, o quelli avevano amato*.

Amavi i in e, & addita ram, fit Amaveram: ſic in cæteris conjugationibus.

Futur. Amabo, *io amerò*. Amabis, *tu amerai*. Amabit, *colui, o quegli amerà*. Pl. Amabimus, *noi ameremo*. Amabitis, *voi amerete*. Amabunt, *coloro, o quelli ameranno*.

Amas, s in bo, fit Amabo: ſic Docebo.

Futurum exactum, *ex Varronis ſententia*.

Amavero, ris ut in Conjunctivo, *io avrò amato*.

ADMONITIO.

Diſcant pueri, dum verbum, inflectunt, per omnium temporum perſonas locutiones ejuſmodi. Amo modeſtiam tuam. Amas m. t. Amabam m. t. Amavi m. t. vel amo te propter ſingularem modeſtiam tuam. Amabam te propter ſ. m. t. &c. Neque primas, ſecundaſve perſonas pronominum exprimant, doceanturque Latinos id raro facere.

Imperativi Modi tempus præſens.

Ama, vel amato, *ama tu*. Amet, *ami quegli*. Pl. Amemus, *amiamo noi*. Amate, vel amatote, *amate voi*. Ament, *amino quelli*.

Amas, ablata s, fit ama: eodem modo, Doce, *Audi*.

Futurum, ſive Modus Mandativus.

Amato tu, vel amabis, *amerai tu*. Amato ille, vel amabit, *amerà quegli*. Pl. Amatote vos, vel amabitis, *amerete voi*. Amanto illi, vel amabunt, *ameranno quelli*. *Amat, addita o, amanto: ſic in cæteris conjugationibus*.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Amarem, *Iddio voleſſe che io amaſſi*. Amares, *tu amaſſi*. Amaret, *colui, o quegli amaſſe*. Pl. Utinam Amaremus, *Iddio voleſſe, che noi amaſſimo*. Amaretis, *voi amaſte*. Amarent, *coloro, o quelli amaſſero*.

Ama, addita rem. Ab eadem perſona imperativi fiunt Docerem, Legerem, Audirem, addita rem.

Præt. perf. Utinam Amaverim, *Iddio voglia che io abbia amato*. Amaveris, *tu abbi amato*. Amaverit, *colui, o quegli abbia amato*. Pl. Utinam Amaverimus, *Iddio voglia che noi abbiamo amato*. Amaveritis, *voi abbiate amato*. Amaverint, *coloro, o quelli abbiano amato*.

Amavi, in e, & addita rem, fit amaverim: ſic in aliis.

Præt. pluſq. perf. Utinam Amaviſſem, *Iddio voleſſe, che io aveſſi amato*. Amaviſſes, *tu aveſſi amato*. Amaviſſet, *colui, o quegli aveſſe amato*. Pl. Utinam Amaviſſemus, *Iddio voleſſe che noi aveſſimo amato*. Amaviſſetis, *voi aveſte amato*. Amaviſſent, *coloro, o quelli aveſſero amato*.

Amavi, addita s, & ſem: ſic in cæteris.

Futur. Utinam Amem, *Iddio voglia che io ami*, Ames, *tu ami*. Amet, *colui, o quegli ami*. Pl. Utinam Amemus, *Iddio voglia che noi amiamo*. Ametis, *voi amiate*. Ament, *coloro, o quelli amino*.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Amem, *conciosſiacoſachè io ami, o amando io*. Ames, *tu ami*. Amet, *colui, o quegli ami*. Pl. Cum Amemus, *concioſſiacoſachè noi amiamo, e amando noi*. Ametis, *voi amiate*. Ament, *coloro, e quelli amino*.

Præt. imperf. Cum Amarem, *concioſoſſecoſa che io amaſſi, od amerei, o amando io*. Amares, *tu amaſſi, od amereſti, o amando tu*. Amaret, *colui, o quegli amaſſe, od amerebbe, o amando quegli*. Pl. Cum Amaremus, *concioſoſſecoſa che noi amaſſimo, od ameremmo, o amando noi*. Ameretis, *voi amaſte, od amereſte, o amando voi*, Amarent, *coloro, o quelli amaſsero, od amerebbono, o amando quelli*.

Præt. perf. Cum Amaverim, *concioſſiacoſachè io abbia amato, o avendo io amato*. Amaveris, *tu abbi amato*. Amaverit, *colui, o quegli abbia amato*. Pl. Cum Amaverimus, *concioſſiacoſachè noi abbiamo amato, o avendo noi amato*. Amaveritis, *voi abbiate amato*. Amaverint, *coloro, o quelli abbiano amato*.

Præt.

Præt. pluſq. perf. Cum Amaviſſem, *conciofoſſecoſa che io aveſſi, o avrei amato, o avendo io amato*. Amaviſſes, *tu aveſſi, o avreſti amato*. Amaviſſet, *colui, o quegli aveſſe, o avrebbe amato*. Pl. Cum Amaviſſemus, *conciofoſſecoſa che noi aveſſimo, o avremmo amato, o avendo noi amato*. Amaviſſetis, *voi aveſte, o avreſte amato*. Amaviſſent, *coloro, o quelli aveſſero, o avrebbero amato*.

Futur. Cum Amavero, *quando io amerò, ed avrò amato*. Amaveris, *tu amerai, ed avrai amato*. Amaverit, *colui, o quegli amerà, ed avrà amato*. Pl. Cum Amaverimus, *quando noi ameremo, ed avremo amato*. Amaveritis, *voi amerete, ed avrete amato*. Amaverint, *coloro, o quelli ameranno, ed avranno amato*.

ADMONITIO.

Curet Præceptor, ut pueri in declinandis Verbis non ſolum Cum *particulam, ſed alias etiam, quas infra C. 9. Schol. 5. invenies, Modo ſubjunctivo præponant*. Si amem, *Se io ami*. Quamvis docerem, *Benchè io inſegnaſſi*. Niſi legiſſem, *Se io non aveſſi letto*. Dum faciam, *Purchè io faccia*. *Qua ratione fiet, ut & propria materna lingua voces latinas reddant, & ad ſyntaxim paulatim inſtituantur.*

Potentialis Modi tempus præſens.

Amem? *che io ami? che io abbia ad amare? ovvero che io poſſa, debba, o voglia amare?*

Præt. imp. Amarem? *che io amerei? potrei, dovrei, o vorrei amare? ovvero poteva, doveva, o voleva io amare?*

Præt. perf. Amaverim? *che io abbia amato? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto amare?*

Præt. pluſq. perf. Amaviſſem? *che io avrei amato? avrei potuto, dovuto, o voluto amare? ovvero poteva, doveva, o voleva io avere amato?*

Fut. Amaverim? *amerò io? ſarò io per amare? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io amare?*

Permiſſivi, ſeu Conceſſivi Modi tempus præſens.

Amem, *ami io pure, ponghiamo che io ami, ancorchè io ami*.

Præt. imp. Amarem, *amaſſi io pure, facciamo che io amaſſi, ancorachè io amaſsi*.

Præt. perf. Amaverim, *abbia io pure amato, poniamo che io abbia amato, ancorachè io abbia amato*.

Præt. pluſq. perf. Amaviſſem, *aveſſi io pure amato,*

facciamo che io aveſſi amato, ancorachè io aveſſi amato.

Fut. Amavero, *ponghiamo ch' io abbia ad amare, ancorachè io abbia ad amare.*

Infiniti Modi tempus præſens.

Amare, *amare, e che io amo, tu ami, colui, o quegli ama.* Pl. *noi amiamo, voi amate, coloro, o quelli amano.*

Præt. imp. Amare, *amare, e che io amava, ed amaſſi; tu amavi, ed amaſſi; colui, o quegli amava, ed amaſſe.* Pl. *che noi amavamo, ed amaſſimo; voi amavate, ed amaſte; coloro, o quelli amavano, ed amaſſero.*

Ama, addita re, fit amare: ſic docere, legere, audire.

Præt. perf. Amaviſſe, *aver amato, e che io amai, ed ho amato; tu amaſti, ed hai amato; colui, o quegli amò, ed ha amato.* Pl. *che noi amammo, ed abbiamo amato; voi amaſte, ed avete amato; coloro, o quelli amarono, ed hanno amato.*

Præt. pluſq. perf. Amaviſſe, *aver amato, e che io aveva, ed aveſſi amato; tu avevi, ed aveſſi amato; colui, o quegli aveva, ed aveſſe amato.* Pl. *che noi avevamo, ed aveſſimo amato; voi avevate, ed aveſte amato; coloro, o quelli avevano, ed aveſſero amato.*

Amavi, addita ſſe, fit amaviſſe: ſic docuiſſe, legiſſe, audiviſſe.

Fut. Amaturum, am, um eſſe, *dovere amare, e che io amerò, ed amerei; tu amerai, e ameresti, colui, e quegli amerà, e amerebbe; ovvero che io ho, tu hai, colui, o quegli ha ad amare.* Pl. Amaturos, as, a eſſe, *dovere amare, e che noi ameremo, e ameremmo; voi amerete, e amereſte; coloro, o quelli ameranno, e amerebbono; ovvero, che noi abbiamo, voi avete, coloro o quelli hanno ad amare.*

Fut. Præt. miſt. Amaturum, am, um fuiſſe, *aver potuto amare, e che io avrei, tu avreſti, colui, o quegli avrebbe amato.* Pl. Amaturos, as, a fuiſſe, *aver dovuto amare, e che noi avremmo, voi avreſte, coloro, o quelli avrebbono amato.*

Gerundia, Amandi, *di amare, e di eſſere amato.*

Amando, *amando, ed eſſendo amato.*

Amandum, *ad amare, e ad eſſere amato.*

Amans, amantis, tis in di do, dum, ſic in cæteris.

Supina Amatum, *ad amare, o per amare.*

Amatu, *ad amarſi, ovvero da eſſer amato.*

Par-

Partticipia declinationis activæ.

Præſ. & imp. Amans, Amantis, *uomo, donna, coſa, che ama, e che amava.*

Amabam, bam mutata in ns, ſic in cæteris.

Fut. Amaturus, ra, rum, *uomo, donna, coſa, che amerà, e che ha da amare, o è per amare.*

Amatum, m mutata in rus: cætera eodem modo.

ADMONITIO.

Formavimus hoc participium a priore ſupino, propter verba neutra, quæ poſteriore carent.

Doceant Magiſtri pueros, participia futuri temporis tum activa, tum paſſiva verbo ſubſtantivo conjungere, ne ſemper verbo Debeo, *quod illis familiariſſimum eſt, utantur.* Sum amaturus, es amaturus &c. *pro* Debeo amare, debes, &c. Amaturus eram, eras, *pro* Debebam, debebas amare, &c. Amandus ſum, es, *pro* Debeo, debes amari. Amandus eram, eras, *pro* Debebam debebas amari, &c. *V.Rud.* C.14. *Schol.* 8. *partic.*

AMOR, VERBUM PASSIVUM,

ſic declinabitur.

Indicativi Modi tempus præſens.

AMor, *io ſono amato.* Amaris, vel amare, *tu ſei amato.* Amatur, *colui, o quegli è amato.* Plur. Amamur, *noi ſiamo amati.* Amamini, *voi ſiete amati.* Amantur, *coloro, o quelli ſono amati.*

Amo, addita r; cætera eodem modo.

Præt. imp. Amabar, *io ero amato.* Amabaris, vel amabare, *tu eri amato.* Amabatur, *colui, o quegli era amato.* Pl. Amabamur, *noi eravamo amati.* Amabamini, *voi eravate amati.* Amabuntur, *coloro, o quelli erano amati.*

Amabam, am mutata in ar: ſic in cæteris.

Præt. perf. Amatus, amata, amatum ſum, vel fui, *io fui, e ſono ſtato amato.* Amatus, ta, tum es, vel fuiſti, *tu foſti, e ſei ſtato amato.* Amatus ta, tum eſt, vel fuit, *colui, o quegli fu, ed è ſtato amato.* Pl. Amati, tæ, ta ſumus, vel fuimus, *noi fummo, e ſiamo ſtati amati.* Amati, tæ, ta eſtis, vel fuiſtis, *voi foſte, e ſiete ſtati amati.* Amati, tæ, ta ſunt, ſeu fuerunt, vel fuere, *coloro, o quegli furono, e ſono ſtati amati.*

Amatu, addita s; ſic in cæteris.

Præt. pluſq. perf. Amatus, ta, tum eram, vel fueram, *io ero ſtato amato.* Amatus, ta, tum eras, vel

fueras, *tu eri ſtato amato*. Amatus, ta, tum erat, vel fuerat, *colui, o quegli era ſtato amato*. Pl. Amati, tæ, ta eramus, vel fueramus, *noi eravamo ſtati amati*. Amati, tæ, ta eratis, vel fueratis, *voi eravate ſtati amati*. Amati, tæ, ta erant, vel fuerant, *coloro, o quelli erano ſtati amati*.

Fut. Amabor, *io ſarò amato*. Amaberis, vel amabere, *tu ſarai amato*. Amabitur, *colui, o quegli ſarà amato*. Pl. Amabimur, *noi ſaremo amati*. Amabimini, *voi ſarete amati*. Amabuntur, *coloro, o quelli ſaranno amati*.

Amabo, addita r: ſic Docebor.

Fut. exactum, *ex ſententia Varronis*.

Amatus, ta, tum ero, vel fuero, *io ſarò ſtato amato*.

Imperativi Modi tempus præſens.

Amare, vel amator, *ſii tu amato*. Ametur, *ſia quegli amato*. Pl. Amemur, *ſiamo noi amati*. Amamini, vel amaminor, *ſiate voi amati*. Amentur, *ſieno coloro amati*.

Ama, addita re; Amato, addita r; ſic in cæteris.

Futurum, ſive Modus Mandativus.

Amantor tu, amaberis, vel amabere, *ſarai tu amato*. Amator ille, vel amabitur, *ſarà quegli amato*. Pl. Amaminor, vel amabimini, *ſarete voi amati*. Amantor, vel amabuntur, *ſaranno coloro amati*.

Optativi Modi tempus præſ. & imperf.

Utinam Amarer, *Iddio voleſſe che io foſſi amato*. Amareris vel amarere, *tu foſſi amato*. Amaretur, *colui, o quegli foſſe amato*. Pl. Utinam Amaremur, *Iddio voleſſe che noi foſſimo amati*. Amaremini, *voi foſte amati*. Amarentur, *coloro, o quelli foſſero amati*.

Præt. perf. Utinam Amatus, ta, tum ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che io ſia ſtato amato*. Amatus, ta, tum ſis, vel fueris, *tu ſii ſtato amato*. Amatus, ta, tum ſit, vel fuerit, *colui, o quegli ſia ſtato amato*. Pl. Utinam amati, tæ, ta, ſimus, vel fuerimus, *Iddio voglia che noi ſiamo ſtati amati*. Pmati, tæ, ta ſitis, vel fueritis, *voi ſiate ſtati amati*. Amati, tæ, ta ſint, vel fuerint, *coloro, o quelli ſieno ſtati amati*.

Præt. pluſq. perf. Utinam amatus, ta, tum eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſſe che io foſſi ſtato amato*. Amatus, ta, tum eſſes, vel fuiſſes, *tu foſſi ſtato amato*. Amatus, ta, tum eſſet, vel fuiſſet, *colui, o quegli foſſe ſtato amato*. Pl. Utinam Amati, tæ, ta, eſſemus,

vel

vel fuiſſemus, *Iddio voleſſe che noi foſſimo ſtati amati*. Amati, tæ, ta eſſetis, vel fuiſſetis, *voi foſte ſtati amati*. Amati, tæ, ta eſſent, vel fuiſſent, *coloro, o quelli foſſero ſtati amati*.

Fut. Utinam Amer, *Iddio voglia che io ſia amato*. Ameris, vel amere, *tu ſii amato*. Ametur, *colui, o quegli ſia amato*. Pl. Utinam Amemur, *Iddio voglia che noi ſiamo amati*. Amemini, *voi ſiate amati*. Amemini, *coloro, o quelli ſieno amati*.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Amer, *conciossiacoſachè io ſia amato, eſſendo io amato*. Ameris, vel amere, *tu ſii amato, o eſſendo tu amato*. Ametur, *colui ſia amato, o eſſeno quegli amato*. Pl. Cum Amemur, *conciossiacoſachè noi ſiamo amati, o eſſendo noi amati*. Amemini, *voi ſiate amati, o eſſendo voi amati*. Amentur, *coloro ſieno amati, o eſſendo quelli amati*.

Præt. imp. cum Amarer, *conciofoſſecoſachè io foſſi, o ſarei amato, e eſſendo io amato*. Amareris, vel amarere, *tu foſſi, o ſareſti amato, o eſſendo tu amato*. Amaretur, *colui foſſe, o ſarebbe amato, o eſſendo quegli amato*. Pl. Cum Amaremur, *conciofoſſecoſachè noi foſſimo, o ſaremmo amati, o eſſendo noi amati*. Amaremini, *voi foſte, o ſareſte amati, o eſſendo voi amati*. Amarentur, *coloro, o quelli foſſero, o ſarebbero amati, o eſſendo quelli amati*.

Præt. perf. Cum Amatus, ta, tum ſim, vel fuerim, *conciossiacoſachè io ſia ſtato amato, o eſſendo io ſtato amato*. Amatus, ta, tum ſis, vel fueris, *tu ſii ſtato amato*. Amatus, ta, tum ſit, vel fuerit, *colui, o quegli ſia ſtato amato*. Pl. Cum Amati, tæ, ta ſimus, vel fuerimus, *conciossiacoſachè noi ſiamo ſtati amati, o eſſendo noi ſtati amati*. Amati, tæ, ta ſitis, vel fueritis, *voi ſiate ſtati amati*. Amati, tæ, ta ſint, vel fuerint, *coloro, o quelli ſieno ſtati amati*.

Præt. pluſq. perf. Cum Amatus, ta, tum eſſem, vel fuiſſem, *conciofoſsecoſachè io foſſi, o ſarei ſtato amato, o eſsendo io ſtato amato*. Amatus, ta, tum eſſes, vel fuiſſes, *tu foſſi, o ſareſti ſtato amato*. Amatus, ta, tum eſſet, vel fuiſſet, *colui, o quegli foſse, o ſarebbe ſtato amato*. Pl. Cum Amati, tæ, ta eſſemus, vel fuiſſemus, *conciofoſsecoſachè noi foſſimo, o ſaremmo ſtati amati, o eſsendo noi ſtati amati*. Amati, tæ, ta eſſetis, vel fuiſſetis, *voi foſte, o ſareſte*

ſtati amati. Amati, tæ, ta eſſent vel fuiſſent, *coloro*, *o quelli foſſero*, *o ſarebbero ſtati amati*.

Futur. Cum Amatus, ta, tum ero, vel fuero, *quando io ſarò amato, e ſarò ſtato amato*. Amatus, ta, tum eris, vel fueris, *tu ſarai amato*, *e ſarai ſtato amato*. Amatus, ta, tum erit, vel fuerit, *colui*, *o quegli ſarà amato*, *o ſarà ſtato amato*. Pl. Cum Amati, tæ, ta erimus, vel fuerimus, *quando noi ſaremo amati*, *e ſaremo ſtati amati*. Amati, tæ, ta eritis, vel fueritis, *voi ſarete amati*, *e ſarete ſtati amati*. Amati, tæ, ta erint, vel fuerint, *coloro*, *o quelli ſaranno amati*, *e ſaranno ſtati amati*.

Potentialis Modi tempus præſens.

Amer? *che io ſia amato? che io abbia ad eſſer amato? ovvero che io poſſa*, *debba*, *o voglia eſſere amato?*

Præt. imp. Amarer? *ſarei io amato? potrei*, *dovrei*, *o vorrei io eſſere amato? ovvero poteva*, *doveva*, *o voleva io eſſer amato?*

Præt. perf. Amatus, ta, tum ſim, vel fuerim? *che io ſia ſtato amato? ovvero che io abbia potuto*, *dovuto*, *o voluto eſſer amato?*

Præt. pluſq. perf. Amatus, ta, tum eſſem, vel fuiſſem? *che io ſarei ſtato amato? averei io potuto*, *dovuto*, *o voluto eſſere ſtato amato? ovvero poteva*, *doveva*, *o voleva io eſſere ſtato amato?*

Fut. Amatus, ta, tum ero, vel fuero? *ſarò io per eſſer amato? ovvero potrò*, *dovrò*, *o vorrò io eſſer amato?*

Permiſſivi, ſive Conceſſivi Modi tempus præſens.

Amer, *ſia io pure amato*, *ponghiamo che io ſia amato*, *ancorachè io ſia amato*.

Præt. imp. Amarer, *foſſi io pure amato*, *facciamo che io foſſi amato ancorachè io foſſi amato*.

Præt. perf. Amatus, ta, tum ſim, vel fuerim, *ſia io pure amato*, *poniamo che io ſia ſtato amato*, *ancorachè io ſia ſtato amato*.

Præt. pluſq. perf. Amatus, ta, tum eſſem, vel fuiſſem, *foſſi io pure ſtato amato*, *facciamo che io foſſi ſtato amato*, *ancorachè io foſſi ſtato amato*.

Futur. Amatus, ta, tum ero, vel fuero, *abbia io pure ad eſſere amato*, *ponghiamo che io abbia ad eſſer amato*, *ancorachè io abbia ad eſſer amato*.

Infiniti Modi tempus præſens.

Amari, *eſſer amato*, *e che io ſono*, *tu ſei*, *colui è amato*. Pl. Amari, *eſſere amati*, *e che noi ſiamo*, *voi ſiete*, *coloro ſono amati*.

Præt.

Præt. imp. Amari, *eſſer amato, e che io era, e foſſi amato; tu eri, e foſſi amato; colui, o quegli era, e foſſe amato*. Pl. Amari, *eſſere amati, e che noi eravamo, foſſimo amati; voi eravate, e foſte amati; coloro, o quelli erano, e foſſero amati*.

Amare, e in i: ſic doceri audiri.

Præt. perf. Amatum, tam, tum eſſe, vel fuiſſe, *eſſere ſtato amato; e che io fui, e ſono ſtato amato; tu foſti, e ſei ſtato amato; colui, o quegli fu, ed è ſtato amato*. Pl. Amatos, tas, ta eſſe, vel fuiſſe, *eſſere ſtati amati, e che noi fummo, e ſiamo ſtati amati; voi foſte, e ſiete ſtati amati; coloro, o quelli furono, e ſono ſtati amati*.

Præt. pluſq. perf. Amatum, tam, tum eſſe, vel fuiſſe, *eſſere ſtato amato, e che io era, e foſſi ſtato amato; tu eri, e foſſi ſtato amato; colui, o quegli era, e foſſe ſtato amato*. Pl. Amatos, tas, ta eſſe, vel fuiſſe; *eſſere ſtati amati, e che noi eravamo, e foſſimo ſtati amati; voi eravate, e foſte ſtati amati; coloro, o quelli erano, e foſſero ſtati amati*.

Fut. Amatum iri, vel Amandum, am, um eſſe, *dovere eſſere amato, e che io ſarò, e ſarei, ovvero ho ad eſſere amato, tu ſarai, e ſareſti, o hai ad eſſere amato; colui, o quegli ſarà, e ſarebbe, ovvero ha da eſſere amato*. Pl. Amatum iri, vel amandos, as, a eſſe, *dovere eſſere amato, e che noi ſaremo, e ſaremmo, o abbiamo ad eſſere amati; voi ſarete, e ſareſte, o avete ad eſſere amati; coloro, e quelli ſaranno, e ſarebbero, o hanno ad eſſere amati*.

Futur. præt. miſt. Amandum, am, um fuiſſe, *aver dovuto eſſere amato, e che io ſarei, tu ſareſti, colui, o quegli ſarebbe ſtato amato*. Pl. Amandos, as, a fuiſſe; *aver dovuto eſſere amati, e che noi ſaremmo, voi ſareſte, coloro, o quelli ſarebbono ſtati amati*.

Participia declinationis paſſivæ.

Præt. perf. & pluſq. perf. Amatus, a, um, *uomo, donna, coſa, che è ſtata, o era ſtata amata*.

Amatu, addita s: cætera eodem modo.

Futur. Amandus, da, dum, *uomo, donna, coſa, che ha ad eſſere, ovvero debb' eſſere amata*.

Amans, amantis, tis in dus, da, dum: ſic in cæteris.

SECUNDA CONJUGATIO, DOCEO.

C A P U T VI.

DOCEO. *Verbum activum, modi indicativi, temporis præſentis, numeri ſingularis, perſonæ primæ, conjugationis ſecundæ, ſic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præſens.

DOceo, *io inſegno*. Doces, docet. Pl. Docemus, *noi inſegniamo*. Docetis, docent.

Præt. imp. Docebam, *io inſegnava*, docebas, docebat. Pl. Docebamus, docebatis docebant.

Præt. perf. Docui, *io inſegnai, ed ho inſegnato*, docuiſti, docuit. Pl. Docuimus, docuiſtis, docuerunt, vel docuere.

Præt. pluſq. perf. Docueram, *io aveva inſegnato*, docueres, docuerat. Pl. Docueramus, docueratis, docuerant.

Futur. Docebo, *io inſegnerò*, docebis, docebit. Pl. Docebimus, docebitis, docebunt.

Imperativi Modi tempus præſens.

Doce, vel doceto, *inſegna tu*, doceat. Pl. Doceamus, docete, vel docetote, doceant.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Doceto tu, vel docebis, *inſegnerai tu*, doceto ille, vel docebit. Pl. Docetote vos, vel docebitis, docento illi, vel docebunt.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Docerem, *Iddio voleſſe, che io inſegnaſſi*, doceres; doceret. Pl. Utinam Doceremus, doceretis, docerent.

Præt. perf. Utinam Docuerim, *Iddio voglia che io abbia inſegnato*, docueris, docuerit. Pl. Utinam docuerimus, docueritis, docuerint.

Præt. pluſq. perf. Utinam Docuiſſem, *Iddio voleſſe che io aveſſi inſegnato*, docuiſſes, docuiſſet. Pl. Utinam docuiſſemus, docuiſſetis, docuiſſent.

Fut. Utinam Doceam, *Iddio voglia che io inſegni*, doceas, doceat. Pl. Utinam Doceamus, doceatis, doceant.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Doceam, *concioſſiacoſachè io inſegni, o inſegnando io*, doceas, doceat. Pl. Cum Doceamus, doceatis, doceant.

Doceo, o in am: ſic Legam, Audiam.

Præt. imp. Cum Docerem, *concioſoſſecoſachè io inſe-*

ſegnaſſi, *o inſegnerei*, *o inſegnando io*, doceres, doceret. Pl. Cum Doceremus, doceretis, docerent.

Præt. perf. Cum Docuerim, *conciosſiacoſachè io abbia inſegnato*, *o avendo io inſegnato*, docueris, docuerit. Pl. Cum Docuerimus, docueritis, docuerint.

Præt. pluſq. perf. Cum Docuiſſem, *conciofoſſecoſachè io aveſſi*, *o averei inſegnato*, *o avendo io inſegnato*, docuiſſes, docuiſſet. Pl. Cum Docuiſſemus, docuiſſetis, docuiſſent.

Futur. Cum Docuero, *quando io inſegnerò*, *e avrò inſegnato*, docueris, docuerit. Pl. Cum Docuerimus, docueritis, docuerint.

Potentialis Modi tempus præſens.

Doceam? *che io inſegni? che io abbia ad inſegnare? ovvero*, *che io poſſa*, *debba*, *o voglia inſegnare?*

Præt. imp. Docerem? *che io inſegnerei*, *potrei*, *dovrei*, *o vorrei inſegnare? ovvero poteva*, *doveva*, *o voleva io inſegnare?*

Præt. perf. Docuerim? *che io abbia inſegnato? ovvero*, *che io abbia potuto*, *dovuto*, *o voluto inſegnare?*

Præt. pluſq. perf. Docuiſſem? *che io avrei inſegnato? avrei io potuto*, *dovuto*, *o voluto inſegnare? ovvero poteva*, *doveva*, *o voleva io avere inſegnato?*

Futur. Docuerim? *inſegnerò io? ſarò io per inſegnare? ovvero potrò*, *dovrò*, *o vorrò io inſegnare?*

Permiſſivi, ſive Conceſſivi Modi tempus præſens.

Doceam, *inſegni io pure*, *ponghiamo che io inſegni*, *ancorachè io inſegni*.

Præt. imp. Docerem, *inſegnaſſi io pure*, *facciamo che io inſegnaſſi*, *ancorachè io inſegnaſſi*.

Præt. perf. Docuerim, *abbia io pure inſegnato*, *poniamo*, *che io abbia inſegnato*, *ancorachè io abbia inſegnato*.

Præt. pluſq. perf. Docuiſſem, *aveſſi io pure inſegnato*, *facciamo*, *che io aveſſi inſegnato*, *ancorachè io aveſſi inſegnato*.

Fut. Docuero, *ponghiamo ch'io abbia ad inſegnare*, *o ſia per inſegnare*, *ancorachè io abbia ad inſegnare*.

Infiniti Modi tempus præſens.

Docere, *inſegnare*, *e che io inſegno*, *tu inſegni*, ec. Pl. *che noi inſegniamo*, *voi inſegnate*, ec.

Præt. imp. Docere, *inſegnare*, *e che io inſegnava*, *e inſegnaſſi*, *tu inſegnavi*, *e inſegnaſſi*, ec. Pl. *che noi inſegnavamo*, *e inſegnaſſimo*, *voi inſegnavate*, ec.

Præt.

Præt. perf. Docuiſſe, *aver inſegnato*, *e che io inſegnai, ed ho inſegnato, tu inſegnaſti, ed hai inſegnato*, ec. Pl. *che noi inſegnammo, e abbiamo inſegnato, voi*, ec.

Præt. pluſq. perf. Docuiſſe, *avere inſegnato, e che io aveva, e aveſſi inſegnato; tu avevi, e aveſſi*, ec.

Futurum Doctūrum, am, um eſſe, *dovere inſegnare, e che io inſegnarò, e inſegnerei: tu inſegnerai, e inſegnereſti*, ec. *ovvero che io ho ad inſegnare; tu hai*, ec. Plur. Docturos, as, a eſſe, *dovere inſegnare, e che noi inſegneremo, o inſegneremmo; voi*, ec. *ovvero che noi abbiamo ad inſegnare: voi*, ec.

Futur. præt. miſt. Docturum, am, um fuiſſe, *aver dovuto inſegnare, e che io avrei, tu avreſti, colui, o quegli avrebbe inſegnato*. Pl. Docturos, as, a fuiſſe, *aver dovuto inſegnare, e che noi avremmo inſegnato*, ec.

Gerundia.

Docendi, *d' inſegnare, e d'eſſere inſegnato*.
Docendo, *inſegnando, ed eſſendo inſegnato*.
Docendum, *ad inſegnare, e ad eſſer inſegnato*.

Supina.

Doctum, *ad inſegnare, o per inſegnare*.
Doctu, *ad inſegnarſi, e da eſſer inſegnato*.

Participia declinationis activæ.

Præſ. & imp. Docens, docentis, *uomo, donna, coſa, che inſegna, o inſegnava*.

Futur. Docturus, a, um, *uomo, donna, coſa, che inſegnerà, o ha ad inſegnare, o è per inſegnare*.

DOCEOR, VERBUM PASSIVUM,
ſic declinabitur.

Doceor, *mi è inſegnato*. Doceris, vel docere, *ti è inſegnato*. Docetur, *a colui, o a quegli è inſegnato*. Pl. Docemur, *ci è inſegnato*. Docemini, *v' è inſegnato*. Docentur, *a coloro, o a quelli è inſegnato*.

Præt. imp. Docebar, *m' era inſegnato*. Docebaris, vel docebare. Docebatur. Pl. Docebamur, *ci era inſegnato*. Docebamini. Docebantur.

Præt. perf. Doctus, a, um ſum, vel fui, *mi fu, e mi è ſtato inſegnato*. Doctus es, vel fuiſti. Doctus eſt, vel fuit. Pl. Docti, æ, a ſumus, vel fuimus, *ci fu, e ci è ſtato inſegnato*. Eſtis, vel fuiſtis. Sunt ſeu fuerunt, vel fuere.

Præſ. pluſq. perf. Doctus, a, um, eram, vel fueram, *mi era ſtato inſegnato*. Eras, vel fueras. Erat, vel fuerat. Pl. Docti, æ, a eramus, vel fueramus, *ci era ſtato inſegnato*. Eratis vel fueratis. Erant, vel fuerant.

Futur. Docebar, *mi ſarà inſegnato*. Doceberis, vel docebere. Docebitur. Pl. Docebimur, *ci ſarà inſegnato*. Docebimini. Docebuntur.

Imperativi Modi tempus præſens.

Docere, vel docetor, *ſiati inſegnato*. Doceatur, Pl. Doceamur *ſiaci inſegnato*. Doceamini, vel doceminor. Doceantur.

Futurum, ſive Modus Mandativus.

Docetor tu, doceberis, vel docebere, *ſaratti inſegnato*. Docetor ille, vel docebitur. Pl. Doceminor, vel docebimini, *ſaravvi inſegnato*. Docentor, vel docebuntur.

Optativi Modus tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Docerer, *Iddio voleſſe che mi foſſe inſegnato*. Docereris, vel Docerere. Doceretur. Pl. Utinam Doceremur, *voleſſe Iddio che ci foſſe inſegnato*. Doceremini. Docerentur.

Præt. perf. Utinam Doctus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che mi ſia ſtato inſegnato*, ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Utinam Docti, æ, a ſimus, vel fuerimus, *Iddio voglia che ci ſia ſtato inſegnato*; ſitis, vel fueritis, ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Utinam Doctus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſſe, che mi foſſe inſegnato*; eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Utinam Docti, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus, *Iddio voleſſe che ci foſſe ſtato inſegnato*; eſſetis, vel fuiſſetis; eſſent, vel fuiſſent.

Futur. Utinam Docear, *Iddio voglia che mi ſia inſegnato*. Docearis, vel doceare. Doceatur. Pl. Utinam Doceamur, *Iddio voglia che ci ſia inſegnato*. Doceamini. Doceantur.

Doceam, m in r; ſic legar, audiar.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Docear, *concioſſiacoſachè mi ſia inſegnato, o eſſendomi inſegnato*. Docearis, vel doceare. Doceatur. Pl. Cum Doceamur. Doceamini. Doceantur.

Præt. imp. Cum Docerer, *concioſoſſecoſachè mi foſſe, o ſarebbe inſegnato, o eſſendomi inſegnato*. Docereris, vel docerere. Doceretur. Plur. Cum Doceremur. Doceremini. Docerentur.

Præt. perf. Cum Doctus, a, um ſim, vel fuerim, *concioſſiacoſachè mi ſia ſtato inſegnato, o eſſendomi ſtato inſegnato*; ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Cum Docti, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis, vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Cum Doctus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *concioſoſſecoſa che mi foſſe, o ſarebbe ſtato inſegnato, o eſſendomi ſtato inſegnato;* eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Cum Docti, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus; eſſetis, vel fuiſſetis; eſſent vel fuiſſent.

Fut. Cum Doctus, a, um ero, vel fuero, *quando mi ſarà inſegnato, e mi ſarà ſtato inſegnato;* Eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Docti, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erint, vel fuerint.

Potentialis Modi tempus præſens.

Docear? *che mi ſia inſegnato? che mi abbia ad eſſere inſegnato? ovvero che mi poſſa, debba, o voglia eſſere inſegnato?*

Præt. imperf. Docerer? *che mi ſarebbe inſegnato? potrebbe, dovrebbe, o vorrebbe eſſermi inſegnato? ovvero poteva, doveva, o voleva eſſermi inſegnato?*

Præt. perf. Doctus, a, um ſim, vel fuerim? *che mi ſia ſtato inſegnato? ovvero che abbia potuto, dovuto, o voluto eſſermi inſegnato?*

Præt. pluſq. perf. Doctus, a, um, eſſem, vel fuiſſem? *che mi ſarebbe ſtato inſegnato? mi ſarebbe potuto, dovuto, o voluto eſſer ſtato inſegnato? ovvero poteva, doveva, o voleva eſſermi ſtato inſegnato?*

Fut. Doctus, a, um, ſim, vel fuerim? *ſarà per eſſermi inſegnato? ovvero potrà, dovrà, o vorrà eſſermi inſegnato?*

Permiſſivi, ſive Conceſſivi Modi tempus præſens.

Docear, *ſiami pure inſegnato, ponghiamo che mi ſia inſegnato, ancorachè mi ſia inſegnato.*

Præt. imp. Docerer, *mi foſſe pure inſegnato, facciamo che mi foſſe inſegnato, ancorchè mi foſſe inſegnato.*

Præt. perf. Doctus, a, um ſim, vel fuerim, *mi ſia pure ſtato inſegnato, poniamo che mi ſia ſtato inſegnato, ancorachè mi ſia ſtato inſegnato.*

Præt. pluſq. perf. Doctus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *mi foſſe pure ſtato inſegnato, facciamo che mi foſſe ſtato inſegnato, ancorachè mi foſſe ſtato inſegnato.*

Fut. Doctus, a, um, ero, vel fuero, *abbimi pure ad eſſere inſegnato, ponghiamo che mi abbia ad eſſere inſegnato, ancorchè mi abbia ad eſſere inſegnato.*

Infiniti Modi tempus præſens.

Doceri, *che a me, e a te e a colui, o a quegli è inſegnato.* Pl. *Che a noi, e a voi, e a coloro, o a quegli è inſegnato.*

Præt. imperf. Doceri, *che a me era, e foſſi inſegna-*

gnato; a te era, e foſſe, ec. Pl. *Che a noi era, e foſſe inſegnato; a voi*, ec.

Præt. perf. Doctum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *che a me fu, ed è ſtato inſegnato; a te fu, ed è ſtato*, ec. Pl. Doctos, as, a eſſe, vel fuiſſe, *che a noi fu, ed è ſtato inſegnato; a voi, fu, ed è ſtato inſegnato*, ec.

Præt. pluſq. perf. Doctum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *che a me era, e foſſe ſtato inſegnato; a te era, e foſſe ſtato*, ec. Pl. Doctos, as, a eſſe, vel fuiſſe, *che a noi era, e foſſe ſtato inſegnato; a voi era, e foſſe ſtato inſegnato*, ec.

Fut. Doctum iri, vel docendum, am, um eſſe, *che a me ha ad eſſere inſegnato; a te ha ad eſſere*, ec. Pl. Doctum iri, vel docendos, as, a eſſe, *che a noi ha ad eſſere inſegnato, a voi ha ad eſſere inſegnato*, ec.

Fut. præt. miſt. Docendum, am, um fuiſſe, *che mi ſarebbe, ti ſarebbe ſtato inſegnato*, ec. Pl. Docendos, as, a fuiſſe, *ci ſarebbe ſtato inſegnato*, ec.

Participia declinationis paſſivæ.

Præt. perf. & pluſq. perf. Doctus, a, um, *uomo, donna, coſa, a cui è ſtato, ed era ſtato inſegnato*.

Fut. Docendus, a, um, *uomo, donna, coſa, a cui debb' eſſere inſegnato*.

ADMONITIO.

Italice verbum hoc paſſivæ vocis non cum perſona, ſed cum re jungitur: quare mutanda fuit ratio reddendi ſingulas latinas voces in hoc paradigmate.

TERTIA CONJUGATIO, LEGO.

CAPUT VII.

LEGO. *Verbum activum, modi indicativi, temporis præſentis, numeri ſingularis, perſonæ primæ, conjugationis tertiæ, ſic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præſens.

Lego, *io leggo*. Legis. Legit. Pl. Legimus. Legitis. Legunt.

Præt. imp. Legebam, *io leggeva*, legebas, legebat. Pl. Legebamus, legebatis, legebant.

Lego, o in e, addita bam; ſic audiebam.

Præt. perf. Legi, *io leſſi, ed ho letto*, legiſti, legit. Pl. Legimus, legiſtis, legerunt, vel legere.

Præt. pluſq. perf. Legeram, *io aveva letto*, legeras, legerat. Pl. Legeramus, legeratis, legerant.

Fut. Legam, *io leggerò*, leges, leget. Pl. legemus, legetis, legent.

Lego, o in am: ſic audiam.

Im-

Imperativi Modi tempus præſens.

Lege, vel legito, *leggi tu*, legat. Pl. Legamus, legite vel legitote, legant.

Lego, o in e.

Futurum, ſive Modus Mandativus.

Legito tu. vel leges, *leggerai tu*, legito ille, vel leget. Pl. Legitote vos, vel legetis, legunto illi, vel legent.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Legerem, *Iddio voleſſe che io legeſſi*, legeres, legeret. Pl. Utinam Legeremus, legeretis, legerent.

Præt. perf. Utinam Legerim, *Iddio voglia che io abbia letto*, legeris, legerit. Pl. Utinam Legeremus, legeritis, legerint.

Præt. pluſq. perf. Utinam Legiſſem, *Iddio voleſſe che io aveſſi letto*, legiſſes, legiſſet. Pl. Utinam Legiſſemus, legiſſetis, legiſſent.

Futur. Utinam Legam, *Iddio voglia che io legga*, legas, legat. Pl. Utinam Legamus, legatis, legant.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Legam, *conciosſiacoſachè io legga, o leggendo io*, legas, legat. Pl. Cum Legamus, legatis, legant.

Præt. imperf. Cum legerem, *conciofoſſecoſachè che io leggeſi, o leggerei, o leggendo io*, legeres, legeret. Pl. Cum Legeremus, legeretis, legerent.

Præt. perf. Cum Legerim, *conciosſiachè io abbia letto, o avendo io letto*, legeris, legerit. Pl. Cum Legerimus, legeritis, legerint.

Præt. pluſq. perf. Cum Legiſſem, *conciofoſſecoſa che io aveſſi, o avrei letto, o avendo io letto*, legiſſes, legiſſet. Pl. Cum Legiſſemus, legiſſetis, legiſſent.

Fut. Cum Legero, *quando io leggerò, e avrò letto*, legeris, legerit. Pl. Cum Legerimus, legeritis, legerint.

Pontentiali Modi tempus præſens.

Legam? *che io legga? che io abbia a leggere? ovvero che io poſſa, debba, o voglia leggere.*

Pret. imperf. Legerem? *che io leggerei, potrei, dovrei, o vorrei leggere? ovvero poteva, doveva, o voleva io leggere?*

Præt. perf. Legerim? *che io abbia letto? ovvero che io abbia potuto, dovuto, voluto leggere?*

Præt. pluſq. perf. Legiſſem? *che io avrei letto? avrei potuto, dovuto, o voluto io leggere? ovvero poteva, doveva, o voleva io aver letto.*

Fu-

Futur. Legerim? *leggerò io? ſarò io per leggere? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io leggere?*

Permiſſivi, ſive Conceſſivi Modi tempus præſens.

Legam, *legga io pure, pongbiamo che io legga, ancorchè io legga.*

Præt. imperf. Legerem, *leggeſſi io pure, facciamo che io leggeſſi, ancorachè io leggeſſi.*

Præt. perf. Legerim, *abbia io pure letto, poniamo che io abbia letto, ancorachè io abbia letto.*

Præt. pluſq. perf. Legiſſem, *aveſſi io pure letto, facciamo che io aveſſi letto, ancorachè io aveſſi letto.*

Futur. Legero, *pongbiamo che io abbia a leggere, e ſia per leggere, ancorachè io debba leggere.*

Infiniti Modi tempus præſens.

Legere, *leggere, e che io leggo, tu leggi*, ec. Pl. *che noi leggiamo, voi legete*, ec.

Præt. imperf. Legere, *leggere, e che io leggeva, e leggeſſi; tu leggevi, e legeſſi*, ec. Pl. *Che noi leggevamo, e leggeſſimo; voi leggevate*, ec.

Præt. perf. Legiſſe, *aver letto, e che io leſſi, e ho letto; tu leggeſti, e hai letto*, ec. Plur. *Che noi leggemmo, e abbiamo letto; voi*, ec.

Præt. pluſq. perf. Legiſſe, *aver letto, e che io aveva, e aveſſi letto; tu avevi, e aveſſi letto; quegli*, ec. Pl. *Che noi avevamo, e aveſſimo letto; voi*, ec.

Futurum Lecturum, am, um eſſe, *dover leggere, o che io leggerò, e leggerei; tu leggerai, e leggereſti, quegli*, ec.; *ovvero che io ho a leggere; tu hai*, ec. Pl. Lecturos, as, a eſſe, ec. *dover leggere, e che noi leggeremo, e leggeremmo, voi leggerete*, ec.; *ovvero che noi abbiamo a leggere, voi*, ec.

Futur. præt. mixt. Lecturum, am, um fuiſſe, *aver dovuto leggere, e che io aurei, tu avreſti, colui, o quegli avrebbe letto*. Pl. Lecturos, as, a fuiſſe, *aver dovuto leggere, e che noi avremo letto; voi*, ec.

Gerundia.

Legendi, *di leggere, e di eſſer letto.*

Legendo, *in leggendo, ed eſſendo letto.*

Legendum, *a leggere, ed eſſer letto.*

Supina.

Lectum, *a leggere, e per leggere.*

Lectu, *a leggerſi, o da eſſer letto.*

Participia declinationis activæ.

Preſ. & imperf. Legens, legentis, *uomo, donna, caſa, che legge, o leggeva.*

Fu-

Fut. Lectúrus, a, um, *uomo, donna, coſa, che leggerà, o che ha a leggere.*

LEGOR, VERBUM PASSIVUM, *ſic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præſens.

Legor, *io ſono letto*, legeris, vel legere, legitur. Pl. Legimur, legimini, leguntur.

Præt. imperf. Legebar, *io era letto*, legebaris, vel legebare, legebatur. Pl. Legebamur, legebamini, legebantur.

Præt. perf. Lectus, a, um ſum, vel fui, *io fui, e ſono ſtato letto;* es, vel fuiſti; eſt, vel fuit. Pl. Lecti, æ, a ſumus, vel fuimus; eſtis, vel fuiſtis; ſunt, ſeu fuerunt, vel fuere.

Præt. pluſq. perf. Lectus, a, um eram, vel fueram, *io era ſtato letto*; eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Pl. Lecti, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis, erant, vel fuerant.

Fut. Legar, *io ſarò letto*, legeris, vel legere, legitur. Pl. Legimur, legemini, legentur.

Legam, m in r: ſic audiar.

Imperativi Modi tempus præſens.

Legere, vel legitor, *ſii tu letto*, legatur. Pl. Legamur, legimini, vel legiminor, legantur.

Futurum, ſeu Modus mandativus.

Legitor tu, legeris, vel legere, *ſarai tu letto*; legitor ille, vel legetur, *ſarà colui letto*. Pl. Legiminor, vel legimini, *ſarete voi letti*, leguntor, vel legentur, *ſaranno coloro letti*.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Legerer, *Iddio voleſſe che io foſſi letto*, legereris, vel legerere, legeretur. Pl. Utinam legeremur, legeremini, legerentur.

Præt. perf. Utinam Lectus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che io ſia ſtato letto*; ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Utinam Lecti, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis, vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Utinam Lectus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſſe che io foſſi ſtato letto*; eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Utinam Lecti, æ, a, eſſemus, vel fuiſſemus; eſſetis, vel fuiſſetis; eſſent vel fuiſſent.

Fut. Utinam Legar, *Iddio voglia che io ſia letto*, legaris vel legare, legatur. Pl. Utinam legamur, legamini, legantur.

Con-

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Legar, *concioſiacoſachè io ſia letto, o eſſendo io letto*, legaris, vel legare, legatur. Pl. Cum legamur, legamini, legantur.

Præt. imperf. Cum Legerer, *conciofoſſecoſa che io foſſi, o ſarei letto, o eſſendo io letto*, legereris, vel legerere, legeretur. Pl. Cum legeremur, legeremini, legerentur.

Præt. perf. Cum Lectus, a, um ſim, vel fuerim, *concioſſiachè io ſia ſtato letto, o eſsendo io ſtato letto*; ſis, vel fueris; ſit vel fuerit. Pl. Cum Lecti, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis, vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Cum Lecti, a, um eſſem, vel fuiſſem, *conciofoſſecoſa che io foſſi, o ſarei ſtato letto, o eſſendo io ſtato letto*; eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Cum Lecti, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus; eſſetis, vel fuiſſetis; eſſent, vel fuiſſent.

Futur. Cum Lectus, a, um ero, vel fuero, *quando io ſarò letto, e ſarò ſtato letto*; eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Lecti, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erint, vel fuerint.

Potentialis Modi tempus præſens.

Legar? *che io ſia ſtato letto? che io debba eſſer letto? ovvero che io poſſa, debba, o voglia eſſer letto?*

Præt. imperf. Legerer? *che io ſarei letto? potrei, dovrei, o vorrei io eſſer letto? ovvero poteva, doveva, o voleva io eſſer letto?*

Præt. perf. Lectus, a, um ſim, vel fuerim? *che io ſia ſtato letto? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto eſſer letto.*

Præt. pluſq. perf. Lectus, a, um eſſem, vel fuiſſem? *che io ſarei ſtato letto? avrei io potuto, dovuto, o voluto eſſer letto? ovvero poteva, doveva, o voleva io eſſere ſtato letto?*

Futur. Lectus, a, um ſim, vel fuerim? *ſarò io per eſſer letto? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io eſſer letto?*

Permiſſivi, ſive Conceſſivi Modi tempus præſens.

Legar, *ſia io pur letto, ponghiamo che io ſia letto, ancorachè io ſia letto.*

Præt. imperf. Legerer, *foſſi io pur letto, facciamo, ch' io foſſi letto, ancorachè io foſſi letto.*

Præt. perf. Lectus, a, um ſim, vel fuerim, *ſia io pure ſtato, poniamo che io ſia ſtato letto, ancorachè io ſia ſtato letto.*

Præt.

Præt. pluſq. perf. Lectus, a, um eſſe, vel fuiſſem, *foſſi io pure ſtato letto, facciamo ch' io foſſi ſtato letto, ancorchè io foſſi ſtato letto.*

Futur. Lectus, a, um, ero vel fuero, *abbia io pure ad eſſer letto, ponghiamo che io abbia ad eſſer letto, ancorachè io abbia ad eſſer letto.*

Infiniti Modi tempus præſens.

Legi, *eſſer letto, e che io ſono, tu ſei, colui è letto.* Pl. *eſſer letti, e che noi ſiamo, voi ſiete, coloro ſono letti.*

Præt. imperf. Legi, *eſſer letto, e che io era, e foſſi letto; tu eri, e foſſi*, ec. Pl. *eſſer letti, e che noi eravamo letti, e foſſimo letti; voi eravate, e foſte letti*, ec.

Præt. Perf. Lectum, am, um, eſſe, vel fuiſſe, *eſſere ſtato letto, e che io fui, e ſono ſtato letto; tu foſti, e ſei ſtato letto*, ec Pl. Lectos, as, a eſſe, vel fuiſſe, *eſſere ſtati letti, e che noi fummo, e ſiamo ſtati letti; voi foſte, e ſiete ſtati letti*, ec.

Præt. pluſq. perf. Lectum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *eſſere ſtato letto, e che io era, e foſſi ſtato letto; tu eri, e foſſi ſtato letto*, ec. Pl. Lectos, as, e eſſe, vel fuiſſe, *eſſere ſtati letti, e che noi eravamo, e foſſimo ſtati letti, voi eravate, e foſte ſtati letti*, ec.

Futur. Lectum iri, vel Legendum, am, um eſſe, *dover eſſer letto, e che io ſarò, e ſarei, ovvero ho ad eſſere letto; tu ſarai, e ſareſti, o hai ad eſſer letto*, ec. Pl. Lectum iri, vel legendos, as, a eſſe, *dover eſſere letti, e che noi ſaremo, e ſaremmo, ovvero abbiamo ad eſſere letti; voi ſarete, e ſareſte, ovvero avete ad eſſere letti*; ec.

Futur. præt. miſt. Legendum, am, um fuiſſe, *aver dovuto eſſer letto; e che io ſarei, tu ſareſti, quegli ſarebbe ſtato letto.* Pl. Legendos, as, a fuiſſe, *aver dovuto eſſer letti, e che noi ſaremmo, voi ſareſte, coloro ſarebbero ſtati letti.*

Participia declinationis paſſivæ.

Præt. perf. & pluſq. perf. Lectus, a, um, *uomo, donna, coſa, che è ſtata, ed era ſtata letta.*

Futur. Legendus, a, um, *uomo, donna, coſa, che ſarà letta, o ha ad eſſer letta.*

QUAR.

QUARTA CONJUGATIO AUDIO, CAPUT VIII.

AUDIO, *Verbum activum, modi indicativi, temporis præſentis, numeri ſingularis, perſonæ primæ, conjugationis quartæ, ſic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præſens.

Audio, *io odo*, audis, audit. Pl. Audimus, auditis, audiunt.

Præt. imp. Audiebam, *io udiva*, audiebas, audiebat. Pl. Audiebamus, audiebatis, audiebant.

Præt. perf. Audivi, *io udj, e ho udito*, audiviſti, audivit. Pl. Audivimus, audiviſtis, audiverunt, vel audivere.

Præt. pluſq. perf. Audiveram, *io aveva udito*, audiveras, audiverat. Pl. Audiveramus, audiveratis, audiverant.

Futur. Audiam, *io udirò*, audies, audiet. Pl. Audiemus, audietis, audient.

Imperativi Modi tempus præſens.

Audi, vel audito, *odi tu*, audiat. Pl. Audiamus, audite, vel auditote, audiant.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Audito tu, vel audies, *udirai tu*. Audito ille, vel audiet. Pl. auditote vos, vel audietis; audiunto illi, vel audient.

Optativi Modi tempus præſens & imperfectum.

Utinam Audirem, *Iddio voleſſe che io udiſſi*, audires, audiret. Pl. Utinam Udiremus, audiretis, audirent.

Præt. perf. Utinam Audiverim, *Iddio voglia che io abbia udito*, audiveris, audiverit. Pl. Utinam Audiverimus, audiveritis, audiverint.

Præt. pluſq. perf. Utinam Audiviſſem, *Iddio voleſſe che io aveſſi udito*, audiviſſes, audiviſſet. Pl. Utinam Audiviſſemus, audiviſſetis, audiviſſent.

Fut. Utinam Audiam, *Iddio voglia che io oda*, audias, audiat. Pl. Utinam Audiamus, audiatis, audiant.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Audiam, *concioſſiacoſachè io oda, o udendo io*, audias, audiat. Pl. Cum Audiamus, audiatis, audiant.

Præt. imp. Cum Audirem, *conciofoſſecoſachè io udiſſi, o udirei, o udendo io*, audires, audiret. Pl. Cum Audiremus, audiretis, audirent.

Præt. perf. Cum Audiverim, *concioſſiacoſachè io abbia udito, o avendo io udito*, audiveris, audiverit. Pl. Cum Audiverimus, audiveritis audiverint.

Præt.

Præt. pluſq. perf. Cum Audiviſſem, *concioſoſſecoſa che io aveſſi, o avrei udito, o avendo io udito*, audiviſſes, audiviſſet. Pl. Cum Audiviſſemus, audiviſſetis, audiviſſent.

Futur. Cum Audivero, *quando io udirò, e avrò udito*, audiveris, audiverit. P. Cum Audiverimus, audiveritis, audiverint.

Potentialis Modi tempus præſens.

Audiam? *che io oda, che io abbia a udire, ovvero che io poſſa, debba, o voglia udire?*

Præt. imp. Audirem? *che io udirei, potrei, dovrei, o vorrei io udire? ovvero poteva, doveva, o voleva io udire?*

Præt. perf. Audiverim? *che io abbia udito, ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto udire?*

Præt. pluſq. perf. Audiviſſem? *che io avrei udito? avrei io potuto, dovuto, o voluto udire? ovvero poteva, doveva, o voleva io aver udito?*

Fut. Audiverim, *udirò io? ſarò per udire, ovvero potrò, dovrò, o vorrò io udire?*

Permiſſivi, ſive Conceſſivi Modi tempus præſens.

Audiam, *oda io pure, ponghiamo che io oda, ancorachè io oda.*

Præt. imp. Audirem, *udiſſi io pure, facciamo che io udiſſi, ancorachè io udiſſi.*

Præt. perf. Audiverim, *abbia io pure udito, poniamo che io abbia udito, ancorachè io abbia udito.*

Præt. pluſq. perf. Audiviſſem, *aveſſi io pure udito, facciamo che io aveſſi udito, ancorachè io aveſſi udito.*

Fut. Audivero, *ponghiamo che io abbia a udire, o ſia per udire, ancorachè io debba udire.*

Infiniti Modi tempus præſens.

Audire, *udire, e che io odo; tu odi; colui ode.* Pl. *che noi udiamo; voi udite; coloro odono.*

Præt. imp. Audire, *udire, e che io udiva, e udiſſi; tu udivi*, ec. Pl. *Che noi udivamo, e udiſſimo; voi udivate*, ec.

Præt. perf. Audiviſſe, *aver udito, e che io udj, e ho udito; tu udiſti, e hai udito*, ec. Pl. *Che noi udimmo, e abbiamo udito; voi*, ec.

Præt. pluſq. perf. Audiviſſe, *avere udito, e che io aveva, e aveſſi udito; tu avevi, e aveſſi udito*, ec. Pl. *Che noi avevamo, e aveſſimo udito; voi*, ec.

Fut. Auditurum, am, um eſſe, *dovere udire, e*

che

che io udirò, *udirei*, ec. Pl. Audituros, as, a eſſe, *dovere udire*, *e che noi udiremo*, *o udiremmo*, ec.

Futur. præt. miſt. Auditurum, am, um fuiſſe, *aver dovuto udire*, *e che io avrei*, *tu avreſti*, *quegli avrebbe udito*. Pl. Audituros, as, a fuiſſe, *aver dovuto udire*, *e che noi avremmo*, *voi avreſte*, *quelli avrebbono udito*.

Gerundia.

Audiendi, *di udire*, *e di eſſer udito*.
Audiendo, *in udendo*, *ed eſſendo udito*.
Audiendum, *ad udire*, *e ad eſſere udito*.

Supina.

Auditum, *ad udire*, *e per udire*.
Auditu, *a udirſi*, *ovvero da eſſere udito*.

Participia declinationis activæ.

Præſ. & imp. Audiens, audientis, *uomo*, *donna*, *coſa*, *che ode*, *e udiva*.

Fut. Auditurus, a, um, *uomo*, *donna*, *coſa*, *che udirà*, *e debbe udire*, *o è per udire*.

AUDIOR, VERBUM PASSIVUM, *ſic declinabitur*.

Indicativi Modi tempus præſens.

Audior, *io ſarò udito*, audiris, vel audire, auditur. Pl. Audimur, audimini, audiuntur.

Præt. imp. Audiebar, *io ero udito*, audiebaris, vel audiebare, audiebatur. Pl. Audiebamur, audiebamini, audiebantur.

Præt. perf. Auditus, a, um ſum, vel fui, *io fui*, *e ſono ſtato udito*, es, vel fuiſti; eſt, vel fuit. Pl. Auditi, æ, a ſumus, vel fuimus; eſtis, vel fuiſtis; ſunt, ſeu fuerunt, vel fuere.

Præt. pluſq. perf. Auditus, a, um eram, vel fueram, *io era ſtato udito*, eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Pl. Auditi, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis; erant, vel fuerant.

Futur. Audiar, *io ſarò udito*, audieris, vel audiere, audietur. Pl. Audiemur, audiemini, audientur.

Imperativi Modi tempus præſens.

Audire, vel auditor, *ſia tu udito*, audiatur. Pl. Audiamur, audiamini, vel audiminor, audiantur.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Auditor tu, vel audieris, ſeu, audiere, *ſarai tu udito*, auditor ille, vel audietur. Pl. Audiminor, vel audiemini, audiuntor, vel audientur.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Audirer, *Iddio voleſſe che io foſſi udito*, audireris, vel audirere, audiretur. Pl. Utinam Audiremur, audiremini, audirentur.

Præt. perf. Utinam Auditus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia, che io ſia ſtato udito*, ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Utinam Auditi, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis, vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Utinam Auditus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſſe che io foſſi ſtato udito*, eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Utinam Auditi, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus; eſſetis, vel fuiſſetis; eſſent, vel fuiſſent.

Futur. Utinam Audiar, *Iddio voglia che io ſia udito*, audiaris, vel audiare, audiatur. Pl. Utinam Audiamur, audiamini, audiantur.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Audiar, *conciossiacoſachè io ſia udito, o eſſendo io udito*, audiaris, vel audiare, audiatur. pl. Cum Audiamur, audiamini, audiantur.

Præt. Imp. Cum Audirer, *conciofoſſecoſa che io foſſi, o ſarei udito, o eſſendo io udito*, audireris, vel audirere, audiretur. Pl. Cum Audiremur, audiremini, audirentur.

Præt. perf. Cum Auditus, a, um ſim, vel fuerim, *conciossiacoſachè io ſia ſtato udito, o eſſendo io ſtato udito*, ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Cum Auditi, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis, vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Cum Auditus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *conciofoſſecoſa che io foſſi, o ſarei ſtato udito, o eſſendo io ſtato udito*, eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Cum Auditi, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus; eſſetis, vel fuiſſetis; eſſent, vel fuiſſent.

Fut. Cum Auditus, a, um ero, vel fuero, *quando io ſarò udito, e ſarò ſtato udito*, eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Auditi, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erint, vel fuerint.

Potentialis Modi tempus præſens.

Audiar? *che io ſia udito? che io abbia ad eſſer udito? ovvero che io poſſa, debba, o voglia eſſere udito?*

Præt. imp. Audirer? *che io ſarei udito? potrei, dovrei, o vorrei io eſſere udito? ovvero poteva, doveva, o voleva io eſſere udito?*

Præt.

Præt. perf. Auditus, a, um ſim, vel fuerim? *che io ſia ſtato udito? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto eſſere udito?*

Præt. pluſq. perf. Auditus, a, um eſſem, vel fuiſſem? *che io ſarei ſtato udito? avrei, io potuto, dovuto, o voluto eſſere udito? ovvero poteva, doveva, o voleva io eſſere ſtato udito?*

Futur. Auditus, a, um ſim, vel fuerim? *ſarò io per eſſere udito? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io eſſere udito?*

Permiſſivi, ſive Conceſſivi Modi tempus præſens.

Audiar, *ſia io pure udito, ponghiamo che io ſia udito, ancorachè io ſia udito.*

Præt. imp. Audirer, *foſſi io pure udito, facciamo ch' io foſſi udito, ancorachè io foſſi udito.*

Præt. perf. Auditus, a, um ſim, vel fuerim, *ſia io pure ſtato udito, poniamo che io ſia ſtato udito, ancorachè io ſia ſtato udito.*

Præt. pluſq. perf. Auditus, a, um eſſem, vel fuiſſam, *foſſi io pure ſtato udito, facciamo ch' io foſſi ſtato udito, ancorachè io foſſi ſtato udito.*

Futur. Auditus, a, um ero, vel fuero, *abbia io pure ad eſſere udito, ponghiamo che io debba eſſere udito, ancorachè io ſia per eſſere udito.*

Infiniti Modi tempus præſens.

Audiri, *eſſere udito, e che io ſono, tu ſei udito,* ec. Pl. *Che noi ſiamo, voi ſiete uditi,* ec.

Præt. imp. Audiri, *eſſer udito, e che io era, e foſſi udito; tu eri, e foſſi udito,* ec. Pl. *Noi eravamo, e foſſimo uditi,* ec.

Præt. perf. Auditum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *eſſer ſtato udito, e che io fui, e ſono ſtato udito; tu foſti,* ec. Pl. Auditos, as, a eſſe, vel fuiſſe, *eſſer ſtati uditi, e che noi fummo, e ſiamo ſtati uditi, voi foſte,* ec.

Præt. pluſq. perf. Auditum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *eſſere ſtato udito, e che io era, o foſſi ſtato udito; tu eri,* ec. Pl. Auditos, as, a eſſe, vel fuiſſe, *eſſer ſtati uditi, e che noi eravamo, e foſſimo ſtati uditi; voi eravate,* ec.

Fut, Auditum iri, vel audiendum, am, um eſſe, *dover eſſer udito, e che io ſarò, ſarei, ovvero ho ad eſſere udito,* ec. Pl. Audiendos, as, a eſſe, *dover eſſer uditi, e che noi ſaremo, ſaremmo uditi, ovvero abbiamo ad eſſere uditi; voi ſarete, e ſareſte uditi,* ec.

Fut. præt. miſt. Audiendum, am, um fuiſſe, *aver dovuto eſſer udito, e che io ſarei, tu ſareſti, colui, o quegli ſarebbe ſtato udito*. Pl. Audiendos, as, a fuiſſe, *aver dovuto eſſer uditi, e che noi ſaremmo, voi ſareſte, coloro, o quelli ſarebbero ſtati uditi*.

Participia declinationis paſſivæ.

Præt. perſ. & pluſq. perf. Auditus, a, um *uomo, donna, coſa, che è ſtata, o era ſtata udita*.

Futur. Audiendus, a, um, *uomo, donna, coſa, che ſarà udita, o ha ad eſſere, o debb' eſſere udita*.

ADMONITIO.

De Verbis Supino carentibus.

Quæ verba ſupinis carent, carent etiam participiis futuri in rus, & præteriti temporis, item præteritis perfectis, & pluſquam perfectis paſſivis omnium modorum, ac futuro paſſivo conjunctivi modi; præterea futuro infiniti tum agendi, tum patiendi; quod ex voce ſimili ſupino, & infinito iri ſuppletur. Ideoque ea verba ſubjecimus, ne inter conjugandum fruſtra his quærendis temporibus pueri fatigentur. Quorum unum, aut alterum diligens Magiſter ſingulis, alterniſve diebus declinandum, verſuſque ipſos ediſcendos curabit. Ea vero ſunt:

Nulla Supina, Mico, Strido, ſeu Strideo gignunt;
Lugeo, Pedo, Silet, Fulget, cum Luceo, Friget.
Urgeo, cum Sorbet, Turget, Connivet, & Alget.
Flaveo, cum Timeo; Paveo, cum Ferveo, Livet,
Congruo, cum Sapio; Lambo, cum Reſpuo; Linquo,
Ingruo, cum Batuo; Poſco, Metuoque, Pluoque.
Et Diteſco, Luo, Scando, Compoſco, Fatiſco.
Hiſco, Scabo, Sugo, Nolo, cum Prodigo, Dego.
Annuo, cum Sociis; Vado, cum Gliſcere, Vergo.
Diſco, Tremo, Satago, Ferio, atque Inceſſo, Refello,
Ambigo, Sterto, Rudo, Pſallo, cum Cernere, Sido.
Et Veſcor, Liquor, Medeor, Reminiſcor, & Ango.
Et Volo, Malo, Furit, Præq; Ante excellere, Ringor.
Arceo, Serpo, Juvo: quibus addes Æſtuo, Ningo,
Et quod poſcit ui, modo ſit neutrale ſecundæ;
Et Studeo, Emineo, exceptis, quæ ſuggeret uſus:
Quæque fere gignit Meditor, quæque Inchoo verbum.

Quæ verba præteritis etiam careant, invenies infra c. 18. Ea vero non ſolum carent vocibus, quæ a ſupino fiunt, ſed iis etiam, quæ a præterito. Itaque Veſcor tantum habet præſens, & præteritum imperfectum omni-

omnium modorum, & quæ inde formantur: nimirum futurum indicativi, imperativi, & optativi modi & participium in ens, & gerundia, quæ ab eo formantur. Sunt nonnulla, quæ hæc quidem omnia habent, quæ ludimagiſter pro ſua eruditione diligenter conſiderabit.

SCHOLIA in Conjugationes Verborum.

De modorum, ac temporum vi, ſignificatione, uſu.

CAPUT IX.

QUæ ſequuntur Scholia, per Auctoris commentarios ſparſim diffuſa, hoc loco ordine digeſta, atque contracta cum fœnore reddimus, præcipue ut per ea Magiſtri proficiant, ac modorum naturam, temporumque percipiant; deinde ut pro captu, atque opportunitate, nonnulla inſtillent diſcipulis, ſive dum inflexiones verborum mandant memoriæ, ſive dum iis in tertia, & ſecunda claſſibus ſcriptor Latinus explicatur.

SCHOLION I.

De Verborum modis, ac temporibus univerſe, deque modo indicativo.

MOdos verborum, quos Varro l. 3. de Anal. *ſpecies*, Fabius l. 1. c. 5. *ſtatus*, & *qualitates* appellat, idem Fabius ait, quoſdam feciſſe ſex, alios octo: rurſum nonnulli (auctore Diomede) fecere novem, alii decem: plerique tamen præcipuos illos ac pervulgatos quinque, quos ita nos ſequimur, ut ſuum tamen *potentiali*, ac *permiſſivo* locum ſervemus.

2. Tempora modorum quinque ſunt, *præſens*, aliquid nunc agi ſignificans; ut, *Antonius pecunia nos oppugnat*. *Futurum*, aliquid faciendum: ut, *Quidquid agetur, ſcribam ad te*. *Præterita tria*. *Imperfectum*, actionem præteritam inchoatam, necdum perfectam; ut, *Cauſam frequenti Senatu obtinebamus*. *Perfectum*, actionem præteritam perfectam, & abſolutam: ut, *Hæc Idibus Maii ſcripſi*. *Pluſquam perfectum*, actionem abſolutam, & perfectam multo ante tempus præteritum ſive imperfectum, ſive perfectum: ut, *Pridie, quam hæc ſcripſi, Senatus auctoritas interceſſerat*. Vide Diomedem l. 1.

3. Futurum quoque Varroni l. 2. & 3. de Anal. aliud eſt *infectum*, ideſt imperfectum, quod actionem, paſſionemve ſignificat futuri temporis, nondum tamen perfecte exactam, & hoc propriam habet in indicativo vocem: ut, *legam, legerò*: aliud appellat *exactum*, hoc eſt perfectum, quod aliquid ſignificat

 futu-

ſuturo tempore, ſed tunc quaſi exactum, atque perfectum, & hoc cum futuri conjunctivi voce conſentit: ut *fuero ſarò ſtato: legero, avrò letto*. Cic. ad Att. l. 9. ep. 19. Cum tu hæc leges, ego illum fortaſſe convenero. *Sarò forſe andato a trovar colui*. Id. Appio l. 3. Cum in Provinciam veneris, ego annuum munus confecero. *Avrò finito*. Id. Brut. lib. 11. ep. 12. Is bellum confecerit, qui Antonium oppreſſerit, Ter. Adelph. act. 2. Ubi illinc rediero, refrixerit res. *Com' io ſarò di là ritornato, la coſa ſi ſarà raffreddata*. Plus eſt, quam ſi dixiſſent, *conveniam, conficiam, refrigeſcet*. Plerumque tamen futuri *exacti* voces non plus ſignificant, quam *infecti*. Ter. Andr. act. 2. Si ſe æquo animo ferre accipiet, negligentem fecerit. Cic. l. 2. ep. ult. Gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me Ciliciam quamprimum veneris, *mi farai, ſe verrai*.

4. Quem plerique Grammatici modum *indicativum* vocant, quod eo aliquid indicamus, is a Varrone dicitur *rogandi, reſpondendique ſpecies*: a Fabio l. 1. c. 6. modus *fatendi*; a Diomede, ac Priſciano l. 10. *finitivus*, *ſeu definitivus*; a Probo, ac Donato, *pronuntiativus*; a Philoſophis *enuntiativus*, propterea quod hoc modo vel interrogamus quidpiam, vel reſpondemus interrogati, vel fatemur, vel definimus aliquid, vel pronuntiamus, ſive enuntiamus.

5. Præteriti activi voces, *amavere*, *docuere*, ac ſimiles, quidam dualis numeri eſſe crediderunt: iiſque utendum cum de duobus tantum eſt ſermo. quos Quintil. l. 1. c. 5. pluribus confutat exemplis: ut Virg. 2. Æn. *Conticuere omnes*. Liv. l. 1. *Tenuere arcem Sabini*. Cic. 3. in Verr. *Quo in numero complures e noſtris fuere*. Hæ igitur imminutæ voces ab integris ſignificatione non diſcrepant, eaſque Quint. exiſtimat mollitas eſſe, vitandæ aſperitatis gratia, Cic. in Or. *Non reprehendo*, inquit, *ſcripſere, ſcripſerunt eſſe verius ſentio*.

6. Præteritum paſſivum, *Amatus ſum*, *vel fui*, & ejuſmodi alia, Servius, Diomedes, aliique Grammatici duo putant eſſe præterita: illud propinquius, hoc remotius. Sic etiam in pluſquam perfecto, *Amatus eram*, propinquius, *Amatus fueram*, ulterius; atque ita duo faciunt præterita, tum perfecta, tum pluſquam perfecta: alterum propinquius, alterum ul-

ulterius. Verum hoc diſcrimen raro admodum Latini ſcriptores obſervant. Certe Cicero fere ſemper præterito propinquiore utitur, etiam cum de rebus multo ante actis eſt ſermo: ut pro C. Rab., Platonem in maximis periculis *verſatum eſſe* accepimus; Demetrium, qui Phalereus vocitatus eſt, vita *eſſe privatam*. Non dixit *fuiſſe*, ſed *eſſe*, cum de Platone, ac Demetrio loqueretur, quorum hic trecentis ipſis, ille quadringentis propemodum annis ante Ciceronem vixerat.

7. Imperfectum quartæ Conjugationis, *Audiebam*, &c. ſæpe E littera imminutum a veteribus uſurpari teſtatur Diom. l. 1. Priſc. l. 4. Hinc Virg. l. 2. *Lenibant* curas, & l. 7. *Nutribant* Tyrrhuſque pater; & eodem l. ſub fin. Auro *inſignibat*, & l. 8. *Veſtibat* flore juventa: & l. eod., auroque *polibant*; & l. 10. *redimibat* tempora vitta. Catull. epigr. *Audibant* eadem hæc. Ter. Phorm. Act. 3. Sc. 1. Nam hic me hujuſmodi *ſcibat* eſſe, & Act. 4. Sc. 2. At primo homo *inſanibat*. Plaut. Aul. *Præſagibat* mihi animus. Idem Captiv. Cum *ſervibat* mihi: & ejuſmodi apud Poetas non pauca. Quæ minime ipſe tibi, in ſoluta præſertim oratione, permiſerim.

8. Futurum ejuſdem quartæ in *am*, ut *audiam*. Sed & in *ibo*, Poetæ præſertim Comici interdum uſurpant. Ter. Phorm. Act. 5. Sc. 2. Nemo ex me *ſcibit*. Idem, Hic ego virum *opperibo*. Plaut. Pen. Nunquam *audibis*. Quin etiam Hor. l. 4. Od. 23. *mollibit* averſos penates. Et Prop. l. 3. eleg. 20. *lenibunt* tacito vulnera noſtra ſono. Sic apud Nonium invenies, *aperibo*, *opperibo*, & alia, quæ a Poetis raro uſurpata jam exoleverunt, eaque ne in carmine quidem facile permiſerim.

9. Tria verba tantum in *Eo* quartæ conjug. Priſc. attribuit l. 9. 11. *Eo*, cum compoſitis; *queo*, cum *nequeo*, & *veneo*, horumque imperfectum eſſe in *ibam*, futurum in *ibo*. Plaut. Moſt. Pater *venibit*: quia *veneo* fit a *venum*, & *eo*.

SCHOLION II.

De ſyncope in præteritis indicativi, aliorumque modorum.

PRæterita modorum omnium in media voce *ſyncopem*, hoc eſt conciſionem, admittunt; expunctis *vi*, *ve* ſyllabis, vel *U* littera. Præteritum enim

perfectum in *Avi*, primæ conjug., vel in *Ivi*, tertiæ, aut quartæ, e ſecundis perſonis utriuſque numeri, *vi* ſyllabam e media voce interdum elidit, *amaviſti*, *petiviſti*, *audiviſti*, & per ſyncopem, *amaſtis*, *petiſti*, *audiſti*, & numero multitudinis, *amaſti*, *petiſtis*, *audiſtis*. In aliis modis ſimiliter *amaſſes*, *petiſſes*, *audiſſes*. Imo in his modis primæ quoque, & tertiæ perſonæ, præſertim conjug. primæ, ut *amaſſem*, *amaſſet*. Quo etiam ſpectant *conſueſti*. Cæcin. 6. Fam. ep. 7. *ſueſſent*. Cic. l. 6. ep. 8. *commoſſe*, Id. l. 7. ep. 18. *cognoſti*. Id. in Verr. Act. 4. l. 3. *decreſſet*, Id. in Verr. pro *conſueviſti*, *ſueviſſent*, *commoviſſe*, *cognoviſti*, *decreviſſet*. Sic *noſti*, *noſſe*, pro *noviſti*, *noviſſe*, & ſimilia.

2. At vero e tertia plurali perfecti primæ conjugationis, & e pluſquam perfecto indicativi, ac perfecto, futuroque conjunctivi, *ve* ſyllaba e media voce interdum exeritur: ut *amaverunt*, *amarunt*, *amaveram*, *amaram*, *amaverat*, *amarat*, *amaverim*, *amarim*, *amaveris*, *amaris*, *amaverint*, *amarint*, quo ſpectant hæc: *cognorim*. Cic. l. 6. Fam. ep. 9. *decreram*. Cæl. l. 8. ep. 11. *conſuerant*. Id. ep. ult. *ignoris*. Cæcin. l. 6. ep. 7. pro *cognoverim*, *decreveram*, *conſueverant*, *ignoveris*, & ſimilia.

3. Denique tertiæ, quartæque conjug. prima præſertim, tertiaque perſona a præteritis in *ivi*, literam V interdum adjiciunt, *Petivi*, *petii*, *petivit*, *petiit*, *petivimus*, *petiimus*, *petiverunt*, *petierunt*. Sic etiam *audivit*, *audiit*, *audiverunt*, *audierunt*. Et in aliis modis, *petiiſſem*, *audiiſſem*, & interdum *petiſſem*, *audiſſem*. Quando autem his, vel illis integris, imminutiſve vocibus ſit utendum, uſus optimus magiſter adhibendus erit. Cic. in Or. *Quid? quod ſic loqui, noſſe, judicaſſe, vetant: noviſſe jubent, & judicaviſſe? quaſi vero neſciamus, in hoc genere & plenum recte dici, & imminutum uſitate.*

4. Priſc. l. 20. monet verba, quæ in themate V. habent literam, non imminui in præterito, ut *lavo*, *lavi*, *laviſti*, non *laſti*, *Faveo*, *favi*, *faviſti*, non *faſti*. *Moveo*, *movi*, *moviſti*, non *moſti*, & ſimilia. Quamquam aliquibus utuntur conciſis non ſolum Poetæ, ſed interdum etiam Oratores: ut *ſubmoſſet*, *commoſſet*, *commorit*, pro *ſubmoviſſet*, *commoviſſet*, *commoverit*. Hæc vero *miſti*, *promiſiſti*, *juſti*, *dixti*, *direxti*, *vixet*, *extinxem*, *ſurpuerat*, *acceſtis*, *eva-*

evaſti, *ſenſti*, *induxti*, *percuſti*, *diviſſe*, *ſurrexe*, pro *miſiſti*, *promiſiſti*, *juſſiſti*, *dixiſti*, *direxiſti*, *vixiſſet*, *extinxiſſem*, *ſurripuerat*, *acceſſiſtis*, *evaſiſti*, *ſenſiſti*, *induxiſti*, *percuſſiſti*, *diviſiſſe*, *ſurrexiſſe*, & hujuſmodi alia poetica ſunt. Ter. Adelph. Act. 5. Sic 8. *Promiſti* autem: & Sc. 9. Factum eſt, quod *juſti*. Hor. l. 4. Od. 13. Quæ me *ſurpuerat* mihi. Sic illa extra præteritum. Æn. 8. pocula *porgite*. Et Hor. l. 2. Sat. 3. Unum me *ſurpite* morti: ideſt, *porrigite*, *ſurripite*, & ſimilia: quæ vix in carmine uſurpanda cenſuerim.

SCHOLION III.

De imperativo modo, & mandativo.

MOdus hic a Grammat. ab *imperando* potiſſimum nomen accepit: quamvis eo modo etiam prohibeamus, precemur, hortemur, miſericordiam imploremus, & mandata, legeſque demus.

2. Duo habet tempora, *præſens*, qui proprie *imperativus* eſt modus. Diom. l. 1. & *futurum*, quem *modum mandativum* appellat. *Quia*, inquit, *in præſenti tempore imperare ſolemus, ut fiat, in futurum mandare*. Sic Front. *Videte*, inquit, *imperat*, *videtote mandat*. Dicitur & modus legitimus: quia illo præcepta, legeſque damus. Quamquam hæc tempora ſæpe reciprocantur, & alterum pro altero ponitur. Q. Cic. de Pet. Conſ. *Cura*, *ut tui cupidi ſint*, *elaborato*, *appetito*. Legum latores tamen in legibus futurum ſemper uſurpant, ut videre eſt apud Cic. l. 1. & 3. de Leg. Sic Cato, & Columella, cum rei ruſticæ leges tradunt.

3. Futurum adhuc duplex eſt: alterum modi hujus proprium, quem *modum mandativum*, ac legitimum appellari diximus: alterum idem, ac futurum indicativi; ſive infectum, ſive exactum, quod cum futuro conjunctivi voce conſentit: nam his etiam imperium ſignificamus. Cic. ad Treb. lib. 7. epiſt. 10. *Sed valebis*, *meaque negotia curabis*, *meque ante brumam expectabis*. Id. ad Caſſium lib. 15. *Valebis igitur*, *meque amabis*. Ad Att. lib. 5. *Tu nihil ei dixeris*. Id. ad Q. Frat. lib. 1. *Huic nihil credideris*; *nullam partem exiſtimationis tuæ commiſeris*. Sic etiam, cum prohibemus, *ne feceris*, *ne dixeris*. Interdum utrumque, tum indicativi, tum mandativi modi futurum permiſcetur. Pyrrus enim ſic mandat Priamo lib. 2. Æned. *Referes*,

feres, & *nuntius ibis*; *Degeneremque Neoptolemum narrare memento*.

4. Utuntur Scriptores & præſenti conjunctivi in imperando. Cic. Att. l. 6. *Atticæ meis verbis ſalutem des*. Ter. Eun. *Si certum eſt facere, facias*. Ubi Don. *Facias*, inquit, pro *facito*. Id. Ter. And. Act. 5. *Potes nunc, dum animus iratus eſt, D. quieſcas*. Quo loco Don. *Quieſcas*, inquit, pro *quieſce*, deeſt enim *volo*, aut *facito*, ideſt, *volo quieſcas*, vel *facito quieſcas*. Hæc ille.

5. Futurum, ſeu modum mandativum voce patiendi haud ita facile reperies; ejus autem generis ſunt illa. Ter. Adel. Act. 5. *De te largitor puer*. Plaut. Epi. *Si placebit, utiminor conſilium*. Cic. 3. de Leg. *Prætores, Judices, Conſules appellantor*.

6. Præterito modus hic caret, quia, ut ait Varro l. 2. de Anal. *Perfectum nemo imperat*. Græci tamen habent imperativa præteriti temporis: ſed, ut ait Priſc. l. 8. ipſa quoque ad futuri temporis ſenſum pertinent: ut ſi apud Latinos participium præteriti cum imperativo miſcens dicas: *Clauſa ſit janua*, videris imperare in futuro præteritum, imperas enim, ut ſtatim janua claudatur, deinde ſit clauſa: quo fortaſſe & illa Latinorum ſpectant, *parata ſint omnia*, & ſimilia, niſi horum quædam in potentialem modum referas; nam, *hæc dicta ſint Patribus*; *poſitum ſit illud*; *id mihi in incerto relictum ſit*; perinde ſunt ac ſi dicas: *hæc dixerim Patribus*, hoc eſt, *dicere voluerim*: ſic in reliquis.

7. Primis quoque perſonis ſingularis numeri modus hic caret; ſibi enim nemo imperat, niſi ut alteri perſonæ. Virg. Ecl. 1. *Inſere nunc Melibæe, pyros*, ubi ſe ipſe alloquitur Melibæus. Primis pluralis numeri præſens non caret, quia, ut ait Diom. *Dum quis imperat aliis, ſe quoque ad idem miniſterium vocat*; idcirco *hortativam* potius vocem dicendam cenſet. Qua tamen perſona mandativum modum carere Serv., & Diomed. docent. Nam *amemus*, quam vocem nonnulli ei tribuunt, potius præſentis eſt temporis, ſive imperativi, ſive conjunctivi modi.

SCHOLION IV.

De modo optativo.

Optativus modus, qui ab optando nomen accepit, optandi poſcit particulas. Eæ fere ſunt O. Vir. 8. Æn.

8. *Æn.* Nunc, o nunc liceat crudelem abrumpere vitam. 2. *Si*. Id. l. 6. *Si* nunc ſe nobis iſte aureos arbore ramus oſtendat. 3. *O ſi*. Idem l. 8. O mihi præteritos referat *ſi* Jupiter annos. 4. *Utinam*, Ter. Adel. *Utinam* hic prope adeſſet alicubi, atque audiret hæc. 5. *O utinam*. Lucan. l. 2. O *utinam* cælique Deis, Erebique liceret. 6. *Ut* pro *utinam* ſæpe apud Comicos. Ter. Eun. Act. 2. Sc. 3. *Ut* illum Dii, Deæque ſenium perdant. 7. *Sic*. Virg. Ecl. 9. *Sic* tua Cyrneas fugiant examina taxos. 8. *Quam*. Cic. Att. l. 2. ep. 22. *Quam* vellem Romæ manſiſſes. 9. *Ita* præſertim apud Comicos pro *Si*, quo Lyrici, & Epici utuntur. Ter. Eun. Act. 3. *Ita* me Dii ament, honeſtus eſt: *Se Dio m' ajuti*. Cic. l. 5. ep. 21. *Ita* mihi omnia, quæ opto, contingant.

2. Ejuſmodi adverbia, ſeu particulas ad majorem explicationem addi, ac ſæpe a ſcriptoribus prætermitti, quia *optativa verba per ſe indicant & rem, & votum*, docet Priſ. l. 18. afferens illud Luc. l. 1. *Dii viſa ſecundent. Et fibris ſit nulla fides*. Sic l. 2. cum optaret Cato pro patria mortem oppetere. *O utinam Cælique Deis, Erebique liceret*. Mox in eodem affectu generoſe pergens, ait. *Me geminæ figant acies, me barbara telis turba petat*. Sic Cic. pro Dejot. *Dii te perdant, fugitive*. Id. l. 5. ep. 11. *Dalmatis Diis male faciant*. Sic Ov. 9. Met. *Omnia Dii facerent, eſſe communia nobis*. Et in Ep. *Fallar, & hoc crimen tenues vaneſcat in auras*. Id. *Dii faciant, laudis ſumma ſit iſta tuæ*. Rurſum. *Ad tua me fluctus projectam littora portent*. Ac rurſum. *Nec male parta diu teneat, pejaſque relinquas, Exulet, & toto quærat in orbe fugam*. Et 1. Triſt. *Dii facerent, poſſes non meus eſſe liber*. Cat. ep. 2. *Tecum ludere, ſicut ipſa, poſſem*, & ſexcenta ejuſmodi. Quæ ſi quis ad potentialem, vel permiſſivum modum referat, næ is optativum modum (ut advertit Auctor) omnino ſuſtulerit. Nam ſi modus ipſe niſi adverbii beneficio deſiderium non ſignificat, merito quis dicat, non in modo, ſed in adverbio optandi vim ineſſe; modo vero, ipſo *potentiam* tantum, aut *debitum voluntatemve* ſignificari: explicetque illud, *utinam adſis*, ideſt *adeſſe poſſis, aut velis*. Sic alia.

3. Eandem eſſe præſentis, & imperfecti in optativo vocem, conſtanter docent Probus, Donatus, Ser-

Servius, Priſcianus l. 8. ac Diomedes. Qui etiam diſerte negat, *utinam legam*, *utinam faciam*, præſentis eſſe temporis, ſed futuri. Futuri tamen vocem pro præſenti interdum poni docet Fabius l. 9. c. 3. afferens illud: *Hoc Ithacus velit*, *& magno mercentur Atridæ*: hoc eſt, *vellet*, *mercarentur*. Qua ratione in his quoque futurum pro præſenti agnoſcimus. Cic. 1. in Ver. Ita mihi Deos omnes propitios eſſe *velim*, & Virg. Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramos *oſtendat*. Id Nunc, o nunc *liceat* crudelem abrumpere vitam: & ſæpe alias.

4. Habere etiam optativum peculiare ſuum præteritum prefectum ejuſdem vocis, ac perfectum ſubjunctivi (quamvis Grammatici alii præter Diomedem ſub unica voce cum pluſquam perfecto conjunxerint) docet Priſ. l. 8. afferens illud Luc. l. 1. Dii viſa ſecundent. Et fibris ſit nulla fides; ſed conditor artis *Finxerit* iſta Tages. Clarum eſt illud Plinii ad Arium l. 2. ep. 10. Atque utinam ipſe ſpem, quam de me concepit *impleverim*. Nam *finxerit*, *impleverim*, optandi ſignificationem habent.

5. Futuri optativi vox cum præſentis conjunctivi voce conſentit. Cic. Att. 3. Utinam illum diem *videam*. In Verr. 2. Negare non potes, atque utinam *neges*. Interdum tamen in eadem ſignificatione futuro indicativi, more Hebræorum, utuntur. Ter. Hecy. Ita me Dii bene *amabunt*. Id. Hecy. Act. 2. Sc. 2. dixit: Ita me dii bene *ament*. Interdum voce ſimili præterito perfecto. Ter. Adel. Act. 2. Dii me, pater, omnes *oderint*. Id. Andr. Act. 3. Utinam aut hic ſurdus, aut hæc muta *facta ſit*, ideſt *fiat*.

SCHOLION V.

De modo conjunctivo, ſeu ſubjunctivo.

GRammatici modum hunc *conjunctivum*, *adjunctivum*, *ſubjunctivum* appellant. Cum enim tres modi priores verbi alterius adminiculo magna ex parte non egeant: modus hic alia ſibi verba neceſſario adjungit, nectitque beneficio particularum conjunctivarum, *cum*, *quod*, *ſi*, *ni*, *niſi*, *quamvis*, *licet*, *ut*, *ne*, *qua* pro *ut*, *dum*, vel *modo*, pro *dummodo*, & relativi, *qui*, *quæ*, *quod*, & provocabuli *quiſque*, & particulæ *cur*, *an*, *num*, ut, Neſcio, *cur* venerit. Neſcio, *an* redierit. Interdum tamen particula *ſi* reticetur. Juv. Sat. 3. Græculus eſuriens

in

in cælum *juſſeris*, ibit. Cic. Philip. 13: *Receſſeris*, omnes inſequentur; *manſeris*, hærebis. Hor. l. 4. Od.4. *Merſer* profundo, pulchrior. Sæpe etiam particula *ut* eleganter omittitur. Ad. Att. l. 1. Epiſt. 3. Nunc ſentio, *venias* ad id tempus quod ſcribis. Et ibid. Velim cæteris quoque rebus eum locum *ornes*.

2. Quinque habet tempora, ut & modus indicativus, quamquam ea permutantur interdum, ut præſens pro imperfecto. Ter. Andr. Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. Ibid. Act. 5. Sc. 1. Nam ſi cogites, remittas onerare me injuriis. Plaut. Aulul. Sexcenta ſunt, quæ memorem, ſi ſit otium, ideſt, *memorarem, ſi eſſet otium*. Georg.4. Ni jam ſub fine laborum vela *traham*. Curandum vero, ut apte tempora copulentur ſibique reſpondeant; imperfectum imperfecto, ut *dicerem, ſi ſcirem;* pluſquam perfectum pluſquam perfecto, ut *dixiſſem, ſi ſciviſſem*. Cic. 5. Tuſc. Numquam id diceret, ſi te audiret. Att. l.8. Plura ſcriberem, ſi ipſe poſſem. Idem in Bruto. Si corpore valuiſſet, in primis habitus eſſet diſertus. Quanquam & interdum imperfectum pluſquam perfecto jungitur. Ter. Adelph. Act. 2. Si attigiſſes, ferres infortunium. Ad Att. lib. 7. Si ſcriberem ipſe, longior epiſtola fuiſſet. Sic & modi permutantur interdum. Ovid. 1. Amor. El. 6. Solus eram, ſi non adeſſet amor, ideſt ſolus *eſſem*.

3. Præter futurum *ro* ſyllaba finitum, eſt & alterum *rim* ſyllaba terminatum, cum præterito ejuſdem conjunctivi voce conſentiens. Plaut. Pſeud. Quis igitur drachmam reddet, *ſi dederim* tibi? Terent. Andr. Act. 1. Si te *exemerim*, ego pro te molam. Id. Adelph. Act. 2. Nec mora ſit, ſi *innuerim*, quin pugnus continuo in mala hæreat. Et in paſſivæ vocis futuro. Terent. Hecyr. Quin. ſpolies, mutiles, laceres, quemquem *nacta ſis*; quæ idem ſunt, ac *dedero*, *exemero*, *innuero*, *nacta erit*. Gell. lib. 18. c. 2. ſub fin.

4. Diom. l. 1. ait *amaverimus*, *docuerimus*, &c. præteritum acui, futurum circumflecti. Atque ideo illud correpta, hoc, producta penultima pronunciari. Cui obſtat, quod non raro futuri penultima correpta reperitur. Tunc vero dicendum, non a futuro *ro*, ſed ab altero futuro *rim*, duci: nam, ut præterito ſimile eſt voce, ita & accentu.

5. Futurum ſubjunctivi primæ conjugationis apud pri-

priſcos *aſſo* ſyllabis terminabitur, ut *amaſſo*, *amaſſis*. Plut. Amph. Si me *irritaſſis*, hodie lumbifragium hinc auferes. Id. Mil. *amaſſis* dixit pro *amaveris*. Et in Epid. *commonſtraſſo*, & in Aſin. Act. 2. verbo cave *ſupplicaſſis*. Apud Cic. 3. de Leg. *Intorrogaſſit*, *judicaſſit*, *imperaſſit*, *creaſſit*, *locaſſit*; & paſſive, quid *turbaſſint*, & Ennius apud Cic. de Sen. curamve *levaſſo*.

6. Secundæ Conjugationis in *eſſo*, ut *habeſſo*. 1. de Leg. Separatim nemo *habeſſit* Deos; *prohibeſſo*: 3. de Leg. Ni par, majorve poteſtas, populuſve *prohibeſſit*. Plaut. Aſin. Act. 2. Non pedem diſcedat, ſi *liceſſit*, ideſt, licuerit. Lucr. l. 3. Magis eam *cohibeſſit*, ideſt, cohibuerit. *Juſſo* autem pro *juſſero*, apud Virg. Æn. 11. antiquum eſſe, ait Serv.

Tertiæ in *im*, ut *faxim*, *auſim*, *perduim*, *creduim*. Plaut. Aſin. Act. 3. Si iſtud, quod dicis, *faxis*; ideſt, feceris, de quibus in Defectivis cap. 13. ſub fin.

SCHOLION VI.

Conjunctivus modus, accedente particula cum, *quomodo reddatur Italice.*

VErnacula idiomata non eandem apud omnes nationes temporum rationem ſervant. Itali enim, ut alios omittamus, imperfectum quidem conjunctivi, niſi alia adjungatur, particula, imperfecto fere reddunt. Ex. gr. Lætus eſſem, ſi te bene valere audirem, *ſarei allegro*, *ſe intendeſſi*, *che tu ſteſſi bene*.

2. Verum, accedente particula *cum*, variis modis efferunt. Interdum enim utuntur particula *concioſſiacoſachè*, aut *ſiccome quegli che*, *poichè*, *giacchè*, *avvegnachè*, & ſimilibus. Cum ſis vir bonus, neminem eſſe improbum ſuſpicaris, *concioſſiacoſachè tu ſii buono*, *non penſi che alcuno ſia cattivo*: aut ſic, *perciocchè*, *o dappoichè tu ſei buono*, ec.

3. Sæpius tamen vel per gerundium Italicum tantum, vel per gerundium cum verbo, vel per gerundium ſimul, & participium, nonnunquam etiam per ſolum participium redditur.

4. Per gerundium tantum. Cum eſſem Romæ, accepi faſciculum tuarum litterarum, *eſſendo io in Roma*, *ricevetti un plico di tue lettere*. Cum te pater unice diligat, illum averſari non debes, *amandoti tuo padre*, *ſi come figliuolo unico*, *non gli dei portare averſione*. Patrem tuum odiſſe non debebas, cum ille

te

te unice diligeret, *non dovevi odiar tuo padre amandoti egli ſtrettamente*.

5. Per girundium, & verbum ſic: Tandem miſerandum in modum animam efflavit, cum quatuor ipſos annos omnibus membris captus jacuiſſet in lecto, *ſpirò alla fine miſerabilmente eſſendo che quattro anni interi tutto ſtorpiato era giaciuto in letto*.

6. Per gerundium, & participium: ut, Nunquam ad me ſcribis, cum ad te ſæpiſſime longiſſimas litteras dederim, *tu non mi ſcrivi mai, avendoti io ſcritto ſpeſſiſſime volte lettere lunghiſſime*. Cum eſſes Romæ, ne unam quidem litteram ad me miſiſti, cum ad te ſæpenumero ſcripſiſſem, *quando eri in Roma, non mi ſcriveſti nè una parola eziandio, avendoti io ſpeſſe volte ſcritto*.

7. Per ſolum participium convertitur; ut, Cum ex Africa frater tuus diſceſſiſſet, allatæ Regis Luſitani ſunt litteræ, quibus eum nuſquam diſcedere jubebat, *partitoſi tuo fratello d' Affrica, vennero lettere del Re di Portogallo, colle quali comandava, che egli non partiſſe per verun luogo*.

SCHOLION VII.

Gerundia Italica quomodo temporibus conjunctivi Latini reſpondeant.

GErundio Italico latine reddendo laborant ſæpe pueri, nec raro falluntur. Nam, quando præſenti, aut imperfecto, quando perfecto, aut pluſquam perfecto tempore conjunctivi utendum ſit, non facile intelligunt. Quocirca hoc loco animadvertendum eſt, duas eſſe gerundiorum formas vulgari ſermone, quæ ſolent rudibus negotium faceſſere. Vel enim ſimplex gerundium eſt, quod Italice in verbis, quæ non ſignificant paſſionem, unica voce exprimitur; ut *eſſendo io: ſcrivendo io:* ac tum per præſens, vel imperfectum conjunctivi latine redditur, *cum ſim, vel eſſem, cum ſcribam, vel ſcriberem*. Vel eſt gerundium, & participium præteriti temporis, quod verbis, quæ paſſionem non ſignificent. Italice duabus tantum vocibus exprimitur; ut *eſſendo io ſtato, avendo io ſcritto*, & tunc præterito perfecto, vel pluſquam perfecto ejuſdem modi Latinorum reſpondet, *cum fuerim, vel fuiſſem; cum ſcripſerim, vel ſcripſiſſem*.

2. Præſens autem ab imperfecto, & perfectum a pluſquam perfecto diſtinguet verbum, quod gerundio

dio conjungitur. Nam, ſi præſentis temporis, aut futuri indicativi, aut imperfecti conjunctivi fuerit verbum, gerundium illud erit præſentis temporis, *mi maraviglio, come tu non facci profitto nell'eloquenza, leggendo tanto diligentemente Cicerone*, miror cur nihil proficias ad eloquentiam, cum Ciceronem tam ſtudioſe legas. *Eſſendo qui gran fame, molti anderanno ad abitare altrove*, cum hic fame magnopere laboretur, multi alio commigrabunt. *Eſſendo tu perſona onorata, non dovreſti far coſa, che ad un gentiluomo non convenga*, cum ſis honeſto loco natus, non deberes quidquam facere, quod nobilem virum non deceat.

3. Sin verbum gerundio junctum præteriti, ſive imperfecti, ſive perfecti, pluſquam perfecti temporis fuerit, gerundium erit imperfecti conjunctivi modi. *Studiando io gli elementi, imparava a mente aſſai coſe*, cum rudimentis ſtuderem, multa ediſcebam. *Ritrovandomi io in Atene, imparai il Greco*, cum eſſem Athenis, Græcas litteras didici. *Strapazzando mio fratello gli ſtudj di Filoſofia, io aveva ſcorſi molti volumi di Legge Civile*, cum meus frater Philoſophiæ ſtudia negligenter tractaret, ego percurreram multa Juris Civilis volumina.

4. Verum præteritum perfectum duplex eſt: alterum *remotum*, ſive *infinitum*, quod in verbis, quæ non ſignificant paſſionem Italice unica voce tantum exprimitur, *caddi*, *feci*, *amai*, & tunc gerundium huic adjunctum per vocem imperfecti ſemper exponitur; *Amai per qualche tempo lo ſtudio delle lettere, penſando di eſſer per quelle grandemente ſtimato*, amavi aliquandiu litterarum ſtudia, cum ob illa me magni pendi exiſtimarem. Alterum præteritum eſt *propinquum*, ſeu *definitum*, quod in verbis, quæ non ſignificent paſſionem duabus Italice vocibus exprimitur, *ſono caduto*, *ho fatto*, *ho amato*, & tunc gerundium huic adjunctum per vocem præſentis frequentius exponitur: *Leggendo ſpeſſe volte Cicerone, ho imparato la lingua latina*, cum Ciceronem frequenter legam, linguam latinam didici. *Mandandoti frequenti lettere, ho giudicato doverti avviſare di molte coſe*, cum crebras ad te litteras mittam, de multis te commonefaciendum exiſtimavi. Interdum etiam per vocem imperfecti. *Venendo coſtà mio fratello, non ho potuto fare di non mandarti per eſſo qualche* let-

lettera, cum frater meus iſtuc proficiſceretur, non potui ei nihil ad te litterarum dare.

5. Eadem ratione perfectum a pluſquam perfecto dignoſcetur. Nam ſi verbum, quod gerundio ſubditur, fuerit præſentis, aut præteriti perfecti, propinqui, vel definiti, aut futuri indicativi, ſive etiam imperfecti conjunctivi, gerundium illud participio junctum præteriti perfecti temporis, erit. *Non mi maraviglio, che così tardi ti riabbi, eſſendo ſtato tanto tempo malato*, non miror, te tam lente convaleſcere, cum tamdiu ægrotaveris. *Sono caduto queſto meſe in una graviſſima malattia, non eſſendo per lo addietro ſtato ammalato*, graviſſimum in morbum hoc menſe incidi, cum antea ægrotaverim nunquam. *Ciaſcuno ti reputerà ornato di una ſingolar dottrina, avendo tu letto tanti nobili Scrittori*, quiſque te ſingulari quadam doctrina præditum exiſtimabit, cum tot nobiliſſimorum Scriptorum volumina perlegeris. *Avendo io faticato lungo tempo, volontieri mi riposerei, ſe mi ſi concedeſſe*, cum diu laboraverim, libenter quieſcerem, ſi mihi poteſtas fieret.

6. Pluſquam perfecti vero temporis erit gerundium, ſi adjunctum ſibi habeat verbum temporis imperfecti, aut perfecti remoti, quod unica voce vulgo effertur, aut etiam pluſquam perfecti. *Avendo da un gran tempo tenuto per certo, che tu mi aveſſi aſſai caro, non penſava, ovvero non penſai, ovvero non avrei mai penſato di aver biſogno appreſſo te di raccomandazione*, cum jamdudum pro certo habuiſſem, me tibi eſſe chariſſimum, commendatione me egere apud te nunquam exiſtimabam, nunquam exiſtimavi, nunquam exiſtimaſſem.

7. Non negarim, alias præterea formas eſſe per gerundium loquendi, quas omnes perſequi longum ſit, ſatis habuimus illas potiſſimum attingere, quæ omnium frequentiſſime in ſermonem videntur incidere: cæteras, ſiquæ occurrunt, poterit Magiſter ipſe facili negotio diſcipulis tradere.

SCHOLION VIII.

De modo potentiali.

MOdus potentialis, & permiſſivus, ſive conceſſivus quinque habet tempora, atque eaſdem voces, quas conjunctivus, ſignificationes tamen longe diverſas. Ex quo apertiſſime intelligemus, modorum di-

ver-

verſitatem præcipue ex ſignificationis diſſimilitudine oriri. Quod idem in nominum caſibus videre licet. Nam, quamvis nominativus, & vocativus multitudinis, dativus itidem, ablativus voces ſimiles ſint, diverſi tamen ſunt caſus; alia enim nominandi, alia vocandi, alia auferendi eſt ſignificatio. Quare ut caſus, quamvis voce ſimillimi, a Grammaticis tamen propter ſignificationis diſſimilitudinem diſtincti ſunt: ita hi tres modi mihi neceſſario videntur ſeparandi. Frequenter enim in explicandis ſcriptoribus hærebit ludimagiſter, niſi hos modos decernat, eorumque vim, ac naturam penitus internoſcas.

2. Dicitur potentialis modus, quod potentiam, ſive, ut Priſcianus loquitur, *poſſibilitatem* adſignificat. Quare verbo *poſſum* fere explicari ſolet; non raro tamen verbis *debeo*, aut *volo*, prout ſententia poſtulat.

3. Voces hujus modi? *ſim? amem?* cum interrogatione fere uſurpantur, *che io ſia? che io ami?* Quam ob cauſam interrogationis notam ſingulis temporibus adjecimus, quanquam iiſdem ſine interrogatione non raro utimur. Utriuſque generis in hoc Scholio ſubjiciemus exempla.

4. Præſentis exempla. Plaut. Amph. Vir ego tuus *ſim? che io poſſa eſſere tuo marito?* Ter. And. Act. 4. Hic vir *ſit* bonus? Craſſus in Philippum apud Quintil. l. 8. c. 3. extremo. Ego te Conſulem *putem?* cum tu me non putes Senatorem? ideſt putare debeam? *che io debba tenerti per Conſole?* Virg. 1. Æn. Et quiſquam numen Junonis *adoret?* ideſt, adorare velit? *e vorrà alcuno adorare?*

5. Ad majorem emphaſim adduntur interdum particulæ, *ut*, *an*, *ne* encliticæ, ut ſimiles. Cic. in Catil. Tu *ut* unquam te *corrigas?* ibid. Te *ut* ulla res *frangat? poſſibile, che alcuna coſa poſſa domarti?* Ter. Andr. Act. 5. Tu *ne* impune hoc *facias?* Virg. 3. Æn. *Eloquar*, *an ſileam?* ideſt, eloqui, an ſilere debeo?

6. Quandoque & ſine interrogatione. Quintil. lib. 1. c. 9. *Frangas* citius, quam *corrigas*, quæ in pravum induruerunt, ideſt frangere poſſis. Id. l. 6. c. 5. Videas pleroſque ira percitos, *vedrai, o potrai vedere la maggior parte commoſſi da collera*. Cic. 4. in Verr. Siquis novi quid inſtituerit, is non omnia rata eſſe *patiatur*, ideſt, pati non debet. Priſc.

7. Præteriti imperfecti exempla. Cic. pro Rab. perd. reo.

reo. Tu denique quid *faceres* in hac re? *che fareſti, o che potevi tu fare?* Ter. Andr. Act. 1. *Diceret*, quid feci? *direbbe, o potrebbe dire*. Salluſt. in Conjur. Confecto prælio, tum vero *cerneres, allora sì che vedreſti, o potreſti vedere*. Virg. 8. Æn. At tu dictis, Albane, *maneres*, ideſt, manere deberes, *dovevi attender la promeſſa*. Id. 6. Æn. Quod corpus humandum *diceret, voleſſe dire*.

8. Præteriti perfecti exempla. Plaut. Amph. Tunc mecum *fueris? che tu abbi potuto eſſer meco?* Horat. Epod. Impune ut urbem nomine *impleris* meo? ideſt implere potueris? Virg. 9. Æn. Unus homo tantas ſtrages impune per urbem *ediderit?* juvenum primos tot *miſerit* Orco? ideſt, edere, mittere potuerit? Æn. 2. *Occiderit* ferro Priamus; Troja *arſerit* igne; ideſt, æquum ne fuit, aut debuit occidere, ardere? Cic. 5. Tuſc. M. Antonii omnium eloquentiſſimi, quos ego *viderim*, ideſt videre potui.

9. Pluſquam perfecti exempla. Virg. 4. Æn. Faces in caſtra *tuliſſem; Impleſſemque* foros flammis, ideſt; foros implere potuiſſem, aut debuiſſem. Cic. pro Planc. An ſi in me vitæ cupiditas fuiſſet, omnium parricidarum tela *commoſſem?* ideſt, commovere debuiſſem, vel voluiſſem? Suet. in Veſp. c. 8. *Maluiſſem*, oboluiſſes allium, ideſt, malle debuiſſem, ut oboluiſſes allium.

10. Futuri exempla. Hor. l. 1. Od. 6. Quis Martem tunica tectum adamantina digne *ſcripſerit?* ideſt, ſcribere poſſit, ſeu poterit. Cic. in Orat. Pomeridianas quadrigas, quam poſtmeridianas libentius *dixerim*. Plin. l. 8. c. 48. Nec facile *dixerim*, qua id ætate cœperit. Cic. 1. Tuſc. Ego ipſe cum eodem ipſo non invitus *erraverim*. Et l. de Leg. Ego vero libenter *audierim*. Georg. 2. *Exuerint* ſylveſtrem animum. Huc ſpectant præmonitiones illæ, ut ita dixerim: pace tua dixerim &c.

SCHOLION IX.

De modo Permiſſivo, ſeu Conceſſivo.

PErmiſſivus, ſive conceſſivus modus permiſſionem, ſive conceſſionem adſignificant: unde & nomen invenit: Diomedes *conceſſivum ſpeciem* appellat. *Quæ* inquit, *nequaquam volumus fieri, ea verba, ut fiunt, concedimus, ut contendendi pertinaciam evitemus.* Ejus uſus in ſecundis, tertiiſque perſonis potiſſimum cerni-

tur:

tur: primas enim, excepto futuro, non facile inve-nies.

2. Præſentis exempla. Cic. 7. in Ver. *Sit* ſacrilegus, *ſit* fur; ideſt, per me licet ſit ſacrilegus, eſto ſit ſacrilegus, *ſia egli pure ſacrilego*. Id. l. 2. Acad. Hæc, ſi vobis non probamus, *ſint* falſa ſane: invidioſa certe non ſunt. Id. pro Dojot. *Pereant* amici, dum una inimici intercidant. Ter. Adel. Act. 2. *Profundat*, *perdat*, *pereat*, nihil ad me attinet, *ſpenda pur egli*, *rovini pure*, ec.

3. Præteriti perfecti exempla. Cic. 3. in Verr. Seditioſus homo C. Carco fuit; *fuerit* aliis; ideſt, eſto, concedo fuiſſe aliis.

4. Pluſquam perfecti exempla. Vir. Æn. 4. Verum anceps pugnæ *fuerat* fortuna. Hic *fuerat*, pro *fuiſſet* poſitum eſt, ſicut apud Mart. l. 2. ep. 78. Si non erraſſet, *fecerat* ille minus, ideſt feciſſet: & apud Hor. l. 1. Od. 17. *Suſtulerat*, niſi Faunus ictum dextra levaſſet, pro ſuſtuliſſet. Poteris ſimilia exempla fingere etiam primæ perſonæ. Verum victa fuiſſem, *fuiſſem*. Prius *fuiſſem*, potentiale eſt, poſterius permiſſivum. Et præſenti tempore: Vereris, ne ſi ſervus verberetur, aufugiat: *aufugiat*.

Futuri exempla. Cic. 2. Acad. Age, *reſtitero* Peripateticis, *ſuſtinuero* Epicureos, *Orsù, facciamo pure, che io abbia a reſiſtere*, &c. Id. 5. Tuſc. Quam ſibi conveniat, ipſe *viderit*. *Eſſo ſel vegga*. Id. de Amic. Quam id recte faciam, *viderint* ſapientes.

SCHOLION X.

De modo Infinito, ſeu Indefinito.

INfinitus, ſive (ut loquitur Gell. l. 1. c. 7.) *indefinitus* modo dicitur, quia, cum quatuor reliqui modi certas ſibi perſonas, numeroſque certos aperte definiant, ut *lego*, *legis*, *legit*; *legimus*, *legitis*, *legunt*; in infinito perſonæ eædem, ac numeri incerti ſunt, obſcureque latent, prnnominum beneficio evolvendi, ut *me amare*, primæ ſingularis eſt, *te* ſecundæ, *illum* tertiæ; *nos amare*, primæ multitudinis, *vos* ſecundæ, *illos* tertiæ.

2. Conjungit tamen hic modus ſimul una voce tempus præſens cum imperfecto, & perfectum cum pluſquam perfecto. Nam, Scio, te amare literas; *So, che tu ami le lettere*; præſens eſt. Sciebam, te amare litteras: *ſapeva, che tu amavi le lettere*; imperfectum eſt. Scio, me ſæpe ad te ſcripſiſſe: *ſo,*

ch' io ſpeſſo t' ho ſcritto; præteritum eſt. Sciebam, me ſæpe ad te ſcripſiſſe: *ſapeva, ch'io ſpeſſo t'avea ſcritto;* pluſquam perfectum eſt.

3. Priſci Futurum in *rum*, fixum, atque invariatum habebant, quod generibus, numeriſque omnibbs accommodabant. Nunc utimur circuitione Verb. *eſſe*, & participii in *rus*, variatis caſibus, generibus, numeris, ut dicemus l. 2. c. 9.

4. A Priſco futuro conjunctivi in *aſſo* formabant veteres infiniti futurum *aſſere*, ut *expugnaſſere*; *impetraſſere*, hoc eſt, expugnaturum, vel impetraturum eſſe. Plaut. Amph. Se ſumma vi eorum oppidum *expugnaſſere*. Id. in Mil. Hercle credo te facile *impetraſſere*. Id. in Cap. Illum confido bis diebus me *reconciliaſſere*.

5. Diomedes, Donatus, aliique Gramatici addunt alteram futuri activi circuitionem, *amatum ire*, *doctum ire*. Hanc omiſimus, quia præſens tempus potius adſignificat. Plaut. Bacch. Deſiſtas *ire oppugnatum*, ideſt, oppugnare. Liv. l. 9. Bell. Maced. Vitrius tuus vitam tuam *perditum ire* hoc facto properat, ideſt, perdere. Gell. l. 4. c. 6. Volo *adjutum*, *ornatumque ire* Noctes tuas, ideſt, adjuvare, atque ornare.

6. Quamvis *occiſum ire*, *violatum ire*, *direptum ire*, *madefactum ire*, activa voce, nihil aliud, quam *occidere*, *violare*, *diripere*, *madefacere* tempore præſenti ſignificent, ut docuimus: tamen *occiſum iri*, & reliqua patiendi voce futuri ſunt temporis. Cic. Att. l. 2. Addit, ſe prius *occiſum iri* ab eo, quam me *violatum iri*. Id. l. 9. Quem tu locum Græciæ non *direptum iri* putas? Id. de Div. Vaticinatus eſt *madefactum iri* minus triginta diebus Græciam ſanguine. Liv. l. 1. Cecinit ſibi aram hic *dicatum iri*. Sic fere ſemper.

7. *Amatum iri*, *lectum iri*, & ſimilia tantum in futuro agnoſcunt Probus, Donatus, Priſcianus: poſteriorem illam circuitionem, *amandum eſſe*, *legendum eſſe*, &c. non agnoſcunt, fortaſſe quia voces in *dus*, & *dum* neceſſitatem potius, quam tempus ſignificant, etiamſi ſextum poſt ſe caſum habeant. Cic. in Rul. Non eos in Deorum immortalium numero *venerandos* a vobis, & *colendos* putatis? Hic non tempus futurum, ſed neceſſitas ſignificatur: ſic fere ſemper. Vide Rud. in Schol. partic. & l. 2. c. 12. præc. 1.

SCHOLION XI.

Quomodo infiniti tempora reddantur Italice.

INfinitus modus, quamvis natura ſua perſonas, & numeros non habeat, niſi involutos, & implicitos: libet tamen in præſenti eos evolvere, atque explicare, ut hujus etiam modi variam ſignificationem, & uſum jam inde a primis rudimentis pueri cognoſcant.

Infinitus apud Latinos vocem unam tantum habet, quæ præſens, & præteritum imperfectum adſignificet, Italica etiam lingua utriuſque temporis unam & eandem habet vocem, ut, volo ad illum ſcribere, *voglio ſcrivergli*; præſens eſt. Volebam heri ad te ſcribere, *jeri voleva ſcriverti*; præteritum imperfectum eſt. Volo te ſcribere, *io voglio, che tu ſcrivi*; præſens eſt. Volebam te ſcribere, *io volea, che tu ſcriveſſi*; imperfectum eſt.

2. Eadem Italici infiniti vox gerundiorum, & ſupinorum Latinorum loco adhibetur, ut, non eſt tempus ſcribendi; *non è tempo di ſcrivere*. Vocor ad ſcribendum; *io ſono chiamato a ſcrivere*. Sum defeſſus ſcribendo, *ſono ſtanco di ſcrivere*. Eo ſcriptum, *io vo a ſcrivere*. Eſt res difficilis ſcriptu, *è coſa difficile a ſcrivere, o ad eſſer ſcritta*.

3. Præteritum perfectum, & pluſquam perfectum in vulgi idiomate ex conjunctivo perſæpe ſupplentur, addita particula *che*, ut, exiſtimo, patrem tuum fuiſſe virum doctum, *credo, che tuo padre ſia ſtato uomo dotto.* Exiſtimabam, patrem tuum fuiſſe virum doctum, *credeva, che tuo padre foſſe ſtato uomo dotto*. Interdum ſupplentur hæc duo tempora ex Indicativo, accedente eadem particula *che*, ut audio, veniſſe Regem, *odo dire, che è venuto il Re*. Audivi, Regem abiiſſe, *ho udito dire, che 'l Re ſia partito*: vel cum tempus remotum, aut indefinitum ſignificatur, *udii dire, che il Re ſi era partito*.

4. Cum verbis optandi, deſinendi, & cum verbis doleo, gaudeo, conſtituo, ſpero, & ſimilibus tum præſens, tum præteritum infiniti cum particula *di*, vernacula lingua efferuntur, ut, cupio ad te ſcribere; *deſidero di ſcriverti*. Doleo, me non ſcripſiſſe ad patrem tuum, *mi duole di non avere ſcritto a tuo padre*. Alioquin cum verbis *poſſum, debeo, volo, nolo, malo*, & hujuſmodi, nulla alia adhibita particula,

la, ſolis infiniti vocibus contenta ſunt, ut, non poſſum loqui, *non poſſo parlare*. Volo audire, *voglio aſcoltare*. Vide l. 2. c. 9. præc. 6.

5. Futurum ex indicativo, & præſenti infiniti modi ejuſdem verbi, cum particula *i* vel *ad* ſuppletur interdum, ut, ſcio, te futurum eſſe virum doctum *ſo, che tu hai ad eſſere un uomo dotto*. *Hai*, verbum eſt indicativi, *ad eſſere* præſens infiniti modi ejuſdem verbi, cujus eſt futurum Latinum. Scio, te aliquando amaturum eſſe litteras, *ſo, che una volta hai ad amare le lettere*. Interdum ſuppletur etiam ex futuro indicativi modi, ut, putas, me aliquando futurum virum doctum? *credi tu, che un tempo ſarò io uom dotto?*

6. Quod ſi verba *ſperandi*, *promittendi*, *jurandi* accedant, ex præſenti infiniti modi, & particula *di*, ſupplendum eſt, ut, ſpero me fore virum doctum, *ſpero d' eſſer uomo dotto*. Promitto, vel juro, me nunquam fore Reipublicæ hoſtem, *prometto, o giuro di non eſſere mai nemico alla Repubblica*. Poteſt & per futurum Indicativi nonnunquam efferri; ut, ſpero, fore jucundum generum nobis, *ſpero, che ci ſarà genero gradevole*.

Alias omnes Italici infiniti formas colligere non eſt præſentis inſtituti. Si quis alias indagaverit, eas ad hanc normam dirigere, & diſcipulis tradere poterit.

SCHOLION XII.

Voces infiniti quomodo Italice per indicativum, aut conjunctivum reddantur.

INfiniti Latini voces tum per conjunctivum, tum indicativum Italice redduntur, idque temporibus omnibus, de quibus ſingillatim videtur dicendum.

De præſenti.

Tempus præſens ita per indicativum Italice reddi poteſt. Cic. Att. l. 10. Scribis te ipſum putare me attractum iri, ſi de pace agatur, *mi ſcrivi, che tu ſteſſo penſi, ch' io ſarò tirato per forza, ſe ſi tratterà di pace*. Id. ibid. Pompejum pro certo habemus per Illyricum proficiſci in Galliam, *abbiamo per coſa certa, che Pompeo ſe ne va alla volta della Gallia per la Schiavonia*.

Illa per conjunctivum vertuntur. Cic. ep. 2. l. 6. Peto, a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te ſcribere, quam ſolebam, *ti chieggo, che tu non penſi, ch' io*

ch'io ti ſcriva più di rado del ſolito per dimenticanza, che abbia di te. Item. Non puto eſſe alienum me ad te, quid ea de re ſentiam, ſcribere, *non penſo, che ſia fuor di propoſito ſcriverti; qual ſia il mio ſentimento intorno a quel negozio*.

De præterito imperfecto.

Præteritum imperfectum quam ſæpiſſime per indicativum convertitur. Cic. Ep. Fam. l. 2. Sciebam, te a tuis certiorem fieri ſolere, *io ſapeva, che tu ſolevi eſſere avviſato da' tuoi*. Idem Att. l. 10. A Curione mihi nuntiatum eſt, eum ad me venire, *mi fu mandato dire da Curione, che egli ſe ne veniva a caſa mia*.

Nec minus frequenter per conjunctivum. Cic. l. 6. ep. 1. Non debemus ita cadere animis, quaſi aliquid evenerit, quod fieri poſſe nunquam putaverimus, *non dobbiamo talmente perderci di animo, come ſe coſa foſſe intervenuta, la quale non avremmo mai penſato, che poteſſe accadere*. Conjunctivi imperfectum eſt *che poteſſe*. Idem l. 1. ep. 1. Conſules Bibuli ſententiam valere cupierunt, *i Conſoli deſiderarono, che la ſentenza di Bibolo prevaleſſe*.

De præterito perfecto.

Præteritum perfectum ſic redditur per indicativum, Cic. ep. l. 6. Te nunquam timuiſſe certo ſcio; *ſo certo, che tu non hai avuto mai paura*. Idem ibid Nec enim nos arbitror victoriæ præmiis ductos patriam olim, & liberos, & fortunas reliquiſſe, *perciocchè io non penſo, che già noi abbiamo laſciato la patria, e i figliuoli, e beni indotti da' premj della vittoria*. Idem ep. l. 2. Mea officia tibi nunquam defuiſſe, tute es teſtis, *tu ſteſſo ſei buon teſtimonio, che i miei ſervigj non ti ſono giammai mancati*.

Per conjunctivum vero ſic. Cic. de Amic. Nihil enim mali Scipioni accidiſſe puto, *che io non penſo, che alcun male ſia a Scipione accaduto*. Idem de Or. l. 1. Platanus illa mihi videtur non tam ipſa aquula, quæ deſcribitur, quam Platonis oratione creviſſe, *mi pare, che quel Platano non tanto per quell' acquetta, che ſi deſcrive, quanto col parlar di Platone ſia creſciuto*.

E præterito pluſquam perfecto.

Præteritum pluſquam perfectum ſic per Indicativum convertitur. Cic. de Amic. Ea ſe in quiete

per

per viſum ex Africano audiviſſe dicebat, *diceva che quelle coſe avea egli udite dall' Affricano in una viſione, dormendo*. Id. ep. l. 3. Didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuiſſe rationem, ut mihi conſuleres, *inteſi dalle tue lettere, che tu in tutte le coſe avevi avuto riguardo a' miei vantaggi*.

Per conjunctivum autem ſic licet convertere. Curt. l. 3. Nondum enim Memnonem vita exceſſiſſe cognoverat, *perciocchè non avea per anco inteſo, che Memnone foſſe morto*.

De futuro.

Futurum etiam per indicativum Italice reddi poteſt. Cic. ep. l. 16. Eum facturum puto, *penſo, ch' egl' il farà*. Id. l. 14. Et ipſe opinione celerius venturus eſſe dicitur, *e ſi dice, che egli verrà più preſto di quello, che ſi penſa*. Ad Att. l. 8. Ego bellum fœdiſſimum futurum puto, *io giudico, che ſarà una guerra crudeliſſima*.

Frequentius vero per conjunctivum: tunc autem ſecunda vox imperfecti temporis eſſe videtur, *amerei, leggerei*. Cic. ad Att. l. 10. Juſſit mihi nuntiari, mox ſe venturum, *comandò, che mi foſſe detto, che ei da lì a poco egli verrebbe*. Id. Tuſc. 1. Critoni noſtro non perſuaſi, me hinc avolaturum, nec quidquam mei relicturum, *non ho perſuaſo al noſtro Critone, ch'io me ne volerei via di qui, nè laſcierei lì me parte alcuna*. Id. ep. l. 13. Cum ipſe ſi perſuaſiſſet, meas de ſe accurate ſcriptas literas maximam apud te pondus habituras, *avendo egli creduto, che le mie lettere caldamente ſcritte intorno a lui, avrebbono grandiſſima forza appreſſo di te*.

Poteſt adhuc & aliis modis reddi pro varietate ſententiarum. *Che io ſono per fare. Che io ho a fare*. Cic. Att. 10. Niſi forte arma Pompejum abjecturum putas, *ſe già tu non penſi, che Pompeo ſia per poſar giù l' armi*.

De futuro præterito mixto.

Futurum præterito mixtum fere per ſecundam vocem pluſquam perfecti conjunctivi modi reddi ſolet. *Avrei amato, avrei letto*. Cic. da Amic. Quid arbitramus, illos in re vera fuiſſe facturos? *Che penſiamo noi, che coloro avrebber fatto in coſa vera*. Id. ib. Scio, eos impetraturos non fuiſſe. *So, che eſſi non l' avrebbero impetrato*.

Pro hoc futuro ponitur futurum ſimplex, ſi actio præteriti finiti actionem infiniti futuri tempore præcedat; quamvis per futurum ſive ſimplex, ſive mixtum reddatur Italice. Cic. 1. de Or. Qui locus quietis pleniſſimus fore videbatur, in eo, &c. *in quel luogo, il quale poteva, che ſarebbe, e ſarebbe ſtato pieniſſimo di riposo*, ec. Prius non videbatur id, quod poſtea futurum putabat. Id. l. 1. ep. 2. Perſpiciebant Coſſ. in Hortenſii ſententiam multis partibus plures ituros, *vedevano bene i Conſoli, che i più verrebbono, o ſarebber venuti nel parere di Ortenſio*. Prius enim perſpiciebant, poſtea ituri erant in ſententiam. Sin actio, quæ jam præire debuiſſet actionem verbi præteriti temporis, ſequatur, tum vero hæc actio per infiniti futurum mixtum tantum exprimitur. Cic. pro Dejot. Cui reo veniam te daturum fuiſſe dicebas ſi excuſatione ætatis uſus eſſet. *Al qual reo dicevi, che avreſti perdonato, ſe colla età ſcuſato ſi foſſe*. Hic ætatis excuſatio veniam dandam præire debuiſſet, ideo futuro mixto explicatur.

Quæ autem orationes ſint per indicativum, quæ per conjunctivum reddendæ, non eſt præſentis inſtituti oſtendere: tantum intelligant pueri, has omnes orationes, ſive indicativi modi fuerint, ſive conjunctivi, per infinitum reddendas: alias, ſiquæ fuerint, Magiſtri diligentiæ committimus, qui etiam oſtendet, infiniti paſſivi tempora totidem modis Italice reddi poſſe, quot nos oſtendimus, activi ſolere converti. Exemplis brevitatis cauſa ſuperſedemus.

SCHOLION XIII.

Quid gerundia, & ſupina, cur inventa, an paſſive quoque ſignificent, & gerundia interdum E in U mutare.

QUid ſint, curve ſic dicta gerundia, & ſupina, non convenit inter Grammaticos. Diomedes quidem cenſet, gerundia, & ſupina ſextum eſſe verborum modum, alii vero hæc eſſe nomina participalia, ut Phocas, Donatus, Priſcianus. Verum, quod Quintilianus indicat l. 1. c. 4. magis placet, qui ſupina *verba participalia* appellat: quod idem dicimus de gerundiis. Cum enim Græci pro gerundiis, ac ſupinis, quibus carent, infinito utantur, (ſicut & Itali) articulorum, ac præpoſitionum adminiculo, Latini hæc *verba participalia* excogitarunt, ut crebram, & moleſtiam infiniti repetitionem vitarent.

2. Quæ

2. Quæ enim Latini dicunt *efferor ſtudio patres veſtros videndi*: *Quis eſt tam in ſcribendo impiger? inter ſpoliandum corpus hoſtis expiravit*: *abi deambulatum*: *turpe quidem dictu*; ea Græci ſic dicerent: *efferor ſtudio patres veſtros videre*: *quis eſt tam in ſcribere impiger? inter ſpoliare expiravit*; *abi deambulare*: *turpe dici*. Quas loquendi formulas Latini quoque Poetæ frequenter, & Hiſtorici interdum uſurpant. Liv. l. 30. Tempus eſt aut pacem *componi*, aut bellum *geri*. Tib. l. 3. el. 2. Cauſa *perire* fuit; ideſt pereundi. Hor. carm. 8. Rite maturos *aperire* partus lenis Hilithya; hoc eſt lenis in aperiendis partubus; & mox: Voſque *veraces* ceciniſſe Parcæ, ideſt veraces in canendo. Id. l. 1. Od. 15. Et celerem *ſequi* Ajacem; ideſt ad ſequendum, ut ſentit Priſc. l. 18. Ov. ep. penult. Retulerat Neſtor nato te *quærere* miſſo; ideſt miſſo te quæſitum, ſive ad te quærendum. Et ſexcenta ejuſmodi apud Poetas.

3. Gerundia omnia ſignificationem habent activam, & in *di* quidem perquam raro paſſivam. Juſtin. l. 17. Arymbas Athenas, *erudiendi* gratia, miſſus; ideſt *ut erudiretur*. Quo ſpectat & illud Ter. Heaut. prol. Novarum qui *ſpectandi* faciunt copiam. Et Suet. in Aug. c. 98. Permiſſa jocandi licentia, *diripiendique* pomorum; ideſt *ſpectandorum*, *diripiendorum*. In *do* etiam non raro. Vir. Ecl. 8. *Cantando* rumpitur anguis. Georg. 3. Uritque *videndo* fœmina; ideſt *dum cantatur*, *dum videtur*. Id. Alitur vitium, creſcitque *tegendo*. Lucr. l. 1. Annulus in digito ſubter tenuatur *habendo*. Et in *dum* interdum. Georg. 4. Ante *domandum*, ingentes tollunt animos; ideſt *antequam domentur*. Salluſt. Jug. Cum ipſe *ad imperandum* Tiſidium vocaretur; ideſt *ad imperata facienda*; antiqua plane loquendi ratione. Cic. l. 9. ad Pætum ep. 25. Huc ades *ad imperandum*, ſive ad parendum potius. Sic enim antiqui loquebantur. Qua ratione & ipſe Cic. videtur loquutus, l. 2. de Nat. Deor. extremo. Qua pecude, quod erat *ad veſcendum* hominibus apta; ideſt *qua homines veſcerentur*.

4. Supina omnia in *um* activam ſignificationem habent, ea tantum paſſivam, quæ ſunt a neutris paſſivis, ut *vænum*, *vapulatum*. Hæc vero infinitorum futura *lectum iri*, *viſum iri*, & ſimilia, non a ſupinis *lectum*, *viſum*, ſed a verbo *iri* paſſionem mutuantur.

5. Omnia vero ſupina in *u* paſſive ſumuntur, ut *mirabile dictu*. Quamquam Diomed. l. 1. & Priſc. l. 8. hæc interdum active ſumi ſignificent. Favet his Plaut. Men. *Opſonatu* redeo; & Cato de re ruſt. Primus *cubitu* ſurgat: & Stat. l. 1. Achil. Quem nunc *venatu* rediturum: cum tamen alii his ipſis locis, *opſonatu*, *cubitu*, *venatu*, nomina potius quartæ declinationis eſſe cenſeant, quam ſupina.

6. In tertiæ, quartæque conjugationis gerundiis in *di*, *do*, *dum*, ac participiis ejuſdem flexionis in *dus*, veteres *e* penultimæ ſyllabæ per *u* efferebant. Ter. And. prol. Nam in prologis *ſcribundis* opera abutitur; ideſt *in ſcribendis prologis*. Et Act. 1. Sc. 4. Dii date facultatem, obſecro huic *pariundi*, pro *pariendi*. Apud Plautum hæc creba ſunt. Et apud Salluſtium antiquitatis affectatorem in Catill. Libido eos invaſerat reip. *capiundæ*. Et ib. Impunitatem reip. *perdundæ* fore credebant. Ibid. Tanta vis hominibus *leniunda* magis, quam exagitando videbatur. Alii quoque ſcriptores interdum. Liv. l. 6. In nos quid arma polleant veſtra, ſi patiendo *experiundum eſt*, inermes experiemur. Cic. l. 9. ep. 15. In conſiliis *capiundis*. Et l. 2. ep. 10. Exiſtimavit tamen eſſe *faciundum*. Idem pro C. Rab. Hic videlicet perblandus *reperiundus* fuit. Idem pro Cæc. Qui ad conſtitutum *experiundi* juris gratia veniſſent. Sic *rei gerundæ* &c., ex quo nonnulli gerundia dicta eſſe arbitrantur.

7. Hinc apud Juriſconſultos, qui veterum edicta, legeſque interpretati ſunt, extant in Pandectis tituli, *communi dividendo*, *ad legem Juliam de repetundis*, *familiæ erciſcundæ*; ideſt *rei hæreditariæ dividendæ*. Quas veterum loquendi formulas Cicero, aliique ſcriptores nunquam ſibi putarunt immutandas. Ut l. 7. ep. 22. Quod jus ſtatues communi *dividundo*. Et pro P. Sext. Cæſar legem de *pecuniis repetundis* non putat eſſe legem. Id. pro Cluent. Clames te lege *pecuniarum repetundarum* non teneri. Et pro Cecin. Nomine hæredis arbitrum *familiæ erciſcundæ* poſtulavit: & de Orat. Idem *erciſcundæ familiæ* cauſam agere non poteſt. Sic *juris dicundi*, Cic. pro Mur. & Act. 3. in Verr. Pecuniam ad *jus dicundum* dediſſe; & ejus generis alia.

DE.

DECLINATIO VERBI DEPONENTIS.

C A P U T X.

Pro inferiore ordine infimæ claſſis.

Indicativi modi tempus præſens.

UTor, *io uſo*, uteris, vel utere, utitur. Pl. Utimur, utimini, utuntur.

Præt. imp. Utebar, *io uſava*, utebaris, vel utebare, utebatur. Pl. Utebamur, utebamini, utebantur.

Præt. perf. Uſus, a, um ſum vel fui, *io uſai, ed ho uſato*; es, vel fuiſti, &c.

Præt. pluſq. perf. Uſus, a, um eram, vel fueram, *io aveva uſato*; eras, vel fueras, &c.

Futur. Utar, *io uſerò*, uteris, vel utere, utetur. Pl. Utemur, utemini, utentur.

Imperativi modi tempus præſens.

Utere, vel utitor, *uſa tu*, utatur. Pl. Utamur, utimini, vel utiminor, utantur.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Utitor tu, uteris, vel utere, *uſerai tu*, utitor ille, vel utetur. Pl. Utiminor, vel utemini, utuntor, vel utentur.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Uterer, *Iddio voleſſe che io uſaſſi*, utereris, vel uterere, uteretur. Pl. Utinam uteremur, uteremini, uterentur.

Præt. perf. Utinam Uſus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che io abbia uſato*; ſis, vel fueris, &c.

Præt. pluſq. perf. Utinam Uſus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſſe che io aveſſi uſato*; eſſes, vel fuiſſes, &c.

Futur. Utinam Utar, *Iddio voglia che io uſi*, utaris, vel utare, utatur. Pl. Utinam utamur, utamini, utantur.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Utar, *conciοſſiacoſachè io uſi, o uſando io*, utaris, vel utare, utatur. Pl. Cum Utamur, utamini, utantur.

Præt. imp. Cum Uterer, *conciofoſſecoſachè io uſaſſi, o uſerei, o uſando io*, utereris, vel uterere &c.

Præt. perf. Cum Uſus, a, um ſim, vel fuerim, *conciοſſiacoſachè io abbia uſato, o avendo io uſato*; ſis, vel fueris &c.

Præt. pluſq. perf. Cum Uſus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *conciofoſſecoſa che io aveſſi, o avrei uſato, o avendo io uſato*; eſſes, vel fuiſſes &c.

Futur. Cum Uſus, a, um ero, vel fuero, *quando io uſerò, ed avrò uſato*; eris, vel fueris &c.

Infiniti Modi tempus præſens.

Uti, *uſare, e che io uſo; tu uſi*, ec.

Præt. im. Uti, *uſare, e che io uſava, ed uſaſſi; tu uſavi, ed uſaſſi*, ec.

Præt. perf. Uſum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *aver uſato, e che io uſai, ed ho uſato: tu* ec. Pl. Uſos, as, a eſſe, vel fuiſſe, *aver uſato, e che noi uſammo, ed abbiamo uſato; voi* ec.

Præt. pluſq. perf. Uſum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *aver uſato, e che io aveva, o aveſſi uſato*, ec. Pl. Uſos, as, a eſſe, vel fuiſſe, *avere uſato, e che noi avevamo, o aveſſimo uſato; voi avevate, o aveſte uſato*, ec.

Futur. activum, Uſurum, am, um eſſe, *dover uſare, e che io uſerò; tu uſerai*, ec. Pl. Uſuros, as, a eſſe, *dovere uſare, e che noi uſeremo*, ec.

Futur. paſſivum, Utendum, am, um eſſe, *dover eſſere uſato, e che io ho, tu hai, colui, o quegli ha ad eſſere uſato*. Pl. Utendos, as, a eſſe, *dovere eſſere uſati, e che noi abbiamo, voi avete, coloro, o quelli hanno ad eſſere uſati*.

Fut. præt. mixt. activum, Uſurum, am, um fuiſſe, *aver dovuto uſare, e che io avrei uſato; tu avreſti* ec.

Futur. præt. mixt. paſſivum, Utendum, am, um fuiſſe, *aver dovuto eſſere uſato, e che io ſarei ſtato uſato; tu* ec.

Gerundia Utendi, *d'uſare*. Utendo, *uſando*. Utendum, *ad uſare*.

Supinum Uſum, *ad uſare, o per uſare*.

Participium præſentis, & imperfecti.

Utens, tis, *colui, o quegli, che uſa, e uſava*.

Præt. perf. & pluſq. perf. Uſus, a, um, *colui, o quegli, che ha uſato, e aveva uſato*.

Futur. activum, Uſurum, a, um *colui, o quegli, che uſerà, e avrà ad uſare*.

Futur. paſſivum, Utendus, a, um *coſa, che ha ad eſſere uſata, e che debb' eſſere uſata*.

ADMONITIO.

De Verbi deponentis, & communis ſignificatione.

MOneantur pueri, participia, quæ in *dus* exeunt, & futurum infiniti, quod inde ſuppletur, ſive a deponentibus, ſive a communibus oriantur, patiendi

endi dumtaxat ſignificatione uſurpari; reliqua omnia tempora, ſive participia verborum deponentium agendi ſolum ſignificatione contenta eſſe.

Communium vero verborum futurorum infiniti, quod ex voce in *tum*, & infinitum *iri* ſuppletur, & poſterius ſupinum ſemper patiendi modo uſurpari. Ac participia præteriti temporis, & reliqua quæ eorum adminiculo ſupplentur, tum actionem, tum paſſionem ſignificare; item gerundia in *di*, *do*, *dum*: cætera omnia agendi tantum habere ſignificationem.

Ideoque infra verbo communi in præteritis tantum perfectis, & plusquam perfectis modorum omnium, & participiorum, necnon futuro conjunctivi ſignificationem paſſivam Italice adſcripſimus; propterea quod hæc in aliis temporibus non eſt uſitata. De qua rurſum dicemus l. 2. c. 5.

DECLINATIO VERBI COMMUNIS.

CAPUT XI.

Pro inferiore ordine infimæ claſſis.

DImentior, *io miſuro*, dimetiris, vel dimetire, dimetitur. Pl. Dimetimur, dimetimini, dimetiuntur.

Præt. imp. Dimetiebar, *io miſurava*, dimetiebaris, vel dimetiebare, dimetiebatur. Pl. Dimetiebamur, dimitiebamini, dimetiebantur.

Præt. perf. Dimenſus, a, um ſum, vel fui, *io miſurai*, *e ho miſurato*. Et paſſive *io fui*, *e ſono ſtato miſurato*; es, vel fuiſti; eſt, vel fuit. Pl. Dimenſi, æ, a ſumus, vel fuimus; eſtis, vel fuiſtis; ſunt, ſeu fuerunt, vel fuere.

Præt. pluſq. perf. Dimenſus, a, um eram, vel fueram, *io avea miſurato*. Et paſſive, *io era ſtato miſurato*; eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Plur. Dimenſi, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis; erant, vel fuerant.

Futur. Dimetiar, *io miſurerò*, dimetieris, vel dimetiere, dimetietur. Pl. Dimetiemur, dimetiemini, dimetientur.

Imperativi Modi tempus præſens.

Dimetire, vel dimetitor, *miſura tu*, dimetiatur. Pl. Dimetiamur, dimetimini, vel dimetiminor, dimetiantur.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Dimetitor tu, dimetieris, ſeu dimetiere, *miſurerai tu*, dimetitor ille, vel dimetietur. Plur. Dimeti-

minor, vel dimetiemini, dimetiuntor, vel dimentientur.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Dimetirer, *Iddio voleſſe che io miſuraſſi*, dimetireris, vel dimetirere, dimetiretur. Pl. Utinam dimetiremur, dimetiremini, dimetirentur.

Præt. perf. Utinam Dimenſus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che io abbia miſurato*. Et paſſive, *che io ſia ſtato miſurato*; ſis, vel fueris, ſit, vel fuerit. Pl. Utinam Dimenſi, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Utinam Dimenſus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſſe che io aveſſi miſurato*. Et paſſive, *che io foſſi ſtato miſurato*; eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Utinam Dimenſi, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus; eſſetis, vel fuiſſetis; eſſent, vel fuiſſent.

Futur. Utinam Dimetiar, *Iddio voglia che io miſuri*, dimetiaris, vel dimetiare, dimetiatur. Pl. Utinam dimetiamur, dimetiamini, dimetiantur.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Dimetiar, *concioſſiacoſachè io miſuri, o miſurando io*, dimetiaris, vel dimetiare, dimetiatur. Pl. Cum Dimetiamur, dimetiamini, dimetiantur.

Præt. imp. Cum Dimetirer, *concioſoſſecoſa che io miſuraſſi, o miſurerei, o miſurando io*, dimetireris, vel dimetirere, dimetiretur. Pl. Cum Dimetiremur, dimetiremini, dimetirentur.

Præt. perf. Cum Dimenſus, a, um ſim, vel fuerim, *concioſoſſecoſa che io abbia miſurato, o avendo io miſurato*. Et paſſive, *concioſſiacoſa che io ſia ſtato miſurato, o eſſendo io ſtato miſurato*; ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Cum Dimenſi, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis, vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Cum Dimenſus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *concioſoſſecoſa che io aveſſi, o avrei miſurato, o avendo miſurato*. Et paſſive, *concioſoſſecoſa che io foſſi ſtato, o ſarei ſtato miſurato, o eſſendo io ſtato miſurato*, eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Cum Dimenſi, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus; eſſetis, vel fuiſſetis, eſſent, vel fuiſſent.

Fut. Cum Dimenſus, a um ero, vel fuero, *quando io miſurerò, e avrò miſurato*. Et paſſive, *quando ſarò miſurato, e ſarò ſtato miſurato*; eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Dimenſi, æ, a erimus,

rimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erunt, vel fuerint.

Infiniti Modi tempus præſens.

Dimetiri, *miſurare, e che io miſuro; tu miſuri, colui, o quegli*, ec.

Præt. imp. Dimetiri, *miſurare, e che io miſurava, o miſuraſſi; tu miſuravi*, ec.

Præt. perf. Dimenſum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *aver miſurato, e che io miſurai, e ho miſurato; tu*, ec. Et paſſive, *eſſere ſtato miſurato, e che io fui, e ſono ſtato miſurato; tu* ec. Pl. Dimenſos, as, a eſſe, vel fuiſſe, *aver miſurato, e che noi miſurammo, ed abbiamo miſurato; voi* ec. Et paſſive, *eſſere ſtati miſurati, e che noi fummo, e ſiamo ſtati miſurati; voi* ec.

Præt. pluſq. perf. Dimenſum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *aver miſurato, e che io aveva, e aveſſi miſurato; tu* ec. Et paſſive, *eſſere ſtato miſurato, e che io era ſtato, o foſſi ſtato miſurato; tu* ec. Plur. Dimenſos, as, a eſſe, vel fuiſſe, *aver miſurato, e che noi avevamo, o aveſſimo miſurato; voi*, ec. Et paſſive, *eſſer ſtati miſurati, e che noi eravamo ſtati, o foſſimo ſtati miſurati, voi*, ec.

Futur. activ. Dimenſurum, am, um eſſe, *dover miſurare, e che io miſurerò*, ec. Pl. Dimenſuros, as, a eſſe, *dover miſurare, e che noi miſureremo*, ec.

Fut. paſſiv. Dimenſum iri, vel dimetiendum, am, um eſſe, *dover eſſere miſurato, e che io ho ad eſſer miſurato; tu*, ec. Pl. Dimenſum iri, vel dimetiendos, as, a eſſe, *dover eſſere miſurati, e che noi abbiamo ad eſſer miſurati*, ec.

Fut. præt. mix. act. Dimenſurum, am, um fuiſſe, *aver dovuto miſurare, e che io avrei miſurato*, ec.

Fut. præt. mixt. paſſiv. Dimetiendum, am, um fuiſſe, *aver dovuto eſſere miſurato, e ch'io ſarei ſtato miſurato; tu*, ec.

Gerundia, Dimetiendi, *di miſurare, ed eſſer miſurato*, dimetiendo, *miſurando, ed eſſendo miſurato*, dimetiendum, *a miſurare, ed eſſer miſurato*.

Supina, Dimenſum, *a miſurare*, dimenſu, *da miſurarſi, o da eſſer miſurato*.

Participium præſentis, & imperfecti.

Dimetiens, tis *colui, o quegli, che miſura, e miſurava*.

Præt. perf. & pluſq. perf. Dimenſus, a, um, *colui, o quegli, che miſurò, e ha, o aveva miſurato*.

Et paſſive, *colui, o quegli, che fu, ed è ſtato miſurato, ovvero era ſtato miſurato.*

Futur. activ. Dimenſurus a, um, *colui, o quegli, che miſurerà, ovvero avrà a miſurare.*

Futur. Paſſiv. Dimetiendus, a, um, *colui, o quegli che ſarà miſurato, ovvero ha ad eſſere miſurato*, ec.

VERBA ANOMALA.

CAPUT XII.

Pro inferiore ordine infimæ claſſis.

POSSUM.

Indicativi Modi tempus præſens.

POſſum, *io poſſo*, potes, poteſt. Pl. Poſſumus, *noi poſſiamo*, poteſtis, poſſunt.

Præt. imp. Poteram, *io poteva*, poteras, poterat, Pl. Poteramus, *noi potevamo*, poteratis, poterant.

Præt. perf. Potui, *io potei, ed ho potuto*, potuiſti, potuit. Pl. Potuimus, *noi potemmo, e abbiamo potuto*, potuiſtis, potuerunt, vel potuere.

Præt. pluſq. perf. Potueram, *io aveva potuto*, potueras, potuerat. Pl. Potueramus, *noi avevamo potuto*, potueratis, potuerant.

Futur. Potero, *io potrò*, poteris, poterit. Plur. Potuerimus, *noi potremo*, poteritis, poterunt.

Imperativi Modi tempus præſens.

Fac poſſis, *poſſi tu.*

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Poſſem, *Iddio voleſſe che io poteſſi*, poſſes, poſſet. Pl. Utinam Poſſemus, *Iddio voleſſe che noi poteſſimo*, poſſetis, poſſent.

Præt. perf. Utinam potuerim, *Iddio voglia che io abbia potuto*, potueris, potuerit. Pl. Utinam potuerimus, *Iddio voglia che noi abbiamo potuto*, potueritis, potuerint.

Præt. pluſq. perf. Utinam potuiſſem, *Iddio voleſſe che io aveſſi potuto*, potuiſſes, potuiſſet. Pl. Utinam potuiſſemus, *Iddio voleſſe che noi aveſſimo potuto*, potuiſſetis, potuiſſent.

Futur. Utinam poſſim, *Iddio voglia che io poſſa*, poſſis, poſſit. Pl. Utinam poſſimus, *Iddio voglia che noi poſſiamo*, poſſitis, poſſint.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum poſſim, *concioſſiacoſachè io poſſa, o potendo io*, poſſis, poſſit. Pl. Cum poſſimus, poſſitis, poſſint.

Præt. imp. Cum poſſem, *concioſòſſecoſa che io poteſſi*,

teſſi, *o potrei*, *e potendo io*, poſſes, poſſet. Pl. Cum poſſemus, poſſetis, poſſent.

Præt. perf. Cum potuerim, *conciosſiacoſachè io abbia potuto*, *o avendo io potuto*, potueris, potuerit. Pl. Cum potuerimus, potueritis, potuerint.

Præt. pluſq. perf. Cum potuiſſem, *concioſoſſ coſa che io aveſſi*, *o avrei potuto*, *o avendo io potuto*, potuiſſes, potuiſſet. Pl. Cum potuiſſemus, potuiſſetis, potuiſſent.

Futur. Cum potuero, *quando io potrò*, *e avrò potuto*, potueris, potuerit. Pl. Cum potuerimus, potueritis, potuerint.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Poſſe, *potere*, *e che io poſſo*, *tu puoi*, *colui*, *o quegli può*, *o che io poteva*, *o poteſſi*, ec.

Præt. perf. & pluſq. perf. potuiſſe, *aver potuto*, *e che io potei*, *e ho potuto*, *e che io aveva*, *o aveſſi potuto*, ec. Cæteris caret.

SCHOLION I.

De anomalis univerſe, *deque* ſum, & *compoſitis*.

ANomala verba dicuntur, quæ aliqua ratione a recta norma quatuor conjugationum aberrant, quæ & *inæqualia*, & *diſſimilia*, & *irregularia* ab aliis dicuntur: præcipua ſunt *ſum*, *fero*, *volo*, *vis*, *fio*, *eo*, *queo*, *Edo*, *es*, *eſt*, & eorum compoſita.

1. SUM, cujus verbi conjugatio habetur cap. 4. ab antiquis verbis *eſum*, *fuo*, *forem*, conflatur. De primo Varr. l. 8. de Anal. *ſum*, inquit, *olim dicebatur Eſum*. Hinc es, eſt, eram, eſſem, & alia, quæ ab E inchoantur. Hinc priſci, *eſtunto*, pro *ſunto*. Cic. l. 3. de leg. *Diſcordiæ civium eſtunto ne amplius ſex menſes*. De ſecundo Virg. l. 11. *Tros, Rutuluſve fuat*, ideſt, ſit. Plaut. Capt. *Caveto mihi iratus fuas*. Hinc fui, fueram, futurus, & alia. A tertio eſt *forem*, quod eſt eſſem; & *fore*, quod eſt futurum eſſe; quamvis interdum eſſe ſignificet, ut dicemus l. 2. c. 9. præc. 2. cujus compoſita *adfore*. 8. Æn. *adforet*, 5. Æn. *adfore*; 7. Æn. & 1. Met. *confore*. Ter. Andr. *defore*. Cic. in Rul. *profore*. Hor. l. 1. ep. 18. & alia.

3. In imperativo *es*, pro *eſto*, vel *ſis*, non parum eſt in uſu. Ter. in Eun. act. 1. & Cic. 6. ad Att. ep. 18. Bono animo *es*. Sic in compoſitis. Cic. l. 9. ep. 25. Huc *ades*, ad imperandum. Virg. Ecl. 9. Huc *ades*, o Galathea, pro *adſis*. Apud Plaut.

Curcul. act. 1. *Site* mihi propitiæ, pro *eſte*.

4. Conjunctivi præſens plenum eſt, *ſiem*, *ſies*, *ſiet*, quo paſſim utuntur Plaut. ac Terent., & interdum alii. Hic *poſſiem* apud eoſdem. Nunc utimur imminuto, *ſim*, *ſis*, *ſit*. Cic. in Orat. *ſiet*, inquit, plenum eſt, *ſit*, imminutum.

5. Gerundia, *eſſendi*, *eſſendo*, *eſſendum*, quamvis legantur apud Donatum, apud Veteres tamen nullum reperies.

6. Participium præſentis temporis *ens*, ab *es*, ut docens a doces, formavit Sergius Flavius. Quod durum quidem, minime tamen aſpernandum cenſet Quintil. lib. 8. cap. 3. Tu cave illud uſurpes, ſi eleganter loqui velis.

7. Compoſita, *abſum*, *adſum*, *deſum*, *interſum*, *obſum*, *præſum*, *ſubſum*, *ſuperſum*, ſimplicis *ſum*, normam ſequuntur, præpoſitis *ab*, *ad*, *de*, *inter*, *ob*, *præ*, *ſub*, *ſuper*, ut abſum, abes, abfui, abero, deſum, dees, defui, deero: ſic alia.

8. Eodem modo *inſum*, & *proſum*. Verum ab *inſum* præteritum *infui*, ac derivata vix ſunt in uſu. Plaut. Ciſt. fin. Age, loquere, quid ibi *infuerit*. *Proſum* vero, cum ſimplex ab E incipit, litteram D interjicit, ut *prodes*, *prodero*, &c.

9. Duo tantum compoſita, *præſum*, & *abſum*, participium *præſens*, & *abſens*, ab *ens* participio verbi Subſtantivi formant. At *potens*, rectius nomen dixeris (Græce δυνατὸς) quam participium a *poſſum*.

SCHOLION II.

De Verbo Poſſum.

Poſſum, a *potis*, & *ſum*, ſyllabam, Is, a fine ſemper abjicit: T litera retinetur, ſi E ſit prima ſimplicis litera, ut potes, poteſt, poteram, potero, pro potis es, potis eram, &c. Eadem ratione *poteſſem*, & *poteſſe* priſci dicebant. Plaut. Aul. Cenſent talentum magnum exorari *poteſſe* ab ipſo ſene? Teren. Eun. act. 4. Sed nihil *poteſſe*. Nunc vero *poſſem*, & *poſſe* dicimus, es, ſyllaba ſimplicis expecta, & T litera in S verſa. Quæ duæ literæ eadem ratione permutantur inter ſe, quoties S eſt prima litera ſimplicis, ut poſſum, poſſim, non tamen potſum, potſim. Si ſimplex a litera F incipiat, litera F deperit, ut potui, non potfui, potueram, non potfueram, potuero, non potfuero.

1. Imperativi præſens Diomedi eſt, *poſſis*, quam

vocem ſubjunctivo rectius tribuas: qua tamen utimur in imperando, quia, *fac*, verbum ſubauditur, quod tamen Plaut. in Pſeud. expreſſit, ſic dicens, C. *non poſſum*. Pſeud. *fac poſſis*.

3. Priſcis etiam apud Nonium, ac Diomedem paſſiva vox hujus verbi erat *poteſtur*, *poteratur*, *poſſetur*. Lucr. l. 3. *Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur*. Sic aliqui illud Virg. lib. 8. legunt: *Quod fieri ferro, liquidove poteſtur electro*. Rectius tamen, *poteſt*, legitur; ut ſit verſus ſpondaicus, cum *electrum* primam producat, Græce ἤλεκτρον. Ovid. 2. Metam. De ramis *electra* novis.

FERO ACTIVUM.

Indicativi Modi tempus præſens.

FEro, *io porto*. Fers. Fert. Plur. Ferimus. Fertis. Ferunt.

Præt. imp. Ferebam, *io portava*, ut legebam.

Præt. perf. Tuli, *io portai, e ho portato*, ut legi.

Præt. pluſq. perf. Tuleram, *io aveva portato*, ut legeram.

Futur. Feram, *io porterò*, ut legam.

Imperativi Modi tempus præſens.

Fer, vel ferto, *porta tu*. Ferat. Plural. Feramus. Ferte, vel fertote, Ferant.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Ferto tu, vel feres, *porterai tu*. Ferto ille, vel feret. Plural. Fertote, vel feretis. Ferunto, vel ferent.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Ferrem, *Iddio voleſſe che io portaſſi*. Ferres. Ferret. Pl. Utinam Ferremus. Ferretis. Ferrent.

Præt. perf. Utinam Tulerim, *Iddio voglia che io abbia portato*, ut legerim.

Præt. pluſq. perf. Utinam Tuliſſem, *voleſſe Iddio che io aveſſi portato*, ut legiſſem.

Fut. Utinam Feram, *Iddio voglia che io porti*, ut legam.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Feram, *concioſſiacoſachè io porti, o portando io*, ut legam.

Præt. imperf. Cum Ferrem, *conciofoſſecoſa, che io portaſſi, o porterei, o portando io*. Ferres. Ferret. Pl. Cum Ferremus. Ferretis. Ferrent.

Præt. perf. Cum Tulerim, *conciofſiacoſachè io abbia portato, o avendo io portato*, ut legerim.

Præt.

Præt. pluſq. perf. Cum Tuliſſem, *conciofoſſecoſa che io aveſſi, o avrei, o avendo io portato*; ut legiſſem.

Futur. Cum Tulero, *quando io porterò, e avrò portato*, ut legero.

Infiniti modi tempus præſens, & imperfectum.

Ferre, *portare, e che io porto, , e portava, o portaſſi; tu porti, ec.*

Præt. perf. & pluſq. perf. Tuliſſe, *aver portato, e che io portai, e ho portato, ec. e che io aveva, e aveſſi portato; tu portaſti, ec.*

Futur. Laturum, am, um eſſe, *dover portare, e che io porterò; tu porterai, ec.*

Futur. præt. mixt. Laturum, am, um fuiſſe, *avere dovuto portare, e che io avrei, tu avreſti portato, ec.*

Gerundia, Ferendi, *in portando, ed eſſer portato.* Ferendo, *in portando, ed eſſendo portato.* Ferendum, *a portare, e ad eſſere portato.*

Supina Latum, *a portare.* Latu, *da portarſi.*

Participium præſentis, & imperfecti.

Ferens, *chi porta, o portava.*

Futuri, Laturus, a, um, *che porterà, o ha a portare.*

FEROR PASSIVUM.

Indicativi Modi tempus præſens.

FEror, *io ſono portato*, fereris, vel ferere, fertur, Pl. Ferimur, *ſiamo portati*, ferimini, feruntur, ut legor.

Præt. imperf. Ferebar, *io era portato*, ut legebar.

Præt. perf. Latus, a, um ſum, vel fui, *io fui, e ſono ſtato portato*; es, vel fuiſti, &c. ut lectus, a, um ſum, vel fui.

Præt. pluſq. perf. Latus, a, um eram, vel fueram, *io era ſtato portato*, ut lectus, a, um eram, vel fueram.

Futur. Ferar, *io ſarò portato*, ut legar, legeris.

Imperativi Modi tempus præſens.

Ferre, vel fertor, *ſii tu portato*, feratur. Pl. Feramur, ferimini, vel feriminor, ferantur.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Fertor tu, vel fereris, aut ferere, *ſarai tu portato*, fertor ille, vel feretur. Pl. Feriminor, vel ferimini vos, *ſarete voi portati*, feruntor, vel ferentur illi.

Opta-

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Ferrer, *Iddio voleſſe che io foſſi portato*, ferreris, vel ferrere, ferretur. Pl. Utinam Ferremur, ferremini ferrentur.

Præt. perf. Utinam Latus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che io ſia ſtato portato*, latus ſis, vel fueris, &c. ut lectus ſim, vel fuerim.

Præt. pluſq. perf. Utinam Latus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſſe che io foſſi ſtato portato*, latus eſſes, vel fuiſſes, &c. ut lectus eſſem, vel fuiſſem.

Futur. Utinam Ferar, *Iddio voglia, che io ſia portato*, ut legar.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Ferar, *concioſſiacoſachè io ſia portato, o eſſendo io portato*, ut legar.

Præt. imperf. Cum Ferrer, *conciofoſſecoſa che io foſſi, o ſarei portato, o eſſendo io portato*, ferreris, vel ferrere, ferretur. Pl. Cum Ferremur, ferremini, ferrentur.

Præt. perf. Cum Latus, a, um ſim, vel fuerim, *concioſſiachè io ſia ſtato portato, o eſſendo ſtato portato*, ut Lectus, a, um ſim, vel fuerim.

Præt. pluſq. perf. cum Latus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *conciofoſſecoſa che io foſſi, o ſarei ſtato portato, o eſſendo io ſtato portato*, ut Lectus, a, um eſſem, vel fuiſſem.

Futur. Cum Latus, a, um ero, vel fuero, *quando io ſarò, e ſarò ſtato portato*, ut Lectus, a, um ero, vel fuero.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Ferri, *eſſer portato, che io ſono portato, tu ſei portato*, &c. *ovvero che io era, o foſſi portato, tu*, ec.

Futur. Latum iri, vel ferendum, am, um eſſe, *dover eſſere portato, che io ſarò, tu ſarai portato*, ec.

Futur. præt. miſt. ferendum, am, um fuiſſe, *aver dovuto eſſer portato, e che io ſarei ſtato, tu ſareſti ſtato portato*, ec.

Participium præt. perf. & pluſq. perf. Latus, a, um *uomo, donna, coſa, che fu, ed è ſtata portata, ovvero che era ſtata portata*, ec.

Futur. Ferendus, a, um, *uomo, donna, coſa, che dee portarſi, o che ſarà portata*, ec.

SCHO-

SCHOLION III.

De fero, ejuſque compoſitis.

VErbi *fero præteritum perfectum, & ulterius* (id eſt pluſquam perfectum) *non invenitur*. Sic Quintil. l. 1. c. 6. *tuli* enim, & *tuleram*, ſunt a *tollo*, cujus antiquum præteritum *tetulli*, nunc *ſuſtuli*.

2. Ejus verbi compoſita, *antefero, circumfero, confero, defero, infero, perfero, præfero, profero, transfero*, ſimplicis verbi *fero*, normam ſequuntur, additis præpoſitionibus *ante, circum, con, de, in, per, præ, pro, re, trans*. Verum *in*, & *con*, in ſupino, *illatum*, *collatum*; quia N ante L migrat in L.

3. Præpoſitiones vero *ab, ob, ſub, ad, ex, dis*, cum verbo *fero*, compoſitæ mutationem aliquam patiuntur. *Ab* enim, ſequente L, manet, ut ablatum; ante T, adſciſcit S, ut abſtuli, ante F, mutat B in U, ut aufero: ſicut etiam aufugio.

4. Ob, & Sub in ſupino manent, ut oblatum, ſublatum. Sequente F, migrant in F, ut offero, ſuffero, in præterito manet ob, ut obtuli; ſub mutatur in S, ut ſuſtuli.

5. Ad ſequente F, T, L, in has ipſas litteras mutat D, ut affero, attuli, allatum.

6. Ex, manet in præterito, extuli; in ſupino X deperditur, elatum; ſequente F, in aliud F migrat, ut effero.

7. Dis in ſupino perdit S, dilatum; in præterito manet, diſtuli; ſequente F, in ipſum mutatur, ut differo.

VOLO VIS.

Indicativi Modi tempus præſens.

VOlo, *io voglio*, vis, vult. Pl. Volumus, vultis, volunt.

Præt. imperf. Volebam, *io voleva*, ut docebam.

Præt. perf. Volui, *io volli, e ho voluto*, ut docui.

Præt. pluſq. perf. Volueram, *io aveva voluto*, ut docueram.

Futur. Volam, *io vorrò*, ut legam.

Imperativi Modi tempus præſens.

Fac Velis, *vogli tu*.

Optativi modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Vellem, *voleſſe Iddio che io voleſſi*, velles, vellet. Pl. Vellemus, velletis, vellent.

Præt. perf. Utinam Voluerim, *Iddio voglia che io abbia voluto*, ut docuerim.

Præt.

Præt. pluſq. perf. Utinam Voluiſſem, *voleſſe Iddio che io aveſſi voluto*, ut docuiſſem.

Futur. Utinam Velim, *voglia Iddio che io voglia*, velis, velit. Pl. Utinam Velimus, velitis, velint.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Velim, *conciossiacoſachè io voglia*, o *volendo io*, velis, velit. Pl. Cum Velimus, velitis, velint.

Præt. imperf. Cum Vellem, *conciofoſſecoſa che io voleſſi*, o *vorrei*, o *volendo io*, velles, vellet. Pl. Cum Vellemus, velletis, vellent.

Præt. perf. cum Voluerim, *concioſſiacoſachè io abbia voluto*, o *avendo io voluto*, ut docuerim.

Præt. pluſq. perf. cum Voluiſſem, *conciofoſſecoſa che io aveſſi*, o *averei voluto*, o *avendo io voluto*, ut docuiſſem.

Fut. Cum Voluero, *quando io vorrò*, e *avrò voluto*, ut docuero.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Velle, *volere*, e *che io voglia*, *voleva*, o *voleſſi*, *tu*, *ec*.

Præt. perf. & pluſq. perf. Voluiſſe, *aver voluto*, e *che io volli e ho voluto*, *ec*. e *che io aveva*, o *aveſſi voluto*; *tu ec*.

Participium præſentis & imperfecti,

Volens, tis, *uomo*, *donna*, *coſa*, *che vuole*, e *voleva*.

NOLO.

Indicativi Modi tempus præſens.

NOlo, *io non voglio*, non vis, non vult. Plur. Nolumus, non vultis, nolunt.

Præt. imp. Nolebam, *io non voleva*, ut docebam.

Præt. perf. Nolui, *io non volli*, e *non ho voluto*, ut docui.

Præt. pluſq. perf. Nolueram, *io non aveva voluto*, ut docueram.

Futurum Nolam, *io non vorrò*, ut legam.

Imperativi Modi tempus præſens.

Noli, vel nolito, *non vuogli tu*, nolit. Plur. Nolimus, nolite, vel nolitote, nolint.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Nolito tu, *non vorrai tu*, nolito ille. Pl. Nolitote vos, nolunto illi.

Optativi Modi tempus præſens, & imperf.

Utinam Nollem, *voleſſe Iddio che io non voleſſi*, nol-

nolles, nollet. Pl. Utinam Nollemus, nolletis, nollent.

Præt. perf. Utinam Noluerim, *Iddio voglia che io non abbia voluto*, ut docuerim.

Præt. pluſq. perf. Utinam Noluiſſem, *voleſſe Iddio che io non aveſſi voluto*, ut docuiſſem.

Futur. Utinam Nolim, *voglia Iddio che io non voglia*, nolis, nolit. Pl. Utinam Noluimus, nolitis, nolint.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Nolim, *concioſſiacoſachè io non voglia, o non volendo io*, nolis, nolit. Pl. Cum Nolimus, nolitis, nolint.

Præt. imperf. Cum Nollem, *conciofoſſecoſa che io non voleſſi, o non vorrei, o non volendo io*, nolles, nollet. Pl. Cum Nollemus, nolletis, nollent.

Præt. perf. Cum Noluerim, *concioſſiacoſachè io non abbia voluto, o non avendo io voluto*, ut docuerim.

Præt. pluſq. perf. Cum Noluiſſem, *conciofoſſecoſa che io non aveſſi, o non avrei voluto, o non avendo io voluto*, ut docuiſſem.

Futur. Cum Noluero, *quando io non vorrò, o non avrò voluto*, ut docuero.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Nolle, *non volere, e che io non voglio, non voleva, e non voleſſi; tu, ec.*

Præt. perf. & pluſq. perf. Noluiſſe, *non aver voluto, e che io non volli, e non ho voluto, e che io non aveva, e non aveſſi voluto; tu, ec.*

Participium præſentis, & imperfecti.

Nolens, tis, *uomo, donna, coſa, che non vuole, e non voleva*.

M A L O.

Indicativi Modi tempus præſens.

MAlo, *io voglio più toſto*, mavis, mavult. Plur. Malumus, *noi vogliamo più toſto*, mavultis, malunt.

Præt. Imperf. Malebam, *io voleva più toſto*, ut docebam.

Præt. perf. Malui, *io più toſto volli, e ho voluto*, ut docui.

Præt. pluſq. perf. Malueram, *io aveva più toſto voluto*, ut docueram.

Impe-

Imperativi Modi tempus præſens.

Fac Malis, *vogli tu più toſto*, fac malit.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Mallem, *voleſſe Iddio che io più toſto voleſſi*, malles, mallet. Pl. Utinam Mallemus, *Iddio voleſſe che noi voleſſimo più toſto*, malletis mallent.

Præt. perf. Utinam Maluerim, *Iddio voglia che io più toſto abbia voluto*, ut docuerim.

Præt. pluſq. perf. Utinam Maluiſſem, *voleſſe Iddio che io più toſto aveſſi voluto*, ut docuiſſem.

Futur. Utinam Malim, *Iddio voglia che io più toſto voglia*, malis, malit. Pl. Utinam Malimus, malitis, malint.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum malim, *conciosſiacoſachè io più toſto voglia*, *o volendo io più toſto*, malis, malit. Pl. Cum Malimus, malitis, malint.

Præt. imperf. Cum Mallem, *concioſoſſecoſa che io più toſto voleſſi*, *o vorrei*, *o volendo io più toſto*, malles, mallet. Pl. Cum Mallemus, malletis, mallent.

Præt. perf. Cum Maluerim, *concioſſiacoſachè io più toſto abbia voluto*, *o avende io più toſto voluto*, ut docuerim.

Præt. pluſq. perf. Cum Maluiſſem, *concioſoſſecoſa che io aveſſi*, *o avrei più toſto voluto*, *o avendo io più toſto voluto*, ut docuiſſem.

Futur. Cum Maluero, *quando io più toſto vorrò*, *e avrò voluto*, ut docuero.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Malle, *volere più toſto*, *e che io più toſto voglio*, *o voleva*, *o voleſſi*; *tu*, *ec.*

Præt. perf. & pluſq. perf. Maluiſſe, *aver più toſto voluto*, *o che io più toſto volli*, *e ho voluto*, *e che io più toſto aveva*, *o aveſſi voluto*; *tu*, *ec.*

Gerundiis, ſupinis, ac participiis caret.

SCHOLION IX.

De volo, *ejuſque compoſitis*.

V*Olo*, *volas*, *volavi*, verbum eſt regulare, conjugationis primæ, *Volo*, *vis* anomalum eſt, cujus imperfectum *volebam*, *nolebam*, *malebam*: perfectum, *volui*, *nolui*, *malui*. Pluſquam perfectum, *volueram*, *nolueram*, *malueram*, & quæ ex his formantur, ſecundæ conjugationis normam ſequuntur.

2. Futurum, *volam* tertiæ conjugationis lege infle-

flectitur. Eo utitur Cic. ad Att. l. 2. ep. ult. *Volam*, illum ſcire ex te me id feciſſe. Hor. l. 2. ep. 2. Scire *volam*, quantum &c. Item alii.

3. Imperativo proprio caret, pro quo utimur, *fac velis*. Cic. Att. l. 3. Itaque *fac*, ut me *velis* eſſe aliquem. Sic, *da operam ut velis*, & ſimilibus Diomedes addit, *volito*, *volitote*, ſed in uſu non ſunt.

4. Infiniti, & participii futuris caret, nec non ſupinis. Sic etiam gerundiis, auctore Phoca, ac Diomede; quamvis apud Donatum ſint, *volendi*, *do*, *dum*.

5. *Nolo*, & *malo*, compoſita idem ſunt, ac *non volo*, & *magis volo*. Cic. in Or. Apud Plaut. *mavollo*, *mavollem*, & *mavelim*, invenies: *nevolo*, pro *nolo*, *nevis*, *nevult*, apud eundem Trinum. Filiam meam tibi deſponſam eſſe audio, niſi tu *nevis*.

6. Imperativi voces *noli*, & *nolite*, frequentes ſunt apud Cic. & alios. Futuri, *nolito*, *nolitote*, apud Nonium. *Nolens*, partic. Lucan. l. 1.

7. Futurum indicativi, *malam*, præſertim in prima perſona non videtur eſſe uſitatum, pro quo *malim*, *malis*, *malit*, dicas malo. Cœlius tamen l. 8. ep. 4. Sed ut ſpero, bonos, & Senatum *malet*.

FIO, FIS.

Indicativi Modi tempus præſens.

FIO, *io ſono fato*, fis, fit. Pl. Fimus, fitis, fiunt.

Præt. imp. Fiebam, *io era fatto*, ut audiebam, ſed paſſiva ſignificatione.

Præt. perf. Factus, a, um ſum, vel fui, *io fui, e ſono ſtato fatto*, ut lectus, a, um ſum, vel fui.

Præt. pluſq. perf. Factus, a, um eram, vel fueram, *io era ſtato fatto*, ut lectus, a, um eram, vel fueram.

Fut. Fiam, *io ſarò fatto*, ut audiam, ſed paſſive.

Imperativi Modi tempus præſens.

Fias, *ſii tu fatto*, fiat. Pl. fiamus, fiatis, fiant.

Optativi Modi tempus præſens, & Imperfectum.

Utinam Fierem, *voleſſe Iddio che io foſſi fatto*, ut legerem, ſed ſignificatione paſſiva.

Præt. perf. Utinam Factus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che io ſia ſtato fatto*, ut lectus, a, um ſim, vel fuerim.

Præt. pluſq. perf. Utinam Factus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſſe che io foſſi ſtato fatto*, ut lectus, a, um eſſem, vel fuiſſem.

Fut.

Fut. Utinam Fiam, *Iddio voglia che io ſia fatto*, ut audiam, ſed ſignificatione paſſiva.

Conjunctivi modi tempus præſens.

Cum Fiam, *concioſſiacoſachè io ſia fatto, o eſſendo io fatto*, ut audiam, ſed ſignificatione paſſiva.

Præt. imp. Cum Fierem, *concioſoſſecoſachè io foſſi, o ſarei fatto, o eſſendo io fatto*, ut legerem.

Præt. perf. Cum Factus, a, um ſim, vel fuerim, *concioſſiacoſachè io ſia ſtato fatto, o eſſendo io ſtato fatto*, ut lectus, a, um ſim, vel fuerim.

Præt. pluſq. perf. Cum Factus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *concioſſiacoſachè io foſſi, o ſarei fatto, o eſſendo io ſtato fatto*, ut lectus, a, um eſſem, vel fuiſſem.

Fut. Cum Factus, a, um ero, vel fuero, *quando io ſarò fatto, e ſarò ſtato fatto*, ut lectus, a, um ero, vel fuero.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Fieri, *farſi, o eſſer fatto, e che io ſono fatto, ed era, o foſſi fatto; tu ſei fatto, ed eri, o foſſi fatto*, ec.

Præt. perf. & pluſq. perf. Factum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *eſſer ſtato fatto, e che io fui, e ſono ſtato fatto, e che io era ſtato, o foſſi ſtato fatto; tu* ec.

Fut. Factum iri, vel faciendum, am, um eſſe, *dover farſi, e che io ſarò fatto, e ho ad eſſer fatto; tu*, ec.

Fut. præt. mixt. Faciendum, am, um fuiſſe, *aver dovuto eſſere fatto, e ch' io ſarei ſtato fatto: tu* ec.

Participium præt. perf. & pluſq. perf.

Factus, a, um, *uomo, donna, coſa, che fu, ed è ſtata fatta, e che era ſtata fatta*.

Fut. Faciendus, a, um, *uomo, donna, coſa, che ſarà fatta, e che ha a farſi*.

SCHOLION V.

De facio, *&* fio, *eorumque compoſitis*.

F*Acio* activum, conjugationis tertiæ rite format omnes modos, ac tempora. Paſſivum ejus olim *facior*, (cujus extant apud Nonium, ac Priſcianum exempla) ſed jam exolevit, eique ſucceſſit *fio*, ſignificatione paſſiva: quod in præſenti, & imperfecto modorum omnium propriam flexionem habet: Præteritum *factus ſum*, cum derivatis, fit ab activi ſupino *factum*, ut factus ſum, a ſupino lectum.

1. Imperativum non habet proprium. Plaut. tamen Curcul. act. 1. dixit, *fi* mi obſequens: & mox, *fite* mihi volentes. Et apud Nonium, *fitote*. Hor. l. 2.

Sat.

Sat. 5. *ſi* cognitor ipſe. Diomedes etiam agnoſcit *ſito*, *ſitote*, *ſiunto*, qui addit gerundia *ſiendi*, *ſiendo*, *ſiendum*, & participium *ſiens*, quibus minime uteris, niſi apud idoneos Auctores reperies. Nec *ſiendus* dices, ſed *faciendus*.

3. Si *facio*, cum præpoſitionibus componatur, A mutat in I, ut *afficio*, *conficio*, *deficio*, *efficio*, *inficio*, *interficio*, *officio*, *perficio*, *proficio*, *reficio*, *ſufficio*: ea ſimplicis flexionem ſequuntur; paſſivumque habent a *facior*, *ut afficior*, *conficior*, &c. præter *officio*, & *proficio*, quæ paſſivum non habent, niſi forte imperſonaliter. Quod ſi *facio* cum aliis componantur particulis, A ſuum retinet, & paſſivum habet, a *fio*, ut *calefacio*, *frigefacio*, *liquefacio*, *madefacio*, *tepefacio*, *calefio*, *frigefio*, *liquefio*, *madefio*, *tepefio*. Reperiuntur tamen etiam *confio*, *deſio*, *interfio*, paſſive, pro *conficior*, &c. Badus 9. ad Att. Res tota *confieret*. Æn. 4. *Confiteri* poſſit. Ter. Adelph. Hoc *confit*, quod volo. Hecyr. act. 3. Nihil apud me tibi *defieri* patiar. Luc. l. 3. Aut flammis *interfiat*.

EO, IS.

Indicativi Modi tempus præſens.

EO, *io vo*. Is, *tu vai*. It, *colui*, *o quegli va*. Pl. Imus, *noi andiamo*. Itis, *voi andate*. Eunt, *coloro*, *o quelli vanno*.

Præt. imp. Ibam, *io andava*, ibas, ibat. Pl. ibamus, *noi andavamo*, ibatis, ibant.

Præt. perf. Ivi, *io andai*, *e ſono andato*, ut audivi.

Præt. pl. perf. Iveram, *io era andato*, ut audiveram.

Futur. Ibo, *io andrò*, ibis, ibit. Pl. ibimus, ibitis, ibunt.

Imperativi Modi tempus præſens.

I, vel ito tu, *va tu*, eat, *vada quegli*. Pl. Eamus, *andiamo noi*, ite, vel itote, *andate voi*, eant, *vadano coloro*.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Ito tu, vel ibis, *andrai tu*, ito ille, vel ibit. Pl. Itote, vel ibitis, *andrete voi*, eunto, vel ibunt.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Irem, *Iddio voleſſe*, *che io andaſſi*, ut audirem.

Præt. perf. Utinam Iverim, *Iddio voglia che io ſia andato*, ut audiverim.

Præt. pluſq. perf. Utinam Iviſſem, *Iddio voleſſe che io foſſi andato*, ut audiviſſem.

Fu-

Futur. Utinam Eam, *Iddio voglia, che io vada*, eas, eat. Pl. Eamus, eatis, eant.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Eam, *conciossiacosachè io vada, o andando io*, eas, eat. Pl. Eamus, eatis, eant.

Præt. imp. Cum Irem *conciofoſſecoſachè io andaſſi, o andrei, o andando io*, ut audirem.

Præt. perf. Cum Iverim, *conciofoſſecoſachè io ſia andato, o eſſendo io andato*, ut audiverim.

Præt. pluſq. perf. Cum Iviſſem, *conciofoſſecoſachè io foſſi, o ſarei andato, o eſſendo io andato*, ut audiviſſem.

Fut. Cum Ivero, *quando io andrò, e ſarò andato*, ut audivero.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Ire, *andare, e che io vo, andava, o andaſſi; tu* ec.

Præt. perf. & pluſq. perf. Iviſſe, *eſſere andato, e che io andai, e ſono andato, e che io era, o foſſi andato; tu* ec.

Fut. Iturum, am, um eſſe, *dover andare, e che io andrò, tu andrai, quegli andrà*.

Fut. præt. mixt. Iturum, am, um fuiſſe, *aver dovuto andare, e che io ſarei andato; tu* ec.

Gerundia, Eundi, *di andare*, Eundo, *andando*. Eundum *ad andare*.

Participium præſentis, & imperfecti.

Iens, euntis, *uomo, donna, coſa, che va, e andava*.

Futuri, Iturus, a, um, *uomo, donna, coſa, che andrà, e che è per andare*.

S C H O L I O N VI.

De verbo eo, *& compoſitis*.

VErbum *eo*, anomalum in præſenti, imperfecto, & futuro propriam habet flexionem; in præteritis vero leges quartæ conjugationis ſequitur. *Ivi, iveram, iverim, iviſſem, ivero*, ut audivi, audiveram, &c.

2. Simplicis *eo*, normam ſequuntur in omnibus ejus compoſita, quæ ſunt *abeo, adeo, anteo, circumeo, coeo, exeo, ineo, intereo, obeo, pereo, præeo, prætereo, ſubeo, tranſeo:* Sic etiam *prodeo, & redeo*, quæ tamen literam D interſerunt. *Væneo* etiam, quaſi *vænum eo* eandem normam ſequitur. *Vænibam, vænivi*, & *vænii, vænibo, vænire, væniviſſe*. Vide c. 9. Schol. 1. in fine.

3. Reperies apud Tibull. l. 1. eleg. 4. *tranſiet* ætas, pro

pro *tranſibit*, & apud Sen. l. 2. de Benef. Nullam *inies* gratiam, pro *inibit*, perinde quaſi verbum hoc quartæ ſit flexionis. Sicut etiam interdum quartæ flexionis verba ad hujus verbi normam imperfectum, & futurum inflectunt, *nutribit*, *mollibit*, ut diximus c.9. Schol.1. quæ tamen vix cenſuerim imitanda.

QUEO, & NEQUEO.

Indicativi Modi tempus præſens.

QUeo, *io poſſo*. Quis, Quit. Pl. Quimus. Quitis. Queunt. Nequeo, *io non poſſo*. Nequis. Nequit. Pl. Nequimus. Nequitis. Nequeunt.

Præt. imperf. Quibam, &c. *io poteva*. Nequibam, &c. *io non poteva*, ut ibam.

Præt. perf. Quivi, &c. *io potei, ed ho potuto*. Nequivi, &c. *io non potei, e non ho potuto*, ut ivi.

Præt. pluſq. perf. Quiveram, &c. *io aveva potuto*. Nequiveram, &c. *io non aveva potuto*, ut iveram.

Fut. Quibo, &c. *io potrò*. Nequibo, &c. *io non potrò*, ut ibo.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Quirem, &c. *Iddio voleſſe che io poteſſi*. Nequirem, &c. *che io non poteſſi*, ut irem.

Præt. perf. Utinam Quiverim, &c. *voglia Iddio che io abbia potuto*. Nequiverim, &c. *che io non abbia potuto*, ut iverim.

Præt. pluſq. perf. Utinam Quiviſſem, &c. *voleſſe Iddio che io aveſſi potuto*, Nequiſſem, &c. *che io non aveſſi potuto*, ut iviſſem.

Fut. Utinam Queam, &c. *voglia Iddio che io poſſa*. Nequeam, &c. *che io non poſſa*, ut eam.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Queam, &c. *conciossiacoſachè io poſſa, o potendo io*. Nequeam, &c. *che io non poſſa, o non potendo io*.

Præt. imperf. Cum Quirem, &c. *conciofoſſecoſa che io poteſſi, o potrei, o potendo io*. Nequirem, &c. *che io non poteſſi, o non potrei, o non potendo io*, ut irem.

Præt. perf. Cum Quiverim, &c. *concioſsiacoſache io abbia potuto, o avendo io potuto*. Nequiverim, &c. *che io non abbia potuto, o non avendo io potuto*, ut iverim.

Præt. pluſq. perf. Cum Quiviſſem, &c. *conciofoſſecoſa che io aveſsi, o avrei potuto, o avendo io potuto*. Nequiſſem, &c. *che io non aveſsi, o non avrei potuto, non avendo io potuto*, ut iviſſem.

Fu-

Futur. Cum Quivero, &c. *quando io potrò, ed avrò potuto*. Nequivero, &c. *quando io non potrò, e non avrò potuto*.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Nequire, *non potere, e che io non poſſo, non poteva, o non poteſſi; tu*, ec.

Præt. perf. & pluſq. perf. Quiviſſe, &c. *aver potuto, e che io potei, ed ho potuto, aveva, o aveſſi potuto; tu*, ec. Nequiviſſe, &c. *non aver potuto, e che io non potei, e non ho potuto, non aveva, e non aveſſi potuto; tu* ec.

SCHOLION VII.

De Verbis queo, & nequeo.

QUeo, & *nequeo* flectuntur, ut *eo*, infinitum tamen, *quire*, gerundia quoque, ſupina, ac participia non videntur in uſu.

Paſſiva voce, *quitur, queuntur, queatur, quitus ſum*, dicebant Veteres, auctore Diomede: ſicut & eadem voce *poteſtur, poteratur, poſſitur*. Sic etiam, *nequitur*, & *nequitum eſt*, apud Feſtum. Lucr. lib. 1. Dum veniant aliæ, ac ſuppleti ſumma *queatur*. Ter. Hec. act. 4. ſc. 1. Forma in tenebris noſci non *quita eſt*. Vide ibi Donat.

EDO, COMEDO, EXEDO.

Indicativi Modi tempus præſens.

EDo, *io mangio*, edis, vel es. Edit, vel eſt.

Comedo, *io mangio*, comedis, & comes, comedit, vel comeſt.

Exedo, *io conſumo*, exedis, exedit, vel exeſt.

Imperativi Modi tempus præſens.

Ede, vel es, *mangia tu*.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Edito tu, vel eſto tu, *mangerai tu*, edito, vel eſto ille, *mangerà quegli*.

Comedito, vel comeſto tu, *mangerai tu*: comedito, vel comeſto ille, *mangerà quegli*.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Ederem, vel eſſem, *voleſſe Iddio che io mangiaſſi*, eſſes, eſſet. Pl. Utinam Eſſemus, eſſetis, eſſent.

Utinam Comederem, vel comeſſem, comeſſes, comeſſet. Pl. Utinam Comeſſemus, comeſſetis, comeſſent.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Edam, *concioſſiachè io mangi*, edas, edat, &c. Cum Comedam, *concioſſiachè io mangi*, comedas, comedat, &c.

Præt. imp. Cum ederem, vel eſſem, *concioſoſſecoſachè io mangiaſſi*, *o mangerei*, *o mangiando*, eſſes, eſſet. Pl. Cum Eſſemus, eſſetis, eſſent.

Cum Comederem, vel comeſſem, comeſſes, comeſſet. Pl. Cum Comeſſemus, comeſſetis, comeſſent.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Edere, vel eſſe. Comedere, vel comeſſe, *mangiare*.

Exedere, vel exeſſe, *conſumare*.

Indicativi Modi tempus præſens paſſivum.

Editur, vel eſtur, *ſi mangia*.

SCHOLION VIII.

De edo, & compoſitis.

E*Do, edis, edidi, editum*, priore ubique producta idest *extra do*, ſive *emitto*, verbum eſt regulare conjugationis tertiæ. Sic etiam *edo*, *edis*, priore correpta in præſenti, & imperfecto; *edi*, *eſum*, priore in præterito, ac ſupino producta, ideſt *veſcor*, ſeu *manduco*, regulare quoque eſt, omneſque modos habet, ac tempora, ſicut & compoſita, *comedo*, *comedis*, *comedi*, *comeſum*, *exedo*, *exedis*, *exedi*, *exeſum*, & alia.

Verum in hac poſteriore ſignificatione nonnullas voces ſumit *edo* a verbo *ſum*, quæ poſitæ ſunt in Paradigmate, ut

2. *Es*, & *comes*, præſens indic. Plaut. Moſt. Quem abſentem *comes*. 2. *eſt*, *comeſt*, *exeſt*. Virg. 4. Æn. *Eſt* mollis flamma medullas. Id. in epigr. Qui ſemper lacerat, *comeſtque* mentem. Luc. l. 3. Quem volucres lacerant, atque *exeſt* anxius angor. Cicer. 3. Tuſc. Lacerat, *exeſt* animum, planeque conficit. 3. *Es* in præſenti imperat. Plaut. Mil. *Es*, bibe, animo obſequere. Et in plur. *eſte*. Plaut. Moſt. *Eſte*, effarcite vos. 4. *Eſto*, *comeſto*, futur. imper. Cato de re ruſt. Braſſicam *eſto*, vel coctam, vel crudam. Id ib. Ubi cœnaveritis, *comeſto* quinque folia. 5. *Edam*, *comedam*, præſ. conjunct. Cic. 2. De Fin. Reperiemus aſotos, primum ita non religioſos, ut *edant* de patella. Id. l. 9. ep. 20. Cura, ſi me amas, ut valeas, ne ego, te tacente, bona tua *comedam*. 6. *Eſſem*, *comeſſem*, imp. ſubjunct. Valer. Max. l. 4.

c. 3.

c. 3. Si Dionyſio adulari velles, iſta non *eſſes*. Vir. 2. Georg. Ut mala culmos *eſſet* rubigo. Cicer. pro Sext. Ut bona ſua *comeſſet*. Ter. Eun. Act. 3. Ut de ſymbolis *eſſemus*. 7. *Eſſe*, præſ. & imp. infin. Cic. l. 2. de Or. Fœnum alios ajebat *eſſe* oportere. Sic *comeſſe*, apud Plin. & Plaut. Moſt.

3. Paſſiva etiam voce *eſtur*. Plin. l. 20. c. 9. In Ægypto propter amaritudinem non *eſtur*. Sic Ov. 1. de Ponto. *Eſtur* ut occulta.

4. Diomedes Indicativo addit *eſtis*, imperat. *eſte*, *eſtote*, quas voces non eſt cur rejiciamus.

DIC, DUC, FAC.

DIc, *duc*, *fac*, in imperativo E literam etiam in compoſitis amiſerunt, ut *prædic*, *deduc*, *calefac*. Compoſita tamen ex verbo *facio*, ſi A in I mutent, E ſervant, ut *confice*, *perfice*, *effice*, &c.

SCHOLION IX.

ANtiqui, *dice*, *duce*, *face*, dicebant, quæ apud Comicos interdum reperiuntur. Plaut. Captiv. *Dice*, monſtra, præcipe. Quare & in compoſito. Virg. l. 11. Æn. Armari Volſcorum *edice* maniplis, pro *edic*. Plaut. Moſt. *Duce* me, amabo. Ter. Adel. act. 5. ſc. 7. Tu abi, & *traduce*; & act. 3. ſc. 4. Hunc *abduce*. Apud Poetas etiam *face*. Ter. And. Me miſſum *face*. Ov. Ep. Phy. *Face* expectes: ut Veteres legunt codices; & 1. Faſt. Jane *face* æternos, &c. 2. de Pont. el. 3. Verba *face*, ut vita, &c. Auctor hic Aldus, & alii.

VERBA DEFECTIVA.

CAPUT XIII.

Pro inferiore ordine infimæ claſſis.

MEMINI.

Indicativi Modi tempus præſens, & perfectum.

MEmini, *io mi ricordo*, *mi ricordai*, *e mi ſono ricordato*, meminiſti, &c. ut legi.

Præt. imp. & pluſq. perf. Memineram, *io mi ricordava*, *e mi era ricordato*, ut legeram.

Imperativi Modi tempus præſens, & futurum.

Memento tu, vel memineris, *ricordati*, *e ti ricorderai tu*, meminerit. Pl. Meminerimus, mementote, vel memineritis, meminerint.

Optativi Modi tempus præſens, & perfectum.

Utinam Meminerim, *Iddio voglia ch' io mi ricordi*, *o mi ſia ricordato*, memineris &c. ut legerim.

E 2 Præt.

Præt. imp. & pluſq. perf. Utinam Meminiſſem, *Iddio voleſſe ch' io mi ricordaſſi, o mi foſſi ricordato*, meminiſſes &c. ut legiſſem.

Conjunctivi Modi tempus præſens, & perfectum.

Cum Meminerim, *conciossiacoſachè io mi ricordi, o mi ſia ricordato, o ricordandomi io, ed eſſendomi ricordato*, memineris &c. ut legerim.

Præt. imp. & pluſq. perf. Cum Meminiſſem, *conciofoſſecoſa che io mi ricordaſſi, e ricorderei, o mi foſſi, e ſarei ricordato, o ricordandomi io, ed eſſendomi ricordato*, meminiſſes &c. ut legiſſem.

Fut. Cum Meminero, *quando io mi ricorderò, e mi ſarò ricordato*, memineris &c. ut legero.

Infiniti Modi tempus præſens & perfectum.

Meminiſſe, *ricordarſi, ed eſſerſi ricordato; e che io mi ricordo e mi ricordai, e mi ſono ricordato; tu ec.*

Præt. imp. & pluſq. perf. Meminiſſe, *ricordarſi, ed eſſerſi ricordato, e che io mi ricordava, e ricordaſſi, mi era, e mi foſſi ricordato; tu*, ec.

N O V I.

Indicativi Modi tempus præſens, & perfectum.

NOvi, *io conoſco, conobbi, ed ho conoſciuto*, noviſti, &c. ut legi.

Præt. imp. & pluſq. perf. Noveram, *io conoſceva, ed aveva conoſciuto*, noveras &c. ut legeram.

Imperativi Modi tempus præſens, futurum.

Noveris, *conoſci, e conoſcerai tu*, noverit. Pl. Noverimus, noveritis noverint,

Optativi Modi tempus præſens, & perfectum.

Utinam Noverim, *Iddio voglia che io conoſca, ed abbia conoſciuto*, noveris &c. ut legerim.

Præt. imp. & pluſq. perf. Utinam Noviſſem, *Iddio voleſſe che io conoſceſſi, ed aveſſi conoſciuto*, noviſſes, &c. ut legiſſem.

Conjunctivi Modi tempus præſens, & perfectum.

Cum Noverim, *conciossiacoſachè io conoſca, ed abbia conoſciuto, o conoſcendo io, ed avendo conoſciuto*, noveris &c. ut legerim.

Præt. imp. & pluſq. perf. Cum Noviſſem, *conciofoſſecoſa che io conoſceſſi, e conoſcerei, e che io aveſſi, ed avrei conoſciuto, e conoſcendo io, ed avendo io conoſciuto*, noviſſes &c. ut legiſſem.

Futur. Cum Novero, *quando io conoſcerò, ed averò conoſciuto*, noveris &c. ut legero.

In-

Infiniti Modi tempus præſens, & perfectum, imperfectum, & pluſq. perfectum.

Noviſſe, *conoſcere, ed aver conoſciuto*, ec.

O D I.

Indicativi Modi tempus præſens & perfectum.

ODi, *io odio, ed odiai, ed ho odiato*, odiſti, odit. Pl. Odimus, odiſtis, oderunt, vel odere.

Præt. imp. & pluſq. perf. Oderam, *io odiava, ed aveva odiato*, oderas, ut legeram.

Imperativi Modi tempus præſens, & futurum.

Oderis, *odia tu, e odierai tu*, oderit. Pl. Oderimus oderitis, oderint.

Optativi Modi tempus præſens, & perfectum.

Utinam Oderim, *Iddio voglia che io odj, ed abbia odiato*, oderis &c. ut legerim.

Præt. imp. & pluſq. perf. Utinam Odiſſem, *Iddio voleſſe che io odiaſſi, ed aveſſi odiato*, odiſſes, &c. ut legiſſem.

Conjunctivi Modi tempus præſens, & perfectum.

Cum Oderim, *concioſſiacoſachè io odj, ed abbia odiato, ovvero odiando io, ed avendo io odiato*, oderis, &c. ut legerim.

Præt. imp. & pluſq. perf. Cum Odiſſem, *concioſoſſecoſa che io odiaſſi, ed odierei, ed aveſſi, e avrei odiato, ovvero odiando, ed avendo io odiato*, odiſſes, &c. ut legiſſem.

Futur. Cum odero, *quando io odierò, ed avrò odiato*, oderis, &c. ut legero.

Infiniti Modi tempus præſ. imp. & pluſq. perf.

Odiſſe, *odiare, ed aver odiato*, ec.

C Œ P I.

Indicativi Modi præteritum perfectum tantum.

CŒpi, *io cominciai ed ho cominciato*, cœpiſti, cœpit. Pl. Cœpimus, *noi cominciammo, ed abbiamo cominciato*, cœpiſtis cœperunt, vel cœpere.

Paſſive. Cœptus, a, um ſum, vel fui, *io fui, e ſono ſtato cominciato*, cœptus es, vel fuiſti; eſt, vel fuit. Pl. Cœpti, æ, a, ſumus, vel fuimus, *noi fummo, e ſiamo ſtati cominciati;* eſtis, vel fuiſtis; ſunt, fuerunt, vel fuere.

Præt. pluſq. perf. Cœperam, *io aveva cominciato*, cœperas, &c. ut legeram.

Paſſive. Cœptus, a, um eram, vel fueram, *io era-ſtato incominciato*; eras, vel fueras; erat, vel

fuerat; ut lectus, a, um eram, vel fueram.

Imperativi Modi tempus præſens, & futurum.

Cœperis, *comincia tu*, *comincierai tu*, cœperit. Pl. Cœperimus, *cominciamo noi*, *e cominceremo noi*, cœperitis &c.

Optativi Modi præteritum perfectum.

Utinam Cœperim, *Iddio voglia che io abbia cominciato*, cœperis &c. ut legerim.

Paſſive. Utinam Cœptus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che io ſia ſtato cominciato*, ſis, vel fueris &c. ut lectus, a, um ſim, vel fuerim.

Præt. pluſq. perf. Utinam Cœpiſſem, *Iddio voleſſe che io aveſſi cominciato*, cœpiſſes &c. ut legiſſem.

Paſſive. Utinam Cœptus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *voleſſe Iddio che io foſſi ſtato cominciato*, eſſes, vel fuiſſes &c. ut lectus, a, um eſſem, vel fuiſſem.

Conjunctivi Modi præteritum perfectum.

Cum Cœperim, *concioſſiacoſachè io abbia cominciato*, *ed avendo io cominciato*, cœperis &c. ut legerim.

Paſſive. Cum Cœptus, a, um ſim, vel fuerim, *concioſſiacoſachè io ſia ſtato cominciato*, *ed eſſendo io ſtato cominciato*; &c. ut lectus ſim, vel fuerim.

Præt. pluſq. perf. Cum Cœpiſſem, *conciofoſſecoſachè io aveſſi, o avrei cominciato*; *o avendo io cominciato*, cœpiſſes &c. ut legiſſem.

Paſſive. Cum Cœptus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *conciofoſſecoſachè io foſſi, o ſarei, o eſſendo io ſtato cominciato*; &c. ut lectus, a, um eſſem, vel fuiſſem.

Futur. Cum Cœpero, *quando io comincerò*, *ed avrò cominciato*, &c. ut legero.

Paſſive. Cum Cœptus, a, um ero, vel fuero, *quando io ſarò cominciato*, *e ſarò ſtato cominciato*, &c. ut lectus ero, vel fuero.

Infiniti Modi perfectum, & pluſq. perfectum.

Cœpiſſe, *aver cominciato*, *e che io cominciai*, *ed ho cominciato*, *e che io aveva*, *ed aveſſi cominciato*; *tu* ec.

Paſſive. Cœptum, am, um eſſe, vel fuiſſe, *eſſere ſtato cominciato*, *e che io fui*, *e ſono ſtato cominciato*, *e che era ſtato*, *e foſſi ſtato cominciato*; *tu* ec.

Futur. Cœpturum, am, um eſſe, *che io comincerò*, *e ſarò per cominciare*; *tu* ec.

Paſſive. Cœptum iri, *che ſi comincerà*, *e che ſi ha a cominciare*.

Futur. præt. mixt. Cœpturum, am, um fuiſſe, *a-*

ver

ver dovuto cominciare, e che io avrei cominciato; tu ec.

Sup. Cœptum, *a cominciare,* Cœptu, *da cominciarſi.*

Participium præt. perf. & pluſq. perf. paſſivi.

Cœptus, a, um, *uomo, donna, coſa cominciata.*

Futur. act. Cœpturum, a, um, *uomo, donna, coſa, che comincerà, e ha a cominciare.*

SCHOLION I.

De defectivis generatim, ac memini, odi, novi, cœpi.

DEfectiva Diomedi, ac Phocæ ſunt verba, quibus modi nonnulli, aut tempora, numeri, perſonæve deficiunt. Quo vocabulo Probus *anomala* quoque complectitur. Verum non omnia defectiva ſunt anomala; nam *memini, odi, novi, cœpi,* cum multis deſtituantur temporibus, tertiæ tamen, ſive quartæ conjugationis leges ſervant. *Memini, meminiſti, meminerim, ſicut legi, legiſti, legerim,* vel *audivi, audiviſti, audiverim.* Sic & in aliis.

2. Quatuor hæc verba præteritum ſolum habent: ſed trium priorum præteritum ſumitur etiam pro præſenti, quo tempore carent. At *cœpi* ſolum præteritum adſignificat: nam olim *cœpio* præſenti tempore in uſu fuit. Plaut. Men. Lites *cœpio.* Id. Truc. Aliud quæſtum *cœpiat.* Hinc Ter. Adel. act. 3. ſc. 3. Priuſquam ille quidquam *cœperet,* ideſt, inciperet. Priſc. l. 10.

3. Futuri indicativi, quo carent hæc verba, vice fungitur futurum ſubjunctivi, *meminero, novero, odero, cœpero.*

4. *Memini* præter indicativi præteritum, habet in imperativo præſens, *memento,* & *mementote, memineris* vero, *oderis, cœperis,* &c. quæ pro imperativo uſurpantur, voces ſunt conjunctivi.

5. *Odi,* participium habet præteriti *oſus,* apud Gell. l. 3. c. 8. & futuri *oſurus,* apud Cic. de Amic. Ita amare oportere, ut ſi eſſet *oſurus.* Quæ quamvis non multum ſint in uſu, *exoſus* tamen, & *peroſus* paſſim occurrunt.

6. *Cœpi,* præteritum aliud habet paſſivæ vocis, *cœptus, a, um ſum, vel fui, eram, vel fueram:* in aliis etiam modis, ut *cœptus fuerim, fuiſſem, fuero,* &c. jungiturque aliis paſſivis infiniti modi, ut *res cœpit fieri,* vel *cœpta eſt fieri.* Cic. de Clar. Orat. Ad majores cauſas adhiberi *cœptus eſt.*

7. Habet partic. præteriti, *cœptus, a, um,* & futuri, *cœpturus, a, um.*

INQUAM.

Indicativi Modi tempus præſens.

INquam, *io dico*, inquis, inquit. Pl. inquimus, inquiunt.

Præt. imp. Inquiebat, & inquibat.

Præt. perf. Inquiſti, inquit.

Futut. Inquies, inquiet.

Imperf. præſ., inque, vel inquito.

Part. Inquiens.

AJO.

Indicativi Modi tempus præſens.

AJO, *io dico*, ais, ait. Pl. Ajunt.

Imperf. Ajebam, ajebas, ajebat. Pl. Ajebamus, ajebatis, ajebant.

Imperat. præſ. Ai.

Optat. futur., & conjunct. præſ. Ajas, ajat.

Particip. Agens, Agentis.

SCHOLION II.

De verbis inquam, & ajo.

I*Nquam*, prima eſt poſitio verbi, ut cenſent Phocas, ac Diomedes. Quamquam *inquio* reperitur apud Cat. epig. 10. Deferri, mane *inquio* puellæ: ſed rarum eſt. *Inquam*, *inquis*, *inquit*, paſſim occurrunt.

2. *Inquimus*, Hor. lib. 1. Sat. 3. *inquibat*, Cic. in Top. Ad Ciceronem *inquibat* Gallus noſter: ut habent emendatiſſimi libri Aldini, Gryphiani, Manutiani, Lambiniani, *inquiebant*. Id. Cic. l. 2. Acad. ſub fin. Urſum *inquiebant* hujuſmodi eſſe. *Inquiſti*. Cic. 2. de Or. *inquit*. Cat. ep. 10. *inquies*. Ad Att. l. 6. *inquiet*. Ad Her. l. 4. procem. *inque*, in imperat. Ter. Heaut. Act. 4. & Phor. *inquito*. Plaut. Aul.

3. *Ajo*, Phocas ait, præſens tantum, & imperfectum habere; Probus addit etiam præteritum, *ai*, *aiſti*, *ait*, quod tamen non eſt in uſu. Imp. *ai* Plaut. Vel *ai*, vel nega.

FOREM, FAXO,

Et alia defectiva.

FOREM, *fores*, *foret*. Pl. *forent*, pro eſſem, eſſes, eſſet, eſſent. Futurum infiniti *fore*, hoc eſt futurum eſſe. Ejus compoſita *abfore*, &c. Vide ſupra in anomalis c. 12. Schol. 1.

FAXO, futurum indicativi, pro faciam. Virg. Æn. lib. 9. Haud ſibi cum Danais rem *faxo*, &c. Liv. l. 6.

QUÆSO, *quæſumus*, ideſt rogo, primas tantum per-

perſonas præſentis habet. Olim *quæſo*, *quæſis*, *quæſit*. Lucr. l. 5. Non divum pacem votis adit, & prece *quæſit*. Phocas, ait, *Quæſere* apud Salluſt. ac Tull. legi.

AVE, *avete*, *aveto*, *avere*, verbum eſt ſalutandi; *avete* eſt apud Svet. in Claud. c. 21. *aveto*, apud Sall. in Cat. *Aveto* autem, ideſt *concupiſco*, plura habet tempora.

SALVE, *ſalvete*, *ſalvebis*, *ſalveto*, *ſalvere*. *Salvete* eſt apud Plaut. Pæn. Qui etiam in Truc. dixit *ſalveo*, quod Probus ridicule poſitum putat, ut ruſtici perſonæ ſerviret. *Salvebis* eſt apud Cic. ad Att. l. 6.

CEDO, Da, vel dic, ſecunda eſt imper. Ter. Phor. Tu mihi argentum *cede*. Probus ait, *cedite*, numero multitudinis apud priſcos Comicos inveniri.

INFIT, tertia perſona præſ. indic. pro *incipit*, vel *inquit*, apud Virg. l. 5. 10. & alibi. *Infio*, apud Varr. teſte Priſc. l. 8.

OVAT, tertia præſ. indic. *ovans*, *ovantis*, partic. *ovatio*, minor triumphus.

DEFIT, pro deeſt. Vir. Ecl. 1. *defiet*, pro deerit *defiat*, pro deſit. Plaut. Mæn. *defieri* pro deeſſe. Ter. Hecyr. act. 5. ſc. 2.

APAGE, imper. ideſt Remove Plaut. Caſin. *Apage* te a dorſo meo. Id. Curc. *Apage* hanc caniculam. Hinc *apageſis*, ideſt *apage*, *ſi vis*. Pl. *apagete* Diom.

Quæ ſequuntur in im, *ad futurum optativi, aut præſens, vel futurum conjunctivi, aut ad præſens, vel futurum modi potentialis pertinent; pleraque tamen eorum non ſunt in uſu.*

EDIM, *edis edit*. Pl. *edimus*, *editis*, *edint*, pro edam, edas, &c. *io mangi*. Cæc. Nihil ne tibi eſſe, quod *edim*? ideſt edam. Plaut. Cap. act. 3. quid quod *edit*, quærit; ideſt edam. Næv. Quod *editis* (ideſt, quod edatis) nihil eſt. Plaut. Pæn. Eſt domi, quod *edimus*, ideſt edamus. Sic etiam.

COMEDIM, *comedis*, &c. pro comedam, comedas, *io mangiai*. Cic. l. 9. ep. 20. Cura ut valeas, nego, te jacente, bona tua *comedim*. Plaut. etiam Bacchid. Alii legunt *comedam*.

FAXIM *faxis*, *faxit*. Pl. *faxitis*, *faxint*, pro faciam, fecero, vel fecerim, *faxim*. Plaut. Aulul. & Truc. *faxis*, Ter. Andr. & Heaut. *faxit*, Cic. de Leg. Qui ſecus *Faxit*. *Faxitis*. Liv. Dec. 3. l. 3. *Faxint*. Cic. Att. l. 16. ep. 1. Ter. Heaut. act. 1.

AUSIM, *auſis*, *auſit*, ideſt audeam, ſeu auſus ero, fuero, vel fuerim. Liv. l. 1. Dec. 1. Nec ſi ſciam dicere *auſim*.

AUXIM, *auxis*, ideſt augeam. Liv. l. 29. Ea vos omnia bene juvetis; bonis actibus *auxitis*.

AXIM, *axis*, *axit*, pro egerim, Non. ex Pacuv.

DUIM, *duis*, *duit*, *duint*, pro dem, des, det, dent, *duis* pro dederis. Liv. l. 1. Feſt. *duit*. Plaut. Aul. *duint*. Ter. Andr. & Phor. act. 4. ſc. 5.

PERDUIM, *perduis*, *perduit*, pro perdam. *Perduis*. Plaut. Amph. *perduint*. Ter. Heaut. & Phor. act. 1.

CREDUIM, *creduis*, pro crederim. Plaut. Amph. & Capt. Dicitur & *creduam*, ut Feſtus adnotat. Ter. Phor. act. 3. Cave, iſti quidquam *creduas*.

VERBA IMPERSONALIA.

PŒNITET, *Verbum Defectivum*, *imperſonale*, *activæ vocis*, *ſic declinabitur*.

Indivativi Modi tempus præſens.

PŒnitet, *mi pento*, *ti penti*, *ſi pente*, *ci pentiamo*, *vi pentite ſi pentono*. Sic in reliquis temporibus activæ vocis.

Præt. imp. Pœnitebat, *mi pentiva*, *ti pentivi*, ec.

Præt. perf. Pœnituit, *mi pentj*, *e mi ſon pentito*, *ti pentiſti*, *e ti ſei* ec.

Præt. pluſq. perf. Pœnituerat, *mi era pentito*, ec.

Futur. Pœnitebit, *mi pentirò*, ec.

Imperativi Modi tempus præſens.

Me Pœniteat, *pentami io*, te pœniteat, &c.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Pœniteret, *voleſſe Iddio che mi pentiſſi*, *ti pentiſſi*, *ſi pentiſſe*.

Præt. perf. Utinam Pœnituerit, *voglia Iddio che mi ſia pentito*, ec.

Præt. pluſq. perf. Utinam Pœnituiſſet, *voleſſe Iddio che mi foſſi pentito*, ec.

Fut. Utinam Pœniteat, *voglia Iddio che mi penta* ec.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Pœniteat, *concioſſiachè mi penta*, *o pentendomi io*, ec.

Præt. imp. Cum Pœniteret, *conciofoſſe che mi pentiſſi*, *o mi pentirei*, *o pentendomi*, ec.

Præt. perf. Cum Pœnituerit, *concioſſiachè mi ſia pentito*, *o eſſendomi pentito*, ec.

Præt. pluſq. perf. Cum Pœnituiſſet, *conciofoſſe che mi foſſi*, *o ſarei pentito*, *o eſſendomi pentito*, ec.

Fu-

Futur. Cum Pœnituerit, *quando mi pentirò, e mi ſarò pentito*, ec.

Infiniti Modi tempus præſens & imperfectum.

Pœnitere, *pentirmi*, *pentirti*, *pentirſi*, *pentirci*, *pentirvi*, *ovvero*, *che mi pento*, *o pentiva*, *pentiſſi*; *ti penti*, *e pentivi*, *e pentiſſi*, *ſi pente*, ec.

Præt. perf. & pluſq. perf. Pœnituiſſe, *eſſermi*, *eſſerti*, *eſſerſi pentito*, ec. *ovvero*, *che mi pentì*, *e mi ſono pentito*, *e mi era*, *o foſſi pentito*; *ti pentiſti*, ec.

Gerundia. Pœnitendi, di pentirmi, pentirti, ec.

Pœnitendo, *pentendomi*, *pentendoti*, ec. Pœnitendum, *a pentirmi*, *pentirti*.

Participium preſentis & imperfecti.

Pœnitens, pœnitentis, *uomo*, *donna*, *coſa*, *che ſi pente*, *e ſi pentiva*.

P U G N A T U R.

PUGNATUR, *verbum defectivum*, *imperſonale*, *paſſivæ vocis ſic declinabitur*.

Indicativi Modi tempus præſens.

PUgnatur, *ſi combatte*.

Præt. Imp. Pugnabatur, *ſi combatteva*.

Præt. perf. Pugnatum eſt, vel fuit, *ſi combattè*, *e ſi è combattuto*.

Præt. pluſq. perf. Pugnatum erat, vel fuerat, *ſi era combattuto*.

Futur. Pugnabitur, *ſi combatterà*.

Imperativi Modi tempus præſens.

Pugnetur, *combattaſi*.

Optativi Modi tempus præſ. & imperfect.

Utinam Pugnaretur, *voleſſe Iddio che ſi combatteſſe*.

Præt. perf. Utinam Pugnatum ſit, vel fuerit, *voglia Iddio che ſi ſia combattuto*.

Præt. pluſq. perf. Utinam Pugnatum eſſet, vel fuiſſet, *voleſſe Iddio che ſi foſſe combattuto*.

Futur. Utinam Pugnetur, *voglia Iddio che ſi combatta*.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Pugnetur, *concioſſiachè ſi combatta*, *o combattendoſi*.

Præt. imp. Cum Pugnaretur, *concioſoſſe che ſi combatteſſe*, *o combatterebbe*, *o combattendoſi*.

Præt. perf. Cum Pugnatum ſit, vel fuerit, *concioſſiachè ſi ſia combattuto*, *o eſſendoſi combattuto*.

Præt. pluſq. perf. Cum pugnatum eſſet, vel fuiſſet, *concioſoſſecoſachè ſi foſſe*, *o ſarebbe combattuto*, *o eſſendoſi combattuto*:

Futur. Cum Pugnatum erit, vel fuerit, *quando ſi combatterà, o ſi ſarà combattuto.*

Infiniti Modi tempus præſens, imperfect.

Pugnari, *combatterſi.*

Præt. perf. & pluſq. perf. Pugnatum eſſe, vel fuiſſe, *eſſerſi combattuto.*

Futur. Pugnatum iri: vel Pugnandum eſſe, *averſi a combattere.*

Participiale, Pugnandum eſt, *ſi dee combattere.*

S C H O L I O N III.

De Verbis imperſonalibus.

IMperſonalia inter defectiva verba numerant Donatus, Diomedes, Phocas; qui ait, ea eſſe, *quæ perſonis deficiunt*, perſonis quidem ſermonis, quæ ſunt ipſius verbis propria quaſi membra; nequit his omnibus, ſed præcipuis, prima, & ſecunda. Duplicis ea ſunt generis, activæ, ac paſſivæ vocis. Vide l. 2. c. 7.

2. A Verbo *pœnitet*, futurum infiniti *pœniturum eſſe*, & participium *pœniturus*, quo Salluſt. uſus eſt, auctore Fabio l. 9. c. 3. jam exoleverunt. *Pœnitendus* a priſco verbo *pœniteor* remanſit; ſic *pudendus*, *pigendus*, ab inuſitatis *pudeor*, *pigeor*. Liv. l. 1. Sub haud *pœnitendo* magiſtro; ideſt, ſub magiſtro, cujus ei pœnitendum non fuit. Cic. Phil. 5. Ut jam *pudendum* ſit honeſtiora eſſe, &c. Ov. ep. 7. Nulla parte *pigendus* erit; ideſt: Mihi illius pigendum non erit. Et Prop. l. 4. el. 1. Poſcis ab invita verba *pigenda* lyra.

R U D I M E N T A,
SIVE DE OCTO PARTIBUS ORATIONIS.
C A P U T XIV.

Pro inferiore ordine infimæ claſſis.

LIteræ, quibus utuntur Latini, ſunt tres, & viginti: A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, aH, I, Kappa, eL, eM, eN, O, Pe, Qu, eR, eS, Te, U, iX, Ypſilon, Zeta.

2. Literæ dividuntur in vocales & conſonantes.

3. Vocales ſunt ſex: A, E, I, O, U, Ypſilon: quarum ultima tantum in dictionibus Græcis locum habet, ut Hieronymus, Dionyſius.

4. Cæteræ appellantur conſonantes, quod vocalibus junctæ ſimul ſonent.

5. Syllaba fit ex litteris, una, vel pluribus, ut A-le as: ars: fons: trans.

6. Syl-

6. Syllaba, quæ ſit ex duabus vocalibus, vocatur diphtongus.

7. Diphthongi ſunt ſex: æ, au, ei, eu, œ, yi, ut præmium, aurum, hei, Europa, pœna, Harpya.

7. Dictio fit e ſillabis, ut aleas: interdum fit ex una ſyllaba, ut mors.

9. Oratio fit ex dictionibus, ut aleas fuge: mortem meditare.

Partes Orationis.

PArtes orationis ſunt octo. Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpoſitio, Adverbium, Interjectio, & Conjunctio.

2. Harum quatuor, Nomen, Pronomen, Verbum, Participium declinantur, Præpoſitio, Adverbium, Interjectio, Conjunctio, declinationis ſunt expertes.

DE NOMINE.

NOmen eſt pars orationis, quæ caſus habet: neque tempora adſignificant: ut muſa, dominus.

2. Nomen proprium eſt, quod res proprias, utque certas ſignificat: ut Zephyrinus, Mantua.

3. Appelletivum eſt, quod tres communes, atque incertas ſignificat: ut res, oppidum.

4. Collectivum eſt, quod numero ſingulari ſignificat multitudinem: ut populus, gens, turba.

5. Subſtantivum, ſeu fixum nomen eſt, quod per ſe in oratione eſſe poteſt, ut dux imperat, miles obtemperat.

6. Adjectivum, ſeu nobile eſt, quod in oratione eſſe non poteſt ſine ſubſtanrivo aperte, vel occulte; aperte: ut dux prudens, ſi ſtrenuos milites, dictoque audientes habeat, hoſtes facile ſuperabit; occulte: ut, qui tertiana laborant non veſcuntur bubula: hoc eſt, tertiana febri, bubula carne.

7. Adjectivum nomen vel habet tres formas, ut bonus, bona, bonum; vel duas, ut brevis, & breve; vel unam, ut prudens, felix.

Varia Adjectivorum genera.

INterrogativum nomen eſt, quo de re aliqua quærimus: ut quia, uter? quantus?

2. Interrogativum ſubſtantiæ eſt, cui reſpondemus per nomen ſubſtantivum, vel per pronomen demonſtrativum, ut quis, quæ, quod: uter, utra, utrum. Quis hic loquitur? Davus: ille.

3. Interrogativum accidentis eſt, cui reſpondemus per

per nomen adjectivum, ut quantus, qualis, quot, quotus, cujus, a, um, cujas: ut, qualis fuit Hector? fortis, magnanimus.

SCHOLION I.

Interrogativis accidentis ſic reſpondemus: quantus? *magnus, parvus, longus, brevis, &c.* Qualis? *bonus, malus, doctus, imperitus, &c.* Quot? *unus, duo, tres, &c.* Quotus? *primus, ſecundus, tertius, &c.* Quoteni? *ſinguli, bini, &c.* Quotuplus? *ſimplus, duplus, &c.* Quotuplex? *ſimplex, duplex, &c.* Quotennis? *anniculus, bimus, vel biennis, trimus, vel triennis, &c.* Cuja Veſtis? *mea, tua, &c.* Vel *Cæſaris, Lælii, &c.* Cujas es? *Italus, Romanus, Stoicus.*

2. Quotenni, quotuplus, quotuplex, & quotennis *ſilentio involvimus, quia non ſunt in uſu. Sic fere* cujus, cuja, cujum; *pro quo libentius, accipies provocabuli* quis *gignendi caſum*, cujus. *Quanquam & Virg. Ecl.* 3. *dixit*, cuja *res ſit*, cujum *periculum*.

3. Relativum eſt, quod nomen antecedens in memoriam reducit. Id duplex eſt, ſubſtantiæ, & accidentis.

4. Relativum ſubſtantiæ eſt, quod nomen ſubſtantivum in memoriam reducit: ut qui, quæ, quod. Legi Ciceronem, qui fuit eloquentiſſimus Romanorum.

5. Relativum accidentis eſt, quod in memoriam revocat nomen adjectivum: ut qualis, quantus, quot. Cicero fuit eloquens, qualis fuit Hortenſius.

6. Redditiva ſunt tantus, talis, tot, totidem, quæ relativis, quantus, qualis, quot, ante, vel poſt redduntur: ut quales in republica Principes ſunt, tales reliqui ſolent eſſe cives. Cura, ut talis ſis, qualis haberi cupis. Quot homines, tot ſententiæ. Totidem ad te epiſtolas dedi, quot tu ad me miſiſti.

7. Quis, vel, qui, quæ, quod: uter, utra, utrum: quantus, qualis, & cætera interrogativa, quando ponuntur poſt verba audio, video, ſcio, intelligo, neſcio, & alia ejuſdem ſignificationis, appellantur infinita: ut neſcio, quis ſit: audio, quid dicas: ignoro, quantus, aut qualis ſis.

SCHOLION II.

Infinita *ſunt ea, quæ certum non recipiunt perſonam, ſed cuilibet aptari poſſunt.* Quis, quæ, quod, *etiam cum particulis*, ſi, niſi, & ne, *infinitum dicitur, ut, Si quis, niſi quis, ne quis: Si pro aliquis, niſi*

aliquis, ne aliquis. Si qua, pro ſi aliqua? ſi quid: pro ſi aliquid, &c. quis, & quid, *nunquam ſunt relativa, ſed aut interrogativa, aut infinita.*

8. Poſſeſſivum nomen eſt, quod aut rem poſſeſſam, aut ad aliquem pertinentem ſignificat: ut equus regius, miles Pompejanus.

9. Patrium nomen eſt, quod patriam indicat: ut Romanus, Athenienſis.

10. Gentile nomen eſt, quod gentem, vel nationem indicat: ut Italus, Græcus.

11. Partitivum nomen eſt, quod aut unum ex multis ſignificat, aut multa ſingillatim.

12. Unum ex multis ſignificant alius, aliquis, alter, alteruter, quis, quidam, quilibet, quivis, quiſpiam, quiſquam, ſolus, unus, (ideſt, ſolus) ullus, uter, utercunque, uterlibet, utervis: quæ etiam particularia vocantur.

13. Multa ſingillatim ſignificant complures, plerique, neuter, uterque; & quæ dicuntur univerſalia: ut cuncti, omnes, quicunque, quiſquis, quiſque, unuſquiſque, nemo, nullus.

14. Nomen naturale eſt, quod numerum ſignificat, cujus tres ſunt ſpecies, cardinale, ordinale, deſtributivum.

15. Cardinale eſt, quod numerum abſolute, & ſine ordine ſignificat: ut unus, duo, tres.

16. Ordinale nomen eſt, quod numerum ordine digeſtum, ſignificat, aut ultimum ex eo numero: ut primus, ſecundus, vel alter, tertius, quartus, &c.

17. Diſtributiva, ſive diviſiva nomina ſunt, quæ diſtributionem, ſeu diviſionem ſignificant, quibus fere utuntur Oratores numero multitudinis, ut *ſinguli, bini, terni, quaterni.* Exempli gratia; pueri redite domum *bini*, aut *terni*, ad ſummum *quaterni:* cavete, ne *ſinguli* eatis. Heu tu, dato victoribus *quaterna* mala, victis *ſingula*, ne animis concidant: *Quaterna*, ideſt, unicuique quatuor. *Singula*, hoc eſt, unicuique unum. De his plura l. 2. c. 15.

SCHOLION III.

De numeris cardinalibus, ordinalibus, & deſtributivis.

NOn abs re fuerit hoc loco ſeriem cardinalium, ordinalium, ac diſtributivorum numerorum ſubtexere, quo tyronibus, cum opus fuerit, ad manus ſint.

1. Car-

1. Cardinales numeri ſunt, unus, una, unum: duo, duæ, duo: de quibus ſupra cap. 2. Hi, & hæ tres, & hæc tria, declinationis tertiæ: deinceps non declinantur uſque ad centum: quatuor, quinque, ſex, ſeptem, octo, novem, decem, undecim, duodecim, tredecim (*non treſdecim*) quatuordecim, quindecim, ſedecim, vel ſexdecim, ſeptemdecim, decem & octo, vel duodeviginti, novemdecim, vel undeviginti; *ſic deinceps in aliis: duodetriginta, duodequadraginta &c. unde quadraginta, &c.* Viginti, vigintiunus, vel unus & viginti, vigintiduo, vel duo & viginti, &c. triginta, quadraginta, quinquaginta, ſexaginta, ſeptuaginta, octoginta, (*non octuoginta*) nonaginta, centum, centum unus, centum duo, vel duo & centum, &c. centum nonaginta novem, bis centum, tercentum, &c. vel declinando deinceps: ducenti, tæ, ta, trecenti, tæ, ta: ſic quadringenti, quingenti, ſexcenti, ſeptingenti, octingenti, noningenti, vel rectius nongenti, mille.

2. Hoc tamen *mille*, ſi pluralis ſit numeri, adjectivum eſt indeclinabile, & commune trium generum: mille milites, mille militum, mille militibus, *mille ſoldati, di mille ſoldati, a mille ſoldati:* ſic mille oves, mille ovibus: mille mancipia, mille mancipiis, Si vero ſingularis ſit numeri, ſubſtantivum eſt neutrius generis, in ſingulari indeclinabile, ac more ſubſtantivorum genitivo jungitur, ut mille militum interfectum eſt, *è ſtato ucciſo un migliajo di ſoldati*. In plurali vero declinantur: millia, millium, millibus, ut duo, tria, quatuor millia militum capta ſunt: *Sono ſtati preſi due, tre, quattro mila ſoldati*. Gell. l. 2. cap. 16. Macrob. 1. Satur. cap. 5. Dicimus igitur, bis mille milites, indeclinabiliter, vel duo millia militum: ſic ter mille, vel tria millia; quater mille, vel quatuor millia; decem millia, vel decies mille; centum millia, vel centies mille; ducenta millia, trecenta millia, decies centena millia, trecenta millia, decies centena millia, *un milione:* undecies centena millia, *un milione, e cento mila*; vicies centena millia, *due milioni*; tricies centena millia, *tre milioni;* millies centena millia, *cento milioni*. Cave dicas duo centum, duo mille, quia duo adjectiva inepte conjunguntur.

3. Ordinales numeri ſunt: primus, ſecundus, ſive al-

alter, tertius, quartus, quintus, ſextus, ſeptimus, octavus, nonus, decimus, undecimus, duodecimus, decimuſtertius, vel tertiusdecimus, decimuſquartus, vel quartuſdecimus, quintuſdecimus, ſextuſdecimus, ſeptimuſdecimus, octavuſdecimus, vel duodeviceſimus, nonuſdecimus, vel undeviceſimus (*ſic etiam duodetriceſimus*, *undetriceſimus*, *duodequadrageſimus*, *undequadrageſimus*, *&c.*) Vigeſimus, ſeu rectius viceſimus, viceſimus primus, vel primus & viceſimus: ſic deinceps, trigeſimus, vel rectius triceſimus, quadrageſimus, quinquageſimus, ſexageſimus, ſeptuageſimus, octogeſimus (*octuageſimus*) nonageſimus, centeſimus, centeſimuſprimus, vel primus, & centeſimus, &c. ducenteſimus, trecenteſimus, quadringenteſimus, quingenteſimus, ſexcenteſimus, ſeptingenteſimus, octingenteſimus, nongenteſimus, vel noningenteſimus, milleſimus, milleſimuſprimus, vel primus & milleſimus, bis milleſimus, ter milleſimus, centies milleſimus, &c.

4. Diſtributivi numeri, quibus præcipue, utimur, cum idem pariter in plura dividimus, quoſque iis nominibus adjungimus, quæ ſingulari carent, ſunt: ſinguli, læ, la, *ad uno ad uno*, bini, næ, na, *a due a due*, vel *due coſe a ciaſcuno*. Sic terni, quaterni, quini, ſeni, ſepteni, octeni, noveni, deni, undeni, duodeni, ternideni, quindeni, vel per ſyncopen terdeni, quaterdeni, quindeni, ſenideni, ſeptenideni, octonideni, vel duodeviceni, novenideni, vel undeviceni (*ſic duodetriceni*, *undetriceni*, *duodequadrageni*, *undequadrageni*, *&c.*) viceni, viceni ſinguli, vel ſinguli & viceni, viceni bini, vel bini, & viceni, viceni, terni, &c. triceni, quadrageni, quinquageni, ſexageni, ſeptuageni, octogeni (*non octuageni*) nonageni, centeni, centeni ſinguli, centeni, bini, &c. ducenteni, trecenteni, quadringenteni, quingenteni, ſexcenteni ſeptingenteni, octingenteni, noningenteni, vel nongenteni. Dicimus etiam per ſyncopen uſitatius: duceni, treceni, quadringeni, quingeni, ſexceni, ſeptingeni, octingeni, nongeni: milleni, bis milleni, ter milleni, & ſic deinceps. Reliqua, quæ ſpectant ad ſyntaxim diſtributivorum, dicemus lib. 2. cap. 15.

5. Quia vero ſæpius, adverbiorum numeralium in cardinalium, ordinalium, ac diſtributivorum nume-

rorum nominibus utimur adminiculo; age ea quoque, quamvis inter adverbia recenſenda eſſent, hoc loco attexamus.

ADVERBIA igitur cardinalis numeri hæc ſunt; ſemel, bis, ter, quater, quinquies, ſexies, ſepties, octies, novies (*non nonies*) decies, undecies, duodecies, tredecies, quatuordecies (*ſic Plinius lib. 7. cap. 7.* ut habent Aldini, aliique emendatiſſimi libri. Cic. tamen Act. 2. in Verrem, niſi mendax liber ſit, dixit: hic HS. quaterdecies P. Tadio numerata) quindecies, ſexdecies, ſeptieſdecies, vel decieſſepties, octieſdecies, vel decieſocties, vel duodevicies, novieſdecies, vel decieſnovies, vel undevicies (*ſic etiam duodetricies, undetricies, duodequadragies, undequadragies, &c.*) vicies (*per ſyncopem, pro viginties*) vicies ſemel, vel ſemel & vicies, bis & vicies, &c. tricies, quadrages, quinquages, ſexages, ſeptuagies, octogies (*non octuages*) nonagies, centies, centies ſemel, vel ſemel & centies, &c. ducenties, trecenties, quadringenties, quingenties, ſexcenties, ſeptingenties, octingenties, nongenties, millies, bis millies, ter millies, centies millies, millies, vel potius decies centies millies, *un milione di volte*, vicies, centies millies, *due milioni di volte*. Sic deinceps.

6. Adverbia vero numeri ordinalis ſunt: primo, ſecundo, vel iterum, tertio, quarto, & alia ab ordinalium ablativo formata.

DE NOMINIBUS POSITIVIS, COMPARATIVIS, ET SUPERLATIVIS.

NOmen poſitivum, ſive abſolutum, quod rem abſolute, ſimpliciterque ſignificat: ut magnus parvus.

2. Comparativum eſt, quod rem vel attollit, vel deprimit: ut major, minor.

3. Superlativum eſt, quad rem vel in ſummo loco, vel in infimo collocat: ut maximus, minimus.

4. Nomina comparativa fiunt a nominibus adjectivis, quibus adverbia magis, & minus recte adjungi poſſunt: ut juſtus, fortis. A comparativis vero fiunt ſuperlativa.

Exceptiones.

5. Nomina ſubſtantiva, pronomina; item interrogativa, relativa, redditivæ, infinita, poſſeſſiva, patria, gentilia, partitiva, cardinalia: ordinalia, diſtributiva, & quæ materiam adſignificantem: ut aureus,

reus, argenteus, cedrinus: ad hæc errabundus, moribundus, fugitivus, almus, frugifer, mediocris, omnipotens, medius, modicus, heſternus, & nonnulla alia neque comparativa, neque ſuperlativa pariunt.

SCHOLION IV.

A ſubſtantivis interdum, riſus gratia, Plautus ſuperlativum fingit. Pœnul. O patrue, patrue mi, patruiſſime. *Et a Gentili* Pœnus *format* Pœnior. *Gellius lib. 3. cap. 3. a Plautinus* Plautiniſſimus. *Catullus a ſubſtantivo Cinœdus* Cinœdiorem. *Plinius colorem dixit* Purpuriſſimum. *A pronomine* ipſe, *Græco more*, ipſiſſimus, *Plautus.*

Ne adjectiva quidem omnia comparantur, ſed ea tantum, quorum ſignificatio augeri poteſt, aut imminui: ideo unicus, omnipotens, infinitus, mediocris, *& ſimilia comparationem non admittunt. Macrobius tamen dixit* omnipotentiſſimus. *Virgilius*, ingentior. *Cicero*, infinitior; *Et l. 1. ad Att. epiſt. ult. Hoc vellem* mediocrius.

A QUO CASU FORMENTUR COMPARATIVA, ET SUPERLATIVA.

6. Comparativa fiunt a caſu, I littera finito, addita ſyllaba Or: ſuperlativa vero, addita littera S, & *ſimus*, ut juſtus, juſti, juſtior, juſtiſſimus: fortis, forti, fortior, fortiſſimus.

Exceptio I.

7. Poſitiva, Er ſyllaba terminata, gignunt ſuperlativa, addito *rimus*, ut tener tenerrimus: ſaluber, ſaluberrimus: proſper, proſperrimus. Suet. Tiber. c. 68. Sic veterrimus, & maturrimus ab antiquis veter, & matur: dicimus etiam maturiſſimus: a dexter, & ſiniſter, dexterior, & ſiniſterior ſine ſuperlativo. Nam dextimus, & ſiniſtimus idem ſunt, quod dexter, & ſiniſter. Deterior, & deterrimus ab obſoleto deter, detera, deteram.

Exceptio II.

8. Facilis, gracilis, umilis, ſimilis, ſuperlativa pariunt ſyllaba *Is*, mutata in *limus*: facillimus, gracillimus, humillimus, ſimillimus: ſic imbecillimus.

SCHOLION V.

Utilis *habet* utiliſſimus. *Fam. lib. 6. epiſt. 9. Scio enim facillime, quod tibi* utiliſſimum *erit, conſilii capies. Q. Curt. lib. 9. Se Dario non fuiſſe inimicum; imo etiam, quæ crediḍiſſet* utiliſſima *eſſe ſuaſiſſe. Cic.* de

de Sen. compoſitione utitur; multas ad res perutiles *Xenophontis libri ſunt. Ter in And. Circuitione. Quibus id* maxime utile *eſt, illum eſſe quam deterrimum. Suet. in Ner. c.* 52. *Fuit* graciliimis *cruribus*. Imbecillimus. *Sen. ep.* 89. Imbecilliſſimus. *Gell. l.* 2. *c.* 18. *Nonnulli addunt* agillimus, & docillimus. *Nobis exempla non ſuppetunt.*

Exceptio III.

9. Nomina, quæ ante ſyllabam US, vocalem habent, raro comparativa, aut ſuperlativa, gignunt: ut idoneus, noxius, arduus.

SCHOLION VI.

Reperiuntur tamen nonnulla apud probatos Scriptores: ut Lucr. l. 4. Nam nihil *egregius*, ideſt magis egregium: & *egregius* adv. pro magis egregie utitur Juv. Sat. 4. *Aſſidior*, Varr. de re ruſt. l. 2. c. 9. *Aſſiduiſſime* uſus, Suet. Aug. c. 71. & Cicer. in Brut. *Pars exiguiſſima*, Ov. ep. 14. *Strenuiſſimus*, Sall. Cat. Tac. l. 20. *Piiſſimus*, Curt. l. 9. Quintil. Decl. 6. Quanquam Cic. Phil. 13. negat ejuſmodi verbum eſſe in lingua latina. *Tenuior* ſæpe eſt apud Cic. 2. Offic. & Luc. l. 3. *Neque Tenuius extat*. Sic *Tenuiſſima* membrane, 2. de Nat. Deor.

Exceptio IV.

10. A nominibus ex verbis facio, dico, volo compoſitis, comparativa in entior, ſuperlativa in entiſſimum exeunt: ut magnificus, magnificentior, magnificentiſſimum: maledicus, maledicentior, maledicentiſſimus: benevolus, benevolentior, benevolentiſſimus: mirificus olim mirificiſſimus, ut *facinus mirificiſſimum*. Ter. Phorm. act. 5. ſc. 6.

Anomala ſive Inæqualia.

ANomala ſunt bonus, melior, optimus: malus, pejor, peſſimus: magnus, major, maximus: parvus, minor, minimus. Lucret. tamen l. 3. *Parviſſima* dixit: parum, minus, minimum: magis, maxime: minus, minime: multum, plus, plurimum. Quamquam, plus, poſitivum putat Aſinius apud Gell. l. 5. c. 22.

2. Item illa: nequam, nequior, nequiſſimus: ſuperus, ſuperior, ſupremus: exterius, exterior, extremus, vel extimus. Plin. l. 2. c. 78. & l. 6. c. 78. inferus, inferior, infimus. Cic. citra, citerior, citimus: ultra, ulterior, ultimus: prior, primus:

in-

intus, interior, intimus: poſt, poſterior, poſtremus: prope, proprior, proximus: ante, anterior: diu, diutius, diutiſſime.

3. Ocyor ocyſſimus: potior, potiſſimus, poſitivis carent: niſi ſint ab ὠκὺς Græco, & *potis* Latino. Noviſſimus, & ſummus, ſuperlativum tantum habent, auctore Diomede, quibus adde imus.

4. A hominibus ſubſtantivis juvenis, & ſenes fiunt tantum comparativa, junior, & ſenior: penitior, & penitiſſimus a poſitivo *penitus*, *ta*, *tum*. Plaut. Aſin. uſque ex *penitis* faucibus.

5. Fiunt & interdum a ſuperlativis rurſus comparativa: ut a proximus, proximior dixit Sen. epiſt. 109. poſtremus, poſtremiſſimus, C. Gracchus apud Gell. l. 15. c. 12. quibus tamen vix utendum cenſeo.

DE PRONOMINE.

PRonomen eſt, quod loco nominis poſitum certam, finitamque Perſonam adſignificat.

2. Pronomina partim ſunt primitiva, partim derivativa, ſeu potius derivata.

3. Primitiva, ſive primigenia dicuntur, quæ prima ſunt & a ſe orta: ut ego, tui, ſui, hic, iſte, ille, ipſe, is.

4. Derivativa, vel potius derivata ſunt, quæ ex aliis oriuntur: ut meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras.

5. Demonſtrativa ſunt, quæ rem demonſtrant: ut ego, tu, hic, iſte, ille ipſe, is.

6. Horum quinque, hic, iſte, ille, ipſe, is, & ex eo compoſitum idem, relativa dicuntur, cum rem antecedentem in memoriam reducunt: ut Virg. carmina compoſuit, idemque ipſe ea cecinit.

7. Poſſeſſiva ſunt, quæ poſſeſſionem ſignificant: ut meus, tuus, ſuus, noſter, veſter.

8. Gentilia, ſive patria ſunt, quæ non ſolum gentem, vel patriam, ſed etiam partes, ſectamve adſignificant: ut noſtras, veſtras.

9. Reciproca duo ſunt, unum primitivum, nimirum ſui: alterum derivativum, ſed derivatum, nempe ſuus.

DE VERBO.

VErbum eſt pars orationis, quæ modos, & tempora habet; neque in caſus declinatur.

2. Verbum duplex eſt, perſonale, & imperſonale.

3. Perſonale eſt, quod omnes Perſonas utriuſque numeri habet: ut Amo, amas. Pl. Amamus, amatis, amant.

4. Im-

4. Imperſonale eſt, quod prima, & ſecunda perſona utriuſque numeri, & tertia multitudinis fere privatur; unde & nomen traxit. Id duplex eſt, alterum activæ vocis: ut pudet, pœnitet; alterum paſſivæ: ut pugnatur, curritur.

5. Verbum perſonale dividitur in quinque genera, activum, paſſivum, neutrum, comune, deponens.

6. Activum eſt, quod litera O finitum, paſſivum fit, addita litera R: ut amo, amor.

7. Paſſivum eſt, quod ſyllaba Or finitum, activum fit, R littera abjecta: ut amor, amo.

8. Neutrum eſt, quod M, vel O literis finitum, ex ſe paſſivum perſonale non gignit: ut ſum, ſto, ſervio: neque enim dicitur ſtor, aut ſervior. Sunt & quæ in I deſinunt: ut odi, novi, cœpi, memini; quæque in præterito paſſivam habent vocem: ut gaudeo, audeo, fido, fio.

9. Neutrorum Diomedi tria ſunt genera: quædam actionem ſignificant: ut ambulo, curro: quædam paſſionem: ut vapulo, væneo, fio: quædam nec actionem, nec paſſionem, quæ ſupina, ideſt, otioſa appellat; ut ſedeo, jaceo.

10. Commune eſt, quod Or ſyllaba tantum finitum, activi ſimul, ac paſſivi ſignificationem habet; præſertim participium præteriti temporis, quæque ejus participii adminiculo ſupplentur: ut experior, complector, expertus ſum, complexus ſum: nam præſens, & imperfectum, & quæ inde ſunt tempora, fere actionem ſignificant.

11. Deponens eſt, quod Or, ſyllaba tantum finitum, activi, vel neutri ſignificationem habet; ut Sequor, utor, morior.

DE VARIIS VERBORUM FORMIS.

INchoativum verbum eſt, quod rem quidem inchoatam, ſed ad finem, perfectionemque tendentem ſignificat, ut *caleſco*, ideſt *calidus fio*: *frigeſco*, *frigidus fio*.

2. Perfectum eſt, quod rem perfectam, abſolutamque ſignificat: ut *caleo*, *frigeo*: ideſt *calidus ſum*, *frigidus ſum*.

3. Meditativum verbum eſt, quod aſſiduum alicujus rei meditationem ſignificat: ut eſurio, cœnaturio, qui enim eſurit, ac cœnaturit, nihil aliud, niſi cibum, cœnamque meditatur.

4. Fre-

4. Frequentativum, ſive iterativum eſt, quod rei frequentationem, iterationemque ſignificat: ut *rogito*, *lectito*, *ſcriptito*.

5. Diminutivum, vel potius diminutum eſt, quod minus, quam id, a quo ortum eſt, ſignificat, ut *ſorbillo*, a *ſorbeo*.

SCHOLION VII.

INchoativa *tertiæ conjugationis ſunt omnia. Formantur fere a verbis neutris ſecundæ conjugationis, additam ad ſecundam præſentis indicativi perſonam*, co, *ſyllaba*, *ut* friges, frigeſco; flores floreſco. *Unum, aut alterius ab activis*, auges, augeſco: integras, integreſco. *Ter. Andr. Act. 4. ſc. 2. Hoc malum* integraſcit. *Nonnulla a nominibus, ut* ſylveſco, lapideſco, ſterileſco; *a* ſylva, lapide, *&c. Interdum bis additur* incipiendi *verbum*. *Cæſ. 3. Bell. Cic. Jamque* matureſcere *frumenta* incipiebat.

2. Meditativa *quartæ conjugationis ſunt omnia, fiunt a poſteriore ſupino, addito* rio: *ut* cœnatu, cœnaturio, partu, parturio.

3. Frequentativa *primæ flexionis ſunt omnia: quæ interdum mutant*, atum, *ſupini primæ conjugationis in* ito, *ut* rogatum, rogito, volatum, volito: *interdum*, um, *tertiæ, vel in* ito: *ut* ſcriptum, ſcriptito: actum, actito; *vel in* o, *ut* curſum, curſo: raptum, rapto: *vel ad tertiam perſonam ſingularem indicativi*, o, *addunt*; *ut* quærit, quærito; nat, nato.

DE PARTICIPIO.

PArticipium eſt pars orationis, quæ tum caſus, tum tempora habet.

2. Participia præſentis temporis in *ans*, vel in *ens*, exeunt, & ab omni verborum genere naſcuntur, exceptis paſſivis, ut *amans*, *ſerviens*, *complectens*, *utens*.

3. Præteriti tempotis *tus*, *ſus*, *xus*, deſinunt, ac fiunt a verbis paſſivis, communibus, & deponentibus, ut *amatus*, *complexus*, *uſus*: unum in *uus* reperitur, *mortuus*, videlicet, a *morior*.

4. Participia futuri tum in *rus*, tum in *dus* exeunt.

5. In *rus*, oriuntur ab omni genere verborum, exceptis paſſivis, ut *amaturus*, *ſerviturus*, *amplexurus*, *uſurus*.

6. In *dus*, fiunt a paſſivis, & communibus, ut *amandus*, *complectendus*: ſæpe enim a deponentibus, quæ accuſandi caſum habent, præſertim ſi aliquando fue-

ſuerunt communia, ut *ſequendus*, a *ſequor*, *ulciſcendus* ab *ulciſcor*, *execrandus* ad *execror*, *utendus* ab *utor*, &c. de quibus l. 2. c. 12. præc.

Participia præſentis temporis fiunt a prima perſona præteriti imperfecti, ſyllaba *bam*, vel *bar*, mutata in *us*, ut *amabam*, *amans*; *complectebar*, *complectens*.

8. Participia in *dus* fiunt a genitivis participiorum præſentis temporis, *tis* ſyllaba mutata in *dus*. *da*, *dum*, ut *amans*, *amantis*, *amandus*, *a*, *um*: *complectens*, *complectendus*, *a*, *um*.

9. Participio præſentis temporis, & futuri in *dus*, ac gerundiis carent verba, quæ præterito imperfecto deficiunt: ut *odi*, *cœpi*, *novi*, *memini*.

10. Participia præteriti temporis fiunt a poſteriore ſupino, addita litera *s*, ut *amatu*, *amatus*; *complexu*, *complexus*.

11. Participia futuri in *rus* fiunt a priore ſupino *m* litera verſa in *rus*, ut *amatum*, *amaturus*, *ſervitum*, *ſerviturus*.

12. Quæ verba ſupinis carent, carent etiam participiis futuri in *rus*, & præteriti temporis: itum præteritis perfectis, & pluſquam perfectis paſſivis omnium modorum, ac futuro paſſivo conjunctivi modi; præterea futuro infiniti tum agendi, tum patiendi, ut diximus cap. 9. in fine. Quæ vero verba ſupinis careant, ibidem enumeravimus, & repetemus infra cap. 18. initio.

SCHOLION VIII.

De Participio.

Participium Varroni lib. 3. de Anal. eſt, quod cum temporibus, & caſibus declinatur. Differt auctore eodem l. 3. a nominibus verbalibus, ut *amator*, *lector*, quod hæc nullum tempus præſens, præteritum, futurumve adſignificant, quod tamen adſignificant participia *amans*, *amatus*, *amaturus*.

2. Participia præſentis in *ans*, vel *ens*, & futuri in *rus*, quocunque verborum genere fiant, active ſignificant, niſi verbum ipſum paſſive ſignificet, ut *vapulans*, *vapulaturus*: præteriti vero participia paſſive tantum, ut *amatus*; niſi verbum ipſum vel commune ſit, ut *complexus*; vel active ſignificet, ut *ſequutus*.

3. Participia futuri in *dus*, ſemper paſſive ſignificat, etiamſi a communibus, vel deponentibus fiant, ut

ut *complectendus*, *ſequendus*. Quamvis ea non raro neceſſitatem, officium, debitum, aut ſimile quid ſignificent potius, quam tempus futurum, ut diximus c. 9. ſc. 10. Cic. de Aruſp. reſponſ. Senatus meam domum ex ærario *ædificandam*, a Pontificibus *liberandam*, a Magiſtratibus *defendendam* putavit; ideſt putavit ædificari debere, ut oportere, ut dignam eſſe, quæ ædificaretur, &c. Sic interdum participia in *rus*, officium, aut quemdam animi deliberationem ſignificant: ut, non ſum *deſerturus* Rempublicam; ideſt, deſerere non debeo; ſtatui non deſerere.

4. A ſupinis in *itum*, vel *ctum* primæ conjugationis participia in *rus*, per *a* fiunt: ut a *ſonitum*, *plicitum*, *frictum*, *ſectum*, *nectum*; fit *ſonaturus*, *plicaturus*, *explicaturus*, *implicaturus*, *fricaturus*, *refricaturus*, *defricaturus*, *ſecaturus*, *necaturus*, *enecaturus*. Hor. l. 2. ſat. 4. Magna *ſonaturum*. Verum a *domitum* etiam *domiturus*. Virg. 4. Georg. Bacchi *domitura* ſaporem.

5. Participiis præſentis, & futuri in *dus*, carent hæc verba, quamvis non careant imperfecto, unde illa formantur, *fio*, *reor*, *malo*, *ſum*, cum compoſitis, præter *abſens*, & *præſens*. Carent etiam impersonalia, præter *pœnitens*, *penitendus*, *pigendus*, *pudendus*: nam *libens*, *pudens*, & *potens*, nomina potius ſunt; *ſapiens* participium non legi; *fruiturus*, & *fruendus*, non raro invenies.

6. Participia futuri in rus, a verbo *ruo*, & compoſitis, & a *paſtum*, *ſolitum*, *ſatum*, *ſaltum*, *manſum* (a mando) non invenio. Carent iidem *reor*, *faris*, vel *fare*; & imperſonalia, præter *liciturum* a *licet*. Cic. Att. l. 2. ep. 1. & *puditurum*. Plin. lib. 36. c. 15. & *pœniturum*. Sall. apud Quintil. l. 9. c. 3. Carent & verba meditativa, & inchoativa: quamvis Ter. Heaut. act. 5. *eſuriturus* dixerint.

7. *Morior*, *orior*, *pario*, *naſcor*, habent participia, *moriturus*, *oriturus*, *pariturus*, *naſciturus*; non autem morturus, orturus, parturus, naturus. A ſupinis vero, *ſtatutum*, *reſtitutum*, & *fluxum* rite formantur, *ſtatuturus*. Cic. 4. Att. ep. 2. *reſtituturus*, 2. in Verr. *fluxurus*, Colum. l. 3. c. 2.

8. Quamvis a *lugeo*, *ſorbeo*, vel *ſorbo*, *ſapio*, *arceo*, nonnulli putent eſſe ſupina, *lectum*, *ſorptum*, vel *ſorbitum*, *ſapitum*, *arcitum*; non tamen habent participia-

ticipia præteriti, *luctus*, *ſorptus*, vel *ſorbitus*, *ſapitus*, *arcitus*. Rite tamen dicimus, *coercitus*, *percitus*. Reliqua, quæ ad participia ſpectant, habes infra l. 2. c. 12.

DE PRÆPOSITIONE.

PRæpoſitio eſt pars orationis, quæ cæteris partibus aut ſeparata, ut conjuncta fere præponitur. Separata: ut, *non ſum apud me præ iracundia*. Conjuncta: ut, *præſtat millies mori, quam Deum vel leviſſime offendere*.

Accuſativo ſerviunt.

2. Trans, apud, adverſus quarto jungantur, & ante,
Pone, per, adverſum, juxta, prope, verſus, & infra.
Ad, poſt, & circum, circa, cis, circiter, extra.
Præter, ob, intra, erga, citra, ſecus, uſque, ſecundum,
Et propter, contra, ſupra, penes, inter, & ultra.

Ablativo ſerviunt.

3. Abs, ab, & a poſcunt, cum clam, ſibi ſumere ſextum,
Et tenus, atque palam, procul, abſque fruuntur eodem.
Ex, e, de, coram, pro, præ, ſine: ponitur apte
Poſt patrium ferme numero TENUS una ſecundo.

Tenus præpoſitio fere genitivum amat, cum vocabulo multitudinis adhæret: ut, *Cumarum tenus*, *lumborum tenus*: alioquin ablativum: ut, *pectore tenus*, *ore tenus*; de quo dicemus l. 2. c. 16. præc. 5.

4. Accuſativum, vel ablativum pro varia ſignificatione poſtulant, in, ſub, ſuper. Subter autem in eadem ſignificatione apud Oratores accuſativum habet, apud Poetas etiam ablativum.

5. Præpoſitiones, quæ tantum conjunctæ præponuntur ſunt, am, con, di, dis, te, ſe, ut ambigo, confero, dinumero, diſputo, refero, ſejungo.

6. Am præpoſitio in compoſitione *circum* ſignificat, & per *m* ſcribitur; ut *amputo*. Sed per *n* ſequente *f*, *c*, *q*, ut *anfractus*, *anciſus*, *anquiro*; Vocali ſequente intercipit *b*, ut *ambeſus*, *ambitus*, *ambuſtus*.

DE ADVERBIO.

ADverbium eſt pars orationis, quæ vocibus addita earum ſignificationem explanat, ac definit: ut, *raro loquitur*, *bene peritus*, *vehementer iratus*, *parum diligenter*.

Adverbiorum varia ſunt genera, & ſignificationes,
Optandi: ut, Utinam, o ſi, ſic.
Vocandi: ut, O, heus, eho.

In-

Interrogandi : ut, Cur? quare? quid ita? quamobrem?
Reſpondendi affirmative : ut, Etiam, ita, maxime, quidem?
Confirmandi : ut, Profecto, ſane, certe, ſcilicet.
Negandi : ut, Non, nequaquam, minime, haud, haudquaquam.
Dubitandi : ut, Forſan, forſitan, fortaſſis, fortaſſe.
Hortandi : ut, Eja, age, agendum, agite.
Prohibendi : ut, Ne,
Demonſtrandi : ut, En, ecce.
Eligendi : ut, Potius, imo.
Comparandi : ut, Magis, minus, fortius.
Congregandi : ut, Simul, una, pariter.
Separandi ; ut, Seorſim, ſeparatim.
Intendendi : ut Acriter, ſtudioſe, vehementer.
Remittendi : ut, Segniter, remiſſe, oſcitanter.
Temporis : ut, Hodie, cras, pridie, poſtridie, heri, nudiuſtertius, nudiuſquartus.
Loci : ut, hic, huc, hinc, hac, horſum.
Numeri : ut, Semel, bis, ter, ſæpe, centies, millies : quæ agentes de nomine ſupra latius recenſuimus.
Ordinis : ut, Primum, deinde, tum, poſtremo.
Eventus : ut, Forte, fortuito.
Similitudinis : ut, Sicuti, ut, uti, quemadmodum.
Diverſitatis : ut, Aliter, ſecus.
Qualitatis : ut, Prudenter, perite, eleganter.
Quantitatis : ut, Parum, multum, nimium, ſatis.
Jurandi : ut Hercule, hercle, mehercule, medius fidius, ecaſtor, mecaſtor, pol, ædepol, & alia : hoc eſt, *per Herculem*, *&c.* quibus tamen adverbiis uti Chriſtiano non licet.
Excludendi : ut, Solum, tantum, tantummodo, vix.
Explanandi : ut, Nimirum, nempe, videlicet.
Rei nondum plane peractæ : ut, Fere, ferme, propemodum.

DE INTERJECTIONE.

INterjectio eſt pars orationis, quæ varios animi affectus indicat.

Interjectionem variæ ſunt formæ, & ſignificationes.
Laudantis, & nonnunquam exultantis ; ut, Euge.
Exultantis, & interdum inſultantis ; ut, Vah.
Lætantis, ut, Evax, vah.
Indignantis, aut ſe corripientis : ut, Hem. Sulpic. Famil. 4. *Hem nos homunculi indignamur*. &c. Eadem demonſtrantis eſt. Ter. Andr. *Hem puer*.

Dolentis, & ingemiſcentis: ut, Ah, heu, hei.
Suſpirantis: ut. Ah, ah.
Lugentis; ut, Hoi, hei.
Ejulantis: ut, Oh, oh, oh.
Admirantis: ut, Papæ, o, vah.
Admirantis, & interdum ironiæ: ut, Hui.
Irridentis: ut, O. Cic. Phil. 3. *O præclarum cuſtodem ovium, ut ajunt, lupum.*
Exclamantis: ut, Proh, o.
Silentium indicentis: ut, St.
Timentis: ut, Hei.
Deprehendentis aliquid ex improviſo: ut, At, at.
Præſagientis malum, miſerantis, vel minantis: ut væ.
Rejicientis cum faſtidio: ut, Apage, apageſis.
Stomachantis, ſive indignantis, ut, Malum.
Execrantis: ut, Nefas, infandum.

DE CONJUNCTIONE.

COnjunctio eſt par orationis, annectens, ordinanſque ſententiam. Conjunctionum ſpecies, ſive ſignificationes variæ ſunt.

Copulativæ, ſeu connexivæ ſunt: ac, atque, et, que,
Disjunctivæ: vel, ve, ſive, ſeu, aut, nec, neque, ne.
Adverſativæ: etſi, tametſi, quanquam, quamvis, attamen, verumtamen, &c.
Collectivæ, ſive illativæ, ſive rationales: ergo, igitur, quare, quamobrem, quocirca, quapropter, itaque, &c.
Cauſales: nam, namque, ſiquidem, quandoquidem, quia, quoniam, enim, etenim, quod, propterea quod, &c.
Conditionales: ſi, niſi, ſiquidem, modo, dummodo.
Expletivæ: quidem, equidem, &c.

1. Conjunctiones autem partim ſunt præpoſitivæ, partim ſubjunctivæ: partim mediæ.

2. Præpoſitivæ, ſive principes ſunt, quæ in oratione præeunt: ut Aut, ac, atque, at, aſt, vel, nec, neque, niſi, ſeu, ſive, &c.

3. Subjunctivæ, ſive ſubditæ, quæ ſubeunt: ut, Que, ve, ne, quidem, quoque, autem, vero, enim.

4. Communes, ſive mediæ, & quæ pereunt, & ſubeunt; ut, Ergo, igitur, itaque, equidem, &c.

DE ACCIDENTIBUS,

Sive attributis partium orationis.

SUnt quædam, quæ partes orationis comitantur; ut numerus, caſus, genus, declinatio, & conjugatio, modus, tempus, perſona, figura, ſpecies; quæ aci-

cidentia, ſive attributa partium orationis vocantur.

1. NUMERI nominum, pronominum, verborum, & participiorum ſunt duo: *ſingularis*, ut muſa, ego, amo, amans; *pluralis*, ut muſæ, nos amamus, amantes.

2. CASUS nominum, participiorum, & nonnullorum pronominum ſunt ſex. Nominativus, genitivus, dativus, accuſativus, vocativus, ablativus. Nominativus *rectus* caſus dicitur, cæteri *obliqui*.

3. GENERA præcipua, quæ, nomini, prônomini, & participio conveniunt, tria ſunt: maſculinum, fœmininum, & neutrum. *Maſculinum*, ſive *virile* eſt, non quod virum ſignificat, ſed cui præponitur pronomen *hic*: ut hic dominus, meus, doctus: *fœmininum*, ſive *muliebre*, cui præponitur pronomen *hæc*, ut, hæc ancilla, mea, docta: *neutrum*, cui præponitur pronomen *hoc*: ut, hoc mancipium, meum, doctum. Ex his tribus generibus naſcuntur duo alia; commune duorum, & commune trium. *Commune duorum* eſt, cui præponuntur pronomina *hic*, & *hæc*: ut, hic, & hæc parens: *commune trium*, ſive *omne*, cui proponuntur pronomen *hic*, & *hæc*, & *hoc*: ut, hic, & hæc, & hoc prudens, noſtras, amans. Eſt & *promiſcuum*, ſive *epicœnun* genus, quod ſub uno genere, et uno articulo utrumque ſexum complectitur; ut, hic corvus, hic paſſer, mas, & fœmina: hæc aquila, hæc muſtela, mas, & fœmina. Eſt & genus *dubium*, ſive *incertum*, quod ambiguos habet articulos: ut hic, vel hæc ſilex: hic, vel hoc vulgus.

4. DECLINATIONES, ſive formæ nominum ſunt quinque. *Prima*, cujus genitivus ſingularis terminatur in *æ* diphthongo: ut, muſa, muſæ. *Secunda*, cujus genitivus terminatur litera *i*: ut dominus, domini. *Tertia*, cujus genitivus terminatur ſyllaba *is*: ut ſermo ſermonis. *Quarta*, cujus genitivus terminatur ſyllaba *us*: ut ſenſus, ſenſus. *Quinta*, cujus genitivus terminatur literis *es* & *i* ſeparatis, ut dies, diei.

Pronomina, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, ad primam, & ſecundam nominum declinationem ſpectant; noſtras, veſtras, ad tertiam: cætera proprias habent formas.

Participia, quæ in *ans*, & *ens* exeunt, ad tertiam declinationem pertinent, ut amans, docens, &c.

Reliqua ad primam, & ſecundam, ut amaturus, a, um, amandus, a, um, &c.

5. CONJUGATIONES verborum ſunt quatuor, *Prima*, cujus ſecunda perſona ſingularis præſentis indicativi exit in *as*, & præſens infiniti in *are*, ut amo, amas, amare, *Secunda*, cujus ſecunda perſona præſentis indicativi exit in *es*, & infinitum in *ere*, penultima producta, ut doceo, doces, docere. *Tertia*, cujus ſecunda præſentis indicativi exit in *is*, breve, & infinitum in *ere*, penult. correpta, ut lego, legis, legere. *Quarta*, cujus ſecunda præſentis indicativi exit in *is*, longum, & infinitum *ire*, ut audio, audis, audire.

6. MODI verborum triti, & communes ſunt quinque: Indicativus, Imperativus, Optativus, Conjunctivus, & Infinitus. His adde potentialem, ac permiſſivum. De quibus c. 9. ſc. 8. & 9.

7. TEMPORA verborum ſunt quinque: Præſens, ſive inſtans, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum pluſquam perfectum, futurum.

8. PERSONÆ pronominum ſunt tres: Prima, *ego*; ſecunda, *tu*, reliqua pronomina ſunt tertiæ perſonæ, præter *ipſe*, *ipſa*, *ipſum* quod cujuſvis eſt perſonæ: item provocabulum, *qui*, *quæ*, *quod*: dicimus enim, ego ipſe ego qui, tu ipſe, tu qui, Cæſar ipſe, Cæſar qui. Sic in plurali, nos ipſi, vos ipſi, &c.

Perſonæ verborum ſunt tres: Prima, ut amo. Secunda, ut amas. Tertia, ut amat.

Nomina, & participia (exceptis vocativis) incertæ ſunt perſonæ, ſicut & verba infinita; eam enim induunt perſonam, cujus eſt verbum, cui adhærent: ut, ego M. Tullius defendi Remp. adoleſcens. Liv. l. 30. Annibal peto pacem. Cupio te audire.

Vocandi caſus, quia ſecundis perſonis tantum adhærent, ſolum ſunt ſecundæ perſonæ.

9. FIGURÆ nominum, pronominum, verborumque participiorum, præpoſitionum, adverbiorum, conjunctionum duæ ſunt, *Simplex*, ut prudens, is, amo, amans, abs, prudenter, enim. *Compoſita*, ut imprudens, idem, adamo, adamans, abſque, imprudenter, etenim.

10. SPECIES nominum, pronominum, verborum, adverbiorum ſunt duæ. *Primitiva*, ut pater, tu, caleo, clam. *Derivativa*, ut paternus, tuus; a, um, caleſco, clanculum.

PRÆ-

PRÆCEPTA GENERALIA.

De Conſtructione, Tyronibus Ediſcenda.

CAPUT XV.

Pro inferiore ordine infimæ claſſis.

PRÆCEPTUM I.

ADjectivum nomen concordat cum ſubſtantivo in genere, numero, & caſu, ut puer ingenioſus, memoria infirma, ingenium tardum.

II. Relativum, *qui*, *quæ*, *quod*, cohæret cum antecedente in genere, & numero: ut non eſt dicendus puer ingenuus, qui verecundiam non amat: Accepi tuas litteras, quæ mihi jucundiſſimæ fuerunt: Legi tuum epigramma, quod mihi mirandum in modum placuit.

III. Quotieſcunque duo nomina ſubſtantiva ad diverſas pertinentia in oratione ponuntur ſine conjunctione, alterum erit genitivi caſus, ut libertus Pompeji: epiſtola Ciceronis: carmen Virgilii.

IV. Verbum perſonale infiniti modi poſtulat ante ſe nominativum ejuſdem numeri, & perſonæ, ut ego lugeo, tu rides: Præceptor docet: nos legimus: vos ſcribitis: aleatores vapulant.

V. Verbum infiniti modi ante ſe accuſativum habet, ut gaudeo, te bene valere: doleo, parentes tuos ægrotare: lætor, fratrem tuum ſalvum, & incolumen veniſſe.

VI. Verbum ſubſtantivum non ſolum ante, ſed etiam poſt ſe nominativum poſcit, ut parſimonia eſt magnum vectigal: avus tuus fuit vir doctus: verecundia eſt maximum ornamentum pueritiæ.

VII. Omne verbum perſonale finiti modi poteſt utrinque habere nominativum pertinentem ad eandem rem, ut hic vocantur Paulus: ille vivit miſerrimus: boni moriuntur læti.

VIII. Verbum activum poſt ſe accuſandi caſum poſtulat, ut pueri ingenui amant litteras: frater tuus legit Ciceronem diligenter.

IX. Verbum paſſivum poſt ſe ablativum deſiderat cum præp. a, vel ab, ut literæ amantur a pueris ingenuis: Cicero legitur a fratre tuo diligenter.

X. Quodvis verbum admittit præpoſitionem cum ſuo caſu, ut fui in templo: eo in gymnaſium: ſedeo in ſcamno.

XI. Omne verbum, & multa nomina dativum ha-

bere poſſunt ejus rei, cui damnum aliquod, vel commodum datur, ut laboras aliis: mihi ſoli es otioſus: Catilina fuit pernicioſus Reipublicæ: ſenes non ſibi, ſed filiis, aut nepotibus arbores ſerunt.

XII. Temporis continuatio in accuſativo, vel ablativo ponitur; frequentius tamen in accuſativo: ut, pater tuus vixit quinquaginta annos, vel quinquaginta annis: dedi operam Diomedi tres annos, vel tribus annis: ſcripſi duas horas, vel duabus horis.

XIII. Cuilibet verbo poteſt addi ablativus ſignificans *pretium*, ut emi librum decem denariis: vendidiſti atramentarium tribus ſeſtertiis: vel *inſtrumentum*, ut ſcribo calamo: percutior ferula: vel *cauſam*, ut ſervus tuus interiit fame: tabeſco dolore.

XIV. Gerundia, ſupina, & participia poſtulant poſt ſe caſus verborum, a quibus oriuntur, ut ſcribo litteras: tempus eſt ſcribendi litteras: eo ſcriptum literas: ſum ſcripturus literas.

DE GENERIBUS NOMINUM PAULO DIFFICILIORIBUS.

CAPUT XVI.

Pro inferiore ordine infimæ claſſis.

GEnera nominum partim ex ſignificatione, partim ex terminatione noſcuntur.

De generibus nominum, quæ ex ſignificatione cognoſcuntur.

PRÆCEPTUM I. De Maſculinis.

QUÆ maribus ſolum tribuuntur, maſcula ſunto.

Maſcula cenſentur ſpecies depicta virili
Et quibus appoſitum tantum tribuiſſe virile
Credibile eſt veteres, ſeu latro, præſul, & hoſpes.

SCHOLION.

NOmina propria virorum, ut Æneas, Catilina, Maſiniſſa, Clinia, & eorum, qui viri ſpecie pinguntur, ut Michael, Dæmon, Pan, Aquilo, Boreas, cæteraque nomina Angelorum, Deorum, Dæmonum, atque Ventorum maſculina ſunt.

Nomina item appellativa, quæ viris dumtaxat conveniunt, ut ſcriba, *lo ſcrivano*; laniſta, *il maeſtro di ſcherma*; ſcurra, *il buffone*; nauta, *il marinaro*; bibliopola, *il librajo*; latro, *l'aſſaſſino*; pirata, *il corſaro*; Præſul, *il Prelato*; caupo, *l'oſte*; hoſpes, *l'albergatore*, *o il foreſtiere*; tubicen, *il trombettiere*; vas vadis, *il mallevadore*.

PRÆ-

PRÆCEPTUM II. De fœmininis, & neutris.

FŒMINEUM *dices, quod fœmina ſola repoſcit.*
Jungito fœmineis muliebri prædita forma:
Quæque adjectivum tantum muliebre requirunt.
Quæ neutro appoſito gaudent, neutralia ſunto.

SCHOLION II.

NOmina fœminarum propria, ut Myſis, Glycerium, Dido, & earum, quæ fœminarum ſpecie pinguntur, ut Pallas, Clio, Mantho, Parthenope, Alecto, Celæno, & cætera nomina Dearum, Muſarum, Nympharum, Sirenum, & Furiarum; fœminina ſunt.

Itemque appellativa, quæ ſolis fœminis conveniunt, ut mulier, equa: obſtetrix, *la levatrice*; nutrix, *la balia*; quæque cum adjectivis fœmininis conjunguntur, ut cuſtodiæ, *le guardie*; vigiliæ, excubiæ, *le ſentinelle.*

Neutra ſunt, quibus neutrum adjectivum adjungitur: ut animal providum eſt homo.

PRÆCEPTUM III. De communibus.

EST *commune duum, ſexum quod claudit utrumque*
Articulo gemino, velut Bos fortis, & hoſtis,
Antiſtes, juvenis, vates, patruelis, & infans,
Affinis, miles, cum cive, cliente, Sacerdos,
Et comes, atque canis, ſus, dux, auctorque, parenſque
Municipi, conjux, adoleſcens, augur adhærent.

SCHOLION.

NOmina tum maribus, tum fœminis convenientia ſunt generis communis: ut bos, *il bue, o la vacca*; parens, *il padre, o la madre*; conjux, *il marito, o la moglie*; cuſtos, præſes: obſes, *l'oſtaggio*, affinis, vates, municeps, & alia, quæ verſibus continentur. At juvenis, adoleſcens, infans: patruelis, *il cugino*, miles, incola, agricola, augur, exul, fur, hæres, judex, plerumque maſculina ſunt, interdum etiam fœminina. Catul. Carm. Nupt. Cernitis *innuptæ* juvenes? Quint. l. 6. Infantem *ſuam* frigidiſſime reportavit. Ov. ep. 11. Et rudis ad partus, & *nova* miles eram. Perſ. ſat. 6. Patruelis *nulla* proneptis. Nulla manet patrui. Hoſpes in fœminino genere uſitatius, habet, *hoſpita*, & antiſtes, *antiſtita*.

Excipiuntur ex hac regula vulpes, aquila, & alia, de quibus dicemus præcepto 16. de Promiſc.

PRÆCEPTUM IV. De nominibus generis omnis.

EST *commune trium, generi quod convenit omni.*

SCHOLION.

NOmina, quæ maribus, fœminis, & neutris conveniunt, ſunt generis omnis, ut felix, diſcolor, *di diverſi colori*; hebes, *ottuſo*; Arpinas, *d'Arpino*, par: nequam, *malvagio*, decem, & alia multa, quorum pleraque numero tantum ſingulari ſunt generis omnis; in plurali in neutro genere non uſurpantur: ut degener, *tralignante*; deſes, *infingardo*; memor: ales, *alato*; præpes, *che vola in alto*; teres, *lungo, e rotondo*; uber, *fecondo*; ſoſpes, *ſano, e ſalvo*; bipes, dives, pauper: ſuperſtes, *ſopravvivente*; cicur, *addimeſticato*. Verum, alienigena, *ſtraniere*; auctor, comes: indigena, *natrvo del paeſe*, teſtis, & alia nomina communia figurate cum neutris conjungi videntur.

PRÆCEPTUM V. De menſibus, montibus, & fluviis.

SCHOLION.

NOmina *menſium*, ut Quintilis, October, & *montium*, ut Athos, *Monte Santo, in Macedonia*; Eryx, *di S. Giuliano in Sicilia*; Helicon, *Elicona, in Beozia*; Cithæron, *Monte di Stives, pure in Beozia*; Othrys, *Delaca, in Teſſaglia*, maſculina ſunt, ſicut & fluviorum, ut Anio, onis, *Teverone, ne' Sabini*; Nar, *la Nera, in Umbria*; Tanais, *la Tana, in Moſcovia*; Lycormas, *Fidari, in Etolia*; Meander; *il Madre, in Frigia*; Eurotas, *Baſilipotamo, in Morea*; Euphrates, *Eufrate, ora Frat, nell'Aſia*; Cayſter, *Chiay, in Lidia*; Strymon, *Stromona, in Macedonia*; Ganges, *il Gange, nell' India*; Tibris, *il Tevere in Italia*; Iſter, *il Danubio, in Germania*; Sequana, *la Senna, nella Franca Contea*; Garumna, *Garonna, in Aquitania*; &c. Quædam tamen excipiuntur, de quibus præcepto nono (on finita) & præcepto undecimo.

PRÆCEPTUM VI. De inſulis, regionibus, urbibus, navibus, poematibus.

INSULA *fœminea eſt, regio, urbs, cum nave, poeſis.*

SCHOLION.

NOmina propria *inſularum*, ut Rhodus, Cyprus, Delos: *regionum*, ut Ægyptus, *Egitto, nell'Affrica*; Epirus, *Epiro, nella Grecia*; *urbium*, ut Saguntus, *Morviedro, nel Regno di Valenza*; Tarraco,

Tar-

Tarragona, *in Catalogna*; *navium*, ut Argo, Centaurus, Piſtris: *poematum*, ut Æneis, Ilias, ſunt generis fœminini. Excipiuntur tamen nonnulla, de quibus dicemus præcepto octavo, & nono (um finita) & undecimo.

PRÆCEPTUM VIII. De arboribus.

FŒMINEA eſt arbor; neutrum cum ſubere, robur,
Et ſiler, atque acer: ſed mas oleaſter habetur.

SCHOLION.

NOmina arborum ſunt generis fœminini: ut abies, platanus, pinus, cypreſſus, ficus, malus, pyrus, amygdalus, & alia innumerabilia. Excipitur ſuber, *ſuvero*, robur, *rovere*; itemque acer, *acero*, ſiler, *ſilio*, quæ ſunt neutra; & oleaſter, *ulivo ſelvatico*, qui eſt generis maſculini: item pinaſter, *pino ſelvaggio*; & aliæ arbores ejuſdem terminationis.

PRÆCEPTUM VIII. De plurali numero, & notis literarum.

PLURALE A neutrum eſt: I mas: ut Suſa, Philippi.
Trade Notas neutro, & vocem pro nomine ſumptam,
Et Verbum quodvis nuda pro voce repoſtum.

SCHOLION.

NOmina omnia, quæ numero multitudinis dumtaxat declinantur, ſi *a* litera terminentur, neutra ſunt: ut arma, Biblia, *la Bibbia*, ſin autem *i*, maſculina, ut liberi, *i figliuoli*. Hac regula excipiuntur ex regulis antea præcepto ſexto traditis Ecbatana, *Tauris*, *nella Media*, Suſa, *Suſter*, *nella Perſia*, Bactra, *Battra*, *oggidì Tremend*, *al monte Caucaſo*, propria urbium: Bucolica, Georgica, poematum propria, qua ſunt neutrius generis; Philippi, *Filippo*, *in Macedonia*; Puteoli, *Pozzuolo*, *in Terra di Lavoro*; Treviri, *Treviri*, *di qua dal Reno*, propria urbium, quæ ſunt maſculina.

Elementorum nomina, ut, a, b, c, neutra ſunt. Verba, & cæteræ orationis partes poſitæ loco nominis, neutrius generis ſunt: ut vivere ipſum turpe eſt. Cum excluſo omni ſenſu, dictiones pro ſemetipſis ponuntur, ſunt generis neutrius: ut lux eſt monoſyllabum, dies eſt diſſyllabum.

PRÆCEPTUM IX. De generibus, quæ ex terminatione cognoſcuntur. A finita.

FŒMINEUM A primæ eſt, veluti Panthera, ſagitta.

Adria mas æquor, mammona, cometa, planetæ
Sed neutris junges cum paſchate manna latinis,
Nomen in A ternæ neutrum eſt, ceu ſtigma, toreuma.

SCHOLION IV.

A Finita nomina primæ declinationis fœminina ſunt. Maſculina vero Adria; cum ſignificat mare Adriaticum, cometa, planeta, & mammona.

Nam Poeta, cum ſolis maribus tribuatur, ad primam illam regulam pertinet. Paſcha, & manna apud Hebræos maſculina, apud Latinos neutra ſunt. Manna tamen, ſi ſignificat micas thuris, muliebre eſt. Plin. l. 12. c.14. Micas concuſſu eliſas *mannam* vocamus. Tertiæ autem declinationis nomina neutra ſunt omnia, ut ſtigma, *la bollatura*; toreuma, *opera di baſſo rilievo*, poema, & alia.

E finita.

E Latiale petit neutrum, velut acre, monile;
FŒMINEUM eſt Aloe; Rhodopeque, & cætera Græca.

NOmina Latina E litera terminata, neutra ſunt; ut mare, cubile, ſedile, alveare. At Græca, ut Rhodope, Phyſice, Grammatice, & alia generis ejuſdem fœminina ſunt. Excipito Cete, & Tempe, quæ ſunt neutra: nec mirum; ſunt enim numeri multitudinis: *Theſſala* Tempe, Cete *grandia*. Mille ſubſtantivum neutrum eſt, quod pluraliter declinatur, millia, millium, millibus. Mille adjectivum plurale eſt omnis generis, neque declinatur, ut diximus c. 14. & dicemus l. 2. c. 15.

I, O, & U finita.

I Neutris tribue, O maribus, ceu pugio, gummi.
Fœmineis verbale, in io, caro, talio dentur,
Portio, do, go finita, ut dulcedo, propago,
Teſtudo: verum Neutris adſcribito pondo.
Harpago mas, udo, cudo, ordo, cardo, ligoque.
U neutris junge; ut tonitru, cornuque, geluque.

SCHOLION.

NOmina, quæ in I deſinunt, neutra ſunt, ut gummi, *la gomma*; ſinapi, *la ſenape*. Quæ autem deſinunt in O, maſculina ſunt: ut tyro, *il novizio*; myoparo, *la fuſta, ovvero galeotta*; unio, *la perla*; ſtellio, *la tarantola*. Verbalia in io, fœminina ſunt: ut oratio, lectio, itemque talio, *pena equivalente al danno*. Cætera nomina, quæ excipiuntur, fere congruunt cum lingua Italica; ut dulcedo, propa-

go,

go, teſtudo, *la teſtuggine*, & alia generis fœminini. At harpago, *il rampino*; udo, *calcetto*, *ſorta di ſcarpetta*; cudo onis, *celata di cuojo*; cardo, *il gangbero*, & alia generis maſculini regula continentur. Pondo tamen, quod libram ſignificat, neutrum eſt. Quæ in U deſinunt, neutra ſunt, ut veru, *lo ſpiedo*; gelu, *il gelo*; tonitru, *il tuono*, quod & hic tonitrus, us, & hoc tonitruum, trui, præſertim plurali numero effertur, Suet. Tiber. c. 69.

C, D, L, & T, finita.

C, D, *da neutris*; *teſtes ibi lac*, *id*, *&* *alec*.
L, T, *ſit neutrum*: *Hic mugil*, *ſal*, *ſolque repoſcunt*.

SCHOLION.

NOmina C, D, L, aut T finita, neutra ſunt; ut lac, id, tribunal, caput; ſinciput, *la parte davanti del capo*; ſic occiput, *la parte di dietro del capo*. Excipitur mugil, *cefalo*, *peſce di mare*, ſal, & ſol, quæ maſculini generis ſunt. Sal etiam neutro genere uſurpatur. Colum. l. 12. c. 55. Deinde in ſeriem ſubſternitur ſal *coctum*, &c. Alec, *ogni ſorta di peſce picciolo*, neutrum eſt, ſed Alex, idem ſignificans, fœmininum.

UM finita.

UM, *Neutris junges*; *hominum ſi propria demas*,

SCHOLION.

NOmina in Um deſinentia, neutra ſunt: ut cælum, trophæum, ſolium, *il trono*. Hac regula excipiuntur ex regulis ſuperioribus tertia, quarta, & ſexta, mancipium, *lo ſchiavo*, *e la ſchiava*, jumentum, & alia nomina maribus cum fæminis communia: Dyrrachium, *Durazzo in Albania*; Byzantium, *Conſtantinopoli in Tracia*; Saguntum, *Morviedro*, *nel Regno di Valenza*, & alia complura Civitatum propria: Rhenum, *Reno*, *in Germania*; & Metaurum, *Metauro*, *nel Ducato d'Urbino*; *e Marro*, *in Calabria*; *e Metaro*, *in Sicilia*, propria fluminum (ſi his nomen ſubſtantivum, *flumen*, adjunxeris, ut eſt apud Horatium, alioquin abſolute Rhenus, & Metaurus, rectius dicitur) Buxum, *il buſſo*, nomen arboris, quæ omnia neutra ſunt. Excipiuntur nomina propria virorum, ut Dinacium, Pæonium, quæ ſunt generis maſculinis: & propria fœminarum, ut Phanium, Euſtochium, Glycerium, quæ ſunt fœminina.

AN,

AN, IN, ON, finita.

AN, IN, ON, mas: Hæc, cum ſindone poſcit Aëdon.
Queis adde Alcyonem. Neutris da cuncta ſecundæ,

S C H O L I O N.

NOmina, quorum poſtremæ literæ ſunt An, IN, ON, maſculina ſunt: ut Pæan, *Apolline, ovvero canto in lode di Apolline*: delphin, *delfino, peſce di mare, e coſtellazione*; agon, *combattimento*. Excipitur hæc ſindon, *lenzuolo ſottile*: aëdon, *cardellino, ovvero ruſignuolo favoloſo*; & alcyon, *uccello favoloſo*. Nomina tamen ſecundæ declinationis neutra cenſentur: ut Ilion, *Troja, Città di Frigia*; Pelion, *Pelio, oggidì Petras, monte in Teſſaglia*; barbiton, *la cetra*, quia latina cum ſunt, deſinunt in Um.

EN finita.

EN dabitur neutris: ſed hymen, ren, maſcula ſunto,
Et ſplen, atque lien, atagen, cum pectine, lichen.

S C H O L I O N.

NOmina, quæ in Er cadunt, neutra ſunt: ut carmen, lumen: germen, *il germoglio*; vimen, *il vimine*. Excipitur Attagen, *francolino, uccello* (Attagen non poterat carmen ingredi, niſi altero *t* amiſſo, & prima correpta); & in pecten, *il pettine*, quæ maſculina ſunt: item ren, *le reni*; ſplen, & lien, *la milza*, lichen, *volatica, ſorta d' infermità, che viene ſul volto; e ſegatella, erba*; hymen, *carme nuziale, e Imeneo*.

AR finita.

Poſtulat Ar neutrum, ceu par, cum nectare, calcar.

S C H O L I O N.

AR literis finita neutra ſunt: ut calcar, *lo ſperone*, jubar, *lo ſplendore*; pulvinar, *il guanciale*; par, *la coppia*; nectar, *il nettare*; far, *il farro*. At par, *uguale*, adjectivum nomen eſt commune trium: item compoſita, compar, diſpar, &c.

ER finita.

ER Maribus dona: laver, hoc tuber, ſiler, optant,
Uber, iter, ſpinther, laſer, cicer, atque papaver,
Ver, ſiſer, atque piper, cum verbere, necte cadaver.

S C H O L I O N.

NOmina, quæ in Er, deſinunt: maſculina ſunt, ut carcer, *la prigione*, imber, *la pioggia*; agger, *il baſtione*; veſper, *la ſera*; cucumer, *il cocomero*, ſed rectius cucumis dicitur: later, *il mattone*;

tone; aſſer, *la tavola, ovvero travicello*. Excipiuntur cicer, *il cece*, ver *la primavera*; cadaver, *il cadavero*; uber, *la mamella*; verber, *la sferza*, *e la sferzata*; tuber, *il tumore*, *o il tartufo*; piper, *il pepe*; papaver, il papavero; laſer, *il laſerpizio*, *ſugo di ſilfio*; ſiler, *il ſilio*, *arboſcello*, ſiſer, *il ſiſaro*, *ſpezie d' erba*, quæ ſunt generis neutrius. Laver, *berla*, *ſorta d' erba*, interdum fœmininum eſt; ſiſer interdum maſculinum. Linter, *una barchetta da peſcare*, fere ſemper fœmininum, de quo præc. 15. Tuber, arbos fœmininum eſt: tuber, pomum ejuſdem arboris, maſculinum. Spinther, *ſpezie di ſmaniglie*, *o braccialetti*, neutrum eſt.

OR finita.

OR *Maribus ſervit*, *Muliebris demitur Arbor*,
Accedunt neutris cor ador, cumque æquore, marmor.

SCHOLION.

NOmina Or finita, maſculina ſunt: ut honor, decor, *la bellezza*, *o leggiadria*; labor, *la fatica*; mœror, *la malinconia*. Excipiuntur cor, ador, *il farro*; marmor, & æquor, *il mare*, quæ neutra ſunt, & arbor, fœmininum.

UR finita.

EXIGITUR *neutrum*: *hic furfur*, *cum vulture*, *turtur*.

SCHOLION.

NOmina in Ur deſinentia, ut fulgur, *il baleno*; murmur, *il mormorio*; ſulphur; *il ſolfo*; guttur, *la gola*; ſunt neutri generis. Tria tamen maſculina ſunt: furfur, *la ſemola*; vultur, *l' avoltojo*; & turtur, *la tortora*, quæ ſub genere Epicæno, ſicut pleraque avium, continentur: de quibus infra Præc. 16.

AS finita.

FŒMINEUM AS: *Neutrum vas*, *vaſis*, *faſque nefaſque*
Maſcula ſunt elephas, *adamas*, *as*, *atque tiaras*.
Cumque vade, *ac reliquis*, *flectit quæ prima Pelaſgum*.

SCHOLION.

AS finita, fœminina ſunt, ut lampas, tempeſtas: caritas, *la careſtia*. Tria neutra ſunt, vas, vaſis: fas, *ciò che è lecito*; & nefas, *ciò che non è lecito*. Alia maſculina, ut elephas, antis, uſurpatur eleganter etiam elephantus: adamas, *il diamante*, as, aſſis, *l' aſſe*, *moneta antica*, *ovvero l' eredità*, vas, vadis, *il mallevadore*. Omnia, item nomina Græca primæ declinationis ſunt maſculina: ut tiaras, *la*

mi-

mitra, apud Virg. l. 7. Æneid. quanquam uſitatius videtur tiara, æ, fœmininum.

ES finita.

FŒMINEUM eſt ES, ſed limes ſunt maſcula, fomes,
Pes, trames, termes, gurges, cum poplite, ceſpes,
Vepres, & palmes, ſtipes, merges, parieſque,
Pleraque Græca; meri nomen quibus adde diei.
Hippomanes neutris, panaces, cacoethes adhærent.

SCHOLION.

ES terminata, fœminina ſunt: ut compes, *il ceppo, ferro da legare i piedi*; moles, *la mole*, proles, *la prole*; vulpes: rupes, *la rupe*, ſedes: ſeges, *la biada in erba*.

2. Excipiuntur limes, *il ſentiero; oppure i termini di una poſſeſſione*; fomes, *l'eſca; ed ogni materia ſecca, che prende facilmente fuoco*; trames, *il ſentiero a traverſo*; gurges, *il gorgo; cioè luogo profondo in fiume, o in mare, dove l'acqua ſi ravolge*; poples, *la piegatura interiore del ginocchio*; ceſpes, *il ceſpite, zolla di terra con erba*; vepres, *la ſpina; ovvero una ſiepe di ſpine*; ſtipes, *il tronco*; meridies, paries, pes, quæ omnia ſunt maſculina. Itemque plura nomina Græca in Es, primæ, aut tertiæ declinationis, ut Sophiſtes, *il Soſiſta*; pſaltes, *il ſonatore, o cantatore*; lebes, *il pajuolo*, tapes, *il tappeto*; magnes, *la calamita*. Sed neutra ſunt hippomanes, *ippomane; cioè pezzetto di carne nella fronte de' cavalli di freſco nati*; panaces; *panacea, erba*; cacoethes, *ulcera maligna; e per metafora cattiva uſanza*.

IS finita.

IS dato fœmineis. Maribus da poſtis, aqualis
Anguiſque, & vectis, calliſque, & pulvis, & enſis,
Glis, lapis, & follis, cucumiſque, & collis & unguis,
Et ſanguis, piſcis, cum faſcis, & axis, & amnis,
Et vermis, torris, fuſtis, cum vomere menſis,
Mugilis, atque orbis, cenchris, cum caſſe, canalis.
NIS quoque finita, ut funis, compoſtaque ab eſſe.

SCHOLION.

NOmina Is finita, fœminina ſunt; ut caſſis, idis, *l'elmo* (ſed cum ſignificat *la rete*, eſt generis maſculini, ac declinatur caſſis, caſſis,); clavis, *la chiave*; baſis, *la baſe*; cratis, *il graticcio*; reſtis, *la corda*. Maſculina ſunt poſtis, *lo ſtipite; cioè banda dell' uſcio, che poſa ſulla ſoglia, e regge l' archi-*

tra-

trave; aqualis, *l' urna, colla quale ſi dàacqua alle mani*; anguis, *la biſcia*; vectis, *la leva*; callis, *il ſentiero*; enſis, *la ſpada*; glis, *il ghiro, ſpecie d' animale*, lapis, *la pietra*, follis, *il ſoffietto, ovvero mantice, e il pallone*; cucumis, *il cocomero*: collis, *la collina*; unguis, *l' unghia*, axis, *l' aſſe, cioè il legno, attorno il quale ſi gira la ruota*; amnis, *il fiume*; mugilis, qui & mugil, *il ceſalo, peſce*.

2. Item illa, quæ genere cum patrio ſermone conſentiunt, orbis, *il ritondo*, fuſtis, *il baſtone*; torris, *il tizzone ardente*; vomis, eris, *il vomero*; faſcis, is, *il faſcio*; cenchris, cenchris, *il cencro, ſorta di ſerpe*, maſculinum; cenchris, idis, *il cheppio, ſorta d' uccello*, fœmininum eſt. Sic quæ in Nis deſinunt, ut cinis, *la cenere*, panis, funis, finis.

3. Compoſita quoque ab (*aſſe, moneta antica*) eſſe maſculina ſunt, ut decuſſis, *moneta del valore di dieci aſſi*, viceſſis, *di venti*, triceſſis, *di trenta*, centuſſis, *di cento*.

OS finita.

Maſcula in OS: ſunto dos, cos muliebria, & arbos,
Da chaos, atque melos neutris, os, argos, epoſque.

SCHOLION.

OS, finita, maſculina ſunt, ut ros, *la rugiada*; flos, *il fiore*. Excipiuntur dos, *la dote*; cos, *la cote, pietra da arrotare*; arbos, *l' albore*, quæ ſunt fœminina: melos, *la melodia*; os, oris, & os, oſſis: chaos, *la confuſione di tutte le coſe*; & Argos, *Argo, città della Grecia*, epos, *verſo epico*, quæ ſunt neutra.

US, ſecundæ, & quartæ declinationis.

NOMEN in US mas eſt, ſeu quartæ, ſive ſecundæ,
Porticus hæc, & vannus, acuſque, & carbaſus, alvus,
Et colus, & ficus pomum (mas morbus habetur),
Adde humus, atq. manus, iduſque, tribuſque, dumuſq.
Nomen in Os Græcum, quod in Us vertere Latini:
Maſculeis partim datur, ut paradiſus, & iſthmus:
Partim fœmineis, veluti diphthongus, eremus:
In neutris numera virus, pelaguſque profundum.

SCHOLION.

NOmina deſinentia in US, ſi ſecundæ, aut quartæ ſint declinationis, ſunt maſculina, ut triumphus, gladius, viſus, aſpectus, vultus: ſpecus, *la ſpelonca*; dumus, *la ſpina*; pampinus, *la foglia della vite*; intubus, *l' invidia*; dicitur & intubum neutro genere.

2. Ex-

2. Excipiuntur porticus: vannus, *vaglio, o crivello da nettare il grano*; acus, us, *l'ago*; nam acus, ci, *l'ago ſorta di peſce*, maſculinum eſt; & acus, ceris, *la bula*, *guſcio delle biade*, eſt neutrum: *alvus*, *il ventre*; colus, li, vel colus, us, *la rocca da filare*; carbaſus, *lino ſottile*; & ficus, us, ſeu ficus, ci, *il fico*, *così 'l frutto*, *come l' albero*, quæ ſunt generis fœminini: ficus, ci, *fico*, *ſpecie di morbo*, eſt generis maſculini. Fœminina ſunt etiam humus, manus, Idus, iduum, *le Idi*; *cioè gli otto giorni in ciaſcun meſe dopo le none*; tribus, bus, *la tribù*; domus, *l'edificio*, *l'abitazione*, *o la famiglia*.

3. Quæ a nominibus Græcis in *OS* facta ſunt Latina in *US* partim ſunt maſculina, ut prologus, paradiſus: iſthmus, *iſtmo*, *lingua di terra in mezzo a due mari*; ſmaragdus, *lo ſmeraldo*; dialogus, ſtylus: partim fœminina, ut Synodus, *il Sinodo*, diphthongus, eremus, periodus: papyrus, *la carta*; Pharus, *Faro*, *Iſola nell' Egitto*; *e torre in eſſa Iſola*, cryſtallus: mardus, *lo ſpigo*: lecythus, *l'utello*, *piccolo vaſetto*; abyſſus, *il profondo*. Duo tamen nomina in *US* ſunt neutra: virus, *il veleno*; & pelagus, *il mare*; quod maſculinum etiam putatur.

US tertiæ declinationis.

POSTULAT US neutrum, quoties in Tertia flectit;
Mas, lepus, & mus, pus Græcum, compoſtaque junges,
Eſt muliebre palus, ſubſcus, pulcherrima virtus,
Atque ſalus, pecudiſque pecus; quibus additur incus.
Quæque ſibi ſervus, juveniſque, ſenexque jugarunt;
Sit quoque fœmineum lagopus herba, volucris.

SCHOLION.

US finita tertiæ declinationis neutra ſunt, ut pecus, pecoris, *il beſtiame*, nemus: vulnus, *la ferita*, ulcus, *ulcere*, *piaga*, funus, *il funerale*.

2. Excipiuntur lepus, *la lepre*, mus, *il ſorcio*, tripus, tripodis, *coſa*, *che ha tre piedi*; maſculina: hæc pecus, pecudis, *la pecora*; ſubſcus, *la ſpranga*; *legno*, *o ferro*, *col quale ſi congiungono le tavole l' una con l' altra*; incus, dis, *l'incudine*: item ſalus, virtus, ſervitus, juventus, ſenectus, fœminina. Lagopus, *ſorta di erba chiamata piedi di lepre*, *o ſorta di uccello*, fœmininum eſt, quamvis ex πȣ̃ς componatur. Martial. lib. 7. Si meus *aurita* gaudet *lagopode* Flaccus. Plin. lib. 28. cap. 8. de lagopode herba. *Lagopus* ſiſtit alvum e vino *pota*.

Æs,

Æs, Aus, Bs, Ms, Ns, Ps, Rs finita.

Æs tibi ſit neutrum: laus, fraus, muliebra ſunto.
S dato fœmineis, ſi conſona ponitur ante.
Eſto virile rudens, fons, pons, ſeps, lethifer anguis,
Mons, dens, atque chalybs, aſſis, quibus adito partes.
Et polyſyllaba Ps: forceps dematur adunca.

SCHOLION.

TErminata in *æs* neutra ſunt, ut æs, æris, *il bronzo:* in *aus*, fœminina, ut laus, fraus. Terminata in bs, ms, ns, ps, rs, fœminina ſunt, ut trabs, hyems, fons, fontis, frons, frondis, cohors, ortis, ſeu cors, cortis, *il cortile, dove ſi ſoglion tenere le galline, e ſimili.*

2. Excipitur rudens, *corda, le ſarte della nave* (aliquando fœmin.), fons, pons, dens: chalybs, l' *acciajo*; triens, *la terza*; quadrans, *la quarta*; ſextans, *la ſeſta parte dell' aſſe romano, moneta di bronzo, che da principio era del peſo di una libra, cioè di dodici oncie*, & aliæ partes aſſis, ut dodrans, *di nove once*; dextans, *di dieci once*: ſeps etiam monoſyllabum, *la ſepe, ſpezie di lucerta*, quæ ſunt maſculina. Polyſyllaba ps finita; ut hydrops, *l'idropiſia*; Cecrops, *Cecrope, Re d'Atene*, ſunt maſculina: excipiantur hinc forceps, *la forbice, o tanaglia*; & merops, *merope, uccello*, fœminina ſunt: adeps vero *il graſſo*, eſt generis tum maſculini, tum fœminini.

X finita.

X dato fœmineis: ſunt mas fornixque, calyxque,
Grex, ſpadix, bombyx, varix, phœnixque, calixque,
Et conyx, & Eryx, volvox, atque unce creata.
Ax, Ex finitum polyſyllabon eſto virile,
Fœmineum fornax, vibex, alexque, ſupellex.
Queis addes, tomex, forfex, cum ſmilace, carex.

SCHOLION.

X Terminata ſunt fœminina, ut pax, fax, *la fiaccola*; ſandyx, *ſandice, volgarmente minio*: perdix, *la pernice*; celox, *fregata, picciola barca*; coxendix *la coſcia*:

2. Excipiuntur grex *la greggia*; fornix, *la volta*, varix, *vena gonfia*; bombyx, *il bigatto*; ſpadix, *ſpazzola, ramicello di palma; color bajo, e ſorta di ſtromento muſicale*; phœnix, *la fenice*; calix, *il bicchiere*; & calyx: *il bottone de' fiori*, coccyx, *cuculio, uccello*, Eryx, *Monte di San Giuliano in Sicilia*;

vol-

volvox, *aſuro, verme, il quale rode le foglie delle viti, e l'uva, che comincia a maturare*; quincunx, *cinque once*; ſic ſeptunx, *ſette once*; deunx, *undici once*, omnia hæc maſculina.

3. Diſſyllaba, aut polyſyllaba nomina, ideſt, duarum, aut plurium ſyllabarum in *ax*, aut *ex* deſinentia, maſculina ſunt, ut thorax, *la corazza, ovvero il giubbone*; limax, *la lumaca*; ſilex, *la ſelce*; frutex, *l'arboſcello*; latex, *ogni ſorta di liquore*; vertex, *la cima del capo, de' monti, o di qualunque altra coſa*; pollex, *il pollice, dito groſſo*; murex, *il murice, conchiglia di mare, col cui ſangue ſi fa il colore di porpora: ovvero la ſteſſa porpora*; ſilex, *la ſelce*, quod eſt etiam fœmininum. Hinc excipe fœminina fornax, *la fornace*; vibex, *il ſegno della battitura*; alex, alecis, *ogni ſorta di peſce picciolo*, ſupellex, ctilis, *la ſuppellettile*, tomex, vel tomix, icis, *corda di canape groſſa, o d' altra materia*; ſmilax, *ſmilace, erba favoloſa*; carex, *carice, erba*.

PRÆCEPTUM X. De adjectivis, quæ fiunt ſubſtantiva.

MOBILE fit fixum, ſi fixum mente ſubaudis,
Unde genus capit, ut ſonipes, orienſque, tonanſque:
Mobile fit neutrum, ni fixum mente ſubaudis.

SCHOLION.

QUoties, ſubſtantivis omiſſis, adjectiva ponuntur, ex adjectivis fiunt ſubſtantiva, atque ab his genus accipiunt, ut ſonipes maſculini generis fit, quia equus intelligitur: ita Oriens, *il Levante*; Occidens, *il Ponente*; quia intelligitur Sol. tonans, *tonante*; quia intelligitur Jupiter; natalis, *il dì, che ciaſcuno nacque*; molaris, *la pietra di mulino*. At triremis, *la galera*; continens, *terra ferma*; fœminini generis ſunt, quia ibi navis, hic terra intelligitur.

2. Adjectiva porro neutra fiunt, ſi ſubſtantivum non intelligitur, ut conſequens, conveniens, decorum.

PRÆCEPTUM XI. De vi terminationis.

RESPICIMUS fines, non ſignificata frequenter:
Hinc Præneſte, Reate petunt hoc, Tibur, & Hiſpal.
Et Cære: Hic Sulmo, Narboque: Hæc Alia flumen;
Mons Oeta hæc, hæc Oſſa volunt, hæc Trinacris Ætna.

SCHOLION.

SÆpe Scriptores non tam ſignificationem verborum, quam terminationem ſpectant. Quare neutra ſunt

Præ-

Præneſte, *Paleſtrina*; Tibur, *Tivoli*, *amendue Città in Campagna di Roma*; Reate, *Rieti*, *città in Umbia*; Cære, *Cervetere*, *picciolo luogo in Toſcana*; Nepete, *Nepe*, *o Nepi*, *città nella provincia del Patrimonio di S.Pietro*; Hiſpal, *Siviglia*; *città di Spagna*; quia *e*, *l*, *r* finita neutra ſunt: cum alioqui nomina omnium Urbium, ut diximus Præcepto ſexto, ſint fœminina. Sulmo vero, *Sulmona*, *e Solmona*, *città nell' Abruzzo*; & Narbo Martius, *Narbona*, *città in Provenza*, ob terminationem ſunt maſculina.

2. Eadem ratione excipiuntur a Præc. 5. Fluviorum, hæc Allia, *Caminare*, *o Rio del Moſſo*, *fiume ne' Sabini*; hæc Albula, *il Tevere*, *fiume in Toſcana*. Quamvis Albula ſemel virile ſit apud Mar. l. 12. epig. ult.

3. Excipiuntur eandem ob cauſam ab eodem Præc. 5. Montium Ætna, *Mongibello*, *montagna in Sicilia*. Ida, *Ida*, *monte preſſo Troja*. Oſſa, *Oſſa*, *preſentemente il Caſſovo*, *monte in Teſſaglia*, & Oeta, *Banina*, *o Bunina*, *monte in Teſſaglia*; quamvis Oſſa ſemel virile ſit apud Ovidium, & Oete ſic etiam virile apud Senecam, generale nomen montis reſpicientes, ut dicemus Præc. 12. Sic Rhodope, *Argentaro*, *montagna in Tracia*, & Græca *e* finita fœminina ſunt, ut Oete, idem ſignificans, quod Oeta, Mycale, *Micale*, *Monte*, *e caſtello in Jonia*, &c.

PRÆCEPTUM XII. De nominum in generibus immutatione.

RESPICIT interdum nomen generale poeta,
Unde ſibi merito genus inferiora capeſſunt.
Sic volucrem ſequitur bubo, ſit flumen Jader.

S C H O L I O N.

Bubo, *il barbagianni*, *uccel notturno*, maſculini alioqui generis, tamen Æn. 4. fœmininum eſt, quia aves ſunt generis fœminini. Eodem modo Jader, *Salona*, *fiume nella Schiavonia*, apud Lucan. L. 4. neutrum eſt, quia flumen eſt neutrius generis.

PRÆCEPTUM XIII. Nomina variorum generum.

Hæc modo fœmineis, maribus modo juncta videbis,
Limax, atque ſilex, tradux, cum torque, phaſelus,
Scrobs, ſerpens, anguis, cum corbe, dieſque, rubuſque,
Groſſus, adeps, atomus: poteris queis addere finis.
Poſtulat hic, aut hoc pelagus, Nar, vulgus, & Anxur.

S C H O L I O N.

Quædam nomina ſunt modo maſculina, modo fœminina: limax, *la lumaca*; tradux, *l'inneſto*;

torques, *la collana*; phaſelus, *burchiello*, *picciola barca da mare*; ſcrobs, *la foſſa*; corbis, *la corba*; groſſus, *il fico immaturo*: ſic adeps, atomus, finis: rubus, *il rovo*. Dies in plurali quidem fere eſt maſculinum: in ſingulari autem pro diverſa ſignificatione variat genus. Nam fœmininum eſt, quando ponitur pro tempore indeterminato: at maſculinum, cum accipitur pro ſpatio 24. horarum. Verum hoc diſcrimen non eſt perpetuum, præſertim apud Poetas.

2. At Nar, *la Nera*, *fiume in Umbria*; vulgus, *il volgo*; pelagus, *il mare*; & Anxur, *Terracina*, *Città in Campagna di Roma*, modo maſculini generis ſunt, modo neutrius; quanquam vulgus, & pelagus raro (idque fere apud Poetas) ſunt generis maſculini.

PRÆCEPTUM XIV. Nomina fere maſculina, raro fœminina.

MASCULINA bubo, ſilex, funis, cumque obice varix,
Calx, pecus, & cortex, imbrex, margo, atque palumbes,
Et pumes, pulvis, ſunt & muliebra vati.

SCHOLION.

ORatores ſequentia virili, poetæ interdum muliebri genere uſurpant: Obex, *l' oſtacolo*; imbrex, *embrice*, *tegola da coprire le caſe*; palumbes, *colombo ſelvatico*; margo, inis, *l' eſtremità*; pumes, *la pomice*; ſic bubo, ſilex, funis, varix, calx, *il calcagno*, *ovvero il calcio*: cortex, *la corteccia*; pulvis, ſpecus, us, *la ſpelonca*; at ſpecus, ci, neutrum.

PRÆCEPTUM XV. Nomina fere fœminina, raro maſculina.

EST muliebris onyx, volucris, ſtirps, talpa, cupido,
Dama, penus, linter, grus, lynx, & clunis, & ales,
Interdum hæc generi vates junxere virili.

SCHOLION.

ONyx, ychis, *calidonio*; & ſardonyx, *ſardonico*, *pietre prezioſe*; volucris, talpa: dama, *il daino*; linter, *paliſcalmo*, *picciola barchetta*; ſtirps, cum de plantis dicitur, *cioè tronco*, *o radice d' albero*; cupido pro cupiditate (nam pro Deo ſemper eſt maſculinum) penus, us, quartæ declinationis, *la vettovaglia* (nec dum enim penus, ni, ſecundæ legi,); at penus, oris, tertiæ, neutrum eſt, grus, *la grue*; lynx, *il lupo cerviere*; clunis, *la groppa*; ales, *l'uccello*; Oratoribus fœminina, Poetis interdum maſculina ſunt. Animans tum fœminini, tum neutrius; raro maſculini generis eſt.

PRÆ-

PRÆCEPTUM XVI. De genere Epicæo.

ARTICULO ſexum quæ complectuntur utrumque
Uno, Epicœna vocant Graji, Promiſcua Noſtri,
Hic lepus, hæc vulpes, ſeu mas, ſeu fœmina poſcunt.

SCHOLION.

PRomiſcua, ſive Epicœna ſunt nomina animalium, quæ uno articulo, & una terminatione marem, ac fœminam ſignificant, ut hic lepus, elephas, piſcis, mus, corvus, paſſer, pavo, turdus: vultur, *l'avoltojo*; turtur, *la tortora*; anſer, *l'oca*, & alia maſculino genere tum marem, tum fœminam ſignificant. Vulpes autem, aquila, teſtudo, tigris: anas; *l'anitra*; hirundo, *la rondine*; noctua, *la civetta*, perdix: muſtela, *la donnola*; & alia genere fœminino etiam marem ſignificant. Si diſtinguendi ſunt mares a fœminis, licebit oppoſitum adhibere. Col. l. 8. c. 25. pavonem maſculum, & pavonem fœminam dicit Cic. 2. de Div. maris anguis, & anguis fœminæ. Hæc ſatis de generibus.

DE INSTITUTIONE
GRAMMATICA
LIBRI PRIMI PARS ALTERA.
DE NOMINUM DECLINATIONE,
CAPUT XVII.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

NOmina compoſita fere inſtar ſimplicium declinantur, Vir, viri, Triumvir, triumviri, Prudens, prudentis, Imprudens, imprudentis. At quædam id non ſervant, ut Sanguis, ſanguinis, Exanguis, Exanguis, non exanguinis, Pes, pedis, Vulpes, vulpis, non vulpedis, Capricornus, ni, Centimanus, na, num, quamvis compoſita a cornu, & manus. Sic Unimanus, & Anguimanus. Quies, quietis, Requies, requiei, & requietis, Pubes, pubis, impubes, vel impubis, impuberis, Portus, portus, Angiportum, angiporti, genere neutro. Ter. Adel. Act. 2. vel Angiportus, angiporti, vel Angiportus, angiportus, maſculino genere. Ter. Phorm. Act. 5.

2. In

2. In compoſitis rectus tantum caſus declinatur, ut Tribunus plebis, Tribuni plebis, Tribuno plebis, Tribunum plebis, &c. Huc ſpectant, Senatusconſultum, Juriſperitus, Paterfamilias, atque ejuſdem generis alia.

3. Si nomen ex duobus rectis copuletur, uterque declinabitur, ut Reſpublica, reipublicæ, rempublicam, Jusjurandum, jurisjurandi, jurijurando, &c.

4. Excipitur Alteruter, cujus poſterior tantum pars declinatur. Cic. Att. l. 10. ep. 1. Solon capite ſanxit, ſi quis in ſeditione non *alterutrius* partis fuiſſet. Quanquam in Protagora *alterius utrius*, dixit, teſte Priſc. l. 5. & 2. de Div. Cur *alteram utram* emiſit? quod alii emendant, *alterutram*: hoc enim longe uſitatius eſt.

5. Nomina neutra tres caſus habent ſimiles, nominandi, accuſandi, & vocandi: qui numero multitudinis, *A*, litera terminantur, præter Ambo, & Duo.

6. Vocativus ſingularis quartæ, & quintæ ſimilis eſt Nominativo, ſenſus, o ſenſus, dies, o dies.

7. Nominativus, & Vocativus multitudinis ſimiles ſunt, Muſæ, o Muſæ, virtutes, o virtutes.

8. Dativus, & Ablativus numeri pluralis ſimiles ſunt, Muſis, a Muſis, virtutibus, a virtutibus.

PRIMA DECLINATIO.

Primæ declinationis nomina exeunt in *A*, *A*, *Es*.

2. Quæ *A* litera terminantur, tum Græca, tum Latina ſunt, ut Maja, Ægina, victoria, familia.

3. Quæ in *As*, & *Es* ſyllabas exeunt, Græca tantum ſunt, ut Æneas, Anchiſes, & declinantur hoc modo.

4. Nominat. Æneas. Genit. Æneæ. Dat. Æneæ. Accuſ. Æneam. Vocat. o Ænea, Abl. ab Ænea.

5. Nomin. Anchiſes. Genit. Anchiſæ. Dat. Anchiſæ. Accuſ. Anchiſem. Voc. o Anchiſæ. Abl. ab Anchiſæ. Sic Orontes, Thyeſtes, Achates, &c.

6. Numero multitudinis omnino cum Latinis nominibus primæ declinationis conſentiunt.

7. Vocativus ſimilis eſt nominativo, o Muſa, o Maja: Græca tamen S litteram deponunt, o Ænea, o Anchiſæ. 3. Æn. Quid miſerum, *Ænea*, laceras: 1. Æn. Quis locus, inquit, *Achate*? Hor. Ep. l. 1. ep. 7. *Atride* magis apta tibi, &c.

8. Dativus multitudinis *Is* ſyllaba finitur, præter Duabus, Ambabus, & Deabus, & nonnulla ejuſdem

exi-

exitus: quæ etiam a viris doctis, præcipue Juriſperitis, ut notat Soſipater l. 1., ſexus diſcernendi gratia uſurpantur, ut Filiabus, libertabus, animabus equabus. *Duabus*, dixit Cicero pro Rab. *duabus filiabus* virginibus. Liv. Dec. 3. l. 4. Libertis, *Libertabuſque:* Medeſtin. Pandect. de verb. ſignif. *Animabus* ſuis redemerunt maritorum ſalutem. Quint. l. 2. declam. 2. Cicero tamen lib. 14. ep. 14. dixit, Duabus *animis* ſuis, & Liv. l. 38. minorem duabus *filiis* nuptam.

Nomina E litera finita, ſecundæ declinationis Græcorum, ſic declinabitur.

NOminat. Muſice, Genit. Muſices. Dat. Muſice. Acc. Muſicem, Voc. Muſice. Ablat. a Muſice. Num. plur. Latinam primam declinationem ſequuntur.

2. Ad hunc modum declinantur Maſtice, Grammatice, Rhetorice, Dialectice, Arithmetice, Lybie, &c. Quorum ultima vocalis ſi in A literam mutetur. Latine declinantur, ut Grammatica grammaticæ, &c.

APPENDIX.

NOminativum Græcum in *As*, & *Es A* Primæ ſimplicium, Latini veteres per *A* malebant efferre, ut Ænea, Anchiſa, pro Æneas, Anchiſes. Quint. l. 1. c. 4. Hinc nominandi caſu Propertius, *Atrida*, Cic. *Hermagora* dixit. Vocandi caſu *Atrida* Hor. l. 2. ſat. 3. *Atrida*, vetus cur? eodem caſu, o *Apella:* pro *Apelles*. Plaut. Pœn.

2. Priſcis temporibus genitivus ſingularis Latinus etiam in *As* ſyllabam terminabatur. Virg. l. 11. Nihil illa, nec *auras*, nec ſonitus memor. Vide ibi Serv. & Aſper. Quare etiam nunc dicitur, Paterfamilias, Materfamilias, Filiusfamilias. Livius tamen l. 1. Patrifamiliæ maluit dicere.

3. *Aulai*, *Pictai*, *Terrai*, *Frugiferai*, & ſimiles interrogandi caſus pro Aulæ, &c. frequentes ſunt apud Lucretium: interdum apud Virgilium, & alios Poetas, Æn. l. 9. Dives equum, dives *pictai* veſtis, & auri. Vix nunc in carmine uſurpaverim.

4. Accuſativus per *An*, vel *En*, a Græcis, ſive maſculinis, ſive fœmininis, frequens apud poetas. Æneas, Æneam. Virg. l. 8. Laertes, *Laerten*. Ov. ep. 1. Sic a Maja, Ægina, Majan, & Æginan, &c.

5. Multa in *Es*, primæ ſimplicium apud Græcos, in tertiam apud Latinos tranſeunt, ut Euripides, Euripidis. Sic Ariſtides, Oreſtes, Pylades, Timar-

chides, Herodes, Joannes, & alia, quorum accuſativus in *Em*. Cic. l. 3. de Fin. Aut, Pylades cum ſis, dices, te eſſe *Oreſtem*, aut, ſi eſſes Oreſtes, *Pyladem* refelleres.

SECUNDA DECLINATIO.

LAtina nomina ſecundæ declinationis in ſyllabas *ER*, *IR*, *UR*, *US*, *UM*, exeunt, ut Faber, Vir, Satur, Populus, Præmium.

2. Græca in *OS*, *ON*, *EUS*, ut, Arctos, Tenedos, Delos, Zacynthos, Pelion, Ilion, quæ & Ilios, Tydeus, Atteus, Ov. 1. Triſt. Parrhaſis *Arctos*. 2. Æn. Eſt in conſpecta *Tenedos*. 5. Faſt. *Pelion* Æmoniæ mons eſt. Ecl. 8. *Orpheus* in ſylvis. Verum *OS*, & *ON*, in *US*, & *UM* Latini vertunt, Delius, Ilium, &c.

3. Genitivus fere æqualis eſt nominativo, ut populus, populi, Excipe Iber, Iberi, Celtiber, Celtiberi, liber, liberi, & adjectivum, & ſubſtantivum, ſatur, ſaturi, gibber, gibberi, dexter, dexteri, & per ſyncopen, dextri, aſper, aſperi, alter, alterius, uter, utrius, & compoſita alteruter, uterque, neuter, neutrius potius, quam neutri, vir, viri, & compoſita, triumvir, decemvir, &c. Compoſita item a verbis *gero*, & *fero*: ut armiger, armigeri, ſignifer, ſigniferi, &c. Creſcunt etiam in genetivo, ſolus, totus, unus, ullus, nullus, de quibus diximus cap. 2.

4. Poetæ interdum alterum *i* genetivi omittunt. Virg. Ecl. 1. nec cura *peculi*. Hor. 3. od. 2. Vis *conſili* expers: ideſt, *conſilii*, *peculii*, per ſynæreſim, ut dicemus l. 3. c. 11.

5. Vocativus ſimilis eſt nominativo, o vir, o puer, o ſatur. Excipe nomina *US* ſyllaba finita, quæ *US* in *E* mutant, populus, o popule, fluvius, o fluvie, tabellarius, tabellarie, ſocius, ſocie, ebrius, ebrie, egregius, egregie, de quo vide Gell. lib. 14. cap. 5.

6. Ab his tamen excipe Deus, quod ſimiliter exit in vocativo, o Deus. Item filius, & nomina propria Latina in *IUS*, quæ *US* in vocativo deponunt, o fili, o Antoni, o Pompei. Nam Græca in *IUS* retinent E, juxta græcam flexionem, Tyrinthius, o Tyrinthie, Sperchius, o Sperchie, & ſimilia.

7. Nominativus multitudinis *I* litera terminatur, ut captivi, liberi, Priſcis tamen temporibus *EI* diphthongo, captivei, liberei, ut genitivo ſingulari,

ca-

captivi, liberi defferret. Gell. l. 13. c. 4. Quintil. l. 1. c. 7.

APPENDIX.

Androgeus in genitivo tum *Androgei*. Virg. Æn. 1. *Androgei* galeam induitur: tum *Androgeo*, more Attico. Id. l. 6. In foribus lethum *Androgeo*. Dicit & Androgeos, Androgeonis, ex quo accuſativus *Androgeona*, Prop. l. 2. El. 2.

2. Accuſativus in *On*, a Græcis in *Os*, ut Arctos, Abydos, Delos, Tenedos, Arcton, Abydon, Delon, Tenedon. Ov. 14. Metam. Me credite *Lesbon*. Et *Tenedon* cepiſſe, &c. Athos vero mons Thraciæ, ſive Atho, in dativo quoque, & ablativo habet *Atho*. In accuſativo etiam *Atho*, more Attico, pro quo *Atho*, Valer. dixit lib. 1. c. 6. *Athonem* vero Cic. l. 3. de Rep. apud Priſc. l. 6.

3. Vocativus Græcorum, nominum, quæ *OS* nominativi in *US* mutant, literam *E* in vocativo more tum Græco, tum Latino retinent, ut Timotheus, Pamphilus, Antæus, Tymbræus, Ptolemæus, o Timothee, &c. Nomina vero in *Eus* monoſyllabum, vel in *Us*, quæ a Græcis diphthongis εὺ, vel ᾶς derivantur, S in vocativo abjiciuntur: ut Tydeus byſſyllabum, o Tydeus, Theſeus biſſyllabum, o Theſeu. Ov. ep. Ariad. Flecte ratem, *Theſeu*. Sic Panthus, o Panthu. Virg. 2. Æneid. Quo res ſumma loco, *Panthu*?

4. Latini interdum vel euphoniæ caſu, vel Atticos imitantes, vocativum faciunt ſimilem nominativo, populus, o fluvius, o meus. Liv. l. 1. Audi tu, *Populus Albanus*. Luc. l. 2. Degener, o *populus*. Virg. l. 5. Projice tela manu, ſanguis *meus*. Id. l. 8. Corniger Heſperidum *fluvius* regnator aquarum, Adſis o tandem. Simile eſt illud in Sacris, *Agnus* Dei, qui tollis.

De nominibus in Eus *Græcis*.

Græca nomina in *Eus* monoſyllabon, quæ a Græca diphthongo εὺ, veniunt, ut Orpheus, Atreus, Protheus, Nereus, Mneſtheus, Perſeus, Theſeus, Tydeus, Peleus, diſyllaba: Pyræeus, Typhoeus, Euryſteus, triſyllaba, & ſimilia flectuntur ſic.

2. Genetivo *Orpheos* Græce, qui frequens eſt apud Poetas, vel Latine *Orphei*. Hinc Græci illi genitivi *Uliſſei*, *Achillei*, a græcis nominibus *Ulyſſeus*, *Achilleus*, triſyllabis. Hor. l. 1. od. 6. Nec curſus duplicis per mare *Ulyſſei*. Et per ſynæreſim, *Uliſſi*,

Achilli. Quintil. l. 1. c. 5. Hinc immitis *Achilli*. Æn. miles *Ulyſſi*, Æn. 2. *Ei*, in *I*, contracto. Alioqui ab Achilles, & Ulyſſes genitivi tertiæ ſunt *Achillis*, *Ulyſſis*.

3. Dativo græce *Orphei*. Virg. Ecl. 8. *Orphei* Calliopea, Lino formoſus Apollo, Georg. 4. Inferias *Orphei* lethæa papavera mittes. Id tamen perquam rarum. Uſitatius latine *Orpheo*. Liv. lib. 5. Hæc græco ſermone *Perſeo*, latine deinde ſuis. Virg. lib. 9. Inarime Jovis imperiis impoſta *Typheo*, & Æn. 5. Sergeſto, *Mneſtheoque*.

4. Accuſativo *Orpheum* latine: græce *Orphea*, qui accuſativus frequentiſſimus apud Poetas, interdum apud Hiſtoricos. Liv. l. 37. Qui regem *Perſea* magna gloria vicit, & apud Oratores. Cic. Att. 2. l. 6. ep. 9. In *Pyræea* cum exiſſem, & l. 7. ep. 4. Magis reprehendendus ſum, quod homo Romanus *Pyræea* inſcripſerim, non *Pyræeum*; ſic enim omnes noſtri locuti ſunt.

5. Vocativus ſemper in *Eu* monoſyllabum, Græco more: *o Theſeu*, *o Tydeu*, ut ſupra diximus.

6. Ablativus ſemper in *O*, *Orpheo*. Ov. l. 6. Metam. Scelus eſt pietas in conjuge *Tereo*; quia ablativo Græci carent. In aliis caſibus græca declinatio valde uſitata. Soſipat. l. 1.

TERTIA DECLINATIO.

Etſi tertiæ declinationis quamprimæ ſint poſitiones, genitivus tamen in *is* ſyllabam exit, qui nominativum modo eſt æqualis numero ſyllabarum, ut navis, navis: modo una ſyllaba longior, ut turbo, turbinis, unedo, unedonis; modo duabus, ut iter, itineris, ab antiquo recto, itiner. Plaut. Mercat. Quin tu *itiner* exequi meum me ſinis? Lucr. l. 6. *Itinerque* ſequatur. Creſcunt etiam duabus, anceps, ancipitis, biceps, bicipitis, præceps, præcipitis ab antiquis rectis ancipes, bicipes, præcipes. Plaut. Commorient. Saliam in puteum *præcipes*, ideſt præceps. Sic ſuppellex, ſupellectilis ab antiquo recto ſupellectilis, ut docet Soſip. l. 1., ut quidam putant, neutro ſupellectile.

Genetivus Tertiæ.

A. Nomina tertiæ declinationis *A* finita genitivum in *Atis*, habent, ut Dogma, dogmatis. Poema, poematis.

E. Neu-

E. Neutra in *E*, mutant ipſum *E* nominativi in *Is*, ut Omne, omnis. Cubile, cubilis.

Y. In Ypſilon finita (quæ omnia Latini a Græcis mutuantur) genitivum in *Yos*. Græcum retinent. Moly, Molyos, Epy, Epyos, Miſy, Miſyos.

O. Macedo, Macedonis, Anio, Anienis. Nerio, Nerienis.

N. Babylon, Babylonis, Palæmon, Palæmonis, Xenoph, Xenophontis.

R. Lar, laris. Hepar, heparis. Acer, aceris. Mulciber, mulciberis, Jecur, jecoris, vel jecinoris. Dicitur & jocinoris. Plin. l. 11. c. 37. Bina *jocinora* leporibus.

As. Calchas, Calchantis. Hic Pallas, Pallantis. Hæc Pallas, Palladis.

Es. Chremes, Chremetis, vel Chremis. Laches, Lachetis, vel Lachis.

Is. Simois, Simoentis. Pyrois, Pyroentis. Charybdis, Charybdis. Paris, Paridis.

Os. Rhinoceros, Rhinocerontis. Tros, Trois. Minos, Minois. Heros, Herois.

Us. Melampus, Melampodis. Opus, Opuntis. Amathus, Amathuntis. Oedipus, Oedipodis, per tertiam, vel Oedipi, per ſecundam. Donat. in Andr. act. 1. ſc. 2.

Ys. Capys, Capys. Cotys, Cotys. Chlamys, Chlamydis.

Ns. Lens, Lendis. Lens, lentis. Frons, frondis. Frons, frontis. Aruns, Aruntis.

Ps. Auceps, aucupis. Anceps, ancipitis. Gryps, gryphis. Stirps, ſtirpis.

Rs. Lars, lartis, Rex Vejentium. Concors, concordis.

X. Aſtyanax, Aſtianactis. Arx, arcis. Merx, mercis. Vervex, vervecis. Lynx, lyncis.

De genitivo, & dativo ſingulari Tertiæ.

Genitivus Latinus in *is*, at in Græcis nominibus genetivo *os* frequenter utuntur Latini, ut Metamorphoſis, Metamorphoſeos, Decapolis, Decapoleos, Tethys, Tethyos, Tanis, Taneos. Sed Genitivo in *dos*, frequentius Poetæ, ut Erymantis, Erymantidos, Phoronis, Phoronidos, Thetis, Thetidos.

2. Alecto, Argo, Calliſto, Calypſo, Clio, Celæno, Dido, Echo, Enyo, Erichyto, Erato, Hero, Io, Manto, Sappho, Xanto, & ſimilia quartæ Contractorum apud Græcos, genitivum in *us* a Græcis fere ſemper Latini mutuantur, ut Mantus, Ca-

lypſus, Didus, &c. Priſc. l. 6. Quintil. l. 1. c. 5. Quam declinandi rationem Quintil. non probat: Phocas adeo reprehendit, ut errare hos cenſeat, dicique velit, Didois, ſeu Didus, Didoi, Didoem, ſeu Dido. Probat eam Soſipat. l. 1. quem ſequutus eſt C. Cæſar, teſte Quintil. Probus lib. 2. c. 2. utrumque recipit.

3. Dativus ſingularis & Latinis, & Græcis in *i*, ut Sermoni, Tethyi, Paridi. Sic Orphei græce, ut ſupra diximus.

De Accuſativo ſingulari Tertiæ.

Accuſativus Latinus in *em*, ut ſermonem. Buris tamen, cucumis, pelvis, ravis, ſecuris, ſitis, tuſſis, aqualis, vis, in *im* exeunt. Burim, &c.

2. Clavis, febris, navis, frequentius in *em*, quam in *im*. At puppis, reſtis, turris, uſitatius in *im*, quam in *em*.

3. Accuſativus Græcus in *a*, ut Hectora, Calchanta, aera, æthera, frequens eſt apud Poetas.

4. Græca O litera finita, accuſativum habent ſimilem nominativo, ut Alecto, Calliſto, &c. Virg. l. 7. Luctificam *Alecto*, &c. Ov. epiſt. 7. Sacram conſcendis in *Argo*. Ep. 7. Miſeramque relinquere *Dido*. Hor. l. 2. od. 13. Æoliis fidibus querentem *Sappho*.

5. Græca *is* ſyllaba finita, quorum Græcus genitivus creſcens, ſyllabam *os* puram habet, hoc eſt nulla proxime præcedente conſonante, apud Latinos vero æqualis eſt nominativo (ut Neapolis, Charybdis, Geneſis; Græce, Neapoleos, charybdeos: Geneſeos) ea & Græcum accuſativum *In* habent, & *Im*, Latinum, ut Charybdin, & Charybdim.

6. In *Ys* tamen per *y*, quæ & Græce, & Latine creſcunt in genitivo, ac pure deflectuntur, frequentius habent, *in*, Græcum, quam, *im*, Latinum, ut Cotys, Cotys, vel Cotyos, Cotyi, Cotyn magis, quam Cotym, ablativo Cotye. Sic Capys, Capys, Capy, Capyn, Tethys, Tethyos, Tethyi, Tethyn. Qua ratione Halyn, Livius dixit, Cicero Halym.

7. Finita in *is*, quæ Latine, & Græce creſcunt, & in genitivo habent *is* Latinum, vel *os* Græcum impurum, hoc eſt præcedente proxime conſonante, ſi Græcum non habent accentum in ultima, accuſativum Græcum habent *in* vel *da*; Latinum *im*, vel *dem*, ut Paris, Paridos, vel Paridis, Parin, vel Parida, Parim, vel Paridem, Iſis, Iſidos, vel Iſidis,

Iſin,

Iſin, vel Iſida, Iſim, vel Iſidem. Sic Iris, iridos, &c. Ibis, ibidos, &c.

8. Si vero hæc accentum apud Græcos in ultima habeant, accuſativum græce in *da* tantum habent, latine in *dem*, ut Amaryllis, Amaryllida, vel Amaryllidem, non Amaryllin, aut Amaryllim, Titanis, Titanida, vel Titanidem, non Titanin, vel Titanim.

De vocativo ſingulari Tertiæ.

VOcativus ſimilis eſt nominativo: hic ſermo, o ſermo, hæc Pallas, o Pallas: ſic o Socrates, o Chremes, o Achilles, o Heros, o Clamys; nam o Socrate, o Chreme, o Achille, o Ulyſſe, ad primam noſtram ſpectant. Siquidem hæc nomina per primam etiam ſimplicium flectuntur a Græcis, quæ primæ noſtræ reſpondet. Cic. in Protag. teſte Priſc. l. 6. Unde tandem appares, o *Socrate*? Ter Andr. O *Chreme*, per tempus advenis. Ov. 13. Met. Nos te potiremur, *Achille*. Sen. Troad. Quid agis *Ulyſſe*?

Exceptiones.

1. Græca, quæ in *is*, vel *ys* exeunt, neque apud Græcos habent accentum in ultima, deponunt *s*, nominativi, o Mœri, Iri, Pari, Tethy. Et apud Poetas fœninina in *is*, quorum genitivus exit in *dis*, quamvis accentum habeant in ultima, a Amarilli, Tyndari, Oebali.

2. Item propria in *as*, quorum genitivus exit in *antis*, apud eoſdem Poetas deponunt *s*, o Palla, o Calcha, a genitivo Pallantis, & Calchantis.

3. Præterea, quæ ante *s* habent diphthongum fere *s* litteram abjiciunt, ut Simois, Tydeus, Melampus, o Simoi, Tydeu, Melampu, quia a diphthongis Græcis σιμοοὶς, τυδεύς, μελάμπης:

4. Quæ tamen omnia apud Atticos vocativum habent ſimilem nominativo: o Paris, Calchas, Simois, Melampus, quos interdum imitantur Latini.

De ablativo ſingulari Tertiæ.

ABlativus exit in *e*, a rege, teſte, duce, milite, hoſpite, paupere, pubere, ſoſpite.

Exceptiones ſubſtantivorum nominum.

1. Nomina ſubſtantiva latina, quorum accuſativus exit in *im*, tantum *i* poſtulant in ablativo, ut ſiti, pelvi, tuſſi, cucumi. Sic Græca quorum accuſativus in *in*, vel latine in *im*, ut Neapoli, Charybdi, cannabi. Plin. l. 19. c. 2. Adde Hiſpali, Lige-

 ri,

ri, Bæti: quamvis Liv. 28. dixerit, *ſuperato Bete amni*, & Perſ. ſat. 3. *torta cannabe*.

2. Subſtantiva latina, quorum accuſativus in *em*, vel *im*, in ablativo utramque terminationem ſortiuntur, ut nave, & navi, febre, & febri, reſte, & reſti, &c. Ac turri multo, quam turre uſitatius eſt.

3. Quædam latina, quorum accuſativus tantum in *em*, ablativum habent *e*, & *i*, igne, & igni; imbre, & imbri; amne, & amni; ſupellectile, & ſupellectili; & apud Gell. fine, & fini. Apud Poetas præſertim ave, & avi; angue, & angui; claſſe, & claſſi; vecte, & vecti; ungue, & ungui. Addunt aliqui, ove, & ovi; cive, & civi; nepte, & nepti: poſte, & poſti; fuſte, & fuſti, mugile, & mugili; exemplis tamen non ſatis hæc probant.

4. Subſtantia neutra in *al*, *ar*, *e*, & nomina menſium tertiæ habent *i* in ablativo, ut animali, calcari, monili, mari, Aprili, Septembri. Sic ſtrigili, & canali; nam veteres hoc ſtrigile, & hoc canale dicebant. Far tamen, nectar, hepar, jubar, *e*, contenta ſunt, ut farre, &c. mare, etiam auferendi caſu reperies apud Plaut. Rud. *In mare communi*, & Ov. in Ib. *Lybico de mare*, quod perquam rarum eſt. Sexto etiam caſu reperies rete, præſepe, quia olim erat hic retis, & hæc præſepis. Quibus adde Soracte, Cete, Præneſte, Nepete, Reate, Gauſape, niſi forte horum aliqua ſint declinationis expertia.

5. Verbalia in *trix*, *e*, habent, ut altrice, nutrice. Verum *i* poſcunt victrici, ultrici.

Exceptiones adjectivorum, vel ſimilium adjectivis.

6. Adjectiva (præter illa, quæ infra excipiemus) *i*, vel *e*, admittunt, ut felix, procax, dives, trux, felice, vel felici, &c. Sed per *i* melius. Sic degener, & uber, degenere, vel degeneri, ubere, & uberi. Sic vigili, & artifici, cum adjectiva ſunt, ut apud Stat. 1. Achill. *Vigili aure*, *artifici pollice*.

7. Adjectiva, quarum neutrum, *e*, littera terminatur, *i*, adſciſcunt in ablativo, ut brevi, pingui, volucri, rudi. At volucre, & rude, cum ſunt ſubſtantiva. Hor. 1. ep. *Donatum jam rude*. Illis adde pluri, memori; nam priſci, pluris, & plure, memoris, & memore declinabant. Cæleſte, perenne, bimeſtre, pro cæleſti, &c. vel apud ipſos Poetas rara ſunt.

8. Subſtantiva appellativa adjectivis ſimilia, *is*, ſyl-

ſyllaba terminata, *i*, habent in ablativo, ut ædili, affini, annali, bipenni, familiari, natali, patrueli, rivali, ſodali, tridenti, triremi, quadriremi, quinqueremi. Quamvis Cæſ. 2. Bell. Civil. ſemel dixerit, *Trireme conſtructa*, & Plin. l. 2. ep. *Sodale*, & Lucan. l. 6. *Natale*, & Ov. 1. Met *Tridente*. Verum Poetæ in his liberiores ſunt. Nomina tamen propria, quamvis adjectivis ſimilia *e*, tantum retinent, ut *Julio Annale*. Cic. & *Lateranenſe*. Idem. Cum *Juvenale* meo. Mart. Sic felice, martiale, &c.

9. Quamvis adjectiva omnia litteris *ns*, finita, *e*, in ablativo terminati verius Flaccus docuerit, ut ſapiente, prudente, &c.; ſunt tamen & quæ *i* habent, ut *ingenti*. Cicer. *Vejenti* bello. Liv. *Ex continenti*. Cæſ. Sermone *recenti*. Cic. *Vehementi* incitatione. Id *Diligenti* ratione. Ad Herenn. Ingenio *eleganti*. Gell.

10. Participia in *ns*, ſemper habent *e*, ut abſente, præſente, audiente. Cic. 3. in Verr. Illa Deos, hominesque *implorante*. Plin. l. 3. c. 1. Bætica a flumine eam mediam *ſecante*. Quod ſi interdum, *i*, habeant, fere in nomina tranſeunt, ut *excellenti* virtute. Cic. pro Arch. *Gaudenti*; & *libenti* animo. Ad Att. l. 2.

11. Comparativa nomina fere ſemper in *e*, exeunt, ut ſuperiore, faciliore, uberiore, leviore. Quanquam & interdum in *i*, ut *majori* cum fiducia, Cæſ. *Poſteriori* parte, Plin. *Majori* mole. Quintil.

De nominativo, genitivo, & vocativo plur. Tertiæ.

NOminativus pluralis, & vocativus tum Græcis, tum Latinis ſemper in *es*, ut hi ſermones, o ſermones, hi Troes, o Troes. Verum ſardis, ſyrtis, trallis, alpis, in recto, accuſativo, & vocativo plurali contracti ſunt a ſardies, &c. vel ſardeis, alpeis, &c. per ei, qui πόλιες πόλεος Græce etiam per ει diphthongum ſcribuntur, πόλεις.

Genitivus Græcus in ων, per *omega*, ut epigrammaton, hæreſon, diœceſeon, quos Latini interdum uſurpant. Martial. 1. Argutis *epigrammaton* libellis.

3. Genitivus tamen latinus in *um*, ſyllabam exit, ut crucum, ſuum a *ſus*; juvenum, canium, vatum, nucum, majorum, minorum. Sic cætera comparativa.

Exceptiones.

1. In *ium* exeunt, quæcunque literis, *ns*, finiuntur,

untur, ut ſerpentium, prudentium, amantium, ingentium, adoleſcentium. Quibus plenis Oratores utuntur, poetæ fere imminutis, ut genus omne *natantum*. Georg. 3. Vitæque *volantum*, Æn. 5. De his infra de ſyncope.

2. Item pleraque *s*, litera terminata, quæ genitivo non creſcunt, ut collis collium, clades cladium.

3. Et quorum ablativus in *i* tantum, vel in *i*, & *e* exit, ut diœceſium, ſyrtium, navium, imbrium, ultricium, animalium, calcarium, cubilium, ſalubrium, plurium, felicium, &c.

4. Quibus adde ſamnitium, lintrium, cohortium, utrium, ventrium, penatium, carnium, fornacium, plaudium, quamvis fornacum, ſemel a Plin. l. 36. c. 14. paludum a Mela l. 3. uſurpatum ſit.

5. Ad hæc monoſyllaba, quæ in duas conſonantes exeunt, ut trabs, ſeps, ars, arx, merx, pars, dens, fons, mens, &c. trabum, ſepium, artium, arcium, &c.

6. Quibus accedunt as, aſſis, glis, lis, mus, dos, nix, nox, os, oſſis, fauces, faucium, vas, vadis, vadium, & ſiqua ſunt alia a viris doctis uſurpata.

7. Ab his omnibus rurſus excipiuntur, parens, panis, memor, inops, ſupplex, vetus, degener, uber, lynx, & alia, quorum genitivus exit in *um*, parentium, panum, memorum, lyncum, &c.

8. Volucrum a volucre, ſubſtantivum eſt. Volucrium a volucri, adjectivum. Reliqua uſu diſces.

De dativo, & Accuſativo plurali Tertiæ.

DAtivus in *ibus*, exit ut ſermonibus. Bos autem bobus, aut bubus facit.

2. Græca a neutris in *a*, in ſyllabam *is* frequentius exeunt, ut poematis, & poematibus; diplomatis, & diplomatibus; ſic peripetaſmatis, emblematis &c.

3. Accuſativus multitudinis in *es* ſyllabam exit, ut ſermones. Exit in *is vel eis*, cum genitivus certorum nominum deſinit in *ium*, ut omnis, urbis, vel omneis, urbeis; uter alteri ſit præferendus, judicabunt aures. Vide Gell. l. 13. c. 19.

4. Accuſativus Græcus in *as* deſinit, ut Delphinas, Troas, crateras, Arcadas. Virg. Ecl. 8. Inter *Delphinas* Arion.

Caſus plurales neutrorum Tertiæ.

CAſus plurales nominandi, accuſandi, & vocandi neutrius generis in *a*, deſinunt, ſi ablarivus ſin-

ſingularis in *e*, tantum exit, ut tempora; ſi vero in *i* tantum, aut in *e*, vel *i*, terminantur, tunc in *ia* deſinunt, ut vectigalia, ingentia, præter comparativa, & vetus, teris, quæ in *a* exeunt, ut majora, vetera, plura, quod olim pluria. Lucr. l. 1. Cujus ſint *pluria* miſta. Ter. Phorm. act. 4. Nova hic *compluria*. Vide Gell. l. 5. c. 12. Apluſtre, apluſtria, & apluſtra facit.

QUARTA DECLINATIO.

GEnitivus ſingularis quartæ declinationis exit in *us*, ſyllabam, ut Senatus, anus.

2. Priſci: Senatuis, anuis, domuis, fluctuis, dicebant, apud quos etiam *i*, litera hic caſus terminabatur, ut ornati, tumulti. Hinc Ter. in Heaut. Ejus *anuis* cauſa dixit; & Nil *ornati*, nil *tumulti*. Andr. act. 2.

DAtivus in *ui*, exit, ut ſenatui, anui: priſcis ſæculis etiam in *u* exibat. Æn. 1. Parce *metu* Cytherea. Georg. 4. Aliæ *victu* invigilant. Prop. l. 2. Tantaleæ poterit tradere poma *manu*. Sic *anu* &c. Vide Gell. l. 4. c. 16.

DAtivus multitudinis in *ibus*, exit, ut ſenſibus.

Exceptiones.

Arcus, artus, lacus, partus, ſpecus, tribus, in ubus, exeunt, artubus, tribubus, &c. Portibus, & portubus promiſcue utuntur. Cic. Cæſ. & alii. Queſtibus a queror, uſitatius eſt, quam queſtubus. Verubus, an veribus, potius dicendum, non liquet. Certe Diomed., Priſcian., & alii veteres Grammatici inter nomina in *ubus* deſinentia veru non numerant.

QUINTA DECLINATIO.

CAſus interrogandi ſingularis quintæ declinationis in *ei*, litteras diverſas exit, ut diei.

Appendix.

1. Apud Veteres in *es*, ſive *e*, exibat. Virg. 1. Georg. Libra *dies*, ſomnique pares; ubi tamen alii, *die*, vel *dii*, legunt. Hor. l. 1. ſat. 3. Prodiderit commiſſa *fide*. Ov. 2. Met. 2. Prima *fide*, vociſque ratæ tentamina ſumpſit. Planc. Cic. l. 10. ep. 17. Quo obſide *fide* illius, & ſocietatis (ſic enim aliqui codices), ideſt, fidei. Salluſt. in Jug. Vix decima parte *die* reliqua, ideſt diei.

2. Exiit & in duplex, *ii*. Virg. 1. Æn. Munera,

lætitiamque *dii*, hoc eſt diei. Sic olim pernicii; progenii, acii, pro perniciei, progeniei, aciei. Vide Gell. l. 9. c. 14.

3. Caſus interrogandi, dandi, ſextuſque multitudinis, præter rerum, rebus, dierum, diebus, inuſitati ſunt. Cic. in Top. non eſt auſus ſpecierum, aut ſpeciebus dicere, non tamen negat poſſe latine dici.

SYNCOPE genetivi in declinationibus.

OMnium ferme declinationum interrogandi caſus multitudinis interdum, præſertim a Poetis, minuuntur, quam imminutionem Græci ſyncopen vocant.

Primæ.

CŒlicolum, Æneadum, Auſonidum, Trojugenum, pro Cœlicolarum, Æneadarum, &c. qua in compoſitis nominibus, & patronymicis potiſſimum utimur.

Secundæ.

LIberum, nummum, denarium, talentum, ſeſtertium, fabrum, ſocium, Deum, modium, pro Liberorum, nummorum, &c. Et in adjectivis, meum, magnanimum, quinum, fenum, denum, & aliis, pro meorum, &c. Siculum, pro Siculorum. Lucr. l. 6. Adverſum, pro adverſariorum. Terent. Hecyr. Plura exempla vide apud Cic. in Or. a med. ubi ea de re late.

Tertiæ.

CLadum, cædum, veprum, cæleſtum, agreſtum, potentum, furentum, Macedum: pro claudium, cædum, veprium, cæleſtium, agreſtum, potentium, furentium, Macedonum, & alia ejuſdem generis, non facile apud Oratores reperiuntur.

Appendix.

1. *Genitivus imminutus a nominibus ſubſtantivis, as, ſyllaba finitis, uſitatior eſt, quam plenus, ut civitatum, quam civitatium, anatum, quam anatium.*

2. *Quidam genitivi tum pleni, tum imminuti ſunt uſitati etiam apud Oratores, ut apium, & apum, ſerpentium, & ſerpentum, Quiritium, & Quiritum, Optimatium, & Optimatum, locupletium, & locupletum.*

Quartæ.

RAro imminuitur genitivus quartæ; invenimus tamen Æn. 6. quæ gratia *currum*, armorumque fuit, pro curruum, & Mart. l. 2. Sed duo ſunt, quæ

quæ non diſtinguuntur millia *paſſum*, pro *paſſuum*, Niſi quis malit in his potius eſſe Synæreſim, ut dicemus l. 3. quam Syncopen.

ANOMALA, ſive inæqualia.

ANomala, ſive inæqualia vocantur, quæ aut numero, aut genere, aut declinatione, aut caſu, aut aliquo alio attributo deficiunt.

Numero inæqualia.

QUædam ſingulari numero tantum declinantur, ut nemo, pontus, lutum; & pleraque eorum, quæ metimur, aut ponderamus, ut triticum, oleum, aurum, ferrum.

2. Quædam plurali ſolum, ut cani, canorum, penates, penatium, caſtra, Kalendæ.

Genere inæqualia.

QUænam ſingulari numero ſunt maſculina, plurali neutra, ut ſibilus, ſibila, balteus, balteo.

2. Quædam ſingulari fœminina plural. neutra, ut carbaſus, carbaſa.

3. Quædam ſingulari neutra, plurali maſculina, ut Argos, pl. Argi, Argorum; plus in ſingulari neutrum, in plurali, hi, & hæ plures, & hæc plura.

Declinatione inæqualia.

VAs, vaſis, ſingulari numero eſt tertiæ declinationis, plurali ſecundæ, ut vaſa, vaſorum, vaſis, olim enim vaſum, vaſi dicebatur. Plaut. Truc. & Cato apud Gell. l. 13. c. 22. Apud Ætnæ tamen Auctorem ſub finem leges: Quod ſi forte cavis cunctatus *vaſibus* hæſit; niſi forte legendum *vallibus*. Jugerum, jugeri contra numero ſingulari ſecundi eſt ordinis, plurali tertii: jugera, jugerum, jugeribus, interdum & jugeris genitivo ſingulari, & jugere ablativo legitur.

Caſu inæqualia.

QUænam non declinantur in caſus, ut frugi, nihili, pondo, quod numerum pluralem tantum habet, cum libram ſignificat, item quatuor, quinque, & cætera cardinalia uſque ad centum, quæ aptota, ſive monoptota appellantur.

Appendix.

Quædam vocativo carent, cujuſmodi ſunt interrogativa, ut quis, qualis; relativi, ut qui, quæ, quod; negativa, ut nemo, nullus; partitiva pleraque, ut quidam, ullus, alius. Pronomina etiam,

præ-

præter tu, meus, noſter, noſtras, ferme vocandi caſu deſtituuntur.

2. Quædam nominandi, interrogandi, & accuſandi caſum tantum habent, ut tantundem, tantidem.

3. Quædam nominativum, vocativum, ut Jupiter, expers.

4. Quædam obliquos tantum, ut Jovis, Jovi, Jovem, Jove.

5. Quædam tres ſolum obliquos: opis, opem, ope.

6. Quædam duos, ut ſuppetiæ, ſuppetias, repetundis, fors, a forte.

7. Quædam unum, ut inficias, ſponte, natu: quamquam etiam *ſpontis* apud Colum. legitur l. 9. c. 4. & Celſ. l. 1. c. 1.

DE PRÆTERITIS, ET SUPINIS.

CAPUT XVIII.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

COMPOSITUM, *ſimplexque modo variantur eodem:*
Quod ſi præteriti geminetur ſyllaba prima
Simplicium, prorſus perdunt compoſta priorem:
Ut cecidi, recidi. Retinent præcurro, repugno.
Quæque ſibi gignunt, ſto, do, cum poſcere, diſco.

SCHOLION.

SImplex & ipſius compoſitum (quod modo natum, modo pignus appellamus) conjugantur eodem modo, ut emo, ſic redimo, perimo: undo, ſic redundo, exundo. Excipiuntur nonnulla, quæ ſuis locis explicabuntur. Quando præteritum ſimplicis geminat ſyllabam primam, ut cado, cecidi, compoſita ſecundam tantum retinent, ut concido, concidi, comperio, comperi, reperio, reperi, reſpondeo, reſpondi. Excipe præcurro, & repungo, & compoſita verborum ſto, do, poſco, diſco, quæ geminant, ſicut primigenia, præcucurri (quod etiam præcurri habet, repupugi, aſtiti, addidi, depopoſci, edidici. Videndum eſt autem, ne nos fallant quædam, quæ compoſita a *do* falſo videntur, ut ſecundo, inundo, abundo, redundo, & alia compoſita ex undo. Quotieſcumque poſito verbo aliquo in carmine non opponitur ejus præteritum, aut ſupinum, ſcito referri ad regulam generalem proxime poſitam, ut neco, necavi, necatum, doceo, docui, fingo, finxi, &c.

Verba præterito ſimul, & ſupino carentia.

PRÆTERITIS *quæcunque carent, ſpoliato Supinis;*
Ut

Ut Gliſco, vergo, ferio, cum polleo, vado,
Ambigo, cum ſatago, quæſo, quatio, atque fatiſco,
Et furit, & mœret: tum aveo, tum ringor, & hiſco,
Et veſcor, liquor, medeor, reminiſcor, & ajo:
Et Sco, orta a Verbo, vel Nomine, ſeu lapideſco,
Frigeſco; aut capiunt a verbis, unde trahuntur.
Et Rio, queis nomen vehemens Meditatio fecit,
Eſurio excipio: ſimilis quædam excipe formæ.

SCHOLION.

QUæ verba carent præterito, carent pariter & ſupino, ut vergo: verſi enim non eſt in uſu; ferivi, feritum, apud recentiores lego, apud antiquos non lego. Pollui, præteritum a polluo eſt, non a polleo, ideſt valeo. Vado, vaſi in compoſitis tantum habet, ut evaſi, invaſi. Ambegi, & ſategi, utar, cum apud probatos Scriptores invenero. Quæſivi eſt a quæro, ris, non a quæſo, ſis, niſi apud vetuſtiſſimos. Ringor, deponens caret præterito; ringo neutrum Grammaticis habet ringis, rinxi, rinctum, ex quo rictus, ûs. Ab ajo, præteritum fuit ai, aiſti, teſte Probo: ſed non eſt in uſu. Verba in ſco, quæ appellantur inchoativa, hoc eſt, quæ actionem inchoatam, ac magis magiſque increſcentem ſignificant, ſi a nominibus deducantur, prorſus deſtituuntur præterito, ut miteſco, herbeſco, ſylveſco, ingraveſco; ſin a verbis aut præteritis carent, aut illa mutuantur ab iis, unde naſcuntur, refrigeſco, refrixi, a frigeo; caleſco, calui, a caleo; ſeneſco, ſenui, a ſeneo: cognoſco vero, creſco, & alia, quæ nec a nomine, nec a verbo naſcuntur, ad hanc regulam non ſpectant.

Verba in *rio*, quæ meditativa, ſive deſiderativa appellantur, ut dicturio, empturio, cœnaturio, micturio, carent præterito, eſurio tamen habet eſurivi, eſuritum, quibus aliqui addunt parturio, nupturio. Verum ſcaturio, ligurio, compoſita abligurio, obligurio non carent præterito, quia meditativa non ſunt, quamvis eorum formam imitentur.

In calce verbi *audior*, c. 8. quæ verba ſupinis careant, late enumeravimus, ne ſcilicet inter conjugandum fatigarentur pueri quærendis fruſtra præteritis perfectis, & pluſquam perfectis paſſivis modorum omnium, futuroque paſſivo conjunctivi, aut infiniti, necnon participiis in rus, vel in tus, quæ

omnia

omnia formantur a ſupinis. Pleraque tamen ibi enumerata præteritum rite formant, ut mico, micui, ſtrido, ſtridi, & alia plurima: Sunt & inter illa non pauca, quæ carent etiam præterito, quæ & hoc loco reperiuntur: utraque pueris diligenter ediſcenda, quoniam in progreſſu plurimum futura ſunt uſui.

PRIMÆ Conjugationis *bo*, *co do*.

PRÆTERITIS, avi, dat prima, atumque Supinis,
Ut neco: compoſitum necui, nectumque recepit.
A prima cubo, dat cubui, cubitumque Supino.
Sic quoque compoſitum, quod in umbo tertia flectit.
At mico, dat micui ſolum; avi, dimicat, atum:
Datque plico, plicui, plicitum: cum præpoſitura
Poſcit ui, per itum; vel in avi ſumet, & atum,
Supplicio dematur, genitumque ex nomine ſolum,
Multiplico veluti; quod in avi mittit, & atum,
Dat fricui, frictum; ſecui, ſectumquo, ſecare,
Vult dedit, atque datum do, das, & pignora primæ;
Sed didit, atque ditum, trado, & quæ tertia donat.

SCHOLION.

VErba primæ conjugationis habent in præterito avi, in ſupino atum, ut neco, necavi, necatum, cujus compoſita faciunt, necui, nectum, ut eneco, enecui, enectum. Cubo cum compoſitis tum primæ, ut incubo, recubo, accubo, tum tertiæ, ut recumbo, incumbo, accumbo, decumbo, accumbo, habet cubui, cubitum. Mico, micas, cum compoſitis emico, intermico, promico, micui habent ſine ſupino: ſolum dimico habet dimicavi, dimicatum. Compoſita a verbo plico, & præpoſitura, ideſt præpoſitione, vel ſequuntur ſimplex plicui, plicitum, vel faciunt avi, atum, ut implico, implicui, citum & implicavi, catum; & ſic explico, & applico, & alia. Excipitur ſupplico, & compoſita ex nomine, ut duplico, triplico, multiplico, quæ ſolum habeant avi, atum: frico, cui, ctum, cum compoſitis, refrico, affrico, perfrico, &c. Juven. *Si prurit frictus ocelli Angulus*. Plin. in Proœm. *Perfricui faciem, & nihil profeci*. Participia tamen eorum reperiuntur in atus. Cic. Att. lib. 2. *Quæ res forſitan ſit refricatura vulnus meum*. Do, das, cum compoſitis primæ, venundo, circumdo, ſatiſdo, peſſundo, dedi, datum, quæ vero pertinent ad tertiam, didi, ditum, ut vendo, reddo, indo, condo,

pro-

prodo. Abſcondo, nunc abſcondi, abſconditum, priſcis abſcondidi, abſconſum.

Ejuſdem primæ *mo*, *no*, *to*, *vo*.

DAT ui, itumque, crepoque, ſonoque, domoq., vetoq.,
Cum tono; ſed lavi, lotum, lautum, atque lavatum:
Cujus compoſitum, ceu proluo, tertia poſcit,
A poto, vel potatum, vel flectito potum.
Sto verbum ſtetit, atque ſtatum; ſtitit inde profectum
Exigit, atque ſtitum; ſed multo ſæpius atum.
Nulla ſupina creat juvo, juvi; aſt adjuvo poſcit
Adjuvi, adjutum: juvo ſuſcipit inde ſupinum.

SCHOLION.

CRepo, ſono, tono, domo, veto, faciunt, ui, itum, crepo, crepui, crepitum. Verum lavo, as, eſt etiam tertiæ, lavo, lavis; quare omnia verba, compoſita ad hanc pertinent, abluo, proluo, &c. Compoſita verbi ſto, adſto, conſto, exto, præſto: adſtiti, conſtiti; exſtiti, præſtiti: ſupino vero frequentius atum, ſaltem participiis in rus, ut præſtatum, & præſtaturus, conſtatum, & conſtaturus Cic. lib. 6. epiſt. 8. ſe *præſtaturos*. Plin. lib. 8. cap. 3. *Conſtaturus* minimo impendio fructus. Juvo, juvi, caret ſupino, ſed adjuvo habet adjutum: unde juvo ſupinum videtur poſſe mutuari:

SECUNDA conjugatio.

PRÆTERITUM per ui dat, itumque ſupina reponis
Rite ſecunda: velut moneo, monui, monitumque;
Dat doceo, doctum; a teneo deducito tentum;
Cenſeo amat cenſum; donabit miſceo, miſtum,
Sorbeo cum ſociis tantum ſibi ſorbuit optat.
Neutrum quod dat, ui, timeoque, carento ſupinis,
Ut madeo, ſtudeo, rubeo: vult torreo, toſtum.
Præbeo, itum, valeo, placeo, careoque, licetque;
Pareoque, & doleo, caleo, jaceoque, nocetque.
Di, ſum, prandeo habet, video: ſedeo tamen effert,
S gemino, ſeſſum; ſtridi dat ſtrideo ſolum.
Mordeo, præteriti geminatur prima, momordi,
Morſum: flectuntur ſic ſpondeo, pendeo, tondet.

SCHOLION.

VErba ſecundæ conjugationis faciunt præterito ui, ſupino itum, ut taceo, tacui, tacitum, hujus verbi compoſita reticeo, conticeo carent ſupino; arceo vero, arcui, caret ſupino: at compoſita ejus habent, ut exercitum, coerceo, &c. prandeo, prandi,

di, pranſum, video, vidi, viſum: ſedeo, ſedi, ſeſſum. Mordeo, ſpondeo, pendeo, tondeo, geminant primam præteriti, momordi, ſpopondi, &c. Sorpſi, a ſorbeo, negant Grammatici dici poſſe: quod ſi ſit a ſorbo, is tertiæ eſt. Lucanus tamen uſurpavit abſorpſit: neque videtur imitandus. Supina verborum valeo, careo, pareo, doleo, caleo, taceo, vix fortaſſe ſunt in uſu. Formantur tamen a nonnullis participia, ut valiturus, pariturus, cariturus.

PRÆTERITUM finita veo, vi, tumque ſupinum
Formant, ut moveo: a caveo deducito cautum;
A faveo, fautum. Sed ferveo, ferbuit optat.
Flaveo nil, paveo, conniveo, liveo poſcunt.
Si, ſum, dat maneo: verum hinc orta eminet, atque
Prominet, immineoque volunt minui, abſque ſupino.
Hæret, cum ſuadet, mulcetque, & mulget, & ardet,
Tergetque, & ridet, ſi, ſum; ſed torqueo, tortum.
Vult juſſi, juſſum, jubeo, aſt indulgeo, ſi, tum;
Urgeo, ſi tantum, ſic fulgeo, turges, & alget.
Lugeo, xi, ſolum, cum luceo, frigeo, poſcit.
Augeo præterito facit auxi, auctumque ſupino.

SCHOLION.

VErba, veo, terminata faciunt præterito vi, ſupino tum, ut moveo, movi, motum, ferveo, ferbui, potius, quam fervi. Flaveo, cum reliquis, raro habet præteritum, idque fere apud priſcos: nam conniveo, connivi, & connixi olim habuit. Expavi ab expaveſco eſt. Maneo, & ejus compoſita, ut remaneo, permaneo, quæ non mutant a, manſi, manſum; at quæ mutant a in i, ut immineo, promineo, imminui, prominui, &c. ſine ſupino. Hæreo, hæſi, hæſum; ſuadeo, ſuaſi, ſuaſum; mulgeo, & mulceo, mulſi, mulſum; ardeo, arſi, arſum; tergeo, terſi, terſum; rideo, riſi, riſum; torqueo, torſi, torſum, frequentius tortum; jubeo geminat utrobique: indulgeo, indulſi, indultum; urgeo, urſi, abſque ſupino, & ſex, quæ ſequuntur, fulgeo, fulſi; turgeo, turſi; algeo, alſi; luceo, & lugeo, luxi; frigeo, frixi. Eſt etiam ſervio, vis, tertiæ. Libet, licet, piget, pudet, placet, duplex præteritum habent, libuit, & libitum eſt, & licuit, & licitum eſt, piguit, & pigitum eſt, puduit & puditum eſt, placuit, & placitum eſt; at miſeret, miſertum eſt, tædet, vel pertædet, pertæſum eſt.

A Cl-

A CIEO, civi, atque citum venit, at cio quartæ eſt.
Deleo, & orta pleo, ut repleo, neo, in evit, & etum.
Aſt oleo, per ui, dat itum, compoſita ſequuntur,
Quæ redolent patrem; reliqua evi etumque requirunt,
Fert abolevit, itum, ſed vult adolevit, adultum.
Audeo vult auſus, gaviſus gaudeo poſcet,
Et ſolitus, ſoleo, ſoluique, aliquando recepit.
Præteritis, aveo, mæret, polletque carebunt.

SCHOLION.

Cleo, quod ſignificat moveo, habet in præterito civi, in ſupino citum, penultima brevi: ſi concieo, concivi, concitum, excieo, percieo. Nam accio, excio, ſunt a cio, quartæ conjugationis, quod ſignificat voco: deleo, fleo, neo, evi etum, oleo, olui, olitum: eandem rationem ſequuntur compoſita, quæ redolent, ideſt, quæ retinent patris, vel ſimplicis ſignificationem, ut oboleo, obolui, obolitum, ſic redoleo, ſuboleo. Cætera, quæ recedunt a ſignificatione ſimplicis oleo, ut exoleo, vel potius exoleſco, evi, etum, ſic inoleo, vel inoleſco, inolevi, cujus ſupinum vix invenies apud bonum Auctorem: aboleo, abolevi, abolitum, adoleo, vel adoleſco, adolevi, adultum.

TERTIA Conjugatio. Finita in *io*.

COMPOSITUM a ſpecio, ac lacio, exi ectum: excipe
Elicio, elicui, elicitum; ſapui, ſapiive (verba
Dat ſapio ſolum, a feci deducito factum,
A jeci, jactum: dat fodi, ſ duplice, foſſum.
Præterito capio facit, ivi, itumque ſupino;
A capio, cepi, captum; fugi fugitumque
A fugio: rapio, rapui, dein ducito raptum.
A pario, peperi partum: ſed dic, pariturum.
Comperio, quartam ſocia cum prole ſequuntur.
Præteritum quatio neſcit; dant pignora, cuſſi,
Et cuſſum: mejo, dat minxi deindeque mictum.

SCHOLION.

SPecio, & laſcio verba ſunt obſoleta, quorum compoſita ſunt in uſu, ut conſpicio, aſpicio, &c. allicio, illicio, &c. quæ habent in præterito exi, ſupino ectum, ut conſpexi, conſpectum, allexi, allectum. Sapio, ſapui, vel ſapivi, imminutum ſapii, unde ſapiſti. Mart. l. 9. *Nubere vis Priſco: non miror, Paula, ſapiſti*. Sapui tamen, præſertim in compoſitis, videtur uſitatius; unde reſipui, deſipui,

pui. Facio, feci, factum; ejus autem compoſita, quæ a mutant in i, ut perficio, conficio, afficio, &c. habent perfeci, perfectum, confeci, confectum, affeci, affectum, &c. Cupio, cupivi, cupitum. Pario, peperi, partum, in participio pariturus. Comperio, & reperio, aperio, operio, &c. ad quartam conjugationem pertinent, deque iis ibi dicemus. Quatio videtur aliquando habuiſſe quaſſi, quaſſum, unde quaſſæ rates, & quaſſo, quaſſas, frequentativum: compoſita ſunt concutio, decutio, excutio, &c. quæ habent, cuſſi, cuſſum.

Ejuſdem tertiæ, *uo*, *bo* finita.

POSCIT ui, utum verbum uo, arguo, polluo: verum
A ruo, fit ruitum; ſed utum, compoſta repoſcunt.
Dat, ſtruo, ſtruxi, ctum; fluxi gignit fluo, fluxum,
Nulla ſupina luo, batuo, metuoque, pluoque,
Congruo, nata nuo, ut renuo, ingruo, reſpuo, poſcunt.
Bo finita dabunt bi (ut glubo) bitumque ſupino,
Quo ſcabo, lambo carent: dant ſcribo, nuboq; pſi, ptum.
Ut cubo, ſic genitum, quod in umbo tertia flectit.

SCHOLION.

VErba in uo habent in preterito ui, in ſupino utum, ut ſtatuo, ſtatui, ſtatutum. Ruo facit rui, ruitum, compoſita tutum, ut obtutum. Nata nuo, ideſt compoſita a verbo nuo, inuſitato, ut annuo, innuo, renuo, &c. Luo, batuo, metuo, pluo, & reliqua ſupino carent. Deſinentia in bo, habent, bi, bitum, ut bibo, bibi, bibitum, ſcabo, ſcabi, lambo, lambi, ſine ſupino, ſcribo, ſcripſi, ſcriptum, nubo, nupſi, vel nupta ſum, nuptum. Ut facit ſimplex cubo primæ, ſic ejus compoſita tertiæ, ut decumbo, decubui, decubitum, de quo ſupra diximus in prima conjugatione.

Ejuſdem tertiæ, *co* finita.

A duxi, ductum, a dixi, deducito dictum.
Vinco vicit amat, victum: dabit icit, & ictum,
Ico: pepercit habet parco, aut parſi, adjice parſum.
Sco finita vi, tum, ceu, noſco, quieſco:
Agnitus, agnoſco; cognoſco, cognitus edit.
Paſco dabit paſtum: conquexi, haud ſuſcipit uſus:
Diſco petit didici tantum, ſic poſco, popoſci:
Compeſco per ui, diſpeſcoque; tolle ſupinum.
Nil ea, quæ vulgo verba Incœptiva vocantur,
Producunt, veluti miteſco, ſeneſco, tepeſco:

Jun-

Jungitur his biſco, tum gliſco, dehiſco, fatiſco.

SCHOLION.

DUco, duxi, ductum: dico, dixi, dictum: vinco, vici, victum, &c. Parco habet etiam parſi, Plaut. Cap. Prol. Nil pretio *parſit*, filio dum parceret. Ter. Hecyr. Act. 3. Hanccine ego vitam *parſi* perdere? Supino *parſum*. Liv. l. 26. Nedum eos Capuæ *parſuros* credam. Auctor Ætnæ: vel ſolis *parſura* piis. Finita ſco, faciunt vi, tum: ut conſueſco, conſuevi, conſuetum: agnoſco, gnóvi, agnitum: cognoſco, cognovi, cognitum: paſco, pavi, paſtum: conquiniſco, ideſt, caput inclino, jam nihil habet. Verba incœptiva, ſive inchoativa præterito carent, aut id mutuantur a ſuis verbis primigeniis: ita ſeneſco, & tepeſco, formant ſenui, & tepui, a ſeneo, & tepeo: quæ vero fiunt a nominibus, ut miteſco, de quibus c. 14. in Verb. Rud. diximus, prorſus præterito deſtituuntur.

Ejuſdem tertiæ, *do* finita.

A do, præteritum ſumet, di ſumque, ſupinum:
Ut mando, mandi: fundo, cum ſcindere, findo,
N perdunt: geminant ſ, findo, & ſcindo ſupino,
Fido tamen fiſus; pandi vult pandere, panſum:
Tundo facit tutudi, tunſum, compoſtaque, tuſum:
Datque cado, cecidi, caſum; ſed cædo, cecidi,
Et cæſum: tentum, vel tenſum, tendo, tetendi:
Pendo pependit amat, penſum; dat pedo pepedi
Solum: di, fido tantum, ſtridoque, rudoque.
Dant ſi, ſum, lædo, claudo, cum divido, ludo,
Ac rodo, trudo, nec non cum plaudere, rado.
Vado nihil: vaſi, vaſum compoſta repoſcunt.
S gemino ceſſi, ceſſum, cum pignore, cedo.

SCHOLION.

DO, ſyllaba terminata præterito di, ſupino ſum, faciunt: ut cudo, cudi, cuſum: ſcando, mando, &c. Sed compoſita a do, ut addo, condo, dedo, edo, prodo, reddo, trado &c. habent didi, ditum. Fido, & compoſita fidi, & fiſus ſum; fundo, ſcindo, findo, amittunt, n, utrobique. Vado caret præterito: compoſita habent vaſi, vaſum, ut evado, evaſi, evaſum: ſic invado: tundo habet tunſum, apud Pl. ſed compoſita tudi, tuſum; ut contundo, contudi, contuſum. Sido, ſidi, apud Colum. l. 12. c. 24. frequentius ſedi, ſeſſum, a ſedeo, in compoſitis inſedi, inſeſſum; aſſedi, aſſeſſum.

Ejuſ-

Ejuſdem tertiæ *go guo, ho* finita.

GO, vel guo faciet xi, ctum: tamen illa ſupinis
N, tria deperdunt, ſtringo, cum fingere, pingo.
Tango cupit tetigi, tactum; egi ago poſcit, & actum;
Pango petit pepigi, aut panxi, ſed pignora, pegi
Impingo velut, impegi, pactumque ſupinum.
A lego fit legi, lectum: dat frangere fregi,
Et fractum, pungo pupugi punctumque reponit:
Compoſitiſque dabis punxi, ſi legeris uſquam.
Negligit exi, ectum, cum intelligo, diligo poſcit.
Spargo facit ſi, ſum, pariter cum mergere, tergo,
Figo cum frigo, xi, xum: egi, prodigo, dego.
Tantum, xi, ſugo, vult, agnoque abſque ſupino.
Nil tribues vergo, & ſatago, quibus ambigo junges.
A vebeo dic vexi, vectum: traxi, a trabo, tractum.

SCHOLION.

VErba go, vel guo, terminata faciunt præterito xi, ſupino ctum: ut tego, texi, tectum; plango, planxi, planctum; rego, rexi, rectum: ſurgo, ſurrexi, ſurrectum: extinguo, extinxi, extinctum. Pango, pepigi, vel panxi, pactum: compoſita pegi ſolum, pactum, ut impingo, impegi, impactum: compingo &c. Pungo facit pupugi, punctum: punxi nuſquam legi apud bonum Auctorem. Stringo in ſupino ſtrictum: fingo, fictum: pingo, pictum. Figo habet etiam fictum, & frigo, frictum: verum compoſita a figo habent ſolum fixum.

Ejuſdem tertiæ *lo* finita.

Lo luit, atque litum; ſed alo depoſcit & altum;
A colo dic cultum: conſultum conſulo gignit:
Occuloque occultum: falſum, dat fallo, fefelli,
Nulla ſupina volo, cum nolo, nulla refello,
Nulla petit malo, cum pſallo, cui dato pſalli;
Anteque cello carent, præcello, excello, ſupinis.
Perculit, & culſum, percello, velloque, velli,
Vulſum: pello capit pepuli, pulſumque ſupino.
Suſtulit: & latum tollo, tetuli dedit olim.

SCHOLION.

VErba lo finita faciunt præterito lui, ſupino litum, ut molo, molui, molitum; alo, alui, alitum, & altum: anteque cello, ideſt antecello antecellui, excellui, præcellui ſine ſupino. Percello fere habet perculi perculſum, & vello, velli, vulſum: nam perculſi, & vulſi, raro admodum uſurpantur:

tol-

tollo, ſuſtuli, ſublatum: extollo, extuli, elatum, dempta ſyllaba a tetuli, obſoleto.

Ejuſdem tertiæ *mo*, *no*, *po*, *quo* finita.

Mo per ui dat itum. Tremo ponitur abſque ſupino:
At premo, demo pſi, ptum, cum ſumere como;
Emi, emptum dat emo; premo preſſi ſ duplice, preſſum.
Pono facit poſui, poſitum: genui, genitumque.
Dat gigno: cerno crevi, compoſtaque cretum.
At cano vult cecini, cantum: cinui dat, & entum
Concino cum ſociis, ſtravi ſtratumque requirit
Sterno: petit ſperno ſprevi, ſpretumque. Beatum eſt
Prole lino, lini, livi, levique, litumque.
Pſi, tum contemno; ſino dat ſivique, ſitumque.
Po finita ferent pſi, ptum, ſeu repere, carpo.
Rumpo dabit rupi, ruptum: ſtrepui, ſtrepitumque
Vult ſtrepo: datque coquo coxi, coctumque ſupino.
Linquo ſibi liqui tantum, ſed pignora lictum.

SCHOLION.

MO, ſyllaba terminata faciunt præterito ui, ſupino itum, ut gemo, gemui, gemitum: tremo, tremui caret ſupino, promo, prompſi, promptum, demo, dempſi, demptum; ſic etiam ſumo, & como. Cerno, cum ſignificat videre, nullum habet præteritum: verum cum ſignificat adire, ut cernere hæreditatem, habet crevi: compoſita cretum habent, ut decrevi, decretum: ita ſecerno, diſcerno, excerno: lino triplex habet præteritum, lini, livi, & levi, ſupino litum, nam linivi, a linio deducitur, unde delinio, delinivi, delinitum, &c. Tempſi, temptum, fortaſſe non invenies: contempſi, contemptum uſitatiſſimum eſt: linquo, linqui ſolum, compoſita lictum: ut relinquo, reliqui, relictum, &c.

Ejuſdem tertiæ *ro*, *ſo* finita.

QUÆRO quæſivi, quæſitum: curro cucurri,
Curſum: tum verro verri, verſumque ſupino.
A gero dic geſſi, geſtum: trivi a tero, tritum;
Ferre tuli, latumque: uro dabit uſſit, & uſtum.
A ſero fit ſevi, atque ſatum: evi, ruſtica proles,
Atque ſitum: ſerui, & ſertum ſed cætera turba.
Dant ſivi, ſitumque laceſſo, capeſſo, faceſſo.
Pinſo pinſui amat, piſtum, pinſumque, ſimulque
Pinſitum: at inceſſo inceſſi capit, abſque ſupino.
Si, ſum, viſo facit: quæſo ſpoliatum utroque.

SCHO-

SCHOLION.

URo, uſſi, uſtum, verro, verri, verſum: nam verſi in præterito inuſitatum eſt. Fero, tuli, latum, olim *tetuli*, a tollo. Ter. Andr. Act. 5. Sc. 1. Incœpit, dum res *tetulit*, nunc non fert. Sero, ſimplex habet ſevi, ſatum. Compoſita, ſi ad rem ruſticam ſpectent, ſevi, ſitum: ſin ad res alias, ſerui, ſertum, ut conſero, ideſt ſimul ſero, conſevi, conſitum (rerum eſt illud Liv. lib. 10. Fabius quam arborem *conſerviſſet*) conſero, ideſt, congredior, conſueri conſertum, inſero, ideſt, intus ſero, inſevi, inſitum, inſero, ideſt, immitto, inſerui, inſertum, diſſero, hoc eſt diſſemino, diſſevi, diſſitum, diſſero, ideſt, diſputo, diſſerui, diſſertum. Sic aſſero, ideſt, juxta ſero, & aſſero, ideſt, affirmo, & alia. Exero vero, & deſero, habent tantum exerui, exertum, & deſerui, deſertum; quia ad rem ruſticam non pertinent. Furo ſupra numeravimus in his, quæ præterito, & ſupino carent. Hæc tria, laceſſo, capeſſo, faceſſo, ſivi, ſitum faciunt, ut capeſſo, capeſſivi, capeſſitum. Tacit. l. 15. *Flavius, & Africanus principium tanti facinoris capeſſivere*. Cic. 4. de Repub. apud S. Auguſt. de Civit. *Æſchines*, inquit, *rempub. capeſſivit*. Faceſſo itidem, faceſſivi, faceſſitum. Tacit. lib. 30. *Nulli unquam periculum faceſſiſſet*, pro *faceſſiviſſet*: quod docet ſupinum, faceſſitum, quo uſus eſt Cic. 6. in Ver. *Antequam audiviſſet, ei negotium faceſſitum*. Pinſo, pinſui, & ſupinum triplex, pinſitum, pinſum, & piſtum: viſo, viſi, viſum. Quæſo tantum in plurali habet, quæſumus, cæteris caret.

Ejuſdem tertiæ *to*, *vo*, *xo*, finita.

DANT flecto, & plecto xi, xum, & cum nectere, plecto,
Et xui amat pecto, nectoque: peto ivit, & itum.
Verto facit verti, verſum, dat mittere miſi,
Ac miſſum; meto meſſui habet, S duplice, meſſum,
Siſto, ſtiti, ſtatum activum, neutrale ſequetur
Sto verbum; ſterto tantummodo ſtertuit optat.
Vivo feret vixi, victum; ſolvique, ſolutum
Solvo, ſic volvi donabit volvo, volutum.
Denique texui habet texo, textumque ſupino.

SCHOLION.

FLecto, flexi, flexum, plecto, plexi, plexum, necto, nexi, vel nexui, nexum, pecto, pexi, vel

vel pexui, pexum, plecto, ideſt, implico, habet plexi, vel plexui, plexum; hinc plectilis, implexus, &c. plecto autem, ideſt, percutio caret præterito. Siſto, active, pro retinere, ut ſiſtere lacrymas, ſiſtere gradum, (Plin. *Herba ſiſtit profluvium ſanguinis*, & pro præſentare ſe, ſive comparere, ut quidam vulgo loquuntur. Cic. ad Att. *Da operam, ut ubicumque erimus, te ſiſtas*) habet ſtiti ſtatum, ut ait Gell. l. 2. c. 14. Siſto vero neutrum, quod eſt ſtare, vel conſiſtere, ſequitur verbum ſto: & habet cum eo præteritum commune, ſteti. Compoſita etiam neutra ſunt, ut reſiſto, obſiſto, perſiſto, inſiſto: ac retinent literam i, tum in præterito, tum in ſupino, ut reſiſto, reſtiti, reſtitum, ſic inſiſto, obſiſto, perſiſto, ſubſiſto, quorum ſupinis tutius uteris, cum apud probatos Scriptores legeris. Conſiſto tamen fortaſſe retinent in ſupino vocalem a, unde Jupiter Stator, & participium conſtaturus, Plin. Mart.

QUARTA conjugatio.

QUARTA dat ivi, itum: tribuit ſepelire ſepultum:
Sentio vult ſenſi, ſenſum: dat amixit amictum,
Væneo fert vænum, quod ferme væniit optat.
Præſentis perio per ui variatur, & ertum:
Comperioque peri pertum; reperique repertum.
Dat Venio veni, ventum: pſi ſepio, ſeptum;
Singultumque facit ſingultio: ſancio ſanxi,
Sanctum, & ſancitum: dat vinxi vincio, vinctum.
Vult ſalio ſalii, ſaltum, ſed pignora, ſultum.
Haurio fert hauſi, atque hauſtum; ſed farcio farſi,
Fartum: ſic ſarſi, ſartum dat ſarcio; fulſi
Fulcio habet, fultum. Nil dant Meditantia verba,
Eſurit excepto: fero nihil, ajoque poſcunt.

SCHOLION.

VErba quartæ conjugationis habent in præterito ivi eadem, ablato per ſyncopem v conſonante per ii efferuntur, ut diximus c. 9. ſchol. 2. ut audivi, vel audii, munivi, vel munii, petivi, vel petii. Sic a væneo, vænii uſitatius, quam vænivi, ſupin. vænum. Sentio, ſenſi, amicio, ſupino amictum, unde participium amictum, frequentiſſimum eſt. Cic. Plul. 2. *Sedebat in roſtris collega tuus, amictus toga purpurea*. Amicui, quo Brutus apud Diomedem eſt uſus, minus placet, quam amixi, quo

utitur Varro apud eundem. Præſenti in *perio* finita faciunt ui præterito, ertum ſupina, ut aperio, aperui, apertum, eodemque modo operio. Comperio tamen habet comperti, compertum; & reperio, reperi repertum. Meditantia verba, ſive meditativa, quæ c. 14. in Rudiment. Verb. diximus eſſe, quæ ſignificant vehemens, & quaſi moleſtum deſiderium ejus actionis, quam ſignificant, ut eſurio, edendi, cœnaturio, cœnandi, ſcripturio, ſcribendi, &c. omnia carent præterito, præter eſurio, eſurivi, eſuritum. Non ſunt hujus ordinis ligurio, ligurivi, ſcaturio, ſcaturivi, cucurio, cucurivi; idcirco in his perſonæ triſyllabæ penultimam producunt. Hor. l. 2. Sat. 4. *Tractavit manibus calcem, dum furta liguerit*. Ferio, & ajo nec ſupinum habentis mutuari tamen poſſunt, ferio, percuſſi, a percutio, ajo, dixi, a dico, aut ab aliis. Sancio, fortaſſe olim habuit etiam ſancivi, ut ſupinum, ſancitum, videtur oſtendere. Salio pro ſalto, as, habet ſalivi, vel per ſyncopem, ſalii, ut ſupra diximus. Virg. 2. Georg. *Mollibus in pratis unctos ſaliere per utres*. Salui, fortaſſe non eſt in uſu, niſi, in compoſitis, inſilui, deſilui, reſilui. Liv. l. 1. *Remum novos tranſiluiſſe muros*. Sed ſalio pro ſale condio, is, ad regulam generalem quartæ Conjug. refertur.

DE VERBIS DEPONENTIBUS, ET COMMUNIBUS.

SI dare præteritum vis Deponentibus aptum,
Expedit activas illis affingere voces:
Ut vereor, vereo; veritum, fluet inde ſupinum;
Indeque præteritum, veritus ſum: ita cætera forma.
Reſpuit hanc legem proficiſcor; namque profectus
Donat & ulciſcor facit ultum: adipiſcor, adeptus,
Dat fateor faſſus; queſtus queror, atque locutus
Fert loquor: & nitor niſus, vel nixus amabit;
Metior & menſus; patior paſſus: reor autem
Dat ratus: oblitum vult obliviſcor: at utor
Uſum; expergiſcor vult experrectus habere.
A fruor eſt fruitus: verum a ſequor ede ſequutus.
Dat gradior greſſus; miſereri redde miſertus.
Nanciſcor nactus faciet; pactuſque paciſcor;
Conqueminiſcor habet commentus; & ordior orſus.
Mortuus a morior capiet; fert ortus oriri.
Naſcor amat natus; per , iturus, flecte futurum

In tribus extremis. Rectè ſpoliabis utroque
Hæc, Veſcor, liquor, ringor, medeor, reminiſcor.

SCOLION.

PRæteritum in deponentibus, & communibus facile formabis, ſi fingas illorum activum, ut ſi vereor a vereo deducas, inde verui, veritum, atque inde formes, veritus ſum. Blandior, quaſi a blandio, blandivi, blanditum, blanditus ſum, atque in cæteris eodem modo. Quædam tamen hoc modo formari non poſſunt, ut proficiſcor, profectus ſum, fateor, faſſus ſum, confiteor, confeſſus ſum, diffiteor caret præterito. Tria hæc, morior, orior, naſcor, in præterito mortuus ſum, ortus, natus: in participio futuri habent moriturus, oriturus, naſciturus. Quinque poſtrema, veſcor, eris, tingor, eris, medeor, reminiſcor, carent præterito, ſupino, ut ſupra diximus cap. 8. in fine.

EMANUELIS ALVARI

E SOCIETATE JESU

DE INSTITUTIONE GRAMMATICA.

LIBER SECUNDUS.

De Octo Partium Orationis Conſtructione.

DE CONCORDANTIIS.

CAPUT PRIMUM.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

PRÆCEPTUM I. *De nomine cum Verbo.*

VERBUM perſonale finiti modi antecedit nominativus aperte, vel occulte ejuſmodi numeri, & perſonæ. Cic. Ter. l. 14. ep. 8. Si vales, bene eſt: ego quidem valeo.

2. Nam verbum infiniti modi ante ſe accuſativum habet. Cic. ad Att. l. 15. ep. 10. Hunc quidem nimbum cito tranſiiſſe lætor.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Voces copulatæ ſæpe verbum plurale deſiderant. Cic. 12. ad Att. Hic nobiſcum ſunt Nicias, & Valerius. Interdum ſingulari contentæ ſunt. Idem de Senect. Mens, & ratio, & conſilium in ſenibus eſt. Nonnunquam omittitur conjunctio. Id. l. ad Q. Fr. Frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur, oratio vero ſæpiſſime.

2. Verbum plurale nobiliorem perſonam ſequitur, Prima nobilior eſt, quam ſecunda, & tertia: ſecunda tertiæ anteponitur. Cic. l. 14. ad Ter. Si tu, & Tullia lux noſtra valetis, ego, & ſuaviſſimus Cicero valemus.

3. Prima, & ſecunda perſona fere non explicantur niſi cum altera alteri quodammodo opponitur: aut cum earum diverſa ſtudia ſignificamus. Cic. Philip. 8. Ego conſervare coloniam Populi Romani cupio: tu expugnare ſtudes. Ad Heren. l. 4. Ego capitis mei periculo patriam liberavi: vos liberi ſine periculo eſſe non curatis.

Aut cum plus ſignificamus, quam dicimus. Cicer. in Ver. act. 4. l. 3. Tu innocentior, quam Metellus. *Tu* plus ſignificat, quam verbum ipſum per ſe declarat.

4. Verbum infinitum interdum partes nominativi agit. Cic. in Orat. Oportere perfectionem declarat officii. Ter. Heaut. Act. 3. Sc. 2. Non eſt mentiri meum.

Interdum verbum cum ſuo caſu. Cic. l. 7. ad Mar. ep. 3. Vacare culpa magnum eſt ſolatium.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Utuntur interdum Oratores in copulatis vocibus verbo ſingulari, ſed rarius. Cic. pro Rab. Vos, vos, inquam, ipſi, & Senatus frequens reſtitit. Poetæ verbo plurali interdum utuntur, intercedente præpoſitione *cum*. Virg. 1. Æn. Remo *cum* fratre Quirinus Jura *dabant*. Oratores ſingulari. Cic. 2. ad Q. Fr. Domitius *cum* Meſſala *certus* eſſe *videbatur*.

2. Poetæ intercedente etiam præpoſitione *cum* verbum multitudinis præſtantiori perſonæ reddunt. Vir. 2. Æn. Divellimur inde Iphitus, & Pelias *mecum*. Oratores vero verbum nominativo reddunt, nulla habita ratione ablativi. Cic. 3. ad Att. Nec totum animum tuum mœrori mecum dediſſes. Quod idem & Poetæ faciunt. Hor. in Art. Poet. Tu, quid ego, & populus mecum deſideret, audi.

3. Verba, *apparet*, *fallit*, *fugit*, *præterit*, *latet*, interdum loco nominativi membrum orationis habent. Cic. 12. ad Att. Apparebat, illas literas non illius eſſe.

4. Idem accidit nonnunquam verbis paſſivis, cum more imperſonalium uſurpantur. Cic. de Am. Tarquinium dixiſſe *fertur*. Idem Tuſc. 5. Non mihi *videtur* ad beate vivendum ſatis poſſe virtutem. Quæ tamen imitanda non videntur: nam *fertur*, *videtur*, *dicitur*, & ejuſmodi verba nominativo junguntur. Dic igitur active, Tarquinium dixiſſe ferunt. De quo in 1. Ord. Neutrorum.

PRÆCEPTUM II. *De Adjectivo cum Subſtantivo*.

NOmina adjectiva, pronomina, & participia cohærent cum ſuis ſubſtantivis genere, numero, & caſu. Cic. in Verr. Act. 6. Erat hyems ſumma, tempeſtas perfrigida, imber maximus. Curt. lib. 6. Parva ſæpe ſcintilla contempta magnum excitavit incendium.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Subſtantiva conjuncta fere adjectivum multitudinis requirunt. Liv. 4. Bell. Pun. Hippocrates, & Epicides *nati* Carthagine, ſed *oriundi* ab Syracuſis. Quod ſi adjectivum ſingularis ſit numeri, cum viciniore ſubſtantivo genere, numero, & caſu conſentiet. Cic. de petit. Conſul. Multorum arrogantia, multorum contumacia, multorum ſuperbia, multorum odia, ac moleſtia *preferenda eſt*.

2. Adjectivum plurale præſtantius genus ſibi vendicat. Virile præſtantius eſt muliebri, & neutro. Ter. in Eun. Act. 3. Sc. 3. Quum pridem mihi pater, & mater *mortui* eſſent. Id. Andr. Act. 5. Domus, uxor, liberi *inventi* invito patre. Cic. 2. Off. Ex quo leges, moreſque *conſtituti*. Neutrum muliebri præfertur, præcipue cum de rebus inanimatis ſermo eſt. Sal. in Cat. Divitiæ, decus, gloria in oculis *ſita* ſunt. Id. ib. His genus, ætas, eloquentia prope *paria* fuere.

Si enim de rebus animatis agatur, ſatius fuerit circuitione uti hoc modo: *Lucretia caſtiſſima fuit*; *qua virtute etiam ejus mancipium floruit*, aut *ornatum fuit*, aut quid ſimile. Id tutius, quam ſi dicas; *Lucretia*, *&* *ejus mancipium fuerunt caſtæ*.

3. Cum ſubſtantivis rerum inanimatarum plerum-

que jungitur neutrum multitudinis. Liv. 7. Bell. Maced. Ita, & avaritia imperio *potentiora* erant. Cic. 5. Tuſc. Moderati habitus, affectiones, uſuſque corporis *apta* eſſe ad naturam videntur.

4. Sæpe adjectivum cum viciniore ſubſtantivo, tum ſingularis, tum pluralis numeri genere, numero, & caſu conſentit. Cic. in Catil. 4. Video, Patres conſcripti, in me veſtrum omnium ora, atque oculos eſſe *converſos*. Id. l. 1. ad Q. Frat. Tibi omnium ſalutem, liberos, famam, fortunas eſſe *cariſſimas*. Liv. 7. Bell. Maced. Hoc Senatuſconſultum, literæque a Sp. Poſthumio Prætore in Hetruriam *miſſæ* ſunt. Ter. Eun. Act. 2. Sc. 2. Viden' otium, & cibus quid *faciat alienus?*

5. Participio, *factus*, *creditus*, *dictus*, *dicendus*, *viſus*, *appellatus*, & cætera ejuſdem generis, ſi poſt duo ſubſtantiva diverſorum generum ponantur, cohærent cum eo, quod eſt baſis, & fundamentum orationis. Pl. l. 3. c. 5. Puteoli colonia Dicæarchia *dicti*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Figurata conſtructio cenſenda eſt, cum apud probatos Scriptores e duobus ſubſtantivis adjectivum conſentit cum minus præcipuo: ut Cic. 2. de Div. non enim omnis error ſtultitia *dicenda* eſt. Liv. l. 1. Gens univerſa Veneti *appellati*. Ter. Phorm. Act. 2. Paupertas mihi onus *viſum* eſt & miſerum, & grave.

2. Poetæ ſubſtantivis præpoſitione *cum* copulatis plurale adjungunt, ſuo jure. Ov. 2. Met. Sors eadem *Iſmarios Hebrum cum Strymone* ſiccat. *Iſmarios*, adjectivum eſt duorum fluviorum. Sequuntur etiam generis præſtantiam. Ov. 3. Faſt. Ilia cum Lauſo de Numitore *ſati*.

PRÆCEPTUM III. *De Relativo cum antecedente.*

RElativum, qui, quæ, quod, concordat cum antecedente in genere, & numero. Cic. Tir. l. 16. Nemo nos amat, qui te non diligat. Id. 3. ad Att. O te ferreum, qui illius periculis non moveris?

2. Item pronomina, hic, iſte, ille, ipſe, is, idem, cum fiunt relativa. Id. 2. ad Att. Venit obviam tuus puer: is mihi literas abs te reddidit.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1 Relativum qui, quæ, quod, quando antecedenti præponitur, cum eodem genere, numero, & caſu per quam venuſte cohæret. Cic. 9. ad Att. ep. 24.

Quos

Quos cùm Mario pueros miſeram, epiſtolam mihi attulerunt. Ter. Andr. prol. *Quas* faciet de integru comœdias, ſpectandæ, an exigendæ ſint vobis prius. Quanquam ſæpius alterum relativum ſubjicitur ex pronominibus, hic, iſte, ille, &c. Cic. Tuſc. 1. *Quam* quiſque norit artem, in *hac* ſe exerceat. Id. ad Curion. l. 4. *Quarum* laudum gloriam adamaris, *quibus* artibus hæ laudes comparantur, *in iis* eſſe laborandum.

2. Quod ſi inter duo ſubſtantiva ponatur, cum alterutro conſentire poterit, etiam ſi alterutrum proprium ſit. Sall. in Catil. Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur. Curt. l. 3. Darius ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit.

3. *Quantus*, *qualis*, & cætera id genus nomina, cum relativa fiunt, non cum antecedente, ſed cum conſequente ſubſtantivo genere, & numero, & caſu conſentiunt. Cic. ad Caſſium l. 12. ep. 7. Dixi de te, quæ potui tanta contentione, quantum forum eſt. Id in Brut. Utinam in Tiberio Graccho, Cajoque Carbone talis mens ad Rempub. bene gerendam fuiſſet, quale ingenium ad bene dicendum fuit.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe

1. Nominativus, & verbum: adjectivum, & ſubſtantivum: relativum, & antecedens interdum, præſertim apud Hiſtoricos, & Poetas, ſenſu, & ſignificatione conſentiunt, quamvis voce diſcrepent. Vir. 1. Æn. Pars in fruſtra *ſecant*. Liv. Bell. Maced. 7. Pars in juveniles luſus *verſi*, pars *veſcentes* ſub umbra, quidam ſomno etiam ſtrati. Ter. Andr. Act. 3. Sc. 5. Ubi *illic ſcelus eſt*, *qui* me perdidit? *Illic ſcelus*, hoc eſt, ille ſcelaratus.

2. Orationis membrum interdum loco antecedentis ponitur, idque in neutro genere. Cic. 2. Att. ep. 19. Pompejus (quod mihi ſummo dolori eſt) ipſe ſe afflixit. Id. pro Corn. Unum objicitur, natum eſſe Gadibus: quod nemo negat.

3. Si plura antecedunt ſubſtantiva, idem, ſubſequente relativo, obſervandum, quod de adjectivis dictum eſt Præc. 2. Nam, ſi diverſa genera antecedunt, relativum quoque generi præſtantiori conſentit. Cic. 1. Offic. Propter ſummam & doctoris auctoritatem, & urbis; *quorum alter* te ſcientia augere poteſt, altera exemplis.

4. Et muliebria ſubſtantiva rerum inanimatarum re-

relativo quoque plurali neutro junguntur. Cic. 3. ad Att. ep. 20. Quæ vita eſſet noſtra, quæ ſuavitas, quæ dignitas *ad quæ recuperanda* per fortunas incumbe.

5. Et frequenter relativum redditur viciniori ſubſtantivo. Cic. in Piſon. Mihi non venerat in mentem, furorem, & inſaniam optare vobis, *in quam* incidiſtis.

PRÆCEPTUM IV. *De ſubſtantivis continuatis, ſive de appoſitione ſubſtantivorum.*

SUbſtantiva continuata, quæ ad eandem rem ſpectant, caſu concordant, quamvis genere, & numero interdum diſſentiant. Cic. Att. lib. 1. ep. 8. Tulliola, deliciæ noſtræ, tuum munuſculum flagitat. Plin. l. 1. ep. 3. Quid agit Comum, tuæ, meæque deliciæ?

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Interdum alterum ſubſtantivum genitivi eſt caſus, etiamſi alterum alio caſu efferatur. Cic. 5. ad Att. ep. 18. Caſſius eſt in oppido *Antiochiæ*, pro *in oppido Antiochia*. Virg. 3. Æn. Et celſam *Buthroti* aſcendimus urbem. Quæ tamen vix videntur imitanda.

2. Quærunt hoc loco Grammatici, utri potius ſubſtantivo reddendum ſit verbum, adjectivum, & relativum, magis ne, an minus communi? Ego, quantum memini me obſervaſſe, exiſtimo, ſi alterum proprium ſit hominis, cum eo verbum, cæteraque conſentire. Cic. ad Mar. l. 7. ep. 1. Deliciæ vero tuæ, noſter Æſopus, ejuſmodi *fuit*, ut ei deſinere per omnes liceret. Si vero de aliis rebus agatur, ſæpiſſime video verbum, adjectivum, relativumque magis communi reſpondere. Liv. Bell. Maced. 7. De Solis urbe, *quæ* in Cilicia *eſt*, egerunt. *Soli*, *Solorum*, nomen eſt urbis. Plin. l. 31. c. 3. Tungri, civitas Galliæ, fontem *habet* inſignem. Liv. l. 2. Corioli oppidum *captum*.

PRÆCEPTUM V. *De interrogatione, & reſponſione.*

INterrogatio, & reſponſio fere caſu conſentiunt. Cui præceptori dediſti operam? Platoni. Cujus eſt hæc oratio? Ciceronis. Quem exiſtimas fuiſſe Principem Oratorum? Demoſthenem. Quo morbo fuiſti impeditus? aſſidua febricula. Verum interdum re-

reſponſio ab interrogatione diſſentit; ut, quanti emiſti librum? tribus denariis.

DE CONSTRUCTIONE VERBI ACTIVI.

CAPUT II.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

VErbum activum eſt, quod littera O finitum, paſſivum fit, addita littera R, ut amo, amor,

Primus ordo activorum.

OMnia verba, quæ activa vocantur, poſt ſe accuſandi caſum poſtulant. Cic. Or. 3. in Cat. Avus tuus, clariſſimus vir, amavit unice *patriam*, & cives ſuos. Id. pro Mil. Quæ *ſuos* cepit oblivio. Id. Act. 5. in Verr. Tot *domos* locupletiſſimas domus iſtius una capiet.

Amo, as, avi, atum, *amare*.
Capio, is, cepi, captum, *pigliare*.
Commendo, as, avi, atum, *raccomandare*.
Faſtidio, dis, ivi, itum, *avere a noja*.
Fero, fers, tuli, latum, *portare*.
Lego, is, gi, ctum, *leggere*.
Verbero, as, avi, atum, *battere*.
Vitupero, as, avi, atum, *biaſimare*.

Appello, *cædo*, *occido*, pen. prod. *celebro*, *como*, *cupio*, *delecto*, *oblecto*, *diligo*, *fallo*, *jacio*, *juvo*, *laudo*, *metuo*, *timeo*, *prætereo*, *ſcribo*, *ſperno*, *vebo*:

Appendix I. gen. pro media claſſe.

Verbum *faſtidio* interdum abſolute uſurpatur. Plaut. Caſin. Act. 3. Sc. 6. Mane vero quanquam faſtidis. Interdum infinito jungitur. Quintil. l. 2. c. 3. Idque fieri, quia faſtidiant *præſtare* hanc inferioribus curam. Fere tamen accuſativo ſervit. Suet. Tib. c. 59. Faſtidit *vinum*. Hor. l. 1. Sat. 2. Num eſuriens faſtidis *omnia*, præter Pavonem, Rhombumque?

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Cicero pro Mil. ablativo utitur. *Recte factis* ſæpe faſtidiunt. Qui tamen videtur ablativus communis cauſæ. Quidam legunt, *in recte factis*: & tunc non verbi, ſed præpoſitionis eſt caſus.

2. Cum genitivo obſoletum eſt, nec videtur uſurpandum. Plaut. Aul. Act. 2. Sc. 4. Abiit, neque me certiorem fecit, faſtidit *mei*. Lucil. Faſtidimus *bonorum*.

Secundus ordo activorum. Genitivus præter accuſativum.

VErba *accuſandi*, *abſolvendi*, *damnandi*, præter accuſativum, genitivum admittunt, qui, pœnam, crimenve certum, aut incertum ſignificet. Cic. pro Cœl. Nunquam tam amens Cœlius fuiſſet, ut *ambitus* alterum accuſaret. Ter. Eun. Act. 5. Hic *furti* ſe alligat. Cic. pro Rab. An non intelligis primum, quos homines, & quales viros mortuos *ſummi ſceleris* arguas? Ib. Civem Romanum *capitis* condemnari coegit. Ad Her. l. 4. Judex abſolvit *injuriarum* eum, qui Lucium poetam in ſcena nominatum læſerat. Subauditur his genitivis ablativus, *crimine*, *pœna nomine*. Cic. pro Cœl. Nec ipſe alterum *ambitus crimine* arceſſeret. Ideo illa ipſa, *crimen*, *pœna*, *nomen*, fere ablativo ſine præpoſitione efferuntur. Cic. l. 2. ep. 2. Si iniquus es in me judex, condemnabo *eodem* ego te *crimine*.

Accuſo, as, avi, atum, *accuſare*.
Arguo, is, ui, utum, *accuſare, o riprendere*.
Inſimulo, as, avi, atum, *imputare*.
Appello, as, avi, atum, *citare in giuſtizia*.
Defero, ers, tuli, latum, *denunziare*.
Poſtulo, as, avi, atum, *dare accuſa*.
Abſolvo, is, olvi, olutum, *aſſolvere*.
Damno as, avi, atum *condennare*.

Arceſſo, ſeu *accerſo*, *alligo*, *adſtringo*, *coarguo*, *condemno*, *convinco*, *incuſo*, *infamo*, *libero*, *redarguo* *peccati*, *maleficii*, *ſceleris*, *facinoris*, *parricidii*, &c. Cic. 3. in Verr. Video, non te abſolutum eſſe *improbitatis*; ſed illos damnatos eſſe *cædis*. Plaut. Pœn. Homo *furti* ſe adſtringit.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Genitivus criminis, cum his præſertim verbis, *accuſo*, *arguo*, *appello*, *defero*, *poſtulo*, *abſolvo*, *damno*, *condemno*, in ablativum cum præp. *de* mutari poteſt. Cic. 1. ad Att. ep. 5. Non committam poſthac, ut me accuſare *de* epiſtolarum *negligentia* poſſis. Verum nomen *crimen* ablativo ſine præp. effertur. Cic. l.5. in Verr. Te *hoc crimine* non arguo.

2. Dicimus etiam *capite*, *verberibus*, *exilio* aliquem damnare, punire plectere. Auct. ad Her. l. 4. Eum vos jurati *capite* damnaſtis, Plaut. Moſt. Plecte illos *pugnis*.

3. *Ab-*

3. *Abſolvo*, *libero*, *alligo*, *adſtringo*, *mulcto*, *obligo*, *obſtringo*, quemadmodum ſuapte natura ablativum petunt, ita & ablativum ſignificantem pœnam, crimenve ſine præp. admittunt. Liv. l. 1. Ego me, etſi *peccato* abſolvo, *ſupplicio* non libero. Cic. 1. de Or. Vitia hominum, atque fraude damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte mulctantur.

4. *Libero*, pro *abſolvo*, cum genitivo, rariſſimum. Liv. Dec. 5. l. 4. Senatus neque liberavit *ejus culpæ* Regem, neque arguit.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Non ſemper verba accuſandi, damnandi, *accuſo*, *corripio*, *reprehendo*, *vitupero*, *culpo*, *caſtigo*, *increpo*, *objurgo*, *punio*, *plecto*, *mulcto*, *traduco*, *noto*, *ſugillo*, *taxo*, cum genitivo criminis, pœnæve junguntur: ut cum verba judicialia non ſunt, ſed ſolum peccaſſe aliquem, aut erraſſe ſignificant. Vituperare, reprehendere, accuſare *alicujus parſimoniam*, *ambitionem*, &c. dicam potius, quam *aliquem parſimoniæ*, *ambitionis*. Cic. Att. l. 9. ep. 4. *Scelus* accuſans *Pompeji*, *levitatem Senatus*. Id. Fam. l. 7. ep. 28. Cum *mœſtitiam* meam, & deſperationem accuſares. Id. 1. de Or. Caſtigemus etiam *ſegnitiem* hominum, atque inertiam. Id. ad Q. Fr. l. 3. ep. 1. Quæ objurgat cæterarum villarum *inſaniam*. *Excuſandi* etiam verba hujus loci videntur. Non enim dicitur; excuſo me tibi *tarditatis*; ſed cum Cicerone excuſo tibi *tarditatem meam*.

2. Verba eadem accuſandi, &c. interdum præpoſitionem *in* admittunt. Cic. 2. de Inv. Vitam ex ante factis accuſator improbare debebit, & oſtendere, & *quo in pari* ante *peccato* convictus ſit. Id. ad Q. Fr. l. 2. ep. 2. Primum me tibi excuſo in eo ipſo, *in quo* te accuſo.

VErba *emendi*, *vendendi*, *locandi*, & hujuſmodi præter accuſativum, hos duntaxat genitivos aſſumunt, *tanti*, *quanti*, *pluris*, *minoris*, & ex his compoſita, *tantidem*, *quanticumque*: tametſi pretium ablativo effertur: de quo dicemus cap. 8. præc. 10. Cic. 3. Offic. Emit homo cupidus *tanti*, *quanti* Pythius voluit. Ib. Vendo meum non *pluris*, quam cæteri; fortaſſe etiam *minoris*.

Vendo, dis, didi, ditum, *vendere*.
Emo, emis, emi, emptum, *comprare*.

Redimo, mis, emi, emptum *ricomperare, o riſcuotere.*
Loco, as, avi, atum, *dare a pigione, o ad affitto, o a fare una qualche coſa con accordare il prezzo.*
Conduco, cis, xi, ctum, *pigliar a pigione, o ad affitto, o a fare.*

VErba *æſtimandi*, præter illos genitivos *tanti* &c. hos etiam habent, *magni, parvi, plurimi, maximi, minimi*. Ter. Heaut. Act. 1. Tu illum nunquam oſtendiſti, *quanti* penderes. Cic. l. 7. ep. 1. *Quanti* ego genus omne ſignorum non æſtimo, *tanti* iſta ſumpſiſti. Id. Phil. 6. Habetur hic *pluris*, quam alius. Id. l. 2. ep. 13. *Pluris* eum feci, quod te amari ab eo ſenſi. Id. pro Planc. *Magni* putare honores. Id. 2. de Fin. *Magni* æſtimant pecuniam. Ib. Sed quia id *parvi* duceret. Id. l. 3. ep. 10. Quem unum ex omnibus facio, ut debeo, *plurimi*. Ter. And. Act. 3. Merito te ſemper *maximi* feci, Chreme. Cic. l. 3. ep. 9. Quæ a me *minimi* putabantur.

Æſtimo, as, avi, atum,
Duco, cis, xi, ctum,
Facio, cis, feci, factum,
Pendo, dis, pependi, penſum,
Habeo, es, bui, itum,
Puto, as, avi, atum, } *ſtimare, apprezzare.*

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Cum dicimus *magno, parvo, &c.* æſtimare, ſubauditur ablativus *pretio*, qui interdum exprimitur. In Verr. Act. 5. l. 4. Tu iſta *permagno* æſtimas. Tuſc. 1. Næ iſta glorioſa ſapientia non *magno* æſtimanda eſt. Valer. Max. l. 5. c. 4. *Magno* ubique *pretio* virtus æſtimatur. De ablativo pretii vide l. 2. c. 8. præc. 10. & l. 1. c. 15. præc. 13.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Nauci, flocci, pili, aſſis, teruntii, nihili*, cum verbis, *æſtimo, facio, pendo, habeo*, junguntur. Plaut. Moſt. Neque, quod dixi, *flocci æſtimat*. Cic. 2. de Fin. Eum *nihili facit*. Id. 13. ad Att. Nec tamen *flocci facio*. Sen. l. 7. ep. Alienæ vitæ cenſores *aſſis ne feceris*. Ter. Eun. Act. 1. Iſtuc abs te factum *nihili penderem*? Ib. Non *flocci pendere*. Enn. apud Cic. 1. de Div. Non *habeo nauci* Marſum augurem.

2. Dicimus etiam, tuas minas *hujus* non facio *flocci, pro nihilo habeo, puto, duco, pendo* divitias omnes præ virtute. Non *nihilo* bonam valetudinem æſti-

æſtimo. Cic. Act. 4. in Verr. Tu auſus es *pro nihilo*, præ tua præda, tot res ſanctiſſimas *ducere?* Per. Sat. 1. Ten. cirratorum centum dictata fuiſſe, *Pro nihil pedas?*

3. *Sum*, Pro *æſtimor*, eoſdem illos genitivos admittit. Cic. ad Caſſ. l. 15. ep. 15. *Magni erunt* mihi tuæ litteræ. Id. pro Seſt. Quis Carthaginienſium *pluris fuit* Hannibale, conſilio, virtute, rebus geſtis?

Æqui bonique, vel *æqui*, *boni facio*, *boni conſulo*, ſingularia ſunt. Ter. Heaut. Act. 4. Equidem iſtuc, Chreme: æqui bonique facio. Cic. 7. ad Att. ep. 7. Tranquilliſſimus animus meus totum iſtuc æqui boni facit. Sen. ep. 127. Hanc coqui, ac piſtoris moram boni conſul.

HÆc item verba *admoneo*, *commoneo*, *commonefacio*, genitivum habent cum accuſativo. Liv. 5. Bell. Maced. Qui admonerent *eum fœderis* Romani. Quintil. l. 1. c. 5. Grammaticos *ſui officii* commonemus.

Eadem tamen pro genitivo poſſunt ablativum cum præpoſitione *de* admittere. Cic. pro Leg. Manil. *De quo* vos paulo ante invitus admonui. Id. Act. 6. in Verr. l. 5. Te neque præſens filius *de liberorum charitate*, neque abſens pater *indulgentia patria* commonebat.

Admoneo, nes, nui, nitum,) *ammonire*,
Commoneo, nes, nui, nitum,) *avviſare*, *far*
Commonefacio, cis, feci, ctum,) *ſouvenire*.

Tertius ordo activorum. Dativus cum accuſativo.

QUædam verba activa, præter accuſativum, dativum exigunt. Ea fere ſunt *dandi*, *reddendi*, *committendi*, *promittendi*, *declarandi*, *anteponendi*, *poſtponendi*. Cic. pro Planc. Salutem tibi iidem dare poterunt, qui mihi reddiderunt.

Dandi.

Do, das, dedi, datum, *dare*.
Concedo, dis, ceſſi, ceſſum, *concedere*.
Tribuo, is, bui, butum, *attribuire*, *dare*.
Commodo, *debeo*, *dedo*, *exhibeo*, *fœnero*, *porrigo*, *præbeo*, *ſufficio*, pro *ſubminiſtro*, *ſuggero*, *ſuppedito*.

Reddendi.

Reddo, dis, didi, ditum, *rendere*.
Refero, fers, tuli, latum, *riportare*.
Defero, *rependo*, *reſtituo*, *repono*.

Com-

Committendi.

Mando, das, davi, datum, *commettere*.
Trado, dis, didi, ditum, *conſegnare*.

Credo, concredo, committo, commendo.

Promittendi.

Promitto, tis, miſi, miſſum,) *promettere*.
Spondeo, des, ſpopondi, ſponſum,)

Declarandi.

Explico, cas, cavi, catum, *ſpiegare*.
Significo, cas, cavi, catum, *fare intendere*.
Aperio, declaro, demonſtro, dico, ediſſero, explano, expono, indico, narro, oſtendo, prodo.

Anteponendi, & poſtponendi.

Antefero, fers, tuli, latum,) *anteporre*.
Præfero, fers, tuli, latum,)
Poſtpono, nis, ſui, ſitum,) *poſporre*.
Poſthabeo, bes bui, bitum,)

Antepono, præpono, præopto. Plin. lib. 2. ep. 6. Fœnerat Sol ſuum lumen *cæteris ſideribus*. Virg. 2. Georg. Ipſa *ſatis* (ideſt *ſegetibus*) tellus, quum dente recluditur unco, Sufficit humorem. Liv. l. 54. Otium urbanum militiæ *laboribus* præoptar.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Alia verba ſunt hujus tertii ordinis, ut *facio* tibi injuriam, *facio* tibi fidem, *ago* vobis maximas gratias, *interdixiſti* nobis uſum purpuræ: *ſcribo, mitto* tibi, & ad te litteras. Vatin. ad Cic. lib. 5. epiſt. 10. Omnia mihi dura *imperas*, Sulpic. ad Cic. lib. 4. epiſt. 5. Quæ aliis tute *præcipere* ſoles, ea tute tibi *ſubjice*. Cic. 15. ad Att. Tu quod ipſe tibi *ſuaſeris*, idem mihi perſuaſum putato.

2. Multa denique compoſita ex activis, & præpoſitionibus *ad, in, ob, præ, ſub*, præter dativum, etiam accuſandi caſum poſtulant. Cic. Att. lib. 3. epiſt. 5. Inimici mei mea mihi, non me ipſum *ademerunt*. Ejuſmodi ſunt, *addico, addo, adjicio, adbibeo, adimo, adjudico, adjungo, miſceo, admoveo, affero, applico, appono, impendo, impertio, incutio, indo, infero, infigo, ingero, injicio, injungo, inſero, inuro, objicio, offero, offundo, oppono, præcludo, præcipio, præfinio, præparo, præſcribo, ſubduco, ſubjungo, ſubſcribo, ſubtraho, ſuggero, ſuppono*.

3. *Habeo tibi fidem*, ideſt, *credo*, uſitatiſſimum eſt: *adhibeo tibi fidem*, in eadem ſignificatione, vix apud pro-

probatos Scriptores invenies. *Præſto tibi fidem*, tum dicimus, cum *ſervare fidem* intelligimus. Liv. 5. bel. Pun. Gens fallax promiſſi fidem præſtitit.

4. Sunt, quibus geminus dativus, præter accuſativum apponitur: *Do* tibi hoc laudi, vitio, culpæ, crimini, pignori, fœnori. *Vertis* id mihi vitio, ſtultitiæ. Id tibi *ducis*, honori, gloriæ, laudi, vitio, damno. Cic. pro Sext. Roſc. Profecto intelliges, te, inopia criminum, ſummam laudem *Sexto Roſcio vitio, & culpæ* dediſſe. Teren. Adel. Tu nunc *tibi* id *laudi* ducis, quod tum feciſti inopia.

5. *Mutuo tibi* non dicimus, ſed *mutuos tibi do* nummos: *mutuum do* triticum, &c. Cic. ad Att. l. 11. ep. 3. Cui magnam dedimus pecuniam *mutuam*. Ter. Heaut. act. 3. Huic drachmarum argenti mille dederat *mutuam*. Plaut. Trin. act. 3. Si quis *mutuum quid* dederit, ſit pro proprio perditum. Male hic aliqui legunt: Si quis quid *mutuaverit*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Mutuare*, ſi activa voce reperitur, non eſt mutuum dare, ſed accipere, & ad ſextum ordinem pertinet. Valer. Max. lib. 6. cap. 2. Potius præſidium a libertate, quam ab innocentia *mutuavit*. Quo tamen loco legitur caſtigatius *mutuata* (nempe *mulier*) deponenti voce. *Mutuor* enim deponens ſexti ordinis, eſt mutuum accipio.

2. *Dare mutuum* dicimus de pecunia, frumento, aliiſque rebus, quæ non reſtituuntur eædem, ſed ejuſdem generis: de cæteris *commodare* uſitatum eſt. Quod tamen interdum de iis etiam rebus dicitur, quæ non eædem redduntur. Plaut. Aſin. act. 3. Argenti viginti commodas minas, hujus quaſdam magentri. Idem Rud. act. 2. Aquam hoſtis hoſti commoda. Non ita paſſim uſurpandum.

3. *Jubeo*, cum imperare, aut velle, aut hortari ſignificat, fere jungitur infinito. Cic. Att. 12. ep. 6. Cæſar te ſine cura eſſe *juſſit*. Id pro Dejot. *Jubeo* te bene ſperare. Vel infinitum e proximo intelligitur. Plaut. Aulul. Aut, ſi reſpexeris, donec ego te juſſero: ubi intelligitur *reſpicere*. Cic. lib. 13. epiſt. 26. Litteras ad te a M. Lepido, non quæ te aliquid juberent (nempe *facere*) ſumpſimus. Alioque accuſativum perſonæ non habet, ſed rei. Cic. 1. de Leg. Lex jubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria.

4. In-

4. Interdum tamen cum dativo perſonæ, & particula *ne* reperitur. Cæſ. 3. bell. civ. *Militibus ſuis* juſſit, *ne* qui eorum violarentur. Non paſſi uſurpandum.

5. Cum autem *decernere*, *ſtatuere*, *creare* ſignificat, non ſolum accuſativum rei, ſed etiam perſonæ admittit. Cic. pro Corn. Populus Romanus *legem* juſſit de civitate tribuenda. Idem Philip. 2. Cum primum Cæſar oſtendiſſet, ſe *Dolabellam Conſulem* eſſe juſſurum, ideſt *creaturum*. Liv. lib. 1. Cum populus *Regem* juſſiſſet.

6. Infinitum etiam poſcunt *veto*, *prohibeo*, *cogo*, *adigo*, tum active, tum paſſive. Cic. 2. de Orat. Lex peregrinum vetat in murum aſcendere. Idem de Amic. Acta agimus, quod vetamur veteri proverbio: ubi intelligitur infinitum *agere*. Terent. Heaut. act. 3. Ea prohibet facere tua præſentia. Cic. in Fam. Plura ſcribere fletu prohibeor. Id. 3. Offic. Num te emere coegit? *Prohibeo* tamen, & *cogo* conſtruuntur etiam cum conjunctivo, & particulis. Cic. 2. in Verr. Quod & potuiſti prohibere, ne fieret, & debuiſti. Id. Lib. 12. Fam. Hyemem credo adhuc prohibuiſſe, quo minus de te certum haberemus, quid ageres. Terent. Hecyr. Vi cœpi cogere ut rediret.

Quartus ordo activorum.

Geminus accuſativus poſt verbum.

QUædam verba activa poſt ſe duos accuſandi caſus admittunt. Cic. lib. 7. ep. 21. Silii cauſam te docui. Idem pro Dom. Num a te ipſo inſtituta me frumentum flagitabant?

Doceo, es, cui, ctum, *inſegnare*.

Cum compoſitis, edoceo, perdoceo &c.

Celo, las, lavi, latum, *tener naſcoſto*.

Flagito, as, avi, atum, *dimandar inſtantemente*.

Interrogo, gas, gavi, gatum, *interrogare*.

Moneo, nes, nui, nitum, *ammonire*.

Rogo, gas, gavi, gatum, *dimandare*.

Poſco, ſcis, popoſci, *chiedere*.

Repoſco, ſcis, repopoſci, *ridomandare*.

Cic. lib. 2. ep. 16. *Quæ* tu me mones. Ad Q. Fr. l. 2. ep. 1. Racilius me primum *ſententiam* rogavit. 14. ad Att. ep. 12. Te *hoc beneficium* rogo. 1. Tuſc. Fuſionem interrogat Socrates *quædam geometrica*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Dicimus etiam *moneo*, *admoneo*, *commoneo*, *doceo*, *edo-*

edoceo, *erudio* te de hac re, ideſt, commonefacio, certiorem facio. 2. de Orat. Ut *de ſua* quiſque *re* me ipſe doceat. 11. ad Att. ep. 16. Cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis *de teſtamento*. Fam. l. 2. ep. 11. Literæ tuæ erudiant *de omni Rep.*

2. Verbis *commoneo*, & *admoneo*, non auſim geminum accuſativum dare. Vide, quæ in ſecundo ordine de his diximus.

3. *Celo*, & *interrogo*, eandem præpoſitionem *de* admittunt. Cic. Fam. 7. ep. 20. Baſſus noſter me *de hoc libro* celavit. Id. in Part. Sic ego te viciſſim *iiſdem de rebus* interrogem.

4. *Erudio*, *inſtituo*, *inſtruo*, *imbuo*, *informo*, quamvis ſint verba docendi, non tamen geminum accuſativum habent, ſed ablativum cum accuſativo. Cicer. lib. 1. epiſt. 7. Lentulum noſtrum cum *cæteris artibus*, tum in primis *imitatione* tui fac erudias. Idem pro Dejot. *Quibus* ille *ſtudiis* ab ineunte ætate ſe imbuerat.

5. Verba *flagito*, *poſco*, *repoſco*, tum ad hunc, tum ad ſextum ordinem activorum pertinent.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Celo* cum paſſive uſurpatur, res celata etiam in nominativo ponitur. Terent. Enn. Act. 2. Ubi ubi eſt, diu celari non poteſt. Idem Phorm. Act. 5. Quin, hoc celatur, in metu ſim. Cui perraro dativus additur. Hirt. de bell. Alexandr. Quod neque celari *Alexandrinis* poſſet.

2. *Peto*, cum duobus accuſativis nondum, quod meminerim, apud veteres inveni; nam, quod Plinius lib. 3. cap. 1. Petere jura Cordubam dixit, figuratum eſt: ut idem, *petere Indos*, pro *ab Indis*, dixit lib. 12. cap. 7.

3. Si interdum verba nonnulla, ut orandi, monendi, conſulendi, & alia duobus accuſativis juncta repereris, non continuo ad quartum hunc ordinem pertinere exiſtimaveris. Nam omnibus pene verbis, præter caſus ſuos, poſſumus communes hos accuſativos adnectere, *hoc*, *iſtud*, *illud*, *id*, *idem*, *quod*, *quid*, *aliquid*, *ſiquid*, *quidam*, *quiddam*, *quidpiam*, *quidquam*, *nihil*, *unum*, *multa*, *pauca*. Cic. pro Quint. Itaque te *hoc* obſecrat. Idem 1. ad Q. Frat. epiſt. 1. *Illud* te ad extremum & oro, & hortor. Terent. Andr. Act. 1. Et nunc *id* operam do Cic. Att. lib. 7. Nec te *id* conſulo. Idem ad Brut. epiſt. 1. Hor-

3. Hortare *idem* per litteras Caſſium. Id. 1. in Catil. Sin tu (*quod* jamdudum te hortor) exieris. Ter. Phor. Act. 4. *Quid*, malum, tua id refert? Cic. pro Dejot. Ne illum ſuccenſere tibi *aliquid* ſuſpicere. Ter. Heaut. Act. 4. Ego domi ero, *ſi quid* me voles, Cic. 1. ad Att. ep. 1. Ita *quiddam* ſpero nobis profici. Id. 3. de nat. Deor. Si grando *quidpiam* nocuit. Plaut. Capt. Neque unquam *quidquam* me juvat, quod edo domi. Cic. in Rull. Beneficio legis *nihil* utitur. Plaut. Capt. Act. 2. *Unum* exorare vos ſinite nos. Cic. in Tob. Cum mihi, meiſque *multa* ſæpe caviſſes. Cæcinna Fam. lib. 6. epiſt. 7. Qui *multa* Deos venerati ſunt. Sall. Jug. *Pauca* pro tempore milites cohortatus. Et cum aliis verbis ſæpiſſime.

4. *Poſtulo*, duos accuſativos videtur habere. Cic. 2. ad Att. ep. 6. Orationes autem *me* duas poſtulas. Cum vero alii, *a me*, legant, in ſexto potius ordine locetur.

5. *Erudio* apud Poetas, duos accuſativos admittit. Stat. Theb. lib. 16. Et quæ *te leges*, præceptaque fortia belli. Erudit genitrix. Sic interdum Ovid.

6. Priſci dicebant, *exigor pecunias*, *portorium*. Quare videntur etiam dixiſſe: Exigo te pecunias, portorium, quæ ſæculum eruditius rejecit. Vide Gell. l. 15. c. 13.

Quintus ordo activorum.

Ablativus præter accuſativum.

QUædam verba activa ablativum, præter accuſativum, ſibi adſciſcunt. Ea fere ſunt *veſtiendi*, *implendi*, *onerandi*, *liberandi*, & his contraria; multa præterea *privandi*. Cic. 2. de Nat. Deor. Oculos natura membranis tenuiſſimis veſtivit, & ſepſit. Et l. 3. Diligentius urbem religione, quam ipſis mœnibus cingitis.

Veſtiendi, & contraria.

Induo, is, ui, utum, Veſtio, is, ivi, itum,	} *veſtire*.
Exuo, is, ui, tum, Spoglio, as, avi, atum,	} *ſpogliare*.

Amicio, *calceo*, *ſuccingo*, *conveſtio*, *munio*, *orno*, *ſepio*, *ſterno*, *conſterno*, *inſterno*, *tego*, *nudo*.

Implendi, & contraria.

Compleo, es, evi, etum, Impleo, es, evi, etum,	} *empire*.

Cum

Cum cæteris compoſitis, expleo, repleo, &c. Satio, ſaturo, augeo, cumulo, locupleto, farcio, refercio, exhaurio.

Onerandi, & contraria.

Onero, ras, ravi, ratum, *caricare.*
Opprimo, mis, eſſi, eſſum, *opprimere,*
Exonero, ras, ravi, ratum, *ſcaricare.*
Levo, vas, vavi, vatum, *alleggerire.*

Obruo, premo, deonero

Liberandi, & contraria.

Expedio, dis, divi, ditum, *ſpedire.*
Solvo, vis, vi, lutum, *ſciogliere.*

Illaque, impedio, implico, irretico. Huc etiam ſpectant, ut in 2. ordine diximus, *abſolvo, libero, alligo, aſtringo, obſtringo, damno, multo, obligo.*

Privandi.

Fraudo, das, davi, datum, *defraudare.*
Prohibeo, bes, bui, bitum, *tenere lontano.*
Orbo, bas, bavi, batum, *privare.*

Abdico, abſtineo, emungo, everto, muto, commuto, permuto, pello, privo, viduo. Cic. 2. Phil. Is *fructis* eſculentis totum tribunal implevit. Pro Flac. Metuit, ne L. Flaccus ſeſe *ſcelere* alliget. 2. Offic. Nunquid ſe obſtrinxit *ſcelere?* 2. de Divinat. *Magiſtratu* ſe abdicaverunt. In Verr. act. 4. Ne pupillum Junium *fortunis* patriis conetur evertere. Terent. Phorm. act. 4. Emunxi *argento* ſenes. Ibid. act. 5. *Cura* ſeſe expedivit.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Solvo*, cum de pecunia ſermo eſt, præter accuſativum ſignificantem prætium, ablativum rei poſtulat cum præpoſitione *pro*, & ad 3. ordinem ſpectat. Cæſ. 1. de bell. Civ. Militibus pecuniam pro his rebus ſolvit. Cic pro Flac. Invite ſolverat Caſtricio pecuniam. Sæpe alteruter caſus deſideratus. Cic. in Verr. act. 4. l. 3. Pro frumento nihil ſolvit omnino. Id. 1. ad Att. ep. 2. Miſimus, qui pro vectura ſolveret.

2. *Impleo*, & *compleo* etiam genitivum admittunt. Cic. l. 9. ep. 18. Ollam *denariorum* implere non potes. Liv. lib. 1. Adoleſcentes *ſuæ temeritatis* implevit. Plaut. Mœn. Paraſitus me complevit *flagitii*, & formidinis. Sed ablativus uſitatior eſt. Raro ablativum habent cum præpoſitione *de*. Cic. 4. Acad. *De quibus* volumina impleta ſunt.

3. *Afficio* hujus ordinis eſt. Cic. pro Mil. Milo popu-

populum Rom. maxima *lætitia* affecit. Sic dicimus, afficere aliquem cura, dolore, ignominia, &c.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Dono*, *aſpergo*, *impertio*, dativum, vel ablativum ſine præpoſitione habent. Cic. pro Sext. Roſc. Non pauca ſuis adjutoribus large, effuſeque donabat. Id. pro Corn. Eum Pompejus civitate donavit. Idem pro Civ. Ipſe guttam aſpergit huic Balbo. Id. pro Planc. Hunc tu vitæ ſplendorem maculis aſpergis iſtis? Idem act. 3. in Vert. Dolorem ſuum nemini impertiebant. Teren. Eun. act. 2. plurima ſalute Parmenonem ſuum impertit Gnato.

2. *Augeo*, *levo*, raro dativum. 11. ad Att. ep. 22. Litteræ tuæ auxerunt *mihi* dolorem. Idem in Orat. Quem laborem *nobis* levavit Attici noſtri labor. 2. Tuſ. *His* levabat omnem vulnerum metum nobilitas mortis. Frequentiſſime ablativum. Cic. 2. de Leg. Agr. Ut Syllanos poſſeſſores *divitiis* augeatis. Lib. 3. epiſt. 12. Leva igitur me *hoc onere*.

3. *Induo*, active non raro cum ablativo. Cæſ. 7. bel. Gall. Se ipſi acutiſſimis *villis* induebant. Sæpius cum dativo. 2. de Fin. *Sibi* & torquem, & cognomen induit. Liv. lib. 30. *Nobis* pia, ac juſta induerunt arma. Raro *exuo* cum dativo. Sen. epiſt. 91. Sapientia vanitatem exuit *moribus*. Ovid. 7. Met. Jamdudum vincula pugnat exuere ipſe *ſibi*.

4. Verba *veſtiendi* nondum, quod meminerim, legi apud veteres cum duobus accuſativis juncta, voce activa. Paſſiva quidem voce *induo* apud Hiſtoricos, & Poetas cum accuſativo rei reperitur. Curt. lib. 10. Itaque revocatus, *veſtem* fratris *eam ipſa*, quæ in ſella poſita fuerat, induitur. Virg. Æneid. 2. Androgei *galeam*, clypeique inſigne decorum induitur. Quanquam verbis *induo*, & *exuo* voce activa unum fere rei accuſativum tribuunt Oratores. Cic. 14. ad Att. epiſt. penul. Quare *talaria* induamus. Idem pro Lig. Nonne omnem *humanitatem* exuiſſes? Voce autem paſſiva, ablativum. 1. ad Attic. Vir indutus muliebri *veſtitu*. Tuſc. 1. Mens exuta *vitiis*.

Sextus ordo activorum.

Ablativus cum præpoſitione A, vel Ab, præter accuſativum.

QUædam verba activa, præter accuſativum, ablativum cum præpoſitione *a*, vel *ab* poſtulant. Ea

Ea fere ſunt *petendi*, *auferendi*, *removendi*, *abſtinendi*, *accipiendi*. Cic. 5. Tuſc. *A te* opem petimus. Act. 6. in Ver. Flagitat *abs te* filium. Lib. 2. de Orat. Quo facilius id *a te* exigam, quod peto, nihil tibi *a me* poſtulanti recuſabo.

Petendi.

Peto, tis, tivi, titum, *chiedere in grazia*.
Quæro, ris, ſivi, ſitum, *domandar per ſapere*.
Contendo, dis, didi, ditum, *dimandar con iſtanza*.

Exigo, *flagito*, *efflagito*, *poſtulo*, *poſco*, *repeto*, *repoſco*.

Auferendi.

Aufero, fers, abſtuli, ablatum, *togliere*.
Abduco, cis, xi, ctum, *menar via*.
Abſtraho, his, xi, ctum, *ſtaccare*.
Abripio, pis, pui, reptum, } *togliere per forza*.
Eripio, pis, pui, reptum, }
Subripio, pis, pui, reptum, *toglier di naſcoſto*.

Avello, *avoco*, *abrado*, *abalieno*.

Removendi.

Removeo, ves, vi, motum, *rimovere*.
Arceo, ces, cui, *tener lontano*.
Repello, lis, puli, pulſum, *ributare*.
Abſterreo, res, rui, ritum, *ſpaventare*, *metter paura*.
Deterreo, es, rui, ritum, *ſpaventare*, *sbigottire*.

Averto, *amoveo*, *abigo*, *appello*, *defendo*, *prohibeo*.

Abſtinendi.

Abſtineo, nes, nui, entum, *tener lontano*.
Contineo, nes, nui, entum, *contenere*.
Refræno, nas navi, natum, } *raffrenare*.
Cohibeo, bes, bui, bitum, }

Accipiendi.

Accipio, pis, cepi, ceptum, *pigliare*.
Audio, dis, divi, ditum, *udire*.
Diſco, ſcis, didici, *imparare*.

Capio, *colligo*, *conduco*, *emo*, *redimo*, *haurio*, *exhaurio*, *reporto*, *ſumo*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Cognoſcendi verba, ut *cognoſco*, *agnoſco*, *audio*, *intelligo*, *conjicio*, *diſco*, præpoſitionem *ex* recipiunt. Cic. lib. 2. ep. 11. Ea certiſſima putabo, quæ *ex te* cognovero. 2. de Orat. Sæpe *ex ſocero* meo audivi. 9. Att. ep. 6. Intelliges *ex litteris* Balbi.

2. Quorum normam imitantur hujus ordinis alia. Cic.

Cic. in Vatin. *Quæro* illud etiam ex te. Id. de Sen. Poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi *avelluntur*: ſi matura, & cocta, decidunt. De Div. Aqua e puteo *hauſta*. Præcipue vero quæ ex præpoſitione *ex* componuntur, ut *expello*, *ejicio*, *eripio*. Cic. pro Mil. Ex urbe expelli, exterminari, ejici.

3. Quædam hujus ordinis modo dativum, modo ablativum cum præpoſitione habent, præter accuſativum, ut *ſurripio*, *eripio*, *aufero*. Cic. pro Dom. Clodius pecunias conſulares *a Senatu* abſtulit. Idem Divin. in Vert. Id tu *mihi* eripuiſti, atque abſtuliſti.

4. Quædam præpoſitionem *de* etiam admittunt. Cic. pro Corn. Audivi hoc *de parente meo* puer. Pro Sext. Roſc. Bona hujus *de L. Sylla* ſe emiſſe dicit. Ter. En. act. 2. ſc. 2. Ut ſibi liceret diſcere id *de me*. Cic. 2. Acad. Quæſivi *de Zenone*. De clar. Orat. Tu quidem *de fæce* hauris.

5. *Pello*, *libero*, *prohibeo*, *exhaurio*, ad hunc, & ad ſuperiorem ordinem ſpectant. Cic. pro Mil. Pompejum pellere *poſſeſſionibus* conatus eſt. Ter. Eunuc. Iſtum æmulum *ab te* pellito. Cic. 1. in Catil. Magno *metu* me liberabis. Id. de Univ. Deus motum cæli *ab omni erratione* liberavit. 4. ad Att. ep. 3. Facile operas *aditu* prohibuerunt. Cæſ. bell. Civ. Hos omnes *a contumeliis* militum, conviciſque prohibet. Cic. in Piſon. Civitatis *bonis* ſunt exhauſtæ. Id. 2. de Leg. agrar. Cum omnem pecuniam *ab ærario* exhauſiſſetis.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Abſtineo*, cum tranſit in accuſativum, & hic, & in quinto ordine ponitur, hoc eſt, modo præpoſitionem a, vel ab adſciſcit. 2. de Fin. Ne malum habeat, abſtinet ſe *ab injuria*. 2. Acad. *quibus* nunc quidem te abſtinebis: modo reſpuit. Lib. 7. ep. 26. Qui me *oſtreis*, & *murænis* facile abſtinebam. Liv. l. 8. Romano *bello* eum fortuna abſtinuit. Cujus paſſivum in tertiis perſonis potiſſimum uſurpatur. Act. 5. in Verr. Nihil ægrius factum eſt, quam ut manus ab illo *abſtinerentur*. Vel imperſonaliter. Liv. l. 4. Dictator præcones edicere jubet, ut ab inermi *abſtineatur*. Cum vero abſolute ponitur, & in accuſativum non tranſit, neutrum eſt. Liv. l. 1. *Urbe valida* muris, ac ſitu ipſo *munita* abſtinuit. Et tunc illi pariter additur, vel demitur præpoſitio.

2. De-

2. *Defendo* hujus ordinis eſt. Cic. pro Font. *A quo periculo* defendite civem fortem. A Poetis tamen dativo etiam jungitur. Virg. Ecl. 7. Solſtitium *pecori* defendite. Hor. l. 1. od. 7. Defendite æſtatem *capellis*; ideſt, capellas ab æſtu.

3. *Mutuo*, ideſt mutuum accipio, quidam in hunc ordinem referunt, ſed vix voce activa reperies; de quo ſupra in tertio ordine diximus.

DE CONSTRUCTIONE VERBI PASSIVI.

CAP. III.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

VErbum paſſivum eſt, quod ſyllaba Or finitum, activum fit, R littera adjecta, ut amor, amo.

Verbum paſſivum ablativum cum præpoſitione a, vel ab poſtulat poſt ſe, qui ex nominativo verbi activi fit; ante ſe nominativum, qui fit ex accuſativo Cic. l. 6. ad Cæc. ep. 5. Liber tuus & lectus eſt, & legitur a me diligentiſſime. Idem 2. ad Att. ep. 6. Eratoſthenes a Serapione reprehenditur.

2. Quare, cum activa paſſivis permutantur, accuſativus in nominativum migrat; nominativus in ablativum cum præpoſitione a, vel ab: ut Ego legi librum tuum: liber tuus lectus eſt a me. Cæteri caſus integri manent.

3. Cum ablativus eſt rei inanimatæ, fere præpoſitio ſupprimitur. Cic. 1. Tuſc. Sæpe enim videmus fractos pudore, qui ratione nulla vincerentur.

Primi ordinis.

Amor, maris, matus ſum,) *eſſere amato.*
Diligor, geris, lectus ſum,)
Legor, geris, lectus ſum, *eſſer letto.*

Secundi ordinis.

Accuſor, ſaris, ſatus ſum, *eſſere accuſato;*
Abſolvor, eris, lutus ſum, *eſſere aſſoluto.*
Damnor, aris, atus, ſum, *eſſere condannato.*

Cic. pro Cluent. Majeſtatis abſoluti ſunt multi.

Tertii ordinis.

Adhibeor, beris, bitus ſum, *eſſere adoperato.*
Tribuor, eris, butus ſum, *eſſer dato.*
Concedor, deris, ceſſus ſum, *eſſer conceduto.*

Cic. ad Octav. Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quæ ſunt ſalutaria.

Quar.

Quarti ordinis.

Doceor, ceris, ctus ſum, *eſſere inſegnato.*
Flagitor, tatis, tatus ſum, *eſſer chieſto con iſtanza,*
Moneor, neris, nitus ſum, *eſſere ammonito.*

Cæſ. bell. Civ. l. 1. Petrejus, atque Afranius, cum ſtipendium ab legionibus, pene ſeditione facta, flagitarentur, &c.

Hic, ubi verbum geminum accuſativum poſtulat, mutatur in nominativum ille, qui præſtantior eſt, hoc eſt, qui perſonam ſignificat, altero permanente: ut: *Doceo Antonium litteras: Antonius docetur a me litteras.*

Quinti ordinis.

Exuor, eris, utus ſum, *eſſer ſpogliato.*
Induor, eris, utus ſum, *eſſer veſtito.*
Privor, varis, vatus ſum, *eſſer privato.*

Cic. pro Rab. Poſt Demetrius, aſpide ad corpus admota, vita privatus eſt.

Sexti ordinis.

Audior, diris, ditus ſum, *eſſere udito.*
Emor, emeris, emptus ſum, *eſſere comperato.*
Quæror, reris, ſitus ſum, *eſſer dimandato.*

Appendix I. gen. pro media claſſe.

Hic, cum verbum poſt accuſativum admittit ablativum perſonæ, ſi activa paſſivis permutantur, perturbatur ſenſus: ut, aufero a te veſtem: veſtis aufertur a me, a te. Accipio a te litteras: litteræ accipiuntur a me a te. Ideo ſic efferendum eſt, ut ambiguitas vitetur. Veſtis aufertur a me tibi: litteræ tuæ accipiuntur a me. Quod tamen in his ferme verbis potiſſimum obſervandum videtur, *accipio*, *aufero*, *eripio*, *ſurripio*, & hujuſmodi.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Verba paſſiva nonnunquam dandi caſum pro auferendi caſu, more Græcorum, admittunt. Cic. de Clar. Orat. Auditus eſt *nobis* Lælii Caji filii ſæpe ſermo. Lib. 3. ep. 6. Notantur *mihi* ad divinandum ſigna. Ov. de Pont. l. 3. Vix audior *ulli*. Frequens id apud Poetas, apud Oratores non ita.

2. Interdum accuſativum addita præpoſitione *per*. Cic. 9. ad Att. Id aſſequetur, ſi *per Prætorem* Conſules creantur. De Somn. Cognomen id tibi *per te* partum,

DE CONSTRUCTIONE VERBI NEUTRI.

C A P. IV.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

VErbum neutrum eſt, quod Um, vel O, literis finitum, ex ſe paſſivum perſonale non gignit, ut *ſum*, *ſto*, *ſervio*, neque enim dicitur *ſtor*, aut *ſervior*.

Primus ordo neutrorum. Utrinque rectus.

OMne verbum neutrum, præſertim vero *ſubſtantivum*, & *abſolutum*, utrinque nominativum habere poteſt, cum utrumque nomen ad eandem rem pertinet. Ter. Phor. act. 4. Senectus ipſa eſt *morbus*. Cic. ad Att. l.3. ep.5. Ego vivo *miſerrimus*. Liv. l. 2. Juſte, pieque *legatus* venio. Ter. Andr. Redeo inde *iratus*, atque ægre ferens.

Sum, es, fui, *eſſere*.
Vivo, vivis, xi, ctum, *vivere*.
Venio, nis, ni, ventum, *venire*.
Eo, is, ivi, itum, *andare*.

Ambulo, *curro*, *incedo*, *jaceo*, *occido*, penult. corr. *ſto*, *vado*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Non ſolum verba neutra, ſed omne verbum perſonale finiti modi utrinque nominativum habere poteſt, cum utrumque nomen ad eandem rem pertinet. Cic. 2. Off. Liber, qui *inſcribitur* Lælius. Id. Phil. 3. *Defendi* Remp. adoleſcens, non *deſeram* ſenex.

2. Si duo illa nomina non ſunt ejuſdem numeri, verbum concordat cum eo nomine, quod eſt baſis, & quaſi fundamentum orationis. Lucan. l. 9. Sanguis erant lacrymæ. Plin. l. 33. c. 3. Nota argenti fuere bigæ, atque quadrigæ.

3. Verbum perſonale etiam infiniti modi poſt ſe nominativum poſcit, cum res ad nominativum præcedentis verbi pertinet. Cic. 1. de nat. Deor. Nolo eſſe longior. Ter. Adel. Meditor eſſe affabilis.

4. *Videor* huc ſpectat, quod perſonaliter uſurpari debet; & utrinque rectum habet ejuſdem numeri, ac perſonæ. Cic. 1. Acad. Tu vero bene meritus mihi videris de tuis civibus. 2. ad Att. ep. 1. Illa tua horridula mihi, atque incompta viſa ſunt.

Etiamſi verborum perſonalium infinitis jungatur.

9. ad Att. ep. 12. Amens mihi fuiſſe videor. 4. in Cat. Videor mihi hanc Urbem videre concidentem. Ter. Eun. act. 3. Audire vocem viſa ſum modo militis. Phil. 2. Neſcio quid turbatus mihi eſſe videris. Ter. Andr. Act. 2. Subtriſtis viſus eſt eſſe aliquantulum mihi. 1. in Cat. Nos viri fortes ſatisfacere Reip. videmur. 2. in Cat. Vos, ne populo Romano deeſſe videamini, providete. Liv. l. 28. Næ tibi ludus, & jocus fuiſſe tuæ Hiſpaniæ videbuntur.

5. Eandem rationem ſequuntur verba, quæ *vocativa* dicuntur, *appellor*, *vocor*, *nuncupor*, *nominor*, *dicor*. Præterea hæc, *habeor*, *putor*, *æſtimor*, *exiſtimor*, *judicor*, *trador*, *perhibeor*, *feror*, *credor*, & ſi qua ſunt alia. Cic. ad Att. 5. ep. 17. Dejotarus ab Senatu rex appellatus eſt. Ad Att. 1. ep. 1. Cæſar certus putatur. Fam. l. 5. ep. 11. Dalmatæ ſemper habiti ſunt bellicoſi. Suet. Tib. 62. Parſurus creditur.

Idque etiam infinitis perſonalium adjuncta. Lib. 3. de Or. Septem fuiſſe dicuntur, qui Sapientes & haberentur, & vocarentur. Tuſc. 4. Morbi animorum difficilius evelli poſſe putantur. 2. ad Att. ep. 1. Thermus cum Silano contendere exiſtimatur. Pro Sext. Ariſtides unus omnium juſtiſſimus fuiſſe traditur. Plaut. Stich. Perſarum montes eſſe aurei perhibentur. Virg. 1. Æn. Quam Juno fertur coluiſſe, &c.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Videor* ſemel imperſonaliter uſurpatur a Cicerone 5. Tuſc. Non mihi videtur, ad beate vivendum ſatis poſſe virtutem. Singulare eſt, nec imitandum, Si vero non opinationem, aut imbecillam aſſenſionem, ſed firmum animi placitum, opportunitatemve ſignificet, imperſonaliter ponitur. Cic. de Sen. Nunc mihi viſum eſt de Senectute ad te ſcribere: ideſt *mihi placuit*, *conſtitui*, *viſum eſt opportunum*. Tunc vero, ſi infinitum deſideretur, e proximo ſuppletur. Ad Att. 12. ep. 27. Eique de mancipiis, quæ tibi videbitur (nempe *attribuenda eſſe*) attribuas. Et ep. 28. Pueros attribue ei quot, & quos videbitur. Intellige, *attribuendos eſſe*. Pro Rab. Ut Conſules adhiberent Tribunos, quos eis videretur. Deeſt *adhibendos eſſe*. Cæſ. 4. de Bel. Gal. Ad hæc, quæ viſum eſt, Cæſar reſpondit. Adde *reſpondenda eſſe*. Act. 4. in Verr. Senatus permiſit, ut Quæſtores

le-

legem his rebus, quam ipſis videretur (ſupple, *edicendam eſſe*) edicerent. Et alia.

2. *Dicitur*, *putatur*, *creditur*, *fertur*, raro imperſonaliter. Ter. Andr. Act. 5. In hac habitaſſe platea dictum eſt *Chryſidem*. Cic. 2. de nat. Deor. Fides, & *tibias* eorum cauſa factas eſſe dicendum eſt. Ib. *Athenas* Athenienſium cauſa putandum eſt conditas eſſe. Ib. Quorum *neminem talem* fuiſſe credendum eſt. De Amic. *Tarquinium* dixiſſe fertur. In libris emendatiſſimis, *ferunt*, habetur.

3. Quædam Verba, quibus voluntatis proſecutio, aut fuga ſignificatur, & alia pleraque, ſine accuſativis *me*, *te*, *ſe*, infinito junguntur, & rectum utrinque habent. Pro Marc. Malim videri timidus, quam parum prudens. 1. de nat. Deor. Nolo eſſe longior. Eadem, cum ante ſe accuſativos illos non reſpuant, ſi accuſativus anteceſſit, & ſequatur neceſſe eſt. 1. in Catil. Cupio me eſſe clementem. 3. Offic. Malitia vult videri ſe eſſe prudentiam.

4. Contra pleraque verba, quibus neceſſario accuſativi illi præeunt, nominativus interdum apud Poetas poſt infinitum ſequitur, Græcorum more, cum in eadem perſona ſubſiſtit oratio, idque potiſſimum fit in verbo ſubſtantivo. Luc. l. 9. Tutumque putavit jam bonus eſſe ſocer. Catul. Epigr. 4. Ait, fuiſſe navium celerrimus. 13. Met. Sed enim, quia retulit Ajax, eſſe Jovis pronepos. Hor. l. 3. od. 27. Uxor invicti Jovis eſſe neſcis. Et in nonnullis aliis. Hor. l. 1. od. 2. Filius Majæ patiens vocari Cæſaris, ultor. Et l. 2. ep. 5. Patiarque vel inconſultus haberi. Orator dixiſſet, *ſe bonum eſſe ſocerum*, & cætera eodem modo.

Secundus ordo neutrorum. Genitivus poſt verbum.

QUædam verba neutra poſt ſe genitivum poſtulant. Cic. Att. l. 7. ep. 20. Egeo *conſilii*. Id. Phil. 6. Hoc bellum indiget *celeritatis*. Ter. Heaut. act. 1. Clinia *ſuarum rerum* ſatagit.

Egeo, ges, gui, } *aver biſogno.*
Indigeo, ges, gui, }
Memini, niſti, *ricordarſi*, *e far menzione.*
Satago, gis, *far con diligenza.*

Appendix I. gen. pro media claſſe.

Sum, hujus ordinis eſt, cum, poſſeſſionem ſignificat. Cic. ad Cœl. l. 2. ep. 13. Jam me Pompeii totum eſſe ſcis.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Memini, ſive pro *recordor*, ſive pro *mentionem facio*, accuſativum etiam admittit, vel ablativum cum præpoſitione *de*. Cic. 3. de Or. Antipater ille Sidonius, quem tu probe meminiſti. Id. in Somn. Cum ſenex nihil, niſi de Africano, loqueretur, omniaque ejus non ſolum facta, ſed etiam dicta meminiſſet. Id. Att. l. 15. ep. 27. De Planco memini, Id. ib. De Hercole, & Metio meminero, & de omnibus, quæ te velle ſuſpicabor. Quintil. l. 11. De quibus multi meminerunt.

Tertius ordo neutrorum. Dativus poſt verbum.

QUædam verba neutra poſt ſe dandi caſum poſtulant. Ea fere ſunt, quæ *auxilium*, *commodum*, *incommodum*, *favorem*, *ſtudium*, *obſequium*, *obedientiam*, *ſubmiſſionem*, *repugnantiam* ſignificant. Cic. de Prov. Conſ. Non parebo *dolori meo*, non *iracundiæ* ſerviam. De Amic. *Peccatis* indulgens præcipitem amicum ferri ſinit. Multa præterea compoſita ex verbis neutris abſolutis, & præpoſitionibus *ad*, *con*, *in*, *inter*, *ob*, *præ*, *ſub*. Cic. in Verr. Act. 5. l. 4. *Homini* jam perdito, & collum in laqueum inſerenti *ſubveniſti*. Id. in Piſ. Quiſnam *tibi* in curiam venienti *aſſurrexerit?*

Adſum, ades, adfui, *eſſer preſente*.
Aſſurgo, gis, rexi, rectum, *levarſi in piedi*.
Conſulo, lis, lui, ſultum, *provvedere*.
Debeo, bes, bui, bitum, *eſſer debitore*.
Faveo, ves, vi, fautum, *favorire*.
Immineo, nes, nui, } *ſopraſtare*.
Impendo, des, pendi, penſum, }
Incommodo, das, davi, datum, *recar diſagio*.
Indulgeo, ges, ſi, tum, *condiſcendere*.
Obſiſto, ſtis, ſtiti, } *eſſer contrario*.
Obſto, ſtas, ſtiti, ſtatum, }
Obedio, dis, divi, tum, }
Obtempero, ras, ravi, ratum, } *ubbidire*.
Pareo, res, rui, }
Servio, vis vivi, vitum, *ſervire*.
Studeo, des, dui, *ſtudiare*, o *favorire*.
Subvenio, nis, ni, ventum,) *ſovvenire*,
Succuro, curris, curri, curſum) *ſoccorrere*.

Abſum, pro deſum, acclamo, accubo, accumbo, accreſco, accedo-tibi, ideſt *aſſenſor*. Accedit hoc meis

meis malis, pro *additur*. Acquieſco, adhæreo, adhæreſco, adlaboro, adequiro, adjaceo, adno, adnato, affulgeo, antecedo, antecello, anteeo, anteeſto, appareo, applaudo, appropinquo, arrideo, aſſentio, aſſervio, aſſiſto, aſſideo, aſſueſco, attendo, auſculto pro *morem gero*. Cic. pro Roſc. *Mihi auſculta*. Benecupio, benevolo, benedico, benefacio, benigne facio; Caveo, confido, conſentio, congruo, conſono, conſueſco; commodo *pro proſum*. Cedo, & concedo pro *locum do*. Detraho, ideſt *obtrecto*. Deſpero, deſervio, deſum, diſpliceo, diſcrepo, diſſentio, diffideo, doleo. Plaut. *Cor dolet mibi*. Deficio, excello, fido, faveo, hæreo, illudo, inſum, inſulto, inhio, inſervio, inſiſto, ignoſco, illacrymo, indormio, incubo, incumbo, pro *innitor*, illuceo, impono pro *decipio*, inhæreo, ingemiſco, invideo, innuo, inſto, inſueſco, inſideo, intervenio, intercurro, interjaceo, interſum, intercedo, ideſt *oppono me, ut impediam*. Interdico, pro *veto*. Maledico, malefacio, metuo amice: ut *tibi metuo*, hoc eſt, *ne quid tibi eveniat incommodi*. Nubo, noceo, obequito, obſecundo, obſum, obſtrepo, obrepo, objecto, occurro, occurſo, officio, pareo, placeo, præſto pro *antecello*, præcurro, præeo, præluceo, præſideo, præſum, proſum, provideo, & proſpicio tibi, ideſt *conſulo tibi*. Proficio pro *proſum*, proximo. Recipio tibi, ideſt *promitto*. Reſiſto, reſpondeo pro *ſatisfacio*. Reclamo, renuntio, ideſt *nuntium remitto*. Repugno, ſatisfacio, ſubjaceo, ſuboleo, ſubrepto, ſubſervio, ſubſcribo, ideſt *aſſentior*, ſubſum, ſuccedo, ſuccenſeo, ſucclamo, ſuccreſco, ſuccumbo, ſufficio, ideſt *par ſum*, ſuperſum, ſupplico, tempero, pro *abſtineo*, timeo amice, vaco, pro *operam do*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Sum*, modo dativum unum habet. Cic. de Clar. Orat. Jam tunc erat honos *eloquentiæ*. Id. pro Sext. Quocum *mihi* erant omnes amicitiæ neceſſitudines. Modo duos. Idem ad Att. l. 6. ep. 2. Reſpondebo primum poſtremæ tuæ paginæ, quæ *mibi* magnæ *moleſtiæ* fuit. Liv. l. 33. Vectigalia publica *predæ*, ac diviſui *principibus* erant.

2. *Incumbo* cum traslate ſignificat, *obnixe alicui rei operam dare*, accuſativum cum præpoſitione *in*,

 vel

vel *ad*, poſtulat. Cic. 1. de Orat. *In id ſtudium*. in quo eſtis, incumbite. Lib. 10. ep. 10. Mi Plance, incumbe toto pectore *ad laudem*. Idem l. 12. ep. 24. Te hortor, ut omni cura *in Rempublicam* incumbas. Proprie vero ſignificat *inniti*, & dativum amat. Ad Her. l. 1. Ajax *gladio* incubuit. Quintil. l. 9. cap. 3. Incumbere *illi*, non *in illum*, jam dicitur. Quanquam etiam recte antea dixere vetuſtiores, incumbere in *gladium*, Cic. *In ſcuta*, Liv.

3. *Conſulere alicui*, non eſt conſilium dare, ſed proſpicere, ſeu providere alicui. Cic. 4. in Catil. Conſulite *vobis*, proſpicite patriæ. *Conſulere aliquem*, eſt conſilium ab aliquo petere. Cic. in Verr. act. 1. Nunc ego, Judices, jam *vos* conſulo, quid mihi faciendum putetis.

4. *Antecedo*, *antecello*, *anteeo*, *anteſto*, *anteverto*, *antevenio*, *præcedo*, *præcurro*, *præeo*, *præſto*, dandi, vel accuſandi caſum admittunt. Cic. de Fin. l. 4. Virtus tantum præſtat *cæteris rebus*, ut dici vix poſſit. Liv. Bel. Maced. Dec. 4. l. 7. Robore navium, & virtute militum Romani longe *Rhodios* præſtabant. Ex his *antecello*, & *præſto*, frequentiſſime dativo; *antevenio*, & *præcedo*, ſæpius accuſativo junguntur.

5. *Interdico*, præter dativum, ablativum rei habet. Cæſ. 1. de Bel. Gal. Arioviſtus *omni Gallia* Romanis interdixiſſet. Ex hoc ſæpe fit Imperſonale paſſivæ vocis. Cic. 6. Philipp. Tanquam ſi illi aqua, & igni *interdictum ſit*. Activum eſt, cum accuſativum rei habet. Liv. 4. Bel. Maced. Fœminis dumtaxat *uſum* purpuræ interdicemus.

6. Quædam cum dativo perſonæ, accuſativum rei admittunt, ut *invideo*, *metuo*, ſeu *timeo*, *caveo*. Tuſc. 3. Ut nobis *optimam naturam* invidiſſe videantur. Plaut. Pœn. Metuo meo amori *moram*. Cato de re ruſt. c. 5. *Scabiem* pecori caveto. Verbis *metuo*, & *caveo* interdum additur *ab* præpoſitio. 1. ad Heren. *Ab inimico* ſibi pericula metuebat. Plaut. Pſeud. Cavendum eſt mihi *abs te* irato.

7. *Parco* pro *veniam do* accuſativum reſpuit: *ignoſco* raro admodum admittit. Plaut. Bacchid. Ut eis delicta *ignoſcas*. Quare ſi accuſativo uti opus ſit, ad verbum *condono*, vel *remitto*, aut alia confugiendum eſt. Cic. pro Mil. Crimen hoc nobis *condonetis*. Va-

tin.

tin. 5. Fam. ep. 19. Meam animadverſionem *remitto* tibi, & *condono*.

8. *Debeo*, cum ſolo dativo perſonæ eſt hujus ordinis. Cic. l. 1. ep. 1. Auctoritatem eo minorem habemus, quod *tibi* debemus. Et l. 10. ep. 12. Perfice, ut ne minus Reſp. *tibi*, quam tu *Reip.* debeas. Activum eſt, addito accuſ. rei. Plaut. Bacch. Ducentos *philippeos* hoſpes debuit noſtro ſeni. Cicer. pro Syl. Reliqua jam a me meæ perpetuæ naturæ debentur.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Vaco pro *operam do*, ſæpe cum dativo. Quintil. lib. 12. cap. 1. Ne *ſtudio* quidem operis pulcherrimi vacare mens, niſi vitiis libera, poteſt. Plin. ep. 49. Solutus cæteris curis, *huic uni* vacabat. Sen. epiſt. 27. Jam te ipſe monuiſti, ideo aliorum *emendationis* vacas. Curt. lib. 6. Ille, non vacaſſe *ſermoni* ſuo Regem cauſatus eſt. Valer. lib. 1. c. 6. Te accepimus *cultui* religionis vacaſſe. Mart. l. 2. Vel tantum cauſis, vel *tibi* ſæpe vacas. Apud Ciceronem eſt *vacuum eſſe carere*, & ablativo in quinto ordine jungitur. Cic. 1. Offic. Nulla vitæ pars vacare *officio* poteſt l. 6. ep. 3. Nec angar ulla re, cum omni vacem *culpa*.

2. *Adſum*, *deſum*, & alia e *ſum* compoſita ſæpe alios caſus beneficio præpoſitionis admittunt, ut, In concione adfuerunt. Cic. pro Flac. In Antonio ornatus non defuit. 3. de Orat. In convivio interfuit. Pro Roſc. & alibi. Sic abeſſe a culpa, ob oculis, ab urbe, a domo. Cic. *Abſum* tamen cum dativo, *deeſſe* ſignificat. Cic. 1. de Leg. Abeſt Hiſtoria *litteris* noſtris. 2. de Orat. Quid *huic* abeſſe poterit ad maximarum rerum ſcientiam? Pro Balbo. Quid adeſt *huic homini*? Var. 2. de re ruſt. c. 2. Si *cui* vetuſtate dentes abſunt.

3. *Deſpero*, *illudo*, *deficio*, *attendo*, *inſulto*, dativum, vel accuſativum adſciſcunt. Cic. in Piſ. Quid quod tu deſperans *rebus tuis*, in ſordibus, lamentis, luctuque jacuiſti? Cæſ. 1. bell. Gall. Deſperare *fugam*. Cic. pro Dom. Hic illudit *auctoritati veſtræ*. Ter. Phorm. act. 3. Satin' ſuperbe illuditis *me*? Cic. 1. de Or. *Ipſa præcepta* illudere ſolebat Carneades. Idem pro Flac. Non animus *eis*, ſed vires deficiunt. Pro Cœl. Dies *me* jam deficiet. Suet. in Galb.

cap. 5. Inter liberales diſciplinas attendit *& Juri*. Plin. Paneg. Nam *cui* magis, quam *Cæſari*, attendant? Cic. pro Syll. *Me dicentem* attendite. Liv. l. 1. Satis *illum* diu inſultaſſe bonis. Ter. Eun. act. 2. *Iſtas fore* calcibus inſultabis fruſtra.

Ex his *attendo*, & *deficio*, frequentiſſime accuſativo; *inſulto*, raro admodum huic caſui copulatur.

4. *Invideo*, olim active cum ſolo accuſativo, ſive *rei*. Vetus Poeta 3. Tuſc. *Florem* quiſnam liberum invidit meum? Ut videre, inquit Cicero, ſic invidere *florem* rectius, quam *flori* dicitur: nos conſuetudine prohibemur. Sive *Perſonæ*. Ovid. epiſt. 13. *Troadas* invideo. Hinc Horatius in Att. *Invideor*, paſſive uſurpavit. Hinc participium paſſivum *invifus*.

5. *Inſervio*, & *noceo*, cum accuſativo perſonæ obſoleta ſunt. Plaut. Moſt. Si *illum* inſervies ſolum, Id. Milit. Juro, te non nociturum eſſe *hominem*.

6. *Studere*, cum dativo *operam dare*. 2. de Orat. Cui gloriæ, cui virtuti ſtudes? vel *favere*, ſive *affectari*. Pro Cœl. Studuit Cœlius *Catilinæ*. Cum accuſativo eſt, *cupere*, vel *affectare aliquid*. Poſt redit. In Sen. Cum *literas* ſtudere incipit, tum eſt Epicureus. 5. de Fin. Ut illud ipſum, *quod* ſtudet, facere poſſit ornatius. Phil. 6. *Unum* ſtudetis omnes. Ter. Andr. Horum ille *nihil* egregie ſtudebat. Niſi fortaſſe hi duo ſint accuſativi communes. Olim cum genitivo. Poeta vetus de nat. Deor. Qui te nec amet, nec ſtudeat *tui*. Obſoletum eſt.

7. *Nubo*, cum dativo. Cic. pro Cluent. *Aurio* conſobrino ſuo nupſit. Et cum ablativo, addita propoſitione *cum*. Idem l. 15. ep. 3. *Quocum* eſſet nupta Regis Armeniorum ſoror.

8. *Diſſideo*, & *diſcordo* ab aliquo, vel cum aliquo dicimus. Sic *diſcrepo*, & *diſſentio*. Singularia in his ſunt cum dativo exempla. 3. de Or. Ipſi *ſibi* ſinguli diſcrepantes. Senec. ep. 20. Ne *orationi* vita diſſentiat.

9. *Advigilo*, *adgemo*, *adſono*, *immurmuro*, *invigilo*, *indoleo*, *obambulo*, *obmurmuro*, & ſimilia Poetarum fere propria, cum dativo. Stat. 1. Theb. Advigilantia ſomnis Pila. 11. Theb. Loquenti adgemit. 3. Met. Plangentibus adſonat. 4. Georg. Sylvis immurmurat. Ib. Vict. invigilant, ideſt, victui. 2. Triſt. Indoluiſſe malis. 3. Georg. Gregibus obambulat, Ov. ep. 17. Precibus obmurmurat.

10. Cer-

10. *Certo*, *bello*, *pugno*, *concurro*, *contendo*, *colludo*, *diſcordo*, *diſſideo*, *differo*, *diſto*, *occumbo*, & alia a Poetis dativo, ab Oratoribus caſibus junguntur aliis. Ecl. 5. Tibi certet Amyntas. 12. Met. Hoſti concurrere. Horat. lib. 2. ep. 2. Quantum diſcordet parcus avaro. Idem de Arte. Tragico differre colori. Et lib. 4. od. 9. Diſtat inertiæ. 2. Æneid. Occumbere morti. Orator diceret. Tecum certet, Occumbere mortem, vel morte, &c.

Quartus ordo neutrorum. Accuſativus poſt verbum.

QUædam verba neutra poſt ſe accuſativum poſtulant. Ea vel ad rem ruſticam pertinent, ut aro terram, puto vineam. 1. Tuſc. Serunt arbores, quæ alteri ſæculo proſint. Vel ad res alias. Ter. Adelph. act. 5. Ego illius ſenſum pulchre calleo.

Quæ ad rem ruſticam pertinent.

Aro, ras, ravi, ratum, *arare*.
Puto, tas, tavi, tatum, *potare*, *tagliare*.
Rigo, gas, gavi, gatum, *adacquare*.
Sero, ris, ſevi, ſatum, *ſeminare*, *o piantare*.

Ablaqueo, *colo*, *fodio*, *meto*, *occo*, *paſtino*, *planto*, *ſarrio*, *ſemino*, *ſtercoro*, *vanno*, *vindemio*.

Alia verba,

Calleo, les, lui, *eſſer pratico*.
Exhalo, las, lavi, latum, *eſalare*.
Oleo, les, lui, litum,) *olezzare*, *rendere*
Redoleo, les, lui, litum,) *odore*.

Horreo, *exhorreo*, *exhorreſco*, *perhorreſco*, *incalmo*, *anhelo*, *maneo*, ideſt expecto, *ſapio*, *deſino*, & defectiva tria, *memini*, *odi*, *novi*, & alia, quæ accuſandi caſum poſtulant, ſed paſſive converti non licet. Cic. Att. l. 9. Ingrati animi crimen horreo. Ad Her. 4. Anhelans crudelitatem. 2. Phil. Cujus te fatum manet. Plaut. Perſ. Ego rem meam ſapio.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Huc revocantur verba, quibus res verbi additur, ut, Currere curſum. 2. de Leg. Agrar. Servire ſervitutem. Plaut. Mil. Ludere ludum. Ter. Enn. Nocere noxam. Liv. lib. 9. Pugnare pugnam. Plaut. Pſeud. Vivere vitam, Ridere riſum, &c. Vel accuſativum menſuræ, qua rem, actionemve, verbi metimur. 3. Offic. Qui ſtadium currit. Sic mare navigare, terram ambulare, &c.

2. *Abhorreo*, fere ablativo cum præpoſitione *a*, vel

ab jungitur. Cic. lib. 7. ep. 3. Cum ab ea ſententia Pompejus valde abhorreret.

Quintus ordo neutrorum, Ablativus poſt verbum.

QUædam verba neutra, poſt ſe ablativum petunt. Cic. 1. Offic. Abundare oportet præceptis, inſtitutiſque Philoſophiæ. Id. ad Q. Fr. l. 3. Incredibile eſt, mi frater, quam egeam tempore. Cæſ. bell. Gall. lib. 6. Lacte, & carne vivunt.

Abundo, das, davi, datum, *abbondare*.
Careo, tes, rui, ritum, *eſſer privo, o ſtar ſenza*.
Doleo, les, lui, litum, *dolerſi*.
Egeo, ges, gui, } *aver biſogno*.
Indigeo, ges, gui, }
Gaudeo, des, viſus ſum, *rallegrarſi, o ſtar allegro*
Mœreo, res, *attriſtarſi, o ſtar malinconico*.
Vaco, as, avi atum, *eſſer privo, eſſer libero*.
Vivo, vis, xi, tum, *vivere*.

Sum, es, fui, *eſſere*, cum ad laudem, aut vituperationem pertinet. Cic. lib. 6. ep. 16. ad Leg. Fac animo, forti, magnoque ſis.

Abſtineo, conſto, ardeo iracundia, &c. flagro, laboro febri, &c. roro, ſcateo, ſono, ſudo, ſuperſedeo, ſtupeo, mano, fluo, affluo, diffluo, circumfluo, redundo. 9. ad Att. Pecuniis locupletum abſtinere. Quintill. l. 2. c. 17. Conſtat experimentis medicina. Cæſ. 3. bell. Civ. Re frumentaria laborabant. Cic. 1. de Div. Herculis ſimulacrum ſudore manavit. Id. ibid. Quid quod fluvius atratus ſanguine fluxit? Id. pro Leg. Man. Africa ipſorum ſanguine redundavit.

Appendix pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

1. Quædam tamen ex his, ut *mano, fluo, redundo*, aliter efferri poſſunt, ſi ablativus vertatur in rectum, & viciſſim rectum in ablativum cum præpoſitione, hoc modo: Sudor ex Herculis ſimulacro manavit: Sanguis e fluvio fluxit. Cic. 2. de nat. Deor. Multaque e Luna manant, & fluunt. Idem Phil. 12. Fluent arma de manibus. Id. pro Syll. Si ex hoc tanto in omnes mortales beneficio nullum in me periculum redundabit. Id de Senect. Ex ejus lingua melle dulcior fluebat oratio.

Huc revocantur *inchoactiva* verba, caleſco, frigeſco, madeſco, &c. eorumque *perfecta*, caleo, frigeo, madeo: ut humore madeſcere, vel madere: Quæ cum verbo *facio*, activa ſunt, calefacio, &c. cum verbo *fio*, paſſiva, calefio, &c.

Ap-

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Sum*, interdum genitivum habet, etiam cum laus, vel vituperatio ſignificatur. Cic. pro Sext. Nimium me timidum, nullius animi, nullius conſilii fuiſſe confiteor.

2. Neutra ſæpe ablativum admittunt ſignificantem partem. Cic. 1. de Or. In me ipſo ſæpiſſime experior, ut exalbeſcam in principiis dicendi, & tota mente, atque omnibus artubus contremiſcam.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Hoc genere loquendi frequentius utuntur Poetæ. Hor. l. 1. ep. 6. Animoque, & corpore torpet. Iidem ablativum etiam in accuſativum mutant. Hor. l. 2. Sat. 7. Tremis *oſſa* pavore.

2. In verbo *ſum*, non ſemper quæ ablativo efferuntur, genitivo efferri poſſunt: cujuſmodi ſunt hæc, *Animo bono, virili, præſenti, vacuo eſſe.* Item illa pro Q. Roſc. & ad Att. lib. 2. ep. 7. Capite, ſuperciliis ſemper eſt raſis. Mira ſum alacritate ad litigandum, &c. Alia contra genitivo, potius, quam ablativo efferuntur. Ter. Andr. Nullius conſilii ſum. Sueton. in Auguſt. Cibi minimi erat, ac fere vulgaris.

3. *Roro, ſono, ſudo*, accuſativum etiam recipiunt, præſertim apud Poetas. Virg. 4. Æn. Vox hominum ſonat. Cic. pro Arch. Poetis pingue quiddam ſonantibus. Non tamen dicimus, *ſono citharam*, ſed *ſono cithara*, ut ſit ablativus inſtrumenti, vel *pulſo citharam*.

4. *Mœreo*, & *doleo*, eundem quoque caſum admittunt. Cic. l. 14. ep. 2. Mœreo caſum hujuſmodi. Phil. 12. Quis non dolet interitum talis civis? Id. pro Sext. Meum caſum, luctumque doluerunt.

5. *Conſto*, & *laboro*, frequentiſſime præpoſitionem *ex* admittunt. Cic. Tuſc. 3. Cum conſtemus ex animo, & corpore. Et paſſim apud eundem reperies, *laborare ex invidia, ex renibus, ex inteſtinis, ex pedibus*. *Vaco* rarius præpoſitionem *ab*; 2. de nat. Deor. *Ab omni* curatione & adminiſtratione vacent. Fere eam reſpuit, ut diximus in 3. Ordine.

6. *Pendere animis*, numero multitudinis. Tuſc. 1. Expectando, & deſiderando pendemus animis. Cum ſingulari numero utimur, ſoli genitivo locus eſt. 1. de Leg. Ego *animi* pendere ſoleo: *Careo*, olim cum genitivo. Terent. Heaut. Præterquam *tui* ca-

rendum quod erat. Et egeo, cum accuſativo. Cato apud Gell. l. 13. c. 22. *Multa* egeo. Non utar.

Sextus ordo neutrorum. Ablativus cum præpoſitione a, vel ab, poſt verbum.

Quædam verba neutra, ut paſſionem ſignificant ita paſſivorum more conſtruuntur: quæ & *neutropaſſiva* dicuntur. Quintil. l. 2. cap. 2. Ita teſtis in reum rogatur, an ab eo fuſtibus vapulaſſet. Idem lib. 12. c. 2. Fabritius reſpondit, a cive ſe ſpoliari malle, quam ab hoſte venire.

Vapulo, las, lavi, latum, *eſſer battuto.*

Veneo, nis, nivi, vel nii, num, *eſſer venduto.*

Fio, fis, factus ſum, *eſſer fatto.*

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Fio, eleganter cum ablativo ſine præpoſitione jungitur, ſed alia ſignificatione. Teren. Andr. act. 5. Nunc primum audio, quod *illo* ſit factum. Interdum additur præpoſitio *de*. Cic. Att. l. 2. ep. 5. Quid *de P. Clodio* fiat, reſcribe. Jungitur etiam, ſed raro admodum, cum dativo. Plaut. Bacch. Quid *mihi* fiet poſtea?

2. Participium *futurus*, eodem ſenſu eoſdem caſus poſtulat. Terent. Heaut. Quid *me* futurum cenſes? Cic. Ep. fam. lib. 9. Fac, ut ſciam, quid *de nobis* futurum ſit. Idem Philip. 2. Vide quæſo, Antoni, quid *tibi* futurum ſit.

3. Verbum *facio*, eodem modo uſurpatur a doctis quo verbum *fio*. Cic. act. 2. in Verr. lib. 1. Quid *hoc homine* faciatis? Idem pro Cæcin. Quid tu *huic homini* facias?

4. *Exulo*, eſt privari patria: *liceo*, eſt in auctione æſtimari: Utrumque aut abſolute, aut cum communibus caſibus uſurpatur, ut Exulo Rhodi, a patria: Domus licet plurimi. Terent. Enn. act. 3. Domo exulo. Horat. lib. 1. Sat. 6. Unius aſſis, nonnunquam pretio pluris licuiſſe. Neutrum tamen cum ablativo perſonæ agentis legimus. Dic ergo: In exilium pellor a Judice: Cæſar domum licitus eſt. *Liceor* enim deponens paſſiva voce active ſignificat, de quo in tertio Ordine Deponentium.

DE

DE CONSTRUCTIONE VERBI COMMUNIS.

CAPUT V.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

VErbum Commune eſt, quod Or ſyllaba tantum finitum, activi ſimul, & paſſivi ſignificationem habet. Quanquam vix fortaſſe ſunt hodie verba, quæ etiam in præſenti, & imperfecto in utramque partem uſurpentur. Quæ igitur activa ſignificatione uſurpantur, activorum more, accuſativum; quæ vero paſſiva, paſſivorum more ſextum caſum admittunt. Cic. act. 3. in Verr. l. 2. Cum agros maximos,, ac feraciſſimos dopopularetur. Liv. Dec. 4. l. 7. Omnis ora maritima ab Achæis depopulata erat.

Depopulor, laris, latus ſum, *ſaccheggiare, ed eſſer ſaccheggiato.*

Aggredior, deris, greſſus ſum, *aſſalire, ed eſſer aſſalito.*

Hortor, taris, tatus ſum, *eſortare, ed eſſere eſortato.*

Aſpernor, naris, natus ſum, *diſprezzare, ed eſſere diſprezzato.*

Dimetior, tiris, dimenſus ſum, *miſurare, ed eſſere miſurato.*

Dignor, gnaris, gnatus ſum, *riputar degno, ed eſſere riputato degno.*

Cic. ad Nepot. apud Priſcian. lib. 8. Hoc reſtiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis. Varro apud eundem. Ab amicis hortaretur. Tacit. lib. 12. Inducunt ſententiam expromere, qua hortaretur Clodius Octaviam diſponere Domitio. Cic. apud eundem Priſcian. Qui habet, ultro appetitur, qui eſt pauper aſpernatur, ideſt *ſpernitur*. Hirtius de bello Africano. Regem vagum ab omnibus aſpernari. Cic. 2. de Invent. Obſervantia eſt, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam, & honore dignantur. Idem 1. Offic. O domus antiqua, quam diſpari dominio dominaris! Plura exempla veterum in verbis *vereor*, *utor*, *conſolor*, & aliis afſert Gellius lib. 15. cap. 13. Plurima item Priſcianus l. 8. in verbis *adulor*, *conſequor*, & aliis quamplurimis, quæ nunc ſunt Deponentia, quæ notanda videntur potius, quam imitanda. Itaque Tyrones præſenti maxime, & imperfecto, & ab his derivatis temporibus, ſignificatione paſſiva abſtinebunt,

Ap-

Appendix I. gen. pro media claſſe.

Participia præteriti temporis, & quæ inde naſcuntur tempora, hoc eſt perfectum, & pluſquam perfectum per omnes modos, & futurum conjunctivi uſitatiora ſunt, quam cætera tempora in paſſiva ſignificatione. Hujuſmodi ſunt *complexus*, *confeſſus*, *comitatus*, *dignatus*, *dimenſus*, *dilargitus*, *ementitus*, *expertus*, *interpretatus*, *largitus*, *meditatus*, *populatus*, *depopulatus*, *teſtatus*, &c. Cic. de Senect. *A quo* eſſent illa dimenſa, atque deſcripta. 2. de Invent. Qui tali honore *dignati ſunt*. Liv. l. 45. Amicum *ab ipſo* per tot caſus expertum. Ter. Phorm. act. 1. Meditata ſunt *mihi* omnia mea incommoda. Cic. pro Sext. Roſc. Una maleficio ſcelera omnia *complexa eſſe* videntur. Id. apud Priſcian. Cupio eum tam invidioſa fortuna *complecti*. Niſi forte hæc ſint ab activo *plecto*, ex quo paſſive *implexus*, *perplexus*. Sic fortaſſe *complecti*, & *complexa*, ſcilicet *involuta*, *implicita*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Abominatus, *blanditus*, *commentus*, *deteſtatus*, *dominatus*, *oblitus*, *veneratus*, & ſi qua ſunt alia, a Poetis uſurpata invenies ſignificatione paſſiva. Cic. etiam pro Planc. *Blandita* dixit populi ſuffragia, hoc eſt, *blanditiis impetrata*.

DE CONSTRUCTIONE VERBI DEPONENTIS.

CAP. VI.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

VErbum deponens eſt, quod Or ſyllaba tantum finitum, activi, vel neutri ſignificationem habet: ut ſequor, utor, morior.

Primus ordo deponentium Genitivus eſt verbum.

QUænam verba deponentia poſt ſe genitivum caſum adſciſcunt. Ad Att. l. 4. ep. 4. Qui miſerere *mei* debent, non deſinunt invidere. Idem pro Planc. Hujus *meriti* in me recordor.

Miſereor, reris, ſertus ſum, *aver miſericordia.*
Obliviſcor, ſceris, oblitus ſum, *dimenticarſi.*
Potior, tiris, titus ſum, *impadronirſi.*
Recordor, daris, datus ſum,) *ricordarſi*, *ram-*
Reminiſcor, ſceris,) *mentarſi.*

Appendix I. gen. pro media claſſe.

Obliviſcor, *recordor*, *reminiſcor*, etiam accuſativum

vum poſtulant. Cic. Phil. 1. Omnia obliviſcor, in gratiam redeo. 8. ad Att. ep. 12. Recordor tua conſilia. Id. Fam. l. 4. ep. 5. Ea potius reminiſcere, quæ digna tua perſona ſunt.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Miſereor perraro dativum admittit. Senec. lib. 2. Contr. 2. Miſereor *tibi*. Vix uſurpaverim.

2. Potior genitivos certos videtur admittere, ut, *potiri*, *rerum*, *hoſtium*, *regni*. Cic. lib. 1. ep. 7. Si exploratum ſibi poſſe *illius regni* potiri. Et ep. 8. Qui potiuntur *rerum*. Interdum alios. Cum ablativo eſt Ordinis ſeptimi.

3. Recordor non raro ablativum cum *de*. Cic. in Rul. Si recordari volueris *de novis nominibus*. Pro Syll. Recordare *de cæteris*. Vide 2. Ord. Neut.

4. Priſci, ut docet Nonius, *vereor*, genitivo adjungebant. Ter. Phorm. act. 5. Neque hujus ſit veritus fœminæ primariæ. Nunc accuſativo tantum adjungitur.

Secundus ordo deponentium. Dativus poſt verbum.

QUædam verba deponentia poſt ſe dativum exigunt. Ea fere *adulationem*, *auxilium*, eaque omnia ſignificant, quæ verba neutra tertii ordinis. Cic. pro Sylla. Ego vero quibus ornamentis adverſor tuis?

Adverſor, ſaris, ſatus ſum, *eſſer contrario*.
Adulor, laris, latus ſum, } *adulare*.
Aſſentor, taris, tatus ſum, }
Aſſentior, tiris, ſenſus ſum, *acconſentire*.
Auxilior, aris, atus ſum, *ajutare*.
Blandior, diris ditus ſum, *accarezzare*.
Gratificor, caris catus ſum, *far ſervizio, o piacere*.

Ancillor, *famulor*, *illacrymor*, *innitor*, *iraſcor*, *medeor*, *medicor*, *moderor*, *morigeror*, *obſequor*, *præſtolor*, *ſuffragor*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

Præſtolor, *adulor*, *moderor*, *medicor*, etiam accuſativo junguntur: ſed *præſtolor*, frequentius accuſativo: *adulor*, & *medicor*, frequentius dativo: *moderor*, æque utrique caſui. Cic. 1. in Cat. Qui *tibi* ad Forum Aurelium præſtolarentur armati. Ter. Eun. Act. 5. *Quem* præſtolare, Parmeno, hic ante oſtium? Col. l. 7. c. 12. Illi quoque *furem* adulantur. Tac. l. 16. Nec *Neronem* adulatus eſt. Quintil. lib.

9. c. 3. Itaque *huic* non *hunc* adulari jam dicitur. Cic. 5. in Verr. Venti, & tempeſtates *res ruſticas* moderantur. Id. l. 1. ad Q. Fr. Moderati *animo*, & *orationi* cum ſis iratus, non mediocri ingenii eſt. Plaut. Moſtel. Ego iſtum lepide medicabor *metum*. Virg. l. 7. Dardaniæ medicari cuſpidis *ictum*. Ter. Andr. act. 5. Ejus dolore *gnato* ut medicarer tuo. Plin. l. 25. c. 2. Ut omnibus *malis* humanis illius medicetur majeſtas.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Medeor*, cum accuſativo. Ter. Phor. act. 3. Cupiditates, *quas* paulo mederi poſſit. Vix uſurpaverim.

2. *Dominor* dativo jungi videtur. 1. En. Victis dominabitur *Argis*. Et 3. En. *Cunctis* dominabitur *oris*: & alibi. Utar potius ablativo, aut accuſativo cum præpoſitione *in*, ſi referatur ad perſonas. Tuſc. 1. Dominans ille *in nobis* Deus. Sulpic. Fam. l. 4. ep. 12. Caſus, & natura *in bonis* dominantur. Cic. de Senect. Senectus uſque ad extremum dominatur *in ſuos*. Luc. l. 5. Mentes dominantur *in aquas*. Ablativo tantum, ſi ad loca. Cic. pro Cæcin. Nimia iſta, quæ dominatur *in civitate*, potentia. 2. Æn. Victa Danai dominantur *in urbe*.

3. *Adulo*, interdum active. Valer. l. 4. c. 3. Si tu iſta eſſe velles, non *adulares* Dionyſium. Lucr. l. 1. Longe alio pacto gannitu vocis *adulans*. Cic. Tuſc. 2. Noſtrum *adulat* ſanguinem. Hic paſſive 1. Offic. Neque *adulari* non ſinamus.

Tertius ordo deponentium. Accuſativus poſt verbum.

Quædam verba deponentia poſt ſe accuſandi caſum poſtulant. Cic. Att. l. 9. Hi quidem mera *ſcelera* loquuntur. Id. 3. de nat. Deor. Deus *terram* tuetur, *maria* moderatur.

Abominor, naris, natus ſum, *aver in abbominazione*.
Adipiſcor, ſceris, deptus ſum, *acquiſtare*.
Adorior, riris, ortus ſum, *aſſaltare*.
Admiror, raris, ratus ſum, *maravigliarſi*.
Alloquor, queris, quutus ſum, *abboccarſi*.
Aſſequor, queris, quutus ſum, *arrivare, e conſeguire*.
Imitor, taris, tatus ſum, *imitare*.
Loquor, queris, quutus ſum, *parlare*.
Liceor, ceris, licitus ſum,) *offerire il prezzo*
Licitor, taris, tatus ſum,) *nell' incanto*.
Mereor, reri, ritus, *ſum*, *meritare*.

Ulci-

Ulſciſcor, ſceris, ultus ſum, *vendicarſi*.

Adulor, *adverſor*, *æmulor*, *aucupor*, *calumnior*, *comitor*, *conſolor*, *conſpicor*, *contemplor*, *criminor*, *demolior*, *deprecor*, pro valde precor, *deteſtor*, *execror*, *experior*, *exequor*, *exordior*, *fateor*, *fabricor*, *hortor*, & compoſita, *jaculor*, *inficior*, *intueor*, *lamentor*, *lucror*, *machinor*, *medicor*, *meditor*, *mentior*, pro imitor, *mercor*, *mereor*, & compoſita, *metior*, *miror*, *miſereor*, *moderor*, *molior*, *moror*, *nanciſcor*, *obteſtor*, *opperior*, *ordior*, *oſculor*, *patior*, *periclitor*, hoc eſt, experior, *perſequor*, *populor*, *prædor*, *præmeditor*, *præſtolor*, *precor*, *profiteor*, *proſequor*, *queror*, *conqueror*, *rimor*, *recordor*, *reminiſcor*, *remoror*, *reor*, *ſcrutor*, *ſequor*, & compoſita pleraque, *ſector*, & compoſita, *teſtificor*, *tueor*, *tutor*, *veneror*, *vereor*, hoc eſt, colo, & alia.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Indignor*, accuſativo rei jungitur. Quintil. l. 2. Quidam indignantur *imperia*. Virg. Æn. 8. *Pontem* indignatus Araxes.

2. *Precor*, etiam ablativo cum præpoſitione *A*, vel *Ab*. Cic. pro Mur. Quæ precatus ſum *a Diis* immortalibus. Id. de Amic. Precari *ab indigno*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Bene mereri*, vel *male mereri* de aliquo, eſt ei commodare, vel incommodare. Cic. l. 1. ep. 9. Erat infinitum, bene de me meritos omnes nominare. Id. l. 1. de Fin. Male, credo, mererer de meis civibus.

2. *Queror* etiam *de hac re* dicimus. Salluſt. in Cat. Sæpe *de avaritia* noſtrorum civium queſtus ſum. Sic *loquor*, & *fateor*. Cic. l. 1. ep. 8. *De quibus* eramus jam cum Pompejo loquuti. Idem. Qui cum *de ſcelere* fateretur.

3. *Liceor*, ſeu *licitor*, cum accuſativo rei, quæ in auctione venditur. 12. ad Att. ep. 36. Hæredes Scapulæ iſtos *hortos* liceri cogitant. Additur & caſus pretii, ut liceri tabulam *centum talentis*. Plin. l. 7. c. 38. Sic liceri plurimi, &c.

Quartus ordo deponentium. Accuſativus cum dativo poſt verbum.

QUænam verba deponentia, præter accuſativum, dativum poſcunt. Cic. Phil. 11. Græcia tendit dexteram Italiæ, ſuumque *ei præſidium* pollicetur.

tur. Act. 2. in Verr. Voce *ei* maxima *victoriam* gratulatur.

Gratulor, laris, latus ſum, *congratularſi*.
Largior, giris, gitus ſum, *donar largamente*.
Minor, naris, natus ſum, } *minacciare*.
Minitor, taris, tatus ſum, }
Polliceor, ceris, citus ſum, *promettere*.

Confiteor, *fœneror*, ideſt, fœnori do, *furor*, *imprecor*, *inficior*, hoc eſt, nego, *interpretor*, *partior*, *impertior*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Furor*, etiam ablativum cum præpoſitione *A*, vel *Ab* recipit. Cic. Att. l. 2. Furatum me *abs* te eſſe diceres.

2. *Gratulor*, etiam tibi *in hac re*. Fam. l. 4. Qua in re tibi gratulor. Et, *de hac re*. Lib. 1. ep. 7. Quod mihi de filia gratularis. *Impertior* vero *te hac re*, ſemel apud Ter. Adelph. act. 3. Sed ceſſo heram hoc malo impertiri propere. Vix uſurpavero.

Quintus ordo deponentium. Accuſativus cum ablativo poſt verbum.

QUædam verba deponentia, præter accuſativum, ablativum poſtulant ſine præpoſitione. Vir. Æn. 1. Haud equidem tali me dignor honore. Cic. l. 9. ep. 8. Ut poſſem te remunerari quam ſimillimo munere.

Dignor, gnaris, gnatus ſum, *riputar degno*.
Proſequor, queris, quutus ſum, *accompagnare*.
Muneror, raris, ratus ſum, *preſentare*, *donare*, *regalare*.
Remuneror, raris, ratus ſum, *rimunerare*.

Sextus ordo deponentium. Ablativus cum præpoſit. A, *vel* Ab, *præter accuſativum poſt verbum.*

QUædam verba deponentia, præter accuſativum, ablativum cum præpoſitione *A*, vel *Ab* poſtulant. Cic. pro Sylla. Quam multorum hic vitam eſt a L. Silla deprecatus?

Deprecor, caris, catus ſum, *dimandare in grazia, e divertire il male pregando*.
Mercor, caris, catus ſum, *comperare*.
Nundinor, naris, natus ſum, *comperare, o vendere al mercato*.
Mutuor, aris, atus ſum, *pigliare in preſtito*.

Per-

Percontor, taris, tatus ſum,) *dimandar per*
Sciſcitor, taris, tatus ſum,) *ſapere.*

Cic. Act. 2. in Verr. Is nullam a ſe calamitatem poterit deprecari. Ib. Qui ab iſto jus ad utilitatem ſuam nundinarentur. De Somn. Scip. Ego illum de ſuo Regno, ille me de noſtra Republica percontatus eſt.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Percontor*, & *ſciſcitor*, ſeu *ſcitor* (nam utroque modo dici poteſt, etiam ablativum perſonæ cum præpoſitione *ex* admittunt. Cic. 1. de Nat. Deor. Epicuri *ex Vellejo* ſciſcitabar ſententiam. Idem de Clar. Or. Cum Theophraſtus percontaretur *ex anicula* quadam, quanti illud venderet. *Mercor*, etiam cum *de*, Pro Flacc. Fundum mercatus eſt *de pupillo*.

2. *Mutuor*, de iis dicitur, quæ non redduntur eadem, ut de pecunia, tritico, &c. Plaut. Moſt. Decem minas a patre mutuatus eſt. Sæpe translate ſumitur. 2. Tuſc. A viris virtus eſt nomen mutuata.

Septimus ordo deponentium. Ablativus poſt verbum.

QUædam verba deponentia poſt ſe ablativum poſtulant. Cic. pro Sext. Roſc. Commoda, quibus utimur, lucem, qua fruimur, ſpiritum, quem ducimur, a Deo nobis dari, atque impertiri videmus. 2. de Invent. Si eo portu potiti eſſent.

Utor, uteris, uſus ſum, *ſervirſi*, *uſare*.
Abutor, teris, uſus ſum, *ſervirſi male*, *abuſare*.
Fruor, eris, itus ſum, *godere*.
Nitor, teris, ſus, vel xus ſum, *appoggiarſi*.
Oblector, taris, tatus ſum, *prenderſi piacere*.
Potior, tiris, titus ſum, *godere*, *e impadronirſi*.
Veſcor, ſceris, *cibarſi*.

Fungor, perfungor, defungor, delector, glorior, periclitor.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Nitor*, *glorior*, *delector*, præpoſitionem *in* interdum ablativo addunt. Cic. pro Mil. In cujus vita nititur ſalus civitatis. De Nat. Deor. lib. 3. In virtute recte gloriamur. 1. de Fin. Quæ manus ſignificat, illum in hac eſſe rogatiuncula delectatum.

2. *Periclitor*, cum eſt *periculum ſubeo*, ablativum poſtulat. Mart. l. 6. Periclitatur *capite* Sodalis noſter. Sic periclitor *vita*, *fama*, &c. Periclitari autem

tem *cancro*, vel *gelu*, dixere Celſus, ac Plinius, ideſt, propter cancrum, aut gelu. Sic *ſiti*, *frigore*, &c. Cum accuſativo eſt *periculum facere*, ſive *experiri*. Cic. pro Quint. Omnia circumſpexit Quintius, *omnia* periclitatus eſt.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Potior*, pro *frui*, ablativo jungitur, ut, Potiri voluptate, pro *vindicare ſibi*, ſeu *obtinere*: ſæpe etiam genitivo, ut, Potiri rerum, &c. Utroque ſenſu ſæpe, a Poetis præſertim, etiam accuſativo. Ter. Adelph. act. 5. Ille alter ſine labore patria potitur *commoda*. Lucr. l.3. Homerus *ſceptra* potitus.

2. *Veſcor*, *fungor*, *utor*, *abutor*, etiam cum accuſativo: ut, veſci caprinum jecur. Plin. l. 11. c. 37. Veſci abſinthium. Lib. 11. c. 38. Functus officium. Ter. Adelph. act. 3. Quæ volumus uti. Plaut. Caſin. Operam abutitur. Ter. And. Prol. Quæ videntur obſolevisse.

3. *Lætor*, & *glorior*, cum *de*; ut, Lætari de communi ſalute. Cic. pro Marc. Gloriari de devitiis. In Vatin. Lætor etiam *utrumque*, ideſt, de utroque, vel propter utrumque. Cic. l. 7. ep. 1. ad Marium.

DE CONSTRUCTIONE VERBI IMPERSONALIS.

CAPUT VII.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

VErbum imperſonale eſt, quod prima, & ſecunda perſona utriuſque numeri, & tertia multitudinis fere privatur, unde & nomen traxit, ut Pudet, Pœnitet.

SCHOLION.

De imperſonalibus univerſe.

SUnt multa verba, quæ pro caſu poſteriori habere poſſunt verbum cum ſuo caſu. Cic. ep. famil. l. 14. ep. 4. Et ſic exiſtimes, vehementius me tua miſeria commoveri, quam mea. Etiam membrum orationis pro caſu poſteriori. Cic. ib. ep. 6. Neque ſum admiratus, hanc epiſtolam, quam Acaſtus attulit, brevem fuiſſe. Hujuſmodi exempla paſſim occurrunt.

Dicta ſunt *imperſonalia*; quod deſtituantur præcipuis perſonis, prima, & ſecunda. Quæ vero tertiæ perſonæ formam habent, ut *pudet*, *itur*, per eas, pro-

pronominibus additis, primas quoque, ſecundaſque perſonas ſignificari docet Diomedes l. 1., ut Pudet me, te, illum, nos, vos, illos, Itur a me, a te &c.

Duplicis ea ſunt generis: quædam activæ vocis, ut *piget*: quædam paſſivæ, ut *egetur*. Utrumque genus in duo rurſus genera dividit Auctor. Quædam appellat *infinita*, quæ nec perſona certa, *ſermonis*, prima, & ſecunda, quæ ſunt verbi ipſius propria quaſi membra, nec ullo nominandi caſu agentis, aut patientis verbi extrinſeco, quam perſonam *conſtructionis* appellat, definiuntur: ut Ter. Phorm. act. 5. Noſtrapte culpa facimur, ut malos expediat eſſe. Virg. l. 6. Itur in antiquam ſylvam. Quædam appellat *finita*, quæ caſum habent ante ſe, quo caſu addito certus & numerus, & perſona definitur: ut Plaut. Stich. Facite quod vobis lubet. Martial. lib. 13. Tota mihi dormitur hyems. Quæ, quamvis a nonnullis dicantur perſonalia, ſunt tamen Auctori imperſonalia: quia eorum primæ, ſecundæque perſonæ non ſunt in uſu.

Primus ordo Imperſonalium, quæ abſolute ponuntur.

Quædam verba imperſonalia abſolute ponuntur, Cic. de Div. Si fulſerit, ſi tonuerit.

Fulget, bat, ſit, } *balenare*, *lampeggiare*.
Fulgurat, bat, vit, }
Grandinat, bat, vit, *grandinare*.
Ningit, bat, ninxit, *nevicare*.
Pluit, ebat, pluit, vel pluvit. *piovere*.
Tonat, bat, nuit, *tonare*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. His tamen interdum vel aperte additur nominativus rei, quæ pluviam, tonitru, aut quid ſimile ciet. Virg. Æn. 9. *Cælum* tonat omne fragore. Id. Georg. 1. Zephyrique tonat *domus*. Vel occulti ſubauditur *Deus*, aut *natura*, aut aliquid ejuſmodi.

2. Exprimitur in eodem caſu res, quæ pluendo decidit. Plin. l. 2. c. 56. Effigies, *quæ* pluerat ſpongiarum fere ſimilis fuit. Virg. 4. Georgic. Nec de concuſſa tantum pluit ilice *glandis*. Tibull. lib. 2. *Multus* ut in terras deplueretque *lapis*. Sat. 8. Theb. *Saxa* pluunt.

3. *Pluit* ablativum fere poſt ſe habet. Liv. lib. 1. Nuntiatum eſt Regi, in monte Albano *lapidibus* plu-

pluiſſe. Id. Dec. 3. l. 4. Saturniæ nuntiatum erat, *ſanguine* per triduum pluiſſe. Oximi pluiſſe *terra*. Plin. l. 5. c. 56. Relatum in monumenta eſt, *lacte*, & *ſanguine* pluiſſe. Et ſæpe alias *carne*, *ferro*, *lateribus coctis*, &c. Val. l. 1. c. 6. In Piceno *lapidibus* pluiſſe. Sic *ningit*, Lucr. l. 2. Ninguntque roſarum *floribus*.

4. Accuſativo *pluit* vix jungitur. Cic. 2. de Div. *Sanguinem* pluiſſe, Senatui nuntiatum eſt. Niſi vel hic ſit caſus infiniti, vel *ſanguine* legatur, ut in Theſauro. Liv. l. ~~40.~~, ſeu Dec. 4. l. 10. In Area Vulcani, & Concordiæ *ſanguinem* pluit. Rarum id, ſi locus mendo caret: nam alioqui pluere *lapidibus*, *imbre*, *lapide*, *lacte*, *terra*, *ſanguine*, *&c.* nuſquam non apud Livium obvia ſunt.

Secundus ordo imperſonalium. Genitivus poſt imperſonale.

Quædam verba imperſonalia poſtulant ante ſe nominativum, vel loco nominativi aliquem orationis partem, præſertim vero infinitum, poſt ſe genitivum. Cic. 2. ad Quint. F. Hoc vehementer intereſt Reipublicæ. Fam. l. 3. ep. 5. Utriuſque noſtrum magni intereſt, prius ut te conveniam, quam decedas. Id. 2. de Fin. Intereſt omnium recte facere. 1. Off. Adoleſcentis eſt majores natu vereri.

Eſt, erat, fuit, *appartenere*, *eſſere ufficio*.
Intereſt, erat, fuit, } *importare*, *o appartenere*.
Refert, rebat, tulit, }

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Intereſt, & refert, & pleraque imperſonalia tertii, quarti, & quinti ordinis hos fere nominativos libentius admittunt, *hoc*, *iſtud*, *illud*, *id*, *idem*, *quod*, *quid*, *nihil*. Cic. pro Syll. Veſtra enim *hoc* maxime intereſt. Ad Brut. l. 2. Tua *iſtud* refert maxime. Pro Lege Man. *Illud* parvi refert. De Or. l. 2. Si tibi *id* minus libebit. In Verr. 6. Non *idem* mihi licet, *quod* iis, qui nobili genere nati ſunt. Acad. 1. Si habes, *quod* tibi libeat. Pro Marc. Multi dubitabant, *quid* ſibi expediret. Hor. l. 2. Sat. 6. *Nil* me pœniteat ſacrum patris hujus.

2. Pro genitivo rei inanimatæ ſæpe *intereſt* accuſativum cum præpoſitione *ad* adſciſcit. Cic. lib. 1. ep. 12. Ad noſtram laudem non multum video intereſſe. Et l. 16. ep. 3. Magni ad honorem noſtrum intereſt.

3. Et-

3 Etiam pro genitivo, hos ablativos, *mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra*, & *veſtra*. Cic. l. 16. ep. 3. Et *tua*, & *mea* maxime intereſt te valere. Id. l. 2. ep. 4. Si quid eſſet, quod eos ſcire, aut *noſtra*, aut *ipſorum* intereſſet. Ter. Hec. act. 3. *Tua* quod nihil refert, percontari deſinas.

4. *Cuja*, vel *cujus* intereſt, dicitur. Cic. pro Mil. Ea cædes, ſi potiſſimum crimini datur, datur ei, cuja interfuit, non ei, cuja nihil interfuit. Idem Phil. 1. Quis enim eſt hodie, cujus interſit iſtam legem manere? Hoc vero uſitatius.

5. Verbum *eſt*, pro ablativis, *mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra*, & *veſtra*, habet *meum*, *tuum*, *ſuum*, *noſtrum*, & *veſtrum*. Lib. 6. ep. 5. Puto eſſe *meum*, quid ſentiam, exponere. 2. de Fin. Si memoria forte defecerit, *tuum* eſt, ut ſuggeras.

6. *Magni*, *parvi*, *tanti*, *quanti*, in genitivo, cum *intereſt*, & *refert*. 2. ad Att. ep. 23. *Permagni* noſtra intereſt te eſſe Romæ. Ad Q. Fr. l. 1. epiſt. 1. *Parvi* refert abs te jus dici. Ulpian. ff. de furt. l. 22. *Si tanti* interfuit. Paulus ib. l. 28. *Tanti* tenetur, *quanti* Domini interfuit.

7. Cætera ejuſmodi per adverbium adduntur, ut multum, permultum, plurimum intereſt; maxime, magnopere, vehementer refert. Sic parum, paululum, minime, tantulum, aliquantulum, tantopere, quantopere, &c. Cic. l. 12. ep. 9. *Multum* intereſt te venire. Id. ad Brut. ep. 9. *Quantopere* interſit opprimi Dolabellam, profecto intelligis.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Quantum* pro *quanti*, apud Ciceronem invenies. Pro Mur. Oſtendam alio loco, *quantum* ſalutis communis interſit, duos Conſules eſſe. Pro Mil. Semper ille, *quantum* intereſſet P. Clodii ſe perire, cogitabat.

2. *Tantum* pro *tanti*, apud Plin. l. 2. c. 16. *Tantum* intereſt, ſubeant radii, an ſuperveniant.

Tertius ordo imperſonalium. Dativus poſt imperſonale.

QUædam verba imperſonalia, quorum multa *eventum*, vel *commodum* fere ſignificant, poſtulant ante ſe nominativum, vel aliquam Orationis partem, præſertim vero infinitum, loco nominativi; poſt ſe vero dativum. Ter. Adelph. act. 5. Facite

quod

quod vobis libet. Cic. l. 16. ep. 1. Mihi placebat, ut te Lucadem deportares. Tuſc. 5. Peccare nemini licet.

Accidit, debat, cidit, }
Contingit, gebat, tigit, } *accadere, avvenire.*
Evenit, niebat, venit, }
Licet, cebat, cuit, vel licitum eſt, *eſſer lecito.*
Libet, bebat, buit, vel libitum eſt, } *piacere.*
Placet, cebat, cuit, vel placitum eſt, }
Vacat, abat, avit, *aver tempo.*

Benevertit, malevertit, cadit, conducit, confert, conſtat, competit, convenit, diſplicet, delet, expedit, inceſſit, incidit, liquet, obtingit, obvenit, patet, præſtat, pro ſatius eſt; *reſtat, ſuccedit, ſupereſt, ſufficit, ſuppetit, ſuperat, & ſuppeditat,* pro ſuppetit, *ſtat, ſedet,* pro placet; *uſu venit.*

Liv. l. 3. Quod beneverteret ipſi, Reique publicæ. Cic. l. 13. ep. 48. Quod tuæ laudi conducere arbitror. In Piſon. Emori potius, quam ſervire præſtat. Et l. 9. ep. 2. Stet nobis illud, una vivere in ſtudiis noſtris. Æn. 5. Idque pio ſedet Æneæ.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Quædam horum verborum perſonalia ſunt, & utroque numero cum quovis nominativo perſonæ tertiæ efferuntur. Suet. in Cæſ. Cætera item, quæ cuique *libuiſſent*. 5. Tuſc. Ut ambitioni, & quotidianis ſumptibus copiæ *ſuppetant*. Quint. l. 1. c. 2. *Confert* admirationi multum infirmitas. Sall. Jug. Metello Numidia *evenit*. Cic. l. 9. ep. 21. Timebam, ne *evenirent* ea, quæ *acciderunt*. De Sen. Eadem mihi *uſuveniunt*. Virg. Ecl. 10. Nec carmina nobis ipſa *placent*, &c.

2. *Conducet* interdum, *confert* fere ſemper, pro dativo rei inanimatæ admittunt accuſativum cum *ad*. Cic. 1. Off. Dum conſultant, conducat id, nec ne ad vitæ commoditatem. Quintil. l. 1. c. 4. Comœdia plurimum ad eloquentiam confert. Verum *confert*, dativo perſonæ (ut, id *mihi* confert) non jungitur.

3. Infinitum *eſſe*, accedente verbo, *licet*, dandi, vel accuſadi caſum poſt ſe poſtulat. Cic. Tuſc. 1. Licuit *otioſo* eſſe Themiſtocli, licuit Epaminondæ. Ad Att. l. 1. ep. 14. Quo in genere mihi *negligenti* eſſe non licet. Idem pro Flacc. Cur his per te frui

frui libertate, cur denique eſſe *liberos* non licet? Ad Att. l. 10. epiſt. 6. Sedentes quid erimus? nam *medios* eſſe non licet.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

2. Idem infinitum *eſſe*, cum cæteris verbis, quæ dativo gaudent, accuſativum habet. Ter. Heaut. act. 1. Vobis expedit eſſe *bonos*. Idem Phorm. act. 5. Noſtrapte culpa facimus, ut *malos*, expediat eſſe. Non raro tamen dativo jungitur. Quintil. l. 11. c. 1. Cui eſſe *diſerto* vacet. Liv. l. 21. Vobis neceſſe eſt *fortibus viris* eſſe. Hor. in Arte. *Mediocribus* eſſe poetis. Non Dii, non homines, non conceſſere columnæ. Ov. Met. 8. Vobis *immunibus* hujus eſſe mali datur. Similes eſt illud Valer. l. 3. c. 6. Sylla *chlamydato ſibi* Neapoli ambulare turpe non duxit. Et l. 5. 4. Maximo tibi poſtea, *& civi*, *& duci* evadere contigit.

2. *Inceſſit* imperſonale dandi, vel accuſandi caſum admittit. Val. Prol. Nec *mihi* cuncta complectendi cupido inceſſit. Liv. lib. 1. Gravior cura *Patribus* inceſſit. Frequentius accuſativum. Liv. l. 1. Timor deinde *Patres* inceſſit. Et l. 24. *Ipſum* ingens cupido inceſſerat Tarenti potiundi. Cum præpoſitione. Ter. Andr. act. 4. Intelligo, unde nova religio *in te* iſthæc inceſſit.

3. *Accidit*, *contingit*, *evenit*, *uſuvenit*, & alia, quæ eventum ſignificant, apud Oratores fere infinitum reſpuunt, & Subjunctivo modo cum conjunctione *ut* gaudent. 3. in Ver. Accidit, ut ille eo die Lampſacum veniret. Lib. 2. ep. 1. Si ei contigiſſet, ut te ante videret, quam e vita diſcederet. 2. de Or. Forte evenit, ut in Privernati eſſemus. 1. de Fin. Ex eo credo quibuſdam uſuvenire, ut abhorreant a Latinis.

Quartus ordo imperſonalium. Accuſativus poſt imperſonale.

Quædam verba imperſonalia poſtulant ante ſe nominativum, vel loco nominativi aliquam orationis partem, præſertim vero infinitum, poſt ſe accuſativum. Cic. in Brut. Decet hoc illum neſcio quo modo. Lib. 2. ad Q. F. ep. 12. Te eſſe animo hilari, valde me juvat. Id. de Or. In quibus neque abeſſe quidpiam decet, neque redundare.

Decet, bat, cuit, *convenire*.

Dedecet, bat, cuit, *diſconvenire*.
Delectat, bat, vit, *dilettare*.
Juvat, bat, juvit, *giovare*, *piacere*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Hæc quoque verba non raro utroque numero cum quovis nominativo tertiæ perſonæ uſurpantur. Cic. offic. Quam te aliena deceant. Plaut. Moſt. Satin' hæc me veſtis deceat? Sen. l. 2. Benef. Te omnia dedecent. Cic. l. 2. ep. 7. Me Status hic Reip. non delectat.

2. Verbum *oportet* accuſativum poſt ſe non poſtulat, cum verbum ſit abſolutum, atque intranſitivum; Quod modo nominativum aperte habet. Ter. Heaut. act. 3. Hæc facta ab illo oportebat. Cicer. pro Corn. Eſt aliquid, quod non oporteat, etiamſi liceat. Modo membrum orationis, loco nominativi. Phil. 7. Irritari Antonium non oportuit. Modo eleganter conjunctivum modum abſque ulla conjunctiva particula. Cicer. de Orat. l. 1. Ex rerum cognitione efflorefcat, & redundet oportet oratio. Verum numero multitudinis uſurpandum non videtur.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Fugit, *præterit*, *fallit*, *latet*, cum impersonaliter uſurpantur, huc revocanda ſunt. Ad Q. Fr. l. 2. ep. 11. De Cæſare fugit me ad te ſcribere. Cic. l. 13. ep. 65. Non me præterit, nos eam rem Epheſi expertos eſſe. Ad Att. 3. ep. 23. In lege nulla eſſe ejuſmodi caput, te non fallit. Var. l. 8. de L. L. Unum genus ſeminis, quod latet ſenſum noſtrum: alterum, quod apertum. Ov. 5. Faſt. Quorum me cauſa latebat. Plin. l. 2. c. 20. Latet pleroſque. Juſtin. l. 31. Sed res Annibalem non diu latuit. Hoc tamen verbum apud Ciceronem dativo jungi videtur. Poſt redit. in Sen. Ubi nobis hæc auctoritas tamdiu tanta latuit.

Quintus ordo imperſonalium.

Accuſativus cum præpoſitione ad *poſt imperſonale.*

Quædam verba imperſonalia poſtulant ante ſe nominativum, vel loco nominativi aliquam orationis partem, præſertim vero infinitum; poſt ſe accuſativum cum præpoſitione *ad*. Cic. pro Sext. Roſc. Hoc ad me nihil attinet. Id. de Div. lib. 2. Ad rem pertinent, quomodo cælo affecto, quodque ani-

animal oriatur. Id. pro Font. Ad Rempublicam pertinet, viam Domitiam munire.

Attinet, nebat, nuit,)
Pertinet, nebat, nuit,) *appartenere.*
Spectat, tabat, tavit,)

Appendix I. gen. pro media claſſe.

Hæc quoque verba utroque numero, & cum quovis nominativo tertiæ perſonæ ſæpius efferuntur. Cic. 1. Offic. Beneficia, quæ ad ſingulos ſpectant, & ad univerſos pertinent. Pro Sext. Ad quem ſuſpicio maleficii pertineat.

Sextus ordo imperſonalium. Genitivus ante imperſonale.

Quædam verba imperſonalia poſtulant ante ſe fere genitivum, vel aliquam orationis partem, præſertim infinitum; poſt ſe accuſativum. Plaut. Trin. Miſeret te aliorum: tui te nec miſeret, nec pudet. Cic. 1. Offic. Quoad te, quantum proficias, non pœnitebit. Ad Q. Fr. l. 2. Non me hoc dicere pudebit.

Miſeret, rebat, ſertum eſt,) *aver miſericordia.*
Miſereſcit, ſcebat,)
Piget, bat, guit, *rincreſcere.*
Pœnitet, bat, tuit, *pentirſi o attriſtarſi.*
Pudet, bat, duit, *vergognarſi.*
Tædet, bat, pertæſum eſt, *rincreſcere.*

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Quinque hæc verba videntur quondam fuiſſe deponentis. Cujus rei argumento eſt carmen Turpilli apud Nonium. Quam matris, nunc patris non miſeretur magis. Hinc illa, *miſertum eſt*, *pigitum eſt*, *puditum eſt*, *pretæſum eſt*. Ex quibus duo illa *pigitum*, *puditum eſt*, pene obſoleverunt. Quamquam Cic. dixit Or. pro Flac. Nonne eſſe *puditum* non modo legatum, ſed Trallianum omnino dici Mæandrum? Stat. l. 7. Nec *pigitum* parvoſque lares, humileſque ſubire. Hinc paſſive, *pœnitendus*, *pudendus*, *pigendus*, ut diximus l. 1. c. 13. & 14. Colum. l.2. c.2. Hinc ager colono eſt *pœnitendus*.

2. Verbum *vereor* apud Veteres hujus ordinis imperſonale erat. Pacuc. apud Non. Nihil ne *te populi* veretur? Accies. Si tui te veretur *progenitoris*. Quos ſemel imitatus eſt Cicero de Fin. l. 1. Ariſtippi, Cyrenaſcorumque omnium, *quos* non eſt veritum in voluptate ſummum bonum ponere.

3. In his ipſis verbis nominativum latere. Priſcin. lib. 8. docet ex Apollonio: v. g. Pudet me tui, hoc eſt, pudor me habet tui. Miſerere me tui, hoc eſt, miſeratio me habet tui. Crediderim potius verba hæc figurate genitivum habere pro nominativo. Nam juſta, & recta conſtructio eſt hæc. Plaut. Stich. Et me quidem hæc conditio nunc pœnitet. Figurata vero; Pœnitet me hujus conditionis. Juſta tamen exolevit, atque in ejus locum figurata ſucceſſit. Hinc locutioni ſimilis eſt illa Ciceronis, 5. de Fin. Venit mihi Platonis in mentem, ideſt, Platonis recordatio.

IMPERSONALIA PASSIVÆ VOCIS.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

VErba imperſonalia paſſivæ vocis fiunt potiſſimum ex neutris in O, abſolutis, ut *ſtatur*, *vivitur*, *curritur*, *itur*, *ventum eſt*: Vel a plurimis tertii ordinis, ut *ignotum eſt*, *reclamatum eſt*: Vel a nonnullis quarti, & quinti ordinis, ut *ſervitur*, *egetur*: Vel ab activis ipſis, ſi efferantur abſolute, ut *fletur*, *amatur*.

2. Admittunt ante ſe ablativum cum *a*, vel *ab*, tacite, cum abſolute ponuntur, ut *egetur*, *ſtatur*, intellige, *a me*: *ceſſatum eſt*, nempe *a nobis*. Vel expreſſe. 3. Off. Cum a *Conſulibus* male pugnatum apud Claudium eſſet. Id. l. 9. ep. 12. Nil eſt *a me* inſervitum temporis cauſa. Id. pro dom. ſua. *Ab univerſo Senatu* reclamatum eſt.

3. Poſt ſe habent ſuorum verborum caſus. Cic. l. 1. ep. 2. *Ejus orationi* vehementer ab omnibus reclamatum eſt. 12. ad Att. *Huic quoque* rei ſubventum eſt a nobis. Liv. l. 1. *Siccitate* eo anno laboratum eſt.

4. Præter ablativum, vel ejus loco dativum, non reſpuunt rectum. Plin. l. 17. ep. 10. Hoc modo plantantur *punica*. Idem. l. 12. cap. 13. Metitur *cardamomum*, & lib. 12. cap. 6. Totus hodie navigatur *occidens*. Quæ imperſonalia *finita* ſunt, ut ſupra diximus, & differunt a paſſivis, quod eorum primæ, & ſecundæ perſonæ non ſunt in uſu; conſtructione non differunt.

SCHOLION.

IMperſonalia paſſivæ vocis, quædam ſuapte natura perſonalia ſunt, & primas, ac ſecundas perſonas paſſivæ vocis habere poſſunt, ut quæ ab activis, & quibuſdam neutris quarti ordinis fiunt; dicuntur tamen

men imperſonalia cum abſolute ſine ullis perſonis paſſiva voce efferuntur. Phil. 2. Ab hora tertia *bibebatur*, *ludebatur*, *vomebatur*. Ter. Andr. Act. 1. In ignem poſita eſt, *fletur*. Vide ibi Donatum.

2. Verba vero, quorum primæ, ſecundæque perſonæ paſſiva voce non ſunt in uſu, ſi tertiis perſonis nominandi caſum adjunxeris, dicuntur imperſonalia *finita*, quæ certam perſonam *conſtructionis* habent. Ovid. 12. Metam. Nunc tertia *vivitur* ætas. Id. in ep. Noctes *vigilantur* amaræ. Off. 1. Multa in Repub. *peccantur*. Pro Mur. Pugna accerrima eſt cum Rege ſumma contentione *pugnata*. Salluſt. Jugurt. Prælium male *pugnatum* a ſuis: quia *vivor*, *vigilor*, *peccor*, *pugnor*, in uſu non ſunt.

3. Ea igitur potiſſimum cenſentur imperſonalia, quæ primis, ſecundiſque deſtituta perſonis, non admittunt nominandi caſum; ſiquidem privantur utraque perſona, & *ſermonis*, & *conſtructionis*; nulloque certo numero, ut perſona definiuntur; ideoque *infinita* appellantur, ut initio hujus capitis diximus. Plaut. Pſeud. Quid agitur? *Egetur* acriter. Ter. Eun. act. 2. Quid agitur? *Statur*. Idem Adelph. act. 4. *Ceſſatum eſt*, uſque adhuc. Et act. 3. *Ignotum eſt*, *tacitum eſt*, *creditum eſt*. 6. in Ver. *Curritur* ad prætorium. Ad Att. lib. 2. ep. 1. Non *itum eſt* obviam, cum iri maxime debuit. Et l. 10. Hic *maneri* diutius non poteſt. Virg. l. 6. 6. Æn. *Ventum* erat ad limen. Ib. *Itur* in antiquam ſylvam. Tac. l. 1. Poſtquam *turbatum* in caſtris accepere. Et alia.

DE COMMUNI OMNIUM VERBORUM CONSTRUCTIONE.

CAPUT VIII.

Pro media claſſe Grammaticæ.

HActenus de peculiari verborum conſtructione dictum eſt, deinceps de communi dicendum.

Status in loco.

PRÆCEPTUM I. *De genitivo communi.*

PRopria pagorum, caſtellorum, urbium, vel oppidorum primæ, vel ſecundæ declinationis ponuntur in genitivo poſt quodvis verbum, ſi interrogatio fiat per adverbium *ubi*, ſive, ut alii loquuntur,

tur, cum ſignificatur *ſtatus in loco*. Cic. Att. l. 4. ep. 11. Egnatius *Romæ* eſt.

2. Propriorum legem ſequuntur appellativa quatuor *humi*, *belli*, *militiæ*, *domi*, quorum poſtremo adjungi poſſunt adjectiva, *meæ*, *tuæ*, *ſuæ*, *noſtræ*, *veſtræ*, *alienæ*. Cic. Tuſc. 5. Theodori quidem nihil intereſt, *humi* ne, an ſublime putreſcat. 2. de Off. Quibuſcunque rebus vel *belli*, vel *domi* poterunt, Rempub. augeant. L. 4. ep. 7. Nonne mavis ſine periculo *domi tuæ* eſſe, quam cum periculo *alienæ?* Liv. l. 1. Salubriora credebant *militiæ*, quam *domi* juvenum corpora eſſe.

Genitivis, *belli*, *militiæ*, non utendum videtur, cum non ſunt conjuncti genitivo *domi*; neque enim ſatis conſtat, apud probatos Scriptores illos ab hoc ſejungi, Cic. Fam. lib. 13. ep. 55. Poſteaquam mecum *in bello*, atque in re militari fuit. Id. ibid. ep. 16. Et *in bello*, tecum fuiſſet.

3. Si propria tamen fuerint tertiæ declinationis, vel pluralis numeri, ſexto caſu utendum eſt. Cic. 1. de Div. *Babylone* paucis poſt diebus Alexander eſt mortuus. Ad Att. l. 9. ep. 13. Lentulum noſtrum ſcis *Puteolis* eſſe. Et ad eund. l. 16. Malo cum timore domi eſſe, quam ſine timore *Athenis tuis*.

4. Nomina inſularum, regionum, provinciarum, cæterorum denique locorum, ablativum cum præpoſitione *in* fere deſiderant. Ad Att. lib. 9. epiſt. 6. Promitto tibi ſi valebit, regulam illum nullam *in Italia* relicturum.

5. *Ruri*, vel *rure*, utimur, cum hujus eſt loci. Plaut. Bacch. Si illi ſunt virgæ *ruri*, at mihi tergum domi eſt. Liv. 4. Dec. Morientem *rure* eo ipſo die ſepelliri ſe juſſiſſe ferunt. Nonnunquam additur adjectivum. Horat. l. 5. ep. 28. Interdum nugaris *rure paterno*.

6. Genitivus *domi* illa ſex tantum adjectiva admittit, *meæ*, *tuæ*, *ſuæ*, *noſtræ*, *veſtræ*, *alienæ*. Nam cum aliis in ablativo cum præpoſitione *in* ponitur. Ovid. Suſtinet *in vidua* triſtia ſigna *domo*.

7. Quod idem interdum ſit cum illis pronominibus. Plin. ad Cat. l. 3. Ille *in domo mea* ſæpe convaluit.

8. Cum ſubſtantivis autem utroque modo copulatur. Ad Att. l. 1. ep. 9. Clodius deprehenſus *domi* Cæſaris. Et ad eund. l. 2. ep. 7. Cum *in domo* Cæſaris quondam unus vir fuerit.

Ap-

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Errant, qui putant, nomina tertiæ declinationis dativo efferri. Nam Tibur, Anxur, apud veteres, & *e*, & *i* literis ablativum habuiſſe videntur; legimus enim utroque modo. Ad Att. lib. 16. ep. 3. Nunc demum reſcribo iis literis, quas mihi miſiſti convento Antonio *Tiburi*. Liv. Bel. Pun. l. 10. *Tibure* haud ita multo ante mortuus.

2. Quidam dubitant, dicendum ne ſit: Marcellus natus eſt *Romæ, nobilis urbis*, an, *nobili urbe*. Cic. pro Arch. poſteriore modo loquitur. Natus eſt Antiochiæ, *loco nobili*, & celebri quondam urbe. Idem præpoſitionem interpoſuit. Pro Rab. Neapoli, *in* celeberrimo oppido. Id. Phil. 4. Albæ, *in* urbe opportuna. Plin. l. 2. ablativo utitur, præpoſitione præpoſita. *In Nea*, oppido Troadis.

PRÆCEPTUM II. *De motu ad locum.*

SI per adverbium *quo* fiat interrogatio, videlicet cum *motus ad locum* ſignificatur, propria pagorum, caſtellorum, oppidorum, urbium, accuſativo ſine præpoſitione efferuntur, cujuſcunque ſint declinationis, ac numeri: quibus adduntur illa duo, *rus*, & *domus*; Ad Att. l. 16. ep. 6. Epiſtolas *Catilinam*, Tauromenium, Syracuſam commodius mittere potero. Teren. Heaut. *Domum* revertor mœſtus. Idem Eun. *Rus* ibo. Cic. pro Arch. Eum *domum ſuam* receperunt. Curt. l. 7. Qui remiſſi *domos* erant. *Rura* tamen in plurali cum præpoſitione. Liv. l. 9. Dec. 4. Jam ubi vos dilapſi domos, & *in rura veſtra* eritis, &c.

2. Nomina tamen inſularum, regionum, provinciarum, &c. accuſativum cum præpoſitione *in*, vel *ad*, deſiderant. Cic. de Somn. Scip. Cum *in Africam* veniſſem.

PRÆCEPTUM III. *De motu de loco, & per locum.*

SI per *unde*, vel *qua* fiat interrogatio, hoc eſt, ſi *motus de loco, aut per locum* ſignificetur, in propriis pagorum, caſtellorum, oppidorum, ſeu urbium, ablativo utemur ſine præpoſitione: quibus adjungenda illa duo, *domus*, & *rus* ad Att. l. 5. ep. 17. Accepi *Roma* ſine tua epiſtola faſciculum literarum. Ter. Eun. Act. 4. Video *rure* redeuntem ſenem. Ad Att. l. 5. ep. 15. Iter *Laodicea*, faciebam,

cum has literas dabam in caſtra. Act. 5. in Verr. l. 4. Adeſt Legatus *domo* miſſus.

2. Nomina quoque verbalia interdum ejuſmodi caſus communes admittunt. Cæſ. 1. Bell. Gall. Ut *domum reditionis* ſpe ſublata, paratiores ad omnia pericula ſubeunda eſſent. Philip. 4. Cum capitalem, & peſtiferum *Brunduſio* M. Antonii *reditum* timeremus. Et cum adverbio. Ter. Eun. act. 4. ſc. 5. Quid *huc reditio* eſt?

3. Nomina inſularum, regionum, provinciarum, cæterorum denique locorum, præpoſitionem *ex*, *ſi motus de loco* ſignificetur; ſin autem *per locum*, præpoſitionem *per* fere deſiderant. In Verr. act. 3. l. 2. *ex Sicilia* in Africam gradus Imperii factus eſt Romanis. Liv. l. 3. Dec. 4. Dum ipſe terreſtri *per Hiſpaniam*, Galliaſque itinere Italiam peteret.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Propria urbium, ſeu oppidorum, ſæpe præpoſitionem recipiunt, præſertim ſi motus de loco, aut ad locum ſignificetur. Ad Att. lib. 9. *A Brunduſio* nulla adhuc fama venerat. De Sen. Adoleſcentulus miles profectus ſum *ad Capuam*. Liv. l. 1. Bell. Pun. Legati Romani *ab Carthagine* in Hiſpaniam trajecerunt. Et alibi ſæpiſſime. Neque ſolum adhibetur præpoſitio *ad*, cum propinquitas adſignificatur; alioqui non dixiſſet Cicero pro Planc. *Brunduſium veni, vel potius ad mœnia*; ſatis enim fuiſſet. *Ad Brunduſium veni*. Tyrones tamen Grammaticorum leges ſequantur.

2. Propriis regionum, & inſularum, interdum demitur præpoſitio, præcipue a Poetis, & Hiſtoricis. Æneid. 3. Ibitis *Italiam*, portuſque intrare licebit. Liv. l. 5. Dec. 5. Navigare *Cyprum* pergit. Cæſ. Bel. Civ. l. 3. Cæſar cum audiſſet Pompejum *Cypri* viſum, &c. pro Leg. Man. Africam exploravit, inde *Sardiniam* venit.

3. Certa nomina propria regionum, aut viarum, item quædam appellativa, ablativo ſine præpoſitione eleganter efferuntur, quæ alioquin accuſativo cum præpoſitione *per* efferenda eſſent. Ad Q. Fr. l. 1. ep. 1. Ita ſe gerant in iſtis Aſiaticis itineribus, ut ſi iter *Appia via* faceres. In Verr. act. 1. Multæ mihi a C. Verre inſidiæ *terra*, *marique* factæ ſunt. Lib. 2. de Orat. *Toto foro* volitare. Pro Planc. Iter a Vibone Brunduſium *terra* petere contendi. Ter.

Adelph. act. 4. Præterito *hac recta platea* ſurſum.

4. *Vagandi* verbum, hanc in primis elegantiam ſibi vendicat. Phil. 10. Et nunc *tota Aſia* vagatur, volitat, ut Rex. Ad Att. l. 14. Spero jam tuto vel ſolum *tota Urbe* vagari poſſe. Pro Font. Vagantur læti, atque erecti paſſim *toto foro*.

PRÆCEPTUM IV. *De dativo communi.*

QUodvis verbum admittit dativum ejus perſonæ, in cujus gratiam, commodum, vel incommodum aliquid fit. Plaut. Mil. *Tibi* aras, *tibi* occas, *tibi* ſeris, *tibi eidem* metis. Cic. l. 16. ep. 8. Quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo *tibi*. Et l. 2. ep. 18. Si quid offenderit, *ſibi* totum, *tibi* nihil offenderit.

PRÆCEPTUM V.

De accuſativo, vel ablativo communi temporis.

TEmpus accuſativo, vel ablativo caſu effertur, ſi per *quandiu* fiat interrogatio. Liv. l. 1. Romulus ſeptem, & triginta regnavit *annos*. Plin. l. 7. c 48. Maſiniſſam ſexaginta *annis* regnaſſe indubitatum eſt.

2. Sin vero per *quando* fiat interrogatio, ablativo utimur. Cic. de Aruſp. Negotium magiſtratibus datum eſt *anno ſuperiore*. Eodem utimur, cum præteritum tempus a præſenti metimur, ut Triennio ante. Ad Att. l. 10. ep. 4. Tempeſtatem ego quindecim annis ante proſpexeram.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Ablativus interdum, *intra*, ſignificat, ut paucis diebus, biduo, triduo: pro, intra paucos dies, intra biduum, intra triduum. Pro Mil. Clodius reſpondit, *triduo* illum, ad ſummum *quatriduo* periturum.

2. Si per *quandiu* fiat interrogatio, frequentius utimur accuſativo, quam ablativo: quippe cum ſpatium temporis, ſive tempus continuatum ſignificetur. Cic. act. 3. in Ver. l. 2. Provinciam *triennium* obtinuiſti. Et l. 15. ep. 4. *Biduum* Laodiceæ fui. Et l. 16. ep. 1. *Duos horas* Thyrei fuimus. Liv. l. 1. Regnavit Ancus *annos* quatuor & viginti.

PRÆCEPTUM VI. *De accuſativo, vel ablativo ſpatii.*

CUivis verbo apponi poteſt accuſativus, qui diſtantiam loci ſignificet. Cic. l. 16. epiſt. 4. ad

Tiron. Is locus eſt citra Leucadem *ſtadia* viginti. Pro Sext. Roſc. Edixit, ut ab Urbe abeſſet *milliæ* paſſuum *ducenta*. Ad Att. l. 13. *Cubitum nullum* aſſiduo curſu proceſſit. Liv. l. 7. Bell. Maced. *Mille, & ducentos paſſus* ibi latitudo patet.

2. Interdum ablativo Scriptores utuntur. Cæſ. 1. de Bell. Gall. *Millibus* paſſuum ſex a Cæſaris caſtris ſub monte conſedit. Id. ib. Ab exploratoribus certior factus eſt, Arioviſti copias a noſtris *millibus* paſſuum quatuor & viginti abeſſe.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Frequentius tamen accuſativo videtur efferri ſpatium loci, quam ablativo. In Verr. act. 5. l. 4. Næque ab argento *digitum* diſcedere. Pro Dejot. Negat ſe a te *pedem* diſceſſiſſe.

2. Ipſum quoque ſpatii nomen in utroque caſu adhibetur. Curt. l. 5. Ædificia fere *ſpatium* unius jugeri abſunt. Colum. l. 11. c. 3. Sulci lirarum inter ſe diſtent ſemipedali *ſpatio*.

3. Cum dicimus abeſſe bidui, tridui, quatridui, *iter*, aut *via*, intelligitur. Ad Att. l. 5. ep. 17. A caſtris aberam *bidui*. Sæpe *iter*, aut *via* exprimitur. Fam. 15. ep. 6. Aberam ab Amano *iter* unius diei. Cæſar Bell. Gall. 1. Cum bidui *viam* proceſſiſſent.

PRÆCEPTUM VII. *De ablativo abſoluto.*

QUibuslibet verbis addi poteſt ablativus abſolute poſitus. Ad Att. l. 5. ep. 9. Quæ, *auctore te*, velle cœpi, *adjutore*, aſſequar. Id. ad eundem l. 14. ep. 6. Scripſi hæc ad te, *appoſita ſecunda menſa*. De Clar. Orat. Ego cautius poſthac hiſtoriam, *te audiente*, attingam. Mart. l. 8. *Cæſare venturo*, Phoſphore, redde diem.

2. Veruntamen, cum aut nomen, aut participium ab aliquo verbo pendet, cum eo conſentit. Cicer. 1. de Orat. Dum *Proconſul* in Ciliciam *proficiſcens*, Athenas veniſſem, &c. Ib. *Cogitanti mihi, ac memoria vetera repetenti*, perbeati fuiſſe illi videri ſolent, &c.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Nonnunquam, præſertim apud Hiſtoricos, abſolute ponitur participium præteriti temporis ſine Nomine. Liv. Bell. Maced. lib. 1. Inde Conſul ad Pulvinum eſt progreſſus, nondum *comperto*, quam

re-

regionem hoſtes petiſſent. Tac. l. 2. *Audito*, caſtellum Luppiæ obſideri, ſex legiones eo duxit.

2. Nonnunquam nomen tantum. Tac. l. 1. Juxta *periculoſo*, ficta, ſeu vera promeret: hoc eſt, *Cum æque periculoſum eſſet*. Liv. Bell. Pun. l. 8. Multi, *incerte* præ tenebris, quid aut peterent, aut vitarent, fœde interierunt: ideſt, *cum incertum eſſet*.

3. Interdum cum ablativo abſoluto ſubauditur nominativus verbi ejuſdem perſonæ. Cic. ad Tit. l. 16. Non potes effugere hujus culpæ pœnam, *te patrono*, hoc eſt, tu, *te patrono*, non potes effugere, &c. Qua ratione dici poſſet: Non poſſum effugere hujus culpæ pœnam, *me patrono*; ideſt, ego, *me patrono*, &c.

PRÆCEPTUM VIII. *De ablativo inſtrumenti, cauſæ, modi actionis.*

QUævis verba ablativum admittunt ſignificantem *inſtrumentum*. Ter. Adel. *Hiſce oculis* egomet vidi. Aut *cauſam*, propter quam aliquid fit. Cic. ad Q. Fr. lib. 2. *Veſtra culpa* hæc acciderunt. Aut *modum*, quo aliquid fit. Pro Nil. *Quonam modo* id factum feret civitas? De Sen. Sapientiſſimus quiſque *æquiſſimo animo* moritur, ſtultiſſimus *iniquiſſimo*.

2. Modus actionis præpoſitionem *cum*, quæ comes dicitur, ſæpe admittit. Cic. pro Cluent. Semper magno *cum metu* dicere incipio. De Orat. l. 3. *Cum febri* domum redeo. De Off. l. 1. Ira procul abſit, *cum qua* nihil recte fieri, nihil conſiderare poteſt.

3. Ad *cauſam*, *propter quam* pertinent hæc, & his ſimilia; ardere iracundia, dolore, ſtudio, deſiderio alicujus rei, flagrare, vel inflammari cupiditate, accendi amore, odio, &c. Ter. Adel. act. 3. Me miſerum! vix ſum compos animi, ita ardeo *iracundia*.

4. Hæc etiam: Gaudeo, mœreo alienis malis: madeſco lacrymis: caleo febri: lætor, delector, oblector quiete. De his in ordine 5. neutrorum, & 7. deponentium.

5. *Modum actionis* cognoſcimus interrogatione, *quo modo*? ut, Quomodo tulit injuriam? Æquo, iniquo animo. Cic. pro Flac. Pacem maritimam *ſumma virtute*, atque incredibili celeritate confecit. Sit clara, ſuppreſſa, ſubmiſſa voce dicere, &c.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Ablativus inſtrumenti in accuſativum cum præpoſitione *per* non ineleganter migrat. Celſ. l. 5. c. 16. De iis vulneribus, quæ maxime *per tela* inferuntur.

2. Ablativus cauſæ etiam præpoſitiones *a*, vel *ab*, *cum*, *de*, *ex*, *præ*, *pro*, nonnunquam admittit. Ter. Hecyr. Jacentes hoſtes *a verecundia*. Ad Q. F. l. 1. ep. 2. Certo ſcio, te feciſſe *cum cauſa*. Pro Sext. Quibus Senatus *de me* gratias egit. Sall. Jug. *Ex conſcientia ſua* diffidenti. Cicer. pro Planc. Nec loqui *præ mœrore* potuit. Id. de Orat. *Proque eo*, quod ejus nomen erat magna apud omnes gloria, invitatus eſſet, &c.

PRÆCEPTUM IX. *De ablativo exceſſus.*

CUivis verbo adjungi poteſt ablativus rei, qua *exceſſus* ſignificatur. Cic. de Clar. Orat. P. Scipio omnes *ſale*, *facetiiſque* ſuperabat. 2. de Or. *Lepore*, *& humanitate* omnibus præſtitit Socrates. Ter. Phorm. act. 2. Incredibile eſt, quanto herum anteeo *ſapientia*.

PRÆCEPTUM X. *De ablativo pretii.*

QUælibet verba ablativum admittunt ſignificantem *pretium*. Cic. in Ver. act. 4. l. 3. Senatus æſtimaſſet *quaternis ſeſtertiis* tritici modium. Ter. Andr. act. 2. Vix *drachmis* obſonatus eſt decem. Ib. Piſciculos minutos ferre *obolo* in cœnam feci. Liv. l. 3. Bell. Pun. Multorum *ſanguine*, & *vulneribus* ea Pœnis victoria ſtetit. Cic. Phil. 2. Jam invideo magiſtro tuo, qui te *tanta mercede* nihil ſapere docuit. Id. pro Cœl. Cujus in ædibus habitet *decem millibus*.

2. *Magno*, *permagno*, *plurimo*, *parvo*, *paululo*, *minimo*, ſæpe ſine ſubſtantivis ponuntur. Varro l. 3. Piſcinæ ædificantur *magno*. Act. 4. in Verr. l. 3. *Permagno* decumas ejus agri vendidiſti. Ib. Excogitare non poterat, quemadmodum *plurimo* venderet. Hor. l. 2. Sat. 2. Quæ virtus, & quanta bonis ſit vidore *parvo*. Ter. Eun. act. 1. Ut te redimas *minimo*, ſi nequeas *paululo*.

Exceptio pro media.

HIs tamen genitivis exceptis, *tanti*, *quanti*, *quanticumque*, *tantidem*, *pluris*, *minoris*; de quibus ſupra diximus ad ſecundum ordinem activorum. Cic. l. 10. Fam. ep. 1. Furnium noſtrum *tanti* a te fieri,

nec

nec miror, & gaudeo. Juven. Sat. 7. Chryſogonus *quanti* doceat. Id. *Quanticumque* domus conſtet. Sen. Contr. l. 5. *Tantidem* redemi patrem, *quanti* a te redemptus ſum. Col. l. 1. c. 3. *Pluris* ædificamus frequentius. Plin. l. 33. c. 10. Docuit neminem *minoris* talento. 3. Off. Vendo meum non *pluris*, quam cæteri, fortaſſe etiam *minoris*.

2. Hæc eadem in ablativum tranſeunt, ſi addantur ſubſtantiva. Liv. Bell. Punic. 2. Hic miles magis placuit, *cum pretio minore* redimendi captivos copia fieret.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Verbo *valeo*, cum ad pretium refertur, ablativum, vel accuſativum amat. Plin. l. 33. c. 3. Aureus nummus percuſſus eſt, ita ut ſcrupulum *valeret ſeſtertiis vicenis*. Var. de L. L. l. 4. Denarii, quod *denos* æris valebant, quinarii, quod *quinos*.

2. Huc etiam ſpectat *ſum*, pro *valeo*, ſive *æſtimor*. In Verr. act. l. 5. Cum in Sicilia ſeſtertiis binis tritici modius *eſſet*, ad ſummum ternis. Ib. Doceas oportet, ternis denariis tritici modium *fuiſſe*.

3. Interdum his additur genitivus pretii. Plaut. Bacch. *Tanti* eſt, *quanti* fungus putridus. Cic. in Sall. *Tantidem* putas eſſe bis Senatorem, *quanti* bis Conſularem? Paul. l. 33. tit. 2. ad Leg. Aquil. Sed *quanti* omnibus valet. Ulpian. l. 19. tit. 1. de act. empt. Quanto *pluris* hæreditas valeret.

DE CONSTRUCTIONE VERBI INFINITI.

CAP. IX.

Pro media claſſe.

Præceptum I. de infinito univerſe.

Verba infinita ante ſe accuſativum, poſt ſe eoſdem caſus poſtulant, quos finita. Cic. l. 9. ep. 6. Vide noſtros amicos cupere bellum. Fr. lib. 16. Malo te paulo poſt valentem, quam ſtatim imbecillum videre. Ad Q. Fr. l. 3. Quod ſcribis te a Cæſare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Ad Att. lib. 7. Vellem te in principio audiviſſe amiciſſime me admonentem.

2. Præteritum perfectum paſſivum, & pluſquam perfectum ex infinito *eſſe*, vel *fuiſſe*, ac participio præteriti temporis ſupplentur, mutatis numeris, & ge-

generibus pro re, de qua agitur. Phil. 2. P. Clodium meo conſilio *interfectum eſſe* dixiſti. Pro Cluent. Injuriam ab hujus familia *factam eſſe* dixiſti. Interdam *eſſe*, vel *fuiſſe*, omittitur. Pro Milon. Qui a ſe hominem occiſum fateatur.

Præceptum II. futurum infiniti activum.

FOre, futurum infiniti, ſolum in uſu eſt ex omnibus illis infiniti futuris, quibus Priſci utebantur, ut diximus lib. 1. c. 9. ſchol. 10. n. 3. & 4., jungiturque cum omnibus generibus, & utroque numero. Cic. l. 1. ep. 6. Vehementer confidit his litteris ſe apud te gratioſum *fore*. Et ep. 7. Spero nobis hanc conjunctionem voluptati *fore*.

2. Et in verbis *ſum*, & in reliquorum verborum futuris, utimur infinito *eſſe*, vel *fuiſſe*, prout oratio poſtulat, & participio in *rus*, mutatis numeris, caſibus, ac generibus, pro ratione orationis. Cic. Att. l. 6. ep. 4. Illum cum *futurum eſſe* puto, qui eſſe debet. Id. Phil. 8. Dixit, aliam ſententiam ſe *dicturum fuiſſe*. In Verr. act. 4. l. 3. Non moleſte fero, me laboris mei, vos virtutis veſtræ fructum *eſſe laturos*.

3. Infinitum *eſſe* frequenter deſideratur. Cic. Att. l. 8. Ego bellum fœdiſſimum futurum puto. Et l. 9. Vix ſpero, hunc mihi veniam daturum. Fam. l. 8. ep. 1. Scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Futuro infiniti activi in *rum* fixo utebantur Antiqui, nulla numeri, aut generum variatione, non ſecus ac futuro *fore*. Valer. Ant. Aruſpices dixerunt, *omnia* ex ſententia *proceſſurum*. Gracch. Credo *inimicos* meos hoc *dicturum*. Quos imitatur Cic. in Ver. Act. 6. lib. 5. Hanc ſibi *rem* præſidio ſperant *futurum*. Vide Gell. l. 1. c. 7. Invariatum etiam erat infinitum in *aſſere*, de quo l. 1. cap. 9. ſchol. 10.

2. *Fore* pro *eſſe* raro cum participiis in *rus* jungitur, rarius cum participiis in *tus*, & in *dus*. Cic. Att. l. 5. Deinde addis, te ad me *fore venturum*. Idem ad Brut. lib. 12. Quos ſpero brevi tempore ſocietate victoriæ *copulatus fore*. Id. Att. l. 3. Quaſi divinarem *fore* mihi aliquando *expetendum* ſtudium tuum.

Præ-

Præceptum III. futurum infiniti paſſivum.

FUturum paſſivum ex infinito *iri*, & voce ſimili ſupino in *um* conſtat, ut, *amatum iri*, *doctum iri*; omnibuſque generibus, atque utrique numero attribuitur. Cicer. ad Att. l. 2. ep. 20. Addit Pompejus, ſe prius *occiſum iri* ab eo, quam me *violatum iri*. Et 1. de Div. Vaticinatus eſt, *madefactum iri* minus triginta diebus Græciam ſanguine. Ter. Gecyr. prol. Rumor venit, *datum iri* gladiatores.

2. In verbis deponentibus pro hoc infinito utimur participio in *rus*. Neque enim dicitur, *auxiliatum iri*, ſed *auxiliaturum eſſe*, & cætera eodem modo.

Præceptum IV. Ratio ſupplendi futurum infiniti, præſertim cum verba ſupinis carent.

FOre, vel *futurum ut*, adjuncta verbis, *puto*, *ſpero*, *conjicio*, *ſuſpicor*, *affirmo*, *video*, & aliis, quibus judicium, vel conjectura ſignificatur, eleganter futurum infiniti tum agendi, tum patiendi modi ſupplent, etiamſi alioqui verba ſupinis non careant. Cicer. ad Att. l. 16. Nunquam putavi *fore, ut* ad te ſupplex *venirem*, Fam. l. 1. ep. 6. Valde ſuſpicor, *fore ut infringatur* hominum improbitas.

2. Hac tamen circuitione ſubvenitur verbis potiſſimum, quæ ſupinis carent. Tuſc. 1. Spero, *fore, ut contingat*, id nobis. Id. 2. de Div. Cæſar, ſi divinaſſet, *fore, ut* in Senatu trucidatus *jaceret*. Id. l. 12. ep. 16. Me conſtantiæ puto *fore, ut* nunquam *pœniteat*. Senec. l. 2. Contr. Nunquam putavi *futurum, ut* pater meus liberos *odiſſet*. Sic dices: Credo fore, ut ſtudeas, ediſcas.

Præc. V. Circuitio ex præterito, & futuro miſta.

TEmpus eſt quoddam ex præterito, & futuro miſtum, in infinito modo valde uſitatum; cum de re jam præterita ita loquimur, ut erat futura, ſi aliquid, quod fuit, non fuiſſet: & contra. Cic. de Fato. Puto, etiamſi Icadius tum in ſpelunca non fuiſſet, ſaxum tamen illud *caſurum fuiſſe*. Id. l. 1. ep. 9. Sic ſtatue, me eadem *ſenſurum fuiſſe*, ſi mihi omnia integra fuiſſent. Et l. 4. ep. 9. Eum magis communem cenſemus in victoria *futurum fuiſſe*, quam incertis rebus fuiſſet. Act. 2. in Verr. l. 1. Ut perſpicuum ſit, nunquam illos in eum locum *progreſſuros fuiſſe*.

2. Quod

2. Quod ſi verba ſupinis deſtituantur, licebit ne ita loqui: *Puto futurum fuiſſe, ut diſceres, niſi ceſſator, ac negligens fuiſſes?* Nondum, quod meminerim, apud veteres hoc loquendi genus inveni.... *Puto futurum fuiſſe, ut diſceres, refelleres, repoſceres*.... tum dicam, cum apud bonos auctores legero. Itaque doctiorum eſto judicium. Illa præterea circuitio ex præterito, & participio in *dus*, an huc ſpectet, iidem judicabunt. *Credo Rempub. a Catilina funditus evertendam fuiſſe, niſi M. Tullius ejus nefarios conatus compreſſiſſet*. Qui voces in ſyllabas *dus*, & *dum* exeuntes neceſſitatem, officiumque potius, quam futurum tempus, adſignificare docent, non facile id concedent: quorum ſententiæ libenter accedimus interim dum veterum exempla non ſuccurrunt. Quare dicam potius: *Credo Catilinam Rempubl. funditus fuiſſe everſurum, niſi M. Tullius, &c.* Hæc Alvarus in ſuis Commentariis, ubi de conſtruct. Verbi infiniti. Quibus addi poteſt.

3. Si Verbum paſſive efferendum ſit, circuitione uti poſſumus. Cæſ. Bell. Civ. 3. Niſi nuntii de Cæſaris victoria eſſent allati, exiſtimabant plerique, *futurum fuiſſe, ut oppidum amitteretur*. Si vero paſſive efferendum non ſit, & ſupino careat; vel ad aliud verbum, quod illo non careat, confugiendum eſt, vel evitandus modus infinitus.

5. Verumtamen, cum tempus præteritum inperfectum eadem ratione per infinitum modum efferendum eſt, ſatius videtur uti conjunctivo modo, interpoſito verbo, *credo*, aut *opinor*, ſic: Cautius, credo, viverent homines, ſi cogitarent, ſe brevi morituros. Si Romæ nunc eſſes, valeres, opinor, multo melius, quam vales. Cic. 1. de Fin. Male, credo, mererer de meis civibus, &c.

Præceptum VI. Infinita cum quibus verbis copulentur.

VErbis, *ſoleo, incipio, debeo, cœpi, deſino, poſſum*, quæ dicuntur ſervilia, & ſimilibus, *queo, nequeo*, adduntur infinita. Cic. pro Roſc. Com. Qui mentiri ſolet, pejerare conſuevit. Tuſc. 5. Huic incipio ſententiæ diffidere.

2. Infinito etiam junguntur verba, quibus voluntatis proſecutio ſignificatur: ut, *volo, malo, cupio, aveo, appeto, expeto, exopto, geſtio, affecto, audeo*. Aut contra voluntatis fuga: ut, *nolo, recuſo, reſpuo, faſtidio, horreo, erubeſco, verecundor*. 2. Et

verba

verba incipiendi: ut *incipio*, *aggredior*, *ordior*, *exordior*, *adorior*, *ingredior*, *inſtituo*, pro incipio. 3. Et perſeverandi: ut, *perſevero*, *preſto*, *perſiſto*, *pergo*, ideſt perſevero, *conſueſco*. Aut contra deſinendi: ut, *deſino*, *abſiſto*, *mitto*, *omitto*, *ceſſo*, pro deſino. 4. Verba item conandi, ut *conor*, *nitor*, *laboro*, *molior*, *ſtudeo*, *contendo*, ideſt, conor, & his ſimilia, *cogito*, *meditor*, *diſco*. 5. Et recordandi: ut *memini*, *recordor*, *reminiſcor*. Aut contra: ut *obliviſcor*. 6. Alia etiam, ut feſtinandi, aut morandi, *propero*, *maturo*, *moror*, *ſuperſedeo*, &c. 7. Aut quæ animi decretum ſignificant: ut, *ſtatuo*, *decerno*, & alia.

3. Contra ferme reſpuunt apud Oratores infinitum, & conjunctivum cum particula *ut* deſiderant verba petendi; ut, *peto*, *poſco*, *poſtulo*, *flagito*, *efflagito*, *exigo*. 2. Et inſtandi: ut 2. *inſto*, *inſiſto*, *contendo*, *urgeo*. 3. Et precandi: ut, *precor*, *oro*, *exoro*, *rogo*, *imploro*, *obſecro*, *obteſtor*. Et impetrandi: ut, *impetro*, *conſequor*, *aſſequor*. 4. Et ſuadendi: ut, *ſuadeo*, *hortor*, *moneo*, cum compoſitis. Et contraria: ut, *dehortor*: &c. Et imperandi: ut, *impero*, *mando*, *præcipio*, *negotium do*, *ſancio*, *edico*: ac permittendi; ut, *permitto*, *ſino*, *concedo*, &c. 5. Et faciendi: ut, *facio*, *ago*, *curo*, *operam do*. Cic. l. 17. ep. 2. Cura, ut valeas. Id. ad Att. l. 7. ep. 1. Feci, atque effeci omni obſequio, ut neutri illorum eſſet quiſquam me carior. 6. Verbo quoque conandi: ut, *contendo*, *nitor*, *laboro*, *elaboro*, frequenter cum *ut* particula uſurpantur: *volo*, ſæpius: *exopto*, rarius: *opto*, fere ſemper.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Suadeo*, *admoneo*, *cenſeo*, *puto*, & ſimilia eleganter etiam cum participali in *dus* junguntur. Cicero pro Archia. Niſi mihi ab adoleſcentia ſuaſiſſem, nihil eſſe in vita magnopere *expetendum*. Orat. 2. in Rul. Non eos in Deorum numero *venerandos* a nobis, & colendos putatis?

2. Futurum infiniti præcipue his verbis gaudet, *auguror*, *ominor*, *polliceor*, *promitto*, *ſpero*, ac cæteris ejuſdem generis. Cic. Fam. l. 16. ep. 21. Te buccinatorem fore exiſtimationis meæ polliceris.

3. Amphibologia, accuſativi geminatione facta, ſol-

ſolvitur ablativo, ut illud: *Lachetem* audivi percuſſiſſe *Demeam*; fiat: *A Lachete* percuſſum *Demeam*. Quint. lib. 7. cap. 9. Si vero paſſivum a verbo formari nequeat, ſolvitur mutatione verborum, ut: Vidi *canem* inſectari *lupum*; dic; *A cane lupum* exagitari.

Præceptum VII. de verbis ſervilibus, ſolet, incipit, *&c. cum infinito*.

SOlet, *incipit*, *debet*, *cœpit*, *deſinit*, *poteſt*, cum infinitis verborum impersonalium adjunguntur, nominativum celant, eorumque naturam induunt, & conſtructionem ſequuntur. Cicero de Aruſp. reſp. Cujus auctoritatis neminem poſſet pœnitere. 11. ad Att. ep. 15. Hic manere diutius non poteſt. Id. Non poteſt jucunde vivi, niſi cum virtute vivatur. 2. ad Att. Solet eum, cum aliquid furioſe facit, pœnitere. Cæſ. 2. Bell. Gall. Pugnatum eſt, ut a viris fortibus pugnari debuit. Juſtin. lib. 12. Pigere eum facti cœpit. Sen. ep. 40. Si te pudere deſierit.

2. Sex eadem verba, *ſoleo*, *incipio*, *debeo*, *cœpi*, *deſino*, *poſſum* (quibus alia duo quidam addunt, *queo*, & *nequeo*), ſi cum infinitis verborum perſonalium copulentur, perſonalia ſunt ipſa quoque, caſuſque proprios etiam rectos poſtulant. Cic. 3. de Or. Cum eſſemus ejuſmodi, quod vel pueri ſentire poteramus, &c. Idem de Sen. Poſſum nominare ex agro vicino ruſticos Sabinos. Virgil. Ecl. 10. Solet eſſe gravis cantantibus umbra. Cic. 3. in Catil. Cum pontem Legati Allobrogum ingredi inciperent. Ad Attic. Debebunt Pompejum hortari, ut ſit amicus. Salluſt. Catil. Cœpere ſe quiſque magis extollere. Ter. Heaut. Deſine Deos, uxor, gratulando obtundere. Quæ verba propterea *famularia*, dicuntur, ſive *ſervilia*, quod verbis imperſonalibus imperſonaliter, perſonalibus perſonaliter adhæreant, & quaſi famulentur.

3. Verba, *volo*, *malo*, *nolo*, nunquam fiunt imperſonalia. Cic. pro Lig. A te ignoſci nemini vellent. Cur. lib. 4. Malo, me fortunæ pœniteat, quam victoriæ pudeat. Eodem modo dices: Velim vos negligentiæ pœniteat: Nolim me laboris tædeat: Mallem, hujus te ſceleris puderet: & cætera eodem modo.

4. *Debeo*, cum infinito nunquam paſſiva voce uſurpatur. Neque enim dices: Hoc debetur facere, vel

fieri:

fieri: ſed, Hoc debet, aut oportet fieri; vel potius, faciendum eſt.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Verbum *incipio*, etiam tranſitivum ſine infinito reperitur. Ter. Heaut. act. 5. Neque, quod principium incipiam ad placandum, ſcio. Liv. l. 9. Armatos, cum ab neutris prælium incipitur, nox oppreſſit. Abſolute etiam uſurpatur. Virg. l. 3. Æn. Vix prima inceperat æſtas. Quintil. lib. 2. c. 8. Optime inſtitutum eſt, ut ab Homero, atque Virgilio lectio inciperet. Idem lib. 6. Optime incipitur a longis.

2. *Cœpi*, & *deſino*, cum infinitis paſſivis modo activa, modo paſſiva voce in præteritis uſurpantur. Liv. lib. 2. Plebi injuriæ a primoribus fieri *cœpere*. Plin. lib. 2. Turres bellicis temporibus *deſiere* fieri. Liv. lib. 3 Contemni *cœpti erant* a finitimis populis. Cic. in Brut. Veteres orationes poſt noſtras a pleriſque legi *ſunt deſitæ*. Idem 2. de Offic. *Deſitum eſt* videri quidquam in ſocium iniquum.

3. Verba *poſſum*, *queo*, & *nequo* paſſiva voce in tertiis perſonis, *poteſtur*, *quitur*, *nequitur*, tanquam obſoleta, vitanda jam ſunt: de quibus diximus lib. 1. cap. 12. in Anomalis *poſſum*, & *queo*, ſchol. 2. & 7.

DE CONSTRUCTIONE GERUNDIORUM.

C A P. X.

Pro media claſſe Grammaticæ.

Præceptum primum.

Gerundia, ſeu participalia, quæ paſſionem non ſignificant, caſus ſuorum verborum admittunt, ut: Tempus eſt obliviſcendi injuriam, ignoſcendi inimicis, coercendi cupiditates, abſtinendi maledictis.

Præceptum II. gerundia in di.

Gerundiis in *di* adduntur ſubſtantiva, *amor*, *cauſa*, *copia*, *cupiditas*, *cura*, *facultas*, *finis*, *mos*, *ratio*, *ſtudium*, *tempus*, & alia quamplurima. Cic. de Sen. Equidem efferor *ſtudio* patres veſtros, quos colui, & dilexi, *videndi*. 10. ad Att. Sit jam aut *finis* omnino *deplorandi*, aut moderatio.

2. Item nonnulla adjectiva; ut, *cupidus*, *avidus*, *ſtudioſus* addiſcendi; *conſuetus*, *inſuetus*, *inſolens* navigandi; *peritus*, *imperitus*, *gnarus*, *ignarus* dicendi; *doctus*, *ſciens*, *neſcius*, *inſcius* adulandi; *certus* eundi, *timidus* moriendi. Cic. 2. de Orat. Sum *cupidus* te *audiendi*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Gerundia in *di* interdum genitivum multitudinis pro accuſativo admittunt. Cic. 2. de Divin. Doleo, tantam Stoicos noſtros Epicureis irridendi *ſui* facultatem dediſſe. Plaut. Cap. Nominandi tibi *iſtorum* erit magis, quam edendi copia. Vide l. 1. c. 9. ſchol. 13.

2. Infinita nonnunquam pro his gerundiis cum ſubſtantivis nominibus, præſertim, apud Hiſtoricos, Græcorum more, junguntur. Cæſ. 7. Bell. Gall. *Conſilium* cepit, omnem a ſe equitatum noctu *dimittere*. Liv. lib. 30. *Tempus* eſt aut pacem *componi*, aut bellum naviter *geri*. Cic. etiam in Top. Sed jam *tempus* eſt ad id, quod inſtituimus, *accedere*.

3. Id vero Poetis, qui Græcos imitantur, ſolemne eſt; ut: Amor caſus *cognoſcere* noſtros. Æn. 2. Nec ſit mihi cura *mederi*. Eclog. 8. Glandes nunc *ſtringere* tempus. Georg. 1. & alibi. Vid. l. 1. cap. 9. ſchol. 13.

4. Nec minus frequenter apud eoſdem junguntur adjectivis; ut: *Cantare* periti Arcades. Ecl. 10. Certa *mori*. Æn. 4. Doctus ſagittas *tendere*. Hor. l. 1. od. 19. Timidus *perire*. l. 4. od. 9. & aliis.

Præceptum III. gerundia in dum.

Gerundiis in *dum* præponuntur præpoſitiones *ad*, *ob*, *inter*. Cic. 5. Tuſc. Conturbatus animus non eſt aptus *ad exequendum* munus ſuum. Idem act. 3. in Verr. l. 2. Quanto iſtud flagitioſius, improbius, indignius, eum, a quo pecuniam *ob abſolvendum* acceperis, condemnare? Liv. l. 2. Ipſe *inter ſpoliandum* corpus hoſtis, veruto percuſſus, inter primam curationem expiravit.

5. Præponitur & *ante*, ſed rarius, & fere apud Poetas. Georg. 3. *Ante domandum* ingentes tollunt animos.

3. Præpoſitio *ad* cum gerundio in *dum* frequenter ſequitur verba motus. Cic. 3. de Orat. Nunc contra plerique ad honores adipiſcendos, & ad Remp. gerendam nudi *veniunt*, atque inermes. Liv. lib. 2. *Mittunt* ad oppugnanda caſtra.

4. Idem adjectiva *facilis*, *difficilis*, *paratus*, *promptus*, *expeditus*, *idoneus*, *aptus*, *ſegnis*, *vehemens*, & horum ſimilia. Cic. 1. de Fin. Neque me *ſegniorem* ad reſpondendum reddidiſti. Pro Leg. Man. Hic lo-

locus ad agendum *ampliſſimus*, ad dicendum *ornatiſſimus* eſt uſus.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Cum verbis motus Poetæ, Græcorum more, infinita conjungunt. Æn. lib. 1. Non nos aut ferro Lybicos *populare* Penates venimus. Hor. l. 1. od. 2. Proteus pecus *egit* altos viſere montes. Ter. Phor. act. 1. Vultis *eamus* viſere? & alibi paſſim.

2. Sæpe cum dictis adjectivis *facilis*, *difficilis*, &c. Hor. lib. 1. ep. 16. Fons rivo dare nomen *idoneus*. Idem lib. 3. od. 21. *Segnes* nodum ſolvere Gratiæ. Et lib. 1. od. 6. *Conjurata* rumpere nuptias. Virg. Ecl. 7. Reſpondere *parati*. Quæ peculiaria ſunt Poetarum.

3. Adjectivum *paratus* etiam ab Oratoribus infinito jungitur. Cic. pro Quint. id quod *parati* ſunt facere. Idem lib. 15. ep. 4. Invidiam, & pericula ſubire *paratiſſimus* fueris.

PRÆCEPTUM IV. *gerundia in* do.

Gerundia in *do* modo ſine præpoſitione in oratione adhibentur. Cic. Attic. 13. *Plorando* defeſſus ſum. Modo præpoſitiones, præſertim, *a*, vel *ab*, *in*, *de*, aſſumunt. Tuſc. 3. *Ab invidendo* recte invidentia dici poteſt. Lib. 2. ep. 1. Etenim quis eſt tam *in ſcribendo* impiger, quam ego? Ad Attic. lib. 9. ep. 1. Tu quid cogites *de tranſeundo* in Epirum, ſcire ſane velim.

2. Nonnunquam admittunt *pro*, *cum*, *e*, vel *ex*. Plaut. Aulul. Heus, ſenex, *pro vapulando*, hercle abs te mercedem petam. Quintil. lib. 1. cap. 5. Scribendi ratio conjuncta *cum loquendo* eſt. Terent. Adelph. act. 5. Id non fieri ex vera vita, ſed *ex aſſentando*, indulgendo, & largiendo.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Gerundia quoque in *do* cum verbis motus conjunguntur. Cic. de clar. Orat. Iidem *traducti* a diſputando ad dicendum inopes reperiuntur.

2. Gerundia in *do*, & *dum*, quibus præpoſitio adjuncta eſt, raro ſequitur caſus verbi. Var. de re ruſt. lib. 3. cap. 9. In ſupponendo *ova* obſervant, ut numero ſint imparia. Cic. lib. 5. ep. 17. Nullo loco deero ad levandum *fortunam* tuam. Multo tamen & venuſtius, & frequentius, variato, adjectivorum more, gerundio, paſſive uſurpantur. Cic. 5. in Verr.

Si

Si ubertas *in percipiendis fructibus fuit*, conſequitur utilitas *in vendendis*. Id. de Sen. Xenophontis libri *de tuenda re familiari*. Idem lib. de Leg. Quanta inſtrumenta habeat *obtinendam*, *adipiſcendamque ſapientiam*. Vide infra Præceptum 6.

3. Gerundia in *do*, dandi caſu, activa ſignificatione, perquam raro ſequitur caſus verbi; quale illud Plaut. Epid. act. 4. ſc. ult. *Epidicum* quærendo operam dabo. Quod non videtur imitandum. Potius igitur, variatis, adjectivorum more, gerundiis, ea jungentur tum verbis, quæ dativum poſcunt: ut, *ſtudeo*, *operam do*, *præficio*, *ſufficio*, *ſatis ſum*, *præſum*, *interſum*, & aliis. Plin. l. 13. c. 12. Nimia Auguſtæ (*chartæ*) tenuitas *tolerandis* non ſufficiebat *calamis*. Liv. l. 2. Interjecto ſpatio, quod *ſupplendo exercitui* ſatis eſſet. Tum etiam nominibus, quæ eumdem caſum requirunt: ut, *aptus*, *bonus*, *deditus*, *habilis*, *idoneus*, *intentus*, *impar*, *par*, *utilis*, &c. Colum l. 1. c. 9. Dummodo *perpetiendo labori* ſit idoneus.

4. Interdum nomina, a quibus ejuſmodi pendent gerundia, eleganter non exprimuntur. Cic. ad Att. 13. ep. 10. Solvendo non erat. Liv. l. 30. Quæ reſtinguendo igni forent, reportantes. Idem l. 4. Sitne aliquis plebejus ferendo magno honori. Quibus, aliiſque locis, ſubauditur *par*, *impar*, *utilis*, aut quid ſimile.

5. Poetæ, Græcos imitantes, pro gerundio in *do* ſæpe utuntur infinito. Ecl. 5. Boni calamos *inflare*. Geor. 1. Felix *ponere* vites. Hor. l. 1. od 3. Audax omnia *perpeti*. L. 4. od 8. Solers hominem *ponere*: ideſt, inflandis calamis, ponendis, viribus, in perpetiendis omnibus, in ponendo, ſeu formando homine.

Præceptum V. De gerundiis paſſivis.

Gerundia, quæ paſſionem ſignificant, nullum poſt ſe caſum admittunt, Juſtin. l. 37. Arymbas Athenas erudiendi gratia miſſus. Quintil. l. 2. c. 3. Memoria excolendo, ſicut alia omnia, augetur. Plin. l. 34. c. 15. Rubens ferrum non eſt habile tundendo. Id. l. 31. c. 6. Aqua bituminata, aut nitroſa utilis eſt bibendo. Sall. Jug. Pauca ſupra reptam, quo ad cognoſcendum omnia illuſtria magis, magiſque in aperto ſint. Var. l. 1. de re ruſt. cap. 20. de novellis

lis juvencis. Diebus, inquit, paucis erant manſueti, & ad domandum proni. De his vide etiam l. 1. c. 9. ſchol. ult.

Præceptum VI. De ratione variandi genitiva, ſive de gerundivis.

GErundia, quæ accuſativo gaudent, fere elegantius, more adjectivorum, ad huc modum efferuntur: Pompejus ſtudioſus fuit Rempub. defendendi, civeſque ſervandi: Pompejus ſtudioſus fuit Reipublicæ defendendæ, civiumque ſervandorum: ita ut gerundii caſus maneat, ſervato tamen genere, ac numero accuſativi, quæ *gerundiva* dicuntur a quibuſdam. Cic. Phil. 4. Princeps *veſtræ libertati defendendæ* ſemper fui. Idem l. 2. ep. 4. Hoc quidquid attigi, non feci *inflammandi tui* cauſa, ſed *teſtificandi amoris mei*. Id. l. 13. epiſt. 22. Animum tuum promptum, & alacrem perſpexi *ad defendendam Rempublicam*. Id. l. 5. ep. 16. *Eventis aliorum memoria repetendis*, nihil accidiſſe nobis novi cogitemus. Liv. lib. 7. Prælia *de occupando ponte* crebra erant.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Hæc verba, *do*, *loco*, *conduco*, *redimo*, *mando*, *curo*, *habeo*, *trado*, *attribuo*, *præbeo*, *relinquo*, *ſuſpicio*, *depono*, *objicio*, *propono*, *ſumo*, *aſſumo* & ſimilia, gerundivi accuſativis juncta, præpoſitionem reſpuunt. Cic. 4. in Catil. Attribuit cives *interficiendos* Gabinio, Urbem *inflammandam* Caſſio, totam Italiam *diripiendam* Catilinæ. Id. l. 1. ep. 9. Quos libros ad te *perferendos* curabo.

1. Eadem, reſumpta præpoſitione, per gerundium efferri poſſunt: ut, Attribuit Gabinio cives *ad interficiendum*, &c. Cic. pro Dom. Cum alteri Syriam, pacatiſſimaſque gentes, *ad diripiendum* tradidiſſet.

3. Eadem Poetæ infinito jungunt. Æn. 1. Dederatque comas *diffundere* vento. Et l. 9. Moriens dat *habere* nepoti. Cicero etiam, ut ad Att. lib. 2. ep. 22., dixit: De Rep. nihil habeo ad te *ſcribere*.

Præceptum VII. participale verbum in dum.

VErbum participale in *dum*, accedente verbo ſubſtantivo, dativum poſtulat omnibus verbis communem. Liv. Bell. Pun. 1. Hic *vobis* vincendum, aut moriendum, milites eſt.

2. Præter dativum, communem, etiam caſum ſui ver-

verbi admittit. Tuſc. 2. Tuo tibi judicio eſt utendum. *Tibi* caſus eſt communis: *Tuo judicio*, proprius verbi.

3. Si tamen caſus verbi fuerit Accuſativus, mutabitur Participiale Activum in Paſſivum, hoc modo: Petendum eſt tibi pacem, Petenda eſt tibi pax: Timendum eſt nobis pœnas æternas, Timendæ ſunt nobis Pœnæ æternæ.

Appendix II. Gen. pro Suprema Claſſe.

Priſci etiam Activo uſi ſunt cum Accuſativo. Lucr. l. 1. Æternas quoniam *Pœnas* in morte *Timendum*. Veteres imitatus eſt Virg. l. 11. Æn. Alia arma Latinis quærenda, aut *pacem* Trojano ab rege *petendum*. Quod dicendi genus carmini magis, quam ſolutæ orationi conceſſerim. Quanquam & Varo eo non ſemel utitur, ut lib. de re ruſt. Singulis (inquit) ubi pariant, *faciendas aras* quatuor. Id. l. 2. c. 16. In fœtura *dandum* potius *hordeaceos*, quam triticeos panes.

DE SUPINORUM CONSTRUCTIONE.

C A P. XI.

Pro Media Claſſe Grammaticæ.

SUpinum in UM amat verba, quæ motum adſignificant. Ter. Phorm. Percontatum ibo. Id. Heaut. Abi deambulatum. Liv. l. 2. Coriolanus damnatus abſens, in Volſcos exulatum abiit.

2. Ante ſe nullum, poſt ſe ſuorum verborum caſus habent. Cæſ. bell. Gall. l. 1. Legatos ad Cæſarem mittunt rogatum *auxilium*. Ter. Phor. Me ultro accuſatum advenit. Id. Eun. Nutricem accerſitum iit. Quæ tamen Poetæ per infinita interdum efferunt. Stat. Syl. 4. Forſitan Auſonias ibis frænare cohortes.

PRÆCEPTUM II. *Supina in U.*

SUpina in U fere paſſivæ ſignificationis ſunt ſine caſu, adhærentque nominibus adjectivis. Cic. 7. ad Attic. Quod optimum *factu* videbitur, facies. Id. Phil. 4. O rem non modo viſu fœdam, ſed etiam auditu!

2. His vero adjectivis Supina in U junguntur frequentius, *Abſurdum*, *Acerbum*, *Arduum*, *Aſperum*, *Credibile*, *Crudele*, *Difficile*, *Dignum*, *Dulce*, *Durum*, *Facile*, *Fœdum*, *Grave*, *Horrendum*, *Incredibile*, *Indignum*, *Infandum*, *Inutile*, *Jucundum*, *Lepidum*, *Leve*, *Me-*

memorabile, *mirabile*, *mirandum*, *mirum*, *moleſtum*, *neceſſarium*, *nefarium*, *obſcœnum*, *optimum*, *peſſimum*, *pulchrum*, *rarum*, *ſpecioſum*, *ſuave*, *terribile*, *turpe*, *utile*. Et his ſubſtantivis, *fas*, *nefas*, *opus*. Cic. l. 1. ep. 7. Quod ſcire vis, qua quiſque in te fide ſit, & voluntate, *difficile dictu eſt* de ſingulis. Id. l. 9. ep. 22. Nihil obſcœnum, nihil *turpe dictu*.

3. Aliis adjectivis eleganter infinita junguntur, ut, æquum, laudabile, pium eſt miſeris opem ferre. Ad Att. l. 3. ep. 2. Pro patria, & in patria mori præclarum eſt.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Pro ſupinis in *u* Poetæ utuntur infinito. Ecl. 5. Erat tum dignus *amari*; ideſt, amatu, vel qui amaretur, ſive ut amaretur. An autem ſupina in *u* active interdum ſignificent, diximus l. 1. cap. 9. ſchol. 13.

DE PARTICIPIORUM CONSTRUCTIONE.

C A P. XII.

Pro media claſſe Grammaticæ.

Præceptum I. De participiorum caſibus.

PArticipia eoſdem caſus habent, quos verba, a quibus proficiſcuntur. Ad Att. l. 2. ep. 1. *Eunti* mihi *Antium*, & gladiatores Metelli cupide relinquenti venit obviam tuus puer. Curt. l. 9. Is Regi cum omnis generis donis, non ipſi modo ea, ſed etiam amicis ejus daturus occurrit. Cic. pro Mil. Diu vexari a perditiſſimis civibus, per vos recreemur. Lib. 15. epiſt. 4. Admonendum potius te a me, quam rogandum puto. Ov. in Ib. Fictum execrantia nomen Vera. Liv. dec. 1. l. 1. Ancus ingenti præda potius Romam redit.

2. Participia paſſiva præteriti temporis, ſi in nomen non tranſeunt, frequentius ablativo adhærent apud Oratores. Cic. Act. 3. in Verr. l. 2. De rebus *ab iſto* cognitis dicere deſiſtamus. Cum vero fiunt nomina, etiam dativo gaudent. Cic. de Senect. Sperare videor Scipionis amicitiam, & Lelii notam *poſteritati* fore. De Aruſp. reſp. *Maribus* non inviſa ſolum, ſed etiam inaudita ſacra pervertit. Hujus generis ſunt, *notus*, *cognitus*, *perſpectus*, *exploratus*, *compertus*, *optatus*, *dilectus*, *ſpectatus*, *probatus*, *acceptus*, *deſpectus*, *contemptus*, *neglectus*, *auditus*, *vi-*

viſus, &c. Ex his compoſita, *incognitus*, *inauditus*, *inviſus*, &c.

3. Futuri quoque temporis paſſiva, etſi in nomen non tranſeant, dativum interdum habent, more Græcorum. Cic. 1. de Or. Gerendus eſt *tibi* mos adoleſcentibus. Ter. Andr. act. 1. Reſtat Chremes, qui *mihi* exorandus eſt. Sed frequentius ablativum. Cic. l. 1. ep. 7. Non putabam *a me* ſcribenda eſſe publice.

4. Verba quædam deponentia, eaque omnia, quæ accuſativo junguntur, præter participia ſignificationis activæ, habent participalia in *dus* paſſivæ ſignificationis, quæ cum verbo ſubſtantivo neceſſitatem, officium, aut dignitatem adſignificant; & eleganter pro *oportere*, *debere*, ſeu *dignum eſſe*, uſurpantur. Cic. 1. Offic. In adeundis periculis conſuetudo *imitanda* medicorum eſt; hoc eſt, *imitari oportet*. Id. l. 5. ep. 18. Egomet, qui conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum; ideſt, *conſolatione dignus ſum*. Or. 2. in Rull. Non eos in Deorum numero venerandos a nobis, & colendos putatis? hoc eſt, *coli debere*. Id. l. 12. ep. 23. Ad te non ulciſcenda ſunt, etiamſi non dolenda. (Nam *doleo*, etiam accuſativo jungitur. Vide 5. Ord. Neut.) Et l. 1. ep. 9. Ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus. Sic etiam, *ſequendus*, *proſequendus*, *alloquendus*, Sic *cohortandus*, *metiendus*, & omnia communia. Sic *arandus*, *fodiendus*, & neutra quarti ordinis, & alia.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Utendus*, *abutendus*, *fruendus*, *perfruendus*, *veſcendus* paſſive etiam reperiuntur, quod olim accuſativum admitterent. Vide 7. Ord. Depon. Ter. Heaut. Quod illa ætas magis ad hæc *utenda* idoneo eſt. 2. Tuſc. Et graviter feras, quod utendum acceperis, reddidiſſe. Suet. in Gal. c. 14. His ſe *abutendum* permiſit, & tradidit. 1. de Fin. *Fruenda* etiam eſt ſapientia. 1. Offic. *Ad perfruendas* voluptates. 2. de Nat. Deor. Quod erat *ad veſcendum* hominibus apta. Sic, *vir mihi carendus*, apud Ov. ep. 1. Propterea quod olim *careo* accuſativo jungebatur. Plaut. Curt. I*d*, quod amo, careo.

2. Ab imperſonalibus tria illa remanent, *pœnitendus*, *pudendus*, *pigendus*, ut diximus l. 1. cap. 13. ſchol. 3.

3. Quædam verba activa participium habent præ-

teriti temporis, paſſiva voce, activa ſignificatione, ut *oſus*, a priſco *odio*: hinc *exoſus*, *peroſus*, cum accuſativo. Curt. lib. 8. Patrios mores exoſus es. Liv. l. 3. Plebs Conſulum nomen peroſa erat. *Oſus* eſt apud Plautum Amphitr. Inimicos ſemper oſa ſum. Et Gell. l. 4. c. 8. Oſus cum morum cauſa fuit. Sic *pertæſus* ignaviam ſuam. Suet. in Cæſ. c. 7. a priſco *pertædeo*. Quamvis hoc etiam jure ſuo genitivo jungi poſſit, Tac. l. 15. Lenitudinis eorum pertæſa.

4. A prandeo etiam *pranſus*, & *impranſus*, active: a cœno, *cœnatus*, & *incœnatus*, Quintil. l. 1. c. 4. Pranſus, utque potus diverſum valent, quam indicant. Cic. pro Mil. Adde inſcitiam *pranſi*, & *poti* ducis. 2. ad Att. ep. 16. *Cœnato* mihi epiſtola eſt reddita. *Potus* vero, & *juratus* ab activis *poto*, *juro*, tum active, tum paſſive. Cic. lib. 7. ep. 22. Etſi domum bene *potus* redieram. De clar. Or. Sanguine tauri *poto*. Plaut. Amph. *Injurato* plus credet mihi, quam *jurato* tibi. Cic. l. 3. Off. Quod *juratum eſt*, id obſervandum eſt. Ov. ep. 2. Nec te *jurata* reducunt Numina.

5. Nonnulla participia præteriti, vel futuri temporis paſſiva ſignificatione a verbis neutris, ut, Morte *obita*: Cic. pro Sex. Mors omnibus *obeunda*. Pro Cluent. *Evigilata* conſilia. Ad Att. l. 9. *Vigilandæ* noctes. Quintil. l. 11. c. 3. In ſtylo *properato*. Idem l. 10. c. 3. *Feſtinati* honores. Plin. Paneg. & alia. Quæ tamen, & ejuſmodi verba, cum in accuſativum tranſeunt, aliis cenſentur activa, ſicut & neutra omnia quarti ordinis, quæ ad res mutas pertinent.

6. Huc ſpectat illud Ciceronis l. 16. ep. 12. Omnia velles mihi *ſucceſſa*: *Succedere* autem eſt, *feliciter evenire*. Huc multa in *tus*, præſertim apud Poetas; ut *erratus*, *roratus*, *ſudatus*, &c. Multa quoque in *dus*, ut *dolendus*, *carendus*, de quibus diximus *dormiendus*, *regnandus*, *ſonandus*, & alia, quibus non ſine exemplis, ac delectu utendum.

Præceptum II. participia facta nomina.

PArticipia in *ans*, vel *ens* interrogandi caſu gaudent, cum fiunt nomina. Ter. Phorm. Herus liberalis eſt, & fugitans *litium*. Cic. Att. l. 9. Boni cives, amantes *patriæ*. Salluſt. in Catil. Corpus patiens

tiens inediæ, vigiliæ, algoris. Lib. 1. ad Q. Fr. Fert graviter homo & mei amantiſſimus, & ſuæ dignitatis retinens, &c.

2. Nonnulla etiam præteriti temporis, ut *conſultus*, *doctus*, *profuſus*, *expertus*. Cic. Philipp. 9. Neque enim ille magis *juris conſultus*, quam *juſtitiæ* fuit. Plin. l. 25. c. 2. Lenæum Grammaticæ artis doctiſſimum. Salluſt. Catil. Alieni appetens, profuſus ſui. Liv. Bell. Maced. 10. Servitutis, indignitatiſque homines expertos adverſus notum malum imitatos eſſe. Horum quædam liberius a Poetis, & Hiſtoricis videntur uſurpari.

3. Participia pleraque præſentis, præteritique temporis, quando nominum naturam inducunt, more eorum comparantur. Cic. l. 1. ep. 1. Neque prudentiorem quemquam eſſe judicio, neque amantiorem tui. Id. l. 16. ep. 2. Ad nos amantiſſimos tui veni. Ad Att. l. 6. ep. 1. Nihil illo regno ſpoliatius, nihil Rege egentius. Et l. 21. ep. 1. In tua erga me perfectiſſima benevolentia. In Verr. l. 5. Hæc tu omnium mortalium profligatiſſime, ac perditiſſime cum ſcires, &c.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Participia raro ſuum caſum retinent, cum comparantur. Cic. tamen dixit l. 12. ep. 16. ad Cornif. Habeas eos *a me* commendatiſſimos.

2. Illa, *ſcitus vadorum*, *victus*, *erectus*, *fulſus animi*, poetica ſunt. *Eruditus*, cum genitivo nondum legi apud idoneos Auctores, ſed cum ablativo, quem caſum a ſuo verbo accipit. Cic. in Brut. D. Brutus erat cum *litteris* Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis, *eruditi*. *Doctus* item cum ablativo eleganter jungitur. Ib. Non tam in dicendo admirabiles, quam *docti* & Græcis *litteris*, & Latinis.

3. *Peritus* frequentiſſime genetivo jungitur, quod quidem a *perio*, priſco verbo deducunt. Cic. in Brut. Cœlius juris valde peritus. Idem tamen pro Cluentio ablativo uſus eſt. Quis C. Octavio ingenio prudentior, *jure* peritior? Apud eundem, & apud Cæſ. *uſu* peritus.

4. Hæc tria, *eruditus*, *doctus*, *peritus*, interdum præpoſitionem *ad* cum accuſativo admittunt. Cic. 1. ad Q. Fr. ep. 1. Diuturna ſervitute *ad nimiam aſſentationem* eruditi. Ter. Hecyr. act. 2. In eodem mihi videntur omnes ludo doctæ *ad malitiam*. Cic. de

de Or. Juriſconſultus, qui legum, & conſuetudinis *ad reſpondendum*, & cavendum peritus ſit.

5. Genitivum itidem ferunt, *inſuetus*, *imperitus*, *indoctus*, quæ ex participiis ſunt compoſita. 2. ad Att. ep. 21. Tam acer in ferro, tam inſuetus *contumeliæ*. Cæſ. 7. Bell. Gall. Inſuetus *laboris*. Cic. l. 3. in Verr. Homo *omnium rerum* imperitus quærit, quid ſit, ad perpendiculum. Hor. in Att. Indoctuſque pilæ, diſcive, trochive quieſcit.

DE CONSTRUCTIONE NOMINIS.

CAPUT XIII.

Pro media claſſe Grammaticæ.

PRÆCEPTUM I.

De genitivo poſt nomen ſubſtantivum.

QUotieſcumque duo nomina ſubſtantiva rerum diverſarum in oratione continuantur, alterum erit genitivi caſus. Cic. in Piſ. Supplicium eſt pœna *peccati*. Id. ad Cœl. l. 2. ep. 11. Mirum me deſiderium tenet *Urbis*. De Amic. Maximum ornamentum *amicitiæ* tollit, qui ex ea tollit verecundiam.

2. Adjectiva, cum ſubſtantive ponuntur, more ſubſtantivorum conſtruuntur. Cic. de Sen. *Tantum cibi*, & potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur. In Verr. l. 1. Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis ædibus, delubris fuit, id mihi tu, C. Verres eripuiſti, atque abſtuliſti. Liv. lib. 2. Albano non plus animi erat quam fidei.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Huc illa ſpectant: abdita rerum, anguſta viarum, occulta ſaltuum, ardua montium, amœna camporum, & ejuſmodi alia, quæ Poetis cum Hiſtoricis communia ſunt.

2. *Reus*, ſubſtantivum cum genitivo fere ſemper, ut Reus ambitus, avaritiæ. Cic. Sacrilegii, peculatus, &c. Quint. Interdum ablativo cum præpoſitione *de* gaudet, ut Reus de vi. Cic. l. 2. ad Att. ep. penult.

Præceptum II. De genitivo, vel ablativo poſt nomen ſubſtantivum.

SUbſtantiva, cum ad laudem, vel vituperationem referuntur, genitivo, vel ablativo gaudent. Cic. ad Marcell. lib. 4. ep. 8. Neque monere te audeo,

præſtanti *prudentia* virum, neque confirmare maximi *animi* hominem, virumque fortiſſimum. Pl. l. 7. Choromandarum, gentem Creſias vocat Tauron ſylveſtrem, ſine voce, ſtridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis.

Præc. III. De genitivo poſt nomen adjectivum.

ADjectiva, quæ *ſcientiam, communionem, copiam*, & his contraria ſignificant, genitivo junguntur, ut *peritus, imperitus, particeps, expers, plenus, inanis*. Cic. in Brut. Fabius pictor, & juris, & literarum, & antiquitatis bene penitus fuit. Ter. And. act. 3. Adoleſcentulos imperitos rerum in fraudem ilicis. Cic. de Or. Antonius omnis eruditionis expers, atque ignarus fuit. Id. 5. de Fin. Virtutes ita copulatæ, connexæque ſunt, ut omnes omnium participes ſint. Liv. l. 1. Periculi magis, quam curæ expertes. Cic. ad Papir. l. 9. ep. 22. Stultorum plena ſunt omnia. De Orat. l. 1. Omnia plena conſiliorum, inania verborum videmus.

2. Item quædam in *ax, jus, idus*, & *oſus*, ut: Philoſophus tenax recti, nullius culpæ conſcius, avidus virtutis, ſtudioſus literarum. Quibus adde *memor, immemor, ſecurus*, ut: memor beneficii, immemor injuriæ, ſecurus rumorum. Quintil. l. 1. c. 1. Tenaciſſimi ſumus eorum, quæ rudibus annis percepimus. Cic. l. 5. ep. 5. Cum T. Pompejus homo omnium meorum in te ſtudiorum conſcius, tui cupidus, noſtri amantiſſimus, ad te proficiſceretur, &c. 4. Acad. Semper ſtudioſus nobilitatis fuit. Id. Philip. 2. Quod immemor beneficiorum, memor patriæ fuiſſet. Curt. l. 9. Securi caſus ejus, qui ſupervenit ignaris.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Ad ſcientiam, vel contra revocantur *gnarus* Reip. Cic. *Ignarus* nominis Romani. Sall. *Callidus* rerum ruſticarum. Colum. *Rudis* rerum omnium. Cic. *Prudens* locorum. Liv. *Imprudens* maris. Idem *Sciens* animalium. Varr. Pugnæ. Hor. *Scientiſſimus* Reip. Cic. *Scitus* vadorum. Ov. *Neſcius* fati, Virg. Judicii *rectus*. Senec. *Certus* ſententiæ. Quint. *Incertus* veri. Liv. *Certior* autem & cum genitivo, ut: Faciam te mei conſilii certiorem. Cic. & cum ablativo, ac præpoſitione *de*, ut: De iis rebus te faciam certiorem. Id.

2. Ad

2. Ad communionem, vel contra, ſpectant: *conſors* mendicitatis. Cic. *Exors* culpæ. Liv. *Compos* mentis, *Impos* animi. Plaut. *Potens* mentis. Cort. *Impotens* animi. Id. iræ. Liv. *Inſons* conſilii publici. Id. *Inſolens* infamiæ. Cic. *Inſuetus* contumeliæ. Id. *Compos* autem interdum cum ablativo: ut, animo, & lingua compos. Salluſt. Præda ingenti compos. Liv. *Inſons* etiam cum ablativo *crimine*; ut; regni crimini inſons. Liv.

3. Ad copiam, vel contra, referuntur: Gallia *referta* negotiatorum. Cic. *Dives* pecoris. Virg. *Opulentus* pecuniæ. Tac. *Pauper* argenti. Hor. *Inops* amicorum. Cic. Conſilii. Liv. *Egenus* rerum omnium. Id. *Indignus* ſtipendium. Plin. *Vacuus* laboris. Ter. Rerum. Tacit. *Nuda* gignentium. Salluſt. Quæſtionum. Quint. *Largus* opum. Virg. *Liberalis* pecuniæ. Salluſt. Vini, ſomnique *benignus*. Horat. *Prodigus* animæ. Id. Honorum *parciſſimus*. Plin. Jun. *Avarus* laudis. Hor. *Fertilis* fructuum. Cic. *Fæcundus* frugum. Tac. Sæculum virtutum *ſterile*. Id. *Præſtans* animi. Virg. *Truncus* pedum. Id. *Vacuus* autem, & *nudus*, crebius cum ablativo.

Præceptum IV. De nominibus partitivis.

PArtitiva genitivum multitudinis gaudent. Cic. 1. de Nat. Deor. Elephanto *belluarum nulla* prudentior. De Seneƈt. Minus habeo virium, quam veſtrum utervis. Ad Q. Fr. l. 2. Domus utriuſque noſtrum ædificatur ſtrenue. Liv. 1. Bell. Maced. Macedonum fere omnibus, & quibuſdam Andriorum, ut manerent, perſuaſit. Plin. lib. 11. c. 37. Piſcium omnibus ſerrati dentes.

2. Item numeralia nomina. Curt. l. 8. Octoginta Macedonum interfecerunt. Id. ib. Nolo ſingulos veſtrum excitare. Liv. l. 1. Imperium ſummum Romæ habebit, qui primus veſtrum, o juvenes, oſculum matri tulerit.

De partitivis, deque numeralibus, ſive ea cardinalia ſint, ſive ordinalia, ſive diſtributiva, vide Rudimenta Nom. l. 1. c. 14.

2. Denique quæcunque adjectiva partitionem ſignificant, interrogandi caſum poſſunt admittere, ut, *multi*, *pauci*, *præcipui*, Cic. de Sen. *Multæ* etiam iſtarum *arborum* mea manu ſunt ſatæ. Curt. lib. 10. Dum paucis amicorum ad Leontium pervenit.

Plin. lib. 8. c. 48. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Ex partitivis, *quis*, de pluribus; *uter*, de duobus quærit. Cic. in Or. Sed quis omnium doctior Ariſtotele fuit? Pro Rab. Uter noſtrum popularis eſt, tu ne, an ego?

Præceptum V. de ſuperlativis, & poſitivis.

SI multa ejuſdem generis comparentur, utendum eſt ſuperlativo cum genitivo plurali. Cic. Tuſc. 5. Teophraſtus *elegantiſſimus* omnium *Philoſophorum*, eruditiſſimus. Plin. l. 33. c. 1. Demoſthenes ſummus Oratorum Græciæ.

2. Superlativa, ac partitiva genitivo etiam ſingulari collectivi nominis, quod multitudinem ſignificat, conjunguntur. Cic. pro Quint. Habet adverſarium P. Quintius, verbo Sext. Nævium, revera hujuſce *ætatis* homines diſertiſſimos, ornatiſſimos noſtræ *civitatis*. Id. pro Rab. Poſth. Verum unum totius *Græciæ* facile doctiſſimum Platonem in maximis periculis, inſidiiſque verſatum eſſe accepimus. Sic dicimus, Plerique Latini generis, Nullus Clodiæ gentis.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Tum ſuperlativa nomina, tum partitiva, quando cum ſuis ſubſtantivis caſu cohærent, genere quoque, ac numero conſentiunt. Cic. 2. de Nat. Deor. Indus eſt omnium fluminum *maximus*. Plin. l. 18. c. 7. Hordeum frugum omnium *molliſſimum* eſt. Id. l. 8. c. 33. Chamæleon *ſolus* animalium nec cibo, nec potu alitur. Interdum tamen genus petitur a genitivo, ſi adjectiva tranſeant in ſubſtantiva. Phil. 2. Servitus eſt *poſtremum* malorum.

2. Quod ſi nullum ſit ſubſtantivum, cum genitivo, quod attinet ad genus, conſentient. Liv. l. 1. *Summi*, infimique *Gabinorum*. Quintil. l. 9. cap. 4. Is eminentiſſimos Grecorum eſt ſequutus. Plin. lib. 22. c. 25. Sapientiſſima animalium eſſe conſtat, quæ fruge veſcantur. Id. l. 10. c. 52. Ovorum alia ſunt candida, ut columbis, perdicibus: alia pallida, ut aquaticis, &c.

3. Genitivus cum ſuperlativi, tum partitivi, ac numeralis nominis in ablativum cum præpoſitione *e*, vel *ex*, vel *de* mutari poteſt. Cic. pro Cluent.

16. ep.

16. ep. 2. *De tuis* innumerabilibus in me officiis erit hoc gratiſſimum. 1. Acad. Quidam *e Philoſophis* faciendum omnino non putabant. Quintil. Decl. lib. 6. Timui, ne quem *ex meis* viderem. Cic. Phil. 10. Permitto, ut *de tribus* Antoniis eligas, quem velis. Pro Planc. Unus fuit *de Magiſtratibus* defenſor ſalutis meæ.

4. Mutatur interdum genitivus ſuperlativi in accuſativum cum præpoſitione *inter*, vel *ante*. Cic. pro Sext. Roſc. Ipſe honeſtiſſimus *inter ſuos* numerabatur. Liv. lib. 1. Longe *ante alios* acceptiſſimus militum animis.

5. Itaque harum præpoſitionum adminiculo, licebit nobis has, & harum ſimiles locutiones, quæ parum latinæ putantur, (*Franciſcus eſt optimus ſuorum fratrum; Antonius eſt doctiſſimus aliorum*) ſine ulla Grammaticorum reprehenſione efferre hoc modo: *Franciſcus inter ſuos fratres optimus numeratur*, vel *habetur*: *Antonius longe ante alios*, vel *intra cæteros doctiſſimus eſt*.

6. Neque tamen damnandi videtur, qui ſic loquuntur; *Antonius eſt doctiſſimus ſuorum fratrum*, vel *cæterorum adoleſcentium*, *&c.* Certe M. Tullius pro Sext. Roſc. fere eodem modo loquutus eſt. Sextus Roſcius genere, & nobilitate, & pecunia non modo ſui municipii, verum etiam ejus vicinitatis facile primus. *Primus ſui municipii*, quid aliud eſt, niſi *ſuorum municipum primus*? Idem Gell. l. 8. c. 12. *Vir ætatis ſuæ doctiſſimus*, perinde ac ſi dixiſſet, *ſuorum æqualium doctiſſimus*. Pl. lib. 34. c. 10. ita loqui non dubitavit, cum ait? Oſtratices tota nigra, *& cæterarum ſordidiſſima*. Tacit. in Agricola: *cæterorum Britannorum fugaciſſimi*.

7. Licet etiam uti verbo pro ſuperlativo, ad hunc modum, *Antonius eruditione cæteris condiſcipulis antecellit*, vel *ſuos æquales longe doctrina ſuperat*. Cic. de clar. Or. Uterque æqualibus ſuis plurimum *præſtitit*. Id. 2. de Fin. Homini, qui cæteris animantibus plurimum *præſtat*, &c.

8. Superlativa, præter proprium caſum, admittunt etiam caſum ſuæ poſitionis. De clar. Or. Fuit Sext. Ælius juris quidem civilis omnium peritiſſimus. *Omnium* ſuperlativi, *juris civilis* poſitivi caſus eſt.

9. Admittunt & genitivum partitionis, more nominum, unde formantur. Plin. l. 9. c. 51. *Plurimi piſcium* tribus menſibus, Aprilis, Majo, Junio pariunt.

Præc. VI. De genit., vel dativo poſt adjectivum.

NOmina, quæ *ſimilitudinem*, aut *diſſimilitudinem* ſignificant, interrogandi, vel dandi caſum exigunt. Ter. in Eun. *Domini* ſimilis, Cic. de Fin. l. 5. Non video, cur non potuerit *patri ſimilis* eſſe filius. Id. Phil. 2. Antonius ſaturavit ſe ſanguine *diſſimillimorum ſui* civium. Id. de clar. Orat. Nihil tam diſſimile, quam Cotta *Sulpicio*.

2. Item *communis*, *proprius*. Cic. de Sen. Id quidem non *proprium ſenectutis* eſt vitium, ſed *commune valetudinis*. Idem pro Sext. Roſc. Quid tam commune, quam ſpiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis? Plin. l. 7. c. 25. Cæſari proprium, & peculiare fuit, præter ſupradicta, clementiæ inſigne. *Proprius* tamen tutius, & elegantius genetivo jungi videtur.

Præceptum VII. de dativo poſt adjectivum.

NOmina, quibus *commodum*, *voluptas*, *gratia*, *favor*, *fidelitas*, *æqualitas*, & his contraria ſignificantur, dativum poſcunt: ut, Conſul ſalutaris, perniciosſus Reipublicæ, jucundus, moleſtus patriæ; gratus, inviſus propinquis; propitius, infeſtus civibus; fidus, infidus imperio; par, impar tanto oneri. Cic. l. 6. ep. 6. Erat meum conſilium cum *fidele Pompejo*, tum *ſalutare utrique*. Id. ad Att. lib. 12. O gratas tuas mihi, jucundaſque litteras.

Item verbalia in *bilis*, ut *amabilis*, *formidabilis*, *optabilis*. Cic. Phil. 7. Pax, præſertim civilis, *mihi* in primis fuit *optabilis*.

3. Præterea nonnulla, quæ ex præpoſitione *con* componuntur; ut, *conſcius*, *conſentaneus*, *conſonus*, *concors*, *concolor*, *confinis*, *conterminus*. Cic. Tuſc. 2. *Mihi conſcius* ſum, nunquam me nimis cupidum fuiſſe. Id. Phil. . Sulpicii mors *conſentanea vitæ* fuit ſanctiſſime, honeſtiſſimeque *actæ*. Sen. de vit. beat. cap. 8. Concors *ſibi*. Col. lib. 7. c. 3. Palatum, atque lingua *concolor lanæ* eſt. Plin. l. 8. c. 20. In extremis Africæ, quæ *confinis Æthiopiæ* eſt. Id. lib. 12. c. 8. *Contermina Indis* gens Ariana appellatur.

4. Huc

4. Huc etiam ſpectant *ſupplex*, *obvius*, *pervius*, *obnoxius*, *abſonus*. Cic. 1. Tuſc. Nec *judicibus ſupplex* fuit. Id. Att. l. 6. ep. 4. Volent *mihi obviæ* literæ tuæ. Ter. Adelph. *Fratri* ædes fient *perviæ*. Plin. ep. 58. Vides, quot periculis, quot *contumeliis* ſimus *obnoxii*? Liv. l. 1. Nihil *abſonum fidei* divinæ originis. Hoc etiam cum præpoſitione *a*, vel *ab*: de quo infra præcep. 12.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Fidus* frequentiſſime dativum habet, cum genitivo raro admodum reperitur. Virg. Æn. 12. Præterea Regina *tui fidiſſima* dextra occidit ipſa ſua.

2. *Par*, apud Poetas etiam genitivo caſui adjungitur. Lucan. l. 2. Quem metuis, *par ejus* erat.

3. *Æqualis*, cum ad ætatem, tempuſque refertur, fere genitivum habet. Cic 4. de Fin. Conferam autem avunculum tuum cum C. Gracho *ejus* fere *æquali*.

4. Quæ in *bilis* exeunt, paſſionem fere ſignificant. Cic. ad Att. Filiolam tuam *amabilem* eſſe certo ſcio. Horat. l. 1. od. 9. Omnes illacrymabiles urgentur. 1. Met. Corpus nulli penetrabile telo. Ecl. 5. Sui corpus miſerabile nati. Non raro tamen actionem, præſertim apud poetas. Horat. lib. 1. od. 4. Illacrymabilem Plutona, ideſt, *immitem*; ac *durum*. Æn. 10. Aſpice, num magne ſit noſtrum penetrabile telum. Georg. 1. Boreæ penetrabile frigus. Sic Horat. lib. 1. od. 33 appellat miſerabiles elegos. Et lib. 2. od. 9. Flebiles modos, quos Cicero. 1. Tuſc. interpretatur eſſe eos, qui *mœſtitiam inferunt*. Sic Ov. 6. Metam. Telum exitiabile, ideſt, *exitium inferens*.

5. *Conſcius*, cum ad perſonas refertur, dativum habet. Ter. Adel. *Conſcia mihi* ſum, a me culpam hanc eſſe procul. Cum vero ad rem, genitivum, ut diximus præc. 3. Cic. pro Cœl. Multarum *rerum conſcii* ſunt ſervi. Utrumque etiam habet caſum. 3. Off. *Sibi* autem *nullius conſcii culpæ*. Interdum dativum rei. Pro Cœl. Huic *facinori tanto* tua mens libertatis *conſcia*. Pro Cluent. *Conſcium illi facinori* fuiſſe arbitrabantur.

Præceptum VIII. De dativo, vel accuſativo cum præpoſitione ad *poſt adjectivum.*

ACcomodatus, *appoſitus, aptus, idoneus, habilis, inhabilis, utilis, inutilis, pronus, natus* huic rei, vel ad hanc rem, & alia hujuſmodi. Cic. in Piſ. ille gurges, atque helluo, *natus abdomini ſuo, non laudi*, atque *gloriæ*. Id. de clar. Or. Cn. Pompejus vir *ad omnia ſumma natus.*

Appendix II. *gen. pro ſuprema claſſe.*

1. *Accommodatus, utilis, inutilis*, quia referuntur ad commodum, dativo tum perſonæ, tum rei jungi poſſunt; accuſativo autem rei cum *ad;* & plenius utrique caſui. *Ad multas res perutiles nobis* libri ſunt.

2. Accuſativum quoque cum *ad* requirunt *propenſus, alacer, factus, expeditus*, & alia. Eundem fere ſemper *promptus, paratus, proclivis, appoſitus*, Act. 6. in Verr. l. 5. Homo *appoſitus ad illius audaciam.*

Præceptum IX. De accuſativo, vel ablativo menſuræ poſt nomen adjectivum.

ADjectiva *altus, profundus, longus, latus, craſſus*, quibus generalis dimenſio ſignificatur, accuſativum, vel ablativum caſus poſtulant, qui certam menſuram ſignificet. Cato de re ruſt. c.28. Trabem longam imponito, latam *pedes duos*, craſſam *pede uno*. Liv. Bell. Maced. Foſſam ſex cubitis altam duodecim latam cum duxiſſet, &c. Colum. l. 5. c. 3. Eſto ager longus pedes mille, & ducentos, latus pedes centum viginti.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Interdum adhibetur genitivus. Colum. lib. 11. c. 2. Medicæ ſingulos cyathos ſerere oportet in areolis longis *pedum* denum.

Præceptum X. De ablativo poſt adjectivum.

EXTORRIS, nudus, dignus, contentus, inanis.
Atque refertus, inops, locuples, alienus, onuſtus,
Immunis, plenus, caſſus, diveſque, potenſque,
Tum fretus, vacuus, tum captus, præditus, orbus,
Indignus, liber, viduus, ſibi jure latinum
Aſſumunt caſum: ut, ſummo vir dignus honore.

HÆc adjectiva *extorris*, & reliqua, quæ in carminibus numerantur, junguntur ablativo. Liv. l. 5. Dec. 4. Hoc (jusjurandum) *patria extorrem* in tuam regiam adduxit. Cic. Att. 7. Huic tradita urbs

urbs eſt *nuda præſidio*, *referta copiis*. Id. lib. 3 ep. 12. Obviam mitte epiſtolas *te dignas*. Pro Planc. Te *indignum Ædilitate* judicaverunt. Pro Quint. Mediocri *quæſtu contentus* eſſe non poterat. De clar. Orat. C. Lentulus non *inops verbis*. Act. 4. in Verr. *Locuples copiis* civitas.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Horum nonnulla etiam genitivo junguntur, de quibus præc. 3.

2. *Alienus* interdum cum dativo reperitur. Cic. pro Cæc. Id dicit, quod *illi cauſæ* maxime eſt alienum. Ad Att. lib. 1. epiſt. 1. Non aliena *rationi* noſtræ fuit illius præpropera penſatio. Nonnunquam etiam cum genitivo. Cic. de Fin. l. 1. Quis alienum putet *ejus* eſſe *dignitatis*? Uſitatius tamen ablativo jungitur: ut, Non alienum *majeſtate ſua*. Cic. de Div. l. 1.

3. *Immunis* etiam cum genitivo. Sen. de vit. beat. cap. 26. Animus *vitiorum* immunis. Quintil. Declamat. 9. Immunem, *malorum* omnium. Præſertim apud Poetas. Virg. *Belli* immunis. Ovid. Curvique immunis *aratri*.

4. Interdum tamen *alienus*, & quædam, de quibus dicemus præcep. 12. præter ablativum, præpoſitionem habent *a*, vel *ab*, Cic. in epiſt. ad Fam. Quæ non aliena eſſe ducerem *a dignitate tua*. Id. Off. Si *ab omni perturbatione* liber ſit. Id. de Aruſp. reſp. Quæ tandem eſt in hac urbe tanta domus *ab iſta* religionis *ſuſpicione tam vacua*, atque pura?

5. *Dignus*, perquam raro cum genitivo. Balb. ad Cic. lib. 8. ad Att. Obſecro te, mi Cicero, ſuſcipe curam, & cogitationem digniſſimam *tuæ virtutis*. *Plenus*, frequentiſſime, de quo Præc. 3. *Dives*, apud Poetas interdum. 2. Georg. Dives *opum* variarum, *Orbus*, *caſſus*, *onuſtus*, raro apud eoſdem.

Præceptum XI. opus.

Opus, ſæpe nomen eſt ſubſtantivum indeclinabile, quod, accedente verbo ſubſtantivo, ablativum poſtulat. Terent. Andr. act. 1. Nihil *iſthac* opus eſt *arte* ad hanc rem, quam paro. Cic. 12. ad Att. ep. 36. Apud Terentiam *gratia* opus eſt nobis, *tuaque auctoritate*.

2. Sæpe etiam cum ſubſtantivis more adjectivorum conſentit, neque tamen in caſus declinatur. Cicer.

Fam.

Fam. lib. 2. ep. 6. Dux nobis, & auctor opus eſt. Lib. 16. ep. 2. omnia pollicitus eſt, quæ tibi opus eſſent. Ad Att. 6. Dices, nummos mihi opus eſſe ad apparatum triumphi. Liv. Bell. Pun. 10. Scipio ad comparanda ea, quæ opus erant, tempus habuit.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Opus*, cum genitivo raro reperitur, nec videtur uſurpandum. Planc. ad Coſ. Præt. Trib. pleb. l. 10. ep. 8. Sed aliquantulum nobis temporis & *magni laboris*, & *multæ impenſæ* opus fuit. *Temporis*, ab *aliquantum* pendet; genitivi vero *laboris*, & *impenſæ*, niſi ad *opus* referantur, non video, unde pendeant. *Opus*, cum accuſandi caſu obſoletum eſt. Plaut. Truc. Puero opus eſt *cibum*.

2. *Uſus*, cum *opus* ſignificat, eodem modo conſtruitur. Virg. lib. 8. Æn. Nunc *viribus* uſus. Liv. l. 3. addit genitivum pronominis. Si quis uſus *mei* eſt. Cic. 5. Tuſc. utitur ſine caſu. De cæteris ſtudiis alio loco dicemus, ſi uſu fuerit.

Præceptum XII. de ablativo cum præpoſitione, a, vel ab, poſt nomen adjectivum.

ORDINIS *accipiunt ſextum numeralia, junctis*
A, vel ab, extorris, nudus, diverſus eaſdem;
Incautus, fugitivus amant, innoxius, exul,
Adverſus, ſecurus, inops, alienus, & orbus,
Integer, atque alius, cum degener, adjice, purus,
Caſſus, & immunis, vacuus cum ſoſpite, liber,
Abſonus, ac tutus, profugus: velut exul ab urbe.

ADjectiva *diverſitatis*, & numeralia *ordinis* ablativum cum præpoſitione *a*, vel *ab* admittunt. Acad. 4. Certa cum illo, qui *a te* totus *diverſus* eſt. Ad Att. l. 6. Navigationis labor *alienus ab ætate* noſtro. Id. 4. Acad. Poſt autem confiсta a Carneade, qui eſt *quartus ab Arceſila*. Hirt. de bell. Alex. 4. Imperio, & potentia *ſecundus a Rege*.

2. Item *ſecurus*, *vacuus*, *liber*, *nudus*, *inops*, *orbus*, *extorris*, & alia, quæ carminibus recenſentur. Plin. lib. 28. cap. 9. *Securus a metu* ſomnus. In Verr. act. 5. lib. 4. Vacui, expertes, ſoluti, ac liberi fuerunt ab omni ſumptu, moleſtia, munere. Idem pro Domo. Tam inops aut ego eram ab amicis, aut nuda Reſp. a magiſtratibus?

Præceptum XIII. de nominibus comparativis.

COmparativo utimur cum ablativo, quando vel plura diverſi generis comparantur. Cic. in Catil. 1. *Luce* ſunt *clariora* nobis tua conſilia. Curt. l. 9. Majora ſunt præmiis pericula. Vel cum duo ejuſdem, aut diverſi generis conferuntur. Cic. ad Octav. Quæ non poſterior dies acerbior priore, & quæ non inſequens hora antecedente calamitoſior Populo Romano illuxit? Hor. lib. 1. ep. 1. Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.

2. Ablativus comparativi, intercedente conjunctione *quam*, mutari poteſt in caſum verbo congruentem. Cic. act. 4. in Verr. l. 3. innocentior, *quam Metelus?* Ad Att. 14. ep. 22. Nemo unquam nec Poeta, nec Orator fuit, qui quemquam meliorem, *quam ſe*, arbitraretur. Liv. bell. Pun. 10. Melior, certiorque eſt tuta pax, *quam ſperata victoria*. Ter. Phorm. act. 4. Ego hominem callidiorem vidi neminem, *quam Phormionem*.

3. Comparativa, quemadmodum & cætera adjectiva cum partitionem adſignificant, genitivum deſiderant. Liv. l. 3. In quam ſententiam ut deſcenderetur, *juniores Patrum* evincebant. Horat. in Arte. O *major juvenum*.

4. Scriptores tamen ſæpius ablativo cum præpoſitione *e*, vel *ex* utuntur: qui caſus partitionis, præſertim ubi nomen eſt comparativum, aptiſſimus eſt. Cic. Att. l. 16. Ante ſcripta epiſtola *ex duabus* tuis *prior* mihi legi cœpta eſt. Plin. ad Canin. lib. 3. ep. 7. Minorem ex duobus liberis amiſit.

5. Comparativa pro adverbiis, *multum*, *paululum*, *tantum*, *quantum*, *aliquantum*, *nimium*, *nihil*, admittunt *multo*, *paulo*, *tanto*, *quanto*, *aliquanto*, *nimio*, *nihilo*. His accedunt *hoc*, vel *eo*, *quo*, pro *tanto*, *quanto*. Cic. de Amic. Nec vero corpori ſolum ſubveniendum eſt, ſed etiam menti, atque animo *multo* magis. Id. 1. de Orat. Eſt finitimus Oratori Poeta, numeris aſtrictior *paulo*. Luccejus Cic. lib. 5. Valeo, ſicut ſoleo, *paulo* etiam deterius, quam ſoleo. De Off. lib. 1. *Quanto* ſuperiores ſumus, *tanto* nos ſubmiſſius geramus. Id. de Invent. Poſtea *aliquanto* ipſos quoque tempeſtas vehementius jactare cœpit. Plaut. Bacch. Vixiſſe *nimio* ſatius eſt, quam vivere. Cic. 2. de Fin. *Nihil* beatior Jupiter, quam Epi-

Epicurus, dempta æternitate. Planc. Cic. lib. 10. ep. 9. Certe *hoc* majus habes teſtimonium amoris mei, *quo* maturius tibi, quam cæteris, conſilia mea volui eſſe nota.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Præter ſuum caſum, admittunt comparativa ablativum, qui ſignificet exceſſum, Curt. l. 1. Turres *denis pedibus*, quam murus, altiores ſunt.

2. Item caſum ſuæ poſitionis. Ad Att. lib. 16. ep. 11. *Mihi* nemo eſt amicior, nec jucundior, nec carior Attico.

3. Denique hos ablativos, *opinione*, *ſpe*, *æquo*, *juſto*, *ſolito*, *dicto*. Cic. de clar. Orat. *Opinione* ego omnium majorem cepi dolorem. Ovid. 4. Faſt. *Speque* redit citius. Cic. de Amic. Neque etiam verendum eſt, ne quid plus *æquo* in amicitia congregatur. Quintil. l. 9. c. 4. Membrum longius *juſto*, tardum: brevius inſtabile eſt. Liv. bell. Pun. 5. Sol viſus eſt rubere *ſolito* magis. Id. bell. Pun. 3. *Dicto* prope citius equum in viam Claudius egit.

4. Poetæ nonnunquam, more Græcorum, ad comparativum addunt adverbium *magis*. Virg. in Culic. Quis queat optato *magis* eſſe *beatior* ævo? Plaut. Stich. Immo etiam hoc *magis* eſt *dulcius:* nam magis multo patior facilius verba.

5. Oratores interdum, & Hiſtorici alterum comparativum apponunt. Cic. pro Mil. Ne *libentius*, hæc in illum evomere videar, quam *verius*. Liv. *ſanctior*, quam *promptior* hic habitus fuit.

Præc. XIV. de ablativo laudem, vituperationem, vel partem ſignificante poſt nomen adjectivum.

PLeraque adjectiva ablativum poſtulant ſignificantem *laudem*, *vituperationem*, vel *partem*. Q. Cic. de Pet. Conſ. Nequaquam ſunt tam *genere* inſignes, quam *vitiis* nobiles. Cic. de Orat. Sunt quidam aut ita *lingua* hæſitantes, aut ita *voce* abſoni, aut ita *vultu motuque* corporis vaſti, & agreſtes, ut, &c. Salluſt. in Catil. C. Antonius *pedibus* æger legato exercitum permittit. Cicero 4. Tuſc. Quiſquis eſt, qui moderatione, & conſtantia quietus *animo* eſt. Et Mart. lib. 12. *Crine* ruber, niger *ore*, brevis *pede*, *lumine* læſus.

2. Etiamſi Oratores libentius ſubſtantiva cum adjectivis copulent; ut, *vir ſumma eloquentia*, *eximia virtute*, *excellenti ingenio*, (ut dictum eſt præc. 2.)

2.) tamen non raro ipſis adjectivis ablativum laudis, aut vituperationis attribuunt, ac dicunt; *vir eloquentia ſummus*, *virtute eximius*, &c. Cic. de clar. Orat. Ut vita, ſic *oratione durus*, incultus, horridus. 4. de Fin. Horridiores evadunt, aſperiores & *oratione*, & *moribus*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Ablativus partis frequenter in accuſativum mutant Græcos imitati Poetæ. Virg. Æn. 1. *Os*, *humeroſque* Deo ſimilis. Hor. lib. 4. od. 2. Qua notam duxit, niveus videri, *Cætera* fulvus.

2. Item Hiſtorici, ſed rarius. Liv. Bell. Pun. l. 1. Phalarica eſt Saguntinis miſſile telum, haſtili oblongo, & *cætera* tereti, præterquam id extremum. Mela l. 3. c. 1. Sarmatæ totum bracati *corpus*; & niſi qua vident, *ora* etiam veſtiti. Accuſativus, *cætera*, frequens eſt apud Livium, & Plinium.

DE CONSTRUCTIONE PRONOMINIS.

C A P. XIV.

Pro media claſſe Grammaticæ.

Præceptum I.

De genitivo poſt pronomina demonſtrativa.

PRonomina demonſtrativa cum ſubſtantive ponuntur, patrium caſum admittunt. Cic. lib. 2. ep. 8. *Hoc* ad te *litterarum* dedi. 2. de Orat. Quoniam *id temporis* eſt, ſurgendum cenſeo. Ad Att. lib. 1. ep. 10. Res eſt *eodem loci*, quo reliquiſti.

2. Huc ſpectant, *hoc commodi*, *novi*, *noctis*, *temporis*, *libertatis*, *id ætatis*, *virium*, *ſolitudinis*, &c. Cic. Att. l. 11. ep. 7. Vide ne *hoc temporis* Terentiæ obeſſe aliquid poſſit. Id. lib. 6. ep. 20. *Id ætatis* jam ſumus, &c. Tacit. lib. 13. Nec *id* nobis *virium* erat.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Pronomen *idem*, more Græco, cum dativo apud Poetas, reperitur. Horat. in Att. Invitum qui ſervat, *idem* facit *occidenti*. Oratores vero ſic loquuntur: *idem qui*, *idem &*, *idem ac*, *idem atque*, *idem ut*. Cic. 2. Off. Peripatetici quoniam *iidem* erant, *qui* Academici. 2. de nat. Deor. Dianam, & Lunam eandem eſſe putant. Pro Syl. Idem valere debet, ac ſi pater dijudicaret. Pro Dom. Idem videtur, eſſe, atque id, quod, &c. 1. Off. In eadem ſunt injuſtitia, ut ſi, &c. Cave igitur dicas: Hoc eſt *idem cum illo*, aut

idem,

idem, *tecum*, &c. Deſunt enim veterum exempla.

Præceptum II. De genitivo poſt poſſeſſiva.

POſſeſſiva pronomina, *meus*, *tuus*, *ſuus*, *noſter*, *veſter*, loco primitivorum *mis*, *tis*, *ſis*, (quibus vetuſtiſſimi Scriptores utebantur, ut diximus l. 1. cap. 1.) & *noſtrum*, *veſtrum* poſita, genitivum poſtulant. Cic. Fam. 15. ep. 13. Moleſte fero, me Conſulem *tuum* ſtudium *adoleſcentis* perſpexiſſe, te meum, cum, id ætatis ſim, perſpicere non poſſe. Phil. 2. *Tuum hominis ſimplicis* pectus nudum vidimus. Pro P. Seſt. Non admiror, quod *meam* legem contempſeris, *hominis inimici*. Ad Att. Id. 11. ep. 15. *Solus meum* peccatum corrigi non poteſt. In Piſon. Juravi hanc urbem *mea unius* opera eſſe ſalvam. Pro Mur. *Ex tuo ipſius* animo conjecturam cœperis. Liv. l. 8. Quod *meum* factum, dictumve *Conſulis* gravius, quam Tribuni audiſtis? Id. lib. 36. Nec iis noxæ futurum ſit, quod vim *tuam præſentis* experiri noluerint. Hor. l. 1. Sat. 4. Cum *mea* nemo Scripta legat vulgo recitare *timentis*.

2. Genitivum *omnium*, nondum cum poſſeſſivis legi, ſed cum primitivis. Cic. in Catil. 1. Ad *omnium veſtrum* vitam pertinet. Id. 1. de Orat. Voluntati *veſtrum omnium* parui. Sic enim cum peritis legendum cenſeo, non, *veſtræ*, ut in nonnullis libris.

Præceptum III. De genitivis mei, tui, ſui, noſtri, veſtri.

VErba participia, & nomina adjectiva, quæ patrium caſum poſtulant, genitivis *mei*, *tui*, *ſui*, *noſtri*, *veſtri*, gaudent. Cic. ad Att. l. 3. ep. 27. Te oro, ut, quibus in rebus mei *tui* indigebunt, noſtris miſeriis ne deſis. Hoc loco *mei*, nominativus eſt pluris, *tui*, genitivus ſingularis. In Cat. 4. Habetis ducem memorem *veſtri*, oblitum *ſui*. Lib. 9. ad Att. Nihil enim malo, quam & me *mei* ſimilem eſſe, & illos *ſui*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Nomine verborum intelliguntur etiam gerundia, & ſupina, ſi quando eorum uſus inciderit: ut, non eſt tempus obliviſcendi *veſtri*, *noſtri*; non autem *veſtrum*, *noſtrum*.

2. Cum iiſdem genitivis *mei*, *tui*, *ſui*, *noſtri*, *veſtri*,

ſtri, copulari poſſunt participia. Planc. Cic. l. 10. Facultas optabilis *tui præſentis* ſi mihi eſſet, nunquam a tuis conſiliis diſcreparem. Cic. Lent. l. 1. ep. 1. Noſtram fidem omnes, amorem tui abſentis, præſentis tui cognoſcent.

3. Item cum gerundiis, ut vocant adjectivis. Cic. l. 2. ep. 4. Hoc, quidquid attigi, non feci *inflammandi tui* cauſa, ſed teſtificandi amoris mei.

4. At nominibus cum ſubſtantivis, tum adjectivis quidam negant hos genitivos poſſe jungi, exceptis his, *unius*, *ſolius*, *ipſius*. Non video, cur non cæteris quoque jungi poſſit. Cur enim Latine non dicitur. *Pudet me tui hominis vaniſſimi: Non te miſeret mei infelicis?* Ter. Heaut. act. 5. Atque *inopis* nunc te miſereſcat *mei*.

Exceptio I. pro media.

Intereſt tamen, & *refert*, ablativos *mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra*, *veſtra*, ſibi vindicarunt. Adde his *cuja*, de quo diximus ſupra cap. 7. Quibus ablativis addi poteſt genitivi, *unius*, *ſolius*, *ipſius*, cæterique, qui poſſeſſivis adduntur; ut, mea unius intereſt; tua ſolius refert: noſtra ipſorum intereſt vitia extirpare: tua Rempublicam adminiſtrantis intereſt ſemper vigilare. *Noſtra*, *veſtra omnium*, tum dices, cum exempla repereris. Interim tutius videtur dicere: noſtrum omnium intereſt: veſtrum omnium refert, &c. Quo loco, *omnium*, genitivus eſt verbi *refert*; *veſtrum* genitivus eſt nominis partitivi, *omnium*; ut illud Pl. l. 11. c. 37. *Piſcium* omnibus ſerrati dentes: de quo cap. 13. præcep. 4.

Exceptio II. pro media.

Nomina numeralia, partitiva, comparativa, & ſuperlativa, genitivos *noſtrum*, *veſtrum* exigunt. Curt. lib. 8. Nolo *ſingulos veſtrum* excitare. Ad Q. Fr. lib. 2. ep. 4. Domus *utriſque noſtrum* ædificatur ſtrenue. Ib. 2. contra Rull. Omnibus vobis, aut *majori veſtrum* parti. Sic dices, *maximus*, *minimus*, *noſtrum* &c.

Præceptum IV. Pronomina ſub ſubſtantiva.

POſſeſſiva, *meus*, *tuus*, *ſuus*, *noſter*, *veſter*, cohærent cum ſubſtantivis genere, numero, caſu, cum poſſeſſio, vel actio ſignificatur: ut, liber meus, ager tuus, ſtudium noſtrum, labor veſter.

2. At ſi ſubſtantiva ſignificent partem aliquam gene-

neralem corporis, ſive animi, ejuſmodi ſunt, *pars*, *dimidium*, *aliquid*, genitivis primitivorum utemur: ut, nullam partem mei amiſi: hoc eſt, non amiſi manum, pedem, memoriam. Cic. 1. de Fin. Cui propoſita eſt conſervatio ſui, neceſſe eſt huic *patres* quoque *ſui* cariores eſſe, quo perfectiores ſint. Ter. Adelph. Tetigi ne tui quidquam. Quintil. l. 7. c. 3. Minimam partem mei habent.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Subſtantiva, quorum ambigua eſt ſignificatio, active, ac paſſive ſumi poſſunt: ut, *charitas*, *amor*, *memoria*, *oblivio*, *deſiderium*, *cura*, *miſeratio*, *fiducia*, itemque cætera ejuſdem generis, ſi poſſeſſionem, actionemve ſignificent, poſſeſſivis adhæreſcunt: ut, *amor meus*, *deſiderium meum*, quo amo, ac deſidero.

2. Sin paſſionem ſignificant, genitivos *mei*, *tui*, *ſui*, *noſtri*, *veſtri*, flagitant: ut, *amor mei*, *deſiderium mei*, quo amor, ac deſideror. Ad Att. lib. 1. ep. 2. Aviam tuam ſcito *deſiderio tui* mortuam eſſe. Fam. lib. 5. ep. 2. *Amore tui* fratrem tuum odiſſe deſinam. Id. ad Planc. l. 10. Me impulit *tui charitas*. Ad Q. Fr. l. 1. ep. 2. Nunc decedens relinque, quæſo, quam jucundiſſimam *memoriam tui*. Fam. l. 6. ep. 2. Ne me putes *oblivione tui* rarius ad te ſcribere, quam ſolebam. Quint. Decl. 6. Poſtquam *mei cura* diſceſſerat, &c.

3. Nonnunquam utrumque conjungitur. Ad Att. l. 13. Nicias *tua ſui memoria* delectatur. Fam. l. 12. ep. 17. Grata mihi vehementer eſt *memoria noſtri tua*.

4. Non in omnibus tamen, quibus anceps eſt ſignificatio, hoc obſervatur. Nam *crimen meum*, *vulnus meum*, *injuria mea*, dicitur etiam mihi illata. Item *imago mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra*, *veſtra*, non ſolùm quæ poſſidetur; ſed etiam quæ refert, & repræſentat. Plaut. Mem. Tua eſt imago tam conſimilis tibi, quam poteſt. Cic. pro Sex. Roſc. Ut effictos mores noſtros in alienis perſonis, expreſſamque imaginem noſtram vitæ quotidianæ videremus.

5. Præterea, *cauſa mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra*, *veſtra*, Cic. Fam. l. 15. ep. 18. Abeſſe te mea cauſa moleſte fero, tua gaudeo. Id. l. 16. ep. 10. Non tam mea cauſa, quam tua doleo te non valere. Sic apud Ciceronem frequenter. Papinianus, *cauſa mei*, Ulpia-

nus-

nus *ſui*, dixit. Malim ego cum Cicerone loqui.

Præceptum V. Reciproco, ſui, ſibi, ſe.

Reciproco, *ſui*, *ſibi*, *ſe*, utimur, cum tertia perſona tranſit in ſeipſam, ſive in recto, ſive in obliquo: ut, *Cæſar recordatur ſui*; *indulget ſibi*; *amat ſe*; *loquitur ſecum*. Cic. 5. de Fin. Eorum eſt hæc querela, qui *ſibi* cari ſunt; *ſeſeque* diligunt. Id. 1. de Nat. Deor. Ipſe *ſibi* diſplicet. Id. 4. in Cat. Habetis ducem memorem veſtri, oblitum *ſui*.

2. Etiam accedente altero verbo, reciprocum vim ſuam retinere ſolet. Cic. in Or. Ne ipſe quidem ſua tanta eloquentia mihi perſuaſſet, *ut* ſe dimitterem. Id. Att. l. 5. Qui etiam a me petierit, ut *ſecum*, & apud *ſe* eſſem quotidie.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Quod *ſi* duæ tertiæ perſonæ intorponantur: reciprocum, plerumque ad priorem referri ſolet. Cic. ad Att. l. 15. ep. 9. Scripſit filius, ſe idcirco profugere ad Brutum voluiſſe, quod, cum ſibi negotium daret Antonius, ut eum Dictatorem efficeret, præſidium occuparet, id recuſaſſet. *Sibi*, ad filium refertur, *eum*, ad Brutum.

2. Interdum reciprocum in *is* pronomen commutatur. In Verr. act. 1. Mileſios navem popoſcit, quæ *eum* præſidii cauſa Myndum proſequeretur. Ad Att. l. 11. ep. 23. Camillus mihi ſcripſit, te *cum eo* loquutum, pro *ſecum*. Cæſ. l. 1. Bell. Civ. Timere Cæſarem, abreptis ab eo duabus legionibus, ne ad *ejus* periculum reſervare eas Pompejus videretur.

Præceptum VI. Reciprocum ſuus.

Reciproco *ſuus*, utimur, cum tertia perſona tranſit in rem a ſe poſſeſſam; ut, *Cicero recordatur Tironis liberti ſui*; *indulget liberis ſuis*; *defendit ſuos clientes*; *ſcripſit hanc epiſtolam manu ſua*. In Verr. act. 2. l. 1. Ajebat multa ſibi opus eſſe, multa, canibus *ſuis*. Id de Or. l. 2. Si feræ partus *ſuos* diligunt, qua nos in liberos noſtros indulgentia eſſe debemus.

2. Etiam accedente altero verbo, idem uſuvenit. In Verr. act. 2. l. 1. Debere eum ajebat ſuam quoque ducere rationem. (*Eum*) cum dicit, Ligurem deſignat, (*Suam*) Verris, cujus ſermo exponitur.

3. Utimur præterea reciproco *ſuus*, cum res poſ-

ſeſſa in poſſeſſorem tranſit. Cic. Att. lib. 9. ep. 14. Ulciſcentur illum mores *ſui*. De Aruſp. reſp. *Sua* concio riſit hominem: Pro Sext. Hunc *ſui* cives e civitate ejecerunt. Ad Att. l. 10. Indulſit illi quidem *ſuus*, pater ſemper.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Suus, cum duabus tertiis perſonis interponitur, non raro ad poſteriorem refertur. Cicero in Verr. act. 3. Orat. Dolabellam, ut de *ſua* provincia decedat: Ubi de Dolabellæ provincia ſermo eſt. Cæſ. 1. Bell. Civ. Velle Pompejum ſe purgatum Cæſari, ne quæ Reipublicæ cauſa egerit, in *ſuam* contumeliam vertat. In Ver. Act. 2. Verres poſſeſſionem hæreditatis negat ſe daturum, ne poſſet patronum *ſuum* proſcriptum juvare: Ubi de liberto quodam loquitur.

2. *Sui*, ponitur interdum pro *ſuus*. Cic. de Univ. Imitantes genitorem, & effectorem *ſui*. Ibid. Ita ſe ipſa conſumptione, & ſenio alebat *ſui*.

3. Nonnunquam *ſuus*, uſurpatur pro *is*. Ad Att. l. 6. Non deſtiti rogare, & petere mea cauſa, & ſuadere ſua. Id. de Somn. Scip. Ego illum de *ſuo* regno, ille me de noſtra Rep. percontatus eſt. Et Phil. 4. Si C. Cæſaris, fortiſſimorumque *ſui* patris militum exercitus non fuiſſet. Quæ non temere imitanda ſunt. Neque enim licet dicere: Conveni Franciſcum, & patrem *ſuum*, ſed *ejus*: Monebo Antonium, ut veniat, & ego veniam *ſecum*, ſed *cum eo*. Id. Petrus optat; quare *ſua* cauſa ut facias, te rogo, ſed *ejus cauſa*. Quoties enim reciprocum interruptum non redit aut recte, aut oblique ad eum, unde proficiſcitur; reciproco fere locus non eſt.

4. Interdum tamen, ut dictum eſt, *is*, aut *ipſe*, pro reciproco ponitur. Cæſ. Bell. Civ. l. 1. Quod penes *eum* eſt pecuniæ, tradit. Cic. ad Q. Fr. l. 1. Ea ferre moleſtiſſime homines ſolent, quæ *ipſorum* culpa contracta ſunt.

DE

DE NUMERI DISTRIBUTIVI CONSTRUCTIONE.

CAP. XV.

Pro media claſſe Grammaticæ.

PRÆCEPTUM I. *Diſtributivis qua ratione utamur.*

DIſtributivi numeri, quibus ferme utimur, cum idem pariter in plura dividimus, ſunt, *ſinguli, bini, terni, quaterni, quini*, & alii, de quibus lib. 1. c. 14. Cic. Att. l. 7. ep. 13. *Binos* gladiatores *ſingulis* patribus familiarum diſtribuit. Id. Parad. 6. Capit ille e ſuis prædiis ſexcenta ſeſtertia, ego *centena* ex meis: ideſt ille ſexcenta, ego centum quotannis. Plin. l. 10. c. 56. Vivunt Laconici annis *denis*: hoc eſt, unuſquiſque Laconicus decem annis vivit. Cic. in Verr. Cum in Sicilia ſeſtertiis *binis* tritici modius eſſet, ſummum *ternis*; hoc eſt quiſque modius ſeſtertiis duobus, ſummum tribus.

2. Res, vel menſura, in quam cadit diſtributio, ſæpe accuſativo gaudet cum præpoſitione *in*. Cic. in Verr. act. 3. l. 2. Cenſores binos *in ſingulas civitates* deſcribebat. Liv. 4. bell. Pun. Qui bina millia æris *in annos ſingulos* penderent. Id. Singulis *in militem* tunicis imperatis.

3. Cum duo adhibentur numeri, uterque, aut alteruter eſſe poteſt diſtributivus. Cic. in Brut. *Bini* Oratores vix *ſingulis* ætatibus extiterunt. In Verr. act. 4. Et pueri annorum *ſenum, ſeptenumque denum* ſenatorium nomen nundinati ſunt. Idem Div. in Verr. Pro frumento in modios *ſingulos duodenos* ſeſtertios exegiſſe; ideſt, ſeſtertios duodecim pro quolibet frumenti modio. Varr. de re ruſt. l. 2. Decem ſibi in dies *ſingulos* denarios dare audiviſſet. Liv. l. 20. *octogeni bini* æris militibus dati: hoc eſt, octoginta duo nummi ſingulis militibus dati.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Sæpe diſtributivus omittitur, cum res, in quas aliquid diſtribuitur, accuſativo efferuntur cum præpoſitione *in*. Ita dicitur: *in militem, in navem, in capita*; ideſt, in ſingulos milites, in ſingulas naves, &c. Liv. Frumentum Melianum aſſibus in modios æſtimatum plebi dimiſit: hoc eſt, *cum ſinguli modii ſingulis aſſibus æſtimarentur.*

2. Diſtributivi numeri loco primitivorum, ſeu cardinalium, ſubſtantivis junguntur, quæ numero ſingu-

gulari carent, ut *binæ* litteræ, *bina* caſtra, *terna* arma. Non autem, duæ litteræ, duo caſtra, tria arma. Cic. Phil. 13. Inter *bina caſtra* collocatus eſt.

3. In his ipſis tamen, *uni*, *unæ*, *una*, dicemus potius, quam *ſinguli*, niſi diſtributive ſumantur, ut, unæ nuptiæ, ſcalæ, litteræ, &c. Cic. pro Leg. Man. Ab *unis* hoſtium *copiis* bellum geri. Idem de Leg. lib. 3. Seque non *unis* circumdatum *mœnibus*, &c. Sall. in Jugurth. Ubi *unæ*, & alteræ *ſcalæ* comminutæ ſunt.

4. Quamvis diſtributiva nomina numerum multitudinis tantum ſibi vindicent, non raro tamen ſingulari numero uſurpantur, tum a Poetis, ut, *terno ordine*. Virg. Æn. l. 5. *Centena arbore*. Lib. 10. Sic *gurgite ſepteno*, &c. tum etiam ab Hiſtoricis, ut, *ſeptuageno coitu*. Plin. *Quadrageno, aut viceno ſpatio*. Idem l. 17. c. 23. *Septenum* numerum legionum. Fam. l. 11. ep. 10. Quibus locis diſtributivi numeri pro cardinalibus ponuntur.

5. Quod ſit etiam interdum in numero multitudinis, non ſolum cum junguntur nominibus, quæ ſingulari carent, ut *binæ litteræ*, *bina caſtra*; ſed etiam cum junguntur nominibus, quæ ſingularem quoque numerum habent: quod frequens eſt apud eoſdem ſive Poetas, ſive Hiſtoricos. Virg. Æn. 2. *Bis quinos* ſilet ille dies. Ov. Triſt. lib. 3. eleg. 2. Perque *quaterdenos* itur in illa gradus: pro *bis quinque quadraginta*. Plin. l. 8. c. 36. de urſis. Mares *quadragenis* diebus latent, fœminæ *quaternis* menſibus: pro *quadraginta* diebus, *quatuor* menſibus. Sic alii ſæpe. At Cic. in Somn. Scip. Cum ætas tua *ſeptenos* octies anfractus, reditusque converterit, &c. prope poetice loquitur: hoc eſt, ubi ſex, & quinquaginta annos expleverit.

Præceptum II. de mille.

M*ille* cum adjectivum eſt, pluralis tamen eſt numeri, nec declinatur in caſus. Cic. pro Sext. Edixitque, ut ab Urbe abeſſe *mille* paſſus. Hor. l. 2. ſat. 3. Veteriſque Falerni *mille* cadis.

2. *Mille* ſubſtantivum genitivo jungitur, & ſingulari numero non declinatur in caſus: at numero multitudinis, *millia*, *millium*, *millibus*, dicimus. Cic. pro Rab. *Mille talentum* acceſſionem eſſe factam. Id. Phil. 6. Qui L. Antonio *mille nummum* ſer-

ferret expenſum. Hor. l. 2. ſat. 3. *Mille ovium* inſanos morti dedit. Varr. 3. rer. human. Plus *mille*, & centum *annorum* eſt, Cic. pro Mil. Ante fundum Clodii *mille hominum* verſabatur; ſic legendum, non *verſabantur*, auctore Gell. l. 1. c. 16. Macr. 1. Saturn. c. 5. Qui ſimilia efferunt ex Quadrigario, Catone, & aliis. Cic. pro Quint. Septingenta *millia* paſſuum. Id. pro Rab. Poſt. Quid vociferabare, decem *millia* talentum eſſe promiſſa? Vide l. 1. c. 14. de numeris cardinalibus.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Si quando *millia* cum alio ſubſtantivo eodem caſu junctum reperitur, erit ſubſtantivum per appoſitionem continuatum. Cic. in Verr. act. 4. Tritici *modios* quinque *millia*. Liv. l. 3. Philippei nummi quatuordecim millia quingenti quatuordecim. Id. l. 9. Duo millia, & quingenti capti.

DE PRÆPOSITIONUM CONSTRUCTIONE.

C A P. XVI.

Pro media claſſe Grammaticæ.

Præceptum I. Præpoſitio verbis addita.

VErba abſoluta, & intranſitiva præpoſitionum beneficio in caſus tranſeunt. Cic. 2. de Or. Cum *ad me* in Tuſculanum veniſſet Cæſar. Id. ib. Cum in lecto Craſſus eſſet, & apud eum Sulpitius ſederet. Antonius tamen inambularet cum Cotta in porticu, &c.

2. Tranſitiva, præter proprium caſum, etiam præpoſitiones cum ſuis caſibus admittunt. Cic. de Amic. Nihil eſt amabilius virtute, nihil, quod magis alliciat homines ad diligendum: quippe cum propter virtutem, & probitatem eos etiam, quos nunquam vidimus, quodam modo diligamus.

3. Verba compoſita ſæpe caſum ſuæ præpoſitionis habent; ut, *adire Judicem*, *invadere Urbem*. Cic. 5. de Fin. Perſarum *Magos* addit. Ad Q. Fr. lib. 3. ep. 2. Cum ſubito bonus Imperator noctu *urbem* hoſtium invaſiſſet, &c.

4. Et repetita præpoſitione, ut, *adire ad Judicem*. *invadere in Urbem*. Cic. act. 2. l. 1. in Verr. Cæteri hæredes adeunt *ad Verrem*. Philipp. 11. *In Galliam* invaſit Antonius.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Hanc repetitionem amant multa verba compoſi-

ta ex præpoſitionibus, *a*, *ab*, *ad*, *con*, *de*, *e*, *ex*, *in*. Cic. de Amic. Tu velim *a me* animum parumper avertas. Ad Q. Fr. l. 3. Abduco equidem me ab omni Reipublicæ cura. Cicero ſæpe verbum, *invado*, uſurpat repetitä præpoſitione.

2. Verbi *aſpiro*, elegans eſt uſus, cum conatum quendam aliquo perveniendi, atque alicujus rei adipiſcendæ adſignificat; effertur que cum aliqua vel negatione, vel interrogatione. Cic. in Brut. Ex bellica laude nemo aſpirare ad Africanum poteſt. Id. Verr. act. 2. l. 1. Quid enim quiſquam ad meam pecuniam, me invito, aſpiret?

Præceptum II. præpoſitiones cum accuſativo.

ACcuſativo ſerviunt, *ad*, *apud*, & cæteræ quæ ſunt l. 1. c. 14. in Rudim. Præp. Cic. in Brut. *Prope* Platonis *ſtatuam* conſedimus. Ad Att. 12. *Secundum te* nihil eſt mihi amicius ſolitudine. In Verr. act. 3. l. 2. Erant acceptæ pecuniæ; ſic tamen, ut *uſque alterum*, *r*, litteræ conſtarent integræ, reliquæ omnes eſſent in litura.

Præceptum III. verſus.

VErſus, ſuo caſui poſtponitur. Cic. Att. lib. 16. Verti me a Minturnis *Arpinum verſus*. Sulpic. ad Cic. l. 4. Ex Aſia rediens, cum ab Ægina Megaram verſus navigarem, &c.

Præceptum IV. præpoſitiones cum ablativo.

ABlativo gaudent *a*, *ab*, *abs*, *abſque*, cum reliquis, quæ habentur l. 1. c. 14. in Rud. Cicer. in Piſ. Mihi vero ipſi *coram genero* meo, propinquo tuo, quæ dicere auſus es? Id. Att. lib. 15. epiſt. 1. *Clam iis* eam vidi. Ter. Heaut. *Præ iracundia*, Menedeme, non ſum apud me. Liv. l. 6. Rem creditori *palam populo* ſolvit. Id Bell. Maced. 7. Haud *procul occaſu* Solis redeundi in caſtra tempus erat.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Clam, apud veteres accuſandi caſu jungebatur. Plaut. Caſ. act. 2. ſc. 8. Bona multa faciam *clam meam* hanc uxorem. Sed non videtur uſurpandum.

Præceptum V. tenus, cum &c. poſtpoſita.

TEnus, quemadmodum, *verſus*, poſtponitur: ac fere patrium caſum deſiderat, ſi nomen ſit multitudinis. Cic. in Arat. Et Cepheus conditur ante *lumborum tenus*. Cœl. ad Cic. l. 8. ep. 1. Rumores illi de comitiis *Cumarum tenus* caluerunt.

2. Si ſingulare ſit nomen, ablativo gaudet. Liv. Bell.

Bell. Pun. 6. Adeo nudaverat vada, ut alibi *umbilico tenus* aqua eſſet, &c. pro Dejot. Antiochus *Tauro tenus* regnare juſſus eſt.

3. *Cum* in his tantum ſemper poſtponitur, *mecum*, *ſecum*, *nobiſcum*, *vobiſcum*; nonnunquam in his, *quocum*, *quicum*, *quibuſcum*.

4. *De*, *in*, *inter*, & aliæ nonnullæ eleganter interponuntur interdum. Cic. de Inv. Multis *de* cauſis fit. Id. in Rull. Ducentos *in* annos. Id. de clar. Or. Suos *inter* æquales. Virg. Ecl. 1. Alias *inter* urbes. Et ib. Lenta *inter* viburna.

5. *Inter*, *circum*, interdum apud Poetas poſtponuntur. Æn. 1. Maria omnia *circum*. Georg. 2. Qua locus Erigonem *inter*. Apud Oratores aut vix, aut raro admodum. Cic. de Amic. *Si quos inter* ſocietas, aut eſt, aut fuit. Neque enim, *int er ſi quos*, neque *ſi inter quos*, recte eo loco dici poſſe videbatur. Alioqui ſemper præit.

Præceptum VI. a, ab, abs.

A Conſonantibus præponitur. Cic. Phil. 3. Antonius *a fronte*, a tergo, a lateribus tenetur.

2. *Ab*, vocalibus. Ad Att. l. 1. ep. 12. Cura, & effice, ut *ab omnibus* & laudemur, & amemur. Nonnullis etiam conſonantibus. Pro Cluent. *Ab nullo* ille liberalius, quam a Cluentio tractatus eſt. Ad Att. lib. 5. *Rex ab Senatu* appellatus eſt. Præcipue *l*, *r*, & *i*, præponitur: ut, ab Legatis, ab Romanis, ab Jove.

3. *Abs*, præponitur litteræ *t*, & interdum *q*. Ter. Andr. O Dave, ita ne contemnor *abs te*? Id. Adel. *Abs quovis* homine beneficium accipere gratum eſt.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Hiſtorici, præcipue Livius, liberius utuntur præpoſitione *ab*. Ab claſſe, ab Carthagine, ab Dictatore, ab Numa, ab Gallis, ab Servio, ab Tarquiniis, &c. Quæ paſſim imitanda non videntur, niſi in hiſtoria.

Præceptum VII. in, ſub, ſuper, & ſubter.

IN, *ſub*, *ſuper*, *ſubter*, modo accuſativum, modo ablativum cum varia ſignificatione poſtulant.

2. *In*, cum verbis motus accuſativum amat. Cic. de Sen. Venio *in curiam* frequens. Id. Or. 1. in Cat. in exilium proficiſcere.

3. Item pro *erga*: ut, Brutus fuit pius *in patriam*, crudelis in liberos. Vel *contra*. Cicer. in Sall. Petulanter *in uxorem*, & filiam meam invaſiſti. Vel *per*, ſeu *pro*: ut, commodare librum alicui *in diem*, *in menſem*. Cic. in Catil. 1. Creſcit *in dies ſingulos* hoſtium numerus.

4. Cum vero quies, aut aliquid fieri in loco ſignificatur, ablativo gaudet. Cic. 1. de Leg. *In* viridi, opacaque ripa inambulantes. Ad Att. lib. 12. ep. 16. In hac ſolitudine careo omnium colloquio.

5. Et cum ponitur pro inter. Cic. de Amic. Hoc primum ſentio, niſi *in bonis* amicitiam eſſe non poſſe.

SUb, fere accuſandi caſum poſtulat, cum tempus adſignificat, pro *paulo ante*, *circiter*, *per*: ut, ſub veſperum, ſub lucis ortum, ſub idem tempus. Cæſ. Bell. Civ. 1. Pompejus *ſub noctem* naves ſolvit. Liv. Bell. 2. Sub equeſtris finem certaminis contra eſt peditum pugna.

2. Item pro *poſt*. Cic. Planc. l. 20. *Sub eas litteras* ſtatim recitatæ ſunt tuæ.

3. Et cum verbis motus. Cic. 2. Phil. Niſi ille ſe *ſub ſcalas* tabernæ conjecit.

4. At cum verbis quietis ablativum poſcit. Virg. Ecl. 6. Et, ſi quid ceſſare potes, requieſce *ſub umbra*. Cic. Phil. 2. Sub nomine pacis bellum latet.

SUper, accuſativo ſervit, cum præpoſitioni *ſubter*, contraria eſt: ſive cum motu fit, ut, regula ſuper caput cecidit: ſive cum quiete, ut 2. de Leg. Demetrius *ſuper tumulum* noluit quidquam ſtatui. 2. de Fin. Super eam (*aſpidem*) aſſidere.

2. Item cum ſignificat *inter*. Curt. l. 8. Circumferri metum jubet, debellaturus *ſuper menſam* Alexandrum.

3. Ablativo jungitur, cum pro *de* ponitur. Cic. Att 16. *Hac ſuper re* ſcribam ad te Rhegio. Et interdum cum verbo quietis, maxime apud Poetas. Virg. Æn. 6. Gemina ſuper arbore ſidunt. Id. Ecl. 1. Fronte ſuper viridi.

SUbter, ferme accuſandi caſum poſcit, ſive quietis, ſive motus verbis adjungatur. Cic. Tuſc. 1. Plato iram in pectore, cupiditatem *ſubter præcordia* locavit.

Ap-

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Interdum apud Poetas potiſſimum ablativum habet. Virg. l. 9. Æn. Ferre libet *ſubter* denſa eſt *teſtudine* caſus.

Præceptum VIII. præpoſitio verſa in adverbium.

PRæpoſitio, cum caſu privatur, in adverbium migrat. Cic. Att. 4. Tu adventare, ac *prope* adeſſe jam debes. Id. pro Flac. Multis *poſt* annis pecunia recuperata eſt. Id. 2. de nat. Deor. Senſibus, & animo ea, quæ *extra* ſunt, percipimus. Id. Att. 14. Quatriduo *ante* ad eum ſcripſeram. Hujus generis ſunt, *ante*, *contra*, *citra*, *circum*, *circiter*, *extra* *intra*, *poſt*, *prope*, *pone*, *ultra*, *uſque*, & aliæ nonnullæ.

Præceptum IX.

Præpoſitiones aliis præpoſitionibus præpoſitæ.

PRæpoſitiones nonnunquam aliis præpoſitionibus præponuntur. Cic. ad Att. l. 3. ep. 7. De Q. F. Nuntii nobis triſtes, nec varii venerant, ex ante diem Non. uſque ad Pridie Kal. Sept.

U*Sque* tamen fere alteram præpoſitionem deſiderat, Cic. in Verr. act. 6. l. 5. Maximis in laudibus *uſque ad* ſummam ſenectutem ſumma cum gloria vixit. Teren. Eun. *Ex* Æthiopia eſt *uſque* hæc Cic. 1. de nat. *Uſque* a Thalete enumeraſti ſententias Philoſophorum.

2. Quod ſi adjungatur nominibus oppidorum, ſæpe alteram præpoſitionem reſpuit. Cic. act. 5. l. 4. in Verr. Sacerdotes *uſque* Ennam profecti ſunt. Ad Att. l. 5. ep. 16. Appius in ultimam provinciam ſe conjecit, Tarſum uſque. Ter. Adelph. act. 4. Miletum uſque obſecro.

DE CONSTRUCTIONE ADVERBII.

C A P. XVII.

Pro media claſſe Grammaticæ.

Præceptum I. nominativus poſt adverbium.

EN, *ecce*, nominandi, ſeu accuſandi caſum admittunt. Cic. in Ver. act. 5. lib. 4. *Ecce nova turba*, atque rixa. Et pro Dejot. En crimen, en cauſa. De Fin. 2. *Ecce miſerum hominem*. Plaut. Amph. En tectum, en tegulas, en obductas fores.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Apponitur, & dativus *tibi* non ſine lepore. Cicer. Att. 2. epiſt. 15. Cum hæc maxime ſcriberem, ecce

tibi Seboſus. Id. 3. Off. Ecce tibi, qui Rex populi Romani, dominuſque omnium gentium eſſe concupierit.

Præceptum II. genitivus poſt adverbium.

AFfatim, *ſatis*, *abunde*, *nimis*, *parum*, *inſtar*, *partim*, *ergo* pro *cauſa*, genitivo junguntur. Plaut. Bacch. Tibi *divitiarum affatim* eſt. Ter. Phor. *Satis* jam *verborum* eſt. Quint. Decl. 9. Satis, *abundeque pœnarum* eſt. Cic. in Orat. *Nimis inſidiarum* adhibere videtur. Salluſt. Catil. Satis eloquentiæ, *ſapientiæ parum*. Cic. de clar. Orat. Plato mihi unus *inſtar* eſt *omnium*. 2. de Or. *Eorum partim* in pompa, partim in acie illuſtres eſſe voluerunt. Liv. 7. Bell. Maced. *Victoriæ navalis ergo* in unum diem ſupplicatio decreta eſt.

2. Item adverbia ſuperlativa a nominibus orta. Cic. de clar. Orat. *Maxime omnium* nobilium Græcis litteris ſtuduit. Ib. Sæpiſſime audio, illum omnium fere Oratorum Latine loqui elegantiſſime.

3. Genitivus hic in ablativum cum præpoſitione migrare poteſt. Cic. ibid. Piſo *maxime ex omnibus*, qui ante fuerunt, Græcis doctrinis eruditus.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Ubi, *ubinam*, *ubicumque*, *ubivis*, *quovis*, *quoquo*, *nuſquam*, genitivos *terrarum*, vel *gentium*, eleganter admittunt. Cic. ad Att. Quid ageres, *ubi terrarum* eſſes, ne ſuſpicabar quidem. Ter. Adelph. Fratrem *nuſquam* invenio *gentium*.

2. Dicitur & *longe gentium*. Cic. ad Att. 6. ep. 3. Tu *longe gentium* abes.

3. Huc ſpectant adverbia *eo*, *huc*. Liv. Bell. Pun. lib. 5. *Eo conſuetudinis* adducta res erat, ut, &c. Eur. l. 6. *Huc* enim *malorum* ventum eſt, ut, &c.

4. *Pridie* & *poſtridie* & genitivum, & accuſativum caſum poſtulant. Cic. ad Att. 11. *Pridie ejus diei* venit. Fam. l. 3. ep. 5. *Pridie nonas* Junii, cum eſſem Brunduſii, &c. Cæſ. Bell. Gall. 1. *Poſtridie ejus diei* Cæſar præſidii utriſque caſtris, quod ſatis eſſe viſum eſt, reliquit. Cic. Att. *Poſtridie ludos* Apollinares.

5. Adverbium *tunc* cum genitivo *temporis*, raro apud Scriptores idoneos reperitur. Juſtin. l. 1. Sedi de gente obſcura *tunc temporis* Perſarum, &c.

Præ-

Præceptum III. dativus poſt adverbium.

QUænam adverbia dandi cauſam poſcunt, more eorum unde deducuntur: ut, congruenter, convenienterque naturæ vivere, dicere congruenter rationi; obviam alicui ire, procedere, prodire. Nam *congruens*, *conveniens*, *obvius*, dativo gaudent. Cic. 2. de Fin. Non quæro, quid dicat, ſed quid *convenienter rationi* poſſit, & ſententiæ ſuæ dicere. Phil. 2. *Cæſari* ex Hiſpania redeunti *obviam* quam longiſſime proceſſiſtis.

Præceptum IV. accuſativus poſt adverbium.

PRoprius, *proxime*, accuſandi caſum exigunt. Cic. ad Oct. Cur caſtra longius adverſariorum caſtris, & *proprius urbem* moventur? Sall. Jug. Ipſe *propius montem* cum omni equitatu ſuos collocat. Id. Catil. Quod vitium *propius virtutem* erat. Liv. lib. 10. Cum *propius* jam *blanditias* oratio eſſet, quam *preces*. Idem lib. 30. Erat rex *proxime ſpeciem* muros oppugnantium. Ad Att. l. 6. ep. 5. Officium meum eſſe putavi, exercitum habere *quam proxime hoſtem*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Jungitur *propius* nonnunquam cum præpoſitione *a*, vel *ab*. Cic. 2. de nat. Deor. Stellæ aliæ *propius a terris* moventur, aliæ remotius.

ABbinc, verbis præteriti temporis junctum accuſativum, ſeu ablativum poſtulat. In Verr. act. 3. l. 2. Horum pater *abbinc duos*, & viginti annos eſt mortuus. Pro Quint. Quo tempore? *Abbinc annis* quindecim.

Præceptum V. ablativus poſt adverbium.

COmparativa ablativo gaudent, ut, *plus eo*, *eo amplius*. Cic. 2. de Inv. *Lacryma* nihil *citius* areſcit. Id. l. 2. ep. 7. Nemo eſt, qui *ſapientius* tibi ſuadere poſſit, *te ipſo*. Ter. Heaut. act. 1. Annos ſexaginta natus, aut *plus eo*, ut conjicio. Balbus Att. 8. ep. penult. Cave putes, *plus me* quemquam cruciari.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Plus*, *amplius*, *minus*, modo ablativum habent, ut docent allata exempla: modo ſine caſu ponuntur, ſed ſubauditur conjunctio, *quam*. Ter. Adelph. act. 2. Homini miſero plus quingentos colaphos infregit. Cæſ. 4. Bell. Gall. Cum ipſi non amplius quingentos equites haberent. Nec enim accuſandi caſus ab his

his adverbiis reguntur, ſed a verbis *infregit*, *haberent*. Videntur etiam nominandi caſus cum his adverbiis jungi, cum a verbis pendeant. Cæſ. 7. Bell. Gall. Eo die milites ſunt minus ſeptingenti deſiderati. Id. l. 5. Naves amplius octingentæ uno erant viſæ tempore.

2. Cum iiſdem adverbiis junguntur accuſativus, & ablativus caſus *menſuram* ſignificantes, tunc vero caſus ſunt communes. Vitr. Ita a pariete diſtent, ut ne plus pateant *palmum*. Liv. de Bell. Maced. Abeat eorum acies paulo plus *quingentos paſſus*. Cæſ. *Millibus* amplius *quingentis* in longum patent.

Praeceptum VI. Adverbia loci.

ADverbia, quibus interrogamus, ſunt hæc, *ubi*, *unde*, *quo*, *qua*, *quorſum*.

2. Ad interrogationem, *ubi*, redduntur hæc: hic, iſtic, illic, ibi, inibi, ibidem, alicubi, ubique, utrobique, ubivis, ubilibet, ubicumque, ubiubi, paſſim, vulgo, intus, fortis, longe, peregre, nuſquam.

3. Item, ſupra, ſubter; infra, ante, poſt, extra, cum fiunt adverbia. Cic. l. 6. ep. 1. Nemo eſt, quin *ubivis*, quam *ibi*, *ubi* eſt, eſſe malit.

4. Hæc dicuntur adverbia *in loco*, ſeu quæ referuntur *ad quietem*. Quibus, ſicubi, necubi, nuncubi, uſpiam, uſquam, addi poſſunt; quæ quamvis *ad quietem* referantur, tamen pleraque ad *ubi* non redduntur. Cic. 1. de Leg. Sive eſt illa lex ſcripta *uſpiam*, ſive *nuſquam*. Offic. 2. Nec eſt *uſquam* conſilio, aut auctoritati locus.

5. AD, *unde*, redduntur hæc: hinc, iſtinc, illinc, inde, indidem, aliunde, alicunde, undique, undequaque, utrinque, undevis, undelibet, undecunque, undeunde, peregre, eminus, cominus, ſuperne, inferne, intus, foris. Ter. Heaut. act. 1. Vide, ne quo *hinc* abeas longius.

6. Hæc appellantur adverbia *de loco*, ſeu quæ referuntur ad *motum de loco*. Quibus accedunt ſicunde, necunde, intrinſecus, extrinſecus, forinſecus, funditus, radicitus, ſtirpitus.

2. AD, *quo*, redduntur hæc: huc, iſtuc, illuc, illo, eo, eodem, aliquo, alio, neutro, utroque, quocunque, quoquo, quovis, quolibet. intro, foras, peregre, longe, nuſque. Ter. Hecyr. act. 3. Abi Parmeno, *intro*, ac me veniſſe nuntia.

8. Hæc

8. Hæc appellantur adverbia *ad locum*, ſive quæ *motum ad locum* ſignificant. Quibus adjungi poſſunt, ſiquo, nequo, quoquam, quopiam, uſquam, uſpiam. Cic. 1. Phil. Nec vero *uſquam* diſcedebam. In Verr. act. 4. O præclara Verrea! *quoquam* ſi acceſſiſti; *quo* non attuleris tecum iſtum diem.

9. AD, *qua*, redduntur hæc: hac, iſtac, illac, aliqua, ea, illa, quavis, qualibet, quacunque. Ter. Eun. act. 1. Plenus rimarum ſum: *hac illac* perfluo.

10. Hæc vocantur adverbia *per locum*, ſive quæ referuntur *ad motum per locum*; quibus ſiqua, nequa, addi poſſunt.

11. AD *quorſum*, ideſt, quem locum verſus, redduntur hæc: horſum, iſtorſum, illorſum, aliorſum, deorſum, ſurſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum: lævorſum, prorſum, rurſum, introrſum, vel introrſus, retrorſum, vel retrorſus, quoquoverſum, vel quoquoverſus. Ter. Hecyr. act. 3. *Horſum* pergunt. Id. Eun. act. 2. Sed ego te totos, Parmeno, hos menſes quietum reddam, ne *ſurſum deorſum* curſites. Id. Hecyr. act. 3. Trepidari ſentio, & curſari *rurſum prorſum*: Ubi Donat. *Rurſum* proprie retro, *prorſum*, ante ſignificat: *Correre avanti, e indietro*.

12. Hæc dicuntur adverbia *verſus locum*. Quibus addi poſſunt, ſiquorſum, nequorſum, deorſum, verſus, vel deorſum verſum, ideſt, deorſum: ſurſum verſus, vel ſurſum verſum, ideſt, ſurſum. Cic. de Orat. Cum gradatim *ſurſum verſus* reditur.

Præceptum VII. Ut.

UT, pro *poſtquam*, indicativum petit. Cic. Att. 7. ep. 15. *Ut* ab Urbe *diſceſſi*, nullum prætermiſi diem, quin aliquid ad te litterarum darem. Item pro *quomodo*, cum quadam admiratione. Ad Att. 7. ep. 20. Cn. (o rem miſeram, & incredibilem!) *ut* totus *jacet*! Ter. Eun. Ut falſus eſt animi!

2. Poſt has voces *adeo*, *ita*, *ſic*, *talis*, *tantus*, *tot*, *tam*, fere nunquam ponitur *quod*, ſed *ut*, cum ſubjunctivo. Cic. pro Rab. *Adeo* ne hoſpes hujuſce urbis, *ut* hæc *neſcias*? Tuſc. 1. Non ſum *ita* hebes, *ut* iſta *dicam* Id. l. 5. ep. 10. Quæ cum viderem *tot* veſtigiis impreſſa, *ut* in his errari non *poſſet*, non adſcripſi. Id. l. 6. ep. 1. Neque cum id facie

bamus, *tam* eramus amentes, *ut* explorata nobis *eſſes* victoria.

3. *Ut*, pro *veluti*: ſimiles antecedenti, caſui ſub eodem verbo caſus expoſcit. Cic. in Lucul. Me oratio *Luculli* ita movit, *ut docti hominis*, *ac parati*. Ibid. *Ea* ſe *ſola* percipere dicunt, quæ tacti infimo ſentiant, *ut dolorem*, *ut voluptatem*. Idem 1. Acad. Utar verbis, *quibus*, ut aliis multis, conſuetudo utitur, *ut latinis*.

4. Idem dicimus de particulis, *tanquam*, *quaſi*, *ſicut*, & ſimilibus. Cic. de clar. Orat. Ætatis illius iſta fuit laus, tanquam innocentiæ. Idem Tuſc. 2. Eſt in animis tenerum quoddam, quod ægritudine, quaſi tempeſtate, quatiatur. Id. l. 5. ep. 8. Me, ſicut alterum parentem, obſervat, & diligit.

Præceptum VIII. Antequam, & Priuſquam.

ANtequam tum indicativis, tum conjunctivis jungitur. Cic. pro Mur. *Antequam* pro Muræna dicere *inſtituo*, pro me ipſo pauca dicam. Id. Phil. 1. *Antequam* de Republ. P. C. *dicam* ea, quæ dicenda hoc tempore arbitror, &c.

2. *Priuſquam*, iiſdem modis gaudet. Ter. Andr. act. 2. Omnia experiri certum eſt, *priuſquam pereo*. Cic. Phil. 1. Priuſquam de Repub. dicere incipio. Pro Mil. *Priuſquam* hoc tantum mali *videro*. Sall. Catil. *Priuſquam incipias*, conſulito; ubi conſulueris, mature facto opus eſt.

Præceptum IX. Ne, & Næ.

NE, ſubjunctivum poſcit, cum aliquid prohibemus. Ter. Eun. act. 2. *Ne* poſt *conferas* culpam in me. Liv. Bell. Pun. 10. *Ne* tot annorum felicitatem in unius horæ *dederis* diſcrimen.

2. Poſcit & imperativum, maxime apud Poetas. Plaut. Perſ. Abi, *ne jura*, ſatis credo. Virg. 7. Æn. *Ne* fugite hoſpitium, neve ignorare Latinos.

3. *Næ*, hoc eſt, *profecto*, fere pronomini præponitur, & indicativum, vel conjunctivum modum poſcit. Ter. Adelph. act. 2. *Ne ego* homo *ſum* infelix. Cic. Phil. 2. *Næ tu*, ſi id feciſſes, melius famæ tuæ *conſuluiſſes*. Id. Tuſc. 1. *Næ ille* vir ſapiens lætius ex his tenebris in lucem illam *exceſſerit*.

Præceptum X. Per, Perquam, &c.

PEr, *perquam*, *ſane*, *valde*, *oppido*, *in primis*, *cum primis*, *apprime*, *admodum*, *vehementer*, & alia

& alia id genus, fere poſitivis gaudent. De Fin. 3. Hæc quidem eſt *perfacilis* & *perexpedita* defenſio. De Or. 2. Quod mihi quidem *perquam puerile* videri ſolet. Id. l. 14. ep. 4. Sin ad nos pertinerent, ſervirent, præterquam *oppido pauci*. In Verr. act. 2. l. 1. Philodamus erat *in primis* inter ſuos *copioſus*. Ibid. C. Muſtius homo *cum primis honeſtus*.

Præceptum XI. Quam.

QUam, cum admirationi, commiſerationi, atque interrogationi cum admiratione permiſtæ ſervit, poſitivis jungitur. Cic. de Amic. *Quam multa*, quæ noſtra cauſa nunquam faceremus, facimus tamen cauſa amicorum? Idem l. 1. de Or. Vide in artificio, & opere quam tenui, & levi quanto plus adhibeatur diligentiæ.

2. *Quam*, pro *quantum*, poſitivis præponitur. Cic. l. 7. ep. 15. *Quam* ſint *moroſi*, qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt, &c.

3. Sequente verbo *poſſum*, ſuperlativis adjungitur. Cic. l. 15. ep. 4. *Quam potui maximis* itineribus ad Amanum exercitum duxi. Id. l. 2. de Nat. Deor. Aves nidos conſtruunt, eoſque *quam poſſunt molliſſime* ſubſternunt.

4. Sæpe verbum *poſſum* deſideratur. Cic. l. 16. ep. 31. Sed peto a te, ut *quam celerrime* mihi librarius mittatur: hoc eſt, *quam celerrime fieri poteſt*. Id. in Top. Ea *quam ſubtiliſſime* perſequatur.

5. *Quam ut*, eleganter comparativa ſequitur. Cic. 3. de Or. Hoc *altius* eſt, *quam ut* nos humi ſtrati ſuſpicere poſſimus.

6. *Quam*, pro *valde*, ſuperlativis elegantiſſime adjungitur. Cic. l. 13. ep. 6. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuſpius *quam maximas*, quam primum, quam ſæpiſſime gratias agat: Niſi forte verbum *poſſum*, latet; ut ſit, *quam maximas*, pro *quam poteſt maximas*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Quam*, pro *valde*, etiam poſitiva videtur admittere. Cic. in Brut. Deinceps inde multæ, quas nos diligenter elaboratas, etiam *quam elucubratas* afferebamus. Cæſ. de Bell. Gall. Ut *quam celerem*, atque inſtabilem motum haberet.

2. Adverbia *tam*, & *quam*, verbis etiam conjunguntur, ſibique mutuo reſpondent. Cic. l. 16. ep. 1.

Xenomenes hoſpes *tam* te *diligit*, *quam ſi vixerit* tecum. Sic etiam nomina, *talis*, & *qualis*, *tantum*, *quantum*, *tot*, &, *quot*, ſibi reſpondent.

Præceptum XII. Tam, Quam.

TAm, & *quam* poſitiva frequentiſſime, ſuperlativa rarius, comparativa rariſſime ſibi copulant. Cic. in Or. Nemo Orator *tam multa*, ne in Græco quidem otio, ſcripſit, *quam multa* ſunt noſtra. Sall. Jug. *Quam* quiſque *peſſime* fecit, *tum maxime* tutus eſt. Ter. Heaut. act. 5. Namque adoleſcens *quam minima* in ſpe ſitus erit, *tam facillime* patris pacem in leges conſiniet ſuas. Cicer. pro Dejot. Per dexteram te iſtam oro, iſtam, inquam, dexteram non *tam* in bellis, & præliis, *quam* in promiſſis, & fide *firmiorem*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Ponitur interdum *tam*, ſeparatim cum ſuperlativo. Cic. Phil. 12. Nondum erat veſtris *tam graviſſimis*, tamque multis judiciis, ignominiiſque conciſus. Quod paſſim uſurpandum non videtur.

Tam, *quam*, pro *tanto*, *quanto*, raro reperiuntur comparativo juncta. Virg. 7. Æn. *Tam magis* illa frequens, & triſtibus effera flammis. *Quam magis* effuſo crudeſcunt ſanguine pugnæ.

Præceptum XIII. Adverbia in Um, & in O finita.

ADverbia in *Um* poſitivis gaudent, ut *parum*, *multum*, *nimium*, *tantum*, *quantum*, *aliquantum*. Cic. Att. l. 10. *Parum firma* ſunt, quæ de fratre meo ſcribis. Id. in Rull. 2. Socer hujus vir *multum bonus* eſt. De Fin. 2. In rebus apertiſſimis *nimium longi* fuimus. Id. l. 5. ep. 13. ad Luceium. Cogitatio *aliquantum labefactata*, atque convulſa.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Tantum*, *quantum*, non tam nominibus junguntur, quam verbis. Cic. l. 7. Gratia *tantum poſſumus*, quantum victi.

2. *Aliquantum*, poſitivo jungitur. Plaut. Bacch. *Timida* es *aliquantum*, ſoror. Rarius comparativo. Ter. Em. act. 1. Ejus frater *aliquantum* ad rem eſt *avidior*. Quod non videtur paſſim uſurpandum.

O Finita adverbia comparativo adhærent, ut *multo*, *paulo*, *tanto*, *quanto*, *aliquanto*, *nimio*, *nihilo*, *hoc*, vel *eo*, *quo*. Exempla ſupra adduximus cap. 13. in comparativis.

2. Mul-

2. *Multo*, etiam ſuperlativis additur, Cic. Div. in Ver. Cum omnis arrogantis odioſa eſt, tum illa ingenii, atque eloquentiæ *multo moleſtiſſima*.

3. Item *longe*, pro *valde*. Cic. in Brut. *Longe* poſt natos homines *improbiſſimus*.

4. *Facile*, cum *ſine dubio*, aut *ſine controverſia* ſignificat, ſuperlativis gaudet, aut iis, quæ eorum vim habent. Pro Rab. Poſth. Virum unum totius Græciæ *facile doctiſſimum* Platonem &c. Pro Sex. Roſc. Non ſolum ſui municipii, verum etiam ejus vicinitatis *facile primus*. Pro Cluent. Regionis illius, & vicinitatis, virtute, exiſtimatione, nobilitate *facile princeps*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Longe* pro *multo*, etiam jungitur comparativis, Virg. 8. Æn. At pedibus *longe melior* Lycus.

2. Pro *valde*, jungitur & iis nominibus, quæ vim ſuperlativi habent. Cic. ad Brut. l. 12. ep. 12. L. Caſtronius Pætus *longe princeps* municipii Lucenſis. Idem 4. in Verr. *Longe primus* civitatis eſt Epicrates.

3. Prærerea nominibus, quæ diverſitatem, diſſimilitudinemque ſignificant, ut longe *alius*, *diſpar*, *diſſimilis*. Pro Font. O fortunam *longe diſparem* M. Fonteji.

4. Item adverbiis, *aliter*, *ſecus*, *ante*, *poſt*, & verbis *antecello*, *præſto*, *antepono*, quæ adverbium *multo*, etiam admittunt.

DE INTERJECTIONIS CONSTRUCTIONE.

C A P. XVIII.

Pro media claſſe Grammaticæ.

O Tribus caſibus adjungitur: *nominandi*. Teren. Phorm. act. 2. O vir fortis, atque amicus. *Accuſandi*. Id. Eun. act. 5. *O ſceleſtum* Parmenonem! Cic. l. 14. ep. 4. O me peditum! o me afflictum! *Vocandi*. Ver. Andr. act. 3. *O Dave*, itane contemnor abs te? Prop. l. 2. el. 12. O me felicem! nox o mihi candida!

2. *Heu*, *proh*, modo nominandi, vel potius vocandi caſum poſtulant. Virg. 6. Æn. *Heu pietas*, heu priſca fides! Liv. Bell. Pun. 2. Tantum, *proh dolor*, degeneravimus a parentibus noſtris. Modo accuſandi. Cic. Phil. 7. *Heu me miſerum*, cur Senatum cogor, quem ſemper laudavi reprehendere?

Id.

Id. Divin. in Verr. Proh Deum, hominumque fidem!

2. *Hei*, *væ*, dativo gaudent. Teren. Heaut. Hei miſero mihi. Id. Hecyr. act. 4. Væ miſero mihi.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Interdum, *O*, omittitur, cum lenior eſt affectus. Cic. in Piſ. Miſerum me! cum hac me pede, atque labe confero. Id. Att. l. 10. Me cæcum, qui hæc ante non viderim.

2. O, non ſolum cum adverbium eſt vocandi, vocativo adhæret, verum etiam cum eſt interjectio. Cic. in Piſon. O paterni generis oblite, materni vix memor.

3. *Proh*, apud Cic. Phil. 2. apertiſſime vocativum habet. Quæ enim res unquam (proh ſancte Jupiter!) non modo hac in Urbe, ſed in omnibus terris eſt geſta major.

4. *Heu*, etiam dativo gaudet. Plaut. Milit. *Heu mihi*, nequeo, quin fleam. Idem Mercat. Heu miſero mihi. Ter. Eun. Heu mihi.

5. *Hei*, interdum vocativo additur. Plaut. Aul. Hei Megadone, haud decorum facinus tuis factis facis.

4. *Cedo*, & *apage*, cum verba ſint imperativi modi, non eſt cur interjectionibus adnumerentur, poſtulant autem accuſativum. Cic. act. 5. in Verr. l. 4. Cedo *tabulas*. Var. Cic. l. 5. ep. 10. Apage *te* cum Sex. Servilio. *Cedo* dativum quoque perſonæ cum accuſativo habet. Cic. in Verr. *Mihi* leges Atinias.

DE CONJUNCTIONIS CONSTRUCTIONE.

C A P. XIX.

Pro media claſſe Grammaticæ.

Præceptum I.

Et, *aut*, *quam*, *niſi*, *an*, *præterquam*.

Conjunctiones copulativæ, & disjunctivæ, cum ad idem verbum referuntur, ſimiles caſus connectunt. Cic. Phil. 12. Quis non doleat interitum talis *&* viri, *&* civis? Id. de Sen. Quid de pratorum viriditate, *aut* arborum ordinibus, *aut* vinearum, olivetorumque ſpeciem dicam?

Q*Uam*, *niſi*, *an*, *præterquam*, eoſdem item caſus copulant. Cic. Att. lib. 4. ep. 5. An exiſtimas, ab ullo malle me legi, probarique, *quam a te*?

Pro Sext. Quam unquam Senatus civem, *niſi me*, nationibus exteris commendavit? De Or. 3. Refert etiam, ut audiant, Senatus, *an* Populus, *an* Judices ſint. In Cat. 3. Pro tantis rebus nullum a vobis præmium poſtulo, *præterquam* hujus diei memoriam ſempiternam.

2. Interdum huic conſtructioni certa dictionum proprietas obſtat: ut, Fui Romæ, & Athenis: Vel, Brunduſii, aut Sulmone mortuus eſt: Emiſti ne librum centuſſe, an minoris? Malim Panormi, quam Syracuſis eſſe.

Præceptum II. etſi, tametſi, quamquam.

E*Tſi*, *tametſi*, *quamquam*, in principio ſtatim ſententiæ indicativum poſtulant. Cic. pro Mil. *Etſi vereor*, Judices, &c. Id. l. 1. ep. 5. *Tametſi* nihil mihi *fuit* optatius. Id. lib. 10. ep. 10. *Quamquam* gratiarum actionem a te non *deſiderabam*.

2. Cæteris in locis non reſpuunt conjunctivum: Cic. 2. de Or. Erantque multi, qui, *quamquam* hæc ita ſe habere *arbitrarentur*, tamen, &c. Quint. l. 1. c. 3. Cædi vero diſcentes, quamquam receptum ſit, & Chryſippus non improbet, minime velim.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Frequentius tamen hæc etiam in media, & extrema periodo cum indicativo jungitur. Cic. l. 15. ep. 17. Præpoſteros habes tabellarios, *niſi* me quidem non *offendunt*. Id. pro Sext. Roſc. Innocens eſt quiſpiam, verumtamen *quamquam abeſt* a culpa, ſuſpicione tamen non caret.

Præceptum III.

Etiamſi, *quamvis*, *licet*, *ut* pro *quamvis*.

E*Tiamſi*, *quamvis*, *licet*, *ut* pro *quamvis*, ſubjunctivo gaudent. Cic. de Amic. Omnia brevia tolerabilia eſſe debent, *etiamſi* maxima *ſint*. Idem Phil. 2. Homines *quamvis* in rebus turbidis *ſint*, tamen, &c. Poſt red. in Senat. Tantus veſter conſenſus de ſalute mea fuit, ut, *licet* corpus *abeſſet* meum, dignitas in patriam revertiſſet. Pro Quint. *Ut* ſumma *haberem* cætera, temporis quidem certe vix ſatis habui.

2. Non raro tamen *etiamſi* indicativo junctum reperies, præſertim in media comprehenſione. Cic. 2. de Or. Illud tertium, *etiamſi opus eſt*. Q. Cic. lib.

16. ep.

16. ep. 26. *Etiamſi*, quod ſcribas, non *habebis*, ſcribito tamen.

3. *Si*, pro *quamvis*, conjunctivo jungitur. Ter. Eun. act. 1. Redeam? non, *ſi* me *obſecret*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Quamvis interdum indicativo adhæret, præſertim apud Poetas. Virg. Æn. 5. *Quamvis* ſolus avem cœlo *dejecit* ab alto. Hor. l. 1. ep. 17. Quamvis, Scæva, ſatis per te tibi conſulis, &c. Colum. l. 9. c. 6. Quamvis doctiſſimi viri auctoritatem reverebar.

Præceptum IV. ut, ne, & ne non.

VEreor, *timeo*, *metuo*, conjunctivum amant, & cum *ut*, aut *ne*, junguntur; ſed contraria fere ſignificatione: *vereor ut*, de his, quæ vellemus fieri, ſed ne ſpe fruſtremur, metuimus: *vereor ne*, de his, quæ nollemus fieri, ſed ne fiant, extimeſcimus. Ter. Phor. act. 5. Vereor, *ut* placari poſſit. Id. Andr. act. 1. Heu vereor, *ne* quid Andria apportet mali.

Ne non, idem eſt, quod *ut*. Cic. Att. 7. Si manet, vereor, *ne* exercitum firmum habere *non* poſſit. Et ad eumd. l. 9. ep. 4. Timeo, *ne non* impetrem.

2. Si tertiam addideris negationem, te omni metu liberum ſignificabis. Cic. act. 5. in Verr. l. 4. *Non* vereor, *ne* hoc officium meum P. Servilio *non* probem; hoc eſt, *non dubito, quin hoc officium meum P. Servilio ſim probaturus*.

Præceptum V. ut ne, ni, niſi, ſi.

UT *ne*, pervenuſte ponitur pro *ne*, vel potius pro *ut non*. Cic. in Verr. act. 2. Impetrant, *ut ne* jurent. Ad Q. F. lib. 3. ep. 2. Opera datur, *ut* judicia *ne* fiant. Ad Brut. l. 13. ep. 11. Animadverti ſtudioſe te operam dare, *ut ne* quid meorum tibi eſſet ignotum.

2. *Ni*, *niſi*, *ſi*, tum indicativum, tum conjunctivum amant. Ter. Andr. Mirum *ni* domi *eſt*. Cic. act. 3. in Verr. l. 2. *Ni reſtituiſſent* ſtatuas, vehementer his minatur. Id. de Amic. Ortum quidem amicitiæ videris, *niſi* quid adhuc forte *vultis*. ibid. *Niſi* immortalitatem optare *vellet*, quid non eſt adeptus, quod homini fas eſſe optare? Ter. Andr. act. 1. *Si* illum *relinquo*, ejus vitæ timeo; ſin opitulor,

hu-

hujus minas'. Ad Att. l. 13. ep. 1. *Si* hortos *inſpexeris*, dederis mihi, quod ad te ſcribam.

Præceptum IV. quod, quia, quoniam, poſtquam.

QUod, cum cauſam, ac rationem reddit, & *quia*, tum indicativo, tum conjunctivo gaudent. Cic. 2. ad Att. Feciſti mihi pergratum, *quod* Serapionis librum ad me *miſiſti*. Et l. 3. Utinam illum diem videam, cum tibi gratias agam, *quod* me vivere *coegiſti*. Id. l. 8. Admiratus ſum, *quod* ad me tua manu *ſcripſiſſes*. Id. de Div. l. 2. Mirari Cato ſe ajebat, *quod* non *videret* haruſpex, haruſpicem cum videret. Id. de Amic. Sed, *quia* natura mutari non *poteſt*, idcirco &c. Ibid. Recordatione noſtræ amicitiæ ſic fruor, ut beate vixiſſe videar, *quia* cum Scipione *vixerim*. Idem act. 5. in Verr. l. 4. Quarta autem eſt urbs, quæ, *quia* poſtrema ædificata *eſt*, Neapolis nominatur. De Fin. l. 1. Nec quiſquam eſt, qui dolorem, *quia* dolor *ſit*, amet.

2. *Quoniam*, cum indicativo frequentius uſurpatur, & fere certam cauſam, cognitamque ſignificat. Cic. pro Planc. *Quoniam* tu ita *vis*, nimium me gratum eſſe concedam. *Poichè vuoi così*, &c.

3. *Poſtquam*, ſive *poſteaquam*, quamvis eadem particula Italica, *poichè*, ſignificetur: non tamen cauſam, ſed tempus ſignificat. Cic. de Div. *Poſteaquam* aram, ſedemque invenit, obmutuit.

DE FIGURATA CONSTRUCTIONE.

C A P. XX.

Pro ſuprema claſſe Grammaticæ.

Præceptum I. Orationis virtutes.

ORatio tres virtutes habere debet: ut emendata, ut dilucida, ut ornata ſit: quibus virtutibus totidem vitia contraria ſunt: nam emendatæ barbara, dilucidæ obſcura, ornatæ inornata adverſatur.

Præceptum II. Barbaræ orationis vitia.

DUo ſunt vitia, quibus oratio barbara, atque ruſtica efficitur: *ſolœciſmus*, & *barbariſmus*, quæ qui pure, & emendate loqui volet, omni contentione, velis, ut ita dicam, remiſque fugiet.

Præceptum III.

Quid ſit ſolœciſmus, & quot modis fiat.

SOlœciſmus, conſtructionis, atque emendatæ orationis, de qua hactenus egimus, hoſtis infeſtiſſimus,

ſimus, eſt vitioſa partium orationis compoſitio.
Is fit quatuor modis: *adjectione*, cum aliquid orationi contra præcepta Grammaticæ adjicitur: ut, *ſcribo* cum *calamo*, *ludo* cum *pila*. 2. *Detractione*, cum aliquid eodem modo detrahitur: ut, *eo forum*, pro, in *forum*: *redeo agro*, pro ex *agro*; *ne hoc fecit*, pro, *ne hoc* quidem *fecit*. 3. *Tranſmutatione*, cum partium orationis ordo turbatur, ut, *quoque ego*, *enim hoc voluit*, *autem non habuit*: *ne quidem hoc*, pro, *ne hoc quidem*. 4. *Immutatione*, cum pars una orationis pro illa ponitur; ut, *ſtulti grave ferunt res adverſas*. *Grave*, pro *graviter*; nomen pro adverbio.

2. Fiunt *ſolœciſmi* etiam per cæteras orationis partes. Item per ea, quæ cognata ſunt, ideſt ejuſdem generis, ac partis: ut, *eo intus*, *ſum intro*, *quid huc agis?* pro, *hic*: *quando hic veniſti?* pro, *huc*: *eo apud forum*, pro, *in*: *ſcripſit ne Cicero hanc orationem, aut Hortenſius?* pro, *an*: *non feceris cuiquam injuriam*, pro *ne*.

3. Denique fiunt & per ea, quæ partibus orationis accidunt. 1. *Per genera*, ut, ſapientes *læto fronte* res adverſas ferunt, pro *læta fronte*. 2. *Per caſus*, ut, quo is? *Romæ*, pro, *Romam*. Venio *Brunduſii*, pro *Brunduſio*. 3. *Per numeros*, ut, ſi unum ad te vocans, dicas: *venite*. 4. *Per perſonas*, ut ſi quempiam honoris cauſa ita alloquaris: *ſedeat*, *accedat*, pro, *ſede*, *accede*. 5. *Per modos*, ut, peto a te, ut mihi opem *fers*, pro, *feras*. 6. *Per tempora*, ut, *vincis*, pro, *vinces*. 7. *Per genera verborum*, ut, mox *redam*, pro, *redibo*; ponitur enim activum verbum pro neutro.

Appendix.

Fuerunt, ut ait Quintil. l. 1. c. 5. qui adjectionis vitium pleonaſmon, detractionis eclipſin, tranſmutationis anaſtrophen appellarint; negantes, hæc vitia ſpecies eſſe ſolœciſmi. Quorum ſententia ita probanda eſt, ſi hæc ad figuratam orationem pertineant, vel ſiquando apud probatos Scriptores reperiantur.

Præceptum IV.

Quid ſit figurata conſtructio, quid figura.

CUm apud viros doctos, & qui pure loquendi laude floruerunt, aliquid legerimus, quod Gramma-

maticorum legibus repugnare videatur; non continuo exiſtimabimus, eos ſolœciſmum feciſſe, cum ipſorum auctoritate, teſtimoniiſque ſoleant Grammatici ipſi ſua præcepta confirmare. Nam ſunt quædam, quæ faciem quidem ſolœciſmi habent; vitioſa tamen non ſunt. Hoc novum loquendi genus Figura verborum, ut ſermonis, aut orationis, ſive, ut Græci loquuntur, σχῆμα λέξεως, appellatur. Eſt enim figura nova loquendi ratio, a trito, & vulgari ſermone remota, quæ fere ratione aliqua uſuve diſertorum nititur.

ENALLOGE.

ENALLOGE figura eſt, quæ pars una orationis pro alia ponitur: ut, vivere, pro vita, nullus, pro non, facto, pro fieri. Cic. Att. l. 13. Quam turpis eſt aſſentato, cum *vivere* ipſum turpe ſit! Id. ad eund. l. 2. Philotimus *nullus* venit. Ter. Andr. act. 4. Ita *facto* opus eſt, pro *fieri*. Virg. Æn. 6. *Horrendum* ſtridens, pro *horrende*.

Appendix I.

1. Sunt & alia nomina, quæ pro adverbiis ponuntur, ut *recens*, *ſublime*, *frequens*. Suet. in Tib. c. 1. Inde Romam *recens* conditam cum magna clientum caterva commigravit. Cicer. 2. de Div. Eaque ſcuta, quæ fuerant *ſublime* fixa, ſunt humi inventa. Id. de Amic. Venio in Senatum *frequens*. Sic, *torvum*, *horrendum*, & alia id genus apud Poetas. Nomen interdum loco interjectionis indignantis ponitur. Cic. in Catil. 4. Quæ (*malum*) fuit iſta amentia? Contra adverbium nonnunquam partes nominis agit. Plaut. Merc. *Bene* tibi ſit. Cic. Att. l. 4. *Male* ſit Antonio. Sic, *ſatis*, *abunde*, *parum*, de quibus in conſtructione adverbii dictum eſt. Denique verbum loco interjectionis blandientis ponitur. Ad Att. l. 5. *Amabo* te, incumbe in eam rem.

2. Fit etiam Enallage per attributa partium orationis, ut, *I. Per caſus*. Pro Sext. Roſc. Duo ſunt iſti Roſci, quorum alteri *Capitoni* cognomen eſt, pro, *Capito*. *II. Per numeros*. Plin. l. 19. c. 73. In Africa major pars ferarum æſtate non *bibunt*, inopia imbrium. *III. Per modos*. Ter. Andr. act. 2. Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem *feceris*, pro *facies*. *IV. Per tempora*. Cic. 3. in Ver. Unum oſtende in tabulis, aut tuis, aut patris tui emptum eſſe *viciſti*, pro *viceris*.

Ap-

Appendix II.

Grammatici Antiptoſin proprie appellant, cum caſus pro caſu ponitur. Genus etiam genere permutatur, numerus numero, perſonæ perſonis, modus modo, tempus tempore, permutantur denique verborum genera. Vide Auctoris Commentarium.

ECLIPSIS.

ECLIPSIS figura eſt, cum id, quod in oratione deeſt, foris omnino petendum eſt. Cic. ad Att. 16. ep. 18. Ego, ſi Tiro ad me, cogito in Tuſculanum; ſubauditur, *proficiſci*. Id. 5. Verr. Ridere convivæ, cachinnari ipſe Antonius: ſubauditur, *cœperunt*. Ad Att. l. 13. Quid mihi auctor es? ſubauditur, *ut faciam*? advolo ne, an maneo? Id. pro Planc. Pro uno filio duo patres deprecamur: ſubaudi, *nos*. Ad Att. l. 6. Statua, quæ ad Opis per te poſita in excelſo eſt. Fam. l. 8. ep. 4. Cum Senatus ad Apollinis habitus eſſet: ſubaudi, *ædem*, ſive *templum*.

ZEUGMA.

ZEUGMA figura eſt, cum id, quod in oratione deſideratur, e proximo aſſumitur, manente eodem genere, numero, caſu, cæteriſque attributis. Cic. Parad. ult. Nulla poſſeſſio, nulla vis auri pluris, quam virtus, æſtimanda eſt. Pro C. Rab. Virtus, & honeſtas, & pudor cum Conſulibus eſſe cogebat.

Appendix.

Si id, quod aſſumitur ad orationem implendam, primum eſt, *protozeugma* dicitur. Cic. ad Att. lib. 16. ep. 1. Egit pater, & filius, ut tibi ſponderem. Si medium, *meſozeugma*. Auctor ad Her. l. 4. Formæ dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate. Si poſtremum, *hypozeugma*. Cic. Att. 11. Mihi & res, & conditio placet.

SYLLEPSIS.

SYLLEPSIS eſt, cum id, quod in oratione deeſt, e proximo aſſumitur, mutato tamen genere, aut numero, aut caſu, aut aliqua e cæteris accidentibus. Cic. ad Q. Fr. l. 1. Ille timore, ego riſu corrui. Liv. Bell. Maced. 7. Nemo miles Romanus magis aſſiduus in caſtris fuit, quam, ego, fratreſque mei. Virg. Æn. 9. Vos, o Calliope, precor, aſpirate canenti: ubi intelligit cæteras Muſas. Cic. de Orat. l. 1. Quamodrem hoc vos docebo, Sulpicii; ubi intelligitur etiam Cotta.

PRO-

PROLEPSIS.

PROLEPSIS eſt, cum dictio aliqua totum ſignificans præceſſit, quæ rurſus in partibus intelligitur, neque explicatur; ut, duo Reges Romam auxerunt, Romulus bello, Numa pace. Liv. l. 1. Ita duo deinceps Reges, alius alia via, ille bello, hic pace civitatem auxerunt. Salluſt. in Catil. Exercitus hoſtium duo, unus ab Urbe, alter a Gallia obſtant.

ARCHAISMUS.

ARCHAISMUS conſtructio eſt, qua priſca vetuſtas potiſſimum uſa eſt. Ter. Eun. act. 4. Neſcio quid profecto, abſente nobis, turbatum eſt domi: pro, *abſentibus nobis*. Ib. act. 2. Ejicienda eſt hercle hæc animi mollities, nimis me indulgeo. Plaut. Mil. Jura, te non nociturum eſſe hominem de hac re neminem. Cic. act. 6. in Ver. lib. 5. Hanc ſibi rem præſidio ſperant futurum; pro, *futuram*.

HELLENISMUS.

HELLENISMUS eſt figura, quæ Græci, non Latini ſermonis leges ſervat. Id fit primo, ſi ſermo diſcrepet a latina ſyntaxi: ut, Luceius ad Cic. l. 5. ep. 4. Cum ſcribas, vel agas aliquid eorum, quorum conſueviſti, gaudeo. Æn. 11. Juſtitiæne prius mirer, belline laborum. Æneid. 4. Placitone etiam pugnabis amori? Ecl. 5. Solus tibi certet Amyntas. Hor. l. 2. Od. 9. Deſine mollium tandem querelarum. Id. l. 2. Od. 27. Abſtineto irarum, calidæque rixæ: & alia variis locis a nobis notata.

II. Si adjectivum neutrum ſubſtantivo maſculino, aut fœminino adjungatur; ut Cic. l. 6. ep. 22. Cum omnium rerum mors ſit extremum. Æned. 4. Varium, & mutabile ſemper femina. Ecl. 4. Triſte lupus ſtabulis. Ib. Dulcis ſatis humor, & alia.

III. Si præpoſitio, Κατὰ, ideſt, *ſecundum* ſubaudienda ſit; Sive ad nomen: ut Æneid. Os, humeroſque Deo ſimilis. Ib. Nuda genu. Æn. 3. Cætera Grajus. Hor. l. 4. od. 8. Ornatus tempora. Sic, flava comas, pulchra genas; & alia. Sive ad verbum: ut Æn. 2. Latos humeros, ſubjectaque colla Inſternor. Hor. l. 2. ſat. 1. Naſum nidore ſupinor. Ib. Tremis oſſa pavore; & alia.

Sunt & aliæ figuræ pene propriæ Poetarum; de quibus agemus l. 3. c. 11. & 14.

DE BARBARISMO.

CAP. XXI.

Pro ſuprema claſſe Grammaticæ.

BArbariſmus, quem antiquiores Romani ruſticum ſermonem appellabant, ut ait Gell. lib. 13. c. 6. eſt dictio aut omnino barbara, aut latina quidem, ſed vitioſa ſcripto, vel pronuntiatione barbara omnino, & peregrina: ut perla, pro *unione*; aviſo, pro *admoneo*, & alia generis ejuſdem. Nonnulla tamen ſunt uſu recepta: ut, *mapalia*, pro *magalia*, verbum Punicum. Virg. *Gaza*, Perſicum. Virg. *Acinaces*, Medicum. Hor. *Petorium*, vehiculum Gallicum. Hor. *Rheda*. Cic. & alia.

Latina dictio vitioſa fit pluribus modis.

1. Per *genera*: ut, gladia, pro *gladii*.

2. Per *numeros*: ut, ſcopa, pro *ſcopæ*, tritica, pro *triticum*.

3. Per *declinationem*, ut, vaſibus, pro *vaſis*.

4. Per *conjugationem*: ut, præſtavi, pro *præſtiti*, conſumabo, pro *conſumam*, veneravi, pro *veneratus ſum*, legebo, pro *legam*, &c.

5. *Diviſione*, cum dividimus conjuncta: ut ſylvæ, trium, diſſoluo, quatuor ſyllabaram, pro ſylvæ duarum, diſſolvo, trium.

6. *Complexione*, cum diviſa conjungimus: ut, Phæthon, pro Phaeton.

7. *Adjectione litteræ*: ut, follium, pro *folium*, patruum, pro *patrum*: præcor, pro *precor*. *Aſpirationis*: ut honus, pro *onus*. *Temporis*, cum ſyllabæ brevi, quæ unum tempus habet, additur alterum, quo fiat longa: ut, circumdabo, penultima producta, pro circumdabo, penultima correpta.

8. *Detractione litteræ*, vel *ſyllabæ*; ut, ſantus, pro *ſanctus*, preeſt, pro *præeſt*, tempta, pro *contempta*. *Aſpirationis*: ut, odie, pro *hodie*. *Temporis*, cum ſyllabæ longæ, quæ duo habet tempora, unum detrahitur, ut fiat brevis, ut, fœcundata, penultima correpta, pro fœcundata, penultima producta.

9. *Immutatione*, cum littera una, aut ſyllaba pro alia ponitur; ut, ſet, pro *ſed*, munus, pro *mundus*.

10. *Tranſmutatione*, cum littera, aut ſyllaba e ſuo loco in alienum transfertur: ut, interpetror, pro *interpretor*, thrao, pro *trabo*.

11. Fiunt denique barbariſmi *tenore*, cum accentu

alio pro alio utimur: ut ſi præpoſitiones a ſuis caſibus ſeparemus, eaſque tenore acuto, vel inflexo pronuntiemus: ut, ad eum, ab alio, a quibus, circum littora; cum grave accentu, diſſimulata diſtinctione, ſimul cum ſuis caſibus pronuntiandæ, ſint, tanquam ſi una eſſet vox. De Barbariſmo Quintil. l. 1. c. 5. ex quo huc pleraque.

Appendix.

Cum leges apud Virgilium, relliquias, pro reliquïas, alituum, pro alitum, extinxem, pro extinxiſſem, relligio, pro religio, peculi, pro peculii, ſteterunt, penultima correpta; Italiam, prima producta, & hiſce ſimilia; ne putes Principem Poetarum barbariſmum feciſſe: multa enim Poetis conceduntur, quæ cæteris Scriptoribus denegantur. Neque mireris, ſi apud M. Tullium Oratorum Principem, liberum, nummum, ſeſtertium, pro liberorum, nummorum, ſeſtertiorum: cognoram, norunt, aliaſque id genus verborum imminutiones offenderis; neque enim barbariſmi ſunt *detractione*; ſiquidem a conſuetudine, certiſſima loquendi regula, impetratum eſt, ut enim Oratoribus ſic loqui liceret.

OBSCURÆ ORATIONIS VITIA.

C A P. XXII.

Pro ſuprema claſſe Grammaticæ.

VErba *inuſitata*, & a conſuetudine quotidiani ſermonis remota obſcuritatem, & tenebras orationi afferunt, ut ſi quis *apludam*, pro furfure, *bovinari*, pro tergiverſari, *aulam*, pro olla, *recentari*, pro renaſci, *conſilioſum*, pro prudenti dixerit. Vide Gell. l. 11. c. 7. & l. 5. c. 15. Quint. l. 8. c. 3. Eandem obſcurat vitium, quod a Græcis *acyron*, a Latinis *improprium* dicitur: ut, *ſperare*, pro timere. Virg. l. 4. Æn.

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.

2. Item *ambiguitas*, quæ *amphibolia* Græce appellatur: idque vel *in uno verbo*: ut, Taurus, animalne ſit, an mons, an ſignum in cælo, an nomen hominis, an radix arboris, niſi diſtinctum, non intelligitur. Vel in *ſermone*: ut, audivi Chremetem percuſſiſſe Demeam.

3. Obſcuratur præterea oratio, cum ſermoni deeſt aliquid, quominus plenus ſit; θειωτις, meoſis, hoc eſt, *diminutio*, dicitur, quæ fit per figuram Eclip-

ſim;

ſim; ut, Ille domum recta; deſideraratur, *contendit.* quanquam multa excuſat ſynecdoche figura verborum.

4. Vel contra, cum inani verborum turba, atque copioſa loquacitate obruitur oratio, *periſſologium* vocant.

5. Impeditur denique ſermo, quominus dilucidus ſit, ſi longa *parentheſis* interjiciatur, aut ſi verba confuſa, permiſta longius trajiciantur: Hor. Ser. l. Sat. 5. *Namque pila lippis inimicum, & ludere crudis.* Rectus enim ordo eſt: namque pila ludere inimicum eſt lippis, & crudis. Quod vitium *ſynchyſis*, *hyperbaton* obſcurum, hoc eſt, confuſa, ac perturbata verborum tranſgreſſio vocatur. Si hæc vitia vitabimus, dilucida erit oratio.

Appendix.

Cum orationis ſtructura decoris gratia variatur, neglecto ſimplici ſermonis ordine, non vitium eſt, ſed virtus, quæ *hyperbaton* appellatur, ideſt tranſgreſſio verborum. Cicer. pro Cluent. Animadverti, Judices, omnem accuſatoris orationem in duas diviſam eſſe partes: *In duas partes diviſam eſſe*, ſimplex erat ordo, ſed durus, & incomptus.

Hyperbati, ſive *Tranſgreſſionis* aliquot ſunt ſpecies, quæ elegantiæ cauſa uſurpantur.

1. *Anaſtrophe* eſt duorum verborum ordo præpoſterus: ut mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, vobiſcum, quibus de rebus. Anaſtrophe illa, urbem quam ſtatuo, veſtra eſt: pro, quam urbem ſtatuo; Eunuchum quam dediſti nobis, quas turbas dedit: pro, quem Eunuchum &c. admodum dura eſt, & fugienda.

2. *Tmeſis* eſt, cum verborum compoſitum dividitur, aliqua dictione interpoſita. Cic. Att. 5. ep. 10. Per mihi gratum erit, ſi id curaris ad me perferendum. Id. de Sen. Omnia memoria tenebat non domeſtica ſolum, ſed etiam externa bella. Ejuſdem generis ſunt illa: Rem pro publicam penitus amiſimus. Præclarum eſt pro patria, Reque publica mortem oppetere.

3. *Parentheſis* eſt brevis ſenſus ſermoni, antequam abſolvatur. Interjectus. Cic. Phil. 3. O præclarum cuſtodem ovium (ut ajunt) lupum! Liv. bell. Pun. 2. (Tantum (proh dolor!) degeneravimus a parentibus noſtris. Illud vero cavendum diligenter, ne longior Parenteſis, neve crebro adhibeatur.

IN-

INORNATÆ ORATIONIS VITIA.

C A P. XXIII.

Pro ſuprema claſſe Grammaticæ.

CAcophaton, ſive *æſchrologus* eſt, ut definit Diomedes, cum orationis ſubeſt inverecunda ſuſpicio. Quod fit vel uno verbo, vel pluribus, vel deformi litterarum concurſu. Illud animadvertendum ab illuſtrioribus Scriptoribus cenſeri Cacophaton, quoties *cum* particulam *n*, littera ſequitur: ut 1. Æn. Numerum *cum navibus* æquat. Servius ib. *Cum notis hominibus*. Quintil. l. 8. c. 3. Dici enim jubet, *Cum hominibus notis*. Id. Cic. in Or. a medio, & l. 9. ad Pætum ep. 22. Vitandus igitur harum conſonantium concurſus in hac particula.

2. *Tapinoſis* eſt, qua rei magnitudo, vel dignitas minuitur: ut, ſi quis parricidam, hominem nequam vocet.

3. *Macrologia* eſt longior, quam oporteat, ſermo. Liv. lib. 8. Legati, non impetrata pace, retro domum, unde venerant, abierunt.

4. *Tautologia* eſt ejuſdem verbi, aut ſermonis iteratio ſine cauſa. *Verbi:* ut, nam, cujus rationis ratio non extat, ei rationi ratio non eſt fidem habere. *Sermonis:* ut, ibant, qua poterant, qua non poterant, non ibant. Hanc alii *battologiam* appellant, a Batto, garrulo paſtore, cujus battologiam expreſſit Ov. 2. Metam. Sub illis montibus, inquit, erant; & erant ſub montibus illis.

5. Vitanda eſt nimis ejuſdem litteræ aſſiduitas, ut, quidquam quiſpiam cuiquam, quod convenit neget?

6. *Pleonaſmus* eſt vitium, cum ſupervacaneis verbis oneratur oratio: ut, ego oculis meis vidi: ſatis eſt enim, *vidi*.

7. Cavendum etiam diligenter eſt, ne conſonantes aſpere concurrant: ut, *ſ* ultima cum *x* prima; ut, exercitus Xerxis. Durior etiam fit concurſus, ſi utraque ſeipſam ſequatur; ut, Ars ſtudiorum, Rex Xerxes.

8. Vitandi & crebri vocalium concurſus, qui vaſtam & hiantem orationem reddunt; ut baccæ æneæ amœniſſimæ impendebant; viro optimo obtemperaſti olim.

9. Illud quoque vitium eſt, ſi multæ voces ejuſ-

dem exitus in unum locum congerantur: ut, flentes, plorantes, lacrimantes, obteſtantes.

10. Et ſi verbi prioris ultimæ ſyllabæ ſint primæ ſequentis: ut, O fortunatam natam, me Conſule, Romam.

Appendix.

1. Si quando puer apud graves ſcriptores aliquid offenderit, quod ſupervacaneum, aut otioſum eſſe videatur, ne id ſine cauſa factum putet. Adduntur enim interdum quædam affirmationis gratia. Teren. Adelph. act. 3. Hiſce oculis egomet vidi. Virg. Æn. 4. Vocemque his auribus hauſi.

1. Adduntur & alia, quæ aut conſuetudine, aut auctoritate, aut vetuſtate, aut neceſſitate denique excuſantur. Cic. Ad Att. l. 5. ep. 17. Ubi terrarum eſſes, ne ſuſpicabar quidem. Et ad eundem l. 6. ep. 3. Longe gentium abes. Id. 3. in Verr. Cæteri hæredes adeunt ad Xerſem. Id. Impetrant, ut ne jurent. Ad Q. Fr. l. 1. Diem ſcito eſſe nullum, quo die non dicam pro reo.

EMANUELIS ALVARI

E SOCIETATE JESU

De Inſtitutione Grammatica.

LIBER TERTIUS.

DE SYLLABARUM DIMENSIONE.

Pro ſuprema claſſe Grammaticæ.

DE LITTERIS, AC SYLLABIS.

CAPUT PRIMUM.

VErſus ex pedibus conſtat: pedes e ſyllabis: at ſyllabæ, de quibus nunc agendum eſt, fiunt ex litteris vel una, vel pluribus: ut, I, E, RUNT. Litteræ partim ſunt vocales, partim conſonantes.

Vocales ſunt ſex, A, E, I, O, U, Y.

Ex vocalibus fiunt ſex diphthongi, AE, AU, EI, EU, OE, Yi, ut Præmium, Aurum, Hei, Europa, Pœna, Harpya.

Con-

Conſonantes in mutas, & ſemivocales dividuntur. Mutæ ſunt octo, B, C, D, G, K, P, Q, T. Semivocales itidem octo, F, L, M, N, R, S, X, Z.

Ex his quatuor ſunt liquidæ, L, M, N, R. Sed M, N, raro liqueſcunt, idque in Græcis tantum dictionibus, ut Tecmeſſa, Cycnus.

Duæ, X, Z, ſunt duplices, hoc eſt, valent duos conſonantes; X, Cs, vel Gs; Z, Ts, vel Ds, Veteres Z per duplex SS, reddebat: ut maſſa, patriſſo, pro maza, patrizo.

F, præpoſita liquidis, L, & R, vim habet mutæ & ſyllabam facit communem. Georg. 4. Stridet refluentibus undis. Æn. 11. Mollia colla reflectunt. Hor. 1. Serm. Sat. 4. Portaſque refregit: ideo hanc plerique mutis adſcribunt.

S, quamvis immunis, ac ſui juris ſit, (neque enim inter liquidas, aut duplices numeratus) interdum tamen liqueſcit, ut ſuo loco dicemus.

H, ſitne littera, an aſpirationis nota, dubium, controverſumque eſt, in carmine vix ejus habetur ratio.

I, inter duas vocales poſita, conſonans eſt, at duplex I valet, ut major, ajo, maja, pejor. Veteres I. geminabant, maiior, maiio, maiia, peiior. Vide Quint. lib. 1. cap. 3. Priſcianum etiam lib. 1. cap. 4.

Multi ſibi perſuadent, Veteres I conſonantem moliter pronuntiaſſe, ſono potius ad vocalem, quam ad G, accedente, ut Pompejus, non Pompegius; majeſtas, non mageſtas; quod ſine dubio verum eſt.

J, & V, cum vocalibus præponuntur, eaſque comprimunt, fiunt conſonantes, ut janua, jecur, conjicio, jocus, judex, vates, velox, vita, vox, vultus.

Iota Græcorum nunquam eſt conſonans. Quare in Jaſon, Jambus, Jaſpis, & cæteris, quæ plane ſunt Græca, prima litera vocalis eſt.

Jod apud Hebræos ſemper conſonans eſt, cum vocalibus præponitur, ut, Jesus, Joannes, Jacobus. Itaque qui hæc, atque alia ejuſdem generis nomina per J conſonantem efferunt, optime quidem pronuntiant: qui vero per vocalem, Græcos imitantur. Claudianus Græcorum more dixit. *Ne lacerer*

ceres verſus, *dux Jacobe*, *meos* Antiquis tamen Poetis major habenda eſt fides. Hor. l. 1. Sat. 5. *Credat Judæus, Appella*.

U poſt Q litteram ſemper liqueſcit; ut quare, quæro, quia, &c. At poſt G, & S, modo liqueſcit, ut lingua, langueo, anguis, extinguo, ſuadeo, ſuavis; modo integra eſt, ſuamque vim retinet, ut exiguus, ſuus.

Litteræ liqueſcunt, cum vim, roburque vocalis, aut conſonantis amittunt.

SCHOLION.

De H, *aſpiratione*.

H *Aſpiratione interdum vice conſonantis fungitur*, *Tibul. l.* 1. *el.* 5. Et tantum venerata virum hunc ſedula curet. *Juv. ſat.* 9. Vivendum eſt recte, tum propter plurima, tum his præcipuæ cauſis. *In his M non eliditur, propter H conſequens, quod etiam vocalem præcedentem, alioqui brevem, poſitione producit. Ejuſdem generis hæc ſunt. Virg. l.* 9. Dum trepidant, it haſta Tago. *Ter. Andr. act.* 2. Percuſſit illico animum, at, at, hoc illud eſt: *ubi* (at, at,) *jambus eſt, poſteriore* (at) *propter H conſequens producto; Et alia plurima*.

2. *In his vero H Synalephem excludit*. *Ter.* Hecyra eſt huic nomen fabula; hæc cum data eſt. *Plaut. Aulul.* Memorare nolo hominum mendicabula. *Virg. Æn.* 1. Poſthabita coluiſſe Santo: hic illius arma. 3. *Georg.* Ætas Lucinam juſſoſque pati Hymenæos. *Juv. ſat.* 2. Si fur diſpliceat Verri, homicida Miloni; *& aliis plurimis*.

3. *Soſipater Chariſius Inſtit. l.* 1. *c. Diomedes lib.* 2. *c.* 8. *De Syllab. Donat. edit.* 1. *c.* 2. *Sergius in eandem cap. item*. 2. *Cerv. l. de ultimis Syllabis, Marius Victorin. l.* 1. *c.* 6. *Cledon. in Arte c.* 6. *de Syllaba. Alcuin. in Grammat. c. docens, vocalem alioqui correptam in fine dictionis fieri communem, ſi conſonantem unam habeat, & ab H excipiatur in altera dictione. Afferunt exempla longa, ut* terga fatigamus haſta; & molli fultus hyacintho. *Beda l. de Metris, c. de communi Syllaba, quamvis probet ſententiam; merito tamen negat exempla apta eſſe; propterea quod ſyllabæ illæ videri poſſint beneficio ceſuræ pro-*

producì. Nos exempla attulimus aptiora. Idcirco Cledon. c. 8. ait, quoties H vocalem juvat eſſe conſonantem, quoties non juvat, aſpirationem. Item fere Diomed. l. 2. c. 4. Quæ ſtudioſus obſervabit in veterum ſcriptis. Ipſe vero in componendo carmine perinde contemnet H, at ſi non eſſet.

SYllabæ, quas temporibus metimur, aut ſunt breves, aut longæ, aut communes.

2. Tempus eſt ſpatium, intervallumque, quo ſyllaba pronuntiatur. Syllaba brevis ex uno tempore, atque ſpatio conſtat, ut, at, ſed; longa ex duobus, ut ah, en: communis eſt, quæ in verſu tum brevis, tum longa eſſe poteſt, quales ſunt priores in *Atlas*, *Cyclops*, mediæ in *tenebræ*, *pharetra*.

3. Nulla vocalis apud Latinos perpetuo brevis, aut longa eſt: Apud Grecos, ε, & ο, (Epſilon, & Omicron) quæ E, & O breve valent, perpetuo ſunt breves, ut Origenes, Timotheus, Herodotus, Macedones; η, & ω, (Eta, & Omega) quæ E, & O longum valent, ſemper ſunt longæ, ut mediæ ſyllabæ in *eremus*, *idolum*.

PRÆCEPTA GENERALIA DE SYLLABARUM BREVÍTATE, AC LONGITUDINE.

CAP. II.

Præceptum I. de vocali ante vocalem.

VOCALEM breviant, alia ſubeunte, Latini.
Produc, ni ſequitur R, fio, & nomina quintæ,
Quæ geminos caſus, E longo, aſſumit in Ei.
Verum E corripies Fideique, Speique, Reique.
IUS commune eſt Vati; producito Alius;
Alterius brevia. Pompei, & cætera produc.
Eheu produces ſemper; variabitur Ohe.

VOcalis ante vocalem in latinis dictionibus brevis eſt, ut puer, fuit, ruit.

Æn. 12. *Diſce puer, virtutem ex me, verumque laborem.*

Exceptiones.

1. Fio I habet longum, niſi ſequatur R: ut fiebam. Juv. Sat. 2. *Fient iſta palam, cupient & in acta referri.*

Sin R ſequitur, breve eſt: ut fierem, fieri, confieri. Virg. Æn. 4. *Confiteri poſſit, paucis, adverte docebo.*

2. Interrogandi, ac dandi caſus quintæ declinationis, E producunt inter duo ii poſitum, ut diei, ſpeciei. Hor. l. 1. ſat. 9. *Ventum erat ad Veſtæ quarta jam parte diei.*

Corripe igitur *rei*, *ſpei*, *fidei*. Quamvis Lucanus interdum *rei* priorem producat, geminato fortaſſe ii, ut l. 2. *Cujus uti memoro rei ſimulacrum, & imago.* Sic non raro producit *ei*, ſive *eii*. Non videtur hoc imitandum.

3. Genitivus in ius, habet I longum in ſoluta oratione; in carmine tum breve, tum longum: ut *illius*, *unius*, *ipſius*, &c. Præter *alterius*, quod ubique I. habet breve, *alius*, vero in genitivo longum.
Ecl. 1. *Namque erit ille mihi ſemper Deus; illius aram.*
Id. *Quam noſtro illius labatur pectore vultus.*
Æn. 1. *Unius ob noxam, & furias Ajacis Oilei.*
Ib. *Navibus, infandum, amiſſus unius ob iram.*
Ib. *Ipſius ante oculos ingens a vertice pontus.*
Ib. 5. *Nunc ultro ad cineres, ipſius & oſſa parentes.*

4. *Cai*, *Pompei*, *Voltei*, & ſi qui ſunt ſimiles vocandi caſus, penultimam habent longam.
Mart. l. 6. *Quod peto, da, Cai: non peto conſilium.*
Ov. 4. de Pont. *Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo.*
Sic *Cajus* triſyllabum. Catul. ep. 10.

5. Eheu, priorem habet longam.
Virg. Ecl. 2. *Eheu, quid volui miſero mihi? fluctibus Auſtrum.*

6. Ohe, priorem habet communem.
Mart. l. 4. *Ohe jam ſatis eſt, ohe libelle.* Phaleucius eſt.

Appendix de Græcis vocibus.

GRÆCA per Auſoniæ fines ſine lege vagantur.
Quædam etenim brevibus (veluti Symphonia) gaudent:
Et quædam longis: ceu Dia, Chorea, Thalia,
Darius, Cytherea, Aer, Elegia, Platea,
Atque alia. At Choream rapuit, Plateamque Poeta.
Solvit, & in geminas (veluti Cythereia) longam.

AEr, *Chorea*, *Platea*, *Cytherea*, *Elegia*, *Darius*, & alia hujus generis, quæ vocalem ante vocalem longam habent, Græca ſunt.
Ovid. Metamorph. 1. *Terra feras cepit, volucres agitabilis aer.*

Id.

Id. l. 8. *Sæpe ſub hac Driades feſtas duxere choreas.*
Æn. 1. *Parce metu Cytherea, manent immota tuorum.*
1. *Chorea*, *platea*, interdum a Poetis corripiuntur.
Æn. 6. *Par pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.*
Hor. l. 2. ep. 2. *Puræ ſunt plateæ, nihil ut meditantibus obſtet.*
3. Nonnunquam ſoluta diphthongo, *e* breve, in *e* longum mutatur, ut Cythereia, Elegeia.
Ov. Met. 4. *Exigit indicit memorem Cythereia pœnam.*
4. *Idea*, *Andreas*, *ſophia*, *philoſophia*, *ſymphonia*, *etymologia*, *orthographia*, & alia quamplurima, vocalem ante vocalem corripiunt, licet eadem nomina acuta penultima multi viri docti more Græcorum in ſoluta oratione pronuntient.
Hor. in Art. *Ut gratias inter menſas ſymphonia diſcors.*

Præceptum II. De Diphthongis.

DIPHTHONGUS longa eſt in Græcis, atque Latinis:
Præ rape præpoſitam vocalis, dicque Præuſtus.

DIphtongus longa eſt tum in Græcis, tum in Latinis dictionibus, ut Æneas, Melibœus, præmium, laus.
Æn. *Miratur molem Æneas, magalia quondam.*
Ecl. 1. *O Melibæe, Deus nobis hæc otia fecit.*

Exceptio.

Præpoſitio *præ*, compoſita, cum vocalem præcedit, brevis eſt, ut præuſtus, præeo.
Æn. 7. *Stipitibus duris agitur, ſudibuſque præuſtis.*
Semel producitur apud Stat. Theb. 6.
Præmia, cum vacuus domino præiret Arion.

Præceptum III. De poſitione.

VOCALIS longa eſt, ſi conſona bina ſequantur,
Aut duplex, aut j vocalibus interjectum.

VOcalis ante duas conſonantes, vel ante unam duplicem, vel ante I, ſequente alia vocali ejuſdem dictionis, longa eſt poſitione, ut terra, arma, Araxes, Gaza, majora, Troja.
Æn. 3. *Terra procul vaſtis colitur mavortia campis.*
Luc. l. 1. *Sub juga jam Seres, jam barbarus iſſet Arexes.*
Virg. Ecl. 4. *Sicelides Muſæ, paulo majora canamus.*
Æn. 2. *Hoſtis habet muros: ruit alto culmine Troja.*

Appendix.

CONSONA principium verbi ſortita ſequentis,
Seu duplex, ſeu bina, nihil præuntibus augent
Temporis, ut fiant longæ; ceu, Clara Zàcynthos.

1. Si altera conſonans fuerit in fine præcedentis dictionis, altera in principio ſequentis, vocalis nihilominus longa erit, ut, *At pius:* A longum eſt poſitione duarum conſonantium, T, & P, quamvis ſint in diverſis dictionibus.

Æn. 1. *At pius Æneas per noctem plurima volvens.*

2. Si utraque conſonans, aut una duplex fuerit in principio ſequentis dictionis, nihil fere præcedentem vocalem brevem juvabit.

Met. 2. *In ſolio Phœbus claris lucente ſmaragdis.*
Æn. 3. *Jam medio apparet fluctus nemoroſa Zacynthos.*
Luc. l. 2. *Talem fama canis tumidum ſuper æquora Xerxem.*

Lucente, *nemoroſa*, *æquora*, ultimas habent breves, quamvis duæ conſonantes, aut una duplex ſit in principio ſequentium dictionum.

Exceptio I. De liqueſcentibus.

CONTRAHIT Orator, variant in carmine Vates,
Si mutam, liquidamque ſimul brevis una præibit.

VOcalis brevis ante mutam, & liquidam ejuſdem dictionis, in carmine communis eſt, ut Cyclops; at in ſoluta oratione, cum penultima eſt, corripitur, ut volucris, tenebræ.

Æn. 8. *Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro.*
Ibid. 3. *Luſtra, domoſque trabo, vaſtoſque ab rupe Cyclopas.*
Met. 13. *Et primo ſimilis volucri, mox vera volucris.*

Appendix.

AT mutam, & liquidam quoties ab origine longæ
Præcedit, rapitur nunquam; ceu, Matris, Aratrum.

1. Neceſſe eſt, præcedere mutam, ſequi liquidam, ut, petra; alioqui ſyllaba non liqueſcit, ut, reperta; deinde oportet, vocalem natura brevem eſſe; nam vocalis natura longa nunquam liqueſcit, ut, matris.

2. Agnoſcitur autem ſyllaba natura brevis ſæpe ex nominativo, in quo liquida R non jungitur mutæ proxime præcedenti: ut, Calaber, Cantaber, pater,

A lit-

A litteram natura brevem habent, quod vel accentus docet, vel exempla Poetarum. Quare in Calabro, Cantabro, patre, A littera natura brevis liqueſcit. At, ſalubre, matre, atrum, numquam corripiuntur; quia ſaluber, mater, ater, longa ſunt.

3. Ubi hæc regula in uſu non eſt, accentus uſui erit, aut exempla Poetarum. Nam quæ accentu gravi deprimuntur, natura brevia ſunt, ut tenebræ, latebræ, pharetra, cerebrum: quæ acuto attolluntur, natura longa ſunt, ambulacrum, delubrum, ventilabrum, volutabrum. Vide infra præc. 8. Item quæ brevia reperiuntur apud Poetas, ſunt natura brevia, ut atrox. Æn. 9. *Sævit atrox Volſcens, nec telis conſpicit uſquam.*

Appendix II.

UTRAQUE vocalem ſi conſona juncta ſequentem
Non ferit, anteiens brevis eſt (velut obruo) nunquam.

4. Neceſſe eſt etiam, ut muta, & liquida ad ſequentem vocalem ſpectant; quocirca abluo, obruo, ſublevo, abrepto, & cetera ex hiſce præpoſitionibus compoſita, nunquam primam corripiunt; quia muta ad præcedentem vocalem pertinet. Compoſita tamen ex re, ut reflecto, refringo, refræno, recludo, reprimo, primam ſæpe corripiunt; quia muta ad ſequentem vocalem refertur. F enim, ut diximus, habetur in mutis.

4. M, & N, raro liqueſcunt, idque in Græcis dictionibus, dumtaxat; ut, Tecmeſſa, Cycnus, Therapnæ, Ichneumon.

Horat. lib. 2. od. 4. *Forma captivæ dominum Tecmeſſe*, Saph. eſt.

Idem lib. 4. od. 3. *Donatura Cycni, ſi libeat ſonum.* Aſclep. eſt.

Sil. lib. 8. *Ecce inter primos Therapnæo a ſanguine clauſi.*

Mart. l. 7. *Delectat Marium ſi pernicioſus Ichneumon.*

Exceptio II.

QUADRIJUGUS rapitur, Bijugus conjungitur illi,
In quibus I duplex non eſt, ſed conſona ſimplex.
Subjicit, & Subicit dicunt in carmine Vates.

I, inter duas vocales in compoſitis, bijugus, quadrijugus, ſimplex conſonans eſt, non duplex; quare merito præcedens vocali corripitur.

Æn. 16. *Interea bijugis infert ſe Lucagus albis.*
Georg. 3. *Centum quadri juges agitabo ad flumina currus.*

Verbis a *jacio*, compoſitis, ut *abjicio*, *adjicio*, *dejicio*, *rejicio*, *ſubjicio*, Poetæ interdum detrahunt alterum I. ut ſyllabam corripiant.

Æn. 10. *Sic ait, atque oculos Rutulorum rejicit arvis.*
Stat. Theb. 4. *Tela manu, rejicitque canes in vulnus biantes.*
Ecl. 10. *Quantam vere novo viridis ſe ſubjicit alnus.*
Sil. l. 10. *His acuit ſtimulis, ſubicitque haud mollia dicta.*
Idem lib. 3. *Arietat in primos, obicitque immania membra.*
Id. l. 11. *Murice ſuſpirans inicit velamine, & auro,*
Virg. Mor. *Spargit humi; atque abicit ſervatum gramine bulbum.*

SCHOLION.

De poſitione in diverſis dictionibus.

POſitionem in alteram quoque dictionem excurrere, quamvis præcedens dictio vocali terminetur, concors eſt veterum Grammaticorum ſententia. Val. Prob. 1. Juſt. c. 16. in hoc verſu. Phœbe graves, &c. deficere poſitionem ait ob mutam, & liquidam, indicans alioqui non defecturam fuiſſe. Chariſ. l. 1. inſtit. c. 2. Diomed. l. 2. c. 8. de Syll. Max. Victor. l. de rat. metri c. Serg. in 2. edit. Don. c. 2. Et Cledon. in Arte c. 9. de Syll. docent, communem eſſe ſyllabum, cum correptam vocalem ſequitur F, cum liquida in altera dictione, eamque mutæ locum obtinere, atque in his, Aptare flagello, Talia flammato, Ore fremebant, L, & R, liqueſcere, ſignificat; cum breves ſunt ultima, ut ſæpe ſunt, id adſcribendum ſubſequenti F, mutæ cum liquida.*

2. *Quamvis cum his etiam vi poſitionis interdum producantur. Catull. de Phaſelo.* Propontida, trucemve Ponticum ſinum. *Ib.* Et inde tot per impotentia freta. *Id. in Cæſ.* Habebat & cuncta ultima Britannia. *Sic legunt emendati Codices. Idem Galliamb.* Patria o mea creatrix (mea) *jambus eſt.* Cic. 1. de Div. Lentulus triplici ſolita grandeſcere fœtu. *Ovid. 3. Faſt.* Hedera gratiſſima Baccho. *Mart. l. 1. ep. 116.* Quædam me cupit, invide Procille. *Luc. l. 2.* Sunt igitur ſolida primordia. *Juv. ſat. ult.* Vin-

dicta

dicta gravior, quam injuria. *Boet. lib.* 5. *Met.* 3. Conſuluit altu viſa tractans, (Viſa) *ultimam in Anapæſtico poſitione producit.*

2. *Etiam cum finalem vocalem brevem conſonantis poſt ſe expertem excipit*, S, *cum muta in dictione ſequenti, aut duplex X, & Z, præcedens ſyllaba communis eſt, quia tunc*, S, *quaſi liqueſcit. Donat.* 1. *edit. c.* 2. *Sergius in Don. eodem loco. Servius l. de ultimis ſyllabis c.* 1. *Beda l. de metr. Alcuin. Gram. c.* 1. *Diomed. l.* 2. *c.* 8. Quoniam, *inquit*, tunc S, veluti ſibilus poſita vim conſonantis amittit. *Idem fere Cledon. in Arte, cap. de Syllab.* Nam S, *inquit*, quando juvat vocalem, conſonans eſt, ut, unde ſciſſa comam: quando non juvat, ſibilus eſt, ut Ponite ſpes ſibi quiſque. *Priſcian. etiam l.* 1. *c.* 4. *ait*, S, *in metro frequenter vim ſuam amittere, ut* Ponite ſpes ſibi quiſque. *Et l.* 2. *c.* 2. *ait, etiam tribus ſequentibus conſonantibus comunem fieri ſyllabam, ut apud Hor.* Ridentis præmia ſcribæ, quia, *inquit*, S, in metro ſubtrahi veteri more ſolet. *Ter. de Syl. propemodum negat corripi poſſe præcedentem vocalem. Affert ſua exempla:* Quiſque ſcire cupit, vel quiſque ſcribere curat. *Sergius adnotat, ſequentibus X, vel Z, ultimam corripi in Græcis nominibus, ut* nemoroſa zacynthos & ſuper æquora Xerxes.

4. *Suppetunt nobis ad idem confirmandum exempla. Catull. ad Fundum.* Nec deprecor jam ſi nefaria ſcripta, &c. *Id. ep.* 22. Hoc quid putemus eſſe, qui modo ſcurra (*rra*, & *modo*, *Jambi ſunt in Scazonte.*) *Mart. l.* 2. *ep.* 6. Rapta ſcribere; ſed Vitellianis: *Primus Phaleucii pes ſemper Spondæus eſt Martiali. Id. l.* 5. Quid gladium demens Romana ſtringis in ora? *Sil. l.* 3. Primitiæque tori? gelidoſne ſcandere tecum Deficiam montes? *ubi* (ne) *enclitica producitur. Virg. l.* 6. Ferte citi flammas, date tela, ſcandite muros. *Boet. l.* 5. *metr.* 3. Sed quid nota ſcire laboret, (nota) *Spondæus eſt in Anapæſtico. Cic.* 1. *de Div. extremo ex Ennio.* Auſpicio regni ſtabilita ſcamna, ſolumque.

4. *Sunt & alia. Tibul. l.* 1. Pro ſegete ſpicas. *Mart. l.* 2. Ut digna ſpeculo fiat imago tuo. *Juv. Sat.* 8. Occulta ſpolia. *Sil.* 6. Immane ſtridens agitur. *Lucan. l.* 5. Aut pretio quippe ſtimulo. *Stat. l.* 6. Præceleres agile ſtudium. *Catull.* Nulla fugæ ratio, nulla ſpes. *Quæ & alia pleraque ne dixeris*

produci beneficio cæſuræ, nam plura ipſe non profers, quibus vocalis in fine corripiatur, ſequente S, cum muta. Certe Grammatici probant ſexcentas finales ſyllabas natura produci, quamvis in iis ſit ceſura. Etſi vero qui verſus ſuavitati ſtudent, hanc ultro ſibi legem ſtatuerunt, ne finalem brevem, ſubſequente S, & muta, corripiant: caſtigandus tamen minime eſt, ſi quis interdum ſibi & poetarum nonnullis exemplis, & ſuo quaſi jure permiſerit.

Præceptum IV. de præteritis diſyllabis.

PRÆTERITA *aſſumunt primam diſſyllaba longam.*
Sto, Do, Scindo, Fero, rapiunt, Bibo, Findo, priores.

PRæterita diſſyllaba habent priorem longam: ut, vidi, vici.

Æn. 2. *Quos ubi confertos audere in prælia vidit.*
Ib. *Venit ſumma dies, & ineluctabile tempus.*

Exceptio.

Steti, dedi, ſcindi, tuli, bibi, a findo corripiunt primam.

Mart. l. 1. *Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas.*
Luc. 3. *Aut ſcidit, & medias fecit ſibi littora terras.*
Æn. 9. *Diffidit, & multa porrectum extendit arena.*

Appendix.

ABSCIDIT, Abſcidit modulatur utrumque Poeta.

Compoſitum, abſcidi, habet penultimam communem.

Luc. l. 3. *Abſcidit impulſu ventorum adjuta vetuſtas.*
Id. 4. *Abſcidit noſtræ multum ſors invida laudi.*
Mart. l. 3. *Abſcidit vultus enſis uterque ſacros.*

In ſoluta tamen oratione corripiendum videtur. Veriſimile enim eſt, quando a Poetis producitur, deduci ab inuſitatu præſenti *abſcindo*, ex *abs*, & *cædo*; quando vero corripitur, ab uſitato *abſcindo*.

Præceptum V.
De præteritis geminantibus primam.

PRÆTERITUM geminet ſi primam corripe utramque,
Ut, Pario, peperi; vetet id niſi conſona bina.
Cædo, cecidit habet longam, ceu Pedo, pepedi.

Cum

CUm prima ſyllaba præſenti geminatur, eadem, & ſecunda brevis eſt, niſi obſtent duæ conſonantes: ut cecini, tetigi, peperi.

Goerg. 4. *Tityre, te patulæ cecini ſub tegmine fagi.*

Exceptio.

Excipiuntur cecidi, a cædo; pepedi, a pedo, in quibus ſecunda longa eſt, ut, in iis etiam, in quibus duæ conſonantes ſequuntur: ut, cucurri, tetendi.

Juv. Sat. 3. *Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit.*

Hor. l. 1. Sat. 8. *Nam diſploſa ſonat quantum veſica, pepedi.*

Præceptum VI. De ſupinis diſſyllabis.

CUNCTA ſupina volunt primam diſſyllaba longam.
At reor, & cieo, ſero, & ire, ſinoque, linoque.
Do, queo, & orta ruo, breviabunt rite priores.

SUpina duarum ſyllabarum habent priorem longam; ut, viſum, motum.

Æn. 5. *Terribiles viſu formæ, lethumque, laborque.*

Ib. 1. *Quos ego . . . . Sed motos præſtat componere fluctus.*

Exceptio.

A reor, ratum; a ſero, ſatum; ab eo, itum; a ſino, ſitum; a lino, litum; a do, datum; a ruo, rutum, a queo, quitum, ſupina diſſyllaba primam corripiunt.

Æn. 1. *Nos abiiſſe rati, & vento petiiſſe Mycenas.*

Ib. *At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles.*

Met. 1. *Poſcebatur humus; ſed itum eſt in viſcera terræ.*

Ib. 2. *Hic ſitus eſt Phaethon, currus auriga paterni.*

Georg. 4. *Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.*

Hor. l. 1. ep. 1. *Divitiæque peregrinæ, quibus oblitus actor.*

Æn. 12. *Poſtquam introgreſſi, & coram data copia fandi.*

Ovid. ep. 1. *Diruta ſunt aliis, uni mihi Pergama reſtant.*

Ter. Hec. act. 4. *Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt.* Pes ultimus Jambus eſt in Jambico Tetrametro.

Appendix.

Citum, a cieo, ſecundæ conjugationis, priorem brevem habet; unde concitus, excitus, penultima brevi.

Val. Fl. l. 3. *Vulnus, & extrema ſonuit cita cuſpide caſſis.*

Æn. 12. *Altior inſurgens, & curſu concitus heros.*

Met. 2. *Nec fruitur ſomno vigilantibus excita curis.*

2. Citum vero, a cio, quarti ordinis, priorem producit: unde concitus, excitus, penult. long.

Lucan. l. 5. *Unde ruunt toto concita pericula mundo.*

Id. l. 1. *Rupta quies populis, ſtratiſque excita juventus.*

3. Ruo, nunc facit ſupino ruitum; priſcis ſæculis, rutum, fecit, unde compoſita, dirutum, erutum, obrutum.

Æn. 11. *Nec mihi cum Teucris ullum poſt eruta bellum.*

4. STATUM, priorem producere in derivatis, ſtaturus, & compoſitis, docet Priſc. l. 10.

Lucan. l. 3. *Tunc res immenſo placuit ſtatura labore.*

Mart. l. 10. *Conſtatura fuit Megalenſis purpura centum.*

Stat. l. 7. *Quæ ſic orſa loqui: Spes ne obſtatura Pelaſgis.*

5. In plurimis tamen derivatis corripitur: ut ſtatus, tus, ſubſtant., & ſtatus, ta, tum, adject. ſic ſtatio, ſtatuo, ſtatua, ſtabilis, ſtabulum, &c., & cum A in I mutatur in præſtitum, conſtitum.

Ovid. 4. Faſt. *Hic ſtatus in cælo multos permanſit in annos.*

Id. 1. Faſt. *Muſa quid a faſtis non ſtata ſacra petis?*

Æn. 1. *Nunc tantum ſinus, & ſtatio male fida carinis.*

Ib. 4. *Urbem præclaram ſtatui, mea mœnia vidi.*

Hor. l. 4. Sat. 3. *Infantes ſtatuas, ſeu pingui tentus omaſo.*

Æn. 1. *Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo.*

Id. 6. *Itur in antiquam ſylvam, ſtabula alta ferarum.*

Ib. *Centauri in foribus ſtabulant, Scyllæque biformes.*

Præceptum VII. De ſupinis Polyſylabis.

UTUM producunt Polyſyllaba cuncta ſupina.
De Vi præterito ſemper producitur Itum.
Agnitus agnoſco, & cognoſco cognitus effert.
Cætera corripies in itum quæcumque ſupina.

SUpina in tum, polyſyllaba, præcedente U, habent penultimam longam, ut ſolutum, argutum, indutum.

Æn. 9. *Lumina rara micant; ſomno, vinoque ſoluti.*

Item in itum, a præteritis in vi, per V conſonantem; ut, cupivi, cupitum; petivi, petitum; condivi, conditum, a condio.

Ovid. Triſt. 3. *Exul eram, requieſque mihi, non fama petita eſt.*

Exceptio.

1. Agnovi tamen, & cognovi, agnitum, & cognitum penultimam brevem habent.

Ov. Triſt. 3. *Idque recens præſtans, nec longo cognitus uſu.*

2. Supina in itum a præteritis in ui, per U vocalem, cæteraque ſupina in itum, habent penultimam brevem; ut, monui, monitum; tacui, tacitum; credidi, creditum.

Æn. *Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere Divos.*

Ibid. *Quis te, Magne Cato, tacitum, aut te, Coſſe, relinquas?*

Præceptum VIII. De derivatis.

DERIVATA *patris natura verba ſequuntur.*
Mobilis, & fomes, laterna, atque regula, ſedes,
Quamquam orta e brevibus, gaudent producere primam:
Corripiuntur ariſta, vadum, ſopor, atque lucerna,
Nata licet longis: uſus te plura docebit.

DErivata ſequuntur naturam eorum, a quibus derivantur: ut, legebam, legam, lege, legito, prima brevi, quia oriuntur a præſenti lego, legis, cujus prior brevis eſt.

2. At legeram, legerim, legiſſem, legero, legiſſe, prima longa, quia a præterito legi, naſcuntur, cujus prior longa eſt, cum ſit præteritum diſſyllabum.

3. Aratrum, ſimulacrum, ambulacrum, lavacrum, volutabrum, involucrum, &c. penultima longa, quia a ſupinis, aratum, ſimulatum, ambulatum, lavatum, volutatum, involutum deducuntur, quorum penultima ſimiliter longa eſt.

4. Reditus, exitus, introitus, aditus, intus, oblitus, penultima correpta; quia fiunt a ſupino *itum*, quod priorem corripit, ut ſupra diximus.

Ex-

Exceptio.

Multa, quæ ſuæ originis naturam non ſequuntur, uſu, aſſiduaque Poetarum lectione ſunt addiſcenda: cujuſmodi ſunt hæc longa: denus, fidus, fomes, & fomentum, humanus, imbecillus, jumentum, laterna, lex legis, macero, mobilis & momentum, nonus, regula, ſedes, tegula, vox vocis, & alia orta e brevibus: decem, fides, foveo, humus, ſive homo, baculus, juvo, lateo, lego, macer, moveo, novem, rego, ſedeo, tego, voco. Quamquam fomes, & fomentum, jumentum, mobilis, & momentum, potius a ſupinis longis fotum, jutum inuſitato, hoc eſt, adjutum, & motum, oriri videntur.

2. Contra vero hæc brevia: acerbus, arena, & ariſta, diſertus, dux, ducis, ligula, lucerna, mamilla, odium, ofella, quaſillus, quater, quaternus, ſagax, ſigillum, ſopor, tigillum, vadum, & alia orta e longis; acer, areo, diſſero, duco, lingua, luceo, mamma, odi, offa, qualus, quatuor, ſaga, ſeu ſagio, ſignum, ſopio, tignum, vado.

Præceptum IX. de compoſitis.

LEGEM Simplicium retinent Compoſita ſuorum;
Vocalem licet, aut diphthongum ſyllaba mutet.
Dejero ſed Juro dat, Pejeroque; Innuba, Nubo,
Pronubaque; atque, Hilum, Nihilum, dat Semiſopitus
Sopio, Fatidicus, fratreſque a Dico creantur,
Participale Ambitum, ab Itum, inter longa repone.

COmpoſita brevitatem, vel longitudinem ſimplicium ſequuntur.

2. In perlego, relego, gis, tertiæ conjugationis, E ante G brevis eſt, quia in ſimplici, lego, etiam corripitur. Sed in relego, gas, allego, gas, primæ conjugationis, eadem producitur, ut in ſimplici, lego, gas: in præterito vero perlegi, relegi producitur, quia in ſimplici præterito, legi, itidem longa eſt.

3. Attigi, concidi, diffidi, ebibi, reſcidi, I mediam habet brevem; quia in ſimplicibus eadem vocalis corripitur, nempe tetigi, decidi, a cado, &c.

4. Oblitum ab *Oblino*, infinitum, circumdatum, deſitum, penultimam habent brevem: quia fiunt a ſupinis brevibus, litum, ſatum, &c.

Tibul. l. 2. *Oblitus & muſto feriet pede ruſticus uvas.*

Producitur vero oblitus ab obliviſcor.

Ap-

Appendix.

1. Quantitas ſimplicium ſervatur in compoſitis, quamvis vocales mutentur. Sic, concido, excido, incido, occido, recido, a cado, penultima corripiunt: eligo, ſeligo, a lego gis. Contra, concido, excido, incido, occido, recido, a cædo, eandem, producunt: ſic allido, & collido, a lædo, Exquiro, requiro, a quæro: obedio, obedis, ab audito.

Æn. 12. *Occidit, occideritque ſinas cum nomine Troja.*
Juv. ſat. 7. *Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.*

2. Hæc a ſimplicibus longis ortæ corripiuntur: dejero, pejero, a juro: pronuba, innuba, a nubo, fatidicus, maledicus, cauſidicus, veridicus, a dico, cis: nihilum, ex ni, & hilum.

Cic. Tuſc. 5. *Saxum ſudans nitendo, neque proficit hilum.*
Hor. l. 2. Sat. 3. *Stultitia ne erret, nihilum diſtabit, ab ira.*

3. Connubium, a nubo, ſecundam ſyllabam habet communem.

Æn. 3. *Hectoris Andromache, Pyrrechin' connubia ſervas?*
Ib. 1. *Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo*

Niſi forte in hoc poſteriore primus, ac ſecundus pes ſpondæi ſint per ſynæreſim; ut etiam in eo, *Sidonias oſtentat opes*, aliiſque, de qua re cap. 11.

4. Ambitus, ta, tum, participium media longa

Ov. Met. 1. *Juſſit & ambitæ circumdare littora terræ.*

Ambitus, tus, nomen quartæ eandem breviat.

Luc. l. 1. *Ipſe ſui populus lethaliſque ambitus Urbi.*

5. Sopio, & ſopitus, primam producunt.

Met. 7. *Pervigilem ſupereſt herbis ſopire draconem.*
Æn. 1. *Hunc ego ſopitum ſomno ſuper alta Cythera.*

Semiſopitus tamen *ſo* corripit.

Ov. ep. 10. *Theſea prenſuras ſemiſopita manus.*

Præceptum X. De Præpoſitione in compoſitione.

LONGA, A, DE, E, Se, Di, præter, Dirimo, atque Diſertus.
Sit Re breve; at Refert, a res, producito ſemper.
Corripe Pro Græcum: produces rite Latinum.
Contrahe quæ Fundus, Fugio, Neptiſque, Nepoſque,
Et Feſtus, Fari, Fateor, Fanumque crearunt.
Hiſce Profecto addes, pariterque Procella, Protervus,

At-

Atque Propago genus: Propago protrahe vitis.
Propino varia, Procuro, Propago, Profundo.
Corripe Ab, & reliquas (obſtent niſi conſona bina),
Quæ ſunt Ad, vel in, ob, per, ſub, ſuper, anteque, circum.

A, E, De, Di, Se, cum componunt, longæ ſunt, ut amitto, erumpo, deduco, diripio, ſeparo.
Æn. 1. *Amiſſus longo ſocios ſermones requirunt.*
Ib. 3. *Deducunt ſocii naves, & littora complent.*
Ib. 1. *Tergora diripiunt coſtis, & viſcera nudant.*
Met. 1. *Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis.*

Exceptio.

1. Dirimo, & diſertus di corripiunt.
Æn. 5. *Cede Deo, dixitque, & prælia voce diremit.*
Mart. l. 6. *Non tu, Pomponi, cœna diſerta tua eſt.*

2. Re, præpoſitio in compoſitione corripitur: ſed refert, imperſonale, ideſt, intereſt, producitur.
Æn. 1. *Collectaſque fugat nubes; Solemque reducit.*
Georg. 2. *Eſt numerus; neque enim numero comprehendere refert.*

3. Pro præpoſitio brevis eſt apud Græcos: ut, Propontis; longa apud Latinos: ut, proveho, promoveo.
Ov. de Pont. 4. *Miſit in has ſi quos longa Propontis aquas.*
Æn. 3. *Provehimur portu, terræque, urbeſque recedunt.*
Verum corripiuntur profundus, profugus, pronepos, & proneptis, profeſtus, profari, profiteor, profanus, profecto, & profectus, & profecturus, a proficiſcor (nam a proficio, eandem producunt) procella, protervus, & propago nomen, cum genus ſignificat, nam propago, ideſt, vitis depreſſa, producitur.
Luc. 6. *Quem prior affatur Pompeji ignava propago.*
Georg. 2. *Silvarumque alios preſſos propaginis arcus.*

4. Propino, procuro, & propago, as, verbum, primam habent communem. Tibull. l. 1. *Ipſe procuravi, ne, &c.* Profundo, dis, raro eandem producit: Propello, & propulſo, nunquam apud Lucr. eandem corripiunt.
Lucr. 4. *Et procul a tergo, quæ provehat, atque propellat.*
Ibid. *Verba populſantes.* Tutior eſt productio.

5. Præpoſitiones, Ab, ut Abeo, Ad, ut Adoro; In,

In, ut Inuro; Ob, ut Obeo; Per, ut Pereo; Sub, ut Subeo, Super, ut Superaddo; Ante, ut Antefero, Circum, ut Circumago, corripiuntur; item A, Græca particula: ut Adamus, adytum, atomus.

Ov. Faſt. 3. *Immolat hunc Briareus facta ex adamante ſecuri.*

Æn. 6. *Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla.*

Juv. Sat. 7. *Circumaget madidas a tempeſtate cohortes.*

Præceptum XI. De A, E, I, O, dum compoſiti vocabuli partem priorem terminant.

PRODUC A ſemper Compoſti parte priore.
At ſimul E, ſimul I, crebro breviare memento.
Nequidquam produc, Nequando, Venefica, Nequam,
Nequaquam, Nequis, ſocioſque, Videlicet addes.
Idem maſculeum produc, & Siquis, Ibidem,
Scilicet, & Bigæ, Tibicen, Ubique, Quadrigæ,
Bimus, Tantidem, Quidam, & compoſta Diei.
Compoſiti, O, breviant Græci: Samothracia teſtis.
Sed Minotaurus, pariterque Geometra longum eſt.
O, Latium variat; producere namque Alioquin,
Et Quandoque; at Quandoquidem breviare ſolemus.

SI prior pars compoſiti A vocali terminetur, producitur, ut trano, traduco, trado.

Georg. 3. *Aſcanium; ſuperant montes, & flumina tranant.*

Tibul. l. 1. *Me mea paupertas vitæ traducat inerti.*

2. Si vero E vocali finiatur, fere brevis eſt, ut, nefas, archetypus, liquefacio, tepefacio, tremefacio, ſtupefacio, madefacio.

Juv. Sat. 3. *Credebant hoc grande nefas.*

Georg. 5. *Eademque calor liquefacta remittit.*

Hor. l. Sat. 3. *Ferrum tepefecit acutum.*

3. Excipe, nequis, nequa, nequod, nequam, nequitia, nequaquam, nequidquam, nequando, videlicet, veneficus, venefica.

Æn. 12. *Nequa mei eſto dictis mora. Jupiter hoc ſtat.*

Ov. ep. 4. *Barbara narrantur veniſſe venefica tecum.*

4. Liquefacio, & tepefacio raro producuntur. Ov. 7. Met. *Thura liquefaciunt.* Sil. l. 1. *Oſſa liquefactis.* Catul. de nupt. Pel. *Alta tepefaciet.* Producit quoque Lucret. Expergefacio, & Patefio. lib. *Expergefactique ſequuntur. Cauſa patefiat.* Patefacio etiam, & rarefacio, lib. 6. *Atque patefecit.* Idem. *Et rarefecit calido miſcente vapore.*

5. Si

5. Si prior pars compoſitionis in I, vel in Y, definat, corripitur, ut, omnipotens, cauſidicus, ſiquidem, fidicen, lyricen, tubicen, Palinurus, Polydorus.

Æn. 10. *Tum Pater omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas.*

Mart. l. 5. *Carpere cauſidicus fertur mea carmina, qui ſit.*

Lucan. l. 4. *Hoc ſiquidem ſolo civilis crimine belli.*

Hor. Carm. 4. *Romanæ fidicen lyræ.* Glyconius eſt.

Æn. 4. *Nudus in ignota, Palinure, jacebis arena.*

Ib. 3. *Nam Polydorus ego: hic confixum ferra texit.*

Exceptio.

6. I, longum habent ibidem, ubique, idem pronomen virile (nam neutrum breve eſt) bigæ, quadrigæ, ſiquis, ſiqua, ſiquod, ſicubi, ſcilicet, licet, tibicen, meliphyllon, Trinacria, bimus, trimus, quadrimus, tantidem, quivis, quidem, quilibet, biduum, triduum, cæteraque compoſita ex die, ut meridies, quotidie, pridie, poſtridie. *Quatriduum*, corripitur interdum.

Mart. 12. *Difficilis, facilis, jucundus, acerbus, es idem.*

Georg. 3. *Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus.*

Hor. Art. *Tibicen, traxitque vagus per pulpita veſtem.*

Georg. 4. *Trita meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen.*

Mart. l. 2. *Si totus tibi triduo legatur.* Phaleucius eſt.

Id. l. 3. *Inter tepentes poſt meridiem buxo.* Scazon. eſt.

Ter. Andr. act. 1. *Venit Chremes poſtridie ad me clamitans.* (*poſtri*) Spondæus eſt in Jambico.

7. *Ubicumque*, frequentius I, habet breve.

Mart. l. 1. *Qui tecum cupis eſſe meos ubicumque libellos.*

Hor. l. 3. Od. 27. *Sis licet felix ubicumque mavis.*

Ov. tamen Met. 7. produxit, *fervor ubicumque eſt*, &c.

8. *Ubivis*, *ubilibet* produci ſolent, quamvis, ubi, ultimam ancipitem habeat. Hor. tamen corripit l. 1. ſat. 4. *Non ubivis, coramve quibuslibet*, &c. Auſon. in Monoſt. produxit *matricida* antepenultimam, repugnante analogia, cum *parricida* eandem corripiat. Hor. l. 3. *Telegoni juga parricidæ*, (*parri*) trophæus eſt.

9. O, in Græcis dictionibus priorem compoſiti partem

tem claudens corripitur, ut Cymothoe, Carpophorus, Argonauta, Leucopetra.

Mart. l. 1. *Sæcula Carpophorum, Cæſar, ſi priſcæ tuliſſent.*

Id. l. 3. *Non Nautas puto vos, ſed Argonautas.* Phaleucius eſt.

Exceptio.

Quæ per Omega apud Græcos ſcribuntur, longa ſunt, ut geometra, minotaurus, lagopus: nec plura facile invenies, quibus Latini.

Æn. 6. *Minotaurus ineſt, Veneris monimenta nefandæ.*

Mart. l. 7. ep. 86. *Si meus aurita gaudet Lagopode Flaccus.*

2. O, in Latinis dictionibus compoſitis partim producitur; ut alioquin, quandoque, quandocunque, introduco, retroverſus: partim corripitur, ut quandoquidem, hodie, bardocucullus.

Hor. in Ar. *Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.*

Prop. l. 1. *Quandocunque igitur vitam mea fata repoſcunt.*

Virg. Ecl. 3. *Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba.*

DE INCREMENTO SINGULARI NOMINIS.

CAP. III.

ADMONITIO.

QUoniam quæ Cap. 3. 4. 5. de Incrementis habentur, ſi per præcepta tradantur, paulo difficiliora ſunt; eaque ipſa uſu poſtea facilius addiſcuntur; non videntur iis Tyrones initio onerandi, niſi ubi præceptorum generalium, quæ 1. & 2. traduntur capite, atque ultimarum ſyllabarum quæ 6. capite continentur, cognitione optime imbuti fuerint. Quia vero Incrementa vel ad primas ſpectant ſyllabas, ut Pax, pacis, Das, damus; vel ad medias, ut Liber, liberi, Ames amamus: ultimarum ſyllabarum præceptis naturæ ordine præeunt.

Quid ſit Incrementum Nominum.

SI genitivus ſingularis par fuerit nominativo ſyllabarum numero, nullum erit incrementum, ut muſa, muſæ, dominus, domini. Sin longior fuerit, tum penultima genitivi incrementum erit, quæ

in omnibus caſibus utriuſque numeri ſemper genitivi quantitatem ſervat, ut ſermo, ſermonis, ſermonem, ſermones, ſermonum, ſermonibus, ubique, O, longum eſt. Præter bobus, ubi O producitur, quamvis in genitivo ſingulari corripiatur, Bovis.
Ov. ep. 3. *Non profecturis littora bobus aras.*

Appendix.

Iter, ſupellex, & compoſita ex caput, litteris, Ps, finita, duplici augentur incremento, itineris, ſupellectilis, biceps, bicipitis, triceps, tricipitis, ut diximus l. 1. n. 17. in tertia declinatione.

Incrementum primæ, & ſecundæ declinationis.

CASIBUS obliquis vix creſcit Prima: Secunda
Corripit Incrementa; tamen producit Iberi.

A, Incrementum primæ declinationis nullum eſt, niſi longum apud Poetas, ut aulai, pictai,
Æn. 3. *Aulai in medio libabant pocula Bacchi.*
Ib. 6. *Æthereum ſenſum, atque aurai ſimplicis ignem.*

E, I, U, Incrementa ſecundæ declinationis corripiuntur, ut miſer, miſeri, vir, viri, ſatur, ſaturi.
Æn. 1. *Arma, virumque cano, Trojæ qui primus ab oris.*
Ib. *Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.*
Perſ. Sat. 1. *Romulidæ ſaturi quid dira poemata narrent.*

Exceptio.

Iber, iberi, penultimam habet longam, & ex eo compoſitum, Celtiber, Celtiberi.
Lucan. l. 4. *Interea domitis Cæſar remeabat Iberis.*
Mart. l. 1. *Vir Celtiberis non tacende gentibus.* Jambicus eſt.

Incrementum, A, tertiæ declinationis.

NOMINIS, A, creſcens, quod flectit Tertia, longum eſt.
Maſcula corripies, Al, & Ar, finita; ſimulque
Par, cum compoſitis, Hepar, cum Bacchare, Nectar,
Cum Vade, Mas, & Anas; queis junge, Laremque, Jubarque.

A, Incrementum ſingulare tertiæ declinationis longum eſt, ut, vectigal, Titan, pietas, pax, calcar, & Ajax.
Ov. Faſt. 3. *Concitat iratus validos Titanas in arma.*
Æn. 7. *Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe Tyranni.*

Ib.

Ib. 6. *Seu ſpumantis equi foderet calcaribus armos.*

Exceptio I. in vocibus latinis.

Corripe maſculina in Al, & Ar, ut ſal, Annibal, Amilcar, par, impar, compar, &c. ſic lar, jubar: vas, vaſis, longum eſt, vas, vadis breve. Nar, naris, flumen, & Cares, populi, primam producunt. Sed Nar, incerti generis eſt: Car, in ſingulari inuſitatum, ac proinde non creſcit in obliquis.

Æn. 1. *Vela dabant læti, & ſpumas ſalis ære ruebant.*

Sil. l. 8. *Annibalem, Fabio ducam ſpectante, per Urbem.*

Æn. 5. *Pergameumque Larem, & canæ penetralia Veſtæ.*

Ib. 4. *It portis, jubare exorto, delecta juventus.*

Exceptio II. in Græcis Vocibus.

A QUOQUE, & As, Græcum breve poſtulat Incrementum.
S, quoque finitum, ſi conſona ponitur ante.
Et Dropax, Antrax, Athrax, cum Smilace, Climax:
His Atacem, Panacem, Colacem, Styracemque, Facemque,
Atque Abacem, Coracem, Phylacem, compoſtaque necte.

GRæca in A, & As, ut poema, ſtemma, Pallas, adis, & quæ conſonantem habent ante S, ut trabas, Arabas; item dropax, & reliqua in carmine enumerata, incrementa habent brevia.

Juven. Sat. 8. *Stemmata quid faciunt? quid prodeſt, Pontice, longo?*

Æn. 2. *Inſtar montis equum divina Palladis artis.*

Ov. Faſt. 4. *Nam modo thurilegos Arabas, modo ſuſpicit Indos.*

Id. Met. *Et crocon in pravos verſus cum ſmilace flores.*

Virg. *Non ſtyrace idæo flagrantes picta capillos.*

Appendix.

Arctophylacis penultimam quamvis Manil. lib. 1. metri neceſſitate produxerit, rectius tamen corripies, quia ſimplex, phylax, *phylacos*, mediam corripit apud Græcos. Contra vero media *Syphacis*, a Syphax, rectius cum antiquis Poetis Propertio, & Ovidio produces, quam cum Claudiano corripies.

Phar-

Pharnacis mediam corripit Lucan. l. 10. ſed ad Incrementa non pertinet. Dicimus enim recto, non *Pharnax*, ſed *Pharnaces*. Cic. Att. l. 11. Sicut nec *Candax Candacis* dicitur, ſed *Candace*, *ces*, penultima correpta, ex quo accuſativus, *Candacem*. Plin. l. 6. c. 25.

E, incrementum tertiæ.

E CRESCENS *numero breviabit Tertia primo.*
Verum protrahitur genitivus in Enis, Iberque,
Ver, halex, locuples, hæres, merceſque, quieſque,
Lex, vervex, halec, ſpes, plebs, rex; inſuper adde
El peregrinum, Er, Es, Græcum, Æthere, &
Aere demptis.

E, Incrementum ſingulare tertiæ declinationis breve eſt, ut Grex, nex, degener, pulvis, funus, teres.

Met. 4. *Mille greges illi, totidemque armenta per herbas*

Exceptio.

Genitivus Enis penultimam habet longam, ut ren, renis, ſiren, ſirenis.

Item peregrina in El, ut Michael, Græca etiam in Er, & Es, ut crater, luter, ſoter, tapes, lebes, præter aer, æter. Producitur quoque ver, & Iberes populi, & reliqua, quæ ponuntur in carmine.

Geor. 1. *Vere novo, gelidus canis cum montibus humor.*
Æn. 1. *Crateras magnos ſtatuunt, & vina coronant*
Ovid. ep. 3. *Viginti fulvos operoſo ex ære lebetes.*
Juv. Sat. 1. *Vervecum in patria, craſſoque ſub aere naſci.*

I, vel Y, incrementum tertiæ.

CORRIPIET *pariter creſcens, I, Tertia primo.*
In numero: At Græcum patrium producit in Inis,
Gryps, Vibex, Neſis, Lis, Dis, Glis, addito,
Samnis.

I, Vel Y, incrementum ſingulare tertiæ declinationis breve eſt, ut, ſtips, ſtipis, pollex, chlamys, chalybs, ordo, pugil, carmen, ceſpes, ſanguis.

Ov. Faſt. 1. *Dic, inquam, parva cur ſtipe quærat opes.*
Georg. 1. *At Chalybes nudi ferrum, viroſaque Pontus.*

Ex-

Exceptio I. inis, vel ynis, in Græcis.

Genitivus inis, vel ynis, a nominibus Græcis, penultimam producit, ut, Delphin, Phorcin, Salamis. Item vibex, vibicis, glis, gliris, Neſis, Neſidis, gryps, gryphis, Samnis, nitis, lis, litis, dis, ditis. Quibus adde Quirites.

Ecl. 8. *Orpheus in ſylvis, inter delphinas Arion.*

Æn. 8. *Laomedontiadem Priamum Salamina petentem.*

Perſ. Sat. 4. *Si puteal multa cautus vibice flagellas.*

Æn. 9. *Noctes, atque dies patet atri janua Ditis.*

Exceptio II. icis, vel ycis.

IX, produc, breviato Hiſtrix, cum fornice, varix,
Coxendix, Chœnixque, Cilix, natrixque, ſalixque.
Adde & Erix, & onyx, nix, pixque ſalixque, ſilixque
Sardonychis, Calycis, Laricis. Sit Bebrycis, anceps,
Sed brevibus junges, in Gis cum Patrius exit.
Coccyx, coccygis, Maſtix, maſtigis amabit.

NOmina, IX, vel YX, ſyllaba finita, penultimam genitivi habent longam, ut, felix, bombyx, bombycis, perdix, coturnix, matrix, pernix, lodix.

Æn. 3. *Vivite felices, quibus eſt fortuna peracta.*

Exceptio.

Excipitur hiſtrix, fornix, cilix, varix, pix, natrix, (*ſerpens*) nix, nivis, calix, & calyx, &c.

Lucan. lib. 1. *Armenios, Cilicaſque feros, Tauroſque ſubegi.*

Idem l. 3. *Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia ceræ.*

Nomina item, quorum genitivus in Gis, penultimam genitivi habent brevem, ut, Phryx Phrygis, Styx Stygis.

Coccyx, Maſtix cum ſint longa, inter brevia numerantur a nonnullis, quemadmodum etiam Scandix.

O, incrementum tertiæ.

O, CRESCENS numero producimus uſque priore.
O parvum in Græcis brevia, producito magnum.
Corripitur Genitivus Oris, quem neutra dedere
Nomina. Sed produc, Os, Oris. Sit brevis Arbor,
Et Lepus, & Pus compoſitum, bos, compos, & impos:
Adde his Cappadocem, Allobrogem, cum præcoce, & obs, ops.

Verum produces Cercobs, Hydropſque, Cyclopſque.

O, Incrementum ſingulare tertiæ declinationis: in latinis nominibus longum eſt: ut Sol, vox, velox, celox, celocis; candor, unio, ſacerdos, mando, mandonis.

Ov. Met. 2. *Regia Solis erat ſublimibus alta columnis.*

Exceptio I.

Græca in On, quæ in obliquis habent omicron, corripiuntur: ut Philæmon, Palæmon, Sindon, Agamemnon, Jaſon, Amazon. Sic Sennones, Britones, Lingones, Teutones, Vaſcones, & alia uſu diſcenda.

Æn. 11. *Pulſant, & pictis bellantur Amazones armis.*

Latini interdum N littera omittunt, ut Macedo, Macedonis, Brito, Vaſco, Saxo, Pepo, Agamemno. Stat. Theb. II. *Conclamant Danai, ſtimulatque Agamemno valentes.*

Quæ vero per omega ſcribuntur, longa ſunt, ut Simon, Spadon, Agon, Sidon, Solon, Lacon, Sicyon, &c. Duo variantur, Orion, & Ægon.

Exceptio II.

Genitivus in Oris, a nominibus Græcis, & Latinis neutris (præter os, oris) penultimam habet brevem: ut Neſtor, marmor, ebur, corpus. His adduntur memor, arbor, lepus, & ex πῦς, ποδὸς compoſita; ut tripus. Item bos, compos, & impos.

Ov. Met. 2. *Ipſe ſui decoris, qualis cum deficit orbi.*

Virg. Opuſc. *Sic vos non vobis fertis aratra boves.*

Neutra comparativa ſequuntur maſculinorum quantitatem: ut majus, majoris, minus, minoris, penultima longa) ſicut major, majoris, minor, minoris.

Exceptio III.

Corripiuntur etiam Cappadox, Allobrox, præcox, & quæ conſonantem habent ante S: ut Scrobs, Ætiops, Cecrops, Dolops, præter Cyclops, Cercops, Hydrops.

Mart. l. 9. *Cappadocum ſævis Antiſtius occidit oris.*

Æn. 2. *Hic Dolopum manus, hic ſævus tendebat Achilles.*

Ov. Met. 1. *Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum.*

Met. 14. *Cercopum exoſus.*

U, Creſcens in tertia.

U, BREVIA incrementa feret; ſed caſus in Udis, Uris,

Uris, & Utis, ab Us, recto producitur: & Fur, Lux, Frux. Sed brevia Intercuſque, Pecuſque, Liguſque.

U, Incrementum tertiæ declinationis breve eſt: ut murmur, ſurſur, turtur, trux, redux, dux, tradux.

Georg. 4. *Magnanimoſque duces, totiuſquæ ex ordine gentis.*

Exceptio.

Interrogandi caſus, udis, uris, & utis a nominibus in Us, penultimam habent longam: ut palus, paludis; tellus, telluris, virtus, virtutis: item fur, furis; cum cæteris obliquis; Pollux, lux, & frugis a nominativo frux, inuſitato. Corripiuntur vero intercus, cutis; pecus, pecudis, Ligus, Liguris.

Virg. Ecl. 3. *Quid domini faciens, audient cum talia fures?*

Tibul. l. 2. El. 1. *Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator.*

DE INCREMENTO PLURALI NOMINIS.

CAP. IV.

PEnultima genitivi, vel dativi pluralis numeri dicitur incrementum plurale, cum uterque caſus longior eſt nominativo ejuſdem numeri; ut muſæ, muſarum; ambo, amborum, ambobus; qui, quorum, quibus; res, rerum, rebus.

A, E, I, O, U.

PLURALIS caſus ſi creſcit, protrahet A, E,
Atque O: corripies I, U: Verum excipe Bubus.

A, E, O, incrementa multitudinis longa ſunt: ut, quarum, harum, ambabus, rerum, rebus; horum, quorum.

Ov. 4. El. 3. *Cum tamen a turba rerum requieverit harum.*

Æn. 2. *At Capys, & quorum melior ſententia menti.*

I, Et U, incrementa multitudinis corripiuntur: ut, quibus, tribus, montibus, lacubus, verubus.

Virg. Ecl. 5. *Montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas.*

Ov. Faſt. 3. *Præmia de lacubus proxima muſta tuis.*

Verum bobus, ſeu bubus producitur.

DE VERBORUM INCREMENTO.

CAP. V.

Quid ſit incrementum verborum.

SEcunda perſona ſingularis modi indicativi norma eſt, ad quam verborum incrementa diriguntur; cui ſi verbum ſit æquale, nullum erit incrementum: ut, amat, amant, quia diſſyllaba ſunt, ſicut amas (quæ norma, & regula eſt incrementorum), nullum habent incrementum. Sin verbum longius ſit una ſyllaba, unum habebit incrementum: ut amamus, amatis, quorum penultima incrementum eſt: nam ultima nunquam dicitur incrementum. Si duabus ſyllabis norma ſuperetur, duo erunt incrementa: ut amabitis, amabimus: ſi tribus, tria: ut amaveritis, amaverimus; ſi denique quatuor, totidem erunt incrementa, ut audiebamini.

2. In verbis deponentibus fingenda eſt vox activa, ad quam verborum incrementa dirigantur.

3. Ultima ſyllaba, ut modo diximus, nunqnam eſt incrementum, prima vero eſt, ſi norma ipſa ſit monoſyllaba: ut das, fles, damus, datis, dabam, dare, & cætera diſſyllaba; unum habent incrementum; eodem modo flemus, fletis, flebam, flere, &c.

Præceptum I. De incrementis verborum, A, & E.

A CRESCENS produc; Do incremento excipe primo.
E quoque producunt verba increſcentia. Verum
Corripiunt E ante R Ternæ duo tempora prima.
Sed Reris, vel Rere, datur penultima longis.
Sit brevis E, quando Ram, Rim, Ro adjuncta ſequentur;
Et Beris, atque Bere in Verbi breviato Futuris.
Corripit interdum Steterunt, Dederuntque Poeta.

A In omni verborum incremento producitur: ut, ſtabam, ſtares, properamus, docebamus, legebamus, audiebamini, &c.

Ov. Met. 10. *Serius, aut citius metam properamus ad unam.*

Æn. 2. *Trojaque nunc ſtares, Priamique arx, alta maneres.*

Exceptio.

A, primum dumtaxat incrementum verbi do, das corripitur: ut damus, dabunt, dare: ob quam cauſam pronuntiamus, circumdamus, circumdabunt, circumdare, venundabo, venundare, &c. penultima brevi,

Æn.

Æn. 2. *His lacrymis vitam damus, & miſereſcimus ultro.*

Ib. 1. *Vela dabant læti, & ſpumas ſalis ære ruebant.*

Ov. Met. 1. *Juſſit & ambitæ circumdare littora terræ.*

Redundamus autem, redundabo, redundare, &c. longa ſunt. Non enim a *do*, *das*, *dedi* ſunt, ſed ab *undo*, *das*, *davi*. Sic enim abundare, exundare, inundare &c.

E In omnibus verborum incrementis producitur: ut, flebam, rebar, lacereris, docerem, legerunt.

Ov. Faſt. 1. *Flebat Ariſtæus, quod apes cum ſtirpe necatas.*

Æn. *Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum.*

Mart. l. 1. *Dædale, Lucano cum ſic lacereris ab urſo.*

Exceptio I.

E ante R breve eſt in primo incremento præſentis, & imperfecti tertiæ conjugationis: ut cognoſcerem, legerem, legeremus, legeris, vel legere, (præſens paſſivi) *reris* tamen, vel *rere* producitur: ut, loquereris, proſequerere, &c.

Ov. Triſt. 1. *Ut neque reſpiceres, neque ſolarere jacentem,*
Dure, nec exequias proſequerere meas.

Mart. l. 1. ep. 65. *Illud, laurigeros ageres cum læta triumphos.*
Hoc tibi, Roma, caput, cum loquereris, erat.

Exceptio II.

D ante ram, rim, ro corripitur: ut amaveram, amaverim, amavero: feceram, fecerim, fecero. De cæteris prerſonis idem eſto judicium: amaveris, amaverit, amaverimus: fecerimus, feceritis.

Met. 3. *Fecerat exiguas jam Sol altiſſimus umbras.*

Exceptio III.

Beris, & bere ſemper corripitur: ut celebraberis, vel celebrabere, mordeberis, vel mordebere.

Æn. 8. *Semper honore meo, ſemper celebrabere donis.*

Ov. Triſt. *Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis.*

Appendix.

Poetæ in præterito indicativi E litteram ante Rum ſyllabam pro ſuo jure interdum corripiunt.

Æn. 3. *Obſtupui, ſteteruntque comæ, & vox faucibus hæſit.*

Trib. l. 2. *Nec cithara, intonſæ profueruntve comæ.*

Ne tamen putent novi poetæ, idem, paſſim ſibi licere, brevi præſertim poemate.

De Incrementis Verborum, I, O, & U.

Præceptum II.

CORRIPIT *I creſcens verbum: producitur Ivi*
Præteritum; ſed Imus breviatur: deme Velimus,
Nolimus, Simus, quæque hinc compoſta dabuntur.
Et quodvis Quartæ incrementum I protrahe primum.
Ri conjunctivi poſſunt variare Poetæ.
O incrementum produc: U corripe ſemper.
Cuncta ſed U longum reddent tibi verba futuri.

I In quovis verborum incremento corripitur: ut, linquimus, inquimus, amabimus, audiebamini. Æn. 3. *Linquimus Ortygiæ portus, pelagoque volamus.* Hor. l. 1. Sat. 3. *Comuni ſenſu plane caret, inquimus eheu.*

Exceptio.

Penultima præteriti in ivi longa eſt: ut petîvi. Et primum incrementum quartæ conjugationis: ut audivimus, audite, audirem. Sic venimus, reperimus, præſ. temp. Sic imus, ibam, ibo, ito, & compoſita. Corripitur tamen ſecundum incrementum, ut audivimus; & tertium, ut audiveritis. Æn. 2. *Ceſſi, & ſublato mentem genitore petivi.* Ib. 6. *Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito.* Ib. 3. *Jungimus hoſpitio dextra, & tecta ſubimus.*

Hæc etiam I longum habent: nolito, nolite, nolimus, nolitis; velimus, velitis; ſimus, ſitis, & compoſita, ut poſſimus, adſimus, proſimus, obſimus, deſimus, &c. Ov. Met. 1. *Et documenta damus, qua ſimus origine nati.* De Pont. 4. *Si quis ut in populo, qui ſitis, & unde, requirat.*

Appendix.

Imus, in præterito penultimam corripit: ut venimus, reperimus, comperimus. Æn. 1. *Non nos aut ferro Lybicos populare Penates Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas.*

Appendix II.

Tempora conjunctivi modi, ſyllabis rimus, & ritis, finita habeantne penultimam brevem, an longam, etiam veteres *Grammatici certant, & adhuc ſub judice lis eſt.* Diomedes enim docet, præteritum breve eſſe, futurum vero longum. Probus utrumque longum eſſe affirmat. Quare, cum verſus facies. Poetas optimos imitaberis; qui Ri ſyllabam conjunctivi modo corripiunt, modo producunt, prout verſus poſtulat. Sin tibi aliquid recitandum erit, ne ſermo-

monem des auditoribus, regionis conſuetudini ſervies.

O, In verborum incrementis ſemper producitur: ut facitote.

Ov. Met. 9. *Cumque loqui poterit, matrem facitote ſalutet.*

U, In verborum incrementis ubique corripitur, ſumus, poſſumus, volumus.

Hor. ep. 1. *Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati.*

Ib. *Si patriæ volumus, ſi nobis vivere cari.*

Ab hac regula excipiuntur futura infiniti in urum: ut, futurum, amaturum, docturum.

DE ULTIMIS SYLLABIS.

CAP. VI.

SYllabæ, quæ ultimum locum tenent, partim poſitione: ut prudens, præcox, partim diphthongo: ut muſæ; partim privatis præceptionibus cognoſcuntur, de quibus nunc agendum eſt.

A, in fine.

A FINITA dato longis: Ita, Poſtea deme
Eja, Quia; & caſus omnes; ſed protrahe Sextum,
Productis Græcos caſus adjunge vocandi.

A, Finita longa ſunt, ut memora, contra, ultra, antea, fruſtra, triginta, quadraginta; quamquam hæc numeralia correpta reperiuntur interdum.

Æn. 1. *Muſa mihi cauſas memora, quo numine læſo.*

Ib. 3. *Triginta capitum fœtus enixa jacebit.*

Juv. Sat. 2. *Ultra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem.*

Corripe eja, poſtea, quia, ita.

Item caſus omnes in A; ut anchora, vela; præter ablativos: ut, de prora; & vocativos Græcos ab as, ſive primæ: ut o Ænea; ſive tertiæ, quorum genitivus in antis; ut, o Atla, Calcha, Palla.

Æn. 11. *Non ita me experti Bitias, & Pandarus ingens.*

Ib. 3. *Anchora de prora jacitur, ſtant littore puppes.*

Ib. *Quid miſerum, Ænea, laceras? jam parce ſepulto.*

Id. 11. *Non hæc, o Palla, dederas promiſſa parenti!*

Ov. Met. 4. *Tempus, Atla, veniet, tua quo ſpoliabitur auro.*

E, in fine.

CORRIPE E; *ſed Primæ, Quintæq; vocabula produc,*
Atque Fame, Cete, Tempe, Fermeque, Fereque.
Adde Doce, ſimilemque modum: & Monoſyllaba, præter

Encliticas, ac Syllabicas: nec non male (dempto, Ac bene) produces adverbia cuncta ſecundæ.

E, Littera finita corripiuntur, ut nate, fuge, pone, pene, nempe.

Æn. 2. *Heu fuge, nate Dea, teque his, ait, eripe flammis.*

Ecl. 9. *Pene ſimul tecum ſolatia rapta, Menalca.*

Exceptio I.

Producuntur nomina primæ, & quintæ declinationis: ut Anchiſiades, o Anchiſiade; Calliope, re, die, & quæ inde oriuntur, ut quare, hodie: quibus adde fame, cete, tempe, ferme, fere, ohe.

Æn. *Tros Anchiſiade, facilis deſcenſus Averni.*

Mart. l. 10. *Non venias quare tam longo tempore Romam.*

Æn. 6. *Objicit: ille fame rabida tria guttura pandens.*

Juv. Sat. 6. *Nulla fere cauſa eſt, in qua non fœmina litem.*

Id. Sat. 1. *Mobilis, & varia eſt ferme natura malorum.*

Mart. l. 4. *Ohe, jam ſatis eſt, ohe libelle.* Phaleuc. eſt.

Exceptio II.

Item verba imperativi modi, numeri ſingularis, ſecundæ conjugationis: ut mone, habe.

Æn. 7. *Tu vatem, Diva mone: dicam horrida bella.*

Mart. l. 10. *Quæ tua ſunt, tibi habe, quæ mea, redde mihi.*

Hor. Epod. 6. *Cave, cave, namque in malos aſperrimus.* Sanarius eſt. *Cave* tamen ſæpius corripitur.

Hor. ep. 1. *Vade, vide, cave, ne titubes, mandataque frangas.*

Triſt. 1. *Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis.*

Corripiuntur interdum *vide, vale, reſponde.*

Perſ. *Auriculas, vide ſis ne majorum tibi forte.*

Ov. Triſt. 1. *Idque, quod ignoti faciunt, vale dicere ſaltem.*

Mart. lib. 3. ep. 4. *Si quando veniet, dicet, Reſponde poeta.*

Hinc & apud Manil. reperies *reſpondere*, penultima correpta.

Lib. 5. *Sic etiam magno quædam reſpondere mundo.*

Sed hæc jamdiu deſita ſunt uſurpari. Multa quippe ſecundæ conjugationis verba olim erant tertiæ. Non. verbo *Fervit.*

Ter. Adelph. act. 8. *Cum fervit maxime.*

Æn. 8. *Fervere leucatem, auroque effulgere fluctus.*

Exceptio III.

Sunt etiam longa monoſyllaba: ut me, te, ſe, exceptis conjunctionibus enclyticis, que, ne, ve, (quæ

(quæ &, *an*, *vel* ſignificant) & ſyllabicis adjectionibus, pte, ce, te: ſuapte, hiſce, tute.
Æn. 1. *Tantane vos generis tenuit fiducia veſtri?*
Ib. 6. *O virgo, nova mi facie, inopinaque ſurgit.*
Hor. l. 1. Sat. 2. *Hiſce ne verſiculis ſperas tibi poſſe dolores.*
Lucr. l. 1. *Accipe præterea, quæ corpora tute neceſſe eſt.*

Appendix.

Longa præterea ſunt adverbia a nominibus ſecundæ declinationis profecta: ut placide, valde, minime; præter bene & male; & apud Lucr. ſuperne, inferne.
Mart. l.9. *Excipe ſollicitos placide mea dona libellos.*
Id. l. 2. *Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle.*
Hor. in Ar. *Et male tornatos incudi reddere verſus.*
Lucr. l. 6. *Tecta ſuperne timent, metuunt inferne cavernas.*
Ib. *Terra ſuperne tremit magnis concuſſa ruinis.*
Ib. *Ducere forte Deos manes inferne rebamur.*

Appendix.

Adjectiva tertiæ declinationis, cum in adverbia transeunt, ultimam habent brevem; ut ſublime, ſuave, dulce, facile, difficile.
Virg. Ecl. 9. *Cantantes ſublime ferent ad ſidera cycni.*
Ecl. 4. *Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti.*

I, in fine.

I produc: brevia Niſi, cum Quaſi, Græcaque Quintæ.
Jure, Mihi variare, Tibique, Sibique ſolemus.
Corripies Ibi, Ubi melius, diſſyllabon & Cui.

I, Vocali terminata longa ſunt; ut claſſi, fieri. Æn 7. *Sic fatur lacrymas, claſſique immittit habenas.*
Mart. *Quam vellem fieri meus libellus*. Phaleucius eſt.

Exceptio 1.

Corripe, niſi, quaſi, & Græca quintæ declinationis, quæ in I, vel Y exeunt: ut Palladi, Daphni, Moly.
Ov. Pon. l.4. *Quid niſi, Pierides, ſolatia frigida reſtant?*
Stat. Achil. 1. *Palladi littoreæ celebrabant Syros honorem.*
Catul. *Morte ferox Theſeus qualem Minoidi luctum.*
Id. *Luce autem canæ Tethyi reſtituor.*
Ecl.9. *Inſere, Daphni, pyros; carpent tua poma nepotes.*
Hor. 4. Od. 3. *Dulcem quæ ſtrepitum, Pieri, temperas*, Aſclep. eſt.
Tibul. l. 3. *Sic cecinit pro te doctas, Minoi, Catullus.*

Ecl. 1. *Mirabar, quid mœſta Deos, Amarylli, vocares.*

Pyladi autem, Oreſti, & alia, quæ veniunt a prima Græcorum, producuntur.

Mart. 10. *Teque putas Pyladi, Calliodore, parem.*

Exceptio II.

Mihi, tibi, ſibi, ultimam habent communem.

Ibi, ubi, cui (cum diſſyllabum eſt) frequentius corripiuntur: ſic compoſitum ſicubi. Georg. 3.

Æn. 1. *Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis.*

Ecl. 10. *Extremum hunc, Arethuſa, mihi concede laborem.*

Mart. l. 1. *Sed norunt cui ſerviunt leones.* Phaleuc. eſt.

O, in fine.

O datur ambiguis; Græca, & Monoſyllaba longis.
Ergo pro cauſa, ternus, ſextuſque Secundæ;
Atque adeo, atque ideo, atque Adverbia nomine nata;
Sed Cito corripies, Modoq; & Scio, Neſcio, & Imo,
Et Duo. Sit varium Sero, & conjunctio Vero.

O, Finita, ambigua ſunt: ut ambo, quando, opto, nolo, eo, queo, vigilando; quamquam gerundia rectius producuntur.

Mart. l. 4. ep. 45. *Pondero, poto, cano, ludo, lavo, cœno, quieſco.*

Juvat. Sat. 3. *Plurimus hic æger moritur vigilando, ſed illum.*

Luc. l. 3. *Audendo magnus tegitur timor, arma capeſſam.*

Exceptio I.

Excipe monoſyllaba: ut, o, do, ſto, dativos, & ablativos, ſomno, tuo; quæ longa ſunt; & Græca, quæ habent omega: ut, Androgeo, Atho, Clio, Alecto, Erato, Dido, & ſimilia: de quibus lib. 1. c. 17. in 3. Declin.

Æn. 2. *O lux Dardaniæ, ſpes o fidiſſima Teucrum.*

Id. *Invadunt urbem ſomno, vinoque ſepultam.*

Æn. 7. *Alecto torvam faciem & furialia membra.*

2. Ergo pro cauſa ſemper producitur, authore Probo. Ergo conjunctio, porro, ideo, quæ paſſim producta leges, corripiuntur interdum.

Juv. Sat. 5. *Ergo Deus quicumque aſpexit, ridet, & odit.*

Id. Sat. 2. *Veſter porro labor fœcundior hiſtoriarum.*

Orat. l. 1. *An ideo tantum veneras, ut exires?*

Secundus pes Jambus in Scazonte.

Exceptio II.

Longa ſunt adverbia e nominibus orta: ut ſubito,

ro, merito, multo. Quibus adjunguntur adeo, crebro, etiam ſedulo, mutuo, profecto, quamvis quidam, variari putent.

Æn. 1. *Eripiunt ſubito nubes cælumque, diemque.*
Luc. l. 8. *Huc illuc jactatur aquis; adeone moleſtæ.*
Georg. 3. *Crebra ferit, demiſſæ aures &c.* Crebra dixit pro *Crebro*, quod longum erat.

2. Sero, & vero variantur.
Tib. 1. *Heu ſero revocantur amor, ſeroque juventa.*
Stat. 1. Theb. *Sero memor thalami: mœſtæ ſolatia morti.*
Mart. l. 5. ep. 68. *Sero dedit pœnas; diſcerpi noxia mater.*
Georg. 1. *Me vero primum dulces ante omnia Muſæ.*
Valer. Flac. 5. *Quod petimus; ſin vero preces, & dicta ſuperbus.*

Hoc poſtremum vix imitabor: multo minus *poſtremo* corripiam. Quod enim apud Juv. Sat. 2. legitur: *& Scauros, & Fabricios poſtremo ſeveros*, codices antiqui legunt, *rigidoſque ſeveros*.

3. Corripiuntur modo, & compoſita quomodo, poſtmodo, dummodo: item cito, imo.
Mart. l. 5. *Tam ſubito corvus, qui modo cycnus eras?*
Id. l. 1. *Quidquid habent amnes, accipe, quomodo das.*
Id. l. 5. *Alcidæ cito dii, ſed tibi ſero dabunt.*
Id. l. 6. *Non habet ergo aliud, non habet imo ſuum.*

4. Hæc quatuor, *ſcio*, *neſcio*, *duo*, & *ego*, ſemper corripi, Servius auctor eſt. 1. Æn. cui alii adſtipulantur.
Æn. 3. *Hoc ſat erit: ſcio me Danais e claſſibus unum.*
Ecl. 3. *Neſcio, quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.*
Ib. *Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit.*
Ib. *Non ego te vidi Damonis peſſime caprum.*

5. *Duo*, & *ego* producuntur interdum cæſuræ beneficio: monendi pueri, ut ſemper corripiant.
Ecl. 5. *Ecce duas tibi Daphni, duoque altaria Phœbo.*

SCHOLION.

Illud minime prætereundum, non ſolum dativos, & ablativos, ſed nullum plane nomine caſum in O, præter *ego*, & *duo*; nullam verbi vocem, præter *ſcio*, & *neſcio*, apud antiquiores Poetas, ut Lucretium, & Virgilium, correpta reperiri; quod advertit Soſipater l. 1. c. 2. Qui addit, *ſcio* etiam, & *neſcio*, apud eoſdem produci, duabus ſyllabis in unum per ſynæreſim contractis, de qua c. 11. Sic dici poſſet in his, Æn. 9. *Spondeo digna tuis*, &c. & Georg.

4. *Stellio lucifugis*, &c. (quibus tantum locis O finale nominum, aut verborum apud Virgilium videtur corripi, primos pedes ſpondæos eſſe ſynæreſi, (cum præſertim, teſte Pierio, in omnibus codicibus legatur, *ſtellio*, & *Lucifugis*) atque illud Lucret. 6. *Verum eſſe ex genere hoc aliquid, quod concio credat*, eſſe ſpondaicum. Idipſum in odis, & epiſtolis ſervat Horatius. Certe e poſterioribus præſtantiores poetæ, quamvis in ea re minus religioſi fuerint, fuere tamen O in fine corripiendo parciores: quod qui elegantiæ ſtudent, ſtudeant imitari.

U, B, D, T, in fine.

U SEMPER produc; B, D, T, corripe ſemper.

U, Finita longa ſunt: ut manu, cornu, Panthu Æn. 2. *Tela manu miſeri jactabant irrita Teucri.*

Ov. Met. 11. *Nec mora, curvavit cornu, nervoque ſaggitam.*

Æn. 2. *Quo res ſumma loco Panthu? quam prendimus arcem?*

B, D, T, litteris terminata corripiuntur: ut ab, quid, audit, Tutemet.

Vir. Æn. 3. *Tum pater Æneas puppi ſic fatur ab alta.*
Æn. 2. *Quidquid id eſt, timeo Danaos, & dona ferentes.*
Æn. 7. *Audiit & Triviæ longe lacus, audiit amnis.*
Luc. l. 4. *Tutemet in culpa cum ſis, nec cernere poſſis.*

2. Obiit, petiit, & ſimilia triſyllaba ſemper brevia, obit, petit, produci veroſimilius eſt; quia duæ vocales in unam contrahuntur.

Juv. Sat. 5. *Magnus civis obit, & formidatus Othoni.*
Lucr. l. 1. *Virtutem irritat animi, confringere ut arct...*
Id. l. 4. *Aer init oculos prior, & poſſedit apertos.*
Id. l. 6. *Diſturbat Urbes & terræmotus obortus.*
Æn. 9. *Sceptra Palatini, ſedemque petit Evandri.*

Spondaicus eſt. Quibus locis præteritum eſt pro *obiit, irritavit, iniit, diſturbavit, petiit*, ut Æn. 3. *Fumat Neptunia Troja*, pro *fumavit*, auctore Probo. Verum Æn. 2. videtur corripi, *Hectore, qui redit exuvias indutus Achillis*, pro *rediit*.

C, L, M in fine.

C LONGUM eſt. Varium, Hic pronomen. Corripe Donec,
Et Nec, Fac pariter malunt breviare poetæ.
Corripe L, at produc Sal, Sol, Nil, multaque Hebræa.
M vorat Ecthlipſis; Priſci breviare ſolebant.

C, lit-

C, Littera finita longa ſunt; ut ſic, hoc, hic, adverb.
Æn. 3. *Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.*
Ib. 2, *Claſſibus hic locus, hic acies certare ſolebant.*

Exceptio.

Corripe nec, & donec. Hic pronomen virile eſt anceps; Fac tutius corripitur.
Ov. Triſt. 1. *Parve, nec invideo, ſine me liber ibis in urbem.*
Æn. 6. *Hic vir, hic eſt, tibi quem promitti ſæpius audis.*
Ib. 6. *Eſt hic, eſt animus lucidis contemptor, & iſtum.*
Ov. *Phylli fac expectes Demophoonta tuum.*
Ib. 5. Met. *Hos fac Armenios, hæc eſt Danaeia Perſis.*
Mart. l.5. *Signa rarius; aut ſemel fac illud.* Phal. eſt.

Appendix.

Nullum latinum vocabulum F littera terminatur. At in G, Magog, peregrina vox per *omega* ſcribitur, & longa eſt. In H, Joſeph, pariter longa, quia per Græcum *jota* ſcribitur. Tum ejuſmodi voces Achab, David, Loth, Magog, Joſeph, ad latinam flexionem traduces, Achabus, &c. Longæ ſunt etiam vah, & ah, utpote particulæ indeclinabiles in A.

L, Finita brevia ſunt: ut Aſdrubal, ſemel, vigil, ſimul, conſul, nihil.
Sil. l.7. *Vertit terga citus damnatis Aſdrubal auſis.*
Hor. ep. 2. *Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem.*
Perſ. Sat. 1. *De nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reverti.*

Exceptio.

Sal, ſol, & nil contractum a *nihil*, longa ſunt. Item pleraque peregrina: ut Nabal, Daniel, Saul; quanquam Baal, & Michol rectius corripiuntur.
Sat. Syl. 4. *Non ſal, oxyporumve, caſeuſve.*
Ov. Met. 2. *Ulterius ſpatium medio Sol altus habebat.*
Mart. l.10. *Nil aliud video, quo te credamus amicum.*

M, Finita olim corripiebantur, neque a ſequente vocali, ut jam fit, excipiebatur.
Enn. Ann. 10. *Inſignita fere tum millia militum octo.*
Lucr. 1. *Corporum augebit numerum, ſummamque ſequetur.*
Id. 2. *Nam quod fluvidum eſt, e lævibus atque rotundis.*
Id. l.6. *Semina, ſeque ſimul cum eo commiſcuit ignis.*
Hoc etiam nunc ſervatur in compoſitis verbis.
Juv. *Quo te circumagas? quæ prima, aut ultima ponis?*
Poſteriori, ſequente vocali, M litteram cum præ-

cedente vocali elidendam putarunt, quod fit per figuram ecthlipſin; de qua infra cap. 11.
Æn. 3. *Italiam, Italiam primus conclamat Achates.*

N, in fine.

N LONGUM *eſt Græcis pariter, pariterque Latinis.*
En brevia, quod format Inis breve. Græca ſecundæ
Jungimus: & quartum, ſi ſit brevis ultima recti.
Forſitan, in forſan, tamen, an, viden' adjice curtis.

N Littera finita longa ſunt: ſin, Titan, Siren, Salamin, Actæon, & cætera tertiæ declinationis, quæ in On exeunt.
Virg. Æn. 1. *Sin abſumpta ſalus, & te pater optime Teucrum.*
Lucan. 1. *Unde venit Titan, & nox ubi ſidera condit.*
Met. 3. *Actæon ego ſum, dominum cognoſcite veſtrum.*

2. Item Accuſativus Græcus nominum in As, Es, E: ut Ænean, Anchiſen, Calliopen.

3. Græcus item genitivus multitudinis cujuſvis declinationis: ut Cimmerion, epigrammaton.
Æn. 12. *Ei ſævum Ænean agnovit Turnus in armis.*
Æn. 3. *Amitto Anchiſen: hic me pater optime feſſum.*
Tibul. l. 4. *Cimmerion etiam obſcuras acceſſit ad oras.*

Exceptio I.

Corripe an, in, forſan, forſitan, tamen, attamen, viden' & noſtin' apud Ov. ep. 12. *Noſtin', an exciderint*, &c. quod alii rectius legunt; N*eſcio*, *an exciderunt*. Sed ſcin', audio, & ſimilia producuntur.
Æn. 2. *Forſitan & Priami fuerint quæ fata requiras.*
Stat. Teb. 3. *Ipſa dedit: viden' ut jugulo conſumpſerit enſem.*

Item En ſyllaba finita, quæ faciunt in genitivo Inis, penultima brevi: ut nomen, lumen, flumen.
Faſt. 2. *Nomen Arionium Siculas impleverat urbes.*

Exceptio II.

Corripiuntur etiam Græca in On, quæ ad ſecundam noſtram declinationem ſpectant: ut Pelion, Ilion, Erotion.
Ov. ep. 13. *Ilion, & Tenedos, Simoiſque, & Xanthus, & Ida.*
Faſt. 5. *Pelion Æmoniæ mons eſt, obverſus ad Auſtros.*
Mat. l. 5. *Pallida nec nigra horreſcat Erotion umbras.*

Omnes denique accuſandi caſus, qui a nominibus ultimam brevem habentibus proficiſcuntur: ut Scorpion, Tethin, Ithyn, Najan, Æginan.

Lu-

Lucan. l. 1. *Scorpion incendis cauda, chelaſque peruris.*
Met. 7. *Tantaque nox animis eſt, Ityn huc accerſite dixit.*
Stat. Theb. 7. *Namque fuerunt raptam patriis Æginan ab undis.*

R, in fine.

R BREVE; *ſed longum eſt far, par, cum pignore, lar, nar,*
Cur, fur cum Græcis, quibus eſt genitivus in eris,
Addito Iber; ſed cor melius breve: Celtiber anceps.

R, Littera terminata corripiuntur, ut Amilcar, ſemper, ſemivir, precor, Hector, turtur.
Sil. l. 3. *At ſenior Siculis exultat Amilcar in armis.*
Lucan. 8. *Inſeruiſſe manus impure ac ſemivir audes?*
Ecl. 1. *Nec gemere aeria ceſſabit turtur ab ulmo.*

Exceptio.

Producitur cur, far, fur, Iber, lar, nar, ver, par, cum compoſitis: ut compar, diſpar, & impar, & Græca, quæ faciunt in genitivo eris: ut aer, æther, crater.
Hor. in Art. *Cur ego, ſi neque, ignoroq; Poeta ſalutor?*
Mart. l. 5. *Callidus effracta fur nummus auferet arca.*
Luc. l. 6. *Si tibi durus Iber, aut ſi tibi terga dediſſet.*
Hort. Serm. 2. *Ludere par impar, equitare in arundine longa.*
Luc. l. 5. *Inde mane, inde aer, inde æther igniferipſe.*

Appendix.

Cor, non auſim producere: Celtiber anceps eſt.
Ov. de Pont. 1. *Confiteor miſero molle cor eſſe mihi.*
Id. ep. 21. Sapph. *Molle meum, levibuſque cor eſt violabile telis.*
Sic enim legendum nonnulli putant.
Mart. 10. *Ducit ad auriferas quod me Salo Celtiber undas.*
Cat. Scaz. *Nunc Celtiber in Celtiberia terra.*
Sic antiqui Codices. Hinc Priſcian. l. 7. unicum Secundæ *Iber*, & compoſitum *Celtiber* produci ait, quamvis hoc loco alii legant; *Nunc Celtiberus Celtiberia in terra.*

As, in fine.

AS produc. Quartum Græcorum Tertia caſum
Corripit & Rectum, ſi in Adis breve Patrius exit.

AS, ſyllaba finita longa ſunt; ut Æneas, Pallas, Pallantis, fas, nefas, Calchas, Atlas.
Æn. 10. *Æneas ignarus abeſt, ignarus & abſit.*

Illa.

Ib. *Tela, manuſque ſint: hinc Pallas inſtar, & urget.*
Georg. 1. *Fas, & jura ſinunt rivos deducere nulla.*

Exceptio.

1. Corripe Græca, quorum genitivus exit in Adis, penultima brevi: ut Arcas, Arcadis, Pallas, Palladis, Najas, Najadis.

2. Item accuſativos plurales tertiæ declinationis nominum Græcorum: ut Troas, Delphinas, Heroas,
Met. 6. *Pallas anum ſimulat, falſoſque in tempora canos.*
Mart. l. 6. ep. 36. *Cum quibus Alcides, & pius Arcas erat.*
Ecl. 4. *Permiſtos Heroas, & ipſe videbitur illis.*

3. Anas, volucris, brevis eſt, Anas flu. ultimam longum habet.
Petron. *Et pictis anas innovata pennis.* Phaleucius.

ES, in fine.

ES quoque produces; Breviat ſed Tertia rectum,
Cum patrii brevis eſt creſcens penultima. Pes hinc
Excipitur, Paries, Aries, Abieſque, Cereſque.
Corripe & Es de Sum, & Penes, & pluria Græca.

ES, Syllaba terminata longa ſunt: ut Anchiſes, locuples, quoties, octies, decies, tricies, &c.
Æn. 6. *Anchiſes alacris palmas utraſque tetendit.*
Mart. l. 11. *Orbus es, & locuples, & Bruto conſule natus.*
Id. l. 10. epigr. 51. *Dicere te laſſum quoties ego credo Quirino.*
Idem l. 8. *Uno naſceris octies in anno.* Phaleucius eſt.

Exceptio I.

Corripe nomina tertiæ declinationis, quæ creſcunt in obliquis, penultima brevi: ut dives, eques, hoſpes, miles, pedes, peditis.
Æn. 2. *Inſula dives opum, Priami dum regna manebant.*
Ib. 6. *Obvius armato, ſeu cum pedes iret in hoſtem.*

2. Præter abies, aries, Ceres, paries, pes, cum compoſitis: ut compes, ſonipes, tripes.
Ecl. 7. *Populus in fluviis, abies in montibus altis.*
Luc. l. 8. *Non aries illis, non ulla eſt machina belli.*
Geor. 1. *Flava Ceres alto nequicquam ſpectat Olympo.*
Met. 6. *Nec pes ire poteſt, intra quoque viſcera ſaxum eſt.*
Æn. 4. *Stat ſonipes, ac fræna ferox ſpumantia mandit.*

Exceptio II.

Es, a verbo Sum, breve eſt, & ex eo compoſita ut po-

potes, ades; item penes: Græca neutra in Es: ut Cacoethes. Prætęrea nominandi, vocandiq; caſus Græcorum: ut Dæmones, Rhetores, Amazones, Troes, Arcades.
Æn. 2. *Quiſquis es, amiſſos jam hinc obliviſcere Grajos.*
Mart. l. 8. *Tu potes & patriæ miles, & eſſe decus.*
Hor. in Art. *Quam penes arbitrium eſt, & jus, & norma loquendi,*
Juv. Sat. 1. *Scribendi cacoethes, & ægro in corde ſeneſcit.*
Ecl. 7. *Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo.*
Æn. 1. *Egreſſi optata potiuntur Troes arena.*

Is, vel Ys in fine.

CORRIPIAS IS, *&* Ys. *Plurales excipe caſus,*
Glis, ſis, vis (verbum, ac nomen) Noliſque, Veliſque,
Audis, cum ſociis; quorum & genitivus in Inis.
Entiſve, *aut* itis *longum, producito ſemper.*

IS, vel Ys finita corripiuntur: ut apis, inquis, ais, Thetis, Tethys, Tiphys, Itys.
Met. 15. *Non apis inde tulit collectos ſedula flores.*
Stat. Ach. 1. *Jamdudum tacito luſtrat Thetis omnia viſu.*
Faſt. 5. *Tethys & extremo ſæpe recepta loco eſt.*
Ecl. 4. *Alter erit tum Tiphys, & altera, quæ vehat Argo.*
Mart. l. 5. *Non eſt, inquis, idem; multos plus eſſe probabo.*

Exceptio I.

1. Excipe caſus omnes multitudinis: ut viris, armis, muſis, nobis, vobis: item queis pro quibus: & accuſandi caſus, omneis, urbeis, civeis, quos aliqui ſcribunt omnis, urbis, civis, &c.

2. Item glis, vis (nomen, & verbum), ſis, cum compoſitis, quamvis, adſis, velis, nolis.

Et ſecundas perſonas numeri ſingularis, modi indicativi quartæ conjugationis: ut audis, neſcis, ſentis.
Æn. 1. *Præſentemque Viris intentant omnia mortem.*
Ib. *Queis ante ora patrum Trojæ ſub mœnibus altis.*
Ib. *Non ea vis animo, nec tanta ſuperbia victis.*
Mart. l. 9. *Jam ſatis eſt: non vis, Afer, avere? Vale,*
Id. l. 1. *Neſcis, heu neſcis dominæ faſtidia Romæ.*

Exceptio II.

Longa præterea ſunt, quorum genitivus exit in inis, entis, itis, penultima longa, ut Salamis, Simois, Samnis, lis.
Ov. ep. 1. *Hac ibat Simois, hic eſt Sigeia tellus.*

Hor.

Hor. Art. *Grammatici certant, & adhuc ſub judice lis eſt.*

Os, in fine.

VULT Os produci. Compos breviatur, & impos,
Oſque, Oſſis; Græcorum & neutra; & cuncta ſecundæ
Addicta Auſonidum. Græcus Genitivus & omnis.

OS, finita longa ſunt; ut os, oris, dominos, Tros, Minos, Heros, Athos, Androgenos, cætera, quæ per omega ſcribuntur a Græcis.

Met. 1. *Os homini ſublime dedit, Cælumque tueri.*
Æn. 6. *Tros Anchiſiade, facilis deſcenſus Averni.*
Id. 2. *Androgeos offert nobis, ſocia agmina credens.*

Exceptio.

Corripe os, oſſis; compos, & impos, & Græca neutra, ut chaos, melos, Argos.

Lucr. l. 3. *Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus.*
Ov. *Inſequere & voti poſtmodo compos eris.*
Æn. 9. *Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte ſilentia late.*

2. Item Os finita, quæ a Græcis ſecundam Latinorum declinationem tranſeunt; ut Tyros, Arctos, Ilios.

Luc. l. 3. *Et Tyros inſtabilis, pretioſaque murice Sidon.*
Mart. l. 9. *Neſcia nec noſtri nominis Arctos erat.*
Ov. ep. 1. *Ilios, muros quod fuit ante, ſolum.*

3. Omnes denique interrogandi caſus a quibuſcunque rectis proficiſcantur; ut Arcados, Pallados, Typhoeos, Tethyos, Tereos.

Met. *Arcados hic ſedes, & inhoſpita tecta Tyranni.*
Faſt. 4. *Alta jacet vaſti ſuper ora Typheos Ætna.*
Lucan. l. 1. *Tethyos unda vaga lunaribus æſtuet horis.*

Us, in fine.

US breve ponatur. Produc monoſyllaba: quæque
Caſibus increſcunt longis: & nomina quartæ,
Excepto recto, & quinto: & quibus erit in Untis
Patrius: & conflata e Pus, contractaque Græca
In recto, ac patrio: & Venerandum Nomen JESUS.

US, ſyllaba terminata brevia ſunt: ut Deus, littus, intus. Et nominandi, vocandique caſus ſingulares, & dativi, atque ablativi plurales quartæ declinationis: ut manus, ſenſibus.

Æn. 3. *Heu fuge crudeles terras, fuge littus avarum.*
Ib. 2. *Hic Dolopum manus, hic ſævus tendebat Achilles.*
Ecl. 3. *Senſibus hæc imis, res eſt non parva, reponas.*

Exceptio I.

Excipe monoſyllaba: ut plus, rus, thus, mus:

Lu-

Lucan. 1. *Plus illa vobis acie, quam creditis, actum eſt.*

2. Et quæ creſcunt in obliquis penultima longa: ut ſalus, tellus, palus, udis. Et nomina quartæ declinationis, præter caſus antedictos: ut aditus, ultus.

Met. 1. *Mox etiam fruges tellus ingrata ſerebat.*

Ib. 11. *Juncta palus huic eſt, denſis obeſſa ſalictis.*

Mar. l. 11. *Hos aditus urbem Martis habere decet.*

3. Palus tamen ab Horat. in Arte ſemel corripitur: *Regis opus, ſterilisque diu palus, aptaque remis.*

Exceptio II.

Denique produc Græca nomina, quorum genitivus exit in untis: ut Opus, Amathus: Et quæ ex *Pus podos* componuntur: ut Tripus, Melampus. Quæque ex Oos contrahuntur: ut Pantus, ex Panthoos. Item genitivos in Us a fœmininis in O; Manto, Mantus; Clio, Clius, &c., quæ etiam ex Oos contrahuntur.

Æn. 10. *Et Amathus, eſt celſa mihi Paphos, atque Cythera.*

Ib. 2. *Panthus Otriades arcis, Phæbique ſacerdos.*

Ib. 10. *Fatidicæ Mantus, & Thuſci filius amnis.*

Huc etiam Jesus, ſacroſanctum Domini, atque Redemptoris noſtri ſpectat.

4. Us, finita non contracta, ab Os ſyllaba profecta corripiuntur: ut Pamphagus, Oribaſus, Polypus; quorum ultimum Æoles per Os ſcribunt *Polypos*, quare a Latinis per Us effertur, ultima brevi.

Met. 3. *Pamphagus, & Dorceus, & Oribaſus, Arcades omnes.*

Hor. Epod. 12. *Polypus, an gravis hirſutis cubet hircus in alis.*

Ib. 1. Sat. 3. *Delectant: veluti Balbinum Polypus Agnæ.*

DE SYLLABA COMMUNI.

CAP. VII.

Communis ſyllaba ut ſupra diximus, eſt, quæ modo brevis, modo longa apud Poetas reperitur.

Præceptum I.

Et diphthongus, & vocalis longa communes fiunt, cum vocalem diverſæ dictionis præcedunt.

Breves.

Æn. 3. *Inſulæ Jonio in magno, quas dira Celæno.*

Ib. 5. *Victor apud rapidum Simoenta ſub Ilio alto.*

Ecl. 8. *Credimus, an qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?*

Prop. l. 2. *Tu quoque, o Eurition, vino Centaure periſti.*

Lon-

Longæ.

Georg. 1. *Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur.*
Æn. 4. *Lamentis, gemituſque, & fœmineo ululatu.*
Ecl. 3. *Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis.*
Ov. ep. 1. *O utinam tum, cum Lacedæmona claſſe petebat.*

Breves, & longæ in eodem verſu.

Georg. 1. *Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.*
Ib. *Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam.*
Ecl. 6. *Clamaſſent, ut littus Hyla, Hyla omne ſonaret.*

Præceptum II.

Monoſyllaba brevia interdum a Poetis, more Græcorum, producuntur.

Æn. 3. *Liminaque, lauruſque Dei, totuſque moveri.*
Juven. Sat. 6. *Et animam, & mentem, cum qua dii nocte loquuntur.*

Præceptum III.

Syllaba brevis poſt quatuor primos pedes, præſertim ſecundum, & tertium, relicta, nonnunquam a Poetis producitur: quam Grammatici cæſuram vocant.

Brevis poſt primum pedem producta.

Æn. 4. *Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.*
Ib. 11. *Oratis? equidem & vivis concedere vellem.*
Juv. *Quis neſcit? aut quis non vidit vulnera pati:*
Mart. l. 6. *Meque ſinus omnis, me manus omnis habet.*

Poſt ſecundum.

Æn. 1. *Noſtrorum obruimur, oriturque miſerrima cædes.*
Ib. 5. *Emicat Euryalus, & munere victor amici.*
Id. 10. *Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abſtulit enſis.*
Mart. 14. *Det tunicam dives, ego te præcingere poſſum.*

Poſt tertium.

Æn. 5. *Oſtentans artem pariter, arcumque ſonantem.*
Ib. 3. *Dona dehinc auro gravia, ſectoque elephanto.*
Ib. 12. *Congredior, fer ſacra pater, & concipe fœdus.*
Stat. Ach. v. *Nequa det indignos Thetidi captiva nepotes.*

Poſt quartum.

Georg. 2. *Muneribus tibi pampineo gravidus Autumno.*
Æn. 10. *Grajus homo inſectos linquens profugus hymenæos.*
Ecl. 6. *Ille latus niveum molli fultus hyacintho.*

Verum his duobus poſtremis verſibus nonnulli H conſonantis munere fungi putant, ut diximus cap. 1.

His tribus præceptionibus non in ſuis componendis,

dis, ſed metiendis veterum Poetarum carminibus utantur Tyrones.

Præceptum IV.

VOcalis ſuapte natura brevis ante mutam, & liquidam ejuſdem dictionis communis eſt in carmine, quamvis in ſoluta oratione ſemper corripiatur, ut Atlas, volucris, Cleopatra, Patroclus, lugubris, funebris, celebris. Quæ vero natura ſua longa eſt, nunquam corripitur; ut c. 2. hujus lib. diximus.

Æn. 4. *Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæq; volucres.*
Ib. 7. *Aſſuetæ ripis volucres, & fluminis alveo.*
Met. 14. *Et primo ſimilis volucri, mox vera volucris.*

Præceptum V.

ULtima verſus ſyllaba communis eſt: ſiquidem brevis pro longa ponitur.

Æn. 1. *Poſthabita coluiſſe Samo; hic illius arma,*
Hic currus fuit; hoc regnum Dea gentibus eſſe,
Si qua fata ſinant, jam tum tenditque, fovetque.

Ultimus pes in ſingulis his verſibus choreus eſt pro ſpondæo, quem ratio verſus poſcit.

Aut contra longa pro brevi ponitur.

Mart. l. 9. *Nobis non licet eſſe tam diſertis,*
Qui Muſas colimus ſeveriores.

Ultimus pes in utroque ſpondæus eſt, cum phaleucii pes ultimus choreus ſit, qui ex longa conſtat, & brevi. Cic. in Orat. *Poſtrema ſyllaba brevis, an longa ſit, ne in verſu quidem refert.*

DE NECESSITATE METRICA, ET LICENTIA POETICA.

CAP. VIII.

LEx neceſſitaſque metri cogit Poetas breves interdum per Ectaſim producere: velut cum ſunt tres breves continuæ in carmine Heroico; quod in Italia, Priamides, Arabia, aliiſque id genus uſu venit.

Æn. 3. *Ibitis Italiam, portuſque intrare licebit.*
Ib. 6. *Atque hic Priamidem laniato corpore toto.*
Prop. l. 2. El. 10. *Et domus intactæ te tremit Arabiæ.*

2. Aut contra longas per Syſtolem corripere; ut cum brevis inter duas longas eſt in heroico.

Prop. l. 2. el. 3. *Hæc tibi contulerunt cæleſtia munera Divi.*
Tib. 2. el. 3. *Nec cithara, intonſæ profueruntve comæ.*
Luc. 3. *Prodiderunt, vitare Acheruſia templa petentes.*
Ib. *Tranſtulerunt, proprioque tuo res nomine egebat.*

Ib.

Ib. *Occiderunt, magnis qui regibus imperitarunt.*
Id. l. 6. *Dediderunt quondam præclaro nomine Athenas.*
Et l. 4. *Excierunt: ne forte animas Acheronte reamur.*
Juv. Sat. 2. *Stoicidæ, quid enim falſi Latonia? ſed quid.*
Sil. l. 8. *Terruerunt pavidos accenſa Ceraunia nautas.*

Quamquam tribus hiſce poſtremis pes primus Spondæus videatur, facta Synæreſi in IE, OI, UE, de qua cap. 11.

3. Interdum vero Poetæ, ut quibus quidlibet audendi ſemper poteſtas fuit, abutuntur ſyllabis, eaſque corripiunt, nulla neceſſitate coacti, ut:

Ecl. 4. *Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.*
Æn. 3. *Oſtupui, ſteteruntque comæ, & vox faucibus hæſit.*
Tib. l. 4. *Servitium & dederunt tecta ſuperba tibi.*
Lucr. l. 6. *Et primæ dederunt ſolatia dulcia vitæ.*
Prop. l. 2. el. 8. *Et Thebæ ſteterunt, altaque Troja fuit.*
Ter. Eun. *Menandri Eunuchus poſtquam Ædiles emerunt.*
Tib. l. 9. El. 5. *Hæc fuerunt olim: ſed tu jam mitis Apollo.*

Quamquam huic poſtremo Synæreſis videatur eſſe, de qua dicemus cap. 11.

DE PEDIBUS.
CAP. IX.

QUoniam de ſyllabis tum brevibus, tum longis, tum communibus dictum eſt, ſupereſt, ut de pedibus, qui ex ipſis ſyllabis, & de verſu, qui ex pedibus conſtat, breviter dicamus.

Quid ſit Pes.

PEs eſt pars verſus, certo ſyllabarum numero, atque ordine definita.

Pedes diſſyllabi quatuor.

Spondæus conſtat ex duabus ſyllabis longis: ut *omnes, poſſunt.*

Pyrrhichius, ſeu corius, ex duabus brevibus: ut *furor, age.*

Choreus, ſeu (ut alii vocant) trochæus, ex longa, & brevi: ut *arma, vincor.*

Jambus ex brevi, & longa: ut *viros, rogas.*

Pedes triſyllabi octo.

Moloſſus ex tribus longis: ut *Æneas, contendunt.*

Tribrachys, qui trochæus a Cicerone, & a Quintil. dicitur, ex tribus brevibus: ut *tumidus, facere.*

Dactylus ex longa, & duabus brevibus: ut *corpora, traximus.* Ana-

Anapæſtus ex duabus brevibus, & longa: ut *animos*, *capiunt*.

Bacchius ex brevi, & duabus longis: ut *dolores*, *parabunt*.

Antibacchius ex duabus longis, & brevi: ut *maturus*, *audiſſe*.

Creticus, ſeu amphimacer ex longa, brevi, & longa: ut *maximos*, *audiunt*.

Amphibrachys, ſive ſcholius ex brevi, longa, & brevi, ut: *poema*, *cadebat*.

ADMONITIO.

Cæteri pedes ex his compoſitis ſunt, & Oratorum magis ſunt proprii, quam Poetarum. Quoniam tamen ab Auctore ſunt poſiti, viſum eſt in hac editione reponere. Porro prudens Magiſter viderit an ſint initio Tyronibus proponendi.

Pedes quadriſyllabi ſexdecim.

Diſpondæus conſtat ex duobus pondæis: ut *oratores*, *contendebant*.

Proceleuſmaticus ex duobus pyrrhichiis: ut *abiete*, *retulerat*.

Dichoreus ex duobus choreis; ut *civitate*, *dimicare*.

Dijambus ex duobus jambis; ut *propinquitas quieſceres*.

Choriambus ex choreo, & jambo; ut *nobilitas*, *diſtulerant*.

Antipæſtus, vel antipaſtus ex jambo, & choreo; ut *amatore*, *recuſare*.

Jonicus a majore, ſpondeo, & pyrrhichio; ut *calcaribus*, *cantabimus*.

Jonicus a minore, ex pyrrhichio, & ſpondæo; ut *Diomedes*, *fugiendos*.

Pæones, & epitriti.

Pæones quatuor ſunt; omnes ex tribus brevibus & una longa conſtant, hac lege, ut primus primam habeat longam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam, quartus quartam. Quamquam Cicero, & alii duos tantum videntur agnoſcere, quorum prior primam habeat longam, poſterior ultimam.

Pæon. I. Ex choreo, & pyrrhichio; ut *temporibus aſpicite*. II. Ex jambo, & pyrrhichio; ut *potentia*, *docebimus*. III. Ex pyrrhichio, & choreo; ut *animatus*, *moriamur*. IV. Ex pyrrhichio, & jambo; ut *calamitas*, *obierant*.

Epi-

Epitrici, ſeu hippii totidem ſunt, ſed pœonibus contrarii. Primus ex jambo, & ſpondæo, ut *repentinos*, *repugnarunt*. II. Ex choreo, & ſpondæo: ut *conditores*, *comprobarunt*. III. Ex ſpondæo, & jambo: ut *diſcordiæ*, *clamaveras*. IV. Ex ſpondæo, & choreo: ut *fortunatus*, *pugnabamus*.

Pedes quinque ſyllabarum.

Quinque ſyllabarum pedes inuſitati ſunt præter dochimum, oratoriæ compoſitioni maxime appoſitum. Conſtat ex jambo, & cretico: ut *reipublicæ*, *perhorreſcerent*.

DE VERSU.

CAP. X.

VErſus eſt oratio certo genere, numero, atque ordine pedum alligata. Cujus præcipua genera hæc ſunt.

HEXAMETRUM, ſive heroicum carmen.

HEXAMETRUM carmen conſtat ſex pedibus, quorum quintus dactylus eſt, ſextus ſpondæus, reliqui promiſcue dactyli, ſpondæi.

Æn.2. *Urbs antiqua ruit multos dominata per annos.*

Appendix.

Quintus pes nonnunquam ſpondæus eſt: unde verſus ſpondaicus appellatur, quo vel rei alicujus gravitas, & amplitudo, vel ingens mœror, animique angor, vel aliud ſimile declaratur.

Ecl 4. *Cara Deum ſoboles, magnum Jovis incrementum.*

Æn. 2. *Conſtitit, atque oculis Phrygia, agmina circumſpexit.*

PENTAMETRUM.

PENTAMETRUM carmen, quod fere hexametrum comitatur, quinque pedes habet; quorum duo primi dactyli, vel ſpondæi pro cujuſque arbitrio ſunt adjuncta ſyllaba longa, quæ cæſura, vel ſemipes dicitur, cæteri duo perpetuo ſunt dactyli; quibus ſemipes itidem adjungitur, ut ex utroque ſemipede quintus pes fiat. Vel tertio loco eſt ſpondæus, qui alterius verbi fine, alterius initio conſtat, deinde duo anapæſti.

Ov. Pon. 4. *Et ſubito caſu, quæ valuere, ruunt.*

Appendix.

Poſterior ratio metiendi pentametrum Quintil. probatur l. 9. c. 4 *Et quidem*, inquit, *optime eſt ſibi junctus Anapæſtus, ut qui ſit Pentametri finis*. Ib. *Eſt quoddam in ipſa diviſione verborum latens tem-*

pus,

pus, ut in Pentametri medio Spondæo, qui niſi alterius verbi fine, alterius initio conſtet, verſum non efficit. Terentianus utramque metiendi rationem cognoſcit. Priorem his verſibus: *Scandunt Pentametrum, duo ſint quaſi commata, quidam; Ut pedibus bini ſemipedes ſuperent.* Poſteriorem his: *At quidam in medio Spondæum reddere malunt, Semipedem & primum cum capite alterius.*

GLYCONIUM.

GLYCONIUM carmen conſtat ſpondæo, & duobus dactylis; vel ſpondæo, choriambo, & pyrrhichio, quo Seneca interdum choros ſcribit.
Sen. Thyeſt. *Tandem regia nobilis,*
Fratrum compoſuit minas.

Semel apud Hor. lib. 1. Od. 14. Choreum primo loco invenies, *Ignis Iliacas domos.* Alibi apud hunc, alioſve Poetas claſſicos non invenies, qui Catulli hac in re licentiam, quam uſurpat in Epithalamio, *Collis o Heliconii*, ſibi interdixerunt.

ASCLEPIADEUM.

ASCLEPIADEUM carmen conſtat ſpondæo, duobus choriambis, & pyrrhichio, vel ſpondæo, dactylo, & ſyllaba longa, deinde duobus dactylis.
Hor. Carm. Od. 1. *Mæcenas, atavis edite regibus.*

PHALEUCIUM *Hendecaſyllabum.*

PHALEUCIUM carmen quinque pedibus conſtat, ſpondæo, dactylo, denique tribus choreis.
Mart. l. 1. *Commendo tibi, Quintiane, noſtros;*
Noſtros dicere ſi tamen libellos
Poſſum, quos recitat tuus poeta.

Phaleucii pedibus abutitur Catullus: primæ enim ſedi jambum quoque, & choreum attribuit: ut,
Arida modo punice expolitum
Cornelí tibi: namque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas.

Quibus pedibus Statius, Martialis, ac cæteri abſtinent, quos malim imitari.

SAPPHICUM *Hendecaſyllabum.*

Verſus SAPPHICUS quinque pedes hoc ordine admittit, choreum, ſpondæum, dactylum, deinde duos choreos. Tertio cuique carmini fere nectitur ADONIUS, qui ex dactylo, & ſpondæo conſtat.
Hor. Carm. 1. Od. 22. *Integer vitæ, ſceleriſque purus*

Non eget Mauris jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravida ſagittis,
Fuſæ, pharetra.

ANAPÆSTICUM *diametrum.*

ANAPÆSTICUM carmen, quo frequenter in choreis utitur Seneca, conſtat quatuor pedibus, qui fere ſunt dactyli, vel ſpondæi, permiſtis anapæſtis: ita tamen, ut ſecundo, & quarto loco adſit dactylus, ſecundis vero pes dictionem terminet, qui frequentiſſime eſt ſpondæus.

Sen. Herc. Fur. *Lugeat æther, magnuſque parens*
Ætheris alti, telluſque ferox,
Et vaga ponti mobilis unda.

Neque enim raro anapæſticus anapæſtum habet nullum, quod tertius hic verſiculus aperte docet.

Interſerit Seneca dimetris anapæſtis ſæpe monometros, ſive ex duobus anapæſtis: ut *leviore manu:* ſive ex duobus ſpondæis: ut *nudent ſylvas*, ſive e ſpondæo, & anapæſto; ut *& diva favet:* ſive frequentiſſime e dactylo, & ſpondæo: ut *petat Araxem*.

JAMBICUM, ET TROCHAICUM, *eorumque leges, ac genera.*

Duplicatis metimur pedibus carmina JAMBICA, & TROCHAICA, quibus ANAPÆSTICA nonnulli addunt. Idcirco tum jambicum, tum trochaicum quaternarium dicimus dimetrum, ſenarium, trimetrum, octonarium, tetrametrum.

Ex his quædam dicuntur *acatalecta*, ideſt juſta, & ſuis numeris abſoluta, in quibus nihil deſit, nihil ſuperfluat: quædam *catalecta*, quibus deſit ſyllaba: quædam *brachycatalecta*, in quibus deſideretur pes integer: quædam denique *hypercatalecta*, in quibus ſyllaba, vel pes redundet.

Horum omnium *prima lex* eſt, ut nec jambicus trochæum, nec trochaicus jambum, ne in liberiore quidem Terentiana Comœdia unquam admittat.

Secunda lex. Semper ultima ſedes, etiam apud Comicos in Jambico jambo, in trochaico debetur trochæo. Raro apud hos hæc Tribrachym, alioſve pedes admittit. Catalectici ultima ſedes cenſetur illa, quæ ſyllabam ultimam deficientes pedis proxime antecedit.

Tertia lex. Jambum jambicus, & trochæum trochaicus quovis in loco recipit: cenſeturque jambici

ele-

elegantiſſimi, qui ſolis jambis conſtant, quos ſincero Diomedes appellat. Quanquam apud Tragicos, ut majus pondus habeat verſus, pedes quoque alii ſemper innectuntur.

Quarta lex. Præter jambum jambicus in locis paribus (præter ultimum, qui ſemper debetur jambo) admittit apud Tragicos *tribrachym*: in imparibus vero, præter hos, *ſpondæum*, ejuſque diſſolutiones *dactylum*, *anapæſtum*, interdum *proceleuſmaticum*. Apud Senecam tertia in ſede vix anapæſtum, in quinta vix jambum, dactylumve reperies; in qua tamen fere ſemper aut ſpondæum, aut anapæſtum invenies. Hos omnes pedes Plautus, ac Terentius ad pares quoquo locos adſciſcunt, præter ultimum, qui ſemper eſt jambus. Apud Lyricos, & Hymnographos, in locis paribus, præter jambum, raro tribrachys, in paribus, præter jambum, aut ſpondæum, raro pedes triſyllabi.

Quinta lex. Trochaicus e contrario in tragœdia, præter *trochæum*, admittit in imparibus etiam *tribrachym*: in ultima ſede ſolum trochæum, ut diximus. Ultima vero catalectici, trochaici, dimetri, ſeu quaternarii ſedes eſt tertia: tetrametri, ſive octonarii ſeptima; hos enim pedes poſtrema deficientis pedis excipit ſyllaba. In locis vero paribus, præter hos admittit *ſpondæum*, ejuſque diſſolutiones *dactylum*, & *anapæſtum*, nec reſpuit *proceleuſmaticum*. Comœdia hos omnes pedes ad ſedes etiam impares recipit. Apud Lyricos, præſertim hymnographos, ad thochæum, qui ſolus eſt in locis imparibus, ſpondæus frequenter in locis paribus adhibetur; vix, aut raro pes triſyllabi. Exemplis totum fiet illuſtrius.

JAMBICI dimetri, ſeu quaternarii acatalectici.

Perunxit hoc Jaſonem. } Hor. e ſolis Jambis.
Inarſit æſtuoſius. }
Us priſca gens mortalium.) Hor. miſti aliis pedibus.
Videre properantes domum.)

Tryſillabos pedes in hoc genere carminis apud Horatium vix invenies, raro apud alios: ut
Qui virus Herculeum bibit. Sen.
Quid Brutus, aut rigidus Cato? Boet.
Vigilate, jam ſum proximus. } In hymnis ſacris.
Speculator adſtat deſuper. }

JAMBICI dimetri, ſeu quaternarii catalectici.

Ad quartum pedem deſideratur ſyllaba: tertio loco jambus eſt, poſt quem ſyllaba. In cæteris jambici leges ſequuntur: ut

Quonam cruenta Mœnas,
Præceps amore ſævo. } Sen.

Suaviſſimi hoc in genere ſunt anacræontici illi, qui primo loco ſemper præferunt anapæſtos.

Habet omnis hoc voluptas:
Stimulis agit furentes. } Boet.
Apumque par volantem.

JAMBICI trimetri, ſeu ſenarii acatalectici.

Paratus omne Cæſaris periculum. Hor.
Phaſelus ille, quem videtis hoſpites. Catull.
Quis hoc poteſt videre, quis poteſt pati! Idem.

Hi ſinceri ex ſolis jambis admiſcentur, & apud Horat. alii pedes; ſed triſyllabi raro admodum: ut

Pecuſve Calabris ante ſidus fervidum;
Aut amite levi rara tendit retia,
Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem.

Apud Senecam triſyllabi quoque pedes ſæpiſſime: ut

Et templa ſummi vidua deſerui ætheris.
Hinc clara gemini ſigna Tyndaridæ micant.

Et Teren. *Obſequium amicos, veritas odium parit.*

Verum apud hunc plurimi ſunt, in quibus præter ultimum, & nullus eſt jambus, ex licentia Comica: ut

Nunc quam rem vitio dent, quæſo, animum advertite,
Nam, ſi illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?

Interdum apud hunc omnes Spondæi, præter ultimum; ut

Nullum eſt jam dictum, quod non dictum ſit prius.

JAMBICI ſcazontes, ſeu choliambici.

Hi quoque ſunt jambici trimetri acatalectici; ſed quinto loco jambum habent, ſexto ſpondæum, in cæteris conſentiunt cum jambico. Dicitur *ſcazon*, ideſt claudicans, ſive *choliambus*, ideſt claudus jambus, quia, deturbato e ſexta ſede jambo, & ſubſtituto ſpondeo, videtur quaſi claudicare: ut

Cur in theatrum, Cato ſevere, veniſti?
An ideo tantum veneras, ut exires? } Mar.
Nam riſu inepto res ineptior nulla eſt. Catull.

JAMBICI trimetri, ſeu ſenarii catalectici.

Ad

Ad ſextum pedem deſideratur ſyllaba; quinto, loco jambo habent, poſtremo ſyllabam. In cæteris jambici ſunt: ut

Trahuntque ſiccas machinæ carinas. } Hor.
Mea renidet in domo lacunar. }
Senſere terræ Zedacum feroces. Sen. Oedip.

JAMBICI tetrametri, ſive octonarii acatalectici.

Duos dimetros in unum conjungunt; ideoque fere ſemper diſtrahi in duos poſſunt: ut Seneca.

Inſtant ſorores ſquallidæ; ſanguinea jactant verbera.
Fert læva ſemuſtas faces; ardentque pallentes genæ.

Et apud Terent. Andr. 1. Sc. 2.

Dum tempus ad eam rem tulit, ſibi animum, ut expleret ſuum.
Nunc hæc dies aliam vitam affert, alios mores poſtulat.

Ib. Sc. 3. *Quo jure, quaque injuria præcipitem me in piſtrinum dabit.*

JAMBICI tetrametri, ſive octonarii catalectici.

Ad octavum pedem deſideratur ſyllaba: ſeptimo loco jambum habent, quam excipit poſtrema ſyllaba. Cætera in his exige ad jambicorum normam, ut,

Cum diva mater alites oſtendit occinentes. Catull.
Nam ſi remittent quidpiam Philumenæ dolores. Ter.
Male metuo ne Philumenæ magis morbus aggraveſcat. Ter.

Primo hujus poſtremi verſus loco proceleuſmaticus eſt, in quinto anapæſtus, eliſa, S, littera. Apud Ter. ſæpe poſtrema ſede non ſolum tribrachym pro jambo habet, ſed ſpondæum, ac ſi eſſet catalecticus ſcanzon, imo & interdum dactylum, de qua re alibi.

Ad trochaicos accedamus, in quibus vix in uſu ſunt alii præter catalecticos tum dimetros, tum tetrametros.

TROCHAICI dimetri ſive quaternarii catalectici.

Ad quartum pedem deſideratur ſyllaba: tertio loco trochæus eſt: deinde ſyllaba: in cæteris trochaici leges ſervant; ut,

Non ebur, neque aurum. } Hor. puri trochæi.
Truditur dies die. }

Fata, ſi liceat mihi,)
Quidquid exceſſit modum.) Sen. miſtis aliis pedibus.
Pendet inſtabili loco.)

TROCHAICI tetrametri, ſive octonarii catalectici.

Ad pedem octavum deſideratur ſyllaba: pes ſeptimus trochæus, poſt quem ſyllaba: In cæteris trochaicorum ſequuntur normam. Hi adſtrictiores ſunt apud Hymnographos, ut Prudentius.

Corde natus ex parentis ante mundo exordium.
Quidquid eſt virtutis uſquam, pſallat in laudem Dei

Non adeo apud Tragicos: ut Seneca.

Pallidi fauces Averni, uſque Tænari ſpecus.

Sexto loco dactylus eſt.

Impium rapite, atque merſum premite perpetuis malis.

In primo, tertio, & ſeptimo locis imparibus trochæus, in quinto tribrachys, in ſecundo, & ſexto dactylus, in quarto ſpondæus, omnia ex trochaicorum legibus. Liberrimi iidem apud Comicos: ut Terent.

Audivi Achillis jamdudum; Lesbiam adduci jubes.
Dii boni, boni quid porro? ſed ubi inveniam Pamphilum?
Audin' tu illum, toto me oppido examinatum quærere?

In verſu primo, & tertio, primi, tertiique pedes ſpondæi; in ſecundo verſu quintus pes anapæſtus: in tertio dactylus: id totum ex Comica libertate. Hi enim pedes in Tragœdia locis imparibus non admittuntur.

1. PORRO *in jambicis acatalectici* dimetri frequentes ſunt apud Lyricos, præſertim Hymnographos; trimetris acatalecticis omnes pene Tragœdiæ, & Comœdiæ conſcriptæ ſunt; tetrametri acatalectici in Comœdia ſatis uſitati. In Tragœdiis his ſemel, ac paucis utitur Sen. Lyrici, præſertim Hymnographi, hi duos bimetros eos diſſolvunt.

2. *Catalectici* vero haud raro ſunt jambici, ſive trimetri, ut Hor. *Trahuntque ſiccas machinæ carinas*; ſive tetrametri; ut Ter. Hecyr. act. 2.

Laches, & diligentiam veſtram, & benignitatem.
Novi, & quæ dicis, omnia eſſe, ut dicis, in animum induco.

Prior eſt tetrameter catalecticus rectus, poſterior catalecticus ſcazon; ille in poſtrema ſede, quæ ulti-

timam ſyllabam antecedit, jambum habet, hic ſpondæum, in voce (*dicis*) poſteriore eliditur S, cum vocali præcedente, niſi ſit proceleuſmaticus.

3. In trochaicis *acatalectici* non ſunt in uſu. *Catalectici* non raro ſunt dimetri. Hor. *Non ebur, neque aurum*. Sen. *Dædalus librans iter, nube ſub media ſtetit*. Frequentiſſimi ſunt trochaici tetrametri catalecti. Tum apud Comicos. Ter. Andr. act. 2. *Quid igitur ſibi vult pater? cur ſimulat? ego dicam tibi. Si id ſuccenſent nunc, quia non det tibi uxorem Chremes*. Tum apud Tragicos. Sen. *Torpor inſidet per artus, frigidus ſanguis coit*. Tum apud Hymnographos; ut, *Pange lingua glorioſi prælium certaminis*.

4. Trochaicos trimetros catalecticos vix invenies: Ejus tamen generis videntur nonnulli, qui multos torſerunt apud Ter. Andr. act. 4. ſc. 1. ut,

Hocci ne, cre, dibil, eſt: aut memo, rabile.
Tanta, vecor, dia, inna, ta, cui, quam, ut ſi, et,
Ut ma, lis gau, deant, at qu'ex in, commodo, dis
Alteri, us ſuo compar, ent ut: commo, da.

Primi verſus pes ſecundus ſpondæus eſt: ubi, *ne*, enclitica poſitione ſequentis dictionis producitur. In ſecundo (*vecor*) ſpondæus quoque eſt. Ov. 12. Met. *Quæ te vecordia, Theſeu*: & in Ibin. *Mens quoque ſi furiis vecors agitetur*. (*diinna*) ſpondæus etiam eſt: ex (*dia*) eliditur primo A, per ſynalœpham, deinde (*di*,) in unam ſyllabam (*dii*) contrahitur, ut iidem, dii, & alia. In tertio verſu (*deant at*) ſpondæus eſt (*deant*) ſyllabis in unam contractis. Vide c. 11. de ſynæreſi. Donatus ait, legi etiam *gaudeat*: & tunc (*deat at*) anapæſtus erit. Verior eſt prior lectio. In eodem verſu aliqui legunt, *ut malis gaudeant alienis*, ſed vox, *alienis*, gloſſema eſt: nam nec legitur apud Donatum, & verſum corrumpit, & ſatis intelligitur in voce, *alterius*, ſequentis verſus.

5. *Brachycatalecticorum*, & *hypercatalecticorum* perquam rara ſunt exempla, eaque ex Comicis fere petenda. Verum apud Horatium jambicus eſt dimeter hypercatalecticus: *ſylvæ laborantes, geluque*. Cujus generis apud ipſum plurimi. Cui ut pondus adderet, tertio loco perpetuo ſpondæum attribuit.

Verum hæc Tyronibus ſatis, qui initio non ſunt

exercendi, niſi in Hexametris, & Pentametris, & nonnullis Lyricis.

DE FIGURIS, QUÆ SPECTANTUR In carminum dimenſione.

CAP. XI.

VErſus metimur pedibus, quibus metiendis non parum prodeſt ſyllabæ communis, neceſſitatis metricæ, licentiæ poeticæ, figurarumque cognitio. De tribus primis cap. 7. & 8. diximus, supereſt, ut de Figuris dicamus, quæ in dimenſione carminum obſervandæ ſunt.

Figuræ in metri dimenſione obſervandæ.

SYLLABA de gemina facta una, Synæreſis eſto:
Diſtrahit in geminam huic adverſa Diæreſis unam.
M, Ecthlipſis, vocalem haurit Synalæpha priorem.
Ectaſis extendes, rapiet ſed Syſtola vocem.

SYNÆRESIS.

SYNÆRESIS, quæ & epiſynalœphe, & ſynecphoneſis appellatur, eæ ſyllabarum duarum in unum contractio. Quod fit, cum duæ vocales, ut *AI*, *AU*, *EA*, *EE*, *EI*, *EO*, *EU*, *IA*, *IE*, *II*, *IO*, *IU*, *OA*, *OE*, *OI*, *OO*, *OU*, *UA*, *UE*, *UI*, *UO*, *UU*, aut ſi quæ ſunt aliæ, in unam ſyllabam contrahuntur.

1. AI, Ter. Andr. act. 2. ſc. 7. *Ait* nimium parce facere ſumptum. S. Me ne? D. Te (*ait nimi*) Dactylus eſt in ſenario, Et act. 5. ſc. 3. *Ain'* tandem, civis Glycerium eſt? P. Ita prædicant. Senarius eſt.

AU, Ter. Eun. act. 4. *Hau*, obſecro mea Pythias, quid iſtucnam monſtri fuit? Jambicus eſt. Sit *aut*, & *haud* paſſim, niſi quis malit has eſſe diphtongos.

3. EA, Georg. 4. *Alvearia* vimine texta. Æneid. *Aurea* compoſuit ſponda. Æn. 10. Una, *eademque* via. Lucr. l. 3. Quid *reſpondeamus* ſi juſtam intendere litem. Ib. Corpore qui noſtro rarus magis *eam* cohibeſcit. Ecl. 7. Miratur & Iſmarus *Orphea*. Met. 3. Dejecerat igne *Typhoea*. Hor. l. 2. Sat. 3. Vitiis, albumque nec *Oſtrea*. Mart. l. 2. Tumidique *anteambulo* Regis. Sic *Antehac*, *uſqueadeo*, &c.

4. EE, Æn. 7. Trojæve opulenta *deerit*. Lucr. l. 1. Communi *deeſſe* ſaluti. Ib. Uveſcunt *eædem* diſpan-

panſæ. Æn. 12. *Comprehenſamque* tenet. Cat. epigr. 25. *Deprehenſa* navis in mari, Jambicus eſt. Hor. lib. 2. ep. *Vehemens*, & liquidus, puroque ſimillimus amni. Cic. Arato. Geſtit, jam vero clinata eſt ungula *vehemens*, Lucr. l. 3. Verum ubi *vehementi* magis eſt commota metu mens. Ecl. 7. Vir gregis ipſe caper *deerraverat*.

EI, Æn. 2. *Hei* mihi qualis erat? Æn. 1. Pendent lychni laquearibus *aureis*. Æn. 6. *Ferreique* Eumenidum thalami. Æn. 12. Clypei mora profuit *aerei*. Æn. 1. Furias Ajacis *Oilei*. Sic *Ulyſſei*, *Achilei*, *Terei*, *Promethei*, *Ilionei*, &c. Stat. l. 1. *Dehinc* ſociare choros. Æn. 5. Cedere *deinde* jubet. Lucr. l. 2. Nunc age jam *deinceps*. Æn. 2. Qui ſplendore nives *anteirent*. Lucr. l. 4. Vel *aranei* tenuia fila. Hor. l. 2. Od. 7. *Pompei*, meorum prime ſodalium. Id. l. 1. ep. 7. Durus ait *Vultei* nimis, &c. Ecl. 3. A flumine *rejice* capellas. Lucr. l. 3. Non radicitus e vita ſe tollit, & *ejecit*. His poſtremis, Ei, contrahitur, eliſo prius, i, altero a verbis *rejice*, & *ejicit*. Lucill. apud Lact. l. 6. c. 3. Virtus quærendæ finem *rei* ſcire modum.

6. EO, Æn. 7. Aſſuetæ ripis volucres, & fluminis *alveo*; ſic *aureo*, & ſimilia. Æn. 12. Uno, *eodemque* tulit partu. Ecl. 7. Uno, *eodemque* igni. Prop. l. 2. El. 8. Hoc *eodem* ferro. Id. l. 4. El. 7. *Eoſdem* habuit ſecum. Æn. 5. Sergeſto, *Mneſtheoque*. Æn. 9. Impoſta *Typhœo*. Sic *Orpheo*, *Tereo*, *Enipeo*, &c. Luc. l. 1. Corporis officium eſt, quoniam premere omnia *deorſum*. Catull. ep. 20. Manumque *ſeorſum* habebis, hoc tibi expedit: jambicus eſt. Luc. l. 3. Ne calor, & ventus *ſeorſum*, *ſeorſumque* poteſtas. Id. lib. 4. *ſeorſus* item ſapor oris habet vim, *ſeorſus* odores.

7. EU, Æn. 6. *Heu* pietas, *heu* priſca fides. Semper contrahitur, quamvis duæ ſint ſyllabæ; quia Græci ευ.

8. IA, Æn. 6. Bis patriæ cecidere manus, quin protinus *omnia* perlegerent, &c. ſic legunt Macrob. & Priſc. Nec dactylus ſexta in ſede eſt, ut nec Ecl. 7. Miratur & Iſmarus *Orphea*, nec Met. 7. Dejecerat igne *Typhoea*. Hor. l. 1. Sat. 7. *Vendemiator*, & invictus cui ſæpe victor. Æn. 4. *Sidonias* oſtentat opus. Primus pes in his duobus extremis verſibus eſt ſpondæus: quia *vendemia*, & *Sidonis*, ſecun-

cundam producunt. Æn. 11. *Semianimes* volvuntur equi.

9. IE, Æn. 2. Hærent *parietibus* ſcalæ. Æn. 9. *Abietibus* juvenes patriis. Æn. 11. Tranſverberat *abiete* pectus. Æn. 12. Pulſabant *ariete* muros. Sil. l. 3. *Arietat* in primos. Prop. l. 3. el. 18. Induit *abiegno*. Id. l. 4. el. 1. Læſerat *abiegno*. Lucr. l. 4. *Excierunt*, ne forte animas Acheronte reamur. Id. l. 5. Ignis enim ſuperavit, & *ambiens* multa peruſſit. Hor. l. 2. Sat. 8. Ut *Naſidieni* juvit te cœna beati. Ter. Andr. act. 1. Propterea quod *ſerviebas* liberaliter (*ſervie* ſpondæus eſt) quod poſtea ſcribi cœptum eſt, *ſervibas*. Hinc illa: *audibant*, *nutribant*, *lenibant*, & ſimilia, de quibus l. 1. c. 9. Sch. 1. ab *audiebant*, *nutriebant*, *leniebant*.

10. II, Tib. l. 4. Incipe, non *iidem* tibi ſunt. Sic *iiſdem*, &c. Æn. 3. *Dii* maris, & terræ. Sic *Diis*. Luc. l. 1. Nihil igitur fieri de *nihilo* poſſe putandum eſt. Id. Haud igitur poſſunt ad *nihilum* quæque reverti. Id. l. 4. Ut quod *aliis* cibus eſt, aliis fuit acre venenum. Priore loco *aliis* biſſyllabum eſt. Mart. l. 7. *Denariis* tribus invitas. Æn. 3. *Connubiis*, arviſque novis. Primi pedes ſpondæi ſunt, quia *denarius* & *connubium* ſecundam producunt. Hor. l. 3. Od. 8. Vis *conſilii* expers mole ruit ſua. Lucr. l. 2. Ut primum fortuna *rediit*. Lucr. l. 6. Paulatim quaſi quid pugno, *brachiique* ſuperne. Prop. l. 4. el. 1. Tunc animi venere *Decii*, Brutique ſecures, Lucr. l. 1. de Fin. Municipem *Pontii*, *Titii*, *Annii*, centurionum. Sic *peculi*, *oti*, *auxili*, & ſimilia per ſynæreſim ſunt ab integris, *peculii*, &c. Sic plerique ſcribunt. *Di*, & *Dis*, pro *Dii*, & *Diis*. Vide Pierium. Virg. Ecl. 1. *Pauperis & tuguri*. Æn. 1. *Ille Urbem Patavi*.

11. IO, Æn. 2. *Connubio* jungam ſtabili: *Connubium*, ut diximus, ſecundam producit. Æn. 8. *Semihominis* Caci. Georg. 4. *Stellio*, & lucifugis. Sic in omnibus Codicibus legi teſtatur Pierius. Nec tamen, ut ipſe putat, pes primus creticus eſt, ſed ſpondæus ſynæreſi.

12. IU, Hor. lib. 3. Od. 4. Vos lene *conſilium* & datis, & dato, &c. Id. Od. 6. Hinc amne *principium*: huc refert exitum. In his *conſilium*, & *principium*, voces ſunt triſyllabæ, producuntque ſecundam, quia in ea ſyllaba fit cæſura. Georg. 4. Magnani-

gnanimoſque duces, *totuſque* ex ordine gentis. Hæc eſt antiqua, & verior lectio. Æn. 3. Enceladi *ſemiuſtum* fulmine corpus. Lucr. l. 5. Imbecillorum eſt æquum miſererier *omnium*. Id. l. 2. Denique cœleſti ſumus omnes ſemine *oriundi*. Cat. Flos *Veronenſium* depereunt juvenum.

13. OA, Luc. l. 2. Tandem *coaluerint* ea, quæ &c. Lib. 5. Et ſimul, ecquæ ſit finis, *quoad* mœnia mundi. Hor. l. 2. Sat. 3. Hæredes voluit, *quoad* vixit.

14. OE, Ter. Heaut. *Obe*, jam deſine Deos, uxor, gratulando obtundere. *Obe jam*, ſpondæus eſt in trochaio.

15. Oi, Æn. 11. *Proinde* tona eloquio. Lucr. l. 1. Nam ſive eſt aliquid, quod *probibeat*, officiatque Juv. Sat. 2. *Stoicida*, quid enim falſi, &c. Primus pes ſpondæus eſt, cum *Stoicida*, producat penultimam.

16. OO, Lucr. l. 3. Per terras omnes, atque oppida *cooperuiſſe*. Id. l. 6. *Cooperiant* maria.

17. OU, Hor. l. 2. Sat. 6. Paſco libatis dapibus, *prout* cuique libido eſt.

18. EA, Æn. 9. *Suadet* enim veſana fames. Æn. 6. Et metus, & *maleſuada* fames. Lucr. l. 2. *Suave* mari magno. Sic *ſuaviter*, *ſuavior*, *ſuaviloquens*, *ſuavidicus*, &c. Æn. 12. *Genua* labant. Lucr. l. 4. Atque aliis *extenuatur*. Sil. lib. 6. Cætera *ſinuatis* glomerat ſub pectore gyris. Id. l. 10. *Sinuatur*, coxaque ſedet munimen utraque. *Sinuatis*, & *ſinuatur*, triſyllaba ſunt, & primum poſitione producunt, quia V conſonans eſt: alioqui quadriſyllaba primam corripiunt, ut etiam *ſinus*.

19. UE, Lucr. l. 2. Lanigeræ pecudes, & equorum *Duellica* proles. Tib. l. 2. el. 5. Hæc *fuerunt* olim. Sil. l. 8. *Terruerunt* pavidos. Georg. 2. *Miſcueruntque* herbas. Hor. l. 1. Sat. ult. Virgilio *annuerunt*. Georg. 4. Precibus *manſueſcere* corda. Ov. Triſt. 3. Fiat *manſuetior ira*. Lucr. lib. 4. *Tenuem* animi naturam intus. Æn. 3. Curru ſuccedere *ſueti*. Ecl. 5. Candidus *inſuetum*. Georg. 3. Servitio *aſſuerint*. Sic *aſſuetus*, *conſueſco*, *conſuetus*, *deſuetus*, &c.

20. UI, Hor. l. 1. Sat. 2. Nec magis *buic* inter niveos. Tib. l. 2. *Cui* decorant ſanctas. Id. lib. 4. quam nudaſſe *alicui* ſit mihi fama magis. Sic com-

 poſita

poſita alia : ut *cuique*, *cuiquam*, *cuicumque*, &c. Hor. l. 1. ep. 1. Præcipue ſanus, niſi cum *pituita* moleſta eſt : *Pituita* primam producit. Catul. in Phaleuco, Mucuſque, & mala *pituita* naſi. Luc. 1. de Fin. *Maluiſti* dici. Georg. 1. *Tenuia* nec lanæ. Lib. 2. *Tenuis* ubi argilla. Dactylum primo loco, quam proceleuſmaticum malo : nec in Heroico peregrinos pedes agnoſco : alioquin anapæſtus fuerit in hoc Lucr. l. 3. Namque movetur aqua, & tantillo nomine *fluitat*. Et l. 4. Quippe etiam ventus ſubtili corpore *tenuis*. Ib. Atque aliis *extenuatur*, tabetque viciſſim. Sic in *abiete*, *parietibus*, *ariete*, ac ſimilibus, dactylos agnoſco potius, quam proceleuſmaticos, ne anapæſtum admittam in his quoque. Prop. l. 3. Induit *abiegnæ*, & l. 4. Læſerat *abiegni*, &c. Sicut enim conſonantes J, & V, fiunt interdum vocales per diæreſim, ut *ſubjectus*, *diſſoluo*, ut mox dicemus, ita cum vocales ſunt, fiunt per ſynæreſim conſonantes.

22. UO, Cic. 1. de Div. *Duos* conſanguineos arietes inde elegi. Senarius eſt. Lact. de Phœn. *Duodecies* undis irrigat omne nemus.

22. UU, Mart. lib. 2. Sed duo ſunt, quæ nos diſtinguunt millia *paſſuum*. Æn. 6. Per campos paſcuntur equi, quæ gratia *curruum*. Niſi forte in hoc, *um*, a ſequentis verſus vocali, *armorumque* abſorbeatur.

23. Liberiores in contractionibus Comici. In ſolo prologo, & ſcena prima Andriæ, præter multa ex ſupra poſitis, hæ præterea voces contrahuntur, *ſpei*, *fuiſſe*, *fuit*, *mihi*, *eo pacto*, *liberius*, *eorum*, *ejuſmodi*, *ſcias*, *ſua*, *nuptiis*, *nihil*, *tuum*. Aliis in locis innumerabiles.

24. In ſuperiorum contractione & auctoritate opus eſt, & delectu. In his quoniam apud Poetas paſſim obvia ſunt, contractione omnibus uti licet : *aut*, *haud*, *antehac*, *anteire*, *uſqueadeo*, *deeſt*, &c. *prehendo*, *comprehendo*, &c. *hei*, *dein*, *dehinc*, *deinde*, *deinceps*, *deorſum*, *ſeorſum*, *manſuetus*, *manſueſco*, &c. *heu*, *ii*, *iis*, *iidem*, *iiſdem*, *Dii*, *Diis*, *ſemianimis*, *ſemihomo*, *ſemiuſtus*, *proinde*, *ſurdeo*, *perſuadeo*, &c. *ſuavis*, & cognatis, *ſuetus*, &c. & compoſitis, *inſuetus*, &c. *huic*, *cui*, *cuique*, cæteriſque compoſitis.

25. Quamquam ex his nonnulla non contracta inter-

terdum reperiuntur. Æn. 12. Freniſque adverſa *prebendit*. Æn. 5. Viſa *debinc* Cælo. Lucr. l. 2. Quin vacuum per inane *deorſum* cuncta ferantur. Et l. 3. Docui diviſa *ſeorſum*. Cat. ep. 4. Nec ulla vota litoralibus *Diis*. Id. ep. 20. *Proin* viator hunc Deum vereberis. Virg. ep. Olus. *ſuave*, multiplex herbæ genus. Jambici tres ſunt. Lucr. l. 4. Atque alios alii irrident, Veneremque *ſuadent*. Hor. l. 1. Sat. 7. Fureſque, feræque *ſuetæ*. Luc. 1. Appellare *ſuemus*. Mart. l. 2. Sed norunt *cui* ſerviunt Leones. Phaleucius eſt. Man. l. 4. Sic erit & ſedes fugienda, petenda *cuique*. Et alia.

DIÆRESIS, ſive Dialypſis.

Diæreſis eſt ſyllabæ unius in duas diviſio: ut aurai, triſyllabum, pro auræ, diſſyllabo; ſylu, æ; evolu, am; evolu, iſſe; diſſolu, o; perſolu, endus; ſubi, ecta; Troi, æ; i, am diſſyllabum apud Comicos, pro ſylvæ, evolvam, evolviſſe, diſſolvo, perſolvendos, ſubjecta, Trojæ, jam, & alia.

Æn. 6. *Ætereum ſenſum, atque aurai ſimplicis ignem.*

Hor. epod. 13. *Niveſque deducunt Jovem. Nunc mare, nunc ſylu, æ.*

Catull. *Condita cum vere pectoris evolu, am.*

Ov. in ep. *Debuerant fuſos evolu, iſſe ſuos.*

Cat. de Coma. *Priſtina vota novo munere diſſolu, o.*

Ov. Her. ep. 5. *Nunc quoque, te ſalvo, perſolu, enda mihi.*

Sen. Hipp. *Si qua ferventi ſubi, ecta Cancro eſt.*

Id. Troad. *Miſit in feſtos Troi, a ruinis.* Sapphici ſunt.

Plaut. Aſin. Prol. *Hoc agite fultis, ſpectatores nunc jam.*

Id. act. 1. ſc. 1. *Qui mihi auſcultabant facient obſequelam, i, am*, Senarii ſunt.

Ter. Andr. Act. 2. *Profer, dum proficiſcor aliquo, ne videam.*

P. *Audi nunc i, am.* Trochaius eſt tetrameter catalecticus conſtans e ſp. dact. troch. anap. dact. ſp. troch. & ſyll.

SYNALOEPHE

SYNALOEPHE, eſt figura, qua vocalis, aut diphthongus præcedentis dictionis a ſequenti excipitur, & quodammodo abſorbetur.

Æn. 2. *Conticuere omnes, intentique ora tenebant.*

Ib. 10. *Dardanidæ e muris, ſpes addita ſuſcitat iras.*

Exceptio.

O, & heu, ſequente vocali, aut diphtongo, integra manent. Sic etiam ah, hei, hui, cui, non videntur elidi, ſequente vocali.

Æn. 10. *O pater, o hominum, Divumque æterna poteſtas.*

Stat. Theb. 5. *Heu ubi ſiderei vultus, ubi verba ligatis.*

Appendix I.

Interdum nec vocalis, nec diphtongus a ſequenti vocali excipitur.

Georg. 1. *Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.*

Æn. 1. *Poſthabita coluiſſe Samo, hic illius arma.*

Quo tamen loco, aliiſque multis, quidem H, habere vim conſonantis putant, ut ſupra diximus.

Sed id multo rarius accidit, ſi vocalis brevis ſit.

Æn. 1. *Et vera inceſſu patuit Dea: ille ubi matrem.*

Appendix II.

Synalœphe non ſolum in eodem carmine, ſed in diverſis etiam locum habet.

Georg. 3. *Et ſpumas miſcent argenti, vivaque ſulphura, Idæaſque pices.*

Georg. 2. *Inſeritur vero ex fœtu nucis arbutus horrida.*

Et ſteriles platani malos geſſere valentes.

In his, ac ſimilibus locis ultima vocalis præcedentis verſus excipitur, atque abſorbetur a prima ſequentis.

ECTHLIPSIS.

ECthlipſis eſt figura, qua M littera ſimul cum vocali præcedenti eliditur ob ſequentem vocalem.

Æn. 3. *Italiam Italiam primus conclamat Achates.*

Perſ. Sat. 1. O *curas hominum, o quantum eſt in rebus inane!*

Appendix I.

Priſci M litteram cum vocali correpta ſervabant.

Luc. l. 1. *Corporum, atque loci, res in quo quæque gerantur.*

De

De qua re ſupra diximus, cum de M in fine ageremus.

Appendix II.

Ecthlipſis etiam in diverſis carminibus locum habet.

Æn. 7. *Jamque iter emenſi turres, ac tecta Latinorum,*
Ardua cernebant juvenes, muroſque ſubibant.

Georg. 1. *Aut dulcis muſti Vulcano decoqui humorem,*
Et foliis undam tepidi deſpumat aheni.

Appendix III.

Priſci Poetæ S litteram paſſim, etiam ſequente conſonante, elidebant: quod ſi deinde concurrerent vocales, prior a poſteriore per ſynalœpham excipiebatur.

Æn. Ann. 7. *Doctus, fidelis, ſuavis homo, facundus, ſuoque*
Contentus, atque beatus, ſcitus, ſecunda loquens in
Tempore, commodus, & verborum vir paucorum.

Doctu' fi, cundu' ſu, dictyli ſunt. In ſecundo verſu ex primo verbo exteritur, S, denique fit ſynalœpha ſic; Content', atque be. Rariſſime apud poſteriores Poetas videas hanc litteram extritam.

Cic. in Arat. *Delphinus jacet haud nimio luſtratus nitore.*

Alcin. *Longe eris a primo quiſque ſecundus erit.*

Luſtratu', & Quiſqui' amittunt S.

SYSTOLE.

Syſtole eſt, cum ſyllaba natura longa corripitur.
Æn. 6. *Illæ autem, paribus quas fulgere cernis in armis.*

Ib. 8. *Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.*

Huc ſpectant illa, *Steterunt*, *Tulerunt*, *Profuerunt*, *Prodiderunt*, *Occiderunt*, & ſimilia correpta ſæpe penultima, ut diximus cap. 5. de incremento E, in verbis; & cap. 8. de neceſſitate metrica.

2. Aut poſitione longa, ſed altera conſonante extrita; ut Obicis, pro objicis; abici, pro abjici.

Luc. l. 8. *Cur obicis magno tumulum, Maneſque vagantes.*

Ov. de Pont. 2. el. 3. *Turpe putas abici, quia ſit miſerandus, amicum.*

Vide cap. 2. Præcep. 3. de poſitione.

EC-

ECTASIS,

Sive Diaſtole.

Ectaſis eſt, cum aut ſyllaba natura brevis ſimpliciter producitur.

Æn. 1. *Italiam fato profugus, Lavinaque venit.*

2. Aut cum eadem conſonans geminatur: ut relligio, relliquiæ, reppellit, rettulit, reppulit.

Æn. 2. *Relligione patrum multos ſervata per annos.*

Ib. 1. *Troas relliquias Danaum, atque immitis Achillis.*

Id. *Vir bonus, & ſapiens, qualem vix repperis unum.*

Hor. l. 2. ep. 1. *Rettulit acceptos, regale numiſma, Philippos.*

Luc. l. 1. *Reppulit a Libycis immenſum Syrtibus æquor.*

3. Durius illud, vix imitandum apud Lucr. l. 1. *Redducit Venus, aut redductum Dædala tellus.*

Hor. l. 1. Sat. 3. *Dii tibi dent capta claſſem redducere Troja.*

Duriora & illa, quæ interdum ſunt apud Luc. *reccidere, reffugiſſe, rellatum, remota, &c.*

DE CÆSURA. CAP. XII.

Si pedes, præſertim verſus Heroici, e ſingulis verbis conſtent, ineptum, & inſulſum fit carmen: ut *Aurea ſcribis carmina, Julii, maxime vatum.*

2. Contra ſi verba connectantur, ita ut mutuo amplexu pedes alii ex aliis pendeant, pulcherrimus efficitur verſus.

Æn. 1. *Semper honos, nomenque tuum, laudeſque manebunt.*

Ib. *Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.*

Ib. *Juſtitiaque dedit gentes frænare ſuperbas.*

3. Syllaba, quæ ex dictione cæditur, ac poſt quemvis pedem relinquitur, vulgo cæſura dicitur; cujus tanta vis eſt, ut ejus beneficio brevis ſyllaba producatur. Eſt enim quoddam in ipſa diviſione verborum latens tempus; nam dum moramur, atque ad alia tranſimus, verſus intervallum unum, ſpatiumque lucratur.

Ecl. 1. *Terraſque, tractuſque maris, cælumque profundum.*

Ecl. 1. *Tityrus hinc aberat: ipſæ te, Tityre, pinus.*

Æn. 10. *Una, eademque via ſanguis, animuſque ſequuntur.*

Ecl. 10. *Ulla morum fecere, neque Aonia Aganippe.*

Vi-

Vides, ut ſyllabæ natura brevis poſt primum, ſecundum, tertium, & quartum pedem producantur. Hoc cæſuræ acceptum referri debet.

Appendix.

Anapæſtici verſus optimi putantur, ſi pedes ſinguli e ſingulis fiant verbis.
Sen. Thyeſt. *Tertia miſit buccina ſignum.*
Id. ib. *Nondum ſeræ nuntius horæ.*
Id. ib. *Curvo brevius limite currens.*

De Pentemimeri, Hephthemimeri, &c.

VEteres Grammatici verſum Heroicum in quatuor partes ſecant, quas ſectiones, ſive cæſuras appellant, pentemimerim, trochaicam, hephthemimerim, & bucolicam, ſive tetrapodiam.

2. Pentemimeris, Latine ſemiquinaria, conſtat ex duobus pedibus, & ſyllaba, quæ dictionem claudat. Æn. 1. *Arma, virumque cano.*

3. Trochaica poſt duos pedes habet trocheum, qui dictionem terminet: ut Æn. 1. *Quidve dolens Regina*: & *Inſignem pietate.*

4. Hephthemimeris, latine ſemiſeptenaria, continet tres pedes, & ſyllabam, quæ dictionem finiat; ut Æn. 1. *Aſt ego, quæ Divum incedo.*

5. Bucolica, ſeu tetrapodia fit, ſi ſemiſeptenariæ duas breves adjunxeris, ut Æn. 1. *Inferretque Deos Latio: genus.* Quæ quamvis propria ſit Bucolici carminis, eaque Theocritus frequentiſſime utatur: tamen Virg. non ſolum in Bucolicis haud raro utitur: ut, *Namque erit ille mihi ſemper Deus*: ſed etiam in Æn. ut, *Quam Juno fertur terris magis. Hic currus fuit; hoc regnum Dea. Vela dabant læti, & ſpumas ſalis. Talia flammato ſecum Dea.* Verum Bucolici carminis magis proprius eſt quartus pes dactylus, integra dictione conſtans, ut cernere eſt apud Theocritum, quale illud Virg. *Nos patriæ fines, & dulcia. Nos patriam fugimus, tu Tityre.*

Appendix.

Verſus, qui Heroico nomine digni cenſentur, modo cæſuram unam habent: ut, *Ut belli ſignum Laurenti Turnus ab arce. Panditur interea domus omnipotentis Olympi. Turnus ut infractos adverſo Marte Latinos.* Omnes ſolam ſemiquinariam habent.

Modo duas: ut, *Non omnes arbuſta juvant, humileſque myricæ. Infandum, Regina, jubes renovare do-*

dolorem. Excutiens cervice toros, fixumque latronis Omnes trochaica, & ſemiſeptenaria conſtant.

Modo tres: ut, *Talibus Ilioneus, cunčti ſimul ore fremebant. Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hečtore multa. Terram interfluctus aperit, furio æſtus arenis.* Omnes & Semiquinariam, & Semiſeptenariam, & Bucolicam habent.

DE PATRONYMICIS NOMINIBUS.

CAP. XIII.

PRopria Poetarum ſunt, quæ a Grammaticis patronymica vocantur, quod a patrum majorumque nominibus facta, filium, aut filiam, nepotem, aut neptem, aut ex poſteris aliquem ſignificent, Hæc fere a Græcis nominibus fiunt, atque in *des*, vel *as*, vel *is*, vel *ne* exerunt.

2. Prima in *des*, maſculina ſunt, & primæ declinationis: ut Pelides. Achilles Pelei filius.

Ov. in Ep. *Pelides utinam vitaſſet Apollinis arcus.*

Æacides, Achilles idem Æaci nepos.

Æn. 1. *Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector, ubi ingens.*

Æacides etiam Pyrrhus Epirotarum Rex, ab Æaco originem trahens.

Æn. 6. *Ipſumque Æacidem genus armipotentis Achillei.*

Tria reliqua fœminina ſunt. Et quidem duo in *as*, & in *is*, quintæ apud Græcos, tertiæ apud Latinos declinationis ſunt. Ultima in *ne*, ſecundæ apud Græcos, primæ apud Latinos: ut Theſtias, Althæa Theſtii filia.

Met. 8. *Theſtias haud aliter dubiis affectibus errat.*

Thaumantias, Iris Thaumantis filia.

Æn. 9. *Ad quem ſic roſeo Thaumantias ore locuta eſt.*

Æolis, idis, Alcyone Æoli filia.

Met. 11. *Æolis interea tantorum ignara malorum,*

Atlantis, idis, Electra Atlantis filia.

Æn. 8. *Electra, ut Graji perhibent, Atlantide cretus.*

Nerine, Nerines, Galatea, filia Nerei.

Ecl. 7. *Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hybla.*

Appendix I.

Patronymica non ſolum a patribus, avis, proavis, abavis, atavis, tritavis, aliiſque majoribus de-

du-

ducuntur ; ſed etiam a matribus : ut, Iliades, Romulus ab Ilia : Philyrides, Chiron Centaurus a Philyra ; Latois, idis , vel idos, Diana a Latona .

Met. 14. *Clauſeras Iliades , unam tamen ipſa recluſit .*

Ib. 7. *Philyrides puerum cithara perfecit Achillem .*

Ib. 8. *Præteritas ceſſaſſe ferunt Latoidos aras .*

2. Item a Fratribus : ut, Phoronis , Io , ſeu Iſis Phoronei ſoror : Phaethontias , ſoror phaethontis .

Met. 1. *Nec ſuperum rector mala tanta Phoronidos ultra .*

Ecl. 1. *Tum Phaethontiadas muſco circumdat amara.*

3. A Regibus præterea, & Conditoribus : ut, Romulidæ, Romani a Romulo : Dardanidæ, Trojani a Dardano : Æneadæ, ab Æna; Cecropidæ, Athenienſes a Cecrope : iidem Theſidæ, a Theſeo .

Perſ. *Romulidæ ſaturi quid dia Poemata narrent .*

Æn. 5. *Dardanidæ magni genus alto a ſanguine Divum .*

Ib. 5. *Æneadaſque meo nomen de nomine fingo.*

Met. 7. *Cecropidas duxit , cum queis ſimul ipſe reſedit .*

Georg. 2. *Theſidæ poſuere , atque inter pocula læti .*

Appendix II.

4. Multa a regionibus, urbibus, montibus, fontibus, fluviis, aliiſque rebus fiunt , quæ formam quidem patronymicam habent , re autem vera gentilia ſunt : aut pro poſſeſſivis , adjectiviſque nominibus ponuntur, ut Aſis, Italis, Libyſtis, Auſonis, Sarmatis, Sithonis, Colchis, Theſſalis , Sicelis , Sidonis , Ilias, Troas, Erymantis, Mænalis, Pieris, Tritonis, Pegaſis , Phaſis , Phœbas , dos , fatidica Phœbi ſacerdos .

Ov. Metam. 9. *Ægeas metiris aquas , & in Aſide terra .*

Sil. l. 7. *Ad quem Cymodoe , Nympharum maxima natu Italidum* , &c.

Æn 4. *Horridus in jaculis, & pelle Libſydicis urſæ .*

Faſt. 2. *Captaque erat Lyricis Auſonis ora ſonis .*

Triſt. 1. *Sarmatis eſt tellus, quam mea vela petunt.*

Id. ep. *Nec vebit Actæas Sithonis unda rates .*

Hor. epod. 16. *Neque impudica Colchis intulit pedem .*

Æn. 1. *Crinibus Iliades paſſis, peplumque ferebant .*

Met.

Met. 13. *Troades exclamant, obmutuit ille dolore.*
Triſt. 3. *Dumque truci Borea Mænalis urſa videt.*
Id. ep. *Pegaſis Oenone Phrygiis celeberrima ſylvis.*
Id. Faſt. *Credulus immerita Phaſida fovit ope.*
Luc. l. 1. *Limine terrifico metuens conſiſtere Phœbas.*

Patronymica maſculina quo pacto formentur.

Præceptum I.

NOmina A finita aſſumunt, *des*, ſyllabam: ut Ilia, Iliades: *As* terminata aſſumunt, *de*, ſyllabam ante, S, ut Æneas, Æneades; Pheretias, Pheretiades.

Met. 8. *Cumque Pheretiades, & Hyanthæo Jolae.*

Exceptio.

A finita nonnunquam ipſum A mutant in I, ut Philyra, Philyrides. As terminata interdum I, ante A, aſſumunt, ut Amyntas, Amyntiades, Phlippus Amyntæ filius.

Ov. in ib. *Aut ut Amantiadem turpi dilectus amore.*

Æneides, Julus Æneæ filius fit a Græco *ei*, ſublato A: ut Æneades, Æneides.

Virg. Æn. 9. *Sit ſatis, Æneide, telis impune Nomanum.*

Præceptum II.

ES, finita mutant *Es*, in *Ades:* ut Hippotes, Hippotades, Æolus Hippotæ filius.

Met. 4. *Clauſerat Hippotades æterno carcere ventos.*

Exceptio.

Hæc ſæpe I, ante A, admittunt, ut Anchiſes, Anchiſiades: Laertes, Laertides.

Æn. 8. *Æneas, Anchiſiades, & fidus Achates.*

Met. 13. *Saxa moveri gemitu, Laertiademque precaris.*

Præceptum III.

NOmina ſecundæ declinationis, Us, finita in genitivo aſſumunt *Des* ſyllabam, penultima brevi, ut Æacus, Æaci, Æacides. Sic Priamides, Æolides, Tantalides, a Priamo, Æolo, Tantalo.

Met. 13. *Priamidemque Helenum rapta cum Pallade captum.*

Æn. 6. *Miſenum Æolidem, quo non præſtantior alter.*

Ov. in Ibin. *Tantalides tu ſis, tu Tereique puer.*

Exceptio I.

Nonnulla penultimam habent longam, ut Belides, Lycurgides, Amphiaraides.

Æn. 2. *Belida nomen Palamedis, & inclyta fama.*

In

In Ibin. *Quique Licurgidem laceravit ab arbore natum.*
Faſt. 2. *Amphiaraides Naupacteo Acheloo.*

Exceptio II.

Quæ a nominibus ſecundæ declinationis fiunt, interdum etiam ante, *Des*, ſyllabam, A, litteram recipiunt: ut Battus, Battides; Aſopus, Aſopiades. Si vero in *Ius*, exeunt, poſterius, I, genitivi in A mutant: ut Menætius, Menætii, Menætiades; Theſtius, Theſtiades; Napulius, Napuliades.
Ov. in Ibin. *Nunc quo Battiades inimicum devovet Ibin.*
Met. 7. *Huic Aſopiades, Petis irrita, dixit, & urbi.*
Ep. 1. *Sive Menætiadem falſis cecidiſſe ſub armis.*
Met. 8. *Thæſtiadæ clamant, nec te fiducia formæ.*
Ib. 14. *Sed neque Naupliades facinus defendere tantum.*

Japetionides, ab Japeto, pro Japetides longius a norma receſſit.
Met. 4. *Japetionides Atlas fuit, ultima tellus.*

Præceptum IV.

GEnitivus nominum in *eus*, aſſumit *des* ſyllabam, penultima longa. E, enim, & I, vocales, in I, longum, vel *ei*, diphthongum contrahuntur, vel *u*, more Græcorum, ut a pleriſque ſcribitur: ut Atreus, Ætrei, Atrides. Sic Pelides, Alcides, Achillides, Theſides, Tydides, ſexcenta alia.
Met. 13. *Convocat Atrides ſocio terrore paventes.*
Æn. 10. *Te precor, Alcide, cœptis ingentibus adſis.*
Ov. ep. *Pyrrhus Achillides, animoſque imagine patris.*

Appendix.

Hæc rarius A, ante *des* ſyllabam habent.
Æn. 2. *Panthus Otriades arcis, Phœbique ſacerdos,*

Præceptum V.

SI nomina ſint tertiæ declinationis, patronymica fiunt a dativo, addita, *des*, ſyllaba; ut Agenor, Agenoris, Agenori, Agenorides, Cadmus filius Agenoris; Theſtorides, Calchas filius Theſtoris; Actorides, Patroclus nepos Actoris, Æſonide, Jaſon filius Æſonis.
Met. 5. *Donec Agenorides conjectum in guttura ferrum.*
Ib. 12. *Theſtorides, vincemus, ait: gaudete Pelaſgi.*
Ib. 13. *Reppullit Actorides ſub imagine tutus Achillis.*

Flac.

Flac. lib. 6. *Advolat Æſonides, mortemque cadentis acervat.*

Exceptio.

1. Nomina As, finita, quorum genitivus exit in Antis, A, litteram ante *des*, ſyllabam petunt: ut Abas, Abantis, Abanti, Abantiades. Sic Atlantiades, Peantiades, Athamantiades, Dryantiades, & alia.

Met. 5. *Victor Atlantiades patrio cum conjuge muros.*

Ib. 8. *Venit Atlantiades poſitis caducifer alis.*

2. Eodem fere modo formantur, quæ a nominibus in On fiunt: ut Telamon, Telamonis, Telamoni, Telamoniades, Amphitryoniades, Laomedontiades, &c.

A Scipione tamen, non Scipioniades, ſed Scipiades, imminuto verbo naſcitur.

Met. 13. *Nec Telamoniades etiam nunc hiſcere quidquam.*

Æn. 8. *Amphitryoniades armenta, abitumque pararet.*

Ib. *Laomedontiadem Priamum Salamina petentem.*

Georg. 2. *Scipiadas duros bello, & te, maxime Cæſar.*

Patronymica fœminina unde formentur.

Præceptum I.

PAtronymica fœminina, quæ in As, & Is exeunt, fiunt a maſculinis, *de*, ſyllaba ſublata, ut, Theſtiades, Theſtias, Theſtiadis; Æetiades, Æetias. Thaumantiades, Thaumantias; Phaethontiades, Phaethontias; Æolides, Æolis, dis; Tantalides, Tantalis; Oebalides, Oebalis; Latoides, Latois; Dardanides, Dardanis, idis; Cecropides, Cecropis; Belides, Belis, idis; & alia.

Met. 7. *Concipit interea validos Æetias ignes.*

Ib. 11. *Talibus Æolidis dictis, lacrymiſque movetur.*

Id. ep. *Aut ego Tantalidæ Tantalis uxor ero.*

Met. 4. *Aſſidue repetunt, quas perdant Belides undas.*

At, Pelides, patronymicum maſculinum Poetæ, interjecto A per Epenteſim, dicunt, Peliades; ex quo fœmininum patronymicum, Pelias, Peliadis.

Ov. ep. 3. *Tranſeat Hectoreum Pelias haſta latus.*

Appendix I.

Quædam tum in As, tum in is exeunt; ut Æetias, & Æetis; Atlantias, & Atlantis.

Flacc. 6. *Protinus atque ingens Æetida perculit horror.*

Met. 7. *Sidera cum rapido fallax Æetias igni.*

Georg. 1. *Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur.*
Sil. l. 16. *Vixque Atlantiadum rubefecerat ora ſororum.*

Appendix II.

Fœminina, quæ a maſculinis fiunt penultima longa, in *eis* deſinunt ſoluta diphthongo. atque, E, brevi in longum verſo; ut Æneides, Æneis, idos; Achilleides, Achilleis, idos; Theſeides, Theſeis, idos, vel idis, &c.

Ov. Triſt. 2. *Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor.*
Juv. Sat. 1. *Vexatus toties rauci Theſeide Codri.*

Nonnunquam penultima manet brevis.

Ov. de Pont. 3. *Æneidos vati grande fuiſſet onus.*

Potius hic primus pes Spondæus videtur, per Synæreſim.

Præceptum II.

NE, finita, a genitivo fiunt, addita *ne*, ſyllaba, penultima longa; ut Neptunus, Neptuni, Neptunine. Sic Adraſtine, Nerine, a genitivis Adraſti, Nerei, E, & I, mutatis in I, longum. Quod ſi primigenium, I, ante, *os*, habeat, mutabitur *os* in *one*, penultima producta; ut Acriſios, Acriſione, Danae Acriſii filia.

Catul. de Nup. *Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?*

Appendix I.

A muliebri, Acriſione, finxit Ovidius virile Acriſionides.

Met. 5. *Acriſionides, adigitque in pectus, at ille.*

Pæantiadem invenies Met. 13. Athamantiadem, & Dryantiadem, apud eundem in Ibin.

Appendix II.

Oratores raro Patronymicis utuntur. Cic. Off. 1. Regalis ſane, & digna Æacidarum genere ſententia.

DE METAPLASMO, ET FIGURIS QUIBUSDAM POETARUM.

C A P. XIV.

PRoprium itidem Poetarum eſt, verbis, quibus Oratores utuntur, aliquid interdum addere, vel detrahere, nonnunquam litteras alias aliis permutare, aliquando e proprio loco in alienum transferre. Quod quidem cum in ſoluta oratione vitium ſit, & barbariſmus nominetur, in carmine tamen non barbariſmus, ſed metaplaſmus appellatur; datur enim venia Poetis, quia plerumque coguntur metro ſervire.

vire. Metaplaſmus vero dicitur, quod vetus verborum forma, vel neceſſitate metri, vel ornandi poematis cauſa, a Poetis in novam figuram, faciemque ſermonis mutetur.

PROTHESIS, ET APHÆRESIS.

Littera, vel ſyllaba principio dictionis addita, vocatur protheſis: ut gnatus pro natus: tetuliſſem, pro tuliſſem. Ter. Andr. act. 1.

Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum cognoſces.

Id. Ib. *Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc tetuliſſem pedem.*

2. Littera, vel ſyllaba principio dictionis ſubtracta, aphæreſis appellatur: ut ruo, pro eruo: temno, pro contemno: pono, pro depono. Hinc Virg. 1. Æn. *Ponuntque ferocia Pæni Corda.*

Id. l. 5. *Pone animos.* Ib. *Ruet omnia late.*

EPENTHESIS, ET SYNCOPE.

1. Epentheſis eſt, cum medio dictioni littera, aut ſyllaba interjicitur, ut relliquiæ, pro reliquiæ; Mavors, pro Mars, navita, pro nauta; Induperator, pro Imperator, cinctutus, pro cinctus.

Æn. 1. *Troas relliquias Danaum, atque immittis Achillei.*

Ib. *Fecerat & viridi fœtam Mavortis in antro.*

Georg. 1. *Navita tum ſtellis numeros, & nomina fecit.*

2. Syncope litteram, vel ſillabam e medio dictionis ſubtrahit; ut gubernaclo, pro gubernaculo, periclis, pro periculis; vixet, pro vixiſſet; Extinxem, pro extinxiſſem, Divum, pro Divorum.

Æn. 5. *Cumque gubernaclo liquidas projecit in undas.*

Ib. 3. *Deſeris. Heu tantis nequicquam erepte periclis.*

Ib. 11. *Vixet, cui vitam Deus, aut ſua dextra dediſſet.*

Ib. 4. *Cum genere extinxem; memet ſuper ipſa dediſſem.*

PARAGOGE, ET APOCOPE.

Paragoge, ſeu proparalepſis dicitur, cum extremæ ſyllabæ aliquid adjungitur; ut deludier, pro deludi, admittier, pro admitti.

Ter. Andr. *Ubivis facilius paſſum ſim, quam in hac re, me deludier.* Jambicus eſt octonarius.

Æn. 9. *Euryalus, confeſtim alacrer admittier orant.*

2. Apocope fini dictionis aliquid detrahit; ut tuguri, pro tugurii, oti, pro otii.

Ecl. 1. *Pauperis & tuguri congeſtum ceſpite culmen.*

Georg.

Georg. 4. *Parthenope, ſtudiis florentem ignobilis oti.*
Quidam, tugurii, otii, & ſimilia ſcribere malunt: ut ſit ſynæreſis, ut diximus cap. 11. De quo late Pierius in Ecl. 1. *Pauperis & tuguri:* & in Æn. 1. *Ille urbem Patavi.*

TMESIS.

Tmeſis dividit verbo alio interpoſito, ut, inque ligatus, pro illigatuſque: qui te cumque, pro quicunque te: inque ſalutatus, pro inſalutatuſque: hac Trojana tenus: ſeptem ſubjecta trioni, pro hactenus, ſeptentrioni.

Æn. 10. *Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus.*
Ib. 9. *Inque ſalutatam linquo, nox & tua teſtis.*
Ib. 2. *Qui te cunque manent iſto certamine caſus.*

ANTITHESIS, ET METATHESIS.

Antitheſis eſt litteræ commutatio: ut olli, pro illi.
Æn. 5. *Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber.*

Metatheſis eſt litterarum ordo immutatus, ut Thymbre, pro Thymber.
Æn. 10. *Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abſtulit enſis.*

Niſi quis putet nominandi caſu tum Thymber, tum Thymbrus dici: ut Evander, & Evandrus.

Appendix.

Synalœphe, & epiſynalœphe, diæreſis, ecthlipſis, ſyſtole, diaſtole, ſunt etiam metaplaſmi ſpecies: de quibus ſupra egimus c. 11.

DE PROSODIA, SIVE ACCENTU.

CAP. XV.

GRæci tonos, vel proſodias, Latini tenores, Grammatici accentus, Cicero voces appellat.

2. Accentus rector eſt, ac moderator pronuntiationis; eo enim vel attollitur, vel dejicitur vox; vel partim attolitur, partim dejicitur. Quocirca ipſum non immerito quidam vocis animam appellarunt.

ACCENTUS TRES.

1. Tres ſunt tenores, acutus, gravis, circumflexus. Acuto attollitur ſyllaba, gravi deprimitur: ut, *populus*, antepenultima acuitur, penultima vero, & ultima deprimuntur, gradatimque deſcendunt. Acuti nota e ſiniſtra in dexteram oblique aſcendit: gravis a ſummo in dexteram oblique deſcendit.

2. Accentu circumflexo partim attolitur, partim deprimitur ſyllaba: ut *Romanus*. Ejus nota ex acu-

to, & gravi conſtat. Sonus hodie incertus eſt ſiquidem latinæ linguæ hoſpites, veteriſque pronuntiationis ignari eodem plane ſono tum acutas, tum flexas voces efferimus.

3. Acutus in penultima, vel antepenultima locum habet; circumflexus in penultima tantum; gravius, ubi uterque abeſt. Nullum autem verbum eſt ſine acuto accentu, aut circumflexo. Verum ſimul cum uſu Latini ſermonis etiam antiquam pronuntiationem amiſimus.

4. Atque olim quidem monoſyllaba natura longa, aut poſitione ſimul, & natura inflectebantur: ut, mos, ros, lux. In diſſyllabis, & polyſyllabis penultima inflectebatur, ſi eſſet natura longa, aut poſitione ſimul, & natura, modo eſſet brevis ultima: ut cæcus, æſtus, Romanus, palæſtra; alioquin acuebatur: ut æſtas, arma, victores.

DE DISSYLLABIS.

Præceptum I.

IN diſſyllabis (nam in monoſyllabis accentus hodie non agnoſcitur) prior acuitur: ſive longa ſit, ſive brevis: ut Roma, mores, arma, virum.

Appendix.

2. Nullius verbi latini ultima ſyllaba, auctore Quint. l. 1. c. 3., & l. 12. c. 10. aut acuitur, aut circumflectitur. Et Serv. Ecl. 1. *Ut in ultima*, inquit, *ſyllaba accentus ſit, latinitas vetat*. Quare palam, una, alias, porro, ſane, certe, & cætera id genus adverbia primo acuta ſunt pronuntianda. Nam ſi ſuſcipimus, quod nonnulli Grammatici tradunt, diſcriminis cauſa horum verborum poſtremam ſyllabam eſſe acuendam, ſerpet res latius, quam volumus. Id enim erit faciendum in vero, ſero, crebro, modo, adeo, & aliis innumerabilibus, quæ nomina, & adverbia, vel nomina, & verba eſſe poſſunt. Neque te moveat, quod ultima ſæpe a Typographis gravi accentu notetur: id enim tantum fit, ut adverbia, eſſe intelligas.

3. Si tamen quempiam adverbia pone, una & ſimilia, ultima acuta pronuntiantem audiveris, ne continuo damnes inſcitiæ. Quint. l. 1. c. 5. *Scio*, inquit, *quoſdam eruditos, nonnullos etiam Grammaticos ſic docere, ac loqui; ut propter quædam vocum*

di-

diſcrimina verbum acuto ſono finiant, ut in illis:

Quæ circum littora, circum, &c.

ne ſi gravem poſuerint ſecundam, circus dici videatur.

4. Nec illa quidem acuam poſtrema ſyllaba, illic, iſtic, illuc, donec, adhuc, reduc, & horum ſimilia: neque illa, exin, dein, proin, etiamſi quidam Grammatici, quod fit abſciſſa, acui velint; multo minus dicam, quicum, mecum, nobiſcum, poſtrema acuta, negante Quintiliano, ultimam ſyllabam acui in verbo latino, ut paulo ante docuimus.

5. Conjunctiones, quæ encliticæ, ſeu inclinativæ dicuntur, que, ve, ne, a multis ita pronuntiantur, ut accentum in præcedentis vocis poſtremam ſyllabam rejiciant, & inclinent more Græcorum, hoc modo: terraſque, tractuſque, armaque, hominesne, feræve. Verum hoc translativum a Græcis eſt. Elegantior aliis illa ratio videtur, & Latinorum propria, ut hæ conjunctiones nihil accentum immutent, terraſque tractuſque, &c. nimirum, ut tanquam duæ dictiones pronuntientur, quarum ſuum quæque accentum habeat. Nam quod verſus non tam jucunde ſonat, ſi ita pronunties, nihil ad rem eſſe ajunt, quippe ne Homeri quidem verſus admodum jucundum habent ſonum. Utraque ratio probabilis eſt; neutra reprehendenda. Prior tamen illa jam videtur uſitatior, ac certe in ſoluta etiam oratione numeroſior.

DE POLYSYLLABIS.

Præceptum II.

IN polyſyllabis penultima, ſi longa eſt, acuitur: ut mortalis, ſollicitudo: quod ſi penultima brevis eſt acuitur antepenultima: ut gemitus, ſollicitus.

Appendix.

2. Sæpe evenit, ut metri conditio (ut ait Quintilianus) mutet accentum: ut *pecudes, pictæque volucres;* nam *volucres*, media acuta dicam: quia, etſi natura brevis, tamen poſitione longa fit a Poeta.

3. Non deſunt, qui vocandi caſu dici velint penultima acuta, Valeri, Virgili, Mercuri, Ovidi, Ambroſi, & alia hujuſmodi, quæ habent penulti-

mam brevem. Sane hunc morem ſua ætate viguiſſe docet Gell. l. 13. c. 24. & hodie viri docti non pauci retinent. Alii malunt ante penultimam acuere, ut præcipit communis illa regula de Polyſyllabis: quam pronuntiationem A. Gellio antiquiorem fuiſſe, ipſemet declarat eodem loco, cum ita pronuntiandum, Nigidium præcepiſſe, commemoret.

4. Fuerunt olim, qui in compoſitis acui antepenultimam vellent, etiamſi penultima longa eſſet. Itaque pronuntiari jubebant ante penultima acuta, aliquando, ſiquando, deinde, exinde, dumtaxat, deorſum, exadverſum, enimvero, quapropter, quinimo, nimirum, quamobrem, & alia eodem modo. In hac ſententia fuit Servius ad 6. Æn. Annianus, & Probus apud A. Gel. l. 7. c. 7. noſtra quoque ætate nonnulli viri docti. Quocirca propter tantorum virorum auctoritatem non videtur hæc pronuntiatio explodenda: cum præſertim in Græcis quoque verbis compoſitis idem factitari videamus. Alii, quod hæc ratio a Grammaticis illis ex Græcorum ſimilitudine inducta ſit potius, quam veterum Latinorum uſu comprobata, malunt communem illam polyſyllaborum regulam ſequi: & aliquando, deinde, enim vero, & reliqua dicere penultima acuta, præſertim cum Gellius ipſe illum pronuntiandi morem ibi improbare videatur. Hæc ſententia, quam uſus doctorum fere omnium confirmavit, probabilior videtur.

5. Sunt etiam, qui pronuntiari jubeant, calefac, frigefac, introduc, Arpinas, ultima acuta, ut habeatur ratio abſciſſionis, quod olim calefacе, frigeface, introduce, Arpinatis dicetur. Verum id gratis videtur dici, cum id neque probabili ratione, neque veterum (quod ſciam) auctoritate nitatur, quin potius repugnet. Quintil. qui ut ſæpe jam diximus, negat in latinis verbis ultimam ſyllabam acui. Fuit omnino plane ſimplex apud veteres Latinos, & (ut Quintiliani verbis utar) rectiſſima, ac breviſſima ratio gravium, acutarumque vocum: ineptiæ Grammaticorum eam & longam, & multiplicem, & variam, & obſcuram reddiderunt.

DE GRÆCIS VOCIBUS.

Præceptum III.

VErba plane Græca Greco accentu pronuntiantur: ut, Paralipomenon, penultima acuta, Lithoſtrotos, acuta antepenultima, Kyrie, eadem acuta, Eleiſon, verbum eſt quatuor ſyllabarum, cujus non ultima, ſed antepenultima acuitur.

2. Sin latine inflectantur, ad Latinorum normam dirigenda ſunt. Itaque, Penelope, Rhodope, Hecate, Antiope, Calliope, Rhetorice, Grammatice, & alia ejuſmodi antepenultimam acuunt, quia penultima brevis eſt: Cæſarea, Laodicea, Theſſalonica, Idolum, & alia hujuſmodi acuunt penultima, quia longa eſt.

Appendix.

1. Atreus, Theſeus, Orpheus, Tereus, Phalereus, & alia hujuſmodi, ſi ſolvunt diphthongum, acuunt antepenultimam, itemque in cæteris caſibus Latinis, Terei, Ulyſſei, Orpheo, Phalereo, Atteum, Theſeum, &c. Virg. in Codice diphtongum ſolvit. *Tantum non Orpheus Hebrum*, niſi verſus ſpondaicus ſit. Accuſativus Græcus, Atrea, Terea, & alii ejuſmodi, videntur nonnullis accentum quoque Græcorum retinere poſſe, penultima acuta, quia Græcæ *Atrea, Terea*. Qua ratione Orpheos, etiam gignendi caſu acuenda eſſet penultima, in qua eſt Græcus accentus. Floruit quantitas potius Latinis habenda ratio. Quod ſi interdum horum nominum producatur a Latinis penultima, vel id erit, ſi ſubſtantia ſint, ab Jonum dialecto, qui per *eos* ea flectunt. Æn. *Ilionea petit*. Æn. 3. *Idomenea ducem*. Vel ſi adjectiva ſunt, fiunt a diphtongo. Ov. 1. Triſt. *O mihi Theſea pectora juncta fide*. Mart. Amphit. *Quidquid in Orpheo Rhodope ſpectaſſe theatro*.

2. In philoſophia, theologia, proſodia, ſymphonia, euphonia, categoria, homilia, etymologia, Maria, Lucia, Archias, Matthias, Ananias, & ejuſmodi aliis: Idea quoque, Andreas, & ſimilibus, quæ penultima apud Græcos acuunt, eandem in ſoluta oratione (neque enim de verſu nunc agimus) acuunt Latini, quamvis brevis ſit. Contra in vocibus Comœdia, Tragœdia, Urania, Eccleſia, Græcia, Lyſias, & ſimilibus, quamvis parem & quanti-

tatem, & accentum ſortitæ ſint apud Græcos, antepenultima tamen acuta potius latine efferri placuit: tantum uſus poteſt, & conſuetudo.

3. In Alexandria, Nicomedia, Antiochia, Seleucia, Latria, Idolatria, Litania; & ſimilibus, doctis viris placet juxta quantitatem acui latine penultimam, magis quam Græco accentu antepenultimam. Alioqui, ſi acccentum Græcum ſequi velimus, ſicut nominandi, & accuſandi caſu acuitur, Græco more antepenultima; ita gignendi, & dandi caſu acuenda eſſet penultima, quæ variatio Latinis auribus inaudita eſt. Et vero Nicomedia, & ejuſmodi nomina ſunt quaſi adjectiva poſſeſſiva: ſubauditur enim *Polis*, ut ſit *Nicomedia polis*, Urbs Nicomedienſis, ſeu a Nicomede condita. Quæ nomina & per, I productum apud Poetas invenies. Stat. Theb. *Huic parere dati, quos fertilis Amphigeniæ*. Prop. l. 3. el. 10. *Noxia Alexandria dolis aptiſſima tellus*. Et per E, longum, ſicut Cæſarea, Laodicea, Cytherea, Medea, quæ etiam per *ei* ſcribuntur. Hor. l. 4. Od. 14. *Portus Alexandria ſupplex*, ubi (*andri*) Spondæus eſt.

4. Sic Protagoras, Pythagoras, Anaxagoras, Hermagoras, Athenagoras, etſi Græco more penultimam acuant, Latini tamen, quia brevis eſt, acuere malunt antepenultimam. Cæterum in his omnibus conſuetudini regionum ſerviendum eſt. Conſuetudinem vocamus, ut in vita bonorum, ſic in ſermone eruditorum. Quint. l. 2. c. 6.

DE HEBRÆIS VOCIBUS.

Præceptum IV.

QUÆ Hebræa omnino ſunt, neque latinitate donata, Hebræo tono pronuntiari licet, ut amen, Jeruſalem, Iſrael, Jacob, Cherubim, Seraphim, ultima acuta, ut pluraque Hebræa pronuntiantur. In his tamen ipſis regionum videtur conſuetudo ſervanda. Verum ſi latine flectantur, latine pronuntianda ſunt, ut Sara, Moſes, Elias, Eliſæus, &c., quæ per caſus flectuntur; nam apud Hebræos indeclinabilia ſunt.

Appendix.

1. Abel, Cain, Lamech, Noe, Abigail, Baal, Edom, Ephrata, Ephraim, Gomor, Isboſet, Phaſe, Sibboleth,

leth, & quæ in Hezer, Sedech, Melech, Ai, exeunt, ut Elihezer, Melchiſedech, Abimelech, Sarai, Sinai, Abiſai, & alia quædam, penultima acuta pronuntiantur apud Hebræos: quocirca is accentus ſervari poteſt a Latinis, cum indeclinate uſurpantur. Nam ſi declinari poſſunt, Abigail, Abigailis, Ephrata, Ephratæ, Melchiſedech, Melchiſedecis, ſatius videtur accentu Latino pronuntiare, acuta antepenultima in nominativo. Quin etiam tum hæc, tum cætera, quamvis non declinata, complures viri docti Latino accentu efferre non dubitant.

2. Si qua erit vel in Hebræis vocibus, vel in Græcis, cujus verus accentus, propter inſolentiam, vulgi aures graviter offendat; in vulgi conventu ſatius videtur, id quod feciſſe ſe Cicero dicit in Oratore) ſcientiam ſibi reſervare, uſum populo concedere. Quocirca Melchiſedech, & Antiphona, antepenultima acuta dicam potius, quam penultima, ut Hebræa, vel Græca pronuntiatio poſtulat. Quanquam de voce *Antiphona* ſunt, qui ſentiant jure acui antepenultimam, Græco more; neque eſſe a recto ſingulari fœminino *Antiphoni*, ſed potius a neutro plurali *Antiphona*, quaſi dicas *contra ſonantia*, ſeu *contrariæ voci reſpondentia*; nam & in Græcis officiis *Antiphonon* eſt, non *Antiphoni*. At Barabbas, penultima acuta potius Latino more, quam Barabbas, ultima inflexa, ut Græci ſcribunt Evangeliſtæ, *Barabbas*, & Syriaci accentus ratio poſtulat. JESUS quoque penultima acuta, Latino more potius, quam ultima inflexa, more Græcorum. Cui videlicet ſalutis noſtræ parenti hoſce qualeſcunque labores offerimus, ac dicamus.

MODO BREVISSIMO, E FACILISSIMO

Per pronunziare le Calende d'Italiano in Latino, e di Latino in Italiano.

Cavato dal Trattato.

DI D. IGNAZIO ALBANO.

IL primo di ciaſcun Meſe diceſi *Calendis*. Alli cinque *Nonis*, Alli tredeci *Idibus*, Il giorno avanti diceſi *Pridie*; così *Pridie Nonas*, il giorno avanti le None, cioè alli quattro; *Pridie Idus*, il giorno avanti le Idi, cioè alli dodici; *Pridie Calèndas*, il giorno avanti le Calende, cioè l'ultimo del Meſe.

Quattro Meſi ſono eccettuati, Marzo, Maggio, Luglio, e Ottobre, i quali anno *Nonis* alli ſette, e *Idibus* alli quindici.

Ora poſta queſta diviſione, e queſti termini, e queſti confini, dico, che per pronunziare in Latino eruditamente per ragione di None, Idi, Calende, qualſivoglia giorno di qualſivoglia Meſe propoſto all'improvviſo, ſenza puerilmente riccorrere al Libro biſogna oſſervare queſta breviſſima, e facilisſima regola.

Primieramente vedrai, fra quai confini ſta rinchiuſo il propoſto giorno: ſe fra le None, cioè dal primo del Meſe ſin alli cinque, o alli ſette nelli quattro eccettuati: ſe fra le Idi: cioè dalli cinque, o ſette ſino alli tredici, o alli quindici nelli quattro eccettuati: ſe nelle Calende cioè dalli tredici, o quindeci ſino al primo del Meſe ſeguente.

Fatta queſta breve conſiderazione, mira, quanto numero de' giorni è frappoſto al giorno propoſtoti, e il confine, nel qual ſi trova incluſive, e quello numero pronunziarlo Latino con l'accuſativo del ſuo confine, così non potrai mai errare. Ma avverti, che il numero ſi conti incluſive dal numero propoſto, e incluſive al ſuo confine, cioè numerandovi il giorno del confine, o ſia delle None, o delle Idi, o delle Calende: come

me per eſempio, Alli due di Gennajo, tu vedrai che alli due ſta nel confine delle None, poi andando dalli due incluſive fino alli cinque (che è il confine) numererai quattro: adunque dirai, *Quarto Nonas Januarii*.

Così alli otto di Febbrajo, tu vedrai, che alli otto ſta nel confine delle Idi; poi andando dalli otto incluſive fino alli tredici (che è il confine) numererai ſei; adunque, *Sexto Idus Fabruarii*.

Così alli venti di Marzo, tu vedrai, che alli venti ſta nel confine delle Calende; poi andando dalli venti incluſive fino al primo del Meſe ſeguente (che è il confine) numererai tredici: dunque dirai, *Decimotertio Calendas Aprilis*, poichè nelle Calende mai non ſi nomina il Meſe preſente, ma ſempre il ſeguente.

Così nelli quattro eccetuati, come alli tre di Luglio, tu vedrai, che alli tre ſta nel confine delle None, poi andando dalle tre incluſive fino alli ſette (che è il confine nelli quattro eccettuati) numererai cinque; però dirai, *Quinto nonas Julii*.

Così alli dieci di Ottobre tu vedrai, che alli dieci ſta nel confine delle Idi, poi andando dalli dieci incluſive fino alli quindici, che è il confine delli quattro eccettuati numererai ſei: dunque dirai: *Sexto Idus Octobris*; e così in tutti gli altri.

Ma perchè è neceſſario, per pronunziar bene le Calende, ſaper quanti giorni ha ciaſcun Meſe, oſſervisi queſta regola: innalza le dita della mano, l' uno sì, l' altro no, alternamente, sì che il pollice, quel di mezzo, ed il picciolo ſtiano alzati, l' indice, e l' annulare ſtiano depreſſi, e abbaſſati in pugno, poi ſopra le dita va numerando i Meſi, cominciando da Marzo, d' onde cominciano anco gli Aſtronomi il ſuo Anno; e tutti quelli Meſi, li quali caderanno ſopra le dita alzate, averanno trent' uno giorno, quelli che caderanno ſopra le abbaſſate, ne avranno trenta, eccettuando Febbrajo, il quale ne ha ſolo ventotto, e nell' Anno Biſeſtille ventinove.

Queſte iſteſſe faciliſſime regole vagliono a pronunziar bene le calende di Latino in Italiano, avvertendo ſolo, che ſiccome nelle Calende Italiane, a pronunziare in Latino, ſempre ſi nomina il Me-

ſe ſeguente, così nelle Calende Latine, a pronunziarle in Italiano, ſi nomina ſempre il meſe antecedente; come per eſempio:

Decimo Kalendas Maji, andando dai dieci incluſive ſino alli trenta, poichè ha tanti giorni il precedente meſe Aprile, numera ventuno; aggiungi poi uno per le Calende, e faranno ventidue; adunque *Decimo Kalendas Maji*, ſarà alli 22. d' Aprile.

Così *Sexto Idus Decembris*, andando dal ſei incluſive ſino al tredici, ch' è il confine delle Idi, numererai otto: adunque *Sexto Idus Decembris*, ſarà alli otto di Decembre.

Così *Quarto Nonas Maji*, andando dalli quattro incluſive ſin alli ſette, ch' è il confine delle None nelli quattro eccettuati, numererai quattro: adunque *Quarto Nonas Martii*, ſarà alli quattro di Marzo.

Non reſterò di avvertire, per togliere la croce a molti principianti, che quando ſi dice, *Tertio Nonas*, *Octavo Idus*, *Decimo Calendas*, e altri ſimili, vi s' intendono due parole, cioè *Die ante*, ſicchè ſarà *Tertio die ante Nonas*, *Octavo die ante Idus*, *Decimo die ante Calendas*, e ſimili. Ma quando ſi dice *Calendis*, *Nonis*, *Idibus*, niente vi s'intende, e ſi ſegue la comune coſtruzione gramaticale nel Tempo, che richiede l' ablativo.

Altre Regole pone il ſuddetto Autore nel ſuo Trattato, ma queſta è la più breve, e facile.

CA-

CALENDÆ, NONÆ, IDUS.

CAP. XVI.

AD Latinorum ſcriptorum Calendas, Nonas, Idus intelligendas, hos verſus ediſces, quibus, quot dies quivis Menſis, habeat, explicatur.

Junius, Aprilis, Septemque, Novemque tricenos,
Adde unum reliquis. Viginti Februus octo:
Quod ſi Biſſextus fuerit, ſuperadditur unus;
Et tunc bis, Sexto Martis, dic rite Calendas.

2. Rurſum hos, qui, quot Nonæ, Idus, Calendæ quovis menſe ſint, docent.

Principio Menſis dices cujuſque Calendis.
Majus, ſex Nonas, October, Julius, & Mars;
Quatuor at reliqui. Dabit Idus quilibet octo,
Poſt quas, quot luces, totidem numerato Calendas,
Hiſque diem primum menſis ſuperadde ſequentis.

3. Primo igitur cujuſvis menſis die, Calendis, dicimus. Mox in menſibus ſex Nonarum, Martio, Majo, Julio, Octobri, ſecundo die menſis dicimus, Sexto Nonas, ideſt ſexto die ante Nonas, eſt enim conciſa loquutio, deinde Quinto, Quarto, Tertio: pridie Nonas, Nonis. In Menſibus reliquis quatuor Nonarum die ſecundo menſis dicimus. Quarto Nonas, mox Tertio, Pridie, Nonas, Nonis.

4. Poſt Nonas in menſibus ſex Nonarum, die octavo, in reliquis menſibus die ſexto dices, Octavo Idus, ideſt, octavo die ante Idus: mox Septimo, Sexto, Quinto, Quarto, Tertio, Pridie Idus, Idibus. Qui dies in ſupradictis quatuor menſibus quintuſdecimus dies menſis eſt, in reliquis tertiuſdecimus.

5. Poſt Idus, quia menſes alii aliis longiores ſunt, in quatuor illis menſibus ſex Nonarum die Sextodecimo dices, Decimoſeptimo Calendas, ſequentem menſem nominando: totidem enim dies ſunt uſque ad Calendas inſequentis menſis, Calendis ipſis inter hos computatis. Dehinc, Decimoſexto, Decimoquinto, &c. retrorſum numerando uſque ad Pridie Calendas, qui ſemper eſt ultimus menſis dies. In menſibus vero Januario, Auguſto, Decembri, die Quartodecimo dices, Decimonono Calendas, ſequentem menſem pronuntiando: mox, decimooctavo, decimoſeptimo, &c. retrorſum numerando. In men-

ſibus Aprili, Junio, Septembri, Novembri, die Quartodecimo dices, Decimoactavo Calendas, ſequentem menſem appellando. Deinceps, Decimoſeptimo, Decimoſexto, &c. retrorſum numerando.

6. Denique Menſe Februario, ſive communis ſit annus, ſive Intercalaris, ſemper die Quarto decimo dices, Sextodecimo Calendas Martii, vel Martias: mox Decimoquinto, Decimo quarto, &c. Sed in anno communi ſemel tantum, nempe viceſima quarta die, dices, Sexto Calendas Martii: Si vero annus ſit intercalaris, qui quarto quoque anno recurrit, bis dicimus, Sexto Calendas Martii, ſeu Martias, nempe viceſimoquarto & viceſimo quinto, Februarii, duobus in unum computatis: ex quo etiam Intercalaris ille annus Biſſexti nomen obtinuit.

Ta-

Tabella Calendarum, Nonarum, Idum.

	Januar. Auguſt. Decemb.	*Martius. Maj. Jul. Octob.*	*Apr. Jun. Septemb. Novemb.*	*Februar. Intert.*	*Februar. Comm.*
1	Calend.	Calend.	Calend.	Calend.	Calend.
2	4 Non.	6 Non.	4 Non.	4 Non.	4 Non.
3	3 Non.	5 Non.	3 Non.	3 Non.	3 Non.
4	Pr. Non.	4 Non.	Pr. Non.	Pr. Non.	Pr. Non.
5	Nonis.	3 Non.	Nonis.	Nonis.	Nonis.
6	8 Idus.	Pr. Non.	8 Idus.	8 Idus.	8 Idus.
7	7 Idus.	Nonis.	7 Idus.	7 Idus.	7 Idus.
8	6 Idus.	8 Idus.	6 Idus.	6 Idus.	6 Idus.
9	5 Idus.	7 Idus.	5 Idus.	5 Idus.	5 Idus.
10	4 Idus.	6 Idus.	4 Idus.	4 Idus.	4 Idus.
11	3 Idus.	5 Idus.	3 Idus.	3 Idus.	3 Idus.
12	Pr. Idus.	4 Idus.	Pr. Idus.	Pr. Idus.	Pr. Idus.
13	Idibus.	3 Idus.	Idibus.	Idibus.	Idibus.
14	19 Cal.	Pr. Idus.	18 Cal.	16 Cal.	16 Cal.
15	18 Cal.	Idibus.	17 Cal.	15 Cal.	15 Cal.
16	17 Cal.	17 Cal.	16 Cal.	14 Cal.	14 Cal.
17	16 Cal.	16 Cal.	15 Cal.	13 Cal.	13 Cal.
18	15 Cal.	15 Cal.	14 Cal.	12 Cal.	12 Cal.
19	14 Cal.	14 Cal.	13 Cal.	11 Cal.	11 Cal.
20	13 Cal.	13 Cal.	12 Cal.	10 Cal.	10 Cal.
21	12 Cal.	12 Cal.	11 Cal.	9 Cal.	9 Cal.
22	11 Cal.	11 Cal.	10 Cal.	8 Cal.	8 Cal.
23	10 Cal.	10 Cal.	9 Cal.	7 Cal.	7 Cal.
24	9 Cal.	9 Cal.	8 Cal.	6 Cal.	6 Cal.
25	8 Cal.	8 Cal.	7 Cal.	5 Cal.	5 Cal.
26	7 Cal.	7 Cal.	6 Cal.	4 Cal.	4 Cal.
27	6 Cal.	6 Cal.	6 Cal.	3 Cal.	3 Cal.
28	5 Cal.	5 Cal.	5 Cal.	Pr. Cal.	Pr. Cal.
29	4 Cal.	4 Cal.	4 Cal.		
30	3 Cal.	3 Cal.	3 Cal.		
31	Pr. Cal.	Pr. Cal.	Pr. Cal.		

7. Non dicimus autem, Secundo Nonas, Idus, Calendas, ſed Pridie, ideſt, priore die ante, eſt enim pridie, *priore die*. Gell. l. 1. c. 24. Dicimus quoque Quinto, Tertio, Pridie &c. Calendas Nonas, Idus Januarii, ſeu Januarias, Februarii, ſeu Februarias &c., & Nonis, Idib. Calendis, Aprilis,

vel Aprilibus, Septembris, vel Septembribus: ſic in reliquis.

8. Neque ſolum dicimus, Decimo, vel Nono Calendas, &c. ſed etiam, Ad decimum, &c. ſic de Nonis, & Idibus eadem prorſus ſignificatione. Cic. ad Att. l. 1. ep. 5. Pater nobis deceſſit *Ad* VIII. *Cal. Decem.* Plin. l. 3. c. 5. Angerone ſacrificatur *Ad diem* . XII. *Cal. Jan.* Non igitur ſemper ſignificat *Circiter*; neque enim credibile eſt aut Ciceronem ignoraſſe certum diem, quo ſibi pater deceſſerat, aut Plinium, quo die Angeronæ ſacrificaretur. Idem Att. l.3. ep.23. cum certum expreſſiſſet diem: *Scribis*, inquit, *te eas litteras eo ipſo die dediſſe*, ſtatim certum hunc diem ſic explicat: *Ad IV. Cal. Nov.*

9. Præterea ante diem IV. vel III. &c. Nonas, ſeu Idus, ſeu Calendas, idem eſt, ac Quarto, ſeu Tertio, &c. die ante Nonas, ſeu Quarto Nonas, &c. Cic. l. 16. ad Tit. ep. 5. Ante diem VIII. Idus Nov. has litteras dedimus Gell. l. 15. c. 28. Ante diem III. Nonas Januarii M. Cicero natus eſt.

10. Dicimus etiam Ex Ad, ideſt, Ex ante diem X. vel IX. &c. Kal. Martias, ideſt, ex die, qui eſt ante diem X. vel IX. Kal. Martii. Varr. l. 1. de re ruſt. Ex Ad VIII. Id. Feb. l. 45. Supplicatio pro concione populi indicta eſt. Ad V. Id. Octob. Cic. ad Att. ep. 17. & l. 13. ep. 1. & alibi. Sed conſilium non eſt omnes in hoc genere loquendi formulas proſequi.

11. Menſes porro, Julius, Auguſtus, quibus C. Julius Dictator, & Auguſtus Imperator dedere nomen, ætate Ciceronis, & ſupra, Quintilis, & Sextilis, appellabantur. Cic. ad Att. l. 3. ep. 10. Vale, inquit, XIV. Kal. Sextilis. Theſſalonicæ.

12. Porro Kalendæ dictæ ſunt a verbo Græco καλῖν, quod eſt Vocare; quia prima cujuſque Menſis die hi, quibus curæ ſacra erant, populum ad faſtos, nefaſtoſque dies cognoſcendos advocabant. Quare & Kalendas Græca littera ſcribere malunt. Nonæ vero dictæ, quod a Nonis, quæ in quintum, ſeptimumve incidunt Menſis diem, uſque ad Idus novem numerantur dies. Denique Idus, Iduum, fœminino genere, dictæ ſunt ab antiquo verbo *Iduare*, quod eſt dividere, propterea quod Menſem in duas partes propemodum æquales dividunt.

DE

DE NEXU CONSONANTIUM, ET RECTA SYLLABARUM DIVISIONE.

C A P. XVII.

AD rectam ſcribendi rationem, quæ dicitur Orthographia, conducit plurimum noſſe, quæ conſonantes inter ſe nectantur; aut ſi inter duas vocales ſint, num ad ſequentem, an ad precedentem ſpectent. De qua re vide Caſſiod. l. de Orthogr. c. 2. de Diviſione ſyllab. Nonnihil. Ter. l. de ſyllabis. Quintil. lib. 1. cap. 17.

Primum præceptum. Conſonans eadem nunquam ab initio, aut in fine dictionis geminatur. Si geminetur in medio, ſive ſimplex, ſive compoſita ſit vox, altera ad præcedentem, altera ad ſequentem ſpectat vocalem. Si igitur has voces divide, Annus, intel-ligo, Mit-to Neceſ-ſitas, & ſexcenta ejuſmodi. Caſſiod.

Secundum. In voce compoſita conſonantes (ſive una, ſive plures ſint) Præpoſitionis componentis Vocali præcedenti adſcribito, ut Ab-eo, Ex-oro, Ob-ruo, diſ-puto, Tranſ-eo, Trans-fero, quia ex Præpoſitionibus *Ab*, *Ex*, *Ob*, *Dis*, *Trans*, conſtant: ſic in aliis compoſitis. Idcir. Quintil. l. 1. cap. 7. in voce *Aruſpex*, quia pars ejus poſterior a ſpectando eſt, S, litteram tertiæ deberi ſyllabæ cenſet, hoc pacto, *Aru-ſpex*, in *Abſtemius* vero, quia ex abſtinentia, & temeto compoſita vox eſt, deberi primæ ſyllabæ ſic *Abſ-temius*.

Tertium. In voce ſimplici conſonans unica inter duas vocales poſita ſequenti adnectitur. *Caſſiod.* ut Fi-lius, E-xemplum, Uti-litas. In voce autem compoſita ad præcedentem vocalem ſpectant, ut paulo ante diximus. Idcirco ſcribe, Ab-undo, Ad-oro, Per-uro, & in Græcis vocibus, Syn-ago-ga, Syn-o-dus, Ex-odus, & ſimilibus.

Quartum. Apud peritos Græcæ, Latinæque linguæ receptum eſt, cum duæ, pluresque in media dictione conſonantes junguntur, ſequenti vocali adſcribendas eſſe, ſi eædem ipſæ in Græcæ alicujus, aut Latinæ vocis initio junctæ vel ſemel reperiatur,

tur, alioqui diſſociandas. Hoc præceptum in plura diſpertiendum eſt.

Quintum. Littera S, nunquam mediæ dictionis ſyllabam claudit, niſi vel geminetur, vel vox ſit compoſita: alioquin ipſa una cum ſequente conſonante poſteriori vocali adhæret. Sic igitur ſequentes ſyllabas divide: A-sbeſtus, A sbothus, A-ſcia, E-ſca, Di-ſco, O-ſcito, Hetru-ſcus, A-ſphaltites, I-ſmarus, I-ſmenias, A-ſper, A-ſpis, He-ſperus, Hi-ſpidus, Hi-ſpanus, Ho-ſpes, A-ſtrum, Ve-ſtis, I-ſte, O-ſtendo, No-ſter, U-ſtus, I-ſtumus, quia vel apud Græcos, vel apud Latinos a litteris SB, SC, SPH, SM, SP, ST, STH, voces aliquæ initium ſumunt; ut *Sbennymi*, *extinguo*, Scamnum, Scio, Sphæra, Sphinx, Smaragdus, Spatium, Spero, Stadium, Strideo, Struo, Studium, *ſthenos*, *potentia*. Abſcribere libet hoc loco elegantes hac de re Terentiani Trochaicos.

Neſtoris ſi forte nomen dividendum incurrerit,
N, & E, verſus prioris obtinebunt extimum:
Sigma verſus inſequitur, ante Tau exordium.

Id. Caſſiod. *Poteſtas* inquit, *noviſſima ſyllaba, ſtas, erit, noſter, ſter. Sic ubi tres ſunt, Plauſtrum, ſtrum, luſtrant, ſtrant*, &c.

Si forte litteras alias S præcedat, disjungendæ, ſunt, ut Aſ-drubal, Uriſ-lavia, Iſ-rael, quia nullius Græcæ, aut Latinæ vocis SD, SL, SR initium ſunt. Semper tamen excipe & hinc, & in ſequentibus voces compoſitas, & niſi eadem littera geminetur. Scribe igitur Aſ-ſis, Eſ-ſe, Abſ-cedo, Abſ-condo, Abſ-temius, Abſ-tineo, Diſ-curro, Diſ-traho, Tranſ-eo: & in Græcis, Iſ-agoge, Proſ-odia: ſic Quiſ-piam, Uſ-piam; ſi cui forte vox hæc poſterior compoſita videatur.

Sextum. Duplices X, Z, & Liquidæ quatuor, L, M, N, R, vel ipſæ geminantur, vel cum conſonantem aliam media dictione præcedunt, diſtraendæ ſunt, & antecedentes ad antecedentem, ſequentes ad ſequentem vocalem trahendæ, ut Al-ma, quia nunquam conſonantem ullam initio dictionis antecedunt: niſi M, quæ interdum ante N eſt, Mna, Mneſtheus, Mnaſylus. Has igitur jungito, ut O-mnis, So-mnus, Agame-mnon, Clyte-mneſtra, ac ſimiles. Certe Soſipater l. 1. cap. de ſyl-

ſyllab. in voce A-mnis, litteras MN non ad præcedentem A, ſed ſequentem ſyllabam pertinere docet. Reliquas Liquidas, ac Duplices, cum in media præeunt dictione, diſpeſcito: ut Al-ma.

Septimum. Mutæ nec unquam ipſæ geminatæ, neque cum aliis mutis, aut ſemivocalibus initio dictionis conjunguntur: niſi cum his, BD, BL, BR, CL, CM, CN, BR, CT, DM, DN, DR, FL, PHN, FR, PHTH, GL, GN, GR, PL, PN, PR, PS, PT, TL, TM, TR, ut videre eſt in his aliiſque vocibus, Bdellium, Blandus, Brachium, Brevis, Clarus, *emitos*, ideſt *elaboratus*, Cneus, *Gneo*, ideſt *ſcalpo*, Creo, Creon, Create, Cteſipphon, Cteſippus, *dmneo*, *dmnitos*, *dom*, *domitus*, *draferos*, *tenebroſus*, Draco, Drepanum, Dromo, Fagito, *phnæ*, *vox avium*, apud Ariſtophanem; Frater, Frango, *phthio*, *corrumpo*, Gloria, Glans, Gnarus, Gratia, Placeo, Plaudo, *pneo*, *pneuma*, *ſpiro*, *ſpiritus*, Pratum, Pſallo, Ptiſana, Pterygium, Tleptolemus, Tmolus, Tmeſis, Trabs, Traho.

Si igitur in media voce hæ quoque cohæreant, ſejungendæ non ſunt. Quare ſcribes, A-bdomen, A-bdera, He-bdomadas, Hy-bla, E-brius, Sobrius, A-clides, A-cmon, Pyra-cmon, Alcmenæ, O-cnus, Cy-cnus, A-cris, O-crea, Di-ctum, Doctor, Mul-cta, Tra-cto, profe-cto, Ca-dmis, Admetus, Aria-dne, A-dria, A-draſtus, Cathe-dra, Pa-phlagonia, Da-phne, A-phractus, A-frica, Aphtonius, A-glaja, Æ-gle, A-gnus, I-gnis, Agreſtis, A-grippa, Hexa-pla, Du-plum, Therpnæus, A-pricus, A-pſis, Hy-pſipyle, Sci-pſi, Sum-pſi, A-ptus, Ade-ptus, præce-ptum, Promptus, Scri-ptum, Volu-ptas, Sce-ptrum, At-las, A-trium, A-tramentum, & alias ejus generis. Caſſiod. *Cœpto*, inquit, *noviſſima ſyllaba*, *pto*, *erit*. Cavendum autem, ne nos fallant voces compoſitæ; non etiam ſcribes A-bdo, Ab-luo, A-brumpo, ſed Ab-do, Ab-luo, Ab-rumpo, aliaſque id genus voces compoſitas.

Octavum. Quacumque tandem alia ratione vel mutæ, vel ſemivocales in medio coeant, ad diverſas vocales revocandæ ſunt. Quamquam in aliquibus viri docti diſſentiunt. Scribendum enim cenſent, A-bſinthium, A-gmen, Sti-gma, Phle-gma, & ſimilia

lia græca verbalia : Ogdolapi , Magdalena , cum tamen juxta præcepta tradit, ſejungendæ eſſent litteræ, & ſcribendum , Ab-ſinthium , &c. quia BS , GM , GD , nullius Græcæ , aut Latinæ vocis initiales ſunt. Quibus ſi quis aſſentiatur, tueri fortaſſe hac ratione ſe poterit , quod *abſintion*, græce una littera duplici PS : ſcribitur , quæ interdum apud Latinos in BS migrat , *lyps* , *calyps* , Lybs , Calybs . Hinc fieri , ut BS , litteræ ; ſicut PS, qui multas voces inchoant , ad ſequentem vocalem trahuntur . Jam vero G , media ; C , tenui ; ſicut D , media : T , tenui ; affinitate junguntur . Nil mirum igitur , ſi , ut ſono , ſic ſcriptura GM , GD , perinde nectantur , ac ſi eſſent CM , CT , alioqui vox Agmen , Tegmen , a littera C , oriuntur , ut enim Tegmen , Fragmen , ſunt a Tectum , Fractum ; ſic Agmen , ab Actum , hoc eſt ab Agendo , ſive Impellendo . Sed hæc ſubtilius perſequendi non eſt hic locus .

DE INTERPUNCTIONE.

CAP. XVIII.

QUemadmodum interſpiratione orationem loquendo diſtinguimus , ita Interpunctione , ſive Interductu ſignificamus nodos quoſdam ; quibus eadem oratio ſcribendo diſtinguatur. Quare ut interpunctionis diſcrimina cognoſcantur, Orationis veluti partes cognoſcendæ ſunt .

2. Circuitus, ſive Ambitus, Græce periodus , eſt apte concluſa verborum comprehenſio, quæ duabus præcipue partibus conſtat : quarum altera Græce Protheſis , Latine Propoſitio : altera Apodoſis, quaſi Redditio dicitur.

3. Utraque pars tum Propoſitio , tum Redditio conſtare poteſt pluribus Membris , & Inciſis : atque illa quidem Græce Cola , hæc vero Commata nominantur .

4. Inter Membrum autem , & Inciſum illud intereſt , quod Membrum longiuſculum eſt , & aliquid affirmat, vel negat : Inciſum eſt breve, & ſæpe nihil affirmat, aut negat.

5. Interductus igitur, vel Interpunctio inter Protheſim,

theſim, ſeu Propoſitionem, & Apodoſin, ſive Redditionem, erit punctum ſemicirculo, ſeu inverſæ lineæ impoſitum, ſic (;), quæ tamen Interpunctio ſemper videtur adhibenda, cum ita membrum a conſequenti pendet, ut nullo modo poſſit in illo conſiſtere; id quod ipſa etiam voce ſuſpendendum ſignificamus.

6. Inter membra, præſertim ſi paulo majora ſint, bina puncta collocantur, ſic (:). Inciſa & minora quædam membra fere inverſa lineola diſtinguuntur, quam Virgulam alii, alii Comma vocant, ſic (,). Quin etiam minima inciſa, quæ pronuntiando nulla ſolent Interſpiratione diſtingui, ea ne ſcribendo quidem, ulla interpunctione disjungemus. Inter Periodos denique, ſive Comprehenſiones ipſas punctum collocamus, ſic (.).

7. Quæ comprehenſiones novam Periocham inchoaverint, eæ primam litteram habebunt majuſculam. At ſi erunt in eadem ſententia, in qua ſuperiores comprehenſiones, nullum erit litterarum diſcrimen, nominibus propriis tamen exceptis, quæ majuſcula ſemper inchoantur.

8. Eſt autem Periocha certæ cujuſpiam rei, vel negotii perfecta complexio; quæ per ſe conſiſtere, atque a cæteris disjungi poteſt.

9. Quod ſi Periocha argumentum valde diſſimile complectatur, aliquo etiam relicto ſpatio a ſuperioribus ſecerni ſolent.

10. Exempla horum paſſim ſuppeditantur a M. Tullio: nos uno contenti ſimus ex lib. 7. ep. Fam. ad Trebatium: Ego, ſi foris cœnitarem Cn, Octavio familiari non defuiſſem; cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret; Oro te, quis es tu? ſed mehercule extra jocum: homo bellus eſt, vellem eum tecum abduxiſſes. Quid agatis, & ecquid in Italiam venturi ſitis hac hyeme, fac plane ſciam.

11. Interdum oratio tota ita membratim, cæſimque contexitur, ut ſæpe inter ipſa membra, vel inciſa punctum collocetur. Cic. Tit. l. 16. ep. 6. Nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori ſervi, quantam diligentiam, &c.

12. Interrogandi nota conſtat linea inflexa puncto ſuppoſito (?). Cic. Papirio lib. 9. epiſt. 15. Quid ſimile?

13. In dolore, & admiratione alii putant lineam rectam eſſe oportere; ut, O miſerum ! & Quam magna eſt domus Domini! Alii punctum ſatis eſſe opinantur: ut, O tempora, o mores.

14. Parentheſis (de qua dictum eſt lib. 2. c. 22. cum de ſpeciebus Hyperbati ageremus, quæ latine fortaſſe dici poteſt Interpoſitio) ſententiam omnino diverſam in mediam conjicit comprehenſionem, ac duobus majuſculis ſe mutuo aſpicientibus indicatur ( ). Cic. Torq. lib. 6. ep. 2. Quæ vis inſit in his paucis verbis (plura enim committenda epiſtolæ non erant) ſi attendes, quod facis; profecto etiam ſine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod ſperes, &c.

15. At ſi non omnino ſit diverſa ſententia, ſatis videtur illam minoribus ſemicirculis, ſive lineolis inverſis diſtinguere: idemque ſervandum, ſi geminæ tantum, ternæve interſerantur voces; quales illæ ſunt, Ut opinor, Niſi fallor, & ſimiles.

16. Apoſtropho raro Latini Scriptores utuntur. Eſt autem Apoſtrophus ſemicirculus averſus ſupra litteram poſitus, quo ſignificamus, vel vocalem rejectam eſſe: ut Adeon', Men', Tun' pro Adeone, Mene, Tune; vel litteram S, ut Sati', Magi', Virtu', pro Satis, Magis, Virtus; quod apud veteres Poetas frequens erat: vel vocalem ſimul, & S litteram deſiderari, ut Audin' Viden', Opuſt' pro Audiſne? Videſne? Opus eſt, quæ apud Terentium, Plautumque crebra ſunt.

17. Neque tamen ſumus neſcii, alios aliam interpungendi rationem ſequi. Nos hanc optimam ducimus; neque tamen alias reprehendimus.

Ve-

Veteres Numerorum Notæ.

I	Unus.
V	Quinque.
X	Decem.
L	Quinquaginta.
C	Centum.
IↃ	Quingenta.
CIↃ	Mille.
IↃↃ	Quinque millia.
CCIↃↃ	Decem millia.
IↃↃↃ	Quinquaginta millia.
CCCIↃↃↃ	Centum millia.

INDEX

RERUM NOTABILIUM.

A

ABlativus ſingularis tertiæ declinationis quando in E, quando in I. Pag. 151. & ſeq.
Ablativus abſolutus 226. Cauſæ inſtrumenti, & modi actionis 227. Exceſſus, & pretii 228. Laudis, Vituperationis, vel Partis poſt adjectivum 256. Ablativus, vel Genitivus Laudis, Vituperationis, vel Partis 187. Ablativus, vel Accuſativus Menſuræ 252. Spatii, ſive Diſtantiæ loci 226. Temporis ibid. Ablat. poſt Adjectivum, modo cum præp. modo ſine præp. a 252. a 257. Poſt Adverbium 272. Poſt Præpoſitionem 122. item 266. Poſt Verbum Activum, & Paſſivum a 186. ad 192. Poſt Neutrum, & Commune a 202. ad 204. Poſt Deponens a 210. ad 212. Poſt Imperſonale paſſivæ vocis 220.
Accentus quid, & quotuplex 361. Ut dignoſcatur in Diſſyllabis 362. Polyſyllabis 363. in Græcis Vocibus 365. in Hebræis 366.
Accidentia, ſive attributa partium Orationis 124.
Accuſativus tertiæ declinationis quando in EM, & quando in IM 150.
Accuſativus, vel Ablativus communis Temporis 225. Spatii, ſive diſtantiæ loci 225. Menſuræ 252. Accuſativus cum AD, vel Dativus poſt Adjectivum. ibid. Accuſat. modo cum præp., modo ſine præp. poſt Verba motus 224. Poſt Verbum Activum a 177. ad 192. Neutrum 201. Deponens a 208. ad 211. Imperſonale 217. Poſt Præpoſitionem a 266. ad 269. Poſt Adverbium 269.
Activum Verbum quid 177. Conſtructio ibid. ad 191. Conjugatio 20. & ſeq.
Adjectivum Nomen quid, & quotuplex 109. Declinatio 10. & ſeq. Concordia cum Subſtantivo 173. & ſeq. Conſtructio cum Genitivo 236. & ſequent. Genitivo, vel Dativo 250. Dativo ibid. Dativo, vel Accuſat. cum AD 252. Accuſativo, vel Ab-

Ablativo menſuræ 252. Ablativo 253. Cum a, vel ab 254. Cum Ablativo Laudis, Vituperatione, vel Partis 256.
Adverbium quid, & quotuplex 222. Conſtructio a 269. ad 277.
Ajo Conjugatio, & de eo aliqua 104.
Amo Conjugatio 26. Amor 31.
Amphibologia quomodo ſolvatur 33. & ſeq.
Anomala Nomina quæ ſint, & eorum Declinatio 17. & ſeq. Verba quæ ſint 82. Eorum Conjugatio, de ipſis, & compoſitis a 82. ad 99.
Audio Conjugatio 47. Audior 49.

B

BArbariſmus quid, & quotuplex 86. & ſeq.

C

CÆſura quid, & quomodo fiat 352. & ſeq. Calendæ, quid, & quomodo dignoſcantur 371. & proferantur, a 371. ad 375.
Carminum genera 336.
Caſus Nominum quot 125.
Cauſa in Ablativo 176.
Cœpi Conjugatio 101.
Commune Verbum quid, & ejus Conſtructio a 205. ad 244. Conjugatio a 79. ad 81.
Comparativum Nomen quid 134. A quo caſu formentur Comparativa 135. Eorum Conſtructio a 255. ad 285.
Compoſita quanta ſint in Carminibus 304. Eorum præteritum, & ſupinum. 158.
Conceſſivus modus 67. & ſeq.
Concordantiæ quot, & quæ ſint a 171. ad 176.
Conjugationes Verborum quot, & quomodo dignoſcantur 126.
Conjugatio Verbi Sum a 23. ad 26. Amo, & Amor a 26. ad 31. Doceo, & Doceor a 36. ad 41. Lego, & Legor, a 41. ad 46. Audio, & Audior a 47. ad 52. Verborum Anomalorum cum Schol. a 82. ad 99. Communium a 79. ad 82. Defectivorum cum Schol. a 99. ad 108. Deponentium a 77. ad 79.

79. Imperſonalium a 106. ad 108. Scholia in Conjugatione Verborum a 53. ad 76.
Conjunctio quid, & quotuplex 124. Conſtructio a 278. ad 281.
Conjunctivus Modus 60. & ſeq. Cum quibus verbis copuletur 322. Quomodo reddatur Italice, accedente particula CUM 62. & ſeq.
Conſonantes quot, & quæ ſint 108. item 291. Earum quantitas in fine dictionis a 324. ad 321.
Conſtructio Nominis a 245. ad 256. Pronominis a 257. ad 262. Numeri a 262. ad 265. Præpoſitionum a 265. ad 269. Adverbiorum a 266. ad 277. Verborum Activorum a 177. Paſſivorum a 191. Neutrorum a 193. Communium a 205. Deponentium a 206. Imperſonalium a 212. De Communi omnium Verborum Conſtructione a 221. ad 229. Conſtructio Figura a 281. ad 285.
Conſtructionis tam Nominum, quam Verborum præcepta generalia 127. & ſeq.

D

Dativus Communis 225. Poſt Adjectivum a 252. ad 257. Poſt Adverbium 271. Poſt Verba Activa a 181. ad 184. Paſſiva 191. Neutra a 196. ad 201. Deponentia 207. & ſeq. Imperſonalia 215. & ſeq.
Declinationes Nominum quot, & quomodo dignoſcantur 143. & ſeq. Subſtantivorum a 10. ad 14. Adjectivorum a 14. ad 17. Anomalorum 14. & ſeq. Pronominum a 17. ad 19. Provocabulorum a 20. ad 26.
Defectiva Verba quæ ſint 99. Eorum Conjugatio a 99. ad 106.
Deponens Verbum quid, & ejus Conſtructio a 206. ad 212. Conjugatio 77.
Diſtantia loci in Accuſativo, vel Ablativo 226.
Diphtongus quid, quotuplex 109. item 205.

Edo

E

EDo Conjugatio 97. & 98. De ipſo, & Compoſitis 90.
Eo Conjugatio 94. De ipſo, & compoſitis 95.
Exceſſus in Ablativo 228.

F

FAcio, & Fio, & de eorum Compoſitis a 93. ad 94.
Fero Conjugatio 85. Feror 86. De Fero, ejuſque compoſitis. 88.
Figura, ſive Figurata Conſtructio quid 282. Figuræ Orationis a 282. ad 285. Figuræ dimenſionis carminum a 344. ad 352. Poeticæ a 359. ad 360.
Forem, Faxo, & alia Defectiva 104. & ſeq.
Futuri Præterito Mixti Conſtructio 231. Quid, ſi verba Supinis careant ibid. Quomodo reddatur Italice 74.
Futurum tempus infiniti quomodo reddatur Italice 70. & ſeq. Futuri infiniti activi Conſtructio 230. Paſſivi 231. Quomodo ſuppleatur in verbis Deponentibus, & in verbis Supino carentibus ibid.

G

GEnera Nominum quot, & quæ 128. De Generibus Præcepta a 128. ad 143.
Genitivus poſt Adjectivum 246. & ſeq. item 250. Poſt Subſtantivum 245. & ſeq. Poſt Adverbium 270. Poſt Partitivum, & Numerale 247. & ſeq. Poſt Superlativum 248. Poſt Pronomina a 257. ad 262. Poſt Verbum Activum a 178. ad 181. Neutrum 195. Deponens 206. Imperſonale 214. & & ſeq. item 219.
Genitivus, vel Ablativus Laudis, Vituperationis, vel Partis 178.
Gerundia quid ſint, & an paſſive ſignif. a 74. ad 76. Conſtructio a 235. ad 240. Italica quomodo temporibus Conjunctivi latini reſpondeant a 63. ad 65.

Idus

I

IDus quid, & quomodo dignoſcantur a 367. ad 370.
Imperativus, & Mandativus modus quid, & quæ tempora habeat 57.
Imperſonale Verbum quid, & quotuplex 112. Conſtructio a 212. ad 219. Conjugatio 108. Imperſonalia paſſivæ vocis 220.
Incrementum Nominum quid, & quantum in carminibus a 309. ad 315. Verborum à 316. ad 319.
Indicativus Modus 53.
Infinitus, ſive Indefinitus Modus quid ſit 68. & ſeq. Conſtructio a 229. ad 235. Ejus tempora quomodo reddantur Italice 70. & ſeq. Voces item a 71. ad 73. Infiniti Futurum activum 230. Paſſivum 231. Præterito miſtum ibid. Cum quibus verbis copuletur 232.
Inquam Conjugatio, & de eo aliqua 104.
Inſtrumentum in Ablativo 227.
Interjectio quid, & quotuplex 123. Conſtructio 277. & ſeq.
Interpunctio quid, & Interpungendi ratio a 378. ad 380.
Interrogationis, & Reſponſionis Concordia. 176.

L

LAus in Ablativo 256. In Genitivo, vel Ablativo 245.
Lego Conjugatio 41. Legor 44.
Licentia Poetica quæ 333.
Litterarum numerus, & diviſio 290.

M

MAlo Conjugatio 90.
Mandativus modus, & Imperativus, eorumque diſcrimen 57.
Memini Conjugatio 99.
Menſura in Accuſativo, vel Ablativo 252.
Mille quando Adjectivum, quando Subſtantivum, quomodo conſtruatur 112. item 264.
Modi verborum quot ſint 53. De modis, ac temporibus univerſe ibid.

Mo-

Modus Indicativus, vide Indicativus, & ſic de ſingulis aliis modis.
Modus Actionis in Ablativo 227.
Motus ad locum, de loco, & per locum, conſtructio 223. & ſeq.

N

NEceſſitas Metrica quæ ſit 333. & ſeq.
Neutrum Verbum quid, & quotuplex 110. Conſtructio a 193. ad 205.
Nolo Conjugatio 89. & ſeq.
Nomen quid, & quotuplex a 109. ad 111. Ejus Accidentia a 125. ad 127. Subſtantivum quid ſit. 109. Declinatio a 10. ad 14. Adjectivum quid ſit 109. Conſtructio. Vide Conſtructio Nominum, Declinatio a 14. ad 16. Anomala quid, & eorum Declinatio 16. & ſeq. Appellativa quæ 109.
Nonæ quid ſint, & quomodo dignoſcantur a 367. ad 374.
Noni Conjugatio 100.
Numeri Cardinales, Ordinales, Diſtributivi, qui ſint 111. & ſeq. Declinatio, & eorum Adverbia 112. Diſtributivorum Conſtructio 263.

O

ODi Conjugatio 101.
Optativus modus a 58. ad 60.
Opus quomodo conſtruatur 153.
Orationis partes quot 109. Figurata quæ, & ejus virtutes 281. & ſeq. Obſcuræ orationis vitia 287. Inornatæ. 289.

P

PArentheſis quid 288.
Pars in Ablativo 256. In Genitivo, vel Ablativo 245.
Participiale Verbum in DUM: ejus Conſtructio 241.
Participium quid, & quotuplex a 219. ad 240. Conſtructio a 241. ad 245. Participium factum Nomen 120.

Partitiva Nomina a 247.
Paſſivum Verbum quid, & Conſtructio 191.
Patronymicum Nomen, & ejus variæ formæ a 344. ad 359.
Permiſſivus modus, ſeu Conceſſivus quid 67.
Perſonæ quot ſint 126.
Perſonale Verbum quid, & quotuplex 117.
Poſſum Conjugatio 82. De eo reliqua 181.
Potentialis modus quid 65.
Præpoſitio quid, & quotuplex 122. Conſtructio a 265. ad 269.
Præterita Vèrborum difficiliora, & Regulæ de ipſis, & Supinis a 157. ad 171. Eorum quantitas in carminibus 300.
Præteritum futuro miſtum quid 231. Quomodo reddatur Italice 71.
Pretium in Ablativo 228.
Pronomen quid, & quotuplex 117.
Pronunciandi ratio a 5. ad 7.
Provocabulorum, ſive Pronominum Declinatio a 17. ad 22.
Proſodia, ſive Accentus quid 361. Præcepta generalia de ſyllabarum brevitate, ac longitudine a 293. ad 309.

Q

Queo Conjugatio 96. De ipſo, & Nequeo 97.

R

Reciproca SUI, SIBI, SE 261. SUUS ibi & ſeq.
Relativum Nomen, quid & quotuplex 110. Declinatio 20. & ſeq. Concordia cum Antecedente 174.
Rudimenta a 108. ad 126.

S

Scholia in Conjugatione Verborum a 53. ad 76.
Servilia Verba quæ ſint, & eorum Conſtructio 244.
Similis, & Diſſimilis Genitivum, vel Dativum exigunt. 250.

Sincope Verborum in præteritis 55. Nominum in Genitivo 155.
Solœciſmus quid, & quotuplex 201.
Spatium, ſive diſtantia loci in Accuſativo, vel Ablativo 225.
Status in loco, & ejus Conſtructio a 321. ad 223.
Subjunctivus, ſeu Conjunctivus modus. Vide Conjunctivus.
Subſtantivum Nomen quid ſit 109. Appoſitio, ſive de ſubſtantivis continuatis, ſive conſtructio. 176. Declinatio a 10. ad 14.
Sum Conjugatio a 13. ad 25.
Superlativum Nomen quid, & quotuplex 114. & ſeq. A quo caſu formentur ſuperlativo, & quæ in rimus, quæ in limus, quæ in ſſimus 115. & ſeq. Conſtructio a 221. ad 235.
Supina quid, & cur inventa 74. & ſeq. An paſſive ſignificent ib. Conſtructio 240. Supino carentia Verba 52. De ſupinis, & Præteritis Regulæ a 158. ad 170. Eorum quantitas in Carminibus a 301. ad 303.
Syllabæ ex quibus fiant 108. & ſeq. item 293. Quantæ ſint in Carminibus, & quomodo dignoſcantur a 293. ad 309. Ultimarum quantitas a 319. ad 331. Communes quæ ſint a 331. ad 333.

T

TEmpora Verbi quot, & quæ ſint 53. & ſeq. De ſingulis ipſorum, & de modis multa a 53. ad 75.
Tempus in Accuſativo, vel Ablativo 113.
Tempus in Carminibus quid ſit 293.

V

VErba Supinis carentia 52.
Verbum quid, & quotuplex 117. & ſeq. Conjugatio Activi &c. Vide Conjugatio. Conſtructio Activi &c. Vide Conſtructio Verba Anomala &c. Vide Anomala.
Imperſonalia paſſivæ vocis 220. De variis Verborum formis 118. De communi omnium Conſtructione a 221. ad 229. Verborum Incrementum quid, & quantum. Vide incrementum.

Verſus quid, & quotuplex a 336. ad 344. Ejus Figuræ 344. ad 352.
Vituperatio in Ablativo 256. In Genitivo, vel Ablativo 245.
Vocales quæ, & quot ſint 108. Earum quantitas in Carminibus a 293. ad 309.
Volo Conjugatio 88. De eo compoſitis 91.
Utor Conjugatio a 77. ad 79.

F I N I S.

NOI

NOI
RIFORMATORI
Dello Studio di Padova.

CONcediamo Licenza a *Giuſeppe Remondini* Stampator di *Venezia* di poter riſtampare il Libro intitolato: *Emmanuelis Grammatica &c. riſtampa*, oſſervando gli ordini ſoliti in materia di ſtampe, e preſentando le copie alle pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 2. Ottobre 1784.

(*Piero Barbarigo Rif.*
(*Andrea Tron Cav. Proc. Rif.*
(*Girolamo Aſcanio Giuſtinian Cav. Rif.*

Regiſtrato in Libro a Carte 139.
al Num. 1207.

Davidde Marcheſini Segr.

MAG 2012785

Digitized by Google